

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна
Дебреценський університет, Факультет Дошкільного виховання та освіти дорослих, м. Гайдубесермень, Угорщина
Казахський національний педагогічний університет імені Абая, м. Алмати, Казахстан
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м. Кіровоград, Україна
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmi, Polska
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, м. Полтава, Україна
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, м. Суми, Україна
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна
Uniwersytet Rzeszowski i Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. S. Pigonia w Krośnie, Polska
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький, Україна
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна
Югозападен університет «Неофит Рилски», Благоевград, Болгарія

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА МІЖНАРОДНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ ТА
СТУДЕНТІВ**

м. Івано-Франківськ, м. Алмати, м. Благоевград, м. Гайдубесермень, м. Київ, м. Кіровоград, w Krośnie,
м. Луцьк, м. Полтава, м. Суми, w Chełmi,
м. Умань, м. Чернівці

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи:

матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. – Івано-Франківськ, 2016. – 364 с.

рекомендовано вченою радою Педагогічного інституту

ДВНЗ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(протокол № 7 від 20 травня 2016 р.)

Керівник проекту: Кіліченко О.І., кандидат педагогічних наук, доцент, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Україна

Редакційна колегія:

Будник О.Б., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна

Dombi Mária Adrienn, Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula pedagógusképző Kar Magyarország, Угорщина

Жумабаєва А. Е., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкової освіти Інституту педагогіки і психології, Казахський національний педагогічний університет імені Абая, м. Алмати, Казахстан

Zięba Beata, Uniwersytet Rzeszowski i Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. S. Pigoń w Krośnie, Polska

Іванюк Г. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології, Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

Кичева-Кирова М., професор, доктор Югозападен університет «Неофит Рилски» - Благоевград, Болгарія

Коваль Л.В., доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Комар О. А., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, Україна

Кондратюк С. М., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, м. Суми, Україна

Лебедєва Л. А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики початкової освіти Інституту педагогіки і психології Казахський національний педагогічний університет імені Абая, м. Алмати, Казахстан

Лисенко Н.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна

Mazur Piotr, Prof. nadzw. dr hab. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmi, Polska

Мартиненко С.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін, Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

Хімчук Л.І., кандидат психологічних наук, доцент, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна

Мачинська Н.І., доктор педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри початкової та дошкільної освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Олійник М. І., доктор педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

Сливка Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, Україна

Смолюк І. О., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна

Степанова Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, Україна

Ткаченко О. М., доктор педагогічних наук, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м. Кіровоград, Україна

Федій О. А., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка, м. Полтава, Україна

Ящук І. П., доктор педагогічних наук, доцент, декан факультету початкової освіти та філології, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький, Україна

Шандор Палфі, доктор пед. наук, Дебреценський університет, Факультет Дошкільного виховання та освіти дорослих, Гайдубесермень, Угорщина

Сучасні проблеми навчання, виховання та розвитку учнів початкової школи

ПРОБЛЕМНЫЕ ЗАДАЧИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ МАТЕМАТИКЕ

*Ануарова Ж. Б. магистрант 2 курса
Кдырбаева А.А. к.ф-м.н., профессор*

Казахский Национальный педагогический университет им. Абая, Алматы, Казахстан

В настоящей статье рассматриваются вопросы применения проблемных ситуаций на уроках математики для активизации познавательной деятельности и развития творческих способностей младших школьников. Актуальность данной проблемы определяется развитием высокого уровня мотивации к учебной деятельности, что становится возможным при разрешении возникающих противоречий. Показано, что преодолевая посильные трудности при решении проблемных задач, учащиеся испытывают постоянную потребность в овладении новыми знаниями, новыми способами действий, умениями и навыками. Эффективность применения этих задач подтверждается динамикой повышения качества обучения.

Ключевые слова: проблемные задачи, творческие способности, учебная деятельность, познавательная деятельность, активизация, технологии обучения, интерактивные методы обучения.

PROBLEM TASKS AS MEANS OF DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF YOUNGER SCHOOLBOYS IN THE PROCESS OF TEACHING MATHEMATICS

This article discusses the use of problematic situations in mathematics lessons to enhance the cognitive activity and the development of creative abilities of younger schoolboys. The urgency of this problem is determined by the development of a high level of motivation to educational activity that becomes possible in the resolution of conflicts arising. It is shown that feasible overcoming difficulties in problem solving tasks, students have a constant need to master new knowledge, new ways of action, skills and abilities. The effectiveness of these tasks is confirmed by the dynamics of improving the quality of education.

Keywords: problem tasks, creative abilities, educational activity, cognitive activity, activization, technologies of training, interactive methods of training.

В последнее время в нашей стране и за рубежом часто обсуждается вопрос о раннем развитии детей дошкольного возраста. С поступлением ребенка в школу в его жизни происходят существенные изменения, коренным образом меняется социальная ситуация развития, формируется учебная деятельность, которая является для него ведущей. На основе учебной деятельности развиваются основные психологические новообразования младшего школьного возраста. Обучение выдвигает мышление в центр сознания ребенка. Тем самым мышление становится доминирующей функцией.

В мировой педагогической практике ведутся поиски способов организации учебного процесса, при реализации которых учебная деятельность учащихся становится творческой.

Уроки в начальной школе несут в себе многоплановый потенциал для развития не только способностей отдельного ученика, но и всего процесса обучения в целом, предусматривающего вовлечение каждого учащегося в активную познавательную деятельность. Решение проблемных задач является одним из способов творческого развития личности школьника [1].

Значительное место вопросу обучения младших школьников логическим и нестандартным задачам уделял в своих работах известнейший российский педагог В.А.Сухомлинский. Суть его размышлений сводится к изучению и анализу процесса решения детьми указанных задач, при этом он опытным путем выявлял особенности мышления детей. Его наблюдения подтвердили, « что прежде всего надо научить детей охватывать мысленным взором ряд предметов, явлений, событий, осмысливать связи между ними...Изучая мышление тугодумов, я все больше убеждался в том, что неумение осмыслить, например задачу – следствие неумения абстрагироваться, отвлекаться от конкретного. Надо научить ребят мыслить абстрактными понятиями» ([2], с.124). В этой

связи практика внедрения в начальный школьный курс математики логических и проблемных задач должна стать нормальным явлением.

Проблемные задачи можно использовать на различных этапах урока : при изучении нового материала, закреплении, контроле с помощью следующих методических приемов:

1. Подведение школьников к противоречию, вызывающему у них удивление или затруднение. Этот путь наиболее сложен, так как он в точности повторяет звено постановки проблемы в настоящем научном творчестве. Однако именно таким образом формируется творческая способность учащихся к самостоятельному осознанию противоречия и формированию проблемы.

2. Сталкивание противоречий теоретических знаний и практической деятельности. Предлагаем детям выполнить практическое задание, для выполнения которого у них недостаточно знаний и нужно что-то новое узнать, изучить. Такие знания стимулируют познавательную деятельность, дети понимают, что выполнить его можно только после определенной теоретической подготовки. Например, при изучении новой единицы измерения площади фигур – квадратного дециметра, даем задание: узнать площадь крышки стола, если длина ее – 90см, а ширина – 40см.

Зная формулу нахождения площади, дети пытаются умножить длину на ширину. Возникает затруднение, так как дети еще не изучали умножение двузначных чисел. Предлагается изучить умножение двузначного числа на двузначное, но тогда мы должны отступить от темы урока. Тогда приходим к выводу, что необходима другая единица измерения площади.

Можно предложить детям заведомо невыполнимое задание. Применяв теоретические знания, дети понимают, что задание выполнить нельзя в том виде, в котором оно предложено и нужно либо изменить его, либо дополнить новыми данными.

Например: сложить прямоугольник из полосок длиной 4см, 6см, 6см, 3см. Учащиеся делают вывод на основании знаний о свойствах прямоугольника, что задание невыполнимо. Необходимо изменить одну из сторон на выбор.

Противоречие между теоретическими знаниями и практической деятельностью приводит к проблемной ситуации, а в конечном итоге, активизации познавательной деятельности.

3. Постановка конкретных проблемных вопросов, требующих логики рассуждения, обоснования, обобщения, конкретизации.

Проблемные вопросы являются толчком к продуктивному мышлению, направленному на осмысление изучаемого материала, преодоление механического освоения знаний, применение знаний в практической деятельности.

4. Постановка проблемных задач.

Это могут быть задачи с недостаточными или избыточными исходными данными. Такие задачи полезны для формирования умения внимательно изучать текст задачи и анализировать его на предмет необходимости и достаточности данных. Например, в вазе лежит 8 яблок. Саша съел 2 яблока, Гена съел 4 яблока. Сколько яблок они съели вместе?

Какое число в задаче не понадобилось для решения? Почему? Задайте вопрос так, чтобы это число потребовалось.

Велосипедист ехал со скоростью 10 км/ч. Сколько километров он проехал? (Данных недостаточно, не указан отрезок времени, который велосипедист был в пути).

5. Задачи с заведомо допущенными ошибками. Данный прием развивает внимание, активизирует мыслительную деятельность учащихся. Иногда предлагаю «найти ошибки» в заданиях, которые выполнены верно. Чтобы проанализировать готовое решение, детям необходимо сначала самим правильно решить задачу. Проанализировав, сравнив, приходят к выводу, что решение верное. Но бывает, что ребенок сам допускает ошибку. Возникает проблемная ситуация. Тогда на помощь приходит класс или учитель.

Другой прием: даем правильное решение одной и той же задачи несколькими разными способами и предлагаю найти «верное» решение. Детям приходится проанализировать различные способы решения задачи, доказать, что все варианты верны, выбрать самый доступный или рациональный, например: « К 2 прибавь 5 и умножь на 3» и « К 2 прибавь 5, умноженное на 3». Можно записать обе задачи и вычислить следующим образом: $2 + 5 \cdot 3 = 21$ и $2 + 5 \cdot 3 = 17$

Такая запись вызывает удивление у детей. После анализа действий учащиеся приходят к выводу, что два различных результата могут быть правильными в зависимости от того, в какой последовательности выполнять сложение и умножение. Возникает проблемный вопрос, как записать этот пример, чтобы получить правильный ответ. Вопрос побуждает

детей к поискам, в результате чего они приходят к понятию скобок. После вписывания скобок задача принимает вид: $(2 + 5) \cdot 3 = 21$; $2 + 5 \cdot 3 = 17$.

Задачи с противоречивыми данными. На столе лежит 10 яблок и 6 груш. Сколько апельсинов лежит на столе? В автобусе ехало 32 человека. На остановке вышло 9 человек, а 14 вошли в автобус. Сколько километров проехал автобус за 2 часа? (Дети отмечают, что вопрос не соответствует условию, формулируют свой и решают полученную задачу).

Нестандартные тексты задач. Нестандартные тексты задач активизируют внимание, позволяют процесс решения задач сделать интересным и увлекательным, что тоже способствует активизации познавательной деятельности. Огромный интерес вызывает у детей решение задач из различных источников.

Творческие задачи. Это задачи, при выполнении которых необходимо найти новый алгоритм решения. Например: разгадайте правило, по которому подобраны пары выражений:

75 – 4	99 – 7	58 – 3
75 – 40	99 – 70	58 – 30

Составьте по этому же правилу пары выражений с другими числами. Найдите значения всех выражений.

На варьирующем этапе необходимо также предлагать учащимся творческие упражнения следующих видов:

- подбор пропущенных чисел;
- решение ребусов (в примерах вместо некоторых цифр поставлены звездочки, которые нужно снова заменить цифрами);
- Восстановление скобок и пропущенных знаков арифметических действий в равенствах;
- составление примеров;
- составление верных равенств или неравенств из предложенных чисел и выражений;
- заполнение не полностью составленных магических квадратов или занимательных рамок;
- поиск закономерностей («Продолжи числовой ряд», « Найди лишний пример»).)

Применяя разнообразные приемы и методы проблемного обучения, развиваем логическое мышление, активный словарный запас младших школьников, формируем умение анализировать проблемную ситуацию, выдвигать гипотезу, устанавливать истинность или ложность гипотезы путем проверки, учим находить рациональный способ решения заданий. Выбирая способ решения, а затем, решая проблему самостоятельно, ребенок становится в позицию субъекта обучения и, как результат, у него образуются новые знания, к пониманию которых он пришел сам. Следовательно, проблемные задачи – центральное звено в проблемном обучении, а каждый педагог является творцом технологии. Для педагога, работающего на технологическом уровне, всегда будет главным приоритетом и ориентиром познавательный интерес в его развивающемся состоянии.

Таким образом, включение проблемных задач в учебный процесс начальной школы позволяет учителю организовать разные формы учебно – познавательной деятельности на уроках, сделать активной и целенаправленной самостоятельную работу учащихся.

1. Кукушин В.С. Современные педагогические технологии. – Ростов – на Дону: Феникс, 2003

2. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – М.: Педагогика, 1998

3. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении – М.: Просвещение, 1982.

4. Штых И.В., Капичникова О.Б. Инновационные технологии учения. – Саратов, 1998. – 102с.

ВИХОВАННЯ ДУХОВНОСТІ ЯК ОСНОВА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Марина Атаманюк (Мандзюк), *У курс Педагогічний інститут*

Копчук-Кашецька М. С., *к.п.н., доцент*

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

У статті досліджуються сучасні підходи до проведення уроків літературного читання, основні методичні та змістові аспекти підготовки учнів початкових класів за чинною навчальною програмою. Здійснено глумачення поняття духовності як основи морального виховання молодших школярів. Аналізуються тенденції духовно-морального виховання дітей на сучасному етапі розвитку освіти.

Ключові слова: урок, духовність, моральне виховання, літературне читання, доброта.

**THE NURTURING SPIRITUALITY AS THE BASIS MORAL EDUCATION OF
YOUNGER SCHOOLCHILDREN ON THE LESSONS OF LITERARY READING**

The article examines modern approaches to the lessons of literary reading, the basic methodological and substantive aspects of preparing primary school students under the current curriculum. Carried out the interpretation of the concept of spirituality as the basis of moral education of younger students. The trends in moral and spiritual upbringing of children on the modern stage of education development.

Key words: lesson, spirituality, moral education, taratorkina, kindness.

Постановка проблеми. Протягом багатьох років проблема формування духовності учнів привертала до себе пильну увагу представників самих різних областей наукового знання – філософії, педагогіки, психології, літератури. Формування духовності дітей – це найважчий процес виховання особистості молодшого школяра. Тому нині початкова школа є тією структурною ланкою, що має чи не найбільше можливостей для розвитку духовності особистості, орієнтації її життя як на загальнолюдські цінності, так і на суто національні виховні ідеали українського народу. Ми солідарні з думкою О. Колісника, що поняття «духовність» можна розглядати у вузькому та широкому значенні. Вузьке поняття духовності ототожнюється з поняттям «дух», «душа», «внутрішня сутність». У широкому трактуванні духовність співвідноситься із ставленням людини до Бога, до віри в Бога [3, с.16].

Аналіз актуальних досліджень. Актуальність проблеми духовного розвитку особистості підтверджується багатьма доробками у різних галузях науки і практики. Психологічні аспекти духовного розвитку особистості розглянуті в роботах Д. Беха, М. Боришевського, Т.Бутковської, О. Зеліченка, О. Киричука, О.Климишин, П. Симонова, Є. Помиткіна, Ж.Юзвак та ін. В галузі педагогічних наук сутність духовного розвитку, особливості організації духовного виховання особистості вивчали О.Виговська, І. Карпенко, О. Олексюк, О. Сухомлинська, А. Фасоля, Г.Шевченко, М. Євтух та ін.

Проблема виховання моральної поведінки дітей знайшла своє відображення в численних наукових публікаціях. Окремі аспекти формування духовно-моральних цінностей особистості (І.Бех, В.Болотіна, М.Боришевський, О.Вишневський, О.Кононко, А.Малихін, О. Сухомлинська), провідні ідеї морального виховання дітей в українській родині (П.Ігнатенко, В.Павленчик, О.Семенов, Р.Скульський, В. Скуратівський, М.Стельмахович), зарубіжний досвід формування моральності підростаючого покоління (В.Жуковський, М.Красовицький) були й залишаються предметом активного обговорення на сторінках сучасних педагогічних видань. Сучасне визначення сутності категорії «духовність» підготували такі мислителі і дослідники, як Аристотель, Платон, Г. Сковорода, А. Богомоллов, Б. Ананьєв, А. Горфункель, І. Дзюба, М. Коган, А.Лосєв, В. Шинкарук, А. Фоменко, В. Соколов, Е. Фромм, Е. Сведенборг, С. Кримський та інші.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та перевірити педагогічні умови прилучення молодших школярів до духовних цінностей на уроках літературного читання.

Виклад основного матеріалу. Для визначення теоретичних засад формування духовності учнів, необхідно розкрити сутність поняття «духовність». Глумачення цього слова багатозначне і залежить від сфери застосування. Цим словом позначають дві речі, дуже різні, хоча і тісно пов'язані між собою.

Духовність – це сукупність якостей особистості: інтелектуальних, морально-етичних, емоційно-вольових, естетичних і усвідомлення себе особистістю, свого «я», взаємодії з іншою людиною та колективом, продуктами людської праці, досвідом, природою тощо.

Дух – це мислення, і свідомість, і воля людська, що становить особливість людини. Без духовності не можна нести жертви і здійснювати подвиги. Відмінна риса духовної людини - це його врівноваженість і цілісність, щирість, повна гармонія з самим собою і світом, в якому живе така особистість. Я припускаю, що духовність відкриває нам доступ до любові, совісті, почуття обов'язку, до правосвідомості та державності, до мистецтва, науки і релігії, вказує, що є в житті головним і найбільш цінним. Духовні знання не лише ведуть до певного виду діяльності. Вони висвітлюють загальну картину світу, загальні закони розвитку природи і суспільства, завдяки чому виробляється науковий підхід до розуміння явищ. Читання допомагає глибше пізнати і зрозуміти життя, розвиває уяву фантазію, творчу активність. Таким чином, можна коротко дати відповідь – духовність це любов, доброта, краса, творчість, знання і світло, що несе людина, яка володіє цією якістю душі. «У світовій практиці читання вважається основною формою засвоєння найрізноманітнішої змістової та емоційної інформації, особливим засобом розумового і духовного розвитку особистості», – відмічає методист І. Дзюбенко [2, с.240].

Формуючи у дітей уміння читати, необхідно дотримуватися головної умови – постійно тренувати учнів у читанні та цілеспрямовано удосконалювати їх читацькі вміння по роботі з текстом. Виховні можливості уроків читання, як правило, визначаються виховним потенціалом художнього твору, який діти читають. К.Ушинський з цього приводу писав: «На моральне почуття повинен впливати безпосередньо сам літературний твір, і цей вплив літературних творів на моральність дуже великий: той літературний твір моральний, який спонукає дитину полюбити моральний вчинок, моральне почуття, моральну думку, що виражені в цьому творі» [1, с.22]. Водночас урок читання не може бути ізольований від загальної системи шкільного виховання. Він повинен взаємодіяти з іншими навчальними предметами – українською мовою, природознавством, музикою, образотворчим мистецтвом, позакласними заходами. Урок читання, як і будь-який урок рідної мови, в першу чергу повинен задавати високий рівень мовленнєвої культури і забезпечувати дитині мовленнєве середовище. В його структурі обов'язково передбачається робота з розвитку мовлення дітей, причому всіх видів – слухання, говоріння, читання і письма.

Формуванню духовності кожної особистості на сучасному етапі розвитку в початковій ланці школи найбільшою мірою сприятиме зміст навчального матеріалу з читання та форми його опанування. «Школа – духовна колицка народу. Чим більше народ піклується про свою колицку, тим блискучішим буде його майбутнє», – писав В. Сухомлинський [4, с.58].

Сфера духовного життя людини – це розвиток, формування і задоволення її моральних, інтелектуальних та естетичних запитів і інтересів у процесі активної діяльності й, працюючи з молодшими школярами на уроках літературного читання, завжди варто ставити перед собою три основні завдання щодо формування морально-духовних цінностей дітей:

1. Формування морально-духовних звичок, передусім звички поступитися власними інтересами, якщо треба віддати свої сили в ім'я добробуту іншої людини.

2. Виховання моральної звички в саморозумінні, емоційному переживанні й самооцінюванні власних вчинків, особливо тих, які відображають ставлення до своїх рідних, близьких, праці.

3. Розвиток педагогічних основ духовно-моральних звичок та рис.

Таким чином, духовно-моральне виховання – це завжди активний, двосторонній процес, основи якого закладаються в дошкільному віці, а молодший шкільний вік є найбільш чутливим для вирішення цієї проблеми. Тобто організація життєдіяльності молодших школярів потребує безпосереднього впливу на них і взаємодії з ними. Це має стати своєрідним фундаментом, на якому базується і діяльність, і спілкування, і стосунки, і поведінка школярів.

Формування моральних цінностей у молодших школярів на уроках літературного читання здійснюється ефективно в тому випадку, якщо воно будується на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії і діалогу педагога з учнями, особистісно-гуманного підходу до них; наповнене різноманітними соціально-корисними, добродійними, самодіяльно-творчими ділами; якщо в ньому активно використовуються традиції поваги, турботи, співчуття і допомоги людям. Умовами, що забезпечують успішність цього процесу є: розвиток у учнів оцінних ставлень і ціннісного ставлення до людського життя; розвиток потреб до емоційного контакту; розуміння інших, поваги їх гідності; самоповаги; накопичення досвіду гуманних взаємин і поведінки в емоційно насичених ситуаціях, які потребують співчуття й співпереживання іншим людям.

Дуже важливим, на нашу думку, є те, що завдяки створенню на уроці доброзичливої атмосфери, забезпеченню учням бадьорого настрою, у молодших школярів поступово виховується бажання вчитися. Надзвичайно великий виховний потенціал мають уроки літературного читання, де вивчаються народні твори.

Поміж творів, що особливо впливають на дітей, можна виокремити вірші, казки, прислів'я. Твори образотворчого мистецтва також варто включати в систему виховних впливів на ціннісну свідомість молодших школярів. Наприклад, особливий інтерес в учнів викликають малюнки видатної української художниці Марії Приймаченко. Читання й обговорення текстів морально-етичного змісту – це особливий вид пізнання дійсності. У процесі читання й обговорення текстів морально-етичного змісту обов'язково слід звертати увагу на формування емоційно-вольової сфери діяльності дітей, оскільки вважаємо, що дуже важливо під час таких тренінгів розбудити душу і серце кожної дитини.

Робота над художніми творами допомагає розширити життєвий досвід молодших школярів, опанувати головні моральні закони людства. Вона навчить не боятися будь-яких випробувань, не зраджувати, не відступати, не чинити підлості, бути щедрим, милосердним,

життєрадісним, працьовитим і доброзичливим. У творах сучасних підручників з читання передано ідеї свободи, рівності, любові, національної й особистої гідності, шанування родинних зв'язків, формування працелюбності, взаємодопомоги і самодисципліни, потреби здобувати знання, ставлення до свого життя і життя інших людей. Вони ввібрали в себе духовні досягнення свого народу та кращі здобутки інших народів світу.

Все життя і діяльність молодших школярів удома і у школі мусять будуватись, як вважав В. Сухомлинський, з урахуванням народних традицій трудового, родинно-сімейного, морально-етичного та духовного виховання, на активному залученні до виробничої, обслуговуючої, інтелектуальної праці, що робить людину духовно багатою, гармонійно розвиненою, яка своєю поведінкою, практичною діяльністю, світоглядною позицією повністю відповідає законам і закономірностям національної ментальності й стала носієм генетичної пам'яті українського народу.

Висновок. З усіх навчальних дисциплін єдиною, яка по-справжньому виховує духовно-моральний початок є літературне читання, оскільки воно розвиває як розум, так і почуття. Основними критеріями виховання духовності як основи морального виховання молодших школярів на уроках літературного читання є: чесність, гуманність, любов і повага до ближнього, ціннісне ставлення до культури і мистецтва, позитивне ставлення до праці, любов до прекрасного, ціннісне ставлення до себе. Необхідним для формування духовного світу учнів молодших класів на уроках літературного читання виступає системний підхід. Він передбачає цілісний, взаємозалежний і відкритий процес залучення дітей до цінностей у їх постійному розвитку, а також наступність і безперервність, тобто постійне ускладнення та урізноманітнення змісту й напрямів розвитку моральних чеснот; комплексність і інтегрованість, які полягають у взаємодії навчання й виховання. Методологічною основою при цьому виступає гуманістична сутність і особистісна орієнтація всього виховного процесу, тобто зосередження на цінностях у загальнолюдському вимірі, їх спрямуванні на людину, культуру, соціум і дитинство. За цього підходу дитина – це найвища цінність виховання.

1. Бех І. Виховання як духовно-моральне удосконалення особистості / І. Бех // Рідна школа. – 2014. – № 4-5. – С. 21-26.
2. Дзюбенко І. А. Роль педагогічної майстерності вчителя у формуванні духовності школярів в процесі навчальної діяльності / І. А. Дзюбенко // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. Полтавського державного педагогічного ун-ту ім. В. Г. Короленка. Серія : Педагогічні науки. – Полтава, 2007. – Випуск 3. – С. 240-425.
3. Колісник О. Духовний потік психіки / О. Колісник // Соціальна психологія. – 2006. – № 2. – С. 16-30.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1987. – 346 с.

ВЗАЄМОДІЯ БАТЬКІВ І ВЧИТЕЛІВ У МОРАЛЬНО-ДУХОВНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

**Любов Балабан, Педагогічний інститут *Вкурс*
Копчук-Кашецька М. С., к.п.н., доцент
Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна**

У статті розглянута актуальна проблема взаємодії батьків і вчителів спрямована на морально-духовне виховання молодших школярів. Автором зроблений аналіз філософської та педагогічної літератури, у якій розкрито різноманітні підходи до організації спільної діяльності батьків і педагогів, спрямованих на виховання духовної особистості. Виокремлено аспекти взаємодії батьків і вчителів, які є актуальними у сучасному освітньо-виховному процесі та морально-духовному вихованні молодших школярів. Обґрунтовано педагогічні умови взаємодії сім'ї і школи, за організації і дотримання яких виховання духовності учнів у взаємодії сім'ї і школи буде ефективним.

Ключові слова: школа, сім'я, взаємодія, моральне виховання, духовність, духовні цінності, моральні якості.

THE INTERACTION OF PARENTS AND TEACHERS IN MORAL SPIRITUAL UPBRINGING OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

The article considers the actual problem of interaction between parents and teachers in moral and spiritual upbringing of Junior schoolchildren. The author made the analysis of philosophical

and pedagogical literature, which discloses various approaches to the organization of joint activities of parents and teachers, aimed at raising the spiritual personality. Selected aspects of interaction between parents and teachers that are relevant in the modern educational process and a moral-spiritual upbringing of Junior schoolchildren. Justified pedagogical conditions of interaction of family and school, organization and compliance with which the upbringing of spirituality of younger students in the interaction of family and school will be effective.

Key words: school, family, interaction, moral education, spirituality, spiritual values, moral qualities.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства вже перестало дискутуватися питання про пріоритетність у виховному процесі інституту сім'ї і суспільних установ. Зрозуміло, що першість належить лише сім'ї, родині, а суспільні інститути, такі як дошкільний навчальний заклад, мають допомагати батькам у правильному здійсненні впливу на дітей, оскільки сім'я була й лишається головним осередком, де відбувається становлення і розвиток особистості дитини.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема морального виховання привертала й привертає увагу багатьох вчених: психологів, педагогів та методистів. Зокрема, розробкою питань морального виховання займалися такі провідні вчені: складають теорії та концепції самоцінності й моральної позиції особистості (Г. Ващенко, Г. Сковорода, А. Маслоу, К. Роджерс), наукові ідеї щодо закономірностей морально-духовного виховання особистості (В. Андрущенко, І. Бех, Г. Васянович, К. Журба, І. Зязюн), основні положення про організацію і реалізацію конструктивної взаємодії сім'ї та школи (О. Будник, О. Докукіна, Т. Кравченко, Л. Повалій, В. Постовий, І. Хоменко, О. Хромова, Н. Щуркова).

Мета статті: розкрити особливості співпраці школи і батьків у морально-духовному вихованні молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. У складних умовах розбудови української державності, національного відродження України, позначеного трансформацією світоглядних орієнтацій, серед значної кількості проблем, пов'язаних із вихованням підростаючого покоління, особливої значущості набуває проблема морально-духовного виховання дітей молодшого шкільного віку.

Проблема духовно-морального виховання школярів є однією з ключових, що стоять перед кожним батьком чи матір'ю, суспільством і державою в цілому. У суспільстві склалася негативна ситуація в питанні духовно-морального виховання молодого покоління. Характерними причинами даної ситуації з'явилися: відсутність чітких позитивних життєвих орієнтирів для молодого покоління, різке погіршення морально-етичної обстановки в суспільстві, спад культурно-дозвілєвої роботи з дітьми та молоддю; різке зниження фізичної підготовки молоді, підміна фізичного виховання і турботи про здоровий фізичний розвиток дітей псевдонаукою «валеологія», ідеями «безпечного сексу» і «планування сім'ї», відсутність патріотичного виховання, цілеспрямованої комплексної молодіжної, сімейної державної політики, державної політики в інтересах дітей, різкі, не продумані зміни в освітній системі, що вимивають багаторічний позитивний досвід вітчизняної педагогіки, орієнтованої на формування духовної, моральної, всебічно розвиненої особистості. Все це відбувається на тлі безпрецедентної для України, спрямованої на дітей пропаганди розпусти, порнографії, жорстокості і насильства, агресивної реклами алкогольної продукції та тютюнових виробів при повній нездатності правоохоронних та інших органів державної влади реагувати на факти порушення прав дітей та будь-яким чином змінити ситуацію. Це призводить до формування шкідливих звичок у школярів.

М. Монтень у праці «Досліди» розкриває підхід до взаємодії батьків і педагогів в інтересах дитини. Підхід цей полягає в тому, що батьки, «обираючи їй наставника», мають поставитися «до цього з можливою старанністю» на основі вимог до нього як до педагога, а не людини з «голою вченістю», «туго набитою головою». Однак Монтень не вказує, як з'ясувати, чи має ці якості й уміння майбутній домашній наставник, не говорить, як взаємодіяти з ним, залишаючи це на розсуд батьків. Таким чином, роль батьків у взаємодії, за Монтенем, має полягати у створенні умов для цієї взаємодії і контролі за нею; роль педагога – у найкращому виконанні своїх педагогічних обов'язків стосовно дитини; роль дитини – в участі у тому, що їй пропонують для виховання і навчання батьки і педагог [1, с. 51].

Модель взаємодії сім'ї та школи, за Я. А. Коменським, демонструє єдність цілей взаємодії дитини, батьків, школи, вчителів і держави, у кожного з яких є свої інтереси. Я. А. Коменський вважає, що «правильна постановка» [2, с. 19] дидактики важлива як для

батьків і педагогів, так і для дітей і врешті-решт – для держави загалом.

Ідеї взаємодії родини і школи присутні і в поглядах англійського філософа Дж. Локка. У праці «Думки про виховання» він розкриває для батьків систему виховання і навчання джентльмена. Перш за все цій меті мають сприяти авторитет і педагогічно доцільна поведінка батьків. Дж. Локк говорив також і про безпосередню взаємодію в педагогічному процесі між дітьми і батьками, дітьми і педагогами, батьками і педагогами. Батькам Локк дорікав за те, що вони «рідко приділяють увагу тому, щоб зробити душу дитини слухняною до дисципліни..., дуже схильні дозволяти їй (природній прихильності до дітей) переходити в сліпу закоханість», що люблять і дітей з їхніми недоліками, і це виявляється у відступі від вимог виховання. Тому вони потім стикаються з тим, що дітей не можна підкорити правилам і «обмеженням розуму». Він радив посилювати у дітей з раннього віку батьківський авторитет, а потім, з віком, зближатися з ними. Стосунки «педагог – дитина», за Дж. Локком, мають будуватися на основі того, що вихователь, якого знайде батько, повинен вважати себе «заступником батька», який прийняв на себе його турботи, розділяючи вищевикладені ідеї (тобто педагогічні погляди Локка) і втілюючи їх у життя. Разом із тим, діяльність педагога має бути підконтрольною батькам, поки вони не переконануться в його розважливості і стриманості, тому треба підняти його авторитет в очах вихованця.

Французький філософ і педагог Ж.-Ж. Руссо у своїй теорії вільного виховання розглядає виховання як єдиний спосіб соціалізації особистості, причому дається це виховання «або природою, або людьми, або речами». Це годувальниця, наставник і вчитель. Батьки віддають дітей у пансіони, монастирі тощо і відсторонюються від їхнього виховання, що призводить до руйнування родинних почуттів, втрати «інтимності між рідними», «суспільство родини не залишає життєвої відроди». Саме тому Руссо закликав батьків узяти виховання у свої руки, а не довіряти його «найманцям», здійснюючи на основі «добре спрямованої волі», «необхідності». Батьки повинні знати, як виховувати дитину, свідомо підходити до цього питання. Але з цієї моделі виключений педагог, тому що він не любить дитину так, як батьки, отже, учителю приділяється роль просвітителя батьків, які повинні самі виховувати своїх дітей.

Іншої думки припускається К. А. Гельвецій у книзі «Про людину, її розумові здібності та її виховання». Він навпаки говорить про переваги суспільного виховання перед домашнім, показуючи недоліки останнього. У той же час ми бачимо, що ці переваги зовнішні, в родині їх можна усунути, пом'якшити відповідною організацією. Разом із тим основою виховання, за Гельвецієм, є «гарні закони», що дають можливість успішно здійснювати виховання добродесних, сильних і міцних громадян. Саме ці закони стануть основою діяльності педагогів для реалізації поставленої суспільством мети. Така модель відносин виключає взаємодію родини і школи; педагоги, школа залежать від держави і працюють за її законами, батьки усуваються від виховання і педагоги нічого не повинні робити для залучення їх до виховання, усе беручи у свої руки.

Відомий швейцарський педагог Й. Г. Песталоцці в книзі «Лінгард і Гертруда» так уявляє взаємодію родини і школи: Гертруда і вчитель – співробітники, однодумці, радяться один з одним, улаштовують режим у школі, як у родині. Якщо батьки не беруть участі в організації школи, то це розхолоджує дітей, які бачать, що батьки не радіють їхнім успіхам, вважаючи це зайвим. Песталоцці наводить приклад опосередкованого впливу вчителя на батьків через дітей жартом, натяком, якщо в невдачах дітей були винні батьки. На думку Р. Оуена, школа, родина, суспільство повинні мати мету і ставити вимоги, які сполучаються з цілями й інтересами дитини, створювати умови для взаємодії всіх учасників виховного процесу в інтересах дитини. Домінуючу роль у цьому процесі відіграє родина.

Організатор першого в Німеччині дитячого садка Ф. Фребель визнавав першість за громадським вихованням. Лише в умовах роботи дитячого садка дитина зможе повною мірою отримати повноцінний розвиток, виховання і навчання. Цьому слугували, насамперед, широковідомі фребелівські «дарунки для ігор».

На таких позиціях побудована і педагогічна концепція італійського лікаря і педагога М. Монтессорі. Вона вважала, що родина не завжди має позитивний приклад на формування особистості дитини, а тому головну місію у виховному процесі виконує соціальний інститут – дитячий будинок, де діти отримують гармонійний і всебічний розвиток. У правилах роботи «Будинку дитини» навіть зазначалося, що з нього можуть бути виключені діти, батьки яких «не виявляють належної поваги до осіб, які працюють у «Будинку дитини» або котрі своєю поганою поведінкою підривають виховну роботу закладу». Тобто, провідну роль у вихованні, за М. Монтессорі, відіграє суспільна установа.

У розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки дане питання було в полі зору видатного педагога-класика К. Ушинського. Він підкреслює пріоритетність сімейного виховання, зазначаючи, що від його успішності залежатиме подальша доля дитини. «Важко виразити словами, - писав педагог, - те особливе, світле щось, що народжується в нашій душі, коли ми згадуємо тепло рідного сімейного гнізда. До глибокої старості залишаються в нас певні сердечні зв'язки з тією родиною, з якої ми вийшли».

Видатний український педагог В. Сухомлинський вважав, що найважливішою роботою кожної сім'ї є творення майбутньої людини. Однією із серйозних причин, що в багатьох сім'ях заважають правильному вихованню дітей, педагог вважав недостатнє оволодіння батьками педагогічними знаннями. Успішне співробітництво з педагогами, на його думку, сприяє підвищенню рівня культури батьків і матерів, формуванню відповідальності за виховання дітей. У зв'язку з цим В. Сухомлинський стверджував на необхідності навчання батьків так здійснювати виховний процес, як рекомендує педагогіка, прищепити хоча б мінімум знань та умінь з питання виховання і розвитку дітей.

Висновок. Огляд вищепроаналізованих педагогічних праць дає підстави для окреслення концептуального положення щодо важливості та необхідності взаємодії з сім'ями вихованців, забезпечення родин системою педагогічних знань. Вироблення педагогічних умінь досягається лише за активної участі батьків у різноманітних справах і заняттях, пов'язаних з вихованням і освітою дітей. Тому педагоги мають систематично і активно розповсюджувати і прищеплювати педагогічні знання, допомагати сім'ям усвідомлено виховувати дітей, пропагувати кращий досвід родинного виховання, стимулювати наступність між сімейним і суспільним вихованням.

1. Мачуська І. М. *Форми взаємодії школи і сім'ї у вихованні в учнів підліткового віку культури спілкування* / І. М. Мачуська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання АПН України. - К.-Житомир, 2004. - Кн. I. - С. 271-276.
2. Назаренко Л. *Сутність та особливості моделі родинно-шкільного виховного простору* / Л. Назаренко // Виховна робота у школі. - 2005. - № 3 (4). - С. 2-13.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Бегметюк М.А., магістрант Педагогічного інституту, початкова освіта
Будник О.Б. д.п.н., професор*

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті висвітлено сутність проблеми формування та розвитку творчих здібностей учнів початкових класів у процесі навчання. Автором приведено приклади навчальних завдань для використання в навчально-виховному процесі початкової школи з метою розвитку творчості учнів.

Ключові слова: творчі здібності, креативність, початкова школа, учні початкових класів, дидактичні завдання.

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF STUDENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF ELEMENTARY SCHOOL

In the article essence of problem of forming and developing creative flairs of students of initial classes is reflected in the process of studies. An author is make examples of educational tasks for the use in the educational-educator process of initial school with the aim of development of work of students.

Key words: creative capabilities, creativity, initial school, students of initial classes, didactics tasks.

«Може, маленька дитина повторює те, що було вже зроблено, створено іншими людьми, але якщо це діяння – плід її власних зусиль, – вона творець; її розумова діяльність – творчість» (В. О. Сухомлинський)

Актуальність проблеми. Сучасні умови модернізації освіти в Україні потребують виховання творчо спрямованої особистості молодшого школяра, здатної до активної перетворювальної діяльності, саморозвитку, самоствердження в суспільстві. Тому

актуальною проблемою вважаємо створення оптимальних передумов для самореалізації особистості учня в середовищі навчального закладу, розкриття його природних задатків, здатності до свободи, відповідальності та креативності. Не випадково у Конституції України, законах України «Про освіту», «Положенні про загальний навчальний заклад», Державній національній програмі «Діти України» та інших нормативних документах визначено, що відродження суспільства України, його розвиток значною мірою залежить від творчості і активності його членів, їх ініціативи, тих умов, які створюються для розвитку й реалізації творчого потенціалу кожної особистості.

Стан проблеми у педагогічній науці. Проблема становлення творчої особистості у процесі навчальної діяльності знайшла своє відображення у наукових працях таких учених: Н. Волошина, І. Волощук, І. Головка, А. Дусавицький, Б. Ільюк, В. Костюк, І. Матюша, Л. Момот, К. Нор, Л. Шелестова та ін. Необхідність розкриття творчого потенціалу особистості засвідчують дослідження О. Будник, Г. Костюка, Н. Кузьміна, О. Матюшкіна, В. Моляко, О. Музики, Я. Пономарьова, Б. Теплової, в яких творчість розглядається як специфічна форма взаємодії людини зі світом, що створює передумови для її духовного розвитку й морального становлення. Відтак розвиток здібностей – це не загальне, абстрактне поняття, а складне психолого-педагогічне явище, що потребує цілеспрямованої та систематичної роботи.

Мета статті – теоретично обґрунтувати умови розвитку творчих здібностей учнів у навчально-виховному процесі початкової школи.

Психологічна наука тлумачить здібності як властивості індивіда, які є передумовою успішного виконання ним певного виду діяльності. Б. Теплов розглядає три їх ознаки. По-перше, здібності – це індивідуально-психологічні особливості, які вирізняють між собою людей. Другою ознакою є те, що здібностями називають тільки такі індивідуальні особливості, які мають стосунок до успішності певної діяльності або кількох її видів. По-третє, поняття "здібність" не належить до знань, умінь чи навичок, які вже вироблені в певної людини. Адже вони є соціально набутими, а не вродженими. На думку психолога Б. Теплової, задатки – певні анатомофізіологічні особливості організму, на сприятливому ґрунті яких розвиваються ті чи інші здібності [4, с. 22].

Творча здібність, або креативність, – це здатність людини продукувати незвичайні ідеї, відхилитися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації. Основними показниками творчих здібностей є продуктивність, оригінальність, гнучкість, сміливість та швидкість мислення [3, с. 11]. Проте здібності, самі собою, поза навчанням, поза діяльністю не можуть розвиватися. Про це засвідчують висновки вчених, що ґрунтуються на численних дослідженнях. Зокрема, відомий психолог Н. Лейтес зазначає: "Здібності не просто виявляються в праці, вони формуються, розвиваються, розцвітають у праці і гинуть у бездіяльності. Здібності існують тільки в розвитку... Здібність не існує поза конкретною діяльністю людини, а формування її відбувається в умовах навчання і виховання..." [3, с. 39].

Щоб сформулювати творчі здібності, дитині необхідно якнайбільше вражень про навколишній світ під час виконання різних видів діяльності, які їй подобаються найбільше, а потім – в усіх притаманних учням видах навчальної діяльності (гра, малювання, конструювання, читання та розігрування сюжетів знайомих літературних творів, складання віршів, казок, робота з геометричним матеріалом, експериментування тощо). Формуючи в учнів інтерес до будь-якого з цих видів діяльності, вдається захопити дитину процесом творчості [3, с. 12].

Механізм розвитку креативності людини, зауважує О. Будник, не корелює прямо з розвитком її інтелекту, а характеризується зростаючим впливом мотиваційних та особистісних властивостей, зокрема, такої специфічної властивості людини, як її оригінальність [1, с. 298]. Отже, навчальний процес початкової школи є ефективним за умови пошуку вчителем нестандартних методик викладання, які б стимулювали учня до творчого пошуку, виявлення своєї індивідуальності, оригінальності тощо.

Серед шляхів розвитку творчих здібностей, пізнавальної активності, самостійності, самореалізації дітей підкреслюється необхідність використання в роботі з учнями початкових класів різноманітних завдань – навчальних, розвивальних, пізнавальних, інтелектуальних, нестандартних, творчих. Зважаючи на це, вважаємо, що розвитку творчих здібностей учнів початкових класів сприяють такі види навчальних завдань: словесні творчі завдання на добір рими, складання початку чи закінчення вірша, казки за малюнком; створення продовження казки, оповідання; складання чистомовок; використання анаграм, метаграм; словесне малювання; творчі списування текстів; вилучення зайвого; скоромовки;

технічне моделювання; використання кольоротерапії, музикотерапії та інших видів естетотерапевтичного впливу на свідомість та поведінку школяра.

Творча діяльність, як правило, починається із проблеми або запитання, із подиву, здивування, із суперечності. Усвідомлення суперечностей викликає проблемні ситуації, які слугують важливими для розвитку творчого мислення школярів у процесі їх навчання. Так, наприклад, для створення проблемної ситуації на літературному читанні вчитель може задати учням так питання: Як ти уважаєш чи правильно вчинив той чи інший герой? Уяви себе на його місці, які б були твої дії? Давайте уявимо себе письменниками та закінчимо самостійно цю історію! Як би ти завершив твір? Та інші. Питання такого типу допоможуть створити проблемну ситуацію та активізувати творче мислення учнів. Метод проблемної ситуації можна використовувати на уроках всіх типів.

На нашу думку, значний вплив на розвиток творчих здібностей учнів має атмосфера, в якій працює учень, предмети та кольори, що його оточують. Адже, він, відчуваючи кольори, може підбирати їх під свій настрій. Вибір кольору тісно пов'язаний з психологічними особливостями дитини, її творчими здібностями та станом здоров'я. Тому в навчально-виховному процесі варто використовувати метод кольоротерапії. Наприклад, доцільно запропонувати учням зробити опис картини, використовуючи образотворчі засоби. А з метою переключення півкуль мозку та розвитку творчих здібностей, уяви пропонується учням такі завдання: розгляньте уважно цей пейзаж, придумайте йому дуже довгу назву; розгляньте осінній пейзаж, зробіть опис цього куточка природи взимку; вивчіть пейзаж, домалюйте на ньому у своїй уяві дерева, квіти, річку тощо.

Для розвитку творчих здібностей учнів також широко використовується інтерактивний метод навчання. Наведемо приклад одного з таких методів: «броунівський рух». Сутність методу полягає в тому, що учням дозволяється пересуватися по класу в пошуках потрібної інформації. Наведемо приклад використання цього методу на уроці узагальнення знань з природознавства за темою «Природні зони України». Готуючись до уроку, по класу (на столах, шафах, стендах, дверях, підвіконнях) розкладаємо картки з описом природних зон. Кожна ознака записується на окремій картці, назва зони не вказується.

Школярі, об'єднані в групи, жеребкуванням обирають природну зону. Пересуваючись по класу, групи збирають лише ті картки, в яких записані характерні ознаки саме їхньої природної зони. Решту карток залишають іншим групам. Групи пересуваються одночасно. По завершенню роботи аналізуємо роботу кожної групи: чи всі потрібні картки зібрані, чи не взято зайвих з описом інших природних зон.

Для удосконалення урізноманітнення навчального процесу та розвитку творчих здібностей учнів учителі все частіше використовують Lego технологію. В школах можливе використання кількох конструкторів нового покоління, що володіють широкими можливостями і простотою у використанні: LEGO-DACTA, LEGO-DUPLO. З цими конструкторами діти знайомляться ще в дошкільний період, а згодом ці набори використовуються і в початковій школі. Наприклад, набори для Lego-математики в початкових класах «Лего-математичні ігри». Lego-конструктори доцільно використовувати на такому етапі, як усний рахунок. Діти будуть викладати або сам приклад чи тільки відповідь на завдання, запропоноване ним учителем.

Lego-конструктори широко використовують також на уроках «природознавства». Зокрема, теми інтегрованих занять з навколишнього світу і краєзнавства: «Хто такі комахи; Хто такі птахи; Хто такі звірі; Що таке зоопарк; Що оточує нас вдома; Де живуть білі ведмеді; Де зимують птаці; Коли жили динозаври; Навіщо будують кораблі; Навіщо потрібні автомобілі; Чому поїзда такі довгі; Навіщо потрібні літаки; Навіщо літають в космос ». Широко використовується робота по методу проекту. Учнями створені проекти: «Яким я бачу зоопарк», «Моя улюблена вулиця», «Техніка майбутнього», «Місто майбутнього», «Дачне селище».

Використання таких технологій дозволяє вирішувати типову для початкової школи проблему, коли учні можуть добре оволодіти теоретичними знаннями, але відчувають значні труднощі в діяльності, що вимагає використання цих знань для вирішення конкретних життєвих завдань або проблемних ситуацій. У ході використання таких технологій дитина учиться створювати щось нове, уявляти і конструювати світ по новому, розвиваються її творчі здібності та фантазія.

Висновки. Розгляд представлених технологій креативної освіти не вичерпує всього арсеналу ідей, підходів, теорій творчого навчання й розвитку молодших школярів. Разом із тим, зазначені теоретичні основи варто цілеспрямовано реалізовувати в сучасній початковій

школі. Отже, сучасне життя поставило на порядок денний проблему креативної освіти молодших школярів. Впровадження нових педагогічних підходів, що передбачають креативне навчання як вчителів, так і учнів, ґрунтуються на одночасному використанні мультимедійних засобів, комп'ютерів та Інтернету, дозволяють зробити процес навчання більш інтенсивним та інтерактивним.

1. Будник О. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до соціально-педагогічної діяльності: теорія і методика : монографія / О. Б. Будник. – Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2014. – 484 с.
2. Лейтес Н. С. К проблеме сензитивных периодов психического развития человека / Н. С. Лейтес // Принципы развития в психологии. – М. : Просвещение, 1978. – С. 202.
3. Накладова М. В. Розвиток креативного мислення учнів початкових класів через використання ігрових завдань та інтерактивних технологій / М. В. Накладова // Методичний посібник для вчителів початкових класів. – К. : Полонне, 2013. – 92 с.
4. Теплов Б. М. Способность и одаренность / Б.М. Теплов // Избранные труды: в 2 т. – Т. 1. – М. : Просвещение, 1985. – С. 22 – 24.

ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ФОРМ І МЕТОДІВ РОБОТИ З ДИТЯЧОЮ КНИЖКОЮ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Софія Бенза, студентка ПОІ-42, Педагогічний інститут,
Качак Т. Б., к.ф.н, доцент*

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

У даній статті висвітлено питання актуальності застосування методів творчого інтерактивного читання у процесі роботи із дитячою книгою. Наведено приклади ефективного здійснення інтерактивних читань, описано найбільш продуктивні методи, які є оптимальними для цього. Описано переваги застосування творчого інтерактивного читання в процесі опрацювання дитячої книги в початковій школі.

Ключові слова: дитяче читання, робота з дитячою книжкою, інтерактивне читання

This article highlights the relevance of the application of creative interactive reading a children's book. Cited examples effective implementation of interactive readings, described the most productive methods that are optimal for that. Described the benefits of creative interactive reading in the work with children's books in elementary school.

Key words: children's reading, working with children's books, interactive reading

Актуальність. Проблема нечитання серед дітей і молоді загострюється з кожним днем. Сучасні діти надають перевагу фільмам, комп'ютерним іграм, але не книжці. Така байдужість до літератури пов'язана із тим, що молоді вже не цікаве монотонне читання. Щоби читання знову слало актуальним і цікавим для підростаючого покоління доцільно було би змінити сам підхід до процесу прочитання книжок. Творче інтерактивне читання є ефективною формою читання, яке за умови правильної організації та послідовного впровадження методик може змінити ставлення дитини до літератури.

Мета даної статті полягає у висвітленні актуальності та ефективності методу творчого інтерактивного читання у процесі опрацювання дитячої літератури із учнями молодшого шкільного віку.

Теоретико-методологічна база роботи. Опрацьовуючи різноманітні літературні та педагогічні наукові джерела можна помітити певну тенденцію зростання інтересу до інтерактивних методик. Зокрема про користь від запровадження інтерактивних методів навчання та виховання говорять О. І. Пометун (Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник) [Див. 3] та П. Шевчук (Інтерактивні методи навчання: навч. посібник) [Див. 1]. Окрім педагогів до інтерактиву все частіше звертаються і дитячі письменники та промоутери дитячого читання. Так, прихильниками творчого читання, як одного із проявів інтерактивних методик, є Мар'яна Савка, Галина Крук, Галина Павлишин, Ірина Мацко та інші [Див. 4]. На своїх літературних зустрічах із читачами, презентаціях книг вони неодноразово використовували живий діалог із читачем, читання у особах, методи «Мозковий штурм», «Мікрофон» тощо.

Проведений теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми не лише підтвердив актуальність досліджуваного питання, а й спонукав до активного використання інтерактивних методів роботи у процесі співпраці з дітьми.

Основна частина статті. Інтерактивні методи навчання на сьогодні є актуальним способом роботи викладача в аудиторії, тренера в групі та педагога в будь-якому освітньому закладі. Інтерактивні методи навчання, на відміну від традиційних, базуються на активній взаємодії учасників навчального процесу, при цьому основна вага надається взаємодії слухачів між собою. Такий підхід дозволяє активізувати навчальний процес, зробити його більш цікавим та менш втомлюваним для учасників [6].

Творче читання реалізує себе саме через використання інтерактивних методів, таких як «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Кубування», «Асоціативний куц» та багато інших. Вони додають нової насиченості процесу читання і тим самим пробуджують живий інтерес у читачеві. Адже тепер ознайомлення із творами літератури не є типовим, воно динамічне і дозволяє розвивати не лише мисленнєвий потенціал, а й творчий.

Така форма роботи з дитячою книжкою постала як проект Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва на основі проекту творчих читань Галини Рис і була впроваджена Т. Качак при вивченні дисциплін «Дитяча література» і «Зарубіжна дитяча література» зі студентами спеціальності «Початкова освіта» ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та безпосередньо з молодшими школярами під час педагогічної практики майбутніх фахівців у школах. Мета проекту – «привернути увагу студентів до сучасної книжки для дітей, навчити аналізувати та осмислювати прочитане, розвивати креативність та уяву реципієнта, спонукати до продукування нових ідей та їх матеріального втілення через ілюстрування, написання нових текстів різних жанрів, створення скульптурних композицій, інсценування, драматизації, тощо» [2, с. 79].

Як же виглядає процес творчого інтерактивного читання? Він нагадує спільне читання і обговорення змісту прочитаного. Водночас відбувається діалог між автором і читачами за рахунок ігор, питань – відповідей, активізується уява і це дозволяє нам зазирнути у світ, створений письменником, щоб краще його зрозуміти.

У творчому інтерактивному читанні найчастіше використовують методи «Кубування» та «Асоціативний куц». Перший дає змогу перевірити, чи зміг той чи інший твір зацікавити читача, наскільки він йому запам'ятовувався. Метод «Кубування» – запропоновані запитання і завдання, які учасники творчого читання мають виконати. Особливістю даного методу є те, що всі завдання розміщені на гранях куба, підкидуючи який, фактично покладаючись лише на власну фортуна, учні обирають собі завдання. «Кубування» створює певну атмосферу дитинства через свій ігровий характер. Саме це дозволяє читачеві почуватися вільно та дає відчуття дитячого затишку. При роботі малими творчими групами така ігрова обстановка згладжує весь дискомфорт у спілкуванні та налаштовує на довіру, співпрацю.

Спектр можливостей методу «Асоціативного куца» ширший. У процесі творчого читання можна будувати асоціативні лінії як про деяких персонажів, так і про події, предмети тощо. Такі асоціації дають можливість розвивати пам'ять і увагу, допомагають швидше засвоїти зміст прочитаного. Також даний метод можна видозмінити. Так, на плакатах або на дошці зображують дерево з голим гіллям, а слова – асоціації із заданої теми читачі пишуть на малих листках і кріплять до дерева, тим самим «одягають» гілки дерева у листя. Зазвичай це роблять у формі змагання між різними групами на швидкість та кількість асоціацій.

Як видно із усього вищезазначеного, творче інтерактивне читання є тією ефективною формою роботи з книжкою, яка буде цікава як дорослим, так і дітям, оскільки гармонійне поєднання процесів читання та гри однаково позитивно сприймуться читачами різних вікових груп. Однак, на жаль, творче читання не є поширеною формою роботи у сучасних школах. Подекуди педагоги навіть не намагаються шукати щось нове для своїх учнів, користуючись натомість лише старими моделями роботи з дитячою книжкою. Лише невеликий відсоток молодих спеціалістів прагне інновацій у навчанні дітей, тому звертаються до творчих інтерактивних методик частіше.

Майбутнім педагогам складно уявити цілісну картину роботи за новітніми методиками, якщо вони жодного разу не бачили їх «у дії». А суха теорія априорі не дає про це уявлення. Щоб вони могли осягнути суть проведення творчого інтерактивного читання, потрібне проведення майстер – класів. Для прикладу можна назвати майстер – клас із творчого читання дитячої книги Костя Гнатенка «Рожева мрія», проведене нами [Див. 5]. В ході цього заходу студенти фактично приміряли на себе ролі малих читачів. До прикладу, при виконанні завдання з кубика типу «Спробуй намалювати малого Томі» у різних груп були різні уявлення про те, як має виглядати цей персонаж, через що дорослі студенти сперечалися неначе малеча. А під час роботи над «деревом асоціацій» учасники груп наче

дійсно стали дітьми і наввипередки виконували поставлене перед ними завдання (назвати якомога більше імен героїв книжки). Різноманітні форми читання творів, створення власних ілюстрацій казок, ігри за методиками «Кубування» та «Асоціативних куців» - все це викликало у них неподільний інтерес до книги. Як пізніше свідчитиме статистика, після такого методу читання із двадцяти трьох учасників майстер – класу двадцять людей ще не однократно перечитували дану книжку. З цього можна зробити висновки, що ефективність творчих інтерактивних читань є беззаперечною.

Творчі інтерактивні читання володіють особливим магнетизмом, тому саме в них варто шукати нові джерела натхнення для роботи з літературою. Завдяки використанню даного методу навіть класика літератури набуває нового шарму для читача. Якщо майстер – класи такого характеру мають великий успіх серед студентів та молодих педагогів, то можна лиш уявити, яку оцінку вони отримають від учнів молодшого шкільного віку. Вони більш емоційні, ігрові методи роботи для них куди привабливіші за стандартні. Тому сумніви щодо доцільності нових підходів у роботі з дитячою книгою зникають після перших хвилин роботи з дитячою книжкою з використанням методів творчого інтерактивного читання.

Висновки. Користь впровадження інтерактивних методів навчання неодноразово доводилася на практиці. Ефективність творчих інтерактивних читань очевидна. Питання актуалізації такої форми роботи з дитячою книжкою серед учнів в дійсності є нагальним. Оскільки інтерактивні методи практикують у школах, то важливим є активне впровадження творчих інтерактивних читань сучасної книги як в школах, так і поза її межами. Також виникає потреба у підготовці молодих спеціалістів, які б могли ефективно здійснювати процес розвитку дитячого читання й формування самостійних читачів. Це не лише стане кроком відродження інтересу молодого покоління до літератури, а й дозволить ефективно здійснювати роботу з виховання та розвитку світогляду дитини.

1. Інтерактивні методи навчання: навч. посібник / (П. Шевчук, П.Фенрих). – Цецін : WSAP, 2005. – С. 7 – 23.
2. Качак Т. Б. Література для дітей і дитяче читання у контексті сучасної літературної освіти: літературознавчі та науково-методичні статті, рецензії / Т. Б. Качак. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2013. – 132 с.
3. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник/ О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. — К.: Видавництво А.С.К., 2004. — 192 с: іл.
4. Проект «Творче читання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://urccyl.com.ua/vsia-ukraina-chytaie-ditiam/proekt-tvorche-chytannia/>
5. У Педагогічному інституті відбувся майстер-клас «Творче інтерактивне читання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://www.pu.if.ua/uk/novyny/4205-maister-klas-tvorche-interaktyvne-chytannia-u-pedahohichnomu-instytutі>
6. Христос С. М. Інтерактивні методи навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/nmcmk/naukova-dialnist/interaktivni-metodi-navcanna>

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Христина Варварук, студентка групи ПОМО-31 Педагогічного інституту
Русин Г.А. к.п.н., доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаніка»
м. Івано-Франківськ, Україна*

В статті розглядається проблема формування естетичного виховання молодших школярів. Розкривається сутність поняття «естетичне виховання» як невід'ємної складової гармонійного та всебічного розвитку особистості молодшого школяра. Розглянуті шляхи реалізації естетичного виховання, а саме виховний потенціал уроків образотворчого мистецтва (використання нетрадиційних технік, роботи в техніці пейзажу), літературного читання (ознайомлення дітей з поетичними творами) та природознавства (екскурсії та демонстрування кінофільмів). Саме навчальний процес має необмежені виховні можливості, щодо формування всебічно розвиненої особистості.

Ключові слова: естетичне виховання, образотворче мистецтво, нетрадиційні техніки, літературне читання, природознавство, молодший школяр

Abstract. The problem of aesthetic education of junior students is considered in the article. There disclosed the essence of concept "aesthetic education" as an integral concept of a harmonious and comprehensive development of the junior student personality. Also there is examined ways of realisation aesthetic education, namely the educational potential of the lessons of fine arts (using unconventional techniques, works in landscape is technology), literary reading (introducing children with poetic works) and natural science (excursions and demonstration of

films). The article notes that the learning process has unlimited educational opportunities and they are only limited of introducing teacher with new forms of work.

Keywords: aesthetic education, beauty, unconventional techniques, literary reading, excursion, elementary school child.

Постановка проблеми. Проблема естетичного виховання сьогодні набуває особливої актуальності. Особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає залучення молодої людини до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості. У Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті визначено основну мету освіти, спрямованої на естетичне виховання та всебічний розвиток людини як найвищої цінності суспільства, формування її духовних смаків, ідеалів та розвитку художньо-творчих здібностей.

Сучасне суспільство висуває певні вимоги до людини нового покоління, невід'ємною складовою яких є наявність естетичного смаку, естетичного сприйняття світу, широкого кругозору, обізнаності і в мистецтві, літературі, тобто наявності світогляду який не буде обмежуватися окремою сферою, а буде охоплювати всі сторони життя.

Аналіз останніх досліджень. Проблема естетичного виховання широко репрезентована у спадщині видатних українських педагогів-класиків К.Ушинського, В. Сухомлинського, А. Макаренка, С. Русової. Цим питанням займається також велика кількість сучасних педагогів та діячів освіти – Л. Коваль, В. Передерій, Т. Цвілих, А. Щербо, В. Шацька. Л. Коган, В. Разумний, В. Скатерщиков.

Мета статті – розкрити шляхи формування естетичного виховання учнів молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Естетичне виховання - складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини. Естетичне виховання не обмежується тільки навчальним процесом. Це значно масштабніше поняття яке поширюється на всі сфери життя людини. Підтвердженням цьому є погляди видатного педагога А. Макаренка, який не обмежував естетичне виховання тільки художнім вихованням, а вважав, що естетичне почуття має бути щодня присутнє в житті, стосунках між людьми, ставленні до власних вчинків, рідної природи. Тобто певна естетика повинна бути присутньою в усіх сторонах життя людини, що створює певну гармонію і рівновагу її оточення, а це все є частиною її гармонійного розвитку. Всебічний та гармонійний розвиток особистості передбачає дотримання єдності та взаємодії п'яти частин виховання. Традиційними складовими частинами виховання називають розумове, фізичне, трудове, моральне й естетичне. І, безперечно, на осодбиве місце заслуговує саме естетичне виховання.

"Краса, — писав В.О. Сухомлинський, — могутній засіб виховання чутливості душі. Це вершина, з якої ти можеш побачити те, чого без розуміння і почуття прекрасного, без захоплення і натхнення ніколи не побачиш. Краса — це яскраве світло, що осяває світ. При цьому світлі тобі відкривається істина, правда, добро; осяяний цим світлом, ти стаєш відданим і непримиренним. Краса вчить розпізнавати зло і боротися з ним. Я б назвав красу гімнастикою душі — вона виправляє наш дух, нашу совість, наші почуття і переконання. Краса — це дзеркало, в якому ти бачиш сам себе і завдяки йому так чи інакше ставишся сам до себе" [3: 314].

Естетичне виховання передбачає художньо-естетичну освіченість і вироблення умінь творити прекрасне у повсякденному житті. Цього досягнути допоможе навчально-виховний процес, адже саме навчання є провідним видом діяльності молодшого школяра, займає найбільшу кількість його часу і створює умови для розвитку дитини. Виховний потенціал, з погляду саме естетичної його складової, мають всі предмети представлені у початковій школі. Шляхами естетичного виховання є: уроки образотворчого мистецтва, літературного читання, музики, фізичного виховання, природознавства, математики, тобто естетичний виховний потенціал мають практично всі предмети які вивчає учень в початковій школі.

На уроках образотворчого мистецтва естетичне виховання може реалізувати себе сповна. Це можуть бути цікаві нетрадиційні техніки (монотипія, графографія, гратаж, плямографія, акватуш, набризки) які є захоплюючими для учнів. Уроки з використанням нетрадиційних технік дають можливість учням максимально повно себе проявити, відкривають перспективи для самовираження та самовдосконалення. Так, наприклад, варто застосувати плямографію. Плямографія – це різновид графічної техніки, при виконанні якій малюнок виконується рідкими фарбами, або тушшю, чорнилом. На поверхню аркушу наносять пляму пензлем, або піпеткою. Потім пляму роздувають за допомогою трубочки, або без неї у різні боки. Таким чином можна отримати зображення, яке буде складатися з

багатьох тонких ліній. Також можна одержати зображення нахилиючи папір у різні боки, даючи фарбі вільно розтікатися. Можна комбінувати один прийом з іншим [4; 146].

Також варто звертати вчителю увагу на оформлення альбомів, та на акуратність виконання дитиною власних робіт, що формує у дитини прагнення до естетики, гармонії у власних речах та в оточуючому її середовищі. Варто вчителю звернути увагу і на активне використання пейзажів, які посідають важливе місце в естетичному вихованні, адже з їхньою допомогою діти поступово привчаються бачити красу природи і розкривають для себе красу лісів, полів, рік, гір, озер, рідного краю. Пейзажі можна використовувати не тільки на уроках образотворчого мистецтва а також, як додатковий матеріал, користуватися ними і на уроках природознавства, літературного читання та ін.

Природа теж є ефективним засобом реалізації естетичного виховання. Сприйняти красу рідної природи допоможуть вміло підібраний ілюстративний матеріал, демонстрування кінофільмів, кінофрагментів, сезонні екскурсії. Так, наприклад, при вивченні теми «Комахи» вчителю варто звертати увагу на неперевершені забарвлення крил метеликів, при вивченні рослин – на неповторні форми рідкісних квітів, при вивченні корисних копалин на дивовижні природні матеріали. Використання кінофільмів розкриває широкі межі вчителю для реалізації естетичного виховання на уроках природознавства. Адже неможливо спостерігати всі явища природи наяву і саме за допомогою фрагментів фільмів дитина може спостерігати за розкриттям бутону квітки за граціозними рухами тварин, за жителями підводного світу.

Окрім таких урочних методів широко використовуються у роботі з естетичного виховання екскурсії під час яких школярі безпосередньо спілкуються з природою. Варто наголосити на правилах поведінки в лісі, що допоможе зберегти красу та неповторність природи (не шуміти, щоб почути лісові голоси; ходити обережно, щоб нічого не зламати і нічого не роздавити; не залишати сміття; помічати красу, нові, незвичайні явища природи). Пізнання краси неможливе без яскравого, емоційного слова вчителя. Він не лиш сам описує спостережувані явища, а й допомагає дітям дібрати образні порівняння [1; 8].

Естетичне виховання на уроках літературного читання теж має свої специфічні методи. Виняткову роль у вихованні у дітей розуміння добра, краси можна відвести казці. Через прості для дитячого сприймання образи позитивного/негативного героя, красивого/потворного у дітей формуються початкові уявлення про ці явища, діти вболівають за героїв добро творців і досить гостро сприймають героїв зло творців.

Неабияким естетичним потенціалом володіють поезії (Т.Г. Шевченка, Марка Вовчка та ін.). Наприклад вірш «Садок вишневий коло хати» належить до шедеврів української пейзажної лірики. У вірші відтворено ідилічну картину весняного вечора в українському селі. Прості, зримі, пластичні образи у ньому постають з народних і морально-етичних уявлень. Сила емоційного впливу цього твору — в природності й рельєфності малюнка, в його світлому, життєствердному настрої. Залучення учнів до вивчення ліричних творів допоможе сформувати у школярів уміння відчувати слово, міркувати над його значенням, сприймати його по-різному в різних контекстах, надавати важливості окремим деталям опису. Осягнення емотивної функції слова сприятиме виробленню вмінь і навичок переживання слова через його емоційне сприймання на основі асоціації та роботи уяви, що згодом перетвориться в уміння емоційно сприймати навколишній світ, співчувати іншим людям, керувати власними почуттями та контролювати емоції. [2; 98-103]

Висновок. Отже завдяки навчально-виховному процесу така складова гармонійного розвитку дитини, як естетичне виховання може реалізувати себе максимально повно. Естетичний виховний потенціал певного уроку є не обмеженим, він тільки обмежується можливостями самого вчителя, від якого залежить обізнаність у нових формах і методах роботи, у передових розробках та, що не менш важливим, у широті його уяви, адже кожна творчість (безперечно навчальний процес вимагає творчості) потребує активізації цього психічного процесу.

1.Бабаніка І. В. Естетичне виховання молодших школярів / І. В. Бабаніка // Початкове навчання та виховання . – 2008 . – № 27. – С. 2-16.

2.Дубяга С. М. Естетичне виховання учнів початкових класів засобами художнього слова / С. М. Дубяга, І. М. Гарабазій, О. В. Стасенко // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. – 2012. –№ 8. – С. 96-104.

3.Омельяненко В. Л., Кузьмінський А. І. Педагогічна мудрість віків: навч. посіб. / уклад. В. Л. Омельяненко, А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2009. – 411 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Васильченко О. М. 6 курс Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Попова О. І., к.п.н., доцент
Бердянський державний педагогічний університет
м. Бердянськ, Україна*

У статті зроблено спробу на основі аналізу наукової літератури встановити види вправ, які сприятимуть формуванню мовленнєвих умінь і навичок молодших школярів на уроках української мови. Визначено напрями, за якими здійснюється формування в учнів культури мовлення: засвоєння лексичної правильності, орфоепічних норм, правильне вживання слів і форм у словосполученні і реченні.

Ключові слова: культура мовлення молодших школярів, усне мовлення, писемне мовлення, удосконалення граматичного ладу мовлення учнів.

IMPROVING THE CULTURE OF SPEECH OF YOUNGER SCHOOLBOYS AT LESSONS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

In the article an attempt is made on the basis of analysis of scientific literature to identify the types of exercises that contribute to the formation of speech skills and abilities of Junior schoolchildren on the lessons of the Ukrainian language. Identified areas that are subject to the formation of pupils' culture of speech: learning the correct lexical, orthoepic rules, correct use of words and forms in phrase and sentence.

Key words: culture of speech of younger students, speaking, writing, improvement of the grammatical structure of speech of pupils.

Актуальність. Окремі аспекти розвитку мовленнєвої культури школярів початкової ланки знаходимо, аналізуючи дослідження методичного характеру: становлення і розвиток орфоепічних норм мовлення молодших школярів (М. Микитин), прийоми вироблення у дітей навичок україномовного етикету (Р. Миронюк), формування орфографічних норм української мови у молодших школярів (Р. Черновол-Ткаченко) тощо. Досить детально вивчено проблему вдосконалення мовленнєвої майстерності майбутніх учителів початкової школи (Н.Мартинюк, О.Попова, В.Усатий та ін.), філологів (О. Кретьова, Т.Окунович, С. Цінько та ін.), тоді як систематична робота щодо формування й удосконалення мовленнєвої культури, саме учнів загальноосвітньої школи, зокрема початкової, залишається актуальною і водночас недостатньо розробленою.

Метою роботи було на основі аналізу наукової літератури встановити види вправ, які сприятимуть формуванню мовленнєвих умінь і навичок молодших школярів на уроках української мови. Для цього ми використали такі **методи:** теоретичні, емпіричні, педагогічний експеримент.

Сутність дослідження.

Культура українського мовлення молодших школярів складається з кількох, тісно пов'язаних між собою ланок: сприймання, відтворення, осмислення нового матеріалу, формування і закріплення набутих знань, умінь, навичок, самостійного застосування вторинних умінь у власній мовленнєвій практиці під час активного продукування мовних одиниць.

Навчально-мовленнєва діяльність молодших школярів щодо опанування ними культури українського мовлення підпорядковується, на нашу думку, чотирьом напрямкам:

- 1) засвоєння норм сучасної української літературної мови (орфоепічна та граматична правильність мовлення);
- 2) формування навичок активної роботи зі словом (точність, чистота, багатство мовлення);
- 3) формування вмінь діалогічного висловлювання (доречність, мовленнєвий етикет);
- 4) формування навичок монологічного мовлення (логічність, виразність).

Реалізація кожного з цих напрямків має відбуватися шляхом виконання спеціальних вправ, які допоможуть учителю розвинути й удосконалити у дітей вміння оволодіти культурою мовленнєвої діяльності на початковому етапі опанування мови.

Відповідно до завдань першого етапу нами були розроблені підготовчі вправи, які вміщують вправління у:

- слуханні і розумінні текстів. Це передбачає й роботу над поясненням значень слів, уточнення їх, тобто засвоєння лексичної правильності;
- вимові слів, згідно з орфоепічними нормами української мови шляхом застосування імітації;
- вживанні слів у словосполученнях та реченнях формування граматичної правильності мовлення.

Мовленнєві вправи побудовані нами з метою формування орфоепічної та граматичної правильності мовлення, засвоєння точності, оволодіння його чистотою, формування багатства мовлення, оволодіння доречністю, виховання мовленнєвого етикету, опанування логічності мовлення та засвоєння його виразності. Всі вони розташовані за ступенем нарощення труднощів і в залежності від вищевказаних напрямків формування мовленнєвої культури.

Розроблені нами вправи були покладені в основу лінгводидактичної експериментальної методики формування культури українського мовлення учнів 3 класу Бердянської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 7 Бердянської міської ради. Формування культури мовлення передбачало, по-перше, поетапність засвоєння основних комунікативних ознак мовленнєвої культури; по-друге, використання пояснювально-ілюстративного, імітаційного, репродуктивного, оперативного та продуктивно-творчого (комунікативного) методів мовленнєвого розвитку; по-третє, спеціальну організацію навчально-мовленнєвої діяльності, спрямовану на мовне забезпечення (створення мовленнєвого середовища, атмосфери позитивного, емоційного стимулювання, розвиток пізнавального інтересу до вивчення української мови, активізацію учнівського мовлення).

Основні висновки. Отже, одне з найголовніших завдань школи, зокрема, її початкової ланки, – навчити школярів змістовно, граматично правильно і стилістично вправно висловлювати думки в усній та писемній формах. Безумовно, у виконанні завдань, які стоять перед початковою мовною освітою, ми будемо органічно поєднувати теорію мовленнєвої діяльності, яка передбачає орієнтацію на чотири фази мовленнєвої дії (орієнтування, планування, висловлювання, контроль і корекція висловлювання) з традиційним підходом до розвитку мовлення школярів, який ґрунтується на знаннях і вміннях щодо основних мовних одиниць. Йдеться про удосконалення (а в роботі з шестилітками – формування) звукових і на цій основі – нормативних орфоепічних навичок: про збагачення, уточнення й активізацію словникового запасу школярів; удосконалення граматичного ладу дитячого мовлення.

1. Біляєв О. М. Концепція мовної освіти / Біляєв О. М., Вашуленко М. С., Плахотник В. М. // Дивослово. – 1994. – № 9. – С. 71–73.

2. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі (методика і технологія навчання) / М. М. Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2001. – 215 с.

ПОШУК ДОЦІЛЬНИХ ФОРМ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Войтова О., студентка ПО – 64

Бокалець О.А.,

**Хмельницька гуманітарно – педагогічна академія
м. Хмельницьк, Україна**

У статті проаналізовані форми позакласної роботи з економічної освіти в початковій школі.

Ключові слова: економічна освіта, початкова школа, позакласна робота, форми позакласної роботи.

An article about the form of extracurricular activities of economic education in elementary school

Key words: economic education, primary school, class work, extracurricular activity forms.

У сучасних умовах трансформації економічної системи України та необхідності прискорення соціально-економічного розвитку гостро постає проблема забезпечення високого рівня економічної компетентності молодого покоління. Перед школою постало завдання, яке їй ще не доводилося вирішувати, – завдання підготовки до соціально-трудової, педагогічної, психологічної адаптації учнів. Колишній досвід підготовки учнів шкіл до трудової діяльності втратив сенс, тому що навчально-виховна робота була спрямована на підготовку випускників до праці в суспільстві з централізованою планованою економікою. В умовах ринкової економіки першочерговою є якість підготовки

учнів, формування творчо мислячих людей, здатних до вдосконалення та оновлення своїх трудових умінь і навичок, пошуку неординарних рішень. Практична реалізація цього завдання неможлива за відсутності знань та умінь.

На теоретико-методологічному рівні ця проблема досліджувалась як педагогами класиками, так і сучасними вченими. Помітний доробок щодо педагогічних аспектів проблеми належить таким дослідникам та науковцям: А.Ф. Аменді, П. П. Блонському, Д. Н. Богоявленському, О. Божко, О. Варецькому, Ю. К. Васильєву, Л. С. Виготському, Т. Гільберг, М. Гуринок, А. С. Макаренку, А. С. Нісімчуку, В. О. Сухомлинському, С. Т. Шацькому.

Реформування господарської системи корінним чином змінило значення економічних знань у суспільному житті України, бо ринкові відносини вимагають від суб'єктів господарювання осмислення та усвідомлення економічних процесів, відповідальності за результати власної трудової діяльності. Як засвідчує світовий досвід, при становленні ринкових відносин визначальну роль відіграють ринкові інституції, які задіяні в економічному просторі країни і кількість яких має тенденцію до зростання. Завдяки ринковим інституціям формується ринкове середовище, у межах якого продавець та покупець діють за законами ринку. Якщо Україна прагне побудувати цивілізований ринок, то і перші і другі повинні мати однакові економічні знання, що дає змогу вести взаємовигідний діалог. Незважаючи на актуальність формування ринкових інститутів, ще більш важливою проблемою для українського суспільства залишається зміна світогляду громадян.

Значну роль у досягненні цієї мети покладено на шкільну економічну освіту. Слід зазначити, що викладання економіки в початковій школі – не данина моді, не поточна кон'юнктура, не реакція на збільшення попиту на економічні знання. Економічна освіта накладає відбиток на загальний світогляд людини, що впливає на його культурний рівень, сприяє виробленню адекватних уявлень про дійсність, яка оточує. Вивчення економіки допомагає учням отримати більш повне уявлення про формування й розвиток суспільства, дає їм змогу сформувати цілісну картину навколишнього світу, визначити свою життєву позицію [3]. Виходячи зі сказаного, необхідно наблизити зміст навчання до змісту життя; спрямувати навчання на пояснення життєвих ситуацій, підготовку компетентної людини. Зміст освіти має бути осучасненим таким чином, щоб випускники могли швидко адаптуватися в самостійному житті, цілеспрямовано використати свій потенціал як для самореалізації в професійному й особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави.

Процес виховання – це система виховних заходів, спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості [1].

Позакласна робота визначається як складова частина навчально-виховної роботи школи, як одна з форм організації дозвілля учнів. Вона буває різноманітною за змістом і формами.

Нові вимоги: орієнтуватися у плані різноманітної економічної інформації, вміло оперувати категоріями та постулатами ринкової економіки.

У державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) практичне вирішення проблеми «Виховання цивілізованого господаря» віднесено до пріоритетних напрямків реформування загальноосвітньої школи.

Завдання позакласної та позашкільної роботи полягає в закріпленні, збагаченні та поглибленні знань, набутих у процесі навчання, застосуванні їх на практиці; розширенні загальноосвітнього кругозору учнів, формуванні в них наукового світогляду, вироблення вмінь і навичок самоосвіти; формуванні інтересів до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту, виявленні і розвитку індивідуальних творчих здібностей та нахилів; організації дозвілля школярів, культурного відпочинку та розумних розваг; поширенні виховного впливу на учнів у різних напрямках виховання. Позакласна та позашкільна робота ґрунтуються на використанні загальних і специфічних принципів виховання серед яких виокремлюють:

а) добровільний характер участі. Учні можуть обирати профіль занять за інтересами. Педагоги за таких умов повинні ретельно продумувати зміст занять, використовуючи нові, ще не відомі учням факти, форми і методи, які б посилювали їх інтерес;

б) суспільна спрямованість діяльності учнів. Цей принцип вимагає, щоб зміст роботи гуртків, клубів та інших форм діяльності, відповідав загальносуспільним потребам, відображав досягнення сучасної науки, техніки, культури і мистецтва;

в) розвиток ініціативи і самодіяльності учнів. У позакласній і позашкільній діяльності слід враховувати бажання школярів, їх пропозиції, щоб кожен із них виконував цікаву для себе роботу;

г) розвиток винахідливості, дитячої технічної, юннатівської та художньої творчості. Під час занять перед учнями слід ставити завдання пошукового характеру (створення нових приладів, удосконалення наявних) приділяти особливу увагу творчому підходу до справи тощо;

г) зв'язок з навчальною роботою. Позакласна та позашкільна робота повинна бути логічним продовженням навчально-виховної роботи на уроках. Так, знання з економіки можуть бути поглиблені й розширені на тематичному вечорі, або ж під час обговорення на економічну тематику;

д) використання ігрових форм, цікавість, емоційність. Реалізація цього принципу передбачає використання пізнавальних та комп'ютерних ігор, демонстрування цікавих дослідів та ін. [2].

Форми організації позакласної роботи поділяють на колективні, групові (гурткові) й індивідуальні.

До колективних форм виховної роботи належать конференції, тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, розважальні вечори і ранки, тижні з різних предметів, зустрічі з видатними людьми, конкурси, фестивалі, олімпіади тощо.

Групові форми виховної роботи – огляди новин, години класного керівника, гуртки, екскурсії, походи, змагання, конкурси, вікторини та ін.

Позакласна робота з економічної освіти є складовою частиною навчально-виховної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі, яка сприяє вирішенню важливих завдань в навчанні і вихованні учнів і дозволяє розумно організувати їх дозвілля. Економічна допитливість учнів із-за обмеженості часу не може повністю задовольнитися на уроках. Тому для багатьох учнів, які проявляють інтерес до економіки, позакласна робота представляє необхідне доповнення до навчальних занять.

Особливості методики проведення позакласних занять полягають насамперед в більшій, ніж на уроці, самостійності учнів, у використанні ігрових ситуацій (вікторин, КВК, економічних моделюючих вправ), в широкому використанні комп'ютерних засобів. Якщо одним із стимулів навчання для учнів є гарна успішність з економіки, то у позакласній роботі на перший план виступає задоволення інтересу до розв'язання тих чи інших економічних проблем, можливість поповнити свої знання, розуміння своєї користі у виконанні доручень при підготовці позакласних заходів. [2] Саме тому позакласні заняття не повинні походити на звичайний урок ні за змістом, ні за методами навчання, ні за формами і місцем їх проведення. Вони можуть проходити як в кабінеті, так і поза його межами (на екскурсіях, в актовому залі школи тощо).

За своїм змістом, за формами організації і методам проведення позакласна робота різноманітна. Вона охоплює економічну підготовку і загальний рівень розвитку учнів, практичні вміння і навички, якими вони володіють і які можуть бути їм привиті.

Позакласна робота з економічної освіти відрізняється різноманітністю форм: економічний гурток, економічна конференція, економічний вечір (в точу числі КВК), тиждень економіки тощо.

Економічний гурток – одна із основних форм позакласної роботи з економіки. Однак, будучи основною організаційною формою позакласної роботи, гурток не можна розглядати як всеохоплюючу форму цієї роботи. Найбільш правильним слід вважати вміле поєднання гурткової форми з заходами масового характеру.

Мета гуртка – задовольнити пізнавальні інтереси учнів, які захоплюються економікою. Економічний гурток має постійний склад із учнів одного або двох паралельних класів. Найбільш прийнятна кількість учнів у гуртку – 15-20 осіб. При більшій кількості гуртківців вчителю важко приділити увагу кожному із них. [4]

Організації гуртка може передувати проведення будь-якого позакласного заходу з економіки, наприклад економічного вечора, КВК, який повинен підвищити зацікавленість учнів економікою. Якщо ж на уроках певні учні виявили підвищену зацікавленість до економіки, то при організації гуртка вчитель може спиратись саме на них.

Тиждень економіки в школі – це форма позакласної роботи, яка передбачає проведення після уроків протягом п'яти днів тижня позакласних заходів з економіки, які організуються з метою зацікавити учнів економічною наукою. Головною перевагою цієї форми позакласної роботи є можливість залучення значної кількості учнів до різних видів

діяльності: участь в екскурсіях, економічних КВК, в конкурсах на кращий твір, рисунок (наприклад, конкурс малюнків «Податки очима дітей»). [4]

Інтелектуально-пізнавальні форми. Найчастіше це варіанти інтелектуально-пізнавальних телевізійних програм. Стандартний підхід: використання сценаріїв вже існуючих інтелектуально-пізнавальних телевізійних програм: «Що? Де? Коли?», «Брейн-ринг», «Найрозумніший» тощо.

До активних форм позакласної роботи відносяться тренінгові заняття, спрямовані на самопізнання, самовизначення та самовдосконалення особистості. Кожне з них – це наперед запланований виховний процес, призначений поглибити знання учнів про себе, сформувані вміння та навички самопізнання, самооцінки і самовизначення, виявити їхні цінності, ідеї, погляди, переконання, поведінку з метою зміни та оновлення. Крім того, вони сприяють розвитку здібностей пізнавати інших людей, усвідомлювати їх особистісну цінність та суспільну значущість. Тренінгові заняття сприяють формуванню позитивної «Я-концепції» старшокласників шляхом підвищення їхнього уявлення про свою соціальну значущість, особистісну цінність [1]

Від якості та осучаснення змісту економічного виховання молодого покоління громадян України значною, якщо не вирішальною, мірою залежить успіх започаткованих економічних реформ і, врешті-решт, добробут народу в цілому. Вивести економіку країни з кризового стану, оволодіти новим економічним мисленням, а отже зрушити вперед удосконалення нашого суспільства на шляху всебічного прогресу може лише економічно підготовлена людина. Необхідність реформування системи економічного навчання зростає із прискоренням темпів економічних перетворень, із насиченням української економіки тими інституціями, без яких не можна уявити ринкову економіку третього тисячоліття. Виховання в дусі нової економічної культури необхідно підпорядковувати концепції «економічної людини», в основу якої покладено визначальну роль власного інтересу як мотиву економічної дії, компетентності, раціоналізму, заповзятливості, готовності нести відповідальність за свої дії.

1. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання / Карпенчук С.Г. – К., 1997. – 115 с.
2. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології. Навчальний посібник / Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. – К: Видавничий центр «Просвіта», 2000. – 368 с.
3. Слободянюк Н. Основи економічних знань у початкових класах / Н. Слободянюк // Початкова школа. – 2003. – № 11. – с.20 – 21.
4. Таджимуратова Т. І. Організація позакласної роботи економічного спрямування / Т. І. Таджимуратова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу : <http://oblosvita.com/navigaciya/skrynka/ekonomika/13509-organizatsiya-pozaklasnoyi-roboti-ekonomichnogo-spryamuvannya.html>

СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ ДЛЯ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Воронцова І., студентка ІV курсу факультету педагогіки та психології

Прибора Т. О., кандидат педагогічних наук, доцент

Кіровоградський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка, Кіровоград, Україна

У статті розглядаються особливості створення ситуації успіху для навчання молодших школярів. Досліджується поняття успіху з педагогічного, психологічного та соціологічного погляду. Описуються умови створення успіху на уроці в початковій школі. Досліджуються основні аспекти створення ситуації успіху в навчальній діяльності: зняття страху, авансування успішного результату, прихований інструктаж дитини про способи і форми здійснення діяльності, внесення мотиву, персональна винятковість, мобілізація активності або педагогічне виконання, висока оцінка деталі.

Ключові слова: успіх, ситуація успіху, початкова школа, молодший школяр, виховний процес.

CREATING A SITUATION OF SUCCESS FOR THE PRIMARY SCHOOLCHILDREN STUDYING

The article reveals the ways of creating a situation of success for the primary schoolchildren studying. The concept of success is researched from the pedagogical, psychological and sociological perspective. There are described the conditions for the creation of a success situation at a lesson in primary school and analysed its basic aspects like coping with fear, advancing a successful result, concealed child instructing as for the ways and forms of activity, introducing a motive, personal exclusiveness, activity mobilization or pedagogical performance, high estimation of a detail.

Keywords: success, success situation, primary school, primary schoolchild, teaching process.

Актуальність теми зумовлюється новою соціокультурною ситуацією та наявністю протиріччя між демократичними вимогами часу щодо розвитку активної творчої особистості та все ще існуючим авторитарним стилем виховання шестирічних першокласників, який не забезпечує повною мірою розкриття природних задатків дитини. Також суперечністю між потребою у застосуванні інноваційних технологій та вихованням традиційними методами, в яких домінує словесний вплив на учнів із метою вироблення слухняності та умінь лише виконувати поставлені завдання.

Метою статті є дослідження особливостей створення ситуації успіху для навчання молодших школярів.

Найсуттєвіші наукові розробки сучасних зарубіжних і вітчизняних учених щодо змісту феномена педагогіки успіху вивчали такі вчені як А. Белкін, Л. Хомич, Л. Божович, І. Корнієнко.

Вивченням мотиваційних досягнень та рівня домагань згідно успіху в педагогічному процесі займалися Р. Кулаков, Р. Бернс, А. Реан, О. Максимова, Є. Коротаєва.

Почуття, що виникають при досягненні успіху у процесі навчання розглядалися у працях К. Ізарда, М. Томчука, О. Кульчицької, А. Павліченка.

Створенням ситуацій успіху в навчальній діяльності займалися такі педагоги як А. Белкін, І. Корнієнко, І Зязюн, Є. Коротаєва.

З психологічного погляду, успіх, як вважає О. Белкін, – це відчуття стану радості, задоволення від того, що результат, якого прагнула особистість у своїй діяльності, або співпадає з її очікуваннями, надіями, або перевершує їх. На базі цього стану формуються більш сильні мотиви діяльності, змінюються рівні самооцінки, самоповаги. Коли успіх робиться стійким, постійним, може початись свого роду реакція, що вивільняє широкі, скриті до моменту можливості особистості [2, 78; 28, 12].

З педагогічного погляду, успіх – це досягнення значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому [2, 30]. У педагогічному значенні успіх може бути результатом продуманої, підготовленої тактики викладача, родини. Очікування успіху полягає у прагненні учня заслужити схвалення, прагнення укріпити своє Я, свою позицію, переконання й цінності.

Успіх завжди пов'язаний з діями, він не є самоціллю. Це результат досягнення бажаної мети, прийнятої, визнаної і значущої для індивіда, переживання почуття радості після подолання труднощів. Досягнення передбачає отримання конкретного результату, а визнання може бути суспільним, локальним чи індивідуальним. Успіх сприяє досягненню людиною стану задоволеності життям, яке, у свою чергу, є живлющим середовищем для подальших дій, що сприяють меті самореалізації. Цей стан стимулює зростання, яке не обов'язково має бути пов'язане з традиційною діяльністю, а може стосуватись емоційної, моральної, духовної зрілості людини або розвитку інших сторін його потенціалу, що також є життєвим успіхом.

Основні концептуальні позиції педагогіки успіху пов'язані із гуманістичною педагогікою і психологією, які передбачають використання індивідуального підходу в взаємодії з учнями досліджували О. Бондаревська, І. Бех, І. Зязюн, В. Сухомлинський, Є. Коротаєва та ін. [4, 45; 5, 12].

Особистісно орієнтоване навчання спрямоване на розвиток і саморозвиток учня, становлення його як особистості з урахуванням індивідуальних особливостей, інтересів і здібностей. Учені стверджують, що освітній процес необхідно будувати так, щоб кожна людина мала змогу реалізувати свій потенціал, який обумовлює перспективу її успішності. Проблема успішності навчання є однією з центральних проблем у педагогіці шкільної й вищої освіти. У науковій літературі пропонуються різні способи нівелювання впливу негативних чинників на процес навчання. Однак у сучасних підходах, спрямованих на підвищення якості освіти, не знаходять необхідного науково-теоретичного осмислення і практичного розв'язання проблеми внутрішнього світу учня, усвідомлення ним образу свого Я, який сприяє адекватній самооцінці, саморозвитку і самовдосконаленню особистості, отже, і її успішності [1, 41–43].

Специфікою предметного поля соціології в дослідженні успіху є зосередження на аналізі існуючих в суспільстві уявлень про успіх та успішних людей, ціннісних орієнтацій, символів та ідеалів, пов'язаних з успіхом, критеріїв та чинників досягнення успіху, факторів, що впливають на формування успішності людини, стратегій та практик успішної діяльності соціальних агентів.

Проблема соціального успіху в соціологічній літературі є малодослідженою, оскільки більшість досліджень присвячені вивченню окремих аспектів і елементів цього феномену. Поняття «успіх» переважно розглядається в більш вузькому значенні: як успіх конкретної дії чи діяльності, зазвичай, професійної, навчальної або виробничої. Успіх розглядається в контексті морально–етичних проблем, є спектр робіт, присвячених проблематиці політичного успіху. Поняття соціального та життєвого успіху фігурують в значній кількості емпіричних досліджень, іноді без належного теоретичного підґрунтя, оскільки самі поняття «успіх», «соціальний успіх», «життєвий успіх» недостатньо чітко визначені й розроблені в соціальних науках. Така ситуація частково пояснюється тим, що «весь категоріальний ряд понять, за допомогою яких позначається феномен успіху, особливо життєвий успіх, відносяться до числа найбільш суперечливих понять: їх значення і критерії використання постійно відкриті для обговорень і перегляду, їх зміст не визначений і, можливо не піддається визначенню в принципі». Специфікою життєвого успіху є те, що він ґрунтується на особистісних суб'єктивних оцінках успішності соціальних практик, і ці оцінки можуть не відповідати прийнятним в суспільстві стандартам успішності. Внутрішнє задоволення результатами своєї діяльності не завжди супроводжується визнанням цих досягнень з боку суспільства. Соціальним успіхом може вважатися не будь-яке досягнення, але лише те, яке отримало визнання з боку суспільства чи його частини, відповідно до колективних стандартів успішності та існуючих категорій сприйняття [3, 41–42; 7, 14]. Саме визнання у контексті «загальноприйнятих моделей осмислення успіху, запропонованих соціальним цілим» є неодмінним атрибутом соціального успіху. Оцінка «успішності» індивіда здійснюється групою людей, що поділяють певні принципи домінування і характеризуються схожою системою диспозицій.

Люди виступають як представники компетентного співтовариства в ролі своєрідних експертів, якими залежно від сфери діяльності можуть бути колеги, знайомі, рідні, а у випадку широкого суспільного резонансу діяльності особистості – громадська думка загалом.

Отже, соціальний успіх – це позитивний результат реалізації соціальних практик агента в певному полі діяльності задля досягнення соціально значущих цілей легітимними засобами, які супроводжуються оцінкою з боку суспільства в формі схвалення чи визнання [6, 86]. Безумовно, розуміння соціальної успішності залежить від цінностей, які домінують в певному суспільстві чи культурі: успіх або неуспіх особистості оцінюється соціальним оточенням, виходячи з наявності або відсутності об'єктивного результату (досягнення мети) і значимості виконаної діяльності відповідно до системи суспільних цінностей. У зв'язку з цим питання про визначення критеріїв успіху поведінкових стратегій особистості як індикаторів успішних, соціально схвалюваних практик, постає надзвичайно актуальним завданням подальших досліджень [8, 21].

Великою стимулюючою силою, що сприяє розвитку особистості, спонукає до співпраці у навчальному та виховному процесах, є віра педагога у позитивні властивості дитини, її сили, успішність, втілена на вербальному рівні. Дати дітям відчуття радості праці, щастя успіху в навчанні, збудити в їхніх серцях почуття власної гідності – ось найперше завдання, бо успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, що породжує енергію для боротьби з труднощами, бажання вчитися. Успіх створює сильний додатковий імпульс до активної роботи, сприяє становленню гідності учня.

Ситуація успіху стає фактором розвитку особистості школяра. Її переживає як учень слабкої успішності, так і учень високої продуктивної діяльності, як мудрий, досвідчений педагог, так і молодий фахівець.

Умови створення ситуації успіху на уроці:

- атмосфера доброзичливості в класі впродовж усього уроку;
- «авансування» дітей перед тим, як вони розпочнуть виконувати завдання;
- висока мотивація пропонованих завдань;
- реальна допомога в просуванні до успіху – прихована інструкція діяльності;
- педагогічна підтримка в процесі виконання роботи [9, 20–21; 10].

Існує чимало способів підтримати учня під час виконання завдань на уроці. Ця підтримка потрібна постійно. І це має бути чимось більшим, ніж кілька фраз, які весь час повторюються: добре, дуже добре і відмінно. Щирість, творчість і розмаїтість – сильне знаряддя в побудові самоповаги дитини. Принцип навчання й виховання успіхом є одним із факторів розвитку особистості школяра. Цей принцип сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання, школи, праці, тобто сприяє ефективності навчання. Кожен учитель має взяти за основу запропонований алгоритм створення ситуації успіху на уроці [11, 18–20].

Педагог повинен піклуватися про те, щоб навчально-виховний процес, який він організовує, містив у собі ситуацію успіху. І це повинно стосуватися діяльності як індивідуальної, так і групової. Для вчителя важливо розуміти внутрішній світ дитини, поважати його переживання. Впливаючи на вихованця, вчитель повинен говорити дитині правду, хай і гірку. Як тільки учень відчує, що вчитель цікавиться його емоційним станом, прагне зрозуміти його і допомогти, то прийме зауваження педагога, довірить йому свою долю. Організація процесу, заснованого на гуманістичних позиціях, буде результативною за умови співпраці між вчителями й учнями. Радість і її очікування повинні пронизувати все життя й діяльність дитини. Отже, співробітництво є необхідною передумовою для особистісного самовизначення учнів. Воно сприяє відкриттю перед учнем перспективи його зростання, допомагає домагатися радості успіху. Співробітництво вчителя і учнів, засноване на любові до дітей, прийняття їх як особистостей, передбачає створення процесу ситуацій переживання успіху.

Основними аспектами створення ситуації успіху в навчальній діяльності є:

1. Зняття страху. Допомагає перебороти невпевненість у власних силах. («Люди вчать на своїх помилках і знаходять інші шляхи вирішення проблем»).
 2. Авансування успішного результату. Допомагає вчителю висловити тверду переконаність у тому, що його учень обов'язково впорається з поставленим завданням. Це, в свою чергу, переконує дитину у своїх силах і можливостях. («У тебе обов'язково вийде», «Я навіть не сумніваюсь у позитивному результаті»).
 3. Прихований інструктаж дитини про способи і форми здійснення діяльності. Допомагає дитині уникнути поразки. Досягається шляхом побажання. («Можливо краще почати з ...», «Виконуючи роботу не забудьте про ...»)
 4. Внесення мотиву. Показує дитині заради чого, кого здійснюється ця діяльність, кому буде добре після виконання. («Без твоєї допомоги твоїм друзям не впоратись...»).
 5. Персональна винятковість. Визначає важливість зусиль дитини в діяльності, що здійснюється або здійснюватиметься. («Тільки ти міг би...», «Тільки тобі і можу доручити...»)
 6. Мобілізація активності або педагогічне виконання. Спонукає до виконання конкретних дій. («Ми дуже хочемо розпочати роботу...», «Так хочеться швидше побачити...»).
 7. Висока оцінка деталі. Допомагає емоційно пережити не результат в цілому, а кожен окрему деталь («Найбільше мені сподобалось у твоїй роботі...», «Найбільше тобі вдалося...»)
- Переживання ситуації успіху особливо потребують учні, які відчувають певні труднощі в навчанні. У зв'язку з цим необхідно підбирати такі завдання, з якими учні цієї категорії могли б упоратися без особливих ускладнень і лише потім переходити до більш складних завдань. Тому надійним шляхом створення ситуацій успіху є диференційований підхід до визначення змісту діяльності та характеру допомоги учням при її здійсненні. Природними в цьому випадку повинні бути і словесні заохочення, підбадьорюючі учня, що викликають у нього впевненість у своїх силах, прагнення відповідати оцінці вчителя [4, 21–25].

Отже, ситуація успіху в початковій школі відіграє важливу роль під час створення навчального процесу, котрий зумовлює організацію співпраці між вчителем та учнями, створення відносин довіри й порозуміння, переживання радості й успіху гуманізують процес навчання, формуючи в його учасників упевненість у собі.

1. Амонашвілі Ш. О. Как живете дети? / Ш. О. Амонашвілі, – М.: Просвітництво 1986. – 312 с.
2. Ануфрієва Н. М. Соціальна психологія: навч. посіб. для ВНЗ / Н. М. Ануфрієва, Т. М. Зелінська, Н. О. Єрмакова. – К.: Каравела, 2009. – 215 с.
3. Батурич Н. А. Психологія успеха и неудачи / Н. А. Батурич. – Челябинск: Изд-во ЮУрГУ, 1999. – 100 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості / І. Д. Бех, – К.: Либідь, 2008 – 848 с.
5. Бех І. Д. Від волі до особистості / І. Д. Бех. – К.: Україна-Віта, 1995. – 202 с.
6. Белкін А. С. Ситуація успіху. Як її створити. (Майстерність вчителя: ідеї, поради, пропозиції) / А. С. Белкін. – М.: Просвітництво, 1991. – 214 с.
7. Божович Л. И. Личность и её формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М.: Просвещение, 1968. – 468 с.
8. Блонский П. П. Задачи и методы народной школы / П. П. Блонский. – М.: 1916. – 140 с.
9. Карпенко З. С. Аксиологічна психологія особистості / З. С. Карпенко. – Івано-Франківськ: Лілей – НВ, 2009. – 512 с.

10. Корнієнко І. О. Особливості формування життєвих цінностей та пошуку сенсу життя в юнацькому віці / І. О. Корнієнко, М. В. Васильчук // Актуальні проблеми сучасної соціальної психології / Матеріали міжнародної інтернет-конференції 20 – 25 березня 2014 р. – Івано-Франківськ, 2014. – С. 252 – 267.
11. Корнієнко І. О. Ситуації неспіху і їх опанування у процесі професіоналізації особистості у ВНЗ / І. О. Корнієнко // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. – В.23. – С. 54 – 57.

ДИДАКТИЧНА КАЗКА ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Гановська І.І. студентка 5 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Бабельська Л.В., к.п.н., доцент
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Стаття присвячена актуальній проблемі активізації пізнавального інтересу молодших школярів. Одним із засобів у цій справі слугує дидактична казка – багатофункціональний педагогічний феномен. Проведене дослідження дало змогу експериментально підтвердити, що використання дидактичної казки як засобу є доцільним у навчальному процесі та здійснює значний вплив на розвиток пізнавального інтересу та мотивації учіння молодших школярів. Визначені умови ефективного застосування дидактичних казок у навчально-виховному процесі початкової школи.

Ключові слова: навчання, пізнавальний інтерес, дидактична казка.

The article is devoted to actual problem of studies interest activity of junior pupils. Didactic story – the multifunctional pedagogical appearance – serves as one of means in this cause. This investigation can experimental confirm that using of didactic stories as means is advisable in studies process and takes important influence on the development of studies interest and learning motivation of junior pupils. The conditions of effective using of didactic stories are defined in this research.

Key words: teaching, studies interest, didactic story.

Сучасне суспільство розвивається швидкими темпами. Відбувається зміна поглядів на освіту, соціальне і духовне життя. Розвиток науки і техніки сприяє появі нових форм навчальної комунікації, новітнім методам розв'язання освітніх завдань.

Водночас відбувається еволюція змісту, форм і методів навчання, яка спонукає до розробок і впровадження новітніх освітніх технологій. Одним із завдань шкільної освіти є розвиток самостійної, творчої, комунікабельної, фізично та психічно розвиненої особистості учня. Для розв'язання цього завдання слід використовувати методи, форми і прийоми навчально-виховного процесу, спрямовані саме на розвиток особистості учнів. Розвивати творчість – означає виховувати в дітей інтерес до знань, самостійність у навчанні.

Проблемою розвитку пізнавального інтересу займалося багато вчених, зокрема: Н.М. Бібік, Л. І. Божович, Л. Д. Гордон, О. Дусавицький, В. А. Крутьенький, В. І. Лозова, Н. Г. Морозова, В. Ф. Паламарчук, О. Я. Савченко, Г. І. Щукіна, С. У. Гончаренко, Б. Г. Друзь, В. М.І. Микитинська, Н.В. Кудикіна та ін.

Для розвитку пізнавального інтересу та мотивації учіння молодших школярів педагоги все частіше використовують дидактичні казки, прагнучи до того, щоб навчальний матеріал сприймався більш доступно. Однак цей педагогічний феномен у теоретичному плані ще не став предметом активних наукових досліджень. Тому потенціал дидактичної казки використовується на уроках недостатньо. Виявлене протиріччя робить актуальним дослідження її впливу на розвиток пізнавальних інтересів і мотивації учіння молодших школярів та виявлення умов ефективності використання на уроках.

Термін “казка” походить від слова казати (казки розказуються).

За часом виникнення казки належать до найдавніших форм народної творчості. Вони дуже популярні серед усіх народів світу й відзначаються захоплюючим сюжетом. У казках знайшли відображення життя й погляди народу від найдавніших часів до наших днів.

Казка – чи не найпопулярніший епічний жанр, який розкриває безмежний світ людської уяви, гармонійно поєднує реальне й вигадане. Тут фантастика – “чарівний елемент” казки – має реалістичну основу, оскільки вона є віддзеркаленням у свідомості людини об'єктивного світу, відображення мрій, сподівань і прагнень наших далеких предків. Цілісність цих епічних творів забезпечується реальністю життя, науковою точністю зображуваних характерів, учинків персонажів, вибором конкретних слів та інтонації для

передачі змісту. Тут знаходять свій вияв народні уявлення про правду і кривду, про долю і недолу, про розум і дурість тощо. У казці виявляються потреби людей у щасті, достатку, благополуччі, мрії про непереможність добра та правди. У казках відображаються особливості народної психології та господарських процесів, світогляд народу, його мудрість і оптимізм, морально-етичні й естетичні принципи і традиції, педагогічний геній, багатотисячолітній досвід виховання підростаючого покоління. Казка формується на душевних проблемах кожного покоління, розвивається в часі і просторі та ніби має власне внутрішнє життя. Для кожної казки характерними є намір – головна сюжетна лінія, розвиток дії, активність персонажів, їхні вчинки з відповідними наслідками й висновками. Дія твору може відбуватись як в умовному середовищі, так і у звичайному для сьогоденного читача.

Неможливо уявити дитяче мислення без казки, живої, яскравої, яка засвоюється свідомістю, почуттями людини, як певної сходинки людського мислення. Казки використовуються з метою інтелектуального, цікавого, захоплюючого та естетичного навчання, а також розширення загального кругозору і пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку. У другій половині ХХ століття в науковому обігу з'являються поняття "казкотерапія", "терапевтична казка". Вони знаменують появу нового напрямку досліджень казки – в аспекті читання "з лікувальною метою" – бібліотерапії, чергове розширення жанрових меж казки.

Науковцями доведено, що за наявності інтересу, позитивних емоційних переживань знання засвоюються ґрунтовно, міцно. Тому, завдання вчителя полягає в тому щоби пробудити бажання вчитись і пізнавати непізнані речі, розвивати творчість, мислення. Результати аналізу чинників розвитку пізнавального інтересу показали, що для розвитку пізнавального інтересу та мотивації учіння ефективним є використання дидактичних казок. Дидактична казка — це навчальний матеріал, який поданий учням у формі казки і служить засобом стимулювання допитливості та інтересу до пізнання, до засвоєння нових знань, розвитку уваги, пам'яті та мислення. Дидактичні казки створюються педагогами для подачі навчального матеріалу. При цьому абстрактні символи (цифри, букви, звуки, поняття та уявлення) "оживають", складається казковий образ світу, в якому вони живуть. Дидактичні казки можуть розкривати сутність і важливість певних знань. У формі дидактичних казок представляються навчальні завдання.

На основі проведеного аналізу теорії та практики використання дидактичних казок на уроках у початковій школі були сформульовані наступні методичні умови ефективного їх впровадження: комплексний підхід у цій роботі; обов'язкове включення у навчальний процес елементів творчої діяльності учнів і вчителя; пріоритетне застосування групових форм організації навчання дітей.

Експериментальне підтвердження умов ефективного використання дидактичних казок на уроках математики, української мови та трудового навчання здійснювалося у процесі спеціально спланованої методики дослідження на педагогічній практиці.

У результаті педагогічного дослідження нами було виявлено наступне: ми спостерігали значні зміни, які відбулися після використання дидактичних казок на уроках в експериментальному класі. Так, на констатуючому етапі в учнів переважали зовнішні позитивні мотиви (29,4%), а внутрішні мотиви були виявлені у 17,6% досліджуваних. Після використання комплексу дидактичних казок внутрішня мотивація значно підвищилася (35,2% учнів), відповідно відсоток зовнішніх позитивних мотивів зменшився (23,5%) і взагалі зникли зовнішні негативні мотиви. Високий рівень інтересу до предмету зріс у 47% досліджуваних, на констатуючому етапі нами було виявлено високий інтерес у 29,4% учнів, а це помітна різниця. Так узагалі не фіксувався 4 рівень (відсутній інтерес), що не може не тішити, значно зменшився показник низького рівня інтересу – 11,8% учнів.

Проаналізувавши та порівнявши результати експериментальної програми дослідження, було встановлено, що завдяки використанню дидактичних казок на уроках значно покращились результати навчальних досягнень та підвищився рівень пізнавального інтересу молодших школярів. Це дає підстави стверджувати, що дидактичні казки є ефективним засобом розвитку пізнавального інтересу молодших школярів за умов дотримання виявлених методичних положень. Їхнє створення та використання на уроках є науково обґрунтоване й педагогічно доцільне. Дидактична казка стимулює вольові дії дитини, допомагає долати труднощі в навчанні шляхом задоволення своїх емоційних потреб. Навчальна казка сприяє успішному проходженню психічних процесів, кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Варто зазначити, що питання про використання дидактичних казок на уроках у початковій школі є досі відкритим і мало дослідженим. Звертаємо увагу на те, що кількість

розроблених навчальних казок, що подаються в методичних посібниках, є незначною, тому вчителю необхідно створювати казки самостійно. Актуальним, на нашу думку, залишається створення тематичних збірок дидактичних казок для учнів початкових класів з різних предметів.

1. Бібік Н. Система формування пізнавальних інтересів молодших школярів / Н.М. Бібік / Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні 1992 – 2002. (Академія педагогічної і психологічної наук України . Частина 1 . — Харків: «ОБС», 2002 . — с. 410 – 423.
2. Зинкевич-Евстигнеева Т. Практикум по сказкотерапії / Т.Д. Зинкевич-Евстигнеева. СПб.: Речь, 2006. – 198 с.
3. Лобова О. Навчаємо мовою казки : Дидактичні казки у підручнику музики / О. Лобова // Початкова школа . — № 4 . — 2007 . — с. 38 – 41.

ВИДИ ОРФОГРАФІЧНИХ ВПРАВ ТА МЕТОДИКА ЇХНЬОГО ПРОВЕДЕННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

*Глушак (Мацелко) С.В. ПО-64, факультету початкової освіти та філології
Миронюк Н.І., магістр, викладач вищої категорії, викладач-методист;
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький, Україна*

TYPES OF SPELLING EXERCISES AND THE METHODS OF THEIR PERFORMANCE IN THE PRIMARY GRADES"

This article reveals the problems of formation of spelling literacy of pupils of initial classes. The object of the research – teaching spelling on the lessons of the Ukrainian language in primary school. Subject of research – methods of conducting various types of spelling exercises on the lessons of Ukrainian language in primary school. The content of the article reveals the most common types, which are appropriate and necessary to use in the elementary grades for the formation of spelling literacy of pupils. Presents several classifications of these exercises and the methods of their performance. Also presents several unconventional exercises. Selected samples of the use of these spelling exercises to practice.

Keywords: orthography, spelling, literacy, spelling exercises, spelling exercises classification, cheating, learning dictation, spelling analysis, creative exercises, algorithm, text dictation, dictation vocabulary, spot dictation, helpful dictation, aural dictation, dictation annotated, explanatory dictation, free dictation, creative dictation.

Оволодіння орфографією - важливий елемент загальноосвітньої підготовки учнів. Підвищення рівня їхнього мовленнєвого розвитку (на що звертається особлива увага в сучасній школі) повинно супроводжуватися удосконаленням орфографічної грамотності, оскільки сформованість в учнів орфографічних навичок справляє позитивний вплив на їхній загальний мовленнєвий розвиток.

Порушення правил орфографії створюють труднощі під час писемного спілкування між людьми, при висловлюванні думок, негативно впливають на культуру мовлення. Здійсненню комунікативної функції мови сприяє засвоєння молодшими школярами орфографічних норм. Майстерне оволодіння правописом є важливим елементом загальної підготовки учнів. Сформованість у школярів орфографічних навичок позитивно впливає на мовленнєвий розвиток.

Навчання орфографії завжди цікавило педагогів, лінгводидактів, а також учителів-практиків. Таку проблему досліджували науковці: В. Бардаш М. Вашуленко М. Львов О. Савченко О. Хорошковська Практичні особливості орфографічних навичок описували Н. Воскресенська, Н. Грона, А. Канищенко, Г. Козачук, Г. Ткачук та інші.

Орфографічні знання уміння й навички є невід'ємним складником грамотності молодших школярів, яка вимагає систематичної цілеспрямованої роботи на кожному уроці української мови в 2–4 класах.

Під орфографією розуміють: а) «систему однакових написань, яку використовують у писемному мовленні; б) розділ мовознавства, який вивчає систему правил, що забезпечують однакові написання» [5, с. 276].

«Орфографічна грамотність – складник загальної мовної культури, який формується внаслідок вивчення теорії, свідомого засвоєння правописних правил і виконання системи тренувальних вправ, що забезпечують вироблення необхідних умінь і навичок» [8, с. 176].

Під орфографічною грамотністю розуміють уміння правильно вживати графічні засоби (букви, дефіс, пропуск, контакт) для відтворення усного мовлення на письмі відповідно до прийнятих правил правопису. Розрізняють два види орфографічної

грамотності: абсолютну і відносну. Початкова школа має на меті сформувати в учнів лише відносну орфографічну грамотність, оскільки на уроках української мови вивчається далеко не вся система орфографічних правил [5, с. 278].

Для формування в молодших школярів орфографічної грамотності необхідно навчити їх:

- а) ставити орфографічні задачі (знаходити орфограми);
- б) визначати тип орфограми і пов'язувати її з певним правилом правопису;
- в) застосовувати правило, правильно користуватись алгоритмом розв'язання орфографічної задачі;
- г) здійснювати орфографічний самоконтроль [7, с. 48].

Не втрачає актуальності питання класифікації мовних вправ у методичній науці. Так, проф. М. Львов поділяє всі вправи на такі види:

- спостереження над мовою з певною метою (знайти, визначити тощо);
- різні види розбору (фонетичний, граматичний, морфемний тощо);
- різні види списування із завданням;
- конструювання мовних одиниць;
- творчі [4, с. 56].

«Орфографічні вправи – це вправи, що виробляють уміння й навички грамотного письма на основі дотримання орфографічних правил. Виділяють такі орфографічні вправи: списування, диктанти, орфографічний розбір, вправи з орфографічним словником, довільне письмо (добирання слів з орфограмами), вправи з розвитку мовлення (переклади, перекази, твори), що містять і орфографічні завдання. Орфографічні вправи передбачають розпізнавання орфограм задля вироблення вмінь; обґрунтування написаного; дописування слів, вставлення пропущених букв тощо» [8, с. 177].

Методисти вважають, що добір орфографічних вправ залежить від багатьох чинників. По-перше, враховується етап роботи над орфограмою. По-друге, забезпечується принцип поступового нарощення труднощів. По-третє, має підвищуватися рівень самостійності учнів у результаті виконання орфографічних вправ. На їхній відбір також впливають мета уроку, вікові особливості дітей, рівень підготовленості класу, активність учнів. Не слід забувати й про те, що виконання орфографічних вправ має забезпечувати участь зорових, слухових, моторних сприймань, розвиток усного й писемного мовлення учнів.

За етапами формування орфографічної навички орфографічні вправи класифікують так (М. Вашуленко):

- 1) вправи на розпізнавання орфограми та розвиток орфографічної пильності:
 - виписування слів з названою орфограмою;
 - попереджувальний слуховий диктант;
 - коментоване письмо;
- 2) вправи на часткове застосування правила:
 - добір слів з однаковою орфограмою;
 - списування з підкреслення букв на певну орфограму;
 - списування із вставленням пропущених букв;
- 3) вправи на повне застосування правила:
 - пояснювальний диктант;
 - попереджувальний диктант;
 - вибіркового диктант;
 - контрольний диктант;
 - письмо по пам'яті;
 - диктант-переклад;
 - вільний диктант;
 - переказ тексту;
 - орфографічний розбір.

За джерелом сприйняття орфографічні вправи поділяють на дві групи (на основі методики М. Вашуленка):

- 1) зором – списування, які за способом виконання поділяють на:
 - просте: копіювання
 - вибіркове: відшукування певного явища, виписування у два стовпчики, із словниково-логічним завданням;
 - творче: зміна вихідного слова, доповнення речення, робота з деформованим текстом, переконструювання, з додатковим завданням (вибрати, підкреслити, вставити букву чи слово, відновити речення);

2) слухом або комбіновано – диктанти, які класифікують за:

а) мовною одиницею (робота над буквою, злиттям, словом, словосполученням, реченням, текстом);

б) метою проведення:

- навчальні диктанти: зорові і слухові попереджувальні, пояснювальні, коментовані;

- контрольні диктанти;

в) за характером операцій з мовним матеріалом:

- текстуальні диктанти;

- вибіркові диктанти;

- вільні диктанти;

- творчі диктанти;

- письмо по пам'яті (самодиктант);

- диктант-переклад;

- диктант-мовчанка (малюнковий диктант).

Також можемо виділити такі види орфографічних вправ (за Г. Коваль, Н. Деркач, М. Наумчук):

1) орфографічний розбір;

- усний і письмовий;

- фронтальний і вибірковий;

- усний диктант (учитель вимовляє слово (речення), а діти підносять сигнальну картку та пояснюють орфограму);

2) списування:

а) дослівне без пропущених букв та з пропущеними буквами чи словами;

б) вибіркоче:

в) творче:

- списування з граматико-орфографічним завданням: вставити пропущену букву, замінити форму слова, дописати слово, дібрати перевірене слово, поставити граматичне питання, упорядкувати деформований текст;

- списування з логіко-стилістичним завданням: класифікувати слова, поєднати слова за змістом, дібрати узагальнювальні слова, усунути повторювані слова;

3) диктанти:

- попереджувальний диктант (слуховий та зоровий);

- пояснювальний диктант;

- коментований диктант;

- вибірковий диктант;

- диктант на урок (удомо учні ознайомилися з текстом диктанту);

- диктант-мовчок (учитель не промовляє слова, а показує предмети чи картки);

- диктант «Перевіряю себе» (діти підкреслюють орфограми, в яких сумніваються);

- письмо по пам'яті (самодиктант);

4) вільне письмо:

а) вільне списування (діти ознайомлюються з текстом, аналізують орфограми, а тоді пишуть так, як запам'ятали);

б) вільний диктант (учитель читає логічну частину тексту, учні її переказують і пояснюють орфограми, а тоді записують, хто як запам'ятав);

в) творчий диктант (із зміною тексту, доповненням новими словами чи словоформами);

г) твори-мініатюри (за опорними словами, за власними спостереженнями, за картиною та запитаннями, за серією картин, за початком, із переробкою тексту, із заміною особи).

Формування орфографічних навичок починається із підготовчих вправ. Вони використовуються для того, щоб підготувати дітей до сприйняття матеріалу. На цьому етапі вчитель просто записує словникові слова на дошці, правопис яких потрібно запам'ятати; використовує таблиці з словами, що містять ненаголошені голосні. Це актуально й при написанні диктантів та творчих робіт.

«Серед орфографічних вправ акцентується увага на методику проведення таких: списування, навчальні диктанти, орфографічний розбір (С. Дорошенко, М. Вашуленко); комплексні, конструктивні, мовленнєві, комунікативні (Н. Грона)» [10, с. 270].

Вправи на відтворення використовують на початковому етапі закріплення теми «Правопис ненаголошених е, и». Це можуть бути вправи із застосуванням алгоритму.

Під час вивчення орфографічних правил доцільно використовувати алгоритми. Алгоритми застосовують у процесі вивчення орфограм, вживання яких регулюється чітко сформульованими правилами [9, с. 19]

Наступним етапом роботи можуть бути пошукові вправи.

1. До поданих слів доберіть синоніми. Поставте наголос у словах. За яким правилом потрібно їх писати?

райдуга – оборона – гігант – поштар –

2. Прочитай прислів'я. За змістом в кожне з них встав слова, протилежні за значенням до тих, що підкреслені. Поясни, за яким правилом вони пишуться.

1) *З малої хмари ... дощ буває.*

2) *Краще гірка правда, ніж солодка ...*

У методиці навчання української мови відомі різні види списування. Їх застосовуються не тільки в 1, але й в 2–4 класах. Метою їхнього використання є запам'ятовування правопису слів [10, с. 276].

Розрізняють дослівне, творче, вибіркове списування. Розглянемо методику їхнього проведення:

- читання слова, тексту, речення вчителем;
- з'ясування лексичного значення незнайомих слів;
- завдання для списування;
- інструктаж до виконання;
- списування;
- перевірка написаного.

Одним з важливих етапів роботи над засвоєнням правопису ненаголошених голосних є робота із словниковими словами [2].

Методика ознайомлення з новим словниковим словом, як відомо, має декілька етапів:

- 1) ознайомлення із словом, усвідомлення його значення;
- 2) аудіювання;
- 3) різниця між вимовою та написанням;
- 4) підбір спільнокореневих слів [11, с. 7].

Специфічним видом діяльності із засвоєння орфографічного матеріалу є робота із орфографічними словниками, з якими учні починають знайомитися ще в 2 класі, а згодом використовуватимуть їх систематично.

Найвищим етапом роботи у нашій системі є творчі вправи. Вони спрямовані не тільки на підвищення орфографічної грамотності учнів з певної теми, але й на розвиток творчих здібностей. Пропонуємо деякі з них.

1. Прочитай. Закінчи речення, додаючи слова з довідки.

На деревах з'явилися Літає орел над Між ярами над ставами верби У човні лежить

2. Гра-змагання "Визнач слово з ненаголошеним голосним". Представник кожного ряду записує на дошці слово-відповідь (змагання триває до першої помилки).

А. Людина, яка багато років працювала на одній роботі, або прослужила довго в армії.

Б. Посланець, обраний на конференцію, з'їзд.

В. Розігрування речових або грошових вигащів по білетах.

Г. Спеціаліст з вищою технічною освітою.

Г. Макет фігури людини для примірки або показу одягу.

Слова для довідок: *манекен, ветеран, лотерея, делегат, інженер.*

Важливе місце в системі орфографічних вправ, які використовує вчитель, повинні зайняти вправи на повторення вивченого, адже правописна навичка здатна втрачатися, якщо її не підтримувати.

У початковій школі використовують нестандартні вправи для розвитку зв'язного мовлення та формування орфографічних умінь (О. Плис). Серед них такі: «Листівки», «Входження в картину», «Фотограф» та інші. До прикладу, за допомогою методу «Листівки» О. Плис добирає блок слів, що відповідали б окремим правилам [6, с. 3].

Найбільш часто у вивченні орфографічного матеріалу на уроках української мови в 2–4 класах використовують диктанти. Їхнє розмаїття визначається метою виконання, рівнем самостійності, дидактичним завданням, задіяним органом сприймання інформації тощо. Розглянемо різні види диктантів.

У методиці навчання української мови диктанти поділяють на дві групи:

- 1) диктанти без зміни тексту (попереджувальний, пояснювальний, контрольний);
- 2) диктанти із зміною тексту (вибірковий, вільний, творчий).

Залежно від характеру навчального матеріалу вони можуть бути словниковими і текстуальними. Крім того, диктанти поділяють на слухові, зорові, зорово-слухові та інші. «Подаємо узагальнений алгоритм дії до проведення навчальних диктантів:

- визначення виду диктанту;
- інструктаж до написання;
- з'ясування лексичного значення окремих слів;
- виокремлення слів з орфограмами, у написанні яких учні допускають помилки;
- запис слова (речення, тексту);
- перевірка написаного» [10, с. 277].

Текстовий диктант – це диктант, при якому учні без будь-яких змін, дослівно відтворюють продиктований їм текст. Такі диктанти передбачають роботу із цілісними текстовими одиницями і вони бувають навчальними та контрольними.

Вибірковий диктант – це диктант, де учні фіксують з продиктованого тексту слова (словосполучення, окремі речення тощо). Для теми «*Правопис префіксів при-, пре-*» можна запропонувати такі вправи:

Прочитай текст. Знайди слова з орфограмами, запиши їх.

Прийшла весна. Прилетіла, припливла веселими, бурними потоками. Розлилась по всій Україні. Розбила щука лід у ріках, і крига пливе в море. По берегах річок ніжні вербички й лози радували людську душу. Усе рухалось, пливло, летіло. У небі летіли гуси з далекого краю. Пливли журавлі з журавлицями. (За О. Довженком)

Під час вивчення окремих орфографічних тем використовують словниковий диктант: тема «*Написання м'якого знака у слова*»:

Кінь, кульбаба, мальва, лось, лялька, рись, олень, синька, пісня, парасолька, дельфін, сніг.

Словниковий диктант доцільно використовувати і на уроці розвитку зв'язного мовлення, наприклад, до теми «*Весна красна*» [1, с. 68]:

– Ви придумували чудові весняні слова, найкращі використаємо у словниковому диктанті: солов'ї, пісня, ілюстрація, верба, апельсин, Юля, тюльпан.

Слуховий диктант рекомендовано проводити у 1 класі. Учнями визначаються окремі слова, речення за завданням вчителя.

1. Влітку Василько гостював у бабусі з дідусем. Бабуся пригостила онука цукерками.

2. Київ – столиця України. Державною мовою є українська.

3. Гарно влітку у селі. Дмитрик допомагав дідусю змайструвати новий ганок, полагодити ворота.

4. Дзвенить влітку ліс. Гудить бджола, дзижчить джміль, шурхотить їжак, дзвінко кує зозуля.

Попереджувальний диктант містить усну роботу, де попередження помилок обговорюється перед письмовим виконанням, можливе використання таблиць, словників.

Коментований диктант можна проводити під час засвоєння орфографічного правила, наприклад, при вивченні теми «*Правопис префіксів роз-, без-*»:

Прочитай подані слова й прокоментуй їхнє написання. Підготуйся до запису цих слів під диктування.

Безхмарне, розмова, розповідь, без'якірний, безпомічний, розсердитися, розмальований, роз'єднати.

Пояснювальний диктант спочатку записується, потім пояснюється запис слів:

Запиши, підкресли орфограми (букви, написання яких потребує перевірки), тема «*Написання слів із дзвінками та глухими приголосними*», 3 клас.

Легкий, ягідка, боротьба, книжка, казка, кізка, дуб, каска, грип, грибки, просьба.

Вільні диктанти – це вправа, де учням надається можливість при відтворенні змісту тексту використовувати свої слова і вирази.

Творчий диктант – вправа, при виконанні якого діти вносять вказані вчителем зміни.

Четвертокласники можуть замінювати слова синонімами, додавати особисту інформацію, висловлювати власне ставлення до почутого.

1. *Моя держава – Україна. Це моя – Батьківщина. Державною мовою є – українська. Столиця України – місто Київ. Там мешкає кілька мільйонів громадян. Україна – вільна і незалежна республіка.*

2. *Я люблю свою маленьку батьківщину. Це чиста криниця у гайочку. Це широкі лани пшениці і кукурудзи. Це спів жайворонка у літньому небі. Це схід сонечка над моїм будинком вранці і захід його ввечері.*

Самодиктант передбачає попередню усну підготовку, як повторення правила («Правопис дієслів із *не*»), вивчення тексту напам'ять і запис без диктування учителем, по пам'яті.

Прочитай віршик. Поміркуй, правопис яких слів треба запам'ятати. Завчи й запиши з пам'яті. Познач орфограми.

Коли до лісу прийдеши ти,

Не бешкетуй і не кричи.

Дерева в лісі не ламай.

Даремно квітів не зривай.

Хай наша, рідная земля

Цвіте і кращає щодня (Н. Кріль).

Диктант повторної дії проводиться з другого півріччя другого класу. Час обмежується до 5–7 хвилин, обсяг – до 20 слів, але вчитель може його змінювати, залежно від класу, рівня його підготовленості, можливостей і потреб певного уроку [3, с. 5]. Методика проведення: школярі записують текст на окремих аркушах. Після запису класовод повторно читає його, але при цьому розкриває правопис кожного сумнівного слова. Діти виправляють допущені помилки самостійно. Після цього вчитель пропонує ще раз подумати над виконаною роботою, порадитись з товаришами щодо написання тих чи інших слів. Потім роботи збирають. Але вчитель оголошує, що всі вони лежатимуть тут, у класі, до наступного уроку, оскільки ще багато учнів допустили помилки.

Диктант швидкої дії. Речення для нього мають бути короткі, найкраще афористичного змісту, прислів'я, які учні зможуть запам'ятати і використовувати пізніше у мовленні. Методика диктанту така. Вчитель зауважує, що читатиме кожне речення лише один раз. Його треба уважно послухати, запам'ятати і швидко записати, визначивши, яке правописне правило діє тут. Отже, відбувається все у прискореному темпі. Пояснює учитель теж коротко. Перевірка диктанту – колективна, групова, або взаємна.

Диктант зворотної дії – це один з найцікавіших видів навчальної роботи, оскільки він є диктантом для вчителя. Учні одержують (часто як домашнє завдання) від учителя таку роботу: підготувати текст диктанту для вчителя. Треба дібрати два-три речення, щоб потім на уроці продиктувати вчителю, а він має записати його на дошці каліграфічно і грамотно як зразок для учнів. До роботи залучені й батьки (що є дуже корисно). Такий пошук сприяє орфографічній підготовці школяра з певної теми, адже для того, щоб продиктувати, дитина має вдома добре засвоїти текст. Диктує хтось із учнів, якого обирає клас.

Отже, як бачимо, система вправ допомагає становленню правильних умінь і навичок, хоча це довготривалий процес. Важливою умовою результативності цієї системи є те, наскільки вчитель розуміє вимоги, які ставляться до неї, і вміє добирати види вправ відповідно до етапу формування орфографічної навички та лінгвістичної природи орфограм формувати уміння самостійного використання знань під час вирішення орфографічних задач.

1. Канищенко А. П. Уроки зв'язного мовлення в початкових класах / А. П. Канищенко. – К. : Рута, 2000. – 128 с.
2. Кисла Г. О. Види диктантів із словниковими словами у початковій школі / Г. О. Кисла [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : http://rozrobki.at.ua/publ/molodshi_klasi/ukrajinska_mova/vidi_diktantiv_iz_slovnikovimi_slovami_u_pochatkovij_shkoli/75-1-0-3029. – Назва з екрана.
3. Кобицька Г. І. Нестандартні диктанти з української мови / Г. І. Кобицька // Початкове навчання та виховання. – 2012. – № 27. – С. 5–9.
4. Львов М. Р. Правописание в начальных классах : Метод. указ. ко всем темам программ по рус. яз. (I–IV кл.) : пособие для учителей / М. Р. Львов. – Москва : ФЛИНТА : Наука, 2000. – 208 с.
5. Методика навчання української мови в початковій школі : навч. посіб. [ред. М. С. Вашуленко]. – К. : Літера, 2011. – 367 с.
6. Плис О. Формування образного мислення у молодших школярів / О. Плис // Початкове навчання і виховання. – 2014. – № 31–32. – С. 2–8.
7. Пономарьова К. І. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів української мови / К. І. Пономарьова // Початкова школа. – 2010. – № 12. – С. 49–52.
8. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М. І. Пентилук. – К. : Ленвіт, 2015. – 320 с.
9. Смовська О. І. Алгоритм та умова формування навички грамотного письма / О. І. Смовська // Початкова школа. – 2006. – № 9. – С. 18–22.
10. Хома О. М. Формування орфографічних умінь на уроках української мови в початковій школі / О. М. Хома // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 3 (11). – С. 270–277.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЕКТУВАННЯ УРОКІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Голенко А. О. студентка 3 курсу
Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Степанюк К.І. к.п.н., доцент*

Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна

Головними завданнями сучасної школи є розкриття потенційних можливостей і здібностей молодших школярів, підготовка їх до самостійного життя. Слід зазначити, що поняття «компетенція» й «компетентність» ширші за поняття «знання», «уміння», «навички», оскільки включають і гнучкість мислення, і цілеспрямованість, і якості особистості, що дозволяють здійснювати діяльність у нестандартних ситуаціях. На уроках трудового навчання формування предметно-перетворювальних компетентностей забезпечується різноманітними іграми, вправами, що забезпечують цікавий для учнів процес виготовлення виробів, завданнями, що спонукають до пошуку особистісно-значущих для учнів результатів.

Ключові слова: компетентнісний підхід, модернізація освіти, принцип гуманізації, компетентності, потенційні можливості, мотивація учнів.

COMPETENCE-BASED APPROACH TO THE DESIGN OF LESSONS CAREER EDUCATION IN ELEMENTARY SCHOOL

The Main task of modern school is the disclosure of potential possibilities and abilities of younger students for independent living. The concept of competence is much wider than the concept of "knowledge", "skills", "skills", because they concentrate in themselves the stereotypes, flexible thinking; character, independence, determination, strong-willed qualities. At lessons of labor training building a subject-matter-transformative competences is provided by a variety of didactic games, exercises that provide for interesting for students in the process of manufacturing products, tasks that encourage the search for a personally significant to students of the results.

Keywords: competence approach, modernization of education, the principle of humanization, competence, potential, motivation of the students.

Актуальність. На сучасному етапі модернізації освіти здійснюється методологічна перебудова навчального процесу на принципах гуманізації і демократизації, спрямування його на особистісний розвиток молодших школярів, формування в них ключових та предметних компетентностей. На уроках трудового навчання компетентнісний підхід передбачає формування предметно-перетворювальної компетентності учнів для самостійного вирішення предметно-практичних і побутових проблем [2].

Метою нашої статті є з'ясування сутності компетентнісного підходу у процесі проектування уроків трудового навчання в початковій школі.

В умовах гуманізації освіти особистісно-орієнтоване навчання та виховання трансформується у компетентнісний підхід. У зв'язку з цим головними завданнями початкової школи є розкриття потенційних можливостей і здібностей молодших школярів, підготовка їх до самостійного життя. Діяльність учителя має спрямовуватися на формування ключових та предметних компетенцій учнів у процесі рефлексивної діяльності, оскільки набуття компетентностей у суспільстві сприяє формуванню в особистості здатності швидко реагувати на запити часу [1].

Теорія компетентнісного підходу в освіті представлена в працях зарубіжних учених Р. Бадера, Д. Мертенса, Б. Оскарсона, А. Шелтена. Українські перспективи компетентнісного підходу в сучасній освіті досліджували І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, Л.Коваль, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та інші.

Компетентнісний підхід – це спрямованість навчально – виховного процесу на досягнення результатів, якими є такі ієрархічно – підпорядковані компетентності учнів, як ключова, загальнопредметна і предметна.

Слід зазначити, що поняття «компетенція» й «компетентність» ширші за поняття «знання», «уміння», «навички», оскільки включають і гнучкість мислення, і цілеспрямованість, і якості особистості, що дозволяють здійснювати діяльність у нестандартних ситуаціях. [3].

На уроках трудового навчання формування предметно-перетворювальних компетентностей забезпечується різноманітними дидактичними іграми, вправами, що передбачають цікавий для учнів процес виготовлення виробів, завданнями, що спонукають до пошуку особистісно-значущих для учнів результатів.

Змістові лінії освітньої галузі «Технології», а саме: «Ручні техніки обробки матеріалів», «Технічна творчість», «Декоративно-ужиткове мистецтво», «Самообслуговування», що реалізуються предметом «Трудове навчання» створюють передумови для формування предметно-перетворювальної компетентності [2]. З цією метою доцільно використовувати індивідуальні, групові методи (робота в парах, в трійках, змінювані трійки, карусель, акваріум), фронтальні методи (велике коло, мікрофон, мозковий штурм, мозаїка, павутинка), створювати такі ситуації, коли кожний учень має можливість висловитись, проявити себе у процесі виготовлення виробу, що є складовим предметно-перетворювальної компетентності. Саме такий підхід відповідає вимогам компетентнісного навчання, оскільки використання рольових ігор та моделювання життєвих ситуацій сприяє формуванню навичок і вмінь цілісного орієнтування, створення атмосфери співробітництва, взаємодії [1].

Таким чином, на уроках трудового навчання в початковій школі реалізація компетентнісного підходу передбачає застосування інтерактивних технологій та методів, які стимулюють творчу активність молодших школярів у процесі проектування виробів.

1. Веремійчик І. М. Методика трудового навчання в початковій школі : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / І. М. Веремійчик. – Тернопіль : Мальва-ОСО, 2004. – 275 с.
2. Крамаренко А. М. Методика трудового навчання та художньої праці: навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. / Алла Миколаївна Крамаренко, Катерина Іванівна Степанюк. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 221 с.
3. Хорунжий В. І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / В. І. Хорунжий . – Тернопіль : Астон, 2005. – 252 с.

ТЕХНІЧНІ ЗАДАЧІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТЕХНІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Гряділь В.М. В курс Педагогічний інститут

Хімчук Л.І. к.п.н., доцент

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м.Івано-Франківськ, Україна*

Стаття присвячена актуальній проблемі підготовки підростаючого покоління до технічної діяльності на початкових етапах навчання у школі. Вирізняє типи задач за допомогою яких можна розвивати технічне мислення учнів молодшого шкільного віку, їх специфіку. Акцентується увага на умовах, яких слід дотримуватися у процесі навчання учнів розв'язувати технічні задачі. Автор підкреслює важливість розуміння умови технічних задач та пропонує запитання, які б допомогли глибше зрозуміти суть задачі і сприяли б пошуку способу їх розв'язування.

Ключові слова: технічне мислення, технічні задачі, графічні задачі, конструкторські задачі, технологічні задачі, молодші школярі.

TECHNICAL PROBLEM AS A WAY OF THINKING OF TECHNICAL YOUNGER STUDENTS

The article is devoted to the actual problem of training the younger generation to the early technological activities stages of schooling. Pointed out the types of tasks that can help you develop technical thinking of students of primary school age, their specificity. The attention to the conditions to be observed in the process of teaching students to solve technical problems. The author emphasizes the importance of understanding the technical conditions of the problem and suggests questions that would help to better understand the nature of the problem and contribute to finding the way of their solution.

Keywords: technical thinking, technical problems, image problems, design problems, technical problems, younger students.

Актуальність теми. В умовах становлення України як демократичного суспільства все актуальнішою постає проблема розвитку особистості її громадян. У зв'язку з цим, виявлення і розвиток творчої обдарованості особистості має велике значення як для державотворення, так і для самореалізації конкретної людини.

Одним з важливих завдань сучасної школи є підготовка підростаючого покоління до технічної діяльності на початкових етапах навчання у школі. У молодшому шкільному віці

відбуваються значні зрушення у пізнавальній діяльності дітей, закладаються основи мислення, уміння самостійно підходити до розв'язання різних задач у навчальній і трудовій діяльності. Будь-які намагання сформулювати мислення, зокрема, технічне, не можуть компенсувати у старшокласників того, що втрачено у молодшому шкільному віці.

Діяльність у будь-якій галузі вимагає від людини технічних і технологічних знань і умінь, творчості та оперативності в прийнятті рішень. Кожного разу, коли ми стикаємось з технікою, виникає потреба у прогнозуванні та діагностуванні неполадок, визначенні методів ремонту, доконструюванні чи переконструюванні тощо. Тому, розвиток технічного мислення в учнів потребує особливої уваги вчителя. Треба навчити учнів творчості, раціоналізації, винахідництва.

Аналіз досліджень і публікацій. Значний вклад у теорію та практику даної проблематики внесли Балл Г.О. [1], Гурова Л. [2], Моляко В.О.[3].

Важливим засобом розвитку технічних здібностей є технічні задачі. Т. В.Кудрявцев найважливішим способом розвитку технічного мислення вважає „задачний” або „проблемний” метод навчання, сутність якого полягає у створенні проблемних ситуацій за допомогою технічних задач.

Разом з тим, проблема формування технічного мислення учнів початкових класів в умовах шкільного навчання, ще недостатню розроблена в педагогіці.

Метою статті є теоретичне обґрунтування системи технічних задач як засобу розвитку технічного мислення молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У здійсненні підготовки школярів до трудової діяльності особливе місце належить технічним задачам.

„Рішення задач з конструювання є одночасно і метою, і засобом. Із цього випливає, що цей процес повинен бути представлений як один з основних методів, що забезпечують певну успішність розвитку технічного мислення” [4, с.107].

Технічна задача має певну специфіку. Це – розумова дія, у вигляді наступних операцій:

- 1) орієнтовні дії: аналіз задачі і пошук рішення;
- 2) виконавчі дії: здійснення плану вирішення;
- 3) контрольні-корекційні дії: перевірка і аналіз рішення [5 с.123].

На основі спеціально розроблених технічних задач можна розвивати в учнів якості, необхідні для технічної діяльності, спостережливість, увагу, просторову уяву і просторове мислення, формувати готовність в учнів до застосування графічних знань і умінь для вирішення технічних проблем.

Розв'язування технічних задач підвищує ефективність засвоєння учнями навчального матеріалу і створює сприятливі умови для виявлення учнями самостійності, активізує їхню пізнавальну активність.

У процесі навчання учнів розв'язувати технічні задачі слід дотримуватися таких умов: навчання повинно об'єднувати слово і дію; врахування індивідуальних та вікових особливостей учнів.

Розв'язування технічних задач, насамперед, залежить від типу задач, їх змісту, дидактичного призначення, рівня підготовки учнів та інших факторів.

Основні типи задач: графічні, конструкторські технологічні.

Успіх у розв'язанні графічних задач залежить в основному від рівня розвитку просторового уявлення. В учнів, які ще не вивчають креслення, цей рівень невисокий. Тому, розв'язуючи задачі на читання креслень, учні повинні мати можливість наочно сприймати зображений на кресленні об'єкт. Перед зображенням об'єкта, слід упевнитись, чи добре учні усвідомили вид зображення, його відмінність від інших видів, чи вміють вони виконувати цей вид зображення. Для перевірки розуміння учнів, можна задати їм такі запитання: „Що таке технічний рисунок?”; „Чим відрізняється технічний рисунок від фотографії, ескіз або креслень?”; „Як проставляються розміри?”.

Розв'язування конструкторських задач, як і інших, починається з усвідомлення умови задачі. Задачу найкраще аналізувати у формі бесіди, пропоную учням такі запитання, які б допомогли глибше зрозуміти суть задачі і сприяли б пошуку способу розв'язування. Наприклад:

- „Що треба знати для розв'язування задачі?”.
- „Які ставляться вимоги до конструкції виробу?”.
- „Чи не нагадує ця задача яку – небуть з раніше розв'язаних?”.

Успіх у розв'язанні технологічних задач залежить також і від рівня розвитку в учнів наочно – діючого, практичного мислення сформованості в них уміння оперувати

просторовими уявленнями технічних об'єктів. Якщо в учнів таке вміння і мислення розвинуті слабо, умови задачі я відповідним чином ілюструю.

Під час аналізу технологічних задач на визначення розмірів заготовки, на встановлення послідовності виготовлення виробу чи якихось інших я привчаю учнів аналізувати не стільки поелементно, скільки в сукупності елементів. Слід враховувати, що вміння аналізувати технологічні задачі, виходячи із сукупності їх елементів, в учнів початкової школи розвинене ще слабо. Тому педагог повинен навчати учнів аналізувати задачі, роз'яснюючи їм процес розв'язування багатоелементних технологічних задач.

Висновок. Аналізуючи дослідження з проблеми розвитку в учнів технічного мислення, можна констатувати, що за певних умов у процесі навчальної діяльності в молодших школярів може бути розвинене технічне мислення, а оскільки технічне мислення розвивається і вдосконалюється в процесі рішення відповідних виробничо-технічних задач, то вивчення і дослідження його може бути здійсненим саме в ході цього процесу.

Розв'язування технічних задач, насамперед, залежить від типу задач, їх змісту, дидактичного призначення, рівня підготовки учнів та інших факторів.

Успіх у розв'язанні технологічних задач залежить в основному від рівня розвитку в учнів наочно – діючого, практичного мислення сформованості в них умінь оперувати просторовими уявленнями технічних об'єктів.

1. Балл Г.О. О психологическом содержании понятия „задача” // Вопросы психологи. – 1970. – №6. – С.75-81.

2. Гурвал Л. Психологічний аналіз задач. – Воронеж, 1976. – 162с.

3. Моляко В.О. Психологія рішення творчих задач. – К., 1987. – 138с.

4. Хімчук Л.І. Розв'язання конструкторських задач як умова розвитку технічного мислення / Л. І. Хімчук. // Педагогіка і психологія професійної освіти. Науково-методичний журнал. – 2004. – №5. – С. 107–113.

5. Хімчук Л. І. Психологічні умови рішення учнями технічних задач / Л. І. Хімчук. // Психологія Збірник наукових праць. – 2003. – В.21. – С. 119–125.

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дроняк Ю.М. В курс Педагогічний інститут

Хімчук Л.І. к.п.н., доцент

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м.Івано-Франківськ, Україна*

Подана стаття присвячена проблемі впливу інтернету на виховання дітей молодшого шкільного віку. Проаналізовано теоретичні підходи до вивчення даної проблеми. Вирізняє причини залежності учнів молодшого шкільного віку. Розглянуто явища, симптоми Інтернет - залежності у дітей та детермінанти її виникнення. Вказано особливості, якими Інтернет приваблює школярів. Автор акцентує увагу на результатах досліджень відомих вчених про часові рамки набуття залежності. Підкреслює значимість гігієнічних вимог, щодо користування комп'ютером.

Ключові слова: інтернет, інтернет-залежність, інтернет-технології, комп'ютер, учні молодшого шкільного віку.

FEATURES INTERNET- ADDICTION JUNIOR PUPILS

The submitted article devoted to the impact of the Internet on education of children of primary school age. Theoretical approaches to the study of the problem. Depending reasons pointed junior pupils. The phenomena, the symptoms of the Internet - dependence in children and determinants of its origin. These features, which attracts students online. The author focuses on research of eminent scientists of the time frame depending entry. Stresses the importance of hygienic requirements on computer use.

Keywords: Internet, Internet addiction, Internet technology, computer, pupils of primary school age.

Актуальність теми. Спілкування, навчання, розваги, фінансові операції та інше – все це вже неможливо уявити без Інтернету. Останнім часом це вилилося в проблему, яку психологи беззаперечно називають „Інтернет-залежність”. У даний час, коли Інтернет став загальнодоступними та необхідними атрибутами повсякденного життя, виникає питання про їх вплив на дитину. Чи є він корисним або негативним фактором? Особливо гострого характеру це питання набуває, коли мова заходить про вплив комп'ютерних ігор на дітей, оскільки саме онлайн-ігри наполегливо витісняють усі інші види діяльності з дитячого світу.

Інтернет-технології стали природною частиною життя дітей і сучасної молоді. Невміння працювати з комп'ютером і орієнтуватися в Інтернет - просторі в сучасному суспільстві можна порівняти з невмінням писати й читати.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження проблеми залежності від Інтернету як поведінкової адикції широко висвітлено у зарубіжній літературі в працях таких науковців як: М. Шоттон, Д. Грінфілд, Дж. Грохот, К. Янг та ін.

У вітчизняній психологічній науці, нажаль, ще недостатньо вивчено та висвітлено цю тему. Серед вітчизняних науковців, що присвятили свої дослідження проблемі Інтернет-залежності, можна назвати А.Є. Войскунського, Л. В.Кулікова, Н. В. Чудову, А. Г. Асмолова, Н. А. Цветкову, А. В. Цветкова. Водночас аналіз наукових публікацій свідчить, що проблеми впливу інтернету та телебачення на свідомість учнів молодшого шкільного віку, що проживають в гірському середовищі мало досліджені і потребують подальшого вивчення. Особливо важливо розробити методологічні основи та прикладні рекомендації щодо запобігання негативного впливу на свідомість учнів молодшого шкільного віку.

Метою статті є теоретичний аналіз сутності проблеми інтернет-залежності та визначення рівня залежності від Інтернету учнів молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досягнення науково-технічного прогресу змінюють навколишній світ. Ці зміни можуть носити позитивний чи негативний характер, але вони завжди незворотні. Так з появою Інтернету людство вступило на новий етап розвитку цивілізації. Інтернет проник в усі сфери життя людини.

Потяг до комп'ютерних ігор – із подорожами до неймовірних світів усе більше занурює у віртуальність. Цей стан називається Інтернет-залежністю [2].

Термін “Інтернет-залежність” вперше був запропонований американським лікарем Голдбергом. Під цим поняттям розуміють непереборний потяг до Інтернету, який характеризується „ згубною дією на побутову, навчальну, соціальну, робочу, сімейну, фінансову сфери діяльності ”.

Детермінантами виникнення Інтернет-залежності можуть виступати індивідуальні особливості особистості, соціальні чинники та властивості інтернет-середовища, які в своїй сукупності впливають на людину, спонукаючи її проводити все більше часу в мережі, оскільки це приносить їй позитивні емоції та служить засобом задоволення фрустрованих потреб. Однак зрештою перебування в Інтернеті витісняє всі інші види діяльності людини, стаючи осередком її життя, що призводить до руйнування її зв'язків з соціумом, фізичного та психічного виснаження, появи особистісних деформацій.

Комп'ютер є не тільки розвагою, але й засобом спілкування, самовираження та розвитку. У кібер-просторі існує велика кількість спеціальних сайтів, адресованих дітям різного віку.

Самостійне пізнання інформаційного світу дозволяє розширити коло інтересів дитини і сприяє її додатковій освіті, спонукає до кмітливості, привчає до самостійного розв'язання задач.

Діти, які добре знають комп'ютер та інтернет більш адекватно оцінюють свої здібності та можливості, вони більш цілеспрямовані та кмітливі.

За даними спостережень Інтернет приваблює учнів такими особливостями: різноманітне спілкування, утамування інформаційного голоду, пошук нових форм самовираження, відчуття спільності та приналежності до групи.

Інтернет- залежність виявляється в тому, що люди настільки віддають перевагу життю в Інтернеті, що фактично починають відмовлятися від свого „реального” життя, проводять до 18 годин на день та 100 годин в тиждень у віртуальній реальності [3, с.32].

Особливістю Інтернет-залежності є те, що це - не хімічна залежність, тобто вона не приводить до руйнування організму. Якщо для формування традиційних видів залежності вимагаються роки, то для Інтернет-залежності цей термін різко скорочується.

За даними К. Янг, „ 25% залежних – придбали залежність протягом півроку після початку роботи в Інтернеті, 58% – протягом другого півріччя, а 17%– за рік”. Крім того, якщо довготривалі наслідки залежності від алкоголю та наркотиків добре досліджені, то Інтернет-адикція – ні [1, с. 36-43].

Згідно з гігієнічними вимогами 7–10-річні діти мають сидіти за комп'ютером не більше 45 хвилин на день, 11–13-річні – двічі на день по 45 хвилин, старші – три рази на день. Діти найбільш уразлива категорія користувачів Інтернету.

Висновок. Інтернет перетворюється на місце, де немає бар'єрів, не потрібно дотримуватися соціальних норм, можна поводитися імпульсивно, не думаючи про наслідки дій. Інтернет дає людині доступ до широкого спектра прояву активності, що і

зумовлює появу різних видів інтернет-залежності, таких як кіберсексуальна залежність, залежність від азартних ігор в мережі, пошук інформації по різних сайтах, що носить нав'язливий характер, пристрасть до віртуальних знайомств та комп'ютерних ігор.

На сьогоднішній день інтернет-залежність визнається особливим захворюванням. Науковці різних галузей мають об'єднатися для вивчення обговорюваного явища. Але батьки, педагоги, шкільні психологи вже зараз мають впливати на дітей, щоб уникати негативних наслідків цієї взаємодії, щоб цей сучасний технічний винахід на ім'я „комп'ютер” дійсно сприяв розвитку дитини, а не гальмував його.

1. Арестова О. Н., Бабанин Л. Н., Войскуновский А. Е. Мотивация пользователей Интернета. Гуманитарные исследования в Интернете / Под ред. А. Е. Войсунского. – М.: Можайск-Терра, 2000. – 431 с.
2. Войсунский А. Е. Зависимость от Интернета: актуальная проблема / А. Е. Войсунский // Мир Интернета. – М., 2000. – № 3. – С. 76–81.
3. Войсунский А. Е. Феномен зависимости от Интернета / А. Е. Войсунский // Гуманитарные исследования в Интернете. – М., 2000. – С. 100–131.
4. Державний стандарт початкової загальної освіти // Освіта України. – 2000. – 13 груд. (№ 50)
5. Янг К. Диагноз – Интернет-зависимость // Мир Internet . – 2000. - № 2. – С. 24–29.

SAMOTNE RODZICIELSTWO- SPECYFIKA ROLI KOBIECEJ I MĘSKIEJ

***Barbara Szetela, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. S. Pigoń w Krośnie (Polska)
studentka III roku Pedagogiki Społeczno-Opiekuńczej z Terapią Pedagogiczną
dr Beata Zięba – Uniwersytet Rzeszowski i Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. S.
Pigoń w Krośnie (Polska)***

У сучасному суспільстві, в епоху загальної згоди на розлучення і вільні стосунки, переважає переконання, що сім'я може мати різні види.

Шлюб між жінкою і чоловіком або народження потомства не є надійним показником його заснування. Виникає також проблема чи одинакова любов до дітей у матері і батька. У статті зазначається, що батьківська любов відрізняється від материнської любові. Мати любить свою дитину без всяких умов. Батько любить дитину, тому що вона відповідає його очікуванням.

Samotne rodzicielstwo, w erze powszechnego przyzwolenia na rozwody i wolne związki, które przestały budzić wśród społeczeństwa zgorszenie, staje się powszechne. W dobie przemian życia społecznego, zaczęło panować przekonanie, że rodzina może być rozumiana różnorako, a zawarcie związku małżeńskiego pomiędzy kobietą, a mężczyzną czy narodziny potomstwa nie są wyznacznikiem jej założenia. Społecznie akceptowalne stają się sytuacje, w których osoby niebędące w związku, decydują się na dziecko, a co za tym idzie samotne rodzicielstwo.

Według Ustawy z dnia 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych, osoba samotnie wychowująca dziecko, to „osoba gospodarująca z dzieckiem pozostającym pod jej opieką i na jej wyłącznym utrzymaniu, nawet jeśli otrzymuje alimenty; jeden z rodziców albo opiekun prawny, jeżeli osoba ta jest panną, kawalerem, wdową, wdowcem, rozwódką, rozwodnikiem albo osoba, w stosunku do której orzeczono separację lub osobę pozostającą w związku małżeńskim, jeżeli małżonek został pozbawiony praw rodzicielskich albo odbywa karę pozbawienia wolności. Samotne wychowywanie dziecka kończy się wraz z osiągnięciem przez dziecko samodzielności, śmierci opiekuna lub dziecka albo zawarcia ponownego małżeństwa przez rodzica”¹.

Podjęta tematyka samotnego rodzicielstwa łączy się nieodzownie z pojęciem rodziny niepełnej, którą jest „grupa społeczna, w której jeden rodzic, matka bądź ojciec wypełnia wszystkie zadania rodzicielskie, mające na celu zarówno zabezpieczenie materialne, jak i prowadzenie domu, wychowywanie dzieci i zabiegi o więzi uczuciowej w rodzinie”². Rodzina niepełna „to taka struktura, gdy rodzic opiekuje się dziećmi swoimi lub współmałżonka zamieszkującymi wspólnie z nim. Rodzina może stać się niepełną z powodu śmierci współmałżonka, rozwodu, nieformalnego

¹ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19910800350>

² Z. Tyszka, *Socjologia rodziny*, Warszawa 1974, s.80

rozejścia się małżonków, urodzenia dziecka pozamałżeńskiego”³ Warto wspomnieć, że w takim modelu rodziny trudniejsza staje się socjalizacja dziecka. Dzieje się to dlatego, że ma ono do czynienia tylko z jedną „osobą ważną”- wzorcem osobowym.

Rys. 1 Model rodzin niepełnych z uwzględnieniem przyczyn ich powstania⁴

Kolejnym typem rodziny, w którym spotykamy się z problematyką samotnego rodzicielstwa jest rodzina rozbita, w której brak jest jednego rodzica. Niekompletność rodziny, wynika z zaprzestania więzi między małżonkami.

Jedną z przyczyn samotnego rodzicielstwa jest śmierć jednego z rodziców. W takim przypadku system funkcjonowania rodziny ulega nieodwracalnym zmianom. Wiązać się to może, z przededefiniowaniem ról spełnianych przez poszczególnych członków rodziny.

Kolejną z przyczyn jest decyzja o samodzielnym wychowaniu dziecka, podjęta przez kobietę. Ma to miejsce zazwyczaj, kiedy partner nie spełnia w pełni oczekiwań kobiety, a żyją oni w związku nieformalnym. Mężczyzna również może podjąć się samodzielnego wychowania dziecka. Podjęcie się przez kobietę samodzielnego rodzicielstwa, nie wzbudza zaskoczenia. Samotni ojcowie, przeważnie dostają więcej wsparcia ze strony otoczenia, ponieważ uznawani są niemal za bohaterów.

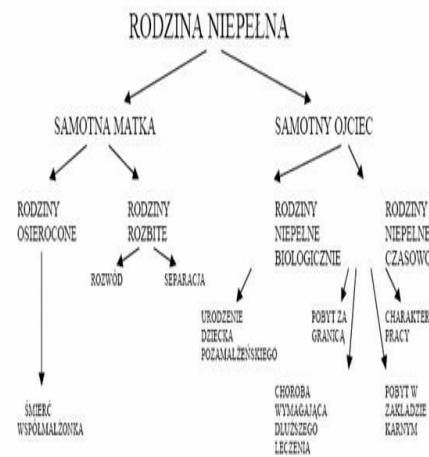
Rozwód to najczęstsza przyczyna rodzicielstwa w samotności. W polskiej rzeczywistości 85% dzieci, po rozwodzie, zostaje przy matce, ojciec zaś ma prawo do odwiedzin. Kobieta więc ma częstszy kontakt z dzieckiem, roztacza nad nim większą opiekę. Warto zauważyć, że oboje rodzice muszą starać się, aby dziecko czuło się ważne i kochane.

Migracja zarobkowa, w epoce postmodernistycznej, staje się coraz bardziej powszechna. Jej celem jest pozyskanie środków finansowych, które są niezbędne do zapewnienia bytu rodzinie. Skutkiem „wyjazdu za chlebem” jest rozłąka rodziny. Rodzina taka, uznawana jest za rodzinę pełną, ale posiada wiele cech charakterystycznych dla rodziny niepełnej. Mowa tu o zmianie struktury rodziny, przeorganizowaniu pełnionych ról, zakłóconej komunikacji. Samotne borykanie się z różnorodnymi problemami dnia codziennego, może stać się przyczyną oddalenia się od siebie małżonków.

Osoby, które samotnie wychowując dzieci stanowią pokąźną grupę w społeczeństwie. Świadczyć o tym mogą między innymi statystyki rozwodowe oraz wzrastająca liczba świadczeń instytucji pomocy społecznej, przeznaczona dla tych osób.

Społecznie akceptowalny wzór kobiecości, kojarzy się i wskazuje na czułość, oddanie i przedkładanie spraw innych nad swoje. Kobieta jest powołana do bycia żoną i matką. To właśnie na niej ciąży większość obowiązków wynikających z wychowania dzieci. Model współczesnej kobiety łączy z sobą wykonywanie dwóch ról: pracy zawodowej i bycia matką. Problem „pogodzenia” rodziny i pracy nabiera niebagatelnej znaczenia w przypadku sprawowania samodzielnego rodzicielstwa. Na kobietę spada obowiązek zapewnienia dziecku, a także sobie, materialnego bytu, opieki nad nim, a także prowadzenie gospodarstwa domowego. Matki, wychowujące samotnie dzieci nie mają z kim podzielić się obowiązkami domowymi. Jest to powód ich przeciążenia. Konsekwencją takiego stanu, bardzo często jest niskie poczucie własnej wartości, długotrwały stres, a co za tym idzie depresja. Brak ojca w rodzinie staje się czynnikiem upośledzającym życie rodzinne. Jawi się ono wzrastającym poziomem niepokoju, zarówno u matek jak i dzieci. Mogą oni mieć poczucie niestabilności rodziny. Brak ojca może powodować u matki chęć do zacieśniania relacji z dzieckiem. Ma to na celu zrekompensowanie braku ojca i staje się ona nadmiernie chroniąca. Takie zachowanie matki w stosunku do dziecka może rodzić postawę obronną przejawiającą się agresywnością w stosunku do matki oraz dążeniu do izolacji.

Rola ojca w rodzinie ulegała zmianie na przestrzeni wieków. Przez szereg lat znaczenie ojca w wychowaniu dziecka i jego rozwoju było bagatelizowane. Przede wszystkim zaznaczana była rola matki. Zastanówmy się czy słusznie. Nowy człowiek, dziecko rodzi się w rodzinie. Są mu niezbędne odpowiednie wzorce osobowe. Będzie więc potrzebował zarówno dobrze sprawowanego

³ S. Kawula, J. Brągiel, A. W. Janke, *Pedagogika rodziny*, s.328

⁴ A. Kurzynowski, *Rodzina w okresie transformacji systemowej*, Warszawa 2001, s. 178)

macierzyństwa jak i ojcostwa. Najcenniejsze, dla socjalizacji dziecka, jest wsparcie ze strony obojga rodziców - ojca i matki. Uważam więc, że rola ojca nie powinna ograniczać się tylko do biernego „udziału” w rodzinie. Powinien on stworzyć bliską i ciepłą więź z dzieckiem, brać czynny udział w opiece nad nim. Wśród rodzin niekompletnych, rodzina samotnego ojca stanowi swoiste „novum”. Dzieje się to dlatego, że wzbudza ona zwiększone zainteresowanie społeczeństwa, ale także spotyka się z większą sympatią i podziwem niż rodziny matek, które samotnie wychowują dziecko. Specyficznego znaczenia nabiera tutaj więź osobowa. Mówimy o niej, gdy kontakty pomiędzy członkami rodziny wynikają ze wspólnego dążenia, zaufania, a także pragnienia bliskości. Nie wynika ona jedynie i wyłącznie z faktu wspólnego zamieszkania gospodarstwa domowego. W sytuacji, gdy dzieci poszukują rady, oparcia, pomocy, a także potrafią podzielić się kłopotami, zwierzyć się ojcu, a on sam również w pierwszej kolejności opowiada im o swoich troskach, to świadczy, że udało im się stworzyć wspólnotę o dynamicznej i trwałej więzi osobowej.

Współczesne ojcostwo jest bardziej autentyczne. Opiera się przede wszystkim na osobistych wartościach. Dlatego też ojcowie coraz częściej podejmują się samotnego wychowania dziecka. Ojcostwo, współcześnie, staje się dla mężczyzn powołaniem, które pragną spełnić. Największym i najcenniejszym darem dla dziecka jest obecność ojca i jego bliskość.

Miłość ojcowska różni od miłości macierzyńskiej. Matka kocha swoje dziecko bezwarunkowo. Oznacza to, że jest ono kochane, bez spełniania warunków. Mężczyzna, który jest ojcem daje miłość dziecku dlatego, że wypełnia ono jego oczekiwania. Przykładem tego może być grzeczność dziecka, czy jego dobre oceny. Mama potrafi kochać bez względu na okoliczności. Ojcu przychodzi to łatwiej, kiedy dziecko postępuje zgodnie z wartościami, normami wpajanymi mu przez społeczeństwo. Ponadto, ojciec kocha w dziecku, przede wszystkim cechy, które czynią dziecko zdolnym do przezwyciężania trudności. Matka kocha wszystkie cechy swojego dziecka.

Niepodważalny staje się fakt, że liczba monoparentalnych rodzin wykazuje tendencję wzrostową. Samotne rodzicielstwo staje się powszechne i społecznie akceptowalne. Otwartą pozostaje jednak kwestia: czy samotne rodzicielstwo stanie się w przyszłości dominującym modelem wychowania młodych ludzi?

1. J. Brągiel, A. W. Janke, S. Kawula, Pedagogika rodziny, s.328

2. A. Kurzynowski, Rodzina w okresie transformacji systemowej, Warszawa 2001, s. 178

3. Z. Tyszka, Socjologia rodziny, Warszawa 1974, s.80

4. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19910800350>

NADOPIEKUŃCZOŚĆ W RODZINIE WOBEC DZIECI

*Justyna Strycharczuk Pedagogika rok III Specjalność opiekuńczo-wychowawcza
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie Instytut Matematyki i Informatyki
Mazur Piotr - Prof. nadzw. dr hab. Piotr Mazur – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w
Chełmi (Polska)*

У статті розглядаються проблеми виховання дітей у сім'ї. Сім'я є основним осередком суспільства, в результаті закону. Кожна сім'я є окремою юридичною особою.

Тема обговорення є надмірне заступництво батьків по відношенню до своїх дітей. Дослідження проводилися у 60 сімей, які були вибрані випадковим чином.

Ключові слова: сім'я, виховання, гіперопіка над дітьми

Streszczenie:

Praca badawcza z zakresu rodziny jako środowiska opiekuńczo-wychowawczego. Tematem moich rozważań jest nadopiekuńczość rodziców wobec dzieci. Jest to niewłaściwa postawa rodzicielska. Badania przeprowadziłam na 60 rodzicach. Badani zostali wybrani przypadkowo. Narzędziem badawczym był kwestionariusz postaw rodzicielskich opracowany przez Marię Ziemińską. Wykorzystałam wybrane stwierdzenia, których odpowiedzi mogą świadczyć o nadopiekuńczości. Przeprowadzone badania należałoby powtórzyć w celu przebadania większej ilości rodziców i porównania ich wyników z wynikami przeprowadzonych przeze mnie badań.

Rodzina jest to podstawowa jednostka społeczna wynikająca z przepisów prawa. Każda rodzina to odrębna jednostka.

W. Okoń określa rodzinę jako:

„...małą grupę społeczną składającą się z rodziców, ich dzieci i krewnych, rodziców łączy więź małżeńska, rodziców z dziećmi - więź rodzicielska, stanowiąca podstawę wychowania rodzinnego, jak również więź formalna określająca obowiązki rodziców i dzieci względem siebie”.⁵

F. Znaniecki definiuje środowisko wychowawcze jako:

„specyficzny rodzaj środowiska życia dziecka. Tworzy je grupa ludzi, którzy chcą przygotować nowego osobnika do stania się pełnoprawnym członkiem ich grupy. Dokonują tego poprzez różnego rodzaju interakcje, w które nowy osobnik wchodzi”.⁶

Postawą to tendencja do zachowania się w specyficzny sposób wobec jakiejś osoby, sytuacji czy problemu.⁷

Postawa rodzicielska, to całościowa forma ustosunkowania się rodziców (osobno matki, osobno ojca) do dziecka, do techniki oddziaływania, do zagadnień wychowawczych. Kształtuje się ona w toku wypełniania ról rodzicielskich.⁸ Relacja z matką dziecka odpowiada za sferę emocjonalną, natomiast relacja z ojcem dziecka odpowiada za sferę społeczną. Prawidłowo funkcjonująca rodzina zaspokaja wszystkie potrzeby psychiczne, emocjonalne i społeczne.

P.S. Slater wyróżnia osiem postaw rodzicielskich, zestawionych w cztery pary i usytuowanych biegunowo:

- 1) Pobłażliwość – surowość;
- 2) Tolerancja – brak tolerancji;
- 3) Ciepło – chłód;
- 4) Uzależnienie – separowanie się.

Nadopiekuńczość jako cecha charakteryzująca relacje między rodzicami a dziećmi ma swoje źródło w postawach rodzicielskich. Postawa rodzicielska jest względnie stałą strukturą psychiczną ojca lub matki, odnoszącą się do dziecka. Kształtuje się ona w rodzicach w ciągu ich życia, począwszy od okresu dzieciństwa, kiedy to obserwowali swoich rodziców w roli rodzicielskiej.

Charakterystyka zjawiska nadopiekuńczości:

Każdy rodzic powinien czuwać nad bezpieczeństwem dziecka, to oczywiste, ale nadopiekuńczy rodzic różni się od „typowego”. Nadopiekuńczość wobec dzieci charakteryzuje się uczuciową koncentracją na dziecku, roztaczaniem nad nim „parasola ochronnego”, czyli nadmiernej opieki i częstym wyręczaniem dziecka w jego obowiązkach. Wyraża się ponadto okazywaniem dziecku przesadnej miłości i czułości, jednocześnie pozwalając dziecku na wszystko, na co ma ochotę, bardzo często rezygnując ze swoich potrzeb.

Nadopiekuńcza mama czy tata stara się mieć KONTROLĘ absolutnie nad wszystkim, co dotyczy dziecka. Taki rodzic już od najwcześniejszego okresu życia usuwa przeszkody, stojące na drodze swojego dziecka, codziennie wyręcza malca w prostych czynnościach: karmi go, żeby się nie zachlapał i zjadł, póki jest ciepłe; myje, żeby nie zalał łazienki; ubiera, rozbiera, sprząta zabawki, itp.

Podejście takich rodziców do dziecka jest bezkrytyczne: pozwalają malcowi na wszystko, na co ma ochotę, ulegają jego najbardziej dziwnym żądaniom. Tolerują niedopuszczalne czyny, jak bicie innych dzieci, zabieranie zabawek, czy niszczenie przedmiotów. Rodzice nadopiekuńczy są słabi w ustalaniu zasad i ograniczeń postępowania, a jeżeli takie są od czasu do czasu ustalone, to rzadko egzekwowane. Są bardzo wyrozumiali dla błędów popełnionych przez dziecko, zawsze znajdują dla nich usprawiedliwienie.

Badania:

Przeprowadzono badania na temat nadopiekuńczości rodziców wobec dzieci na terenie Chełma. Respondentami byli przypadkowo wybrani rodzice. Było ich 60. Wśród respondentów było 57 matek i 3 ojców. Przedział wiekowy badanych rodziców wahał się pomiędzy 20 a 38 rokiem życia. Natomiast dzieci pomiędzy 0 a 12r.ż. Ponad 70% rodziców ma wykształcenie wyższe. Metodą badawczą była ankieta opracowana przez Marię Ziemińską na temat postaw rodzicielskich. W celu zbadania czy chełmscy rodzice są nadopiekuńczy przeanalizowałam wybrane stwierdzenia z kwestionariusza. Respondenci mieli do wyboru odpowiedzi:

- zdecydowanie słusznie
- raczej słusznie

⁵ W. Okoń, Nowy słownik pedagogiczny, Warszawa 2004, s. 351

⁶ F. Znaniecki, Socjologia wychowania, t.1, Warszawa 1973, s. 54

⁷ M. Ziemińska, Postawy rodzicielskie, Warszawa, 2009, s. 14

⁸ J. Rembowski, Więzy uczuciowe w rodzinie, Warszawa, 1972, s. 68

⁹ W, C. Backus, Moc rodziców, Lublin 1994, s. 74

-zdecydowanie błędnie

- raczej błędnie

1. Dziecko powinno być stawiane w domu na pierwszym miejscu:

zdecydowanie słusznie- 24 % raczej słusznie- 46%

zdecydowanie błędnie- 21% raczej błędnie- 9%

Jak wynika z danych prawie połowa respondentów 46% twierdzi, że stawianie dziecka w domu na pierwszym miejscu jest raczej słuszne. Nie jest to dobry sposób wychowawczy. Stawianie dziecka w domu na pierwszym miejscu może wskazywać na nadopiekuńczość rodziców. Dziecko powinno widzieć, że jest ważne, ale inni członkowie rodziny też są równie ważni jak ono same.

2. Właściwie to nie wiadomo, jaki jest najlepszy sposób wychowywania dzieci:

zdecydowanie słusznie- 27% raczej słusznie- 43%

zdecydowanie błędnie- 18% raczej błędnie- 12%

Aż 43% respondentów twierdzi, że właściwie to nie wiadomo, jaki jest najlepszy sposób wychowywania dzieci. Wynik badania może sugerować, że rodzice nie wiedzą jak wychowywać swoje dzieci, są bezradni w wychowywaniu swoich dzieci.

3. Delikatne dziecko wymaga specjalnej ochrony przed innymi dziećmi:

zdecydowanie słusznie- 68% raczej słusznie- 10%

zdecydowanie błędnie- 5% raczej błędnie- 17%

Aż 68% rodziców twierdzi, że delikatne dziecko wymaga specjalnej ochrony przed innymi dziećmi. Jest to niepokojący sygnał, sugerujący nadopiekuńczość chełmskich rodziców. Dziecka nie wolno izolować od rówieśników, powoduje to zanim więzi społecznych oraz może prowadzić do niedostosowania społecznego.

4. Umiejętność kierowania dzieckiem jest mniej trudna, niż to się często wydaje :

zdecydowanie słusznie- 13% raczej słusznie- 55%

zdecydowanie błędnie- 30% raczej błędnie- 2%

Kierowanie dzieckiem powinno być umiarkowane, rodzic musi zwracać uwagę na to czego dziecko potrzebuje, czym się interesuje oraz co lubi. Postępowanie rodziców powinno być konsekwentne, ale na pierwszym miejscu powinni stawiać dobro dziecka. Ponad 27 rodziców twierdzi, że kierowanie dzieckiem nie jest trudne.

5. Właściwie to nie wiadomo, kiedy być stanowczym i nieustępliwym wobec dziecka:

zdecydowanie słusznie- 38% raczej słusznie- 16%

zdecydowanie błędnie-22 % raczej błędnie-24%

Aż 38% pytanym rodziców nie wie, kiedy być stanowczym i nieustępliwym wobec dziecka. Jest to bardzo niepokojące. Rodzice powinni wiedzieć, kiedy być stanowczym i nieustępliwym wobec swojego dziecka.

6. Dbalność o dziecko wymaga dawania mu drogich rzeczy:

zdecydowanie słusznie- 0% raczej słusznie- 0%

zdecydowanie błędnie-85 % raczej błędnie-15

Chełmscy rodzice aż w 85% nie zgadzają się ze stwierdzeniem, że dbalność o dziecko wymaga dawania mu drogich rzeczy. 7 rodziców twierdzi, że jest to raczej błędna metoda wychowawcza.

7. Nie jest zupełnie pewne, czy raczej być swobodnym i żartobliwym, czy poważnym wobec dziecka:

zdecydowanie słusznie- 3% raczej słusznie- 27%

zdecydowanie błędnie-43 % raczej błędnie- 27%

Prawie połowa chełmskich rodziców nie wie, czy być swobodnym i żartobliwym, czy poważnym wobec dziecka. W prawidłowym wychowaniu trzeba być swobodnym i żartobliwym, ale gdy wymaga sytuacja trzeba być poważnym. Rodzic powinien wiedzieć kiedy być poważnym a kiedy swobodnym wobec swojego dziecka.

8. Aby być pewnym, czy dziecko odrobiło dobrze lekcje, najlepiej go przypilnować:

zdecydowanie słusznie- 50% raczej słusznie- 46%

zdecydowanie błędnie- 3 % raczej błędnie- 1%

Jak wynika z badań pytani rodzice pilnują swoje dzieci przy odrabianiu lekcji. Jest to dobre, aczkolwiek dziecku należy też dać się samemu wykazać, najlepszym sposobem nauki dziecka jest gdy samo odrobi zadane do domu lekcje, następnie rodzice sprawdzają czy zrobił wszystko poprawnie. Rodzice powinni pozwolić dziecku się wykazać, samodzielnie sprostać zadaniom oraz nauczyć dziecko prosić o pomoc. Samodzielne odrabianie lekcji przez dzieci ćwiczy ich kreatywność, uczy samodzielności oraz przewycięzania trudności.

9. Czuję, że trudniej im niż innym rodzicom wychowywać swoje dzieci:

zdecydowanie słusznie- 0 % raczej słusznie- 9 %

zdecydowanie błędnie- 46% raczej błędnie- 45%

Chełmscy rodzice nie czują, że trudniej im niż innym rodzicom wychowywać swoje dzieci. 9% rodziców twierdzi, że to stwierdzenie jest słuszne, prawdopodobnie jest to powód tego, że samotnie wychowują swoje dzieci.

10. Czasami trzeba pozwolić dziecku robić coś bez nadzoru rodziców:

zdecydowanie słusznie- 52 % raczej słusznie- 27 %

zdecydowanie błędnie- 3 % raczej błędnie-18 %

Niepokojącym faktem wynikającym z badań jest to, że 18% rodziców twierdzi, że dzieci nie mogą nic robić bez ich nadzoru. Ich odpowiedzi wskazują na postawę nadopiekuńczą. Dziecku powinno się pozwolić na swobodę.

11. Rodzicom trudno jest mieć wpływ na dzieci ze względu na wszystko, co one słyszą poza domem:

zdecydowanie słusznie- 12 % raczej słusznie- 24 %

zdecydowanie błędnie- 37% raczej błędnie- 27%

Ponad połowa respondentów nie zgadza się z tym stwierdzeniem. Dzieci mogą słyszeć różne rzeczy poza domem, ale to od postawy rodziców zależy czy wiadomości zaczerpnięte poza domem uznają za słuszne, czy nie.

12. Stały lęk matki, że dziecku się coś stać, jest czymś zupełnie normalnym:

zdecydowanie słusznie- 27 % raczej słusznie- 37 %

zdecydowanie błędnie- 18 % raczej błędnie- 18 %

Lęk matki o dziecko jest czymś zrozumiałym, ale nadmierna troska o dziecko może świadczyć o nadopiekuńczości. Aż 64% rodziców zgadza się z tym stwierdzeniem.

13. Jeśli jest się dość stanowczym, dzieci nie wejść na głowę:

zdecydowanie słusznie- 39% raczej słusznie- 45 %

zdecydowanie błędnie- 7 % raczej błędnie- 9 %

Niepokojące są wyniki uzyskane w stwierdzeniu: Jeśli jest się dość stanowczym, dzieci nie wejść na głowę. Tylko 16 % rodziców nie zgadza się z nim. W wychowaniu dziecka należy być stanowczym, ale z umiarem. Dziecko musi czuć, że jest kochane, należy mu okazywać uczucia, a nie tylko wymagać i dawać rozkazy.

14. Rodzice nie muszą starać się o to, by wiedzieć o wszystkim, co robią ich dzieci:

zdecydowanie słusznie- 6 % raczej słusznie- 24 %

zdecydowanie błędnie- 43 % raczej błędnie-27 %

Rodzice nie muszą starać się o to, by wiedzieć o wszystkim, co robią ich dzieci to według chełmskich rodziców niewłaściwe stwierdzenie. Jak widać rodzice nie starają się kontrolować swoich pociech. Nadmierna kontrola prowadzi do zaniku autonomii dziecka, co jest bardzo niekorzystne dla jego rozwoju.

15. Na dzieci wpływa zbyt wiele różnych rzeczy, którym rodzice nie mogą zaradzić:

zdecydowanie słusznie- 9 % raczej słusznie- 46 %

zdecydowanie błędnie- 15 % raczej błędnie- 30%

Tu zdania rodziców są podzielone. 55% rodziców twierdzi, że na dzieci wpływa zbyt wiele różnych rzeczy, którym rodzice nie mogą zaradzić. Na dziecko oddziałuje wiele czynników, tych pozytywnych, ale również negatywnych. Zadaniem rodzica jest pokazanie dziecku, które są dla niego dobre, właściwe i należy je potęgować, a które są negatywne i należy je eliminować z życia dziecka.

16. Dziecko należy nauczyć unikania bójk, ze względu na ich skutki:

zdecydowanie słusznie- 55% raczej słusznie- 33 %

zdecydowanie błędnie- 6 % raczej błędnie-6 %

Zdecydowana większość zgadza się ze stwierdzeniem. Dziecko należy nauczyć unikania bójk, ale w sytuacji zagrożenia należy powiedzieć dziecku, aby wołało o pomoc.

17. Najlepiej dziecku ustępować, bo to rozwija jego samodzielność:

zdecydowanie słusznie- 0 % raczej słusznie- 0 %

zdecydowanie błędnie- 30 % raczej błędnie- 70%

Jest to zdecydowanie błędne stwierdzenie. Chełmscy rodzice mają świadomość, że ustępowanie dziecku nie rozwija jego samodzielności, wręcz przeciwnie. Jeśli dziecko będzie nauczone, że zawsze mu się ustępuje może mieć problemy w szkole, szczególnie w relacjach z innymi dziećmi.

18. Jeśli dziecko na chwilę się spuści z oczu, będą kłopoty:

zdecydowanie słusznie- 6 % raczej słusznie- 6 %

zdecydowanie błędnie- 42 % raczej błędnie- 46 %

U 12 % rodziców można stwierdzić nadopiekuńczość. Jest to niewłaściwa postawa. Dziecko musi być samodzielne, przebywanie z dzieckiem przez całą dobę, pilnowanie i kontrolowanie go może

doprowadzić do bezradności dziecka, a także problemów społecznych w szkole i środowisku sąsiedzkim.

19. Dziecku można pozwolić na posiadanie własnych tajemnic i sekretów:

zdecydowanie słusznie- 48 % raczej słusznie- 46 %

zdecydowanie błędnie- 0 % raczej błędnie- 6%

Oczywiście jest to słuszne stwierdzenie, każdy ma jakieś sekrety i tajemnice, dzieci też je powinny mieć.

Podsumowanie badań:

Nie można jednoznacznie stwierdzić, czy chełmscy rodzice są nadopiekuńczy. Są przesłanki do stwierdzenia nadopiekuńczości rodziców. Z 9 na 18 stwierdzeń dotyczących nadopiekuńczości sugeruje nadopiekuńczość. Jednak wyniki przeprowadzonych badań nie są niepokojące. Po jednorazowym przebadaniu rodziców ciężko to stwierdzić, należałoby cyklicznie badać rodziców, takie badania pokazałyby czy chełmscy rodzice są nadopiekuńczy. Niewątpliwie jest to ciekawe zagadnienie, godne dalszej uwagi i badań.

1. Backus W, Moc rodziców, Lublin 1994,
2. Okoń W., Nowy słownik pedagogiczny, Warszawa 2004
3. Rembowski J., Więzy uczuciowe w rodzinie, Warszawa, 1972
4. Ziemska M., Postawy rodzicielskie, Warszawa 2009
5. Znaniecki F, Socjologia wychowania, t.1, Warszawa 1973

ВИКОРИСТАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ “МАТЕМАТИКА”

*Жовнірик О. І. студентка IV курсу (ПОІ-42) Педагогічного інституту,
Романишин Р.Я. к.п.н., доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті на основі аналізу науково-методичної літератури дається означення понять “індивідуалізація навчання”, “індивідуалізоване навчання”, “індивідуальний підхід”. Робиться висновок, що слід враховувати готовність дитини до вивчення нового матеріалу та забезпечити для кожного учня оптимальний характер пізнавальної діяльності на всіх етапах навчання. Зазначається, що реалізація індивідуального підходу в навчанні школярів це динамічний процес, який реалізується разом з розвитком і змінами дитини, рівня його знань, сформованості умінь і навичок. Критерієм успішності індивідуалізації у навчанні можна вважати темп розвитку дитини до більш високого рівня знань, умінь і навичок, їх якість, зацікавленість у навчанні.

Ключові слова: індивідуальний підхід, диференційоване навчання, особистість, форми і методи.

Using an individual approach to teaching primary school children in the study of the educational sector “Mathematics”.

In article on the basis of analysis of scientific and methodical literature is given the definition of “individualized learning”, “individualised learning”, “individual approach”. The conclusion is that should consider readiness of child to studying new material and to provide for each student the optimal nature of cognitive activity at all stages of learning. It is noted that the implementation of individual approach in teaching children is a dynamic process, which is implemented together with the development and changes of the child, his level of knowledge, formation of abilities and skills. Success criterion of the individualization in education can be considered the rate of development of the child to a higher level of knowledge, abilities and skills, their quality, interest in learning.

Key words: individual approach, differentiated instruction, personality, forms and methods.

Постановка проблеми. В умовах оновлення змісту освіти шкільні програми покликані створити однакові умов для розвитку задатків і здібностей усіх учнів. Для урахування індивідуальних відмінностей в інтелектуальному розвитку вчителі керуються принципом індивідуального підходу до кожного вихованця. Відтак, індивідуальний підхід у навчанні – це варіативне використання педагогом цілісної системи засобів, форм, методів та прийомів з урахуванням комплексу індивідуальних відмінностей дітей. Варіюються, зокрема, вимоги до засвоєння матеріалу, який вивчається (добір завдань, різних за змістом та ступенем складності); форми організації навчання (фронтальна, групова, індивідуальна);

кількість та характер допомоги, що надається дітям; темпи оволодіння знаннями та навичками.

Однак на практиці виникає ряд труднощів. Особливо вони проявляються на уроках математики, оскільки саме при вивченні цього предмету діти найбільш потребують урахування особливостей своєрідності сприймання, мислення, пам'яті, нахилів та здібностей кожного. Вчителі здебільшого забувають, або ж просто не знають про те, що до кожного учня треба підійти, побачити його труднощі, кожному необхідно дати тільки для нього призначене завдання.

Аналіз досліджень і публікацій. У вітчизняній педагогічній науці питання індивідуального підходу до навчання дитини завжди посідало чільне місце. Аналіз психолого-педагогічних праць уможливив висновок, що на даному етапі оновлення змісту освіти інтерес науковців до даного питання зріс. Однак окремі його аспекти були представлені і у працях педагогів-класиків. Так, у педагогічній системі Я.-А. Коменського чітко позначені положення про те, що весь процес навчання і виховання дітей необхідно будувати з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей і виявляти ці особливості шляхом систематичних спостережень. К. Ушинський розробив методичку прийомів індивідуального підходу, основи профілактичної роботи по вихованню корисних звичок. У той же час він висловив думку, що в складному процесі індивідуального підходу до дитини не можна давати якісь певні рецепти, тим самим, підкресливши творчий характер вирішення проблеми. У ряді праць А. Макаренка вважав принцип індивідуального підходу до дітей дуже важливим при вирішенні ряду педагогічних проблем. Зокрема, педагог підкреслював складність індивідуального підходу до дітей. Він вважав, що в процесі навчання необхідно орієнтуватися на позитивні якості дитини – це головна точка опори в загальній системі навчання і в індивідуальному підході до дітей.

Проблема індивідуального підходу до дітей отримала всебічний розвиток у практичному досвіді і в педагогічному вченні В. Сухомлинського, де він наголошував на важливості розвитку індивідуальної своєрідності особистості дитини.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності можливості ефективної реалізації індивідуального підходу на уроках математики у початкових класах.

Виклад основного матеріалу. У сучасній дидактиці для розкриття змісту індивідуальної форми навчання вживаються поняття “індивідуалізація навчання”, “індивідуалізоване навчання”, “індивідуальний підхід” та ін. Зокрема, у педагогічній енциклопедії поняття “індивідуалізація навчання” визначається як “організація навчального процесу, коли вибір засобів, заходів, темпу навчання враховує індивідуальні особливості в навчанні”. Нові орієнтації й цінності сучасної освіти обумовили необхідність розуміти дитину як індивідуальну дійсність і як індивідуальну можливість.

У науковій літературі індивідуальним у людині називають те особливе, що вирізняє її з-поміж інших людей, а індивідуальністю – яскраво виражену сукупність ознак, властивих окремій людині, які закладені природою або набуті нею в індивідуальному досвіді. У педагогічних виданнях підкреслюється значення двох принципів: врахування вікових особливостей і здійснення навчання на основі індивідуального підходу. Зокрема, індивідуальний підхід передбачає опору на індивідуальні якості [2].

Індивідуалізація в умовах класно-урочної системи переважно здійснюється через групові диференційовані завдання з включенням на окремих етапах індивідуальних [3, с. 144]. Це завдання індивідуалізовані (кожен учень виконує самостійні завдання), індивідуально-групові (частина завдань має індивідуальний характер, решта завдань виконується групою) і груповій (завдання виконуються всією групою).

Під диференційованим навчанням слід розуміти таку організацію навчальної діяльності, при якій кожному учневі або групі учнів вчитель пропонує в певній системі посилені завдання різної складності й цим самим створює сприятливі умови для розвитку і навчання кожного. Проблема диференційованого навчання у психології і дидактиці розглядалася багатьма авторами насамперед як засіб попередження неуспішності учнів (В. Загв'язінський, М. Махмутов, Н. Манченський та ін.).

Слід зазначити, що одним із найбільш продуктивніших можливостей для індивідуалізації навчання на уроках математики має індивідуальна самостійна робота, яка відбувається на самоті та в індивідуальному темпі. Індивідуалізація навчання під час такого виду роботи полягає у тому, що учням даються не однакові завдання, а завдання, які корегуються в залежності від індивідуальних особливостей учнів, а також шляхом групування учнів всередині класу за різними ознаками.

У процесі застосування індивідуалізованої самостійної роботи в різних ланках процесу навчання ставлять наступні вимоги:

- при підготовці до вивчення матеріалу індивідуалізація є необхідною, оскільки попередні знання учнів, як правило дуже різні;
- при вивченні нової теми необхідно враховувати розходження між учнями в першу чергу в навчальних уміннях і розумових здібностях. Від цих властивостей залежить, якої інструкції вони потребують і наскільки складні завдання їм можна дати для самостійної роботи;
- необхідність індивідуалізації особливо велика під час закріплення, повторення і застосування знань. В основі індивідуалізації лежить різний темп і різна якість засвоєння;
- особливо великі можливості для індивідуалізації відкриваються в домашній роботі, яка за своєю сутністю теж є самостійною роботою [3, с.144 – 145].

Такий тип завдань як диференційований давно відомий і ефективний засобами здійснення індивідуального підходу в організації навчальної діяльності. Основа цих завдань може бути різною, але насамперед, це завдання для сильних, середніх і слабких учнів. Враховуючи те, що в умовах класно-урочного навчання школярі із різним рівнем пізнавальних можливостей повинні оволодіти новим для себе матеріалом одночасно, то слід добирати для диференційованої роботи такі завдання, які б передбачали спільну пізнавальну мету чи мали той самий зміст, але відрізнялись за ступенем складності [1].

На основі аналізу ряду праць з цієї теми можна стверджувати, що реалізація індивідуального підходу в навчанні школярів неодноразовий “захід”, це динамічний процес, який реалізується разом з розвитком і змінами дитини, рівня його знань, сформованості умінь і навичок. Критерієм успішності індивідуалізації у навчанні можна вважати темп розвитку дитини до більш високого рівня знань, умінь і навичок, їх якість, зацікавленість у навчанні.

Висновки. Аналіз науково-педагогічну літератури засвідчує, що реалізація індивідуального підходу дає змогу оперативно враховувати готовність дитини до вивчення нового матеріалу, забезпечити для кожного учня оптимальний характер пізнавальної діяльності на всіх етапах навчання, одночасно створити умови для школярів при дотриманні обов’язкового обсягу програмових вимог з математики.

1. Лелюк О. Особливості індивідуальної роботи педагога з учнями в аспекті розвитку їх здібностей / О. Лелюк // Косів: Снятин, 2001. – С. 333 – 338.
2. Мартиненко С. Особливості індивідуального підходу до учнів у навчально – пізнавальній діяльності / С. Мартиненко// Початкова школа. М 2015. – №5. – С. 2 – 5.
3. Файчак З. Індивідуальний підхід при організації самостійної роботи на уроках математики в початковій школі / З. Файчак // Молодший школяр: проблеми розвитку. – Ів. Франківськ 2006. – С. 144–148.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Іванців І. З., III курс, Педагогічний інститут,
Будник О.Б., д.п.н., професор
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»,
Івано-Франківськ, Україна*

У статті висвітлено сутність економічного виховання учнів початкової школи. На основі аналізу сучасних наукових праць з досліджуваної проблеми обґрунтовано актуальність проблеми розвитку економічного мислення школярів, особливості його формування в учнів початкових класів. Охарактеризовано методи розвитку економічного мислення у дітей, а також приведено організаційні форми інтегрувати міжпредметних знань, умінь і навичок вихованців на уроках та в позанавчальній виховній роботі.

Ключові слова: економічне виховання, економічна культура, економічна свідомість, економічне мислення, молодші школярі.

FEATURES OF DEVELOPMENT ECONOMIC THINKING YOUNGER STUDENTS

In the article the essence of economic education of elementary school students. Based on the analysis of modern scientific works on problems investigated the urgency of the problem of economic thinking of students, especially its formation in primary school pupils. The characteristic methods of economic thinking in children and given organizational forms integrate interdisciplinary knowledge and skills of students in the classroom and in extra-curricular educational work.

Keywords: economic education, economic culture, economic awareness, economic thinking, the younger students.

Постановка проблеми. В сучасних умовах актуалізується проблема економічної освіти громадян, тому надзвичайно важливо посилити економічне виховання учнів у загальноосвітній школі. Адже сьогодні потрібні люди, які здатні системно і конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати адекватні рішення.

Аналіз наукових досліджень. З кінця XVIII століття прогресивні мислителі у своїх працях обґрунтовують значення економічних знань. Особливе місце серед учених XVIII століття займає Адам Сміт, який започаткував становлення економічної науки. Багато вчених, педагогів працювали і продовжують працювати над проблемою економічного виховання школярів, а саме: Я. Коменський, К. Ушинський, А. Макаренко, О. Аменд, Л. Епштейн, Л. Пономарьов, В. Розов, Б. Шемякін, О. Шпак та ін. Цим питанням також займалися зарубіжні та вітчизняні науковці: О. Будник, Л. Горкіна, Н. Грама, О. Кульчицька, Т. Любимова, І. Прокопенко, І. Смолюк, Б. Шемякін, О. Шпак та інші.

Мета статті: обґрунтувати сутність економічного мислення та особливості його формування в учнів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Доступні економічні поняття в початковій школі повинні реалізуватись на основі здобутих раніше дітьми знань, вмінь і навичок, а також досвіду творчої діяльності. Важливо, щоб учнів інтегрувались у зміст інших предметів (математика, читання, трудове навчання, природознавство), оскільки молодший шкільний вік – це період набуття базових життєвих знань, навичок і формування процесів розуміння, усвідомлення власного життєвого досвіду, належного ставлення до навколишнього світу.

Формування економічного мислення молодших школярів є основною складовою економічного виховання. Тому значною мірою передбачається використання в навчальному процесі літературного матеріалу, засобів образотворчого мистецтва, проведення екскурсій, рольових ігор, дискусій, роботи у малих групах, у парах, інших методів активного навчання, що розвиває в дітей спостережливість і вміння порівнювати, аналізувати, зіставляти, пояснювати причини виникнення економічних явищ, робити висновки та узагальнювати побачене [1, с. 59].

Економічне виховання учнів початкових класів – організована педагогічна діяльність, спрямована на формування економічної культури учнів. Важливим компонентом економічної культури є *економічна свідомість* – знання основних законів розвитку ринкової економіки, підвищення ефективності виробництва, перебудови його структури, вдосконалення виробничих відносин, системи управління та методів господарювання.

Складником економічної свідомості є *економічне мислення* – здатність до осмислення явищ економічного життя з урахуванням досягнень науки і техніки. Воно сприяє творчому розв'язанню особистістю економічних проблем, конкретних трудових завдань [1]. Адже економічній діяльності людини властиві такі соціальні характеристики, як: колективізм, господарність, відповідальність, обов'язок і дисципліна [5, с. 276 – 277].

З метою розвитку економічного мислення доцільно проводити уроки у формі рольових, імітаційних, ділових ігор, широко використовувати практичні завдання, пов'язані з життям. Саме на таких заняттях інтегруються міжпредметні знання, вміння і навички, які є предметом формування в учнів початкової школи.

Наведемо приклади завдань і фрагментів занять з метою формування економічного мислення молодших школярів (за О. Варецькою).

Завдання 1. Лисиця вирішила влітку здати в оренду свій будинок відпочиваючим, які заплатили їй 1300 л. грн. Після їх від'їзду господарка підрахувала, що за електроенергію, яку витратили відпочиваючі, необхідно заплатити 250 л. грн., ремонт майна, яким вони необережно користувалися, становив 1000 л. грн. Крім цього, відпочиваючі користувалися телефоном, і Лисиця мала заплатити за цю послугу 170 л. грн. Чи отримала прибуток Лисиця? Зроби висновок.

Завдання 2. Від продажу кожного стільця меблева фабрика Мишка отримує прибуток 13 л. грн. З кожних 10 л. грн. прибутку Мишко повинен сплатити податок 4 л. грн.. Який прибуток залишається у ведмедика, якщо він продав 200 стільців? [2, с. 60]

Цікавою формою економічного виховання є класні години і виховні заходи відповідного спрямування. На них обговорюються питання стану навколишнього середовища та збереження природних багатств, ознайомлення з основними проблемами, що пов'язані зі станом економічної ситуації рідного краю. З метою розвитку економічного мислення учнів доцільно залучати дітей до екскурсій на виробництво, на яких продумувати

зміст проблемних ситуацій і творчих завдань для розвитку їх мисленнєвої діяльності [3, с. 245-247].

Висновки. Економічне мислення школяра – це процес осмислення і переосмислення, засвоєння людьми нагромаджених суспільством економічних знань, досвіду господарювання. Економічне мислення тісно переплітається з екологічним, адже і те і інше для молодших школярів є надзвичайно важливим елементом становлення, вони покликані формувати у людини активну природоохоронну позицію і бути основою в процесі оволодіння екологічними компетентностями. З метою розвитку економічного мислення в учнів початкових класів доцільно враховувати їхні індивідуальні та вікові особливості, життєвий досвід, а також проектувати педагогічний процес в напрямі формування світогляду й поведінки дітей щодо економного використання ресурсів, раціонального використання часу на виконання завдань, шанобливого ставлення до природного середовища, води, електроенергії, матеріальних цінностей, предметів матеріальної та духовної культури народу. Надзвичайно важливо ефективно використовувати педагогічний потенціал уроків та позанавчальної виховної роботи в початковій школі задля вирішення завдань розвитку економічного мислення учнів, формування в них почуття істинного господаря, підприємця.

1. Будник О. Б. Психологічні особливості екологічного мислення та їх вираховування у господарському вихованні школярів / О. Б. Будник // Збірник наукових праць: філологія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ, 1998. – Ч. 1. – С. 58 – 65.
2. Варецька О. В. Початки економіка. 4 клас : навчально-методичний посібник для вчителя. – Запоріжжя : Просвіта, 2014. – С. 54 – 61.
3. Лазарева С. Екологічне та природоохоронне виховання учнів гірських шкіл – запорука збереження та сталого розвитку Карпат / С. Лазарева // Гірська школа Українських Карпат. – 2008–2009. – № 4–5. – С. 244 – 247.
4. Максимович О., Максимович О. Зміст екологічної освіти й виховання учнів гірських шкіл у системі збереження традицій раціонального природокористування / О. Максимович, О. Максимович // Гірська школа Українських Карпат. – 2007. – № 3 – 4. – С. 135 – 139.
5. Фіцула М. М. Економічне виховання / М. М. Фіцула // Педагогіка. – К. : Академія, 2002. – С. 276-278.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Іванчук В.Р. 5 курс, Педагогічний інститут

Глійчук Л.В.к.п.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

У статті розкрито психолого-педагогічні особливості обдарованих дітей, виявлено основні принципи роботи закладів освіти з обдарованими учнями, з'ясовано педагогічні умови розвитку обдарованості молодших школярів у навчальному процесі загальноосвітньої школи I ступеня.

Ключові слова: обдарована дитина, розвиток обдарованості, педагогічні умови, навчальний процес, початкова школа.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF GIFTED YOUNGER STUDENTS IN THE LEARNING PROCESS OF ELEMENTARY SCHOOL

In this article expose psychological and pedagogical features of gifted children, discovered the main principles of educational institutions with gifted students, revealed pedagogical conditions of development of gifted young students in the learning process and a secondary school of the 1-st degree.

Key words: gifted child, gifts development, pedagogical conditions, learning process, secondary school.

Постановка проблеми. Процеси перебудови в Україні обумовили нові тенденції в розвитку освіти, де проблема обдарованості, творчості, інтелекту виходить на передній план у державній політиці, визначаючи пошук, навчання і виховання обдарованих дітей та молоді, стимулювання творчої праці, захист талантів. Потреба суспільства в творчих, обдарованих, інтелектуально розвинених громадянах, оновлення національної свідомості, відродження духовності викликали необхідність реалізації цільової програми підтримки обдарованих дітей, що надає можливість створення загальнонаціональної системи виявлення, відбору і розвитку обдарованої молоді [1, с. 27].

Проблема дитячої обдарованості викликає особливий інтерес для психолого-

педагогічної науки, оскільки відомості про природу цього унікального явища необхідні для створення системи виховання та навчання обдарованих і талановитих дітей, сприяння розвитку потенціалу обдарованості у дошкільнят, учнів та дорослих. Повсякденне життя доводить, що у складних сучасних умовах, які постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творчо обдарована, гнучка, здатна до генерування і використання нових ідей та задумів, нестандартних підходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних вітчизняних дослідженнях розглянуто різні аспекти проблеми розвитку обдарованості особистості, зокрема, прояви обдарованості у дитячому віці (Д. Богоявленська, В. Дружинін, Л. Коробко, Н. Лейтес, А. Матюшкін, А. Савенков, Б. Теплов); особливості роботи з обдарованими дітьми (О. Кульчицька, Н. Кушнарєнко, С. Рубінштейн, І. Семенова, Н. Сербіновська, З. Хоменко); методи діагностики обдарованості учнів (О. Зазимко, Г. Кловак, В. Крутецький, Т. Мишковська, В. Онацький, В. Шадриков, Н. Шумакова, В. Юркевич); виділення сфер та видів обдарованості (М. Байдан, Г. Бурменська, С. Гончаренко, М. Дворжецька, В. Моляко, О. Музика, В. Слуцький); розвиток обдарованості на різних вікових етапах (М. Гнатко, В. Паламарчук, С. Сисоєва, М. Холодна, Л. Чорна).

Мета статті полягає у виявленні педагогічних умов розвитку обдарованості учнів у навчальному процесі загальноосвітньої школи І ступеня.

Виклад основного матеріалу. Одним із пріоритетних завдань сучасного суспільства є створення умов, які здатні забезпечити виявлення і розвиток обдарованих дітей, реалізацію їх потенційних можливостей. Обдарована особистість має нестандартне самостійне мислення, багатий духовний світ, уміє пізнавати, бачити навколишнє середовище, створює щось нове, оригінальне, неповторне. Для того, щоб допомогти становленню такої особистості в умовах загальноосвітнього навчального закладу, необхідно створити належні педагогічні передумови для розкриття індивідуальних особливостей кожної дитини, задоволення пізнавальних потреб та інтересів, використовувати особистісно зорієнтований підхід до організації педагогічного процесу задля ефективного навчання, розвитку та виховання кожного учня.

Сприятливі можливості для виявлення, розкриття, підтримки та супроводу дитячої обдарованості має, безумовно, початкова ланка освіти, в якій вчитель може сповна проявити себе як творець, імпровізатор, фасилітатор. Дітям молодшого шкільного віку від природи властива емоційність та чутливість до образних вражень, багатство та кольоровість уяви, невтомна допитливість, відкритість до оточуючого світу. Звідси, потенційно всі діти – обдаровані в тій чи іншій сфері. Вони із задоволенням беруть участь у різних видах творчих завдань, схильні до фантазування, імпровізацій, однак без систематичної роботи з розвитку обдарованості високих результатів досягти складно навіть учням з високим рівнем розвитку певних здібностей [3, с. 19].

Чітких критеріїв обдарованості до тепер не вироблено, хоча більшість фахівців погоджуються з думкою, що обдарованим дітям притаманний випереджальний розвиток, тобто випередження своїх однолітків за низкою психічних параметрів. У пізнавальній сфері це виявляється у надзвичайній допитливості, здатності стежити за декількома процесами одночасно, активно досліджувати навколишній світ, сприймати зв'язки між явищами і робити висновки, створюючи в уяві альтернативні системи тощо. Перевищення середньовікових норм на стадії прийому інформації поєднується з відмінною пам'яттю і раннім мовленнєвим розвитком, що сприяють накопиченню та інтенсивному використанню значного обсягу інформації [5, с. 45].

У фізичному й емоційному розвитку обдаровані діти перебувають у межах своєї вікової норми, при цьому значно перевищуючи однолітків інтелектуально. Ця перевага часто призводить до розвитку в обдарованих учнів серйозних соціально-психологічних проблем: емоційні, особистісні та інші психологічні бар'єри, що ускладнюють прояв творчої природи обдарованого школяра; випереджальний розвиток, нетрадиційні погляди на навколишній світ і, як наслідок, відмову від підпорядкування загальним вимогам у школі; шкільні труднощі внаслідок того, що діти з раннім розвитком думають значно швидше, ніж висловлюють свої думки; нестабільність інтересів і поєднання їх широти з поверховістю знань; прагнення до лідерства, часто з рисами диктаторства, що призводить до проблем міжособистісної комунікації; іноді у таких дітей занижена самооцінка, прагнення не виділятися серед однолітків; невідповідність інтелектуальних, соціальних і етичних потреб обдарованої дитини до реального змісту шкільної програми і кола спілкування, що призводить до неприязні до школи й однолітків; підвищена чутливість до різних подразників і стимулів, що часто вважається гіперактивністю [5, с. 48].

Для успішного розвитку обдарованої особистості необхідні наявність природних даних і наявність відповідного середовища, в якому дитина може успішно розвиватися [6, с. 51]. В останньому випадку важливого значення надається організації навчально-виховного процесу у школі, провідними напрямками діяльності якої повинно бути: своєчасна діагностика інтелектуальних особливостей і здібностей школяра; гуманне співробітництво учителя та учня; взаємодія педагогів і батьків; створення для дитини ситуацій упевненості в собі; забезпечення молодшому школяреві права на пошук і помилку без зниження оцінки, надання можливості виправлення помилки і підвищення оцінки; підтримка ініціативи дитини у всіх видах діяльності; гуманізація сфери спілкування з однолітками та дорослими; надання можливості реалізації фізичної та пізнавальної активності; навчання прийомів самостійної роботи, способів самоконтролю, дослідницької діяльності; відсутність демонстрації виняткових досягнень, що спричиняють неприйняття однокласниками, але разом із цим і неприпустимість зменшення досягнень та унікальних здібностей [5, с. 76].

Обдарованість молодших школярів може мати різні рівні, виміри, аспекти, що не дає можливості розробити єдину універсальну методику роботи з обдарованими дітьми і вимагає досконалого вивчення й розуміння конкретного учня, вироблення та застосування до нього специфічних форм і методів навчання, розвитку їхніх потенційних можливостей на уроці та в позаурочній діяльності [4, с. 67]. При цьому у процесі розробки системи роботи з обдарованими дітьми слід дотримуватися наступних принципів: визначення сильних та слабких сторін обдарованого учня й створення індивідуальної програми його розвитку; чітка система оцінювання; спілкування обдарованого школяра з однолітками свого рівня розвитку; тісний контакт школи з батьками обдарованих дітей; залучення до навчання і виховання обдарованих дітей талановитих фахівців, які мають спеціальну підготовку [2, с. 6].

Висновки. Отже, навчання і розвиток обдарованих дітей в Україні є одним із пріоритетних напрямів державної політики на етапі модернізації національної системи освіти. Його реалізація у практиці роботи сучасної школи повинна здійснюватися із урахуванням таких педагогічних умов: перебудова навчальних планів та створення нових педагогічних технологій розвитку обдарованих дітей; диференціація та індивідуалізація навчання на основі стимулювання і розвитку обдарувань; створення умов для самовияву особистості у навчальній діяльності; врахування індивідуальних особливостей кожного учня; демократизація взаємовідносин і спілкування з обдарованими дітьми, що передбачає створення умов емоційно-доброзичливого ставлення до особистості учня, підтримку на уроках та в позаурочний час.

1. Белік С. Реалізація програми «Обдарованість» / С. Белік, С. Бородай // Директор школи. – 2009. – № 40 (568). – С. 26-30.
2. Жук Л. Обдарована дитина в умовах сучасної освітньої системи / Л. Жук // Обдарована дитина. – 2009. – № 1. – С. 3-8.
3. Коновальчук М. Педагогічна творчість учителя в роботі з обдарованими молодшими школярами : навчально-методичний посібник / М. Коновальчук. – К. : ТОВ «СІТПРІНТ», 2013. – 90 с.
4. Кушнір В. Пошуки науково-практичних підходів у дослідженні феномену дитячої обдарованості / В. Кушнір // Рідна школа. – 2009. – № 4. – С. 66-69.
5. Робота з обдарованими дітьми / М. О. Володарська, А. І. Настенко, О. М. Пілаєва, С. М. Полуніна, В. М. Сисоєва. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 190 с.
6. Янковчук М. Розвиток обдарованості : практичний досвід / М. Янковчук // Обдарована дитина. – 2008. – № 2. – С. 47-53.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СИСТЕМІ РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

*Ільницька Христина Іванівна магістрант Педагогічного інституту,
Романишин Р.Я. кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті розкривається суть розвивального навчання з точки зору педагогічних та психологічних трактувань. Визначаються особливості обчислювальної діяльності у системі розвивального навчання та розкривається процес формування обчислювальних навичок молодших школярів. Зазначається, що процес організації обчислювальної діяльності молодших школярів у системі розвивального навчання відбувається умовах, коли кожне вивчене поняття чи спосіб дії розглядається у тісному взаємозв'язку з іншими поняттями і способами обчисленнями, що були вивчені раніше і засвоюються у певній послідовності.

Ключові слова: розвивальне навчання, математика, молодші школярі, обчислювальна діяльність, обчислювальні навички

Ilnytska Christina. Organization of calculating activities of primary schoolchildren in the system of developing training.

The article reveals the essence of developmental education in terms of pedagogical and psychological interpretations. Defining the features of the computational activities in the system of developing education and reveals the process of formation of computing skills of younger pupils. It is noted that the process of organizing computing activities of primary school children in the system of developmental education occurs in conditions when each learned concept or mode of action is seen in close relationship with other concepts and methods of computations have been studied previously and digested in sequence.

Key words: developing education, mathematics, younger pupils, calculating activities, numerable skills.

Постановка проблеми. В умовах оновлення змісту освіти в Україні та як результату пошуку нових ідей на певну увагу заслуговують ідеї розвивального навчання, з якими пов'язані можливості змін у шкільній системі. Розвивальне навчання покликане підготувати учнів до самостійного життя. На даний момент основною метою сучасної школи є забезпечення школярів певною системою умінь, знань та навичок, які знадобляться у професійній, громадській, сімейній та інших сферах життя.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичні основи розвивального навчання представлені у працях педагогів-класиків І. Песталоцці, А. Дістервега, К. Ушинського, Я.-А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, І. Гербарта та ін. Сучасні розробки цього навчання пов'язані з дослідженнями психологів та педагогів Л. Виготського, Л. Занкова, В. Давидова, Д. Ельконіна, Н. Менчинської, А. Дусавицької, Н. Талізінної, В. Репкіна, С. Максименко.

Метою статті є висвітлення особливостей організації обчислювальної діяльності молодших школярів у системі розвивального навчання.

Виклад основного матеріалу. У навчально-методичній літературі знаходимо низку означень розвивального навчання. Зокрема, *розвивальне навчання* – це навчання, орієнтоване на закономірності розвитку особистості, у якому розвивальний ефект є не побічним, а прямим результатом [4]. Воно розглядає дитину як особистість, яка в умовах сьогодення створює максимум благосприятливих умов для її розвитку. За визначенням І. Якиманської “навчання, яке забезпечує повноцінне засвоєння знань, формує навчальну діяльність і у такий спосіб безпосередньо впливає на розумовий розвиток називається розвивальним навчанням” [6].

На думку Д. Ельконіна та В. Давидова, шлях реформування початкового навчання – це шлях зміни змісту засвоюваного програмного матеріалу, тому очевидним стає той факт, що в центрі розробленої ними системи знаходиться саме зміст початкового навчання [5].

При організації розвивального навчання особливо враховуються і фізіологічні особливості учнів. Зокрема враховується і функціональна асиметрія півкуль головного мозку дитини. Відомо, що у лівій півкулі відображаються дотики, рухи правої руки, формується мовлення, абстрактне сприйняття та здійснюються обчислення.

Систему розвивального навчання регулюють наступні принципи:

- принцип організації процесу навчання відповідно до етапів вікового розвитку дітей;
- принцип діяльності;
- принцип предметності.

Даний принцип вказує на те, з чим повинні діяти учні при засвоєнні навчального матеріалу. З позиції даного принципу виявлення змісту засвоюваного поняття спочатку відбувається в ході перетворення різноманітних предметів, а потім цей первинний зміст поняття відтворюється у вигляді моделей. Після цього вже запропонований в матеріальній формі зміст засвоюваного поняття стає доступним для подальших дій перетворення, що направлені на вивчення його суті. Таким чином, даний принцип націлює на навчання учнів моделюванню, значення якого полягає в заміні одних об'єктів іншими, їх моделями, так, що дослідження дозволяє дізнатися нове про замінені об'єкти.

У даній системі головну роль виконують проблемно-пошукові методи

навчання: евристичні бесіди, навчальні дискусії, дослідницькі роботи. Часто використовується також метод свідомої педагогічної помилки і метод пізнавальних ігор.

Організації обчислювальної діяльності молодших школярів відводиться особливе місце як у традиційній так і у розвивальній системі навчання. При цьому важливе місце відводиться читанню та запису чисел в десятковій системі числення, які пов'язані з такими поняттями як число, цифра, розряд, клас, розрядні числа, розрядні доданки, зручні доданки. Учні повинні усвідомити розрядні одиниці та співвідношення між ними, а також позиційний принцип запису чисел [3].

У системі розвивального навчання для формування основних понять і способів обчислень використовуються методичні підходи, в основі яких лежить ідея зміни ознак предметних, схематичних, символічних та вербальних моделей, встановлення відповідності між цими моделями, перехід від однієї моделі до іншої, виявлення закономірностей і різноманітних залежностей, що становлять основу подальшого вдосконалення обчислювальних умінь та навичок, формування обчислювальної культури учня.

За визначенням А. Ільєсової "ця ідея дозволяє інтерпретувати на методичному рівні теорію поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н. Талізина), сприяючи усуненню розриву між знаннями, уміннями та навичками і активно використовувати при цьому прийоми розумової діяльності на різних етапах засвоєння" [2, с.32].

Процес організації обчислювальної діяльності молодших школярів у системі розвивального навчання відбувається в таких умовах, коли кожне вивчене поняття чи спосіб дії розглядається у тісному взаємозв'язку з іншими поняттями і способами обчисленнями, що були вивчені раніше і засвоюються у певній послідовності. Це дозволяє врахувати індивідуальні здібності дитини, її життєвий досвід, а переваги того чи іншого типу мислення поступово включити в самостійну обчислювальну діяльність, що сприятиме розвитку мислення загалом.

Організація обчислювальної діяльності в умовах методичної концепції розвивального навчання математики у початкових класах здійснюється через розв'язок загальних навчальних задач, які поділено на 3 блоки:

1. Формування уявлень про чотири арифметичні дії:
 - засвоєння змісту арифметичних дій (додавання, віднімання, множення, ділення);
 - вивчення властивостей арифметичних дій;
 - засвоєння взаємозв'язку між арифметичними діями.
2. Формування усних прийомів обчислень:
 - формування табличних навичок обчислень;
 - формування узагальнених способів обчислень в межах 100.
3. Формування письмових прийомів обчислень:
 - засвоєння алгоритмів письмових обчислень;
 - формування вмінь застосовувати їх до розв'язку обчислювальних задач.

Методико-математичною основою розв'язку представлених навчальних задач є теоретико-множинний та аксіоматичний підходи до поняття числа у математиці, правила запису чисел у десятковій системі числення та алгоритми дій з ними.

Практичні дії з різними з різними сукупностями дозволяють врахувати закономірності активізації уваги, відповідно до яких увага учнів активізується, якщо мислиннева діяльність супроводжується відповідною моторною діяльністю і зоровим сприйняттям об'єктів [1].

В основі пояснення покладено спосіб співвіднесення рисунку та математичного запису. Встановлюючи відповідності між цими моделями учні активно використовують прийоми таких розумових дій, як аналіз, синтез та порівняння.

Загалом принципи розвивального навчання направлені на формування в учнів теоретичного типу мислення. Такий спосіб вирішення навчального завдання складається з наступних навчальних дій:

- здійснення аналізу умови завдання з метою виділення основної властивості об'єкта, що досліджується;
- побудова моделі об'єкта, що досліджується (Модель – заміник об'єкта, що досліджується, вивчення якого дає нову інформацію про самий об'єкт дослідження. Моделі можуть бути: **знакові** – різні формули; **графічні** – малюнки, креслення, схеми; **предметні** – макети, моделі механізмів);
- отримання нової інформації про об'єкт дослідження на основі вивчення його моделі;
- побудова системи завдань, що розв'язуються загальним способом;
- контроль за виконанням дій (здійснення самоконтролю);
- оцінка засвоєння загального способу дій як результату розв'язання поставленого навчального завдання.

Висновки. Методика організації обчислювальної діяльності молодших школярів у системі розвивального навчання характеризується направленістю на формування понять та загальних способів обчислень, максимальним включенням раніше вивчених способів обчислень у процесі засвоєння нових способів обчислень та організацією самоконтролю при виконанні обчислень.

1. Зинченко В.П. Непроизвольное запоминание. – Москва – Воронеж. –1996. – 544с.
2. Ильясова А.Б. Развитие мыслительных действий учащихся при формировании понятий на уроках математики в младших классах. Дис... канд. пед. наук. – М. – 1997. – 165с.
3. Истомина Н.Б. Методика обучения математике в начальных классах. – М.:Линко-Пресс, – 1998. – 280 с.
4. Павленко В.В. Технологія розвивального навчання Д.Б. Ельконіна – В.В. Давидова / В.В. Павленко // Історичні аспекти, сучасний стан і перспективи розвитку системи дошкільної і початкової шкільної освіти : збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.О. Максимової, М.А. Федорової. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 201. – 378 с. – С.11. – 14.
5. Семенець С. П. Рефлексія як особлива задача розвивального навчання математики / С. П. Семенець// Математика в школі. – 2009. – № 10. – С. 13–15.
6. Якиманская И.С. Развивающее обучение. – М.: Педагогика, 1979. – 144 с.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Кічук М. ІVкурс Педагогічний інститут

Хімчук Л.І. к.п.н., доцент

*ДВНЗ „Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
м.Івано-Франківськ,Україна*

У статті розглядається актуальна проблема естетичних цінностей і їх виховання в учнів молодшого шкільного віку, формування у них цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності. Автор звертає увагу на виховання дітей у школах гірських регіонів України, яке має свою специфіку. Розглядаються теоретичні аспекти впливу музики та хореографії на розвиток естетики дітей. Підкреслює значення, для естетичного виховання і розвитку учнів, вивчення творчості окремих народних майстрів, а також ознайомлення зі зразками традиційного селянського побуту на Гуцульщині під час проведення екскурсій .

Ключові слова: естетичне виховання, молодші школярі, цінності, естетичні смаки, етика, хореографія.

In the article the actual problem of aesthetic values and their education in junior pupils, forming their holistic perception and a correct understanding of beauty in art and reality. The author draws attention to the education of children in schools in mountain regions of Ukraine, which has its own specifics. The theoretical aspects of the impact of music and dance aesthetics of the development of children. Stresses the importance for aesthetic education and development of students, studying the work of different craftsmen, as well as familiarization with samples of traditional peasant life in Hutsulschyni during excursions.

Keywords: aesthetic education, younger students, values, aesthetic values, ethics and choreography.

Постановка проблеми: В умовах реформування національної системи освіти, важливим завданням сьогодення є формування у зростаючої особистості високої естетичної культури та смаку.

Проблема формування естетичних цінностей школярів завжди була й надалі залишається однією з найактуальніших в теорії і практиці виховання. Окремі аспекти формування естетичних цінностей особистості знайшли відображення в численних сучасних наукових публікаціях О. Семеног, Р. Скульського, М. Стельмаховича та інших видатних педагогів.

Відомо, що на формування естетичних смаків, відчуття гармонії та краси значний вплив має середовище у якому зростає особистість.

Мета статті : Проаналізувати теоретичні особливості естетичного виховання учнів молодшого шкільного віку, які проживають у гірському середовищі.

Основний зміст. Естетичне виховання – це процес формування цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності. Виховання дітей у гірській школі Українських Карпат має свою специфіку. Мальовнича природа краю – гірські

хребти, водоспади, ліси – створюють благодійну ауру для формування естетичного ідеалу дитини.

Для горян характерними є оригінальне народне мистецтво, фольклор, які поєднуються з важкою працею, оскільки тут склався своєрідний уклад життя. Неповторним є побут гірських жителів, звичаїв, обряди, вірування, історія, художні промисли тощо, які слугують засобами формування та розвитку молодшої людини.

Зокрема на естетичне виховання дітей впливає те, що люди в гірському регіоні, як правило, релігійні. У школах Західної України читається предмет Християнська етика, мета якого – формувати особу школяра на засадах християнської моралі, плекання у нього людяності, милосердя, чесності, виховання духовно багаті особистості, яка б усвідомлювала свою відповідальність перед Богом, Батьківщиною, народом.

Варто зазначити, що проводити такі уроки духовності у гірській школі надзвичайно легко, оскільки в родинах дітей здебільшого панує набожність, тому важливе завдання педагогів – створити такий психологічний комфорт, який слугував би надійним підґрунтям для збереження цінностей української сім'ї – родини.

Спостереження показали, що в аспекті формування в учнів естетичних понять та глибокого розуміння їх змісту педагоги гірських шкіл намагаються заохочувати дітей робити добрі справи, вивчати мотиви, якими вони керуються. Учні початкових класів уже здатні частково мотивувати свою поведінку, почуття обов'язку.

Успішне формування естетичних смаків учнів молодшого шкільного віку потребує підвищення уваги до педагогічного досвіду наших пращурів. На сучасному етапі у навчально-виховному процесі гірських шкіл здійснюється активний пошук нових ефективних засобів естетичного виховання через звичаї та обряди, формування пізнавального інтересу і любові до музики, бажання виразити себе у співі, танцювальних рухах тощо.

Актуальними є такі способи використання хореографічних і ритмічних складових, як: танці, марширування, рухливі ігри, уроки ритміки, фізичні спортивні вправи, фізкультхвилинки, музично-ритмічні вправи.

У процесі ігор музично – ритмічного характеру в дітей виробляються такі особисті якості, як гуманність, допитливість, ініціативність, справедливість, як національно – громадська свідомість і самосвідомість, патріотизм, співчутливість, доброзичливість, товариськість, волелюбність, сумлінність, відповідальність, толерантність, діловитість, чесність, порядність, демократичність та інші. В іграх проявляються риси характеру та вольові якості, ідейні прагнення, моральні переконання. Все це в комплексі визначає поведінку дитини, її ставлення до навколишнього середовища і пошану до всього прекрасного[1].

Любов до народних звичаїв, музики, пісні – це найприродніший і найглибший духовний початок життя, адже кожна дитина генетично несе в собі задатки тої музичної свідомості, на якій в далекому минулому зросла могутня стихія музичного фольклору.

Одним із найважливіших джерел естетичного виховання і розвитку молодших школярів є мистецтво. Воно будить творчі сили учнів, робить доступним процес художньої творчості. Мистецтво, подібне до мови, є засобом спілкування людей, подібно до науки – засобом пізнання дійсності. Особливість мистецтва в тому, що ідея втілюється в такій формі, яка збуджує емоції, активізує уяву людини, викликає особливі переживання, які називають естетичними. А звідси необхідно розвивати емоційний світ школяра.

Діти мислять конкретно. Зорові образи, які виникають під час сприймання, наприклад, творів живопису, легко запам'ятовуються і залишаються в пам'яті на довгі роки. Ці образи збуджують певні емоції і роблять сприймання життя конкретним. Діти люблять усе барвисте, яскраве (квіти, картини, іграшки). Колір у живопису – це те саме, що звук у музиці. Недарма художники говорять про особливе „звучання” кольору.

Дослідники народного мистецтва вважають, що народна художня творчість є особливим типом естетичного освоєння дійсності, має широкі можливості художньо – образного відображення навколишнього середовища, впливу на почуття, смакові уподобання, ціннісні орієнтації та естетичні ідеали особистості. Нині виділяють аспекти народної художньої творчості, які набувають особливого значення в освітньо – виховному процесі. До них віднесені естетико - виховні можливості засобів виразності.

Велике значення в естетичному вихованні і розвитку учнів належить народним художнім промислам. Сучасні художні народні промисли Прикарпаття є такі: різьба по дереву, художнє випалювання, килимарство, художнє ткацтво, художня вишивка, художня обробка металу, художні вироби із шкіри.

Велике значення в естетичному вихованні і розвитку учнів, як показала практика, належить вивченню творчості окремих майстрів народної творчості, а також ознайомленню зі зразками традиційного селянського побуту на Гоцульщині під час проведення екскурсій [4].

Висновок: Естетичне виховання займає важливе місце в усій системі навчально-виховного процесу, сприяє розвитку не тільки естетичних якостей людини, але й особистості цілому: її сутнісних сил, духовних потреб, моральних ідеалів, особистих і громадських уявлень, світогляду, відчуття прекрасного.

1. Кіліченко О. І. Використання хореографічних і ритмічних елементів на уроках хореографії в початкових класах / О. І. Кіліченко // Гірська школа Українських Карпат № 8-9. – С 350-354.
2. Дзюба І. Розвиток музично – естетичних смаків школярів засобом сучасної інструментальної музики / І. Дзюба // Рідна школа №12. – С 49-52.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Клим'юк Н.І. 5 курс, Педагогічний інститут

Глійчук Л.В., к.п.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

У статті з'ясовано сутність полікультурного виховання молодших школярів, визначено зміст і особливості формування полікультурності особистості, обґрунтовано педагогічні умови полікультурного виховання учнів у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи I ступеня.

Ключові слова: полікультурне виховання, полікультурність, педагогічні умови, початкова школа, молоді школярі.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF MULTICULTURAL EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL

The article revealed the essence of multicultural education in primary school, defined the content and features of formation of multicultural personality, grounded pedagogical conditions of polycultural education of pupils in the educational process of secondary school of the 1-st degree.

Key words: multicultural education, multiculturalism, pedagogical conditions, primary school, younger students

Постановка проблеми. Європейський вибір України зумовлює посилення взаємозв'язків і взаємовпливів між національними освітніми системами на Європейському континенті. Україна – держава поліетнічна, полікультурна і поліконфесійна. Звідси культурне, релігійне і мовне розмаїття українського суспільства усвідомлюється невід'ємним чинником у процесі державотворення, а в основу концепції державної етнополітики покладено принцип рівності прав і свобод громадян, незалежно від їхнього національного (етнічного) походження, раси, віросповідання, мови.

Інтеграція України у світове співтовариство є практичним завданням, що охоплює й освітню галузь, зміст якої визначається пріоритетністю вимог часу, потребами соціально-економічного розвитку і зумовлюється суспільними відносинами, станом науки, технології, культури, родинно-сімейними стосунками, традиціями, рівнем освіти. Сьогодні серед основних цілей і пріоритетів освітньої галузі важливе місце посідає виховання людини демократичного світогляду й культури, що характеризується високим поцінуванням національних здобутків, з повагою ставиться до традицій інших народів та їхніх культур, активно долучається до реалізації ідей культури миру, прагне до толерантної взаємодії зі світовим співтовариством [1, с. 14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Полікультурне виховання як соціокультурний феномен представлено у працях І. Беха, А. Бойко, В. Єршова, М. Каган, О. Овчарук, О. Савченко, О. Сухомлинської, А. Шарикова. Змістовий аспект полікультурної освіти і виховання дітей та молоді вивчають Т. Астафурова, М. Бахтін, Т. Білоус, В. Болгаріна, Л. Волик, М. Воловікова, П. Гайденко, Л. Горбунова, А. Джуринський, Г. Дмитрієв, О. Ковальчук, В. Ковтун, І. Лощенова, А. Солодка, В. Фурманова, О. Часник. Окремі аспекти полікультурного виховання особистості досліджують Г. Бойчук, Є. Мандалян, С. Мустафаєва, О. Опаленко, Г. Паланкіна, В. Пісакар, А. Полякова,

О. Сосновська, М. Хохман та ін.

Метою статті є розкрити педагогічні умови полікультурного виховання учнів у навчально-виховному процесі початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Сучасне українське суспільство є полікультурним, багатомовним і поліконфесійним, яке існує на демократичних принципах культурного плюралізму. Тому питання полікультурності слід розглядати як один з важливих напрямів у розвитку української системи освіти, яка орієнтується на вироблення виховної моделі, відкритої до впливів різних культур та готової до діалогу з ними. Полікультурність як внутрішнього, так і зовнішнього суспільного середовища вимагає від кожного громадянина нашої країни здатності до міжетнічної і міжкультурної комунікації та толерантного ставлення до культурних цінностей інших народів. Тому дедалі гостріше постає необхідність підготовки підростаючого покоління до життя в культурно гетерогенному і мінливому світі. Вирішальна роль у вирішенні цього завдання належить полікультурному вихованню учнів у загальноосвітній школі як одній із наймасовіших соціальних інституцій сучасності [2, с. 29].

Діти молодшого шкільного віку характеризуються відкритістю до навколишнього світу, єдністю емоційно-вольових та пізнавальних аспектів діяльності. Саме тому в цей період слід спрямовувати зусилля на полікультурне виховання учнів, яке забезпечує культурно-соціальну ідентифікацію особистості, відкриті іншим культурам, національностям, віруванням. Виходячи з цього, зміст полікультурного виховання підростаючого покоління будується навколо чотирьох орієнтирів: соціокультурна, етнічна ідентифікація особистості дитини, поступове засвоєння системи понять та уявлень про полікультурне середовище, виховання позитивного ставлення до культурного оточення, розвиток навичок міжнаціонального спілкування [3, с. 52].

Формування полікультурної особистості є складним та насиченим процесом, вимагає не лише знань про особливості розвитку дитячої особистості, а й усвідомлення неминучості її існування в багатокультурному, різноетнічному світі, необхідності виховання в неї готовності до спілкування з представниками різних країн, етносів, з людьми, які відрізняються не лише кольором шкіри чи мовою, а й звичками, традиціями, щоденними ритуалами [1, с. 16]. Воно передбачає формування в учнів розуміння важливості та своєрідності кожної окремої культури, в тому числі своєї власної; вміння вести діалог з представниками іншої культурної групи, поважливого та толерантного ставлення до їхніх традицій, переконань, цінностей.

Полікультурне виховання молодших школярів спрямоване на досягнення високого рівня сформованості полікультурної вихованості особистості. Вирішення даного завдання передбачає спрямованість зусиль вчителя на нагромадження в учнів позитивних інформаційно-теоретичних знань про свій народ та інші етноси; виховання позитивних емоційно-чуттєвих уявлень у ставленні до свого та інших народів; формування толерантних світоглядних установок, орієнтацій до представників інших народів та етнічних груп [4, с. 142]. Звідси полікультурне виховання учнів не повинно обмежуватися лише здійсненням виховної роботи, виваженим й обміркованим проведенням виховних заходів. Нові ідеї та підходи насамперед мають закладатися до шкільних програм і підручників, у зміст навчальних предметів [5, с. 2].

Сьогодні існує велике різноманіття підходів до організації полікультурного виховання молодших школярів, вибору форм і методів його ефективної реалізації. Так, серед форм і методів полікультурного виховання можна виділити: усні журнали, позаурочні читання, тематичні вечори, вікторини, екскурсії, ігри, колективні творчі справи, зустрічі свят народного календаря, відвідування музеїв, виставок, бесіди, розповіді, ознайомлення зі змістом казок, оповідань з наступним їх обговоренням, інсценізації, вправи, моделювання педагогічних ситуацій, дискусії, тощо. Помітне місце серед останніх посідають активні та інтерактивні їх різновиди, які дають змогу перевести учня в позицію активного суб'єкта навчально-виховного процесу: мікрофон, мозковий штурм, обери позицію, навчаючи-вчуся, ділові та рольові ігри, фронтальне опитування, круглий стіл, дебати, інтерактивне моделювання, проблемні ситуації, проектна робота, дослідницька робота тощо.

Ефективність організації полікультурного виховання молодших школярів забезпечується обґрунтованими педагогічними умовами, серед яких: розробка змісту, інноваційних форм і методів полікультурного виховання учнів та їх впровадження у практику роботи початкової школи; дотримання принципів особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів; врахування вікових та індивідуальних особливостей сприйняття інших культур; створення емоційного настрою та атмосфери, яка допомагає ввести учнів у світ іншої культури; безпосереднє спілкування з представниками інших культур; доцільність

виховних завдань, пов'язаних із вихованням особистості молодшого школяра; відповідність виховної діяльності об'єктивним законам виховання, поставленим завданням і потребам дитини; оптимальність системи виховної роботи та дієвість виховних заходів; підвищення педагогічної культури батьків.

Висновки. Отже, полікультурне виховання молодших школярів привертає сьогодні увагу широких верств громадськості, тому що являється адекватною педагогічною реакцією на настільки гострі проблеми, як міжособистісні, міжгрупові й міжетнічні конфлікти, різні дискримінаційні явища, класові, політичні й релігійні протиріччя в сучасному світі. Розвиток цього напрямку сучасної педагогічної науки й освітньої практики обумовлений самою суттю процесів демократизації й гуманізації соціального життя, прагненням створити суспільство, у якому культивуються поважне відношення до особистості, захист гідності й прав кожної людини.

1. Бойченко В. В. Полікультурне виховання молодших школярів у навчально-виховному процесі школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / В. В. Бойченко. – Херсон, 2006. – 22 с.
2. Лук'яничук С. Досвід полікультурного виховання учнів у школах США : рекомендації для вітчизняних освітян / С. Лук'яничук // Порівняльно-педагогічні студії : науково-педагогічний журнал. – 2013. – № 2-3. – С. 27-35.
3. Олійник М. Полікультурне виховання як процес формування етнічної ідентичності та толерантності у дітей дошкільного віку / М. Олійник, О. Брухальська // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Педагогіка. – Івано-Франківськ, 2010. – Випуск XXXI. – С. 49-56.
4. Присакар В. В. Виховання міжетнічної толерантності у структурі морально-духовного розвитку школяра / В. В. Присакар // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць. – К. : Інститут проблем виховання АПН України, 2002. – Кн. I. – С. 138-145.
5. Сухомлинська О. В. Етнопедагогіка – засіб полікультурного виховання / О. В. Сухомлинська // Український оглядач. – 1994. – № 8. – С. 2-3.

АСПЕКТНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ (РІДНОЇ) МОВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Козинець Ю. С. 4КУРС ІНСТИТУТУ ППОМ

Л. В. Чемоніна, к.п.н., доцент

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

З огляду на нові завдання сучасної освіти постала необхідність пошуків нових підходів до навчання мови в загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів. Це чітко зазначено в Законі про освіту в Україні, концепціях мовної освіти і Державному стандарті початкової загальної освіти. У пропонованих матеріалах обґрунтовано необхідність здійснення навчання учнів початкової школи української (рідної) мови на засадах аспектного підходу. Автором розглянуто традиційні аспекти навчання зазначеного вище контингенту дітей рідної мови: лінгвістичний, педагогічний, психологічний, моральний, естетичний.

Ключові слова: аспекти навчання мови, лінгвістичний аспект, педагогічний аспект, психологічний аспект, моральний аспект, естетичний аспект.

Kozynets Yu. S. Aspect approach in teaching Ukrainian (native) language of primary schoolchildren.

Due to the new challenges of modern education it was necessary to search for new approaches to language teaching in schools of all types. This is clearly stated in the law of education in Ukraine, concepts and language education State standard of primary education. These materials justified the need for training of primary schoolchildren Ukrainian (native) language based on the aspect approach. The author deals with traditional aspects of teaching mentioned above children their native language: linguistic, pedagogical, psychological, moral, aesthetic.

Keywords: aspects of language learning, linguistic aspect, pedagogical aspect, psychological aspect, the moral aspect, the aesthetic aspect.

Засвоєння рідної мови являє собою безперервний процес, що починається з перших років і триває упродовж усього життя людини. У сучасному суспільстві мова існує – у своєму національному середовищі – як багатогранне і складне явище. І тому вивчати її треба всебічно, цілісно, в сукупності всіх її граней, виявів, на доступному рівні для учнів різних вікових груп і типів загальноосвітніх навчальних закладів

У лінгводидактиці традиційно виділяють такі аспекти її навчання української (рідної) мови, як-от: лінгвістичний, педагогічний, психологічний, моральний, естетичний [1; 2].

Кожний з цих аспектів вимагає нового трактування. Так, лінгвістичний підхід передбачає всебічне вивчення мови як системи: звучання і значення слів, словосполучень, речень і цілого тексту, їх граматичної форми, графічне і правописне оформлення, стилістичні особливості. Учні мають ознайомитися з основними розділами науки про мову, збагатити свій словниковий запас, засвоїти систему лінгвістичних одиниць і навчитися користуватися ними в усних і писемних висловлюваннях.

Нам імпонує позиція М. Пентилюк, яка зазначає, що відкриваючи для себе структуру мовної системи, діти вчаться розрізняти мову і мовлення, усну і писемну форми літературної мови, розуміти роль мовленнєвої діяльності в житті індивіда; спираючись на знання норм літературної мови, - набувають умінь і навичок спілкуватися нею. Лінгвістичний аспект навчання рідної мови передбачає розуміння суспільної ролі мови, тих її функцій, що реалізуються в мовленні кожної людини. Усвідомлення необхідності засвоєння мовної матерії забезпечує формування мовленнєвих умінь і навичок: правильно і виразно говорити, читати і писати, доцільно користуватися лексикою, уміти будувати речення, розрізняти стилі мовлення. Тільки за таких умов можна осмислити сутність мови, засвоїти її закони й правила, оволодіти її літературними нормами і засобами [2].

Педагогічний аспект навчання української мови, на думку М. Вашуленка, Л. Варзацької, О. Горошкіної, М. Пентилюк та ін., вимагає врахування її значення для пізнавальної діяльності індивіда, виховання і розвитку учнів, підготовки їх до життя. Школярі мають зрозуміти, що мова розвиває мислення, а мовленнєва діяльність тренує розум людини. Володіння рідною (у нашому випадку – українською) мовою формує мовну особистість. Людина, що не знає рідної мови, не володіє її багатствами, залишається духовно вбогою істотою, бо вона позбавлена можливості пізнати історію, усну народну творчість, традиції і звичаї свого народу. Отже, педагогічний підхід передбачає зразкове володіння рідною українською мовою, розкриває якості літературної мови, розвиває почуття прекрасного, виховує естетичний смак. Новим у трактуванні цього аспекту є виховання мовної особистості, що продукує рідну мову, виявляючи знання мови, мовне чуття й уміння користуватися словом [1; 2; 3].

Як справедливо зазначають сучасні лінгводидакти, психологічний аспект ураховує ті психічні чинники, які забезпечують якісне засвоєння мови і формування мовленнєвих умінь та навичок . При цьому слід зважати на те, що мова індивіда не народжується разом з ним, а набувається в процесі його розвитку, в умовах життя в родині й суспільстві, в певному національно-мовному середовищі. Засвоєння мови людиною залежить від сім'ї, материнського виховання, дитячого садка, школи, від мовного середовища і самої людини [1; 2].

Мова кожним новим поколінням засвоюється наново, хоч і одержується вона у спадок від попередніх поколінь. Для успішного опанування рідною мовою необхідні сприятливі умови в сім'ї і в суспільстві, бо, як відомо, мова живе і розвивається тільки тоді, коли нею користуються, думають, говорять, читають, пишуть, спілкуються. Тому засвоєння рідної мови потребує пильної уваги сім'ї та закладів освіти. Зважаючи, що нові типи загальноосвітніх навчальних закладів з'являються переважно в містах України, де проживає найбільш зрусифіковане населення, вивчення тут рідної мови потребує особливої уваги. Адже більшість учнів таких ЗНЗ не володіють рідною мовою або рівень їхніх мовленнєвих навичок дуже низький. В орбіту свідомості цих школярів має ввійти розуміння необхідності оволодіти мовою своїх дідів і прадідів як засобом спілкування, відродити її у повсякденному житті [3]. Ми згодні з М. Вашуленком та М. Пентилюк, що цей процес цей є надзвичайно складним. З одного боку, мовне спілкування вимагає говоріння, сприймання і розуміння. А це можливе лише за умови, коли мовець і слухач перебувають на «одній мовній хвилі», коли почуті учнем слова співвідносяться з від чуттєвим джерелом і тим самим зі світом речей, коли понятійне пізнання пов'язане з його чуттєвою стороною. З іншого боку, постає проблема подолання психологічного бар'єру в свідомості учнів щодо необхідності володіння рідною мовою, адже їм зручніше спілкуватися щодня російською мовою. Допомогти дітям подолати цей бар'єр мають учителі, які працюють у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів.

Моральний аспект навчання рідної мови передбачає формування національної свідомості учнів. Мова має не лише важливе значення для освіти, розвитку особистості, формування мовленнєвих умінь і навичок. Величезна роль рідної мови у національно-патріотичному, моральному вихованні [2]. Учні мають усвідомити, що серед найцінніших скарбів рідна мова є нетлінним знаряддям духовної культури. Рідне слово через відбиті в ньому поняття й образи показує світові все життя народу, що ним мислить і говорить. У

ньому живе минуле, теперішнє і майбутнє нашого народу, воно покликане служити своїм творцям.

Моральний аспект вивчення рідної мови тісно пов'язаний з естетичним. Відомо, що мова займає провідне місце в естетичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. М. Пентиліук слушно зазначає, що засвоюючи рідну мову, вони переконуються в багатстві і красі її виражальних засобів, вчать мислити і висловлюватися не тільки правильно, але й красиво, приємно. Розрізняють мислення наукове, художнє і змішане – науково-художнє або художньо-наукове. Кожний різновид мислення реалізується в мові, в її стилях. Учні повинні усвідомити, що естетична цінність рідної мови виявляється в багатстві виражальних засобів, які функціонують у тому чи іншому стилі. Так, краса і багатство наукового стилю вимірюється точністю понять, стислістю визначень, повнотою змісту та відповідністю його фрази, відсутністю зайвих слів тощо. Художній стиль приваблює пластичним, мальовничим зображенням фактів, явищ у динаміці, активним використанням образно-поетичних мовних засобів. Естетичність мови виявляється в якостях мовлення, які учні засвоюють разом з нормами літературної мови [2; 3]. Естетично впливає на нас ритмомелодика рідної мови, її синтаксична організація, логічне акцентування, емоційно-експресивне забарвлення висловлювання тощо. Навчити дітей розуміти красу рідної мови, правильно висловлювати свої думки – одне з головних завдань учителя.

Отже, навчання української (рідної) мови на основі названих вище аспектів забезпечить формування повноцінної мовно-мовленнєвої особистості молодшого школяра, що володіє комунікативною, соціокультурною, інформативною компетентностями.

1. Вашуленко М. С. методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2012. – 364 с.
2. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах [колектив авторів за ред. М. І. Пентиліук]. – К. : Ленвіт. – 2004. – 400 с.
3. Пентиліук М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірник статей / Марія Іванівна Пентиліук. – К. : Ленвіт, 2011. – 256 с.

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В КЛАСНОМУ КОЛЕКТИВІ

*Кондратенко Ю. Ю. студентка VI курсу факультету початкової освіти та філології
Вовк В.П., к. псих., доцент Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
Хмельницький Україна*

У статті представлено проблему формування особистості молодшого школяра в класному колективі. Виділено цілий ряд ознак, функцій, етапів розвитку особистості в шкільному колективі. Навчальний колектив для молодшого школяра є першою соціальною групою, у якій діти об'єднуються загальною діяльністю, спрямованою на досягнення загальної мети. Саме в цьому віці відбувається глибока перебудова всієї структури взаємин між дітьми.

Дитячий колектив відрізняється від інших колективів віковими межами, специфічною діяльністю (навчання), послідовною мінливістю складу, відсутністю життєвого досвіду, потребою в педагогічному керівництві.

Результатом роботи є підбір методів і способів роботи з класним колективом для формування особистості школяра. Експериментально перевірено ефективність використання методів, прийомів і форм роботи з метою формування особистості учня.

Ключові слова: класний колектив, формування особистості, умови формування особистості.

FORMATION OF THE PERSON OF YOUNGER PUPILS IN CLASS GROUPS

In the article the problem of identity formation of younger pupils in class groups. It has a number of features, functions, stages of personality development in a school team. Teaching staff for primary school children is the first social group in which children unite common efforts towards a common goal. At this age there is a deep restructuring of the whole structure of the relationship between the children.

Children's team different from other teams age boundaries, specific activities, coherent variability of composition, lack of life experience, the need for pedagogical leadership.

As a result, the choice of methods and ways of working with a great team for the formation of the individual student. Experimentally tested the efficiency of the use of methods, receptions and forms of work with the purpose of formation of student's personality.

Постановка проблеми.

Людина не може існувати ізольовано від суспільства. Вона постійно знаходиться у русі, здобуває нові знання і обмінюється інформацією з оточуючими. Протягом життя існування людини постійно змінюється, у неї формуються нові погляди та інтереси. Ще з самого дитинства, з народження дитину оточує сім'я, яка виховує в неї почуття поваги та любові і поступово відкриває шлях у дорослий світ.

У даному віці в дитини вперше з'являється обов'язкова суспільно - значима діяльність - навчання, яке сприяє формуванню системи ділових відносин. Система особистих відносин, що виникає на базі симпатій і прихильностей, не має, звичайно, ніякого офіційно організованого оформлення, її структура складається зсередини, стихійно. Здатність дитини реалізовувати себе в цих відносинах визначає його місце в навчальному колективі, що, у свою чергу, накладає відбиток на подальшу реалізацію в даних видах відносин. Незадоволеність своїм місцем у групі дуже важко переживається дітьми, що, звичайно ж, відбивається на їх емоційній і пізнавальній сферах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Мета статті полягає у розкритті сучасних педагогічних підходів до формування особистості молодшого школяра в класному колективі

Виклад основного матеріалу.

Проблема впливу колективу на особистість не є новою для педагогіки. Ще Ян Амос Каменський досліджував цю проблему.

В одній зі своїх праць, К.Д. Ушинський зауважив, що „людина – предмет виховання, а виховуватись та розвиватись вона може лише у колективі”. Крім того, він розкрив принцип народності у вихованні та навчанні особистості, значення почуттів, емоцій, особистісних симпатій у формуванні та становленні особистості. Найдетальніше досліджували проблему колективу В.О. Сухомлинський та А.С. Макаренко.

В двадцять роки ХХ століття в вітчизняній теорії виховуючий колектив розуміли як мету виховуючих зусиль педагогів (Є.А. Аркін, П.П. Блонський, Н.І. Іорданський, Н.К. Крупська). Ці ідеї втілились в практиці дитячих закладів С.Т. Шацького, С.М. Рівеса, Н.М. Шульмана і особливо А.С. Макаренка, який сформулював основні принципи і методи управління колективом. Ідеї А.С. Макаренка розвивали Ф.Ф. Брюховецький, Т.Є. Коннікова, В.О. Сухомлинський.

У середині шістдесятих років дитячий колектив був охарактеризований як соціально-педагогічна система (А.Т.Куракін, Х.Лейметц, Л.І.Новікова).

У вісімдесяті роки сформувалась уява про виховуючий колектив як диференційовану єдність різнотипних колективів дітей та дорослих.

У дев'яності роки теорія колективу доповнилась поняттям „виховної системи”.

Від того, в якому оточенні перебувала людина, які поради та настанови вона отримувала, залежатиме і її життя. Буде зрозуміло, чи зможе вона досягти чогось у житті і стати тим, ким прагне бути.

В ході проведеного дослідження сформовано декілька порад педагогам щодо забезпечення умов розвитку особистості учня:

– «...життя зобов'язує кожного педагога, перш за все, відтворити, зберегти те надбання, що мали минулі покоління...»;

– «...яким же має входити в клас учитель сьогодні? Думається, перш за все, озброєний педагогікою світу – педагогікою гуманізму, демократії, нового мислення...».

Достовірність результатів підтверджена результатами обробки статистичної інформації. Отримані результати підтверджують правильність висунутої гіпотези про те, що формування повноцінної особистості, неможливо без колективу та посильної і постійної роботи педагога.

Висновок. Характер взаємин особистості і колективу зумовлений не лише якостями особистості, а й особливостями колективу. Одноманітність діяльності й вузький діапазон соціальних ролей у колективі, бідність змісту й одноманітність організаційних форм спілкування між членами колективу, недостатня взаємокультура сприймання, невміння бачити в іншому те цікаве і цінне, що заслуговує на увагу, — все це негативно впливає на встановлення нормальних відносин з тими, хто до нього входить.

Оцінюючи роль колективу у вихованні особистості значення колективізму як риси особистості, слід мати на увазі, що „ніякі благородні цілі ніколи не були досягнуті без об'єднання людей на певних засадах (безперечно, це не стосується творчості, морального вибору тощо). Отже ми не можемо відкидати все краще, що стосувалося колективістського виховання: вироблення навичок взаємодії і взаємодопомоги, свідомої дисципліни як поваги

до інших, до суспільства, вміння рахуватися з нормами життя. Без цього неможливо виховати свідомого громадянина, повноцінного члена суспільства”.

Узагальнивши погляди вчених, які досліджували проблему формування особистості молодшого школяра, можна виділити основні позакласні форми виховання:

- Скаутський рух
- Виставки
- Екологічна стежка
- Ігрова діяльність
- Етичний театр
- Флешмоб або раптівка

1. Бершадська Д.С. Педагогічні погляди і діяльність С.Т. Шацького. - М., 1960
2. Бучківська Б.В. В.О.Сухомлинський про вплив дитячого колективу на особистість // Педагогіка і психологія. – 1999. – №4. –
3. Бех І. Колектив як чинник створення унікальної ситуації виховання особистості // Дир. шк. – 2002. – № 6 (лют.). – С. 8.
4. Захаренко С.О., Орлова Н.В. Формування духовних цінностей молоді у творчій спадщині Олександра Антоновича Захаренка / – Черкаси. – ЧНУ імені Богдана Хмельницького. – 2006. – С. 251.
5. Крутенко О. Виховання гуманістичних цінностей особистості школяра в педагогічній спадщині Олександра Захаренка / О. Крутенко // Радянська школа. – 2009. - № 4. - С. 22-25.
6. Орлова Н.В. Духовне становлення особистості. // Рідна школа. – 2005. – № 12. – С. 56-58.
7. Орлова Н.В. Місце вчителя, вихователя у формуванні особистості: Ретроспективний аспект // Наукові записки. – Кіровоград: КДПУ імені В. Винниченка. Серія: Педагогічні науки. – 2006. – Вип. 71. – С. 212-216.
8. Сухомлинський В.О. Колектив як знаряддя виховання // Сільська школа України. – 2004. – №10.С. 566-567,569
9. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям //Вибрані твори: В 5 т. – Т.4 – К.: Радянська школа, 1977- С. 7-390.
10. Сухомлинський В. О. Ідеї гуманістичної педагогіки В.О.Сухомлинського в управлінні сучасною сільською школою //Вибрані твори: В 5 т. – Т.3. – К.: Радянська школа, 1977. – С. 7-279.
11. Успенский В.Б. История освіти і педагогічною думки: Короткий навчальних посібників/ . - Ярославль, 2002

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

**Королишин О.А., 5 курс, факультет педагогічної освіти,
Мачинська Н.І., д.п.н., доцент**

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Стаття присвячена аналізу проблем організації освітньо-виховного процесу у початковій школі. Автор акцентує увагу на провідних напрямках у вихованні учнів початкової школи, серед яких: формування моральних цінностей у школярів, залучення їх до активної самостійної діяльності, формування позитивної мотивації учіння, розвиток індивідуального потенціалу кожного учня. Важлива роль у розв’язанні означених проблем у статті належить учителю, основна функція якого полягає у створенні такого освітнього середовища, де учні виступали б активними суб’єктами.

Ключові слова: початкова школа, освітньо-виховний процес, мотивація учіння, моральні цінності, освітнє середовище.

MODERN PROBLEMS OF EDUCATION, TRAINING AND DEVELOPMENT OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

The article analyzes the problems of educational process in elementary school. The author focuses on the major aspects of the education of elementary school students, among which are the formation of moral values in students, their involvement in the active independent activity, the formation of positive learning motivation and the development of individual potential of each student. The important role in solving the mentioned problems in the article belongs to a teacher, whose the main function is to establish such an educational environment, where students will be the active subjects.

Keywords: elementary school, educational process, learning motivation, moral values, educational environment.

Актуальність дослідження

Освіта XXI століття – це освіта для людини. Її стрижень – розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і

саморозвитку, уміє використовувати набуті знання й уміння для творчого розв'язування проблем, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити на краще своє життя й життя своєї країни. Надто складно передбачити майбутнє наших дітей, покладаючи на школу завдання забезпечити їх знаннями на все життя. Нестабільність світу, інтенсивність соціально-економічних і технологічних змін зумовлюють потребу вчитися впродовж життя. Тому в сучасній школі на перший план ставиться не накопичення дитиною інформації, а засвоєння нею інтелектуальних технік, які є складовими культури і невід'ємною частиною змісту освіти. Епіцентром у навчанні має бути інтерес, розвиток пізнавальної активності школярів, формування в них позитивного ставлення до процесу і результатів своєї праці.

Одним із шляхів оновлення змісту освіти та узгодження його з потребами сучасності є орієнтація навчально-виховного процесу на набуття ключових компетентностей та створення ефективних механізмів їх запровадження. Початкова ланка освіти – фундамент шкільного навчання, адже саме тут закладається основа для формування особистості майбутнього громадянина. Вона покликана забезпечити подальше становлення і різнобічний розвиток особистості дитини, цілеспрямовано виявляти й розвивати її здібності в різних видах діяльності, створити умови для повноцінного засвоєння базового рівня освіти й уміння вчитись.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та визначити сучасні проблеми навчання, виховання та розвитку молодших школярів.

Виклад основного матеріалу

Сьогодні в умовах науково-технологічного прогресу перед сучасною школою постає низка проблем: в умовах традиційного навчання учні пасивно сприймають інформацію, не вміють застосовувати отримані знання на практиці, самостійно здобувати потрібну інформацію та безперечно - нові програми та підручники, які непосильні для дітей. Тому завдання вчителя створити таку систему навчання, яка б викликала інтерес у дітей, бажання вчитись, використання інноваційних методів, технологій. Із застосуванням сучасних методик викладання вчителя на уроках, можна вирішити проблеми, які постають перед сучасною школою [7].

У системі початкової освіти відбуваються радикальні масштабні інновації. Новий Державний стандарт початкової загальної освіти, затверджений постановою КМУ № 462 від 20.04.2011 р., несе в собі потужний реформаторський зміст. Утверджуючи парадигму особистісноорієнтованої, компетентнісної освіти, вчителі повинні реалізувати нові дитиноцентристські підходи до навчально-виховного процесу. В центрі уваги сучасної початкової школи – учень з його обдарованістю, здібностями, потенційними можливостями [3].

Головна мета сучасної школи полягає в тому, щоб створити таку систему навчання, яка б забезпечувала освітні потреби кожного учня відповідно до його нахилів, інтересів та можливостей. Але зараз навчальний процес у школі зберігає невирішеними протиріччя між зростаючими вимогами суспільства до процесу навчання і загальним станом цього процесу, який потребує постійного вдосконалення; між досягнутим учнями рівнем знань, умінь та навичок і знаннями, вміннями й навичками, необхідними для розв'язання поставлених перед ними нових завдань; між фронтальним викладом матеріалу й індивідуальним характером його засвоєння; між розумінням матеріалу вчителем і учнями; між теоретичними знаннями й уміннями використовувати їх на практиці та інші. Коли ми говоримо про навчальний процес, то маємо на увазі тісну взаємодію учителя й учня, яка відбувається на уроці. Тому ми вважаємо, що ефективність навчання залежить саме від таких чинників [4].

Ключовою фігурою у впровадженні оновлених цілей і змісту початкової освіти залишається учитель. Сучасний учитель постійно вдосконалює свою професійну майстерність, розуміє нові моделі навчальної програми, оновлює предметні і тематичні знання, опановує нові підходи до навчання і викладання. Сьогодні неможливо навчати традиційно: у центрі навчально-виховного процесу має бути учень. Від його творчої активності на уроці, вміння міркувати, обґрунтовувати свої думки, спілкуватися з учителем, учнями залежить успіх у свідомому опануванні шкільної програми. Відповідно до вимог Державного стандарту початкової загальної освіти учитель початкових класів повинен постійно удосконалювати процес навчання, що дозволяє дітям ефективно і якісно засвоювати програмний матеріал [5, с. 65].

Ми вважаємо, що основним завданням сучасного вчителя є залучення учнів до активної самостійної діяльності, перетворюючи школярів у її суб'єктів. Зацікавленість викликана вчителем на уроці, за певних умов може перерости в стійкий інтерес до знань.

„Учень — це не посудина, яку потрібно заповнити, учень – це смолоскип, який потрібно запалити”. Тому, з перших днів навчання, потрібно уважно придивлятися до кожного учня, намагатися знайти та розвивати його позитивні риси. Від уміння вчителя своєчасно їх помітити, допомогти дитині відчувати впевненість у своїх силах, надати своєчасну підтримку, створити сприятливі умови, атмосферу творчості залежить те, чи відчує дитина свою неповторність, чи виросте справжній талант. Згадаймо слова В.О. Сухомлинського: „Є успіх – є бажання вчитися. Особливо це важливо на першому етапі навчання – у початковій школі, де невдача приносить справжнє горе”. Справді, учні початкових класів добре навчаються лише за умови, коли їм цікаво, коли вони переживають хоча б невеликий успіх. Тож, із перших днів навчання дитини в школі, необхідно створити ситуацію успіху, підбадьорити учня, що зазнав невдачі, похвалити навіть за незначний крок вперед. Для заохочення учнів до навчання, для активізації їхньої пізнавальної активності потрібно знаходити нові та ефективні методи і форми навчання, використовувати нестандартні форми роботи, що забезпечують розвиток особистості кожного учня.

Серед однієї із важливих проблем на сьогодні є і виховання. Учні початкової школи не чітко розуміють значення цього слова. На сьогодні молодші школярі є досить агресивними, обурюються, сперечаються з вчителями, учнями. Це все залежить від оточення в якому перебуває дитина, її характеру та темпераменту. Тому для вирішення цих проблем вчителю необхідно формувати в дітей загальнолюдські духовні цінності та орієнтири. Серед них – доброта, любов до ближніх, повага до старших [1, с. 111].

Програмою 1-4 класів передбачено виховання в учнів культури поведінки і навичок свідомої дисципліни. Вона спрямована не тільки на формування у школярів умінь та навичок поведінки, а й на розвиток моральних уявлень і почуттів, виховання таких якостей як справедливість, чесність, патріотизм. Цілеспрямована, систематична робота з виховання навичок і звичок

культурної поведінки починається з приходом дітей у школу. Саме в початкових класах закладаються основи акуратності й охайності, ввічливості, точності, прищеплюються хороші манери, уміння культурно поводитися в школі, будинку, на вулиці та у громадських місцях. Якщо елементарні норми культурної поведінки не прищеплені дітям з раннього віку, то пізніше приходиться заповнювати цей пробіл і нерідко проводити більш важку роботу: перевиховувати школярів, у яких заклалися негативні звички. Треба відзначити, що в багатьох школярів недостатньо вироблені навички культурної поведінки хоча вони і знайомі з відповідними правилами. Тому в роботі з учнями треба звертати увагу насамперед на вироблення навичок і звичок культурної поведінки. Досягається це систематичним вимаганням від школярів виконання правил. Для цього необхідна така організація життя в школі, щоб учні постійно накопичували досвід правильних моральних відносин [1, с. 112].

Виховання моральних цінностей у дітей молодшого шкільного віку передбачає органічне поєднання найбільш відповідних вимогам початкової школи методів, форм і засобів морального виховання. Тільки в їхній органічній єдності можна виховати людину з високими моральними переконаннями, що досить чітко простежується у досвіді В. О. Сухомлинського, який прагнув того, щоб уже в молодших школярів за допомогою слова вчителя, прикладу в дитячій душі утверджувалися моральні цінності, які існували протягом тисячолітньої історії народу.

Основою морального виховання учнів початкових класів є формування в них любові до рідного краю, до українського народу, готовності служити йому.

Протягом чотирьох років навчання в початковій школі діти мають отримати уявлення про нашу країну, про захисників Батьківщини та їхні героїчні вчинки. У дітей необхідно формувати прагнення засвоїти прийоми спільної праці в колективі, сумлінно виконувати трудові доручення, допомагати в разі потреби товаришам. Учні мають оволодівати трудовими вміннями і навичками, додержувати порядку на робочому місці, правил безпеки під час роботи з ручними інструментами, а також правил гігієни праці.

У молодшому шкільному віці діти засвоюють основи свідомої дисципліни й колективізму. Вони вчаться узгоджувати свої дії з діями товаришів і старших, гратись і працювати в колективі. Педагог домагається, щоб учні правильно розуміли поняття „дружба” і „товаришування”, виховує в них бажання бути хорошим товаришем. Діти вчаться доброзичливо ставитись до людей, подавати в разі потреби їм допомогу, уважно ставитись до хворих, інвалідів, молодших дітей, відповідати за доручену справу, не підводити свій клас, бути дисциплінованими та слухняними. Учні повинні знати і виконувати правила для учнів, вміти розрізняти хороші і погані вчинки людей, справедливо оцінювати свої дії та дії товаришів. Діти мають бути чесними, сміливими, винахідливими, витриманими,

наполегливими в досягненні поставленої мети, позбавлятися впертості, лінощів і вередування. Важливу роль у вихованні відіграє робота вчителя в якій він прагне, щоб вона приваблювала дітей змістовністю та емоційністю, викликала в них інтерес і активність, заохочувала до самоаналізу, самооцінки [6, с. 320].

Отже, вчитель залишається головною фігурою у процесі виховання молодших школярів. Саме від нього залежить подальший розвиток кожного вихованця.

Значну увагу приділяють проблемам розвитку учнів початкових класів. Процес розвитку дитини повинен відбуватися під час кожного уроку, безпосередньо під керівництвом вчителя. Уроки мають захоплювати учнів, продовжувати в них інтерес і мотивацію, навчати самостійного мислення та дій. Ефективність і сила впливу на емоції та свідомість учнів значною мірою залежить від вміння і стилю роботи конкретного вчителя. У своїй роботі вчитель повинен використовувати новітні технології, інтерактивні методи („мікрофон”, „мозковий штурм”) та засоби навчання, які б сприяли активному розвитку дітей.

Для розвитку мислення школярів застосовувати на уроках проблемні завдання, спонукати до висловлювання власних думок. Наявні в них суперечності викликають дискусію, спонукують до роздумів, пошуків і певних висновків. Такі вправи не тільки розвивають мислення учнів, а й підсилюють впевненість, віру в свої сили і здібності. Використовувати на уроках різноманітні ігри, цікаві вправи, ребуси, кросворди. Також слід не забувати й про те, що не в всіх дітей однаковий рівень розвитку. Є сильніші учні, є слабші, тому потрібно здійснювати індивідуальний підхід до кожної дитини, застосовувати диференційовані завдання різних типів, які будуть посилюючими для школярів [2, с. 55].

Висновки

Навчання – це справжнє мистецтво, яке вимагає від учителя вміння будувати взаємини з учнями на засадах гуманізму, відчувати їх потреби, вивчати здібності, розвивати уміння, підтримувати творчі починання, захищати та розвивати індивідуальність, неповторність.

Головне завдання сучасної освіти – становлення дитини як неповторної індивідуальності, розвиток її творчого потенціалу, формування пізнавальних потреб, інтересів, активності, створення сприятливих умов для загального розвитку особистості. Початкова школа має послідовно та наполегливо готувати дітей до самонавчання, створювати установку на самоорганізацію та самоаналіз своєї діяльності, формувати вміння ставити й усвідомлювати цілі учіння (що я роблю, для чого, з якою метою), закладати основи самооцінки та самоконтролю якості своєї роботи.

Отже, на сьогодні перед школою постає чимало проблем, які стосуються навчання, виховання та розвитку молодших школярів. Завдяки зусиллям вчителя та його наполегливій праці можна вирішити ці проблеми. Адже, ці проблеми постають перед вчителем у перші дні навчання першокласників. Протягом чотирьох років вчитель докладає багатьох зусиль, щоб не стикатися з проблемами, а навпаки намагається організувати так свою роботу, щоб процес навчання молодших школярів був для них цікавим, доступним, викликав у них бажання та інтерес до навчальної діяльності. Тому ми вважаємо, що вирішення сучасних проблем, які постають перед початковою школою, можна вирішити спільною діяльністю та взаєморозумінням вчителя і учнів.

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. / І. Д. Бех. — К.: Академвидав, 2012. – 256 с.
2. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод.посіб. /О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. [за ред.О.І.Пометун]. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
3. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти. Постанова КМУ № 462 від 20.04.11 року / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911
4. Проблеми навчального процесу / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://wiki.ciit.zp.ua/index.php>
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів / О.Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.
6. Сіданіч І. Л. Духовно-моральне виховання дітей в історії педагогіки та вітчизняної школи: монографія / І. Л. Сіданіч, О. П. Кислашко. – К.: Дорадо-Друк, 2012. – 496 с.
7. Сучасні проблеми навчання в початковій школі / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/alonamoskalova2502/sucasni-problemi-navcanna-u-pocatkovij-skoli>

РОБОТА З ДИТЯЧОЮ КНИЖКОЮ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Леся Кос, студентка ПОІ-42, Педагогічний інститут
Качак Т. Б., к.ф.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна

У статті висвітлено поняття «цінності», розглянуто основні групи цінностей та проаналізовано педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій молодших школярів засобами сучасної літератури. Інтерактивне читання, інсценізація творів, обговорення прочитаного – ефективні форми роботи на уроках читання, які сприяють формуванню моральних цінностей молодших школярів.

Ключові слова: цінності, моральні цінності, сучасна література

In the article outlines the concept of "value", considered main groups of the values and analyze pedagogical conditions of formation of value orientations of junior pupils by means of modern literature. Interactive reading, dramatization of works, discussion are effective forms of reading in the classroom, which contribute to the formation of moral values of pupils.

Keywords: values, moral values, modern literature

Соціальні зміни, перехід до ринкових відносин, якими позначене наше сьогодення, відображаються не тільки на економічному розвитку держави, але і на суспільному становленні її громадян. На жаль, протягом останніх років ми опинилися перед низкою проблем, пов'язаних з розвитком дітей та молоді. Особливо вражає різке зростання кількості "поганих вчинків". Це проблема всього суспільства. Доводиться констатувати, що в наш час агресивність, яка формується в дітях, проявляється у формі відвертого насильства. Тому одним із найважливіших завдань школи в умовах національного відродження України постає виховання гармонійної, духовно багатой та національно свідомої особистості.

Майже кожний сучасний першокласник добре знайомий з новітньою технікою: комп'ютером, ноутбуком, планшетом, айфоном, айпадом та іншими. Тому, на жаль, зараз книга відходить дещо на задній план. Головне завдання педагога показати дитині неймовірний, багатий, безмежно цікавий світ книги та з її допомоги привити учневі загально людські цінності. Адже ще В. Сухомлинський наголошував: «У наших руках – найбільша з цінностей світу Людина. Ми творимо Людину, як скульптор творить свою статую з безформного шматка мармуру: десь у глибині цієї мертвої брили лежать прекрасні риси, які потрібно добути, очистити від усього зайвого» [4, с. 478].

Проблема формування у підростаючого покоління ціннісних ставлень привертала увагу і розроблялася як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. У філософсько-соціологічному контексті її розглядали О. Корнієнко, В. Андрущенко, В. Василенко, О. Дробницький, А. Здравомислов, І. Зязюн, М. Кузнєцов, В. Кремень, М. Марчук. Загальні підходи до психологічної природи цінностей та взаємовідносин особистості з навколишньою дійсністю висвітлені у працях І. Беха, Л. Божович, Л. Виготського, О. Киричука, Д. Леонт'єв, Л. Масол, О. Матвієнко, В. М'ясищева, С. Рубінштейна, Г. Тарасенко. Педагогічний напрям ціннісних ставлень досліджували О. Вишневський, Є. Рапацевич, В. Киричок, В. Кузь, О. Савченко, О. Сухомлинська, М. Фіцула, Н. Мойсеюк, С. Максимюк, Н. Ткачова та інші.

Мета статті – окреслити основні дефініції поняття «цінності», розглянути основні групи цінностей та проаналізувати педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій молодших школярів засобами сучасної літератури.

Цінність, як науковий термін, був започаткований Аристотелем і введений у науковий обіг у 60-х роках ХІХ ст. Основною дефініцією поняття «цінність» є значущість певних реалій дійсності з погляду задоволення матеріальних і духовних потреб, інтересів людини; це те, що може цінувати особистість, що є для неї значущим і важливим. Цінності – це властивості буття, які створює людина або які мають певне відношення до неї. Цінності вивчає спеціальна галузь науки «аксіологія» (грец. *axia* – цінність і *logos* – вчення, слово) – це філософське дослідження природи цінностей, де цінності розглядають як специфічні соціальні явища, певні прояви суспільних відносин і нормативно оцінного боку суспільної свідомості [7, с. 34].

Філософ О. Корнієнко розглядає цінності особистості як системну ознаку, що виявляє функціональний аспект особистісного значення у процесі діяльності, характеризує специфічні аксіологічні відносини з боку особистості, спрямовані на реалізацію як особистих

потреб, інтересів, так і інтересів системи, до якої належить певна особистість. Як система, цінність особистості є цілісним аспектом, що має певне число функціональних, пов'язаних один з одним елементів та взаємовідносин між ними. При цьому цінності, зауважує науковець, мають двобічний характер – вони і соціальні, і індивідуальні. Соціальність цінностей полягає у тому, що вони зумовлені системою виховання і навчання, певною структурою соціальних відносин, формуються, виходячи з інтересів і завдань суспільства, коригуються і спрямовуються ними, є проекцією його духовного життя; індивідуальність виявляється в залежності цінностей від особливостей особистості, її життєвого досвіду, специфіки потреб, інтересів, ідеалів [1].

Психологи виокремлюють три форми існування цінності, а саме:

а) цінність як вироблене суспільною свідомістю абстрактне уявлення про атрибути належного в різних сферах громадського життя; такі цінності можуть бути і загальнолюдськими «вічними» (істина, краса, справедливість), і конкретно-історичними (рівність, демократія);

б) з'являються в об'єктивованій формі у вигляді витворів матеріальної та духовної культури або людських учинків – конкретних предметних утілень суспільних ціннісних ідеалів (етичних, естетичних, політичних, правових);

в) цінності соціальні, переломлюючись через призму індивідуальної життєдіяльності, входять до психологічної структури особистості як особистісні цінності – одне з джерел мотивації її поведінки [6, с. 579].

Мойсеюк Є. з педагогічної точки зору вважає, що цінністю є ідея всебічно і гармонійно розвиненої особистості, що пов'язана з ідеєю справедливого суспільства, яке здатне реально забезпечити кожній людині умови для максимальної реалізації закладених у ній можливостей. Ця ідея є основою ціннісно-світоглядної системи гуманістичного типу. Вона визначає ціннісні орієнтації культури і допомагає особистості орієнтуватись в історії, суспільстві, діяльності. [3, с. 38].

Фіцула М. цінності розкладає на 4 групи. До першої він відносить абсолютно вічні цінності, під якими розуміє загальнолюдські цінності, що мають універсальне значення та необмежену сферу застосування (доброта, правда, любов, чесність, гідність, краса, мудрість, справедливість та інші).

До другої групи належать національні цінності, які є значущими для одного народу, проте їх завжди поділяють інші народи. До цієї групи цінностей належать такі поняття, як патріотизм, почуття національної гідності, історична пам'ять тощо.

До третьої групи Фіцула М. відносить громадянські цінності, які ґрунтуються на визнанні гідності людей і характерні для демократичних суспільств. Це, зокрема, права і свободи людини, обов'язки перед іншими людьми, ідеї соціальної гармонії, поваги до закону тощо.

До четвертої групи він відносить сімейні цінності, під якими розуміє моральні основи життя сім'ї, стосунки поколінь, закони подружньої вірності, піклування про дітей, пам'ять про предків та інше [5, с. 250-251].

Отже, цінність – це здатність задовольняти потреби й інтереси особистості (О. Корнієнко, О. Дробницький, А. Здравомислов); особлива значущість речей, явищ, процесів, ідей для життєдіяльності суб'єкта, його потреб та інтересів (Є. Рапацевич, Є. Мойсеюк); форма прояву людиною різноманітного ставлення до предметів, явищ, подій (В. Василенко); специфічне утворення свідомості, особлива індивідуальна реальність, що має особливу значущість для суб'єкта, котрий її переживає (І. Бех, Л. Виготський, В. Малахов, С. Рубінштейн); особлива індивідуальна реальність, суть якої полягає в її «позитивній» значущості (Б. Додонов) і яка має вирішальне значення у процесі життєдіяльності людини.

Вогнищем духовного життя є школа. Місія педагога полягає в тому, щоб у школі в усій повноті розкривалося багатство інтелектуальної, емоційної, моральної сфер духовного життя особистості.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу» [9].

У Державному стандарті початкової загальної освіти в освітній галузі «Мови і літератури» зазначено, що на уроках читання «у процесі навчання відбувається становлення читача, що здатний до самостійної читацької, творчої діяльності, здійснюється його мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток, формуються морально-естетичні

уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується потреба у систематичному читанні» [8].

На практиці у Івано-Франківській ЗОШ І-ІІІ ступенів № 12 імені Івана Франка у 1 класі, спілкуючись з учнями і спостерігаючи за ними, помітила, що у дітей слабо сформовані ціннісні орієнтації. Вони розуміють, що є добрим, а що поганим, але через дитячу безпосередність і необізнаність не можуть правильно сформулювати думку про власні цінності, зазвичай вони говорять лише про матеріальні блага.

З ними проводила виховний захід «У світі казок», метою якого було на основі української народної казки, а також казок сучасних письменників навчити дітей розуміти моральний зміст казки, розвивати творчі здібності, виховувати доброзичливе ставлення один до одного, а також прививати любов до книги.

Прочитавши разом з ними казку «Жадібні ведмежата» прикарпатської письменниці Віталії Савченко та обговоривши її, діти усвідомили, що завжди потрібно слухатися і поважати старших, не сваритися з рідними і друзями, берегти і зміцнювати дружбу, а також всім ділитися з ближнім, адже «гуртом смачніше», і не забувати віддячувати добром за привітне і хороше ставлення до тебе оточуючих.

Здається, одна коротенька казочка, але скільки добра вона може навчити маленьку, ще незіпсовану світом, дитину, лише потрібно батькам і вчителю показати промінчик сонця в книзі.

Висновок. Отже, розвивати ціннісні орієнтації молодшого школяра можна на уроках літератури, а також гуртка позакласного читання і виховних заходах, де в не примушеній обстановці проводити інтерактивне читання та обговорювати з дітьми книги. Також робити інсценізації творів, щоб яскравий матеріал закарбовувався в пам'яті і розширяв душу. Адже, ще В. Сухомлинський наголошував: «Через казку, фантазію, гру, через неповторну дитячу творчість лежить прямий шлях до серця дитини» [2, с. 32].

1. Корнієнко О.М. Національні цінності особистості: сутність та особливості формування: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук / О.М. Корнієнко. –К.: 1998. – 20 с.
2. Лящук Л. Педагогіка добра, педагогіка діалогу Василя Сухомлинського / Л. Лящук // Початкова школа. – 2014. - №9. – С. 10-13.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене / Н. Є. Мойсеюк – К., 2007. – 656 с.
4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві /В. О. Сухомлинський// Вибрані твори: в 5-ти т. – К.: Рад. шк., 1976. – Т. 2. С. 295 – 482.
5. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. М. Фіцула . – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 528 с.
6. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник: Близько 2500 термінів / В. Б. Шапар. - Х. : Прапор, 2005. - 639 с.
7. Ямницький О. В. Категорія «цінності» у психологічному вимірі /О. В. Ямницький // Наука і освіта. – 2013. – № 4. – С. 34-37.
8. Державний стандарт початкової загальної освіти. – 2011. [електронний ресурс] Код доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911/
9. Закон України «Про освіту». – 1991 [електронний ресурс] Код доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Ольга Кушнір, студентка ПОДО-36, Педагогічний інститут,
Качак Т. Б., к.ф.н., доцент*

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті висвітлено особливості використання комп'ютерних технологій на уроках читання у початковій школі. Навчання з використанням готових комп'ютерних програм, самостійний пошук інформації в інтернеті, робота з онлайн-словниками та ресурсами електронних бібліотек, підготовка проектів та мультимедійних презентацій – найпоширеніші форми використання комп'ютерних технологій у сучасній початковій школі.

Ключові слова: інформаційні технології, комп'ютерні програми, читання

In the article outlined the use of computer technology in the classroom reading in primary school. Training with using computer programs to search for information on the Internet, work with online dictionaries and resources, digital libraries, drafting multimedia presentations are the most common forms using of computer's technology in modern primary school.

Key words: information technology, computer programs, readings

З огляду на сучасні реалії, щоб зацікавити дітей навчанням і зробити освітній процес ефективним, вчитель повинен активно використовувати нові методи подачі інформації. Мозок дитини, налаштований на отримання знань у формі розважальних програм, які йдуть по телебаченню та розміщені в інтернеті, набагато легше сприйме запропоновану на уроці інформацію за допомогою медіа-засобів. Вже давно доведено, що кожен учень по-різному засвоює нові знання. З використанням комп'ютерних технологій, мережевих і онлайн-ресурсів, школи отримали можливість подавати нову інформацію таким чином, щоб задовольнити індивідуальні запити кожного учня. Необхідно навчити кожну дитину за короткий проміжок часу освоювати, перетворювати і використовувати в практичній діяльності величезні масиви інформації. Актуальною проблемою є також формування в учнів уміння критично осмислювати та висловлювати власні міркування щодо почутого, побаченого, прочитаного. Такі вміння і навички розвиваються у процесі роботи над художніми текстами, читання і обговорення книг, а також під час виконання літературних завдань комп'ютерних програм.

Метою нашої розвідки є спроба висвітлити особливості використання навчальних комп'ютерних програм на уроках літературного читання в початковій школі.

Над проблемою використання інформаційних технологій у процесі реалізації змісту і завдань освітніх програм у початковій школі працювали І.Ветрова, В. Вербенко, Р. Гуревич, у процесі профосвіти – С. Лапаєнко, Ю.Красильник та інші. Однак, не достатньою мірою висвітлено питання використання комп'ютерних програм на уроках читання у початковій школі.

Дуже важливо організувати процес навчання так, щоб дитина активно, з цікавістю і захопленням працювала на уроці літературного читання, бачила плоди своєї праці і могла їх оцінити. Допомогти вчителю у вирішенні цього непростого завдання може поєднання традиційних методів навчання та сучасних інформаційних технологій, у тому числі і комп'ютерних. Адже використання комп'ютера на уроці дозволяє зробити процес навчання мобільним, строго диференційованим та індивідуальним. Сучасні комп'ютерні програми дають можливість продемонструвати яскраву наочність, запропонувати різні цікаві динамічні види роботи, виявити рівень знань та умінь учнів. При використанні комп'ютерної техніки на уроках слід враховувати якість навчальних комп'ютерних програм [1].

Метою літературного читання є формування читацької компетентності учнів, яка є базовою складовою комунікативної й пізнавальної компетентності, ознайомлення учнів з дитячою літературою як мистецтвом слова, підготовка їх до систематичного вивчення літератури в основній школі. У процесі навчання відбувається становлення читача, що здатний до самостійної читацької, творчої діяльності, здійснюється його мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток, формуються морально-естетичні уявлення та поняття, збагачуються почуття, виховується потреба в систематичному читанні. Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- формування в учнів навички читання як виду мовленнєвої діяльності;
- ознайомлення учнів з дитячою літературою в авторській, жанровій, тематичній різноманітності;
- формування в учнів соціальних, морально-етичних цінностей за допомогою художніх образів літературних творів;
- формування умінь сприймати, розуміти, аналізувати різні види 91 літературних і навчальних текстів із використанням елементарних літературознавчих понять;
- розвиток мовлення учнів, формування умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого);
- формування в учнів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок; умінь здійснювати пошук, відбір інформації для виконання навчально-пізнавальних завдань;
- розвиток творчої літературної діяльності школярів;
- виховання потреби в систематичному читанні як засобі пізнання світу, самопізнання та загальнокультурного розвитку.

З урахуванням зазначеної мети та завдань мовного компонента освітньої галузі виділяються такі змістові лінії: коло читання, навичка читання, досвід читацької діяльності й літературна діяльність [3].

Заняття на комп'ютерах, безумовно, мають позитивний ефект: підвищують когнітивні здібності, кмітливість та увагу. У дітей, захоплених комп'ютерами, більш високі показники мотивації досягнень і саморозвитку. У той же час у них, як правило, низькі показники інтересів у гуманітарній сфері (музика, мистецтво, література), вони менше читають і майструють, не займаються спортом [2, с. 23].

Використання комп'ютерних програм на уроках читання в початковій школі залежать від віку дитини та мети і завдань уроків літературного читання. У першому класі використовуються комп'ютерні програми, які спрямовані на ознайомлення дітей з алфавітом (букварний період) та формування початкових читацьких навичок: читання по складах, словами, реченнями. З цією метою використовують такі комп'ютерні програми:

«Українська абетка» – вивчення української абетки, слів, віршів, скоромовок, розширення світогляду, розвиток пам'яті, збільшення словникового запасу (від 4 до 7 років).

«Абетка-Малюк» із циклу «Уроки тітоньки сови». Захоплюючі уроки тітоньки Сови привернуть увагу малюка. Розважаючись із героями мультфільмів, дитина одночасно отримує корисні знання, вивчить літери абетки. Розважально-навчальна програма-мультфільм буде корисною для дітей від 2-ох до 7-ми років.

«Абетка імен» – книга нового формату. Це відео-книга на DVD, де озвучено вірші молодої української поетеси – Наталі Гуркіної. Новизна полягає в анімаціях до віршів, що допомагає краще зрозуміти їх зміст та вивчити букви української абетки.

«Букварик з Тигриком та Вінні». Програма, побудована на розповіді, що все почалося з того, як Тигрик подарував Вінні на День народження Буквар. Друзі почали вивчати букви та вчитися читати. Згодом до цікавого заняття приєднуються Віслук, Поросятко та Слоник. Герої мультсеріалу будуть відгадувати загадки, розказувати віршики, скоромовки, чистомовки, смішинки, розгадувати кросворди, а також грати в ігри, під час яких вони вивчать букви, навчатися читати слова і прості речення. Мультсеріал поділено на 8 коротких серій, кожна з яких триває 12-16 хв [4, с. 250].

«Букварик Котигорошка» – навчальна гра для дітей, віком від 3 років. Гра проходить з допитливим Котигорошком та тітонькою Совою в чарівному лісі, де можна в ігри погратись, послухати веселі віршики, вивчити скоромовки та чистомовки, відгадати загадки. Так, в ігровій формі дитина навчиться розрізняти голосні та приголосні звуки, утворювати і читати склади, слова, прості речення [4, с. 252].

У 2-4 класі на уроках літературного читання використовують комп'ютерні програми з метою удосконалення читацьких навичок, розширення кола читання, формування літературознавчої та бібліотечно-бібліографічної компетенції. Розглянемо деякі з них.

Комп'ютерна розробка «**GCompris**» являє собою пакет навчальних програм для дітей від 2 до 10 років, що складається з різних вправ та ігор освітнього характеру. Нижче перераховані категорії вправ GCompris та приклади вправ читання: практика читання; як читати години та хвилини; пазли; малювання, створення мультиків.

«Скорочитання для дітей. Укр. мова» – 20 уроків по 10 завдань у кожному уроці. Скорочитання для дітей — це система вправ та завдань, яка має на меті сформувати в дитини навичку правильного читання (повне розуміння прочитаного, без повторного читання слів у тексті, без пропусків слів, букв у словах) та підвищити швидкість читання. Методика скорочитання для дітей націлена на підвищення рівня розвитку уваги, розширення периферійного зору (можливість прочитувати слово не частинами, а бачити його повністю) та вдосконалення артикуляції дитини [5].

Розширенню кола читання дітей сприяють комп'ютерні програми, змістом яких є художні тексти. Наприклад, «Мої улюблені вірші» - книга нового формату. Це відео-книга на DVD, де зібрано та озвучено популярні вірші українських поетів. Новизна полягає в анімаціях до віршів, що допомагає краще зрозуміти їх зміст.)

Реалізації завдань літературознавчої пропедевтики сприяє робота з онлайн-словниками та пошуковиками. Учні можуть не тільки знайти визначення понять, а й дізнатися більше інформації про твір, ознайомитися із його критичною рецепцією. Робота з онлайн-бібліотеками та їх ресурсами допоможе вчителю сформувати в учнів бібліотечно-бібліографічні вміння і навички.

Особливо поширеним у практиці сучасної початкової школи є використання проектних технологій навчання. Готуючи певні проекти, учні працюють із ТЗН, підбираючи матеріал на

відео та мультимедійні презентації. Цей вид роботи стимулює читацьку активність учнів, розвиває їх здатність критично і творчо мислити.

На уроках літературного читання учні 3 і 4 класу можуть презентувати власні проекти, які стосуються життя і творчості письменників, використовуючи знайдену в інтернеті інформацію: фотографії, портрети, аудіо- та відеозаписи з письменниками, екранізації творів, фільми і мультфільми, зняті за їх мотивами тощо.

Комп'ютерні програми актуальні і під час узагальнюючих уроків та контрольних робіт, тестування учнів.

Отже, використання комп'ютерних технологій на уроках літературного читання є ефективним засобом стимулювання навчальної діяльності учнів, а також засвоєння змісту і завдань літературної освіти. Відповідно до віку дітей актуальними є навчальні абетки, комп'ютерні ігри та розвивальні програми. Робота з ТЗН дозволяє вчителю зробити уроки читання цікавими. Навчання з використанням готових комп'ютерних програм, самостійний пошук інформації в інтернеті, робота з онлайн-словниками та ресурсами електронних бібліотек, підготовка проектів та мультимедійних перзентацій – найпоширеніші форми використання комп'ютерних технологій у сучасній початковій школі.

1. Базуева Н. Н. Книга – это интересно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://baznatnik.ucoz.ru/publ/1-1-0-3>.
2. Ветрова І. Г. Використання комп'ютерів у навчанні молодших школярів і його вплив на формування їхньої психіки / І. Г. Ветрова, В. А. Вербенко // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2001. – № 2. – С. 22–25, с. 23.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average>.
4. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/technol/6804>.
5. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі / М. М. Наумчук. – Тернопіль: Астон, 2002. – 352 с.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ

Лавренюк А.Б. студентка ПО – 64

*Тафінцева С.І. Хмельницька гуманітарно – педагогічна академія,
м. Хмельницький, Україна*

Статтю присвячено питанням вивченню впливу мультиплікаційних фільмів на соціалізацію молодшого школяра засобами мультиплікаційних фільмів, визначенню психологічних особливостей мультфільмів для дітей, а також – критеріїв придатності мультфільму для дитячого перегляду.

Ключові слова : мультиплікаційний фільм, художній фільм, кіномистецтво, мультимедія, зараження, навіювання, наслідування, умовність, образність.

SOCIALIZATION MEANS YOUNGER STUDENT ANIMATED FILMS

The article deals with the study of the impact of animated films for the younger student socialization of the means of animated films, the definition of psychological characteristics cartoons for children as well - the eligibility criteria for children's cartoon viewing.

Keywords: animated film, film, film, multimedia, infection, suggestion, imitation, convention imagery.

Постановка проблеми. Вже більш ніж півстоліття мультфільми органічно увійшли у наше життя і мисляться невід'ємною складовою дитинства. Мультиплікаційний фільм у рамках буденної свідомості пересічного глядача сприймається як виключно продукт для дітей, покликаний розважати та повчати дитячу глядацьку аудиторію. В якості мультфільмів для розваг сприймаються славнозвісні «Том і Джері», «Ну, постривай!» та інші, де присутній динамічний захоплюючий сюжет з комічним змістом. Розмірковуючи про повчальні мультики, згадуються «Пригоди kota Леопольда» (з його девізом «Давайте жити дружно!»), «Крокодил Гена», де перевиховання старої Шапокляк відбувається в атмосфері дружби та взаємної допомоги. Скарбниця світової мультиплікації невинно поповнюється новими яскравими стрічками з використанням сучасних засобів та можливостей комп'ютерної анімації. Шаленою популярністю серед дитячої та навіть дорослої аудиторії володіють сьогодні повнометражні мультфільми «Шрек», «Мадагаскар», «Льодовиковий період» тощо.

Головне питання, яке постає при аналізі мультфільмів з психологічної точки зору, полягає у тому, чи відповідають ті чи інші мультиплікаційні продукти реальним віковим можливостям сприйняття, потребам та запитам наймолодших глядачів. У тому числі мова йде і про психологічну безпеку трансляції дітям різноманітних мультиплікаційних образів та сюжетів. Таке питання і визначає необхідність виокремлення провідних психологічних особливостей та вимог, що повинні пред'являтися до мультиплікаційного фільму як продукту саме для дитячої глядацької аудиторії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність мультиплікації та деякі психологічні особливості мультфільмів досліджуються у працях вітчизняних дослідників Н.М. Капельгородської, Б.М. Крижанівського та О.Б. Шупик. Психологічні особливості сприйняття дітьми кіно- і телевізійної продукції аналізуються у працях Л. Баженової, Є. Захарової, Б. Степанцева. Прикладні аспекти застосування мультиплікаційного мистецтва у роботі з дітьми описано у спільних дослідженнях Ю. Красного і Л. Курдюкової. Специфіка мультиплікації як виду кіномистецтва якнайкраще розкривається у працях провідних режисерів вітчизняної мультиплікації: І. Іванова-Вано, Р. Качанова, Ю. Норштейна, В. Старевича, Ф. Хитрука, А. Хржановського тощо. Психологічні аспекти ролі мультиплікації в розвитку особистості дитини розглядали С. Асенін, Д. Бабиченко, Б. Крижанівський, М. Кузнецова, О. Матрусова, М. Ромашкова, Є. Сивоконь та ін. Вплив мультфільмів на розвиток психічної та емоційно-вольової сфери вивчали й вітчизняні дослідники, зокрема В. Абраменкова, Л. Гордієнко, А. Допіра, А. Дрозд, В. Мухіна, Н. Северенчук, Л. Чорна, І. Шульга.

Мета статті - визначити психологічні особливості мультфільмів для дітей, а також – критерії придатності мультфільму для дитячого перегляду, вивчення впливу мультиплікаційних фільмів на соціалізацію молодшого школяра.

Виклад основного матеріалу. Молодші школярі стикаються з казковими героями на сторінках книг, на телевізійних екранах, переглядаючи мультиплікаційні, а також художні фільми. Отже, мультфільм став сьогодні для дитини не тільки одним з основних носіїв і трансляторів уявлень про світ, про відносини між людьми і норми їх поведінки, а й джерелом якісних емоційних переживань [8].

Вплив мультиплікаційних фільмів на молодших школярів можна, вважає В. Мухіна, пояснити дією трьох основних психологічних механізмів: зараження, навіювання і наслідування.

Зараження – процес передачі емоційного стану від одного індивіда до іншого. У нашому випадку — емоційне занурення молодшого школяра у мультфільм, переймання емоційного стану мультиплікаційних персонажів. Дитина у такому віці потребує постійної емоційної підтримки оточення, але, з на жаль, не завжди її отримує в бажаній кількості. Тому нестача такої підтримки частково компенсується переглядами мультфільмів, з яких і відбувається емоційна передача.

Навіювання – вплив на людину вербальними або невербальними засобами, які викликають певні стани, створюють деякі відчуття, формують уявлення. Мультфільм не тільки насичує емоційний стан дитини, а й, як зазначалося раніше, будує певне сприйняття світу, формує стереотипну поведінку.

Наслідування – особлива форма поведінки людини, що полягає у відтворенні нею дій інших осіб. У молодших школярів механізм наслідування дуже розвинений, оскільки допомагає формувати власну поведінку. Тому, часто можна спостерігати як діти наслідують поведінку та вчинки героїв мультфільмів, при цьому вважаючи їх абсолютно правильними [8].

Реалізація окреслених механізмів можлива завдяки унікальним особливостям мультфільмів. З одного боку, вони розповідають про те, що діти вже знають, а з другого — мультфільми дуже емоційгенні, тому вони так яскраво впливають на молодших школярів.

Деякі діти, особливо хлопчики, внутрішньо орієнтуються на негативний еталон у поведінці. У своїх вчинках вони відображають дії уявних персонажів та реальних людей, які не завжди поводяться правильно. Дивлячись на них, молодший школяр не може об'єктивно аналізувати правильність їхньої поведінки. Адже бракує власного досвіду, а всі знання набуті спостереженням за навколишнім світом.

Постійний перегляд мультфільмів (щодня понад годину), зауважує Р. Пацлаф, формує в молодшого школяра специфічний тип сприйняття, для якого характерна низька розумова активність. За останнє десятиліття здатність дітей самостійно, творчо засвоювати шкільні знання стрімко зменшується, що призводить до шкільної неспішності.

Але проблема криється не в перегляді мультфільмів, а у змісті самих мультиплікаційних образів, які створюють мультиплікатори. У структурі сучасних героїв переважає агресія, вульгарність, бійки. Основними критеріями негативного впливу є емоційний стан персонажів, наголошення на негативних аспектах реальності, демонстрація соціально-патологічних форм поведінки, експлуатація шоккових і емоційних подробиць. Саме це й підштовхує до підвищення рівня тривожності, виникнення агресії, страхів, притуплення емоційних і моральних якостей особистості.

За дослідженнями Л. О. Гордієнко, найбільш типовими діями мультиплікаційних героїв є намагання: скоїти вбивство – 51 % мультфільмів; вирватися з ув'язнення, врятувати своє життя – 23 %; розбагатіти (знайти скарб, вкрасти коштовності) – 17 %; виконати свій громадянський і службовий обов'язок, переступаючи всі відомі принципи моралі – 9 %. Ідентифікуючи себе з такими героями, цілі та мотиви поведінки яких представлені як позитивний зразок, молодші школярі можуть долучитися до прагнень і почуттів, далеким від ідеалів добра, співчуття та справедливості [5].

Досліджуючи окреслену проблему, В. Абраменкова вважає, що довготривале переглядання мультфільмів формує психологічну залежність від екрану. Відбувається витіснення живого спілкування, колективної гри з однолітками і спільної праці з дорослими. Її теорія полягає в тому, що екранні образи, безумовно, відкладаються у свідомості дитини і з джерела інформації перетворюються на джерело трансформації картини світу. Такий процес зумовлює переоцінку цінностей, що проявляється: в агресії щодо живих істот та в піднесенні матеріальних предметів; полегшеному ставленні до життя і смерті; розмиванні меж дозволеного в уявленнях про моральну поведінку; ранній сексологізації та еротизації дитячої свідомості; інокультурних нормах і зразках [2]. А також призводить до виникнення важкого внутрішньоособистісного конфлікту між реальним та нереальним світами, в який вступає дитина.

Мультиплікаційний фільм – це вид кіномистецтва, твори якого створюються шляхом зйомки послідовних фаз руху мальованих (графічна мультиплікація) або об'ємних (об'ємна мультиплікація) об'єктів [5, 14-15].

Мультиплікацію дійсно можна назвати складовою кіномистецтва, адже мультиплікаційний продукт, маючи специфічний арсенал зображальних засобів, відповідає основним критеріям кінопродукту: має сценарій, персонажів (героїв), широко використовує асоціативний монтаж, дикторський текст, художні та пластичні образи, а також виразні плани, своєрідне застосування світлотіней, кольорів, звуків, добір і групування окремих кадрів, різноманітні типи зйомок та ін..

Місце мультиплікаційних фільмів у структурі кіномистецтва найбільш чітко визначає Н. Капельгородська [4], яка поділяє кіномистецтво на три види: хронікально-документальне, науково-популярне та художнє, до складу якого і входить мультиплікація. Поділ кіномистецтва на види, зазначає автор, пояснюється тією метою, в ім'я якої зображено життя, і засобами, за допомогою яких це зроблено. Зображальними засобами мультиплікації зазвичай виступають мальовані чи лялькові персонажі. Специфіка мистецтва мультиплікації полягає у застосуванні виключно образної манери подачі сюжету: «Мультиплікація вимагає особливої образності: гранично умовної, але в той же час і гранично переконливої в цій умовності» [7, 138].

На думку класика радянської анімації І. Іванова-Вано, сила мультиплікаційного мистецтва в тому, що «воно не вимагає перекладу на інші мови, сміливо прокладає найкоротшу відстань від думки до образу» [2, 239].

Образний стиль викладу породжує деяку особливу умовність мультфільму. Мультиплікаційний образ, таким чином, є синтетичним, породженим поєднанням візуальних, звукових та рухових елементів. «Якщо кінематограф створює ілюзію реальності, то мультиплікація до цього не прагне. Вона з самого початку метафорична» [3, 50].

Таким чином, умовність та образність є основними характеристиками мультфільму для дітей. Проте, аналіз сучасних мультфільмів приводить нас до висновку, що ці вимоги дотримуються не завжди. Маскуючись мальованими яскравими персонажами, режисери та сценаристи подібних мультфільмів транслюють маленьким глядачам «дорослий» спосіб життя та стиль поведінки. Даний феномен фактично є «штучним одоросленням» молодого покоління, що чинить деструктивний вплив на дитячу психіку.

Звідси витікає перша вимога до мультфільмів, призначених саме для дитячого віку: спрямованість на маленького глядача, розмова «на його мові», на мові дитинства. Діти 5-8 років повинні бачити в мультфільмах «дитяче» життя, а не доросле. Така властивість дитячого сприйняття, як «наївний реалізм», виражає здатність маленького глядача

«сприймати умовність мистецтва, однак, стихійно, не усвідомлюючи цього, на інтуїтивному та емоційному рівнях, як реальність» [8, 17]. Завдяки цій особливій будові візуального сприйняття дитина здатна співпереживати персонажам, тобто емоційно реагувати на них, ототожнюючи себе з улюбленим героєм, засвоюючи таким чином ціннісні орієнтири та поведінкові паттерни, необхідні для подальшої соціалізації.

Друга вимога до дитячого мультиплікаційного продукту передбачає урахування вікових можливостей сприйняття дитини. Особливості сприйняття маленьким глядачем сюжету та зображень мультфільму відрізняються відповідно до психофізіологічних можливостей віку.

Діти 6-7 років (першокласники), у яких ще не сформована довільна увага, здатні повноцінно сприймати короткі мультфільми нескладного змісту з динамічним сюжетом. У другому класі (7-8 років) дитина вже здатна більш осмислено обговорювати побачене на екрані, тобто розширюються її можливості у сприйнятті змісту та моралі мультфільму.

Проблематика сприйняття мультфільмів дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку заключається у тому, що маленьким глядачам не вистачає ані художнього, ані життєвого досвіду, щоб сприйняти сюжетну лінію мультфільму. Діти «не бачать тих прихованих смислів, які зазвичай містяться у словах і діях героїв» [1, 9].

Діти старшого віку (9-11 років) вже здатні сприймати повнометражні мультфільми, зокрема диснейвські «Бембі», «Русалонька», «Король Лев» та інші. Однак ми все ж рекомендуємо з обережністю ставитися до показу повнометражних мультфільмів дітям цього віку, адже обговорюваний вище феномен «одорослення» у більшій мірі характерний саме для мультфільмів У. Диснея та сучасної американської мультиплікаційної продукції.

Фактично лише у віці 10-11 років дитина здатна повноцінно сприймати будь-який мультфільм. Хоча дослідження показують парадоксальну ситуацію: учні четвертих класів уже мало цікавляться мультфільмами, їх більше приваблюють науково-популярні та документальні фільми (у цьому віці загострюється потреба розширення кругозору та загальної ерудиції), телевізійні передачі та мультфільми про ровесників.

Уже згадувані нами американські мультфільми, особливо сучасні мультиплікаційні продукти («Льодовиковий період», «Мадагаскар» та ін.), незважаючи на те, що вони віддають перевагу описаним вище телевізійним та кіножанрам, все ж привертають увагу молодших підлітків. Однак, на наш погляд, такі мультиплікаційні продукти мають виключно розважальний характер і спрямовані скоріше на задоволення комерційних потреб їхніх виробників, аніж на розвиток та виховання підростаючої особистості.

Тож, можемо назвати деякі мультфільми, що можуть бути рекомендовані дітям молодшого шкільного віку як такі, що відповідають їх можливостям сприйняття, розуміння та засвоєння трансльованого змісту та смислів. Для вікового періоду 6-8 років для перегляду рекомендовано такі мультфільми, як «Вовк і семеро козенят», «Гуси-лебеді», «Мийдодир», «Муха-Цокотуха», «Пиріжок», «Снігуронька», «Солом'яний бичок», «Юля-капризуля» тощо. На віковому етапі 9-11 років для дитячого перегляду рекомендовано мультфільми: «Гидке каченя», «Лев і заєць», «Снігова королева», «Фарбований лис», «Царівна-жаба» та ін. [6, 44-45]. Третьою важливою вимогою, що пред'являється до мультфільмів, призначених для дитячого перегляду, є простота та ясність сюжету. Це пов'язано з тим, що діти здатні зрозуміти лише фабулу мультфільму, тобто послідовність подій, що розгортаються на екрані. Маленькі глядачі «не здатні ще осягнути асоціативно-образні зв'язки у творах екранного мистецтва, не помічають ті виразні прийоми, які використовує автор для створення поліфонії почуттів і тлумачень подій» [1, 10].

Простота і зрозумілість у жодному разі не означають примітивність сюжету. Дитячий мультфільм повинен мати високу змістову наповненість, сюжетно-сміслову «щільність», адже специфіка мультиплікаційного мистецтва полягає саме у необхідності вкладати значний смисл у короткий за часом екранний продукт. Таку характеристику сюжету мультиплікаційного фільму можна позначити як концентрованість або змістова насиченість.

Отже, мова йде не про змістову, а про сюжетну простоту мультфільму. Значна кількість сюжетних ліній, складна й заплутана історія навряд чи будуть зрозумілими маленькому глядачеві, навряд чи викличуть у нього інтерес до перегляду. Таким чином, відображаючи явища об'єктивної дійсності, почуття й емоції, які відповідають дитячому сприйняттю, «хороші фільми для підростаючого покоління мають відзначатися конкретністю сюжету, чіткістю і рельєфністю форми» [4, 11-12].

Четверта вимога до дитячого мультфільму визначає необхідну присутність у структурі мультиплікаційної оповіді міцного морально-ціннісного стрижня. Як відомо, діти часто наслідують улюблених персонажів мультфільмів, відтворюючи таким чином не лише

поведінку героїв, а й ті цінності, норми, ідеали та морально-етичні конструкти, які вони транслують. Невипадково герої дитячих мультфільмів представляють виключно один із полюсів континууму «поганий – хороший персонаж», адже вловити усі відтінки ціннісно-морального образу мультиплікаційного героя дитина ще не здатна. Тому якісний дитячий мультиплікаційний продукт прагне якнайповніше представити образи «хорошого» і «поганого» героїв, показати мотиви їх вчинків та риси характеру, якими вони володіють.

Модель представлення позитивного/негативного персонажів з акцентом на полюсності цих понять не означає примітивізації мультиплікаційних образів. На екрані дитина повинна бачити якісне різноманіття поведінкових паттернів, розуміючи при цьому, за якими критеріями той чи інший персонаж є позитивним або негативним. До прикладу, мультсеріал «Том і Джері», у якому домінують одноманітні примітивні рухи персонажів, не дає уявлення маленькому глядачеві, хто з героїв є хорошим, а хто поганим. Вважається, що кіт Том символізує негативного персонажа, а мишеня Джері – позитивного, однак це твердження базується лише на тому, що кіт ганяється за беззахисним мишеням і постійно потрапляє у неприємні ситуації. Фактично дитина засвоює хибний або ж необґрунтований, безпідставний поведінковий стереотип, і в подальшому застосовує подібну модель поведінки у реальному житті.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Очевидно, що мультфільми відіграють важливу роль у становленні особистості маленького глядача, небезпідставно вважаючись саме дитячим кіножанром. Мультиплікаційний продукт покликаний сприяти вирішенню завдання формування картини світу малюка, що органічно включає в себе і когнітивну, і поведінкову, і морально-ціннісну складові. Забезпечити гармонійну взаємодію дитини з екраном здатний лише той мультиплікаційний продукт, який відповідає віковим психологічним та фізіологічним особливостям і можливостям дитячого сприйняття і розуміння. Проаналізувавши психологічні особливості впливу мультфільмів та мультиплікаційних образів на емоційний стан молодшого школяра, ми дійшли висновку, що постійний перегляд мультимедіа сприяє формуванню специфічної картини світу, яка значно відрізняється від реальної. Це призводить до пригнічення емоційного стану молодших школярів.

Подальші розробки можуть бути спрямовані на аналіз сучасної мультиплікаційної продукції, що є найбільш популярною серед дитячої глядацької, в тому числі і телевізійної, аудиторії, а також такого виду дитячих мультфільмів, як мультсеріали.

1. Баженова, Л.М. Психологические особенности восприятия фильмов и телевизионных передач младшими школьниками / Л.М. Баженова // Начальная школа. – 1995. – № 11. – С. 8-11.
2. Иванов-Вано, И.П. Кадр за кадром / И.П. Иванов-Вано. – М. : Искусство, 1980. – 240 с.
3. Иткин, В. Что делает мультипликационный фильм интересным? / В. Иткин // Искусство в школе. – 2006. – № 1. – С. 50-54.
4. Капельгородська, Н. Сучасний дитячий фільм / Н. Капельгородська. – К. : Мистецтво, 1965. – 106 с.
5. Кино : Энциклопедический словарь / Гл. ред. С.И. Юткевич. – М. : Советская энциклопедия, 1987. – 640 с.
6. Строева, А.С. Дети, кино и телевидение / А.С. Строева. – М. : Знание, 1962. – 48 с.
7. Халатов, Н.В. Мы снимаем мультфильмы / Н.В. Халатов. – М. : Мол. гвардия, 1989. – 142 с.
8. Абраменкова В. Дети и телевизионный экран / В. Абраменкова, А. Богатырева // Воспитание школой — 2006. — № 6. — С. 28—31. 2.
9. Абраменкова В. В. Информационная среда и ее влияние на эмоционально- смысловое поле картины мира ребенка / В. В. Абраменкова. — М. : Проспект, 2000. – 308 с.
10. Мухина В. С. Детская психология / В. С. Мухина. – М. , 1985. – 272 с.
11. Мухина В. С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество / В. С. Мухина. – М. : Академия, 1999. – 456 с.
12. Пацлаф Р. Застывший взгляд: Физиологическое воздействие телевидения на развитие детей / Р. Пацлаф. — М. : Evidentis, 2003. — 224 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

*Ганна Лева, студентка 4 курсу, Педагогічного інституту
Червінська І.Б., к.п.н., доцент*

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Автор вказує на актуальність проблеми дотримання здорового способу життя молодшими школярами для сучасної системи освіти і суспільства загалом, розкриває специфічні особливості здоров'язберігаючого навчання.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури, описує організаційно-педагогічні умови формування в учнів молодшого шкільного віку основ здорового способу життя. Адже враховуючи незадовільний стан здоров'я учнів, які мешкають у гірських районах, не тільки перед медиками, але й перед учителями та батьками гостро стоїть проблема їх оздоровлення.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, здоров'язберігаюче навчання, учні молодшого шкільного віку.

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION PUPILS OF PRIMARY SCHOOL AGE BASES HEALTHY LIFESTYLE

The author points to the relevance of a healthy lifestyle for younger students a modern education system and society as a whole, reveals the specific characteristics of healthy learning.

Based on the analysis of psychological and educational literature describes the organizational and pedagogical conditions of formation of junior pupils the basics of a healthy lifestyle. Indeed, given the poor health of students living in mountainous areas, not only to doctors but also to teachers and parents acute problem of recovery.

Keywords: healthy lifestyle of healthy education, students of primary school age.

Актуальність проблеми формування здорового способу життя школярів не викликає сумнівів з багатьох міркувань. По-перше, вона безпосередньо пов'язана із завданнями виховання здорового покоління. По-друге, соціальне замовлення суспільства вимагає цілісного підходу до формування здорового способу життя школярів. Крім того, ведеться активний пошук саме таких педагогічних технологій, які спрямовані на виховання у підростаючого покоління свідомого ставлення до власного здоров'я, розуміння його значення для себе, свого майбутнього, для суспільства. Особливого значення набуває турбота про здоров'я дітей молодшого шкільного віку, для яких, через невеликий життєвий досвід, характерна несформованість уявлень про способи життя, збереження і зміцнення власного здоров'я [1].

Вказані позиції дозволяють виділити недостатньо вивчені проблеми, серед яких досить своєчасним є дослідження, присвячене організаційно-педагогічним умовам формування у молодших школярів здорового способу життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми здоров'я та освіти висвітлені в роботах Р.І. Айзмана, Ю.К.Бабанського, Г.К. Зайцева, В.В. Колбанова, Н.К. Смирнова, Л.Г. Татарникової, Є.Є.Чепурних та ін. Питанню формування здорового способу життя дітей і молоді присвячені праці М.Я. Віленського, В.Г.Воронцової, Р.С. Сафіна, А.П. Внукова, В.А.Вишневецького, Г.К. Зайцева, В.З. Когана, Л.М. Митіної та ін.

Мета статті. Розкрити організаційно-педагогічні умови формування в учнів молодшого шкільного віку основ здорового способу життя.

Виклад основного матеріалу. Необізнаність учасників виховного впливу з питаннями збереження здоров'я дітей та нескоординованість їх дій обумовлюють необхідність об'єднання зусиль учителів, вихователів, медичних працівників, психологів і батьків.

Згідно з останніми дослідженнями, проведеними науковцями Прикарпаття, за окремими антропометричними параметрами (ростом, масою тіла, обводом грудної клітки) учні гірських шкіл відстають від своїх ровесників, які мешкають у містах та рівнинних місцевостях [2]. Це зумовлює необхідність проведення для такого контингенту дітей відповідних санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів, спрямованих на оптимізацію їхнього фізичного та психічного розвитку і, таким чином, збереження здоров'я підростаючого покоління Карпат.

Враховуючи незадовільний стан здоров'я учнів, які мешкають у гірських районах, не тільки перед медиками, але й перед учителями та батьками гостро стоїть проблема їх оздоровлення. В першу чергу, це модифікація стилю життя (поліпшення умов побуту, збалансоване, повноцінне харчування, раціональний режим навчання й відпочинку), додаткове вживання вітамінів і мікроелементів. З огляду на вищесказане, на нашу думку, доцільним є вживання препаратів рослинного походження.

Фізична і розумова діяльність дітей значною мірою залежить від здатності організму засвоювати кисень. Відомо, що при фізичному навантаженні, як і під впливом інших несприятливих факторів довкілля, розвивається гіпоксія (недостатнє забезпечення тканин киснем). Тому заняття фізичними вправами на свіжому повітрі, правильний раціон харчування, профілактика захворювань - може розглядатись як ефективний засіб для поліпшення загального стану дітей. В осіб, які народилися і постійно мешкають у гірських районах, виробилися спадково обумовлені механізми адаптації до зниженого вмісту кисню в повітрі. Вживання дітьми фітоліків з рослин Карпат – є доцільним як у ролі профілактичного засобу, так і при одужанні після перенесених хвороб. Використання доступних фітозасобів може істотно підвищити якість життя учнів гірських шкіл, сприятиме їхньому гармонійному розвитку.

Стан здоров'я учнів загальноосвітніх навчальних закладів викликає занепокоєння держави, громадськості, батьків. Спостерігається тенденція до погіршення здоров'я і фізичної підготовленості школярів. Зростає не лише кількість захворювань, що пов'язана з функціонуванням опорно-рухового апарату (1992 р. – 31,9 %; 2006 р. – 67,1%), серцево-судинної системи (відповідно 14,5% – 28,2% від загальної кількості захворювань серед школярів), зростає і кількість учнів, що мають певні відхилення у психічному розвитку. Збереження здоров'я учнів – найважливіша вимога до діяльності всіх вчителів, вихователів, батьків тощо. “Здорові діти – здорова нація” – сьогодні не закличне гасло, а тривожне попередження. Для покращення здоров'я учнів необхідно ширше впроваджувати здоров'язберігаючі технології навчання, а в гірських умовах необхідно ще й посилити психолого-педагогічний супровід дітей. Особлива надія покладається на навчально-виховний процес, в якому дитина перебуває тривалий період свого найбільш інтенсивного розвитку – від 6-7 до 17-18 років [2].

Учні молодшого шкільного віку найбільш чутливі, щирі і відкриті до оточуючого середовища. Якщо ж шкільне середовище не враховує потреби, інтереси, індивідуальні дані та можливості учнів, якщо у школі більше дбають про виконання навчальних програм, аніж про фізичний і психічний розвиток дітей, тоді процес навчання стає чинником фізичного і психічного нездоров'я.

Така закономірність стосується всіх людей, але найгостріше проявляється в дитячому віці, коли формується особистість, як поєднання засвоєного соціального досвіду з власною активністю. Вчені-педагоги дають різні визначення процесу навчання, але, з нашого погляду, його здоров'язберігаючу основу виділив академік С.Д.Максименко: “Навчання – це складна життєва ситуація, створена двома особистостями: одна з них привласнює культурно-історичний досвід, переопрацюючи його в своє психічно-духовне, а інша – надає їй цей досвід і створює можливість привласнення, а отже, зростання. Саме ця взаємодія двох нерівних (молодшого – учня і старшого – вчителя, носія досвіду) і є тією суперечливою цілісністю, “клітинкою”, яка продукує все розмаїття навчального процесу і визначає його сутність” [1].

Формування у молодших школярів здорового способу життя необхідно розглядати як систему педагогічної, медичної і родинної взаємодії, використання усіх об'єктивних і суб'єктивних можливостей для забезпечення здоров'я молодших школярів. Визначені організаційно-педагогічні умови дають можливість систематизувати і об'єднати діяльність всіх учасників виховного процесу з формування у молодших школярів здорового способу життя. Ця система повинна містити навчальну, позаурочну роботу з учнями, гігієнічне виховання в сім'ї і відповідне самовиховання молодших школярів. В середині кожного з елементів слід використовувати різні форми і методи педагогічного впливу.

Висновки. Таким чином, з погляду педагогіки основним у здоров'язберігаючих технологіях навчання є організація правильної взаємодії двох особистостей і моральна атмосфера, яку вони створюють. Здоров'язберігаючим навчання є лише тоді, коли вчитель стоїть не над учнем, а поряд з ним, коли рука учня – в руці вчителя і коли вони йдуть поряд, а не учень за вчителем. На вирішення проблеми створення здорового зберігаючого середовища в школі має бути спрямована діяльність усього педагогічного колективу школи. Критеріями сучасної школи мають бути здорові учні з якісними знаннями і розвинутими

компетентностями, які дають змогу випускникам шкіл брати активну участь у житті суспільства.

1. Максименко С. Навчання і психологічне здоров'я особистості // С. Максименко/ Освіта України. – 2006. – 22 серпня.
2. Червінська І. Гірська школа як осередок навчально-методичної, культурно-освітньої роботи.// І.Б. Червінська / Гірська школа Українських Карпат 2007. – №2-3. – С.140-146.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Аліна Левченко, студентка спеціальності «Початкова освіта»
Левченко Людмила Степанівна, к.п.н., доцент
Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна*

У статті висвітлюються педагогічні умови ефективного інтелектуального розвитку молодших школярів у процесі навчання. Проаналізовано педагогічну літературу, що висвітлює проблему інтелектуальних здібностей, визначено основні методики дослідження інтелектуального розвитку дитини, систематизовано та експериментально досліджено матеріали щодо досліджуваної проблеми.

Ключові слова: педагогічні умови, інтелектуальні здібності, навчальна діяльність, інтелектуальна діяльність, вміння вчитися, розвивальне навчання, інтелектуальна культура.

In the article pedagogical conditions of effective intellectual development of young pupils in the learning process. Analyzed the pedagogical literature that highlights the problem of intellectual abilities, the main research methodology intellectual development of children, systematized and studied experimentally studied materials on issues.

Keywords: pedagogical conditions, intellectual ability, learning activities, intellectual activities, ability to learn, developing education, intellectual culture.

Постановка проблеми. Одним із основних чинників, що зумовлюють рівень матеріального та культурного життя у будь – якій країні, значне місце займає досягнутий нею інтелектуальний потенціал. На сьогоднішній день від нього залежать перспективи економічного, соціального та культурного розвитку країни. У високорозвинених країнах інтелектуальна діяльність є предметом особливої уваги з боку держави, її розвиток всіляко стимулюється. Інтелектуальна праця є ефективним засобом гармонійного розвитку людини, її духовного, морального, матеріального та фізичного вдосконалення. Численні педагогічні дослідження доводять, що найсприятливіший період розвитку інтелектуальних здібностей людини – це дитинство.

Метою статті є аналіз педагогічних умов щодо ефективного інтелектуального розвитку молодших школярів, а також висвітлити основні методики дослідження інтелектуального розвитку дитини, систематизувати та експериментально дослідити матеріали щодо досліджуваної проблеми.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема інтелектуального розвитку учнів початкової ланки досліджується як психологами, так і педагогами. Нею займалися такі видатні вчені як Ж.Ж. Руссо, М. Монтессорі, К.Д. Ушинський, Л.В. Виготський, Л.В. Занков, О.Я. Савченко.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні важливе місце займає збереження та збагачення інтелектуального фонду нації. На сьогоднішній день велика увага приділяється створенню необхідних умов для розвитку інтелекту дитини, яка зможе самостійно приймати рішення, мислити логічно та критично й нести відповідальність за свої вчинки.

«Інтелектуальні здібності – це здатність ефективно виконувати інтелектуальну роботу, яка потребує тривалої пізнавальної напруги» [2].

Головним правилом розвитку інтелектуальних здібностей учнів початкової школи полягає в тому, що знання набуті учнем у процесі навчання мають постійно накопичуватися й застосовуватися в навчальній, ігровій діяльності, у спілкуванні й тим самим сприяти розвитку мислення, нарощенню інтелектуального потенціалу особистості.

Теоретичним підґрунтям для розуміння теорії інтелектуального розвитку є поняття здібностей.

Здібності – це складне синтетичне утворення, яке включає в себе цілий ряд даних, без яких людина не була б здібна до будь-якої діяльності, а також властивостей, які набуваються тільки в процесі спеціально організованої діяльності [1, с. 6].

У молодшому шкільному віці дитина формується всебічно. У цьому віці дитина стає більш дисциплінованою. Навчальна діяльність вимагає постійного вольового напруження, наполегливості, старанності, працездатності [3, с. 4].

Головним і визначальним у навчальній роботі має стати навчальне співробітництво, завдяки якому учні перетворюються із об'єкта викладацької діяльності вчителя на активних суб'єктів власного учіння.

У ході аналізу науково-педагогічної літератури було виокремлено основні педагогічні умови інтелектуального розвитку молодших школярів: вміння вчитися – основна умова інтелектуальної діяльності молодших школярів; розвивальне навчання молодших школярів; інтелектуальна культура вчителя та його роль у розвитку інтелектуальних здібностей молодшого школяра; використання розвиваючих ігор та творчих завдань на уроках та при проведенні виховних занять.

Одне з найважливіших завдань учителя — це розвивати мислення дітей, виховувати в них здатність до самонавчання. Основне завдання учителя початкових класів – навчити учнів самостійно вчитися для того, щоб у майбутньому дитина могла самостійно впоратися з складною життєвою ситуацією та навчання було цікавим і корисним.

Можливість суттєвих змін у школі теоретики і практики вітчизняної освіти пов'язують із ідеями розвивального навчання. Основним та головним результатом навчання тепер стає розвиток особистості учня. Аналізуючи такі системи розвивального навчання, як:

1. Система розвиваючого навчання Д.Ельконіна - В.Давидова відрізняється від інших тим, що в ній провідна роль належить формуванню теоретичного мислення учнів.

2. За теорію розвиваючого навчання, запропоновану З. Калмиковою головне – це самостійність учнів у набутті нових знань і оперуванні ними.

3. На основі аналізу праць Л. Занкова до завдань розвивального навчання можна віднести: навчання дітей самостійно міркувати, відстоювати свої думки, ставити запитання, бути ініціативним у набутті нових знань. Усі вони активно використовуються на практиці.

Культура вчителя є однією головних умов розвитку інтелектуального потенціалу учня. Дії вчителя мають вагомий вплив на розвиток інтелектуальних здібностей молодших школярів. Учні початкової ланки знаходяться в школі більше 5 – 7 годин на день і за цей час спостерігають за діями та вчинками вчителя.

Навчання та виховання молодших школярів неможливо уявити без упровадження гри та ігрових технологій. Дослідження переконують: гра використовується з навчально-пізнавальною, розвивальною і розважальною метою.

Із метою визначення рівня інтелектуальних здібностей учнів було проведено експериментальне дослідження на базі КУ Сумської спеціалізованої школи I – III ступенів № 9 із 26 учнями 2 класу. Основою експерименту було застосування проблемного тестування, яке спрямовувалося на розумовий розвиток учнів початкових класів. У початкових класах уроки природознавства містять широкий діапазон інтегрованих знань про об'єкти і явища навколишнього світу та взаємозв'язки й залежності між ними.

Робота здійснювалася послідовно на окремих етапах ознайомлення дітей з природою [4, с.41].

Учням запропоновано тест, який складався з 4-х субтестів по 10 запитань.

Субтест 1 дав змогу оцінити загальну обізнаність та поінформованість учнів із загальних питань природознавства.

Субтест 2 спрямований на перевірку словесно-логічного мислення. На основі встановлення зв'язку між парою слів учневі пропонувалося підібрати наданому слову одне з п'яти слів так, щоб зв'язок у новій парі слів був аналогічним зі зразком.

Субтест 3 дозволив перевірити здібності школярів класифікувати, узагальнювати та виділяти загальні ознаки і властивості понять та вміння порівнювати. Субтест включає завдання, в кожному з яких необхідно з п'яти наданих слів вибрати одне, яке, порівняно з рештою, найменше пов'язане за змістом з іншими.

Субтест 4, за яким учневі пропонувались два слова для визначення, що спільного між ними, свідчив про те, що дитина вмів узагальнювати та систематизувати природознавчі поняття.

Ступені виявлення творчих ознак у роботах учнів оцінювались так: „Високий” (від 40 до 50 балів) – вільне володіння знаннями, вміннями і навичками під час виконання роботи; „Середній” (від 25 до 49 балів) – виконання завдання у цілому характеризується

визначеними ознаками, але наявні окремі недоліки; „Низький” (від 0 до 24 балів) – суттєві недоліки у реалізації творчого задуму, слабка організація роботи, непослідовність учнівських міркувань. Субтести 1 – 3 за кожну правильну відповідь учні отримують по 1 баллу, а за правильні відповіді на питання 4 субтеста становлять по 2 баллам, так як виконується завдання творчого характеру.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної діагностики інтелектуального ресурсу учнів другого класу на уроках природознавства засобами проблемного тестування показав, що з них 58% вільно володіють знаннями у галузі природознавства, 31% – мають середній рівень, який вказує на здатність самостійно виконати більшу частину тестування без помилок, і 11% – виявили низький рівень, що вказує на необхідність проведення з ними додаткових індивідуальних занять із відповідних тем.

Висновки. Проблема інтелектуального розвитку є досить актуальною на сьогоднішній день. Вона широко висвітлюється в наукових працях, на сторінках психолого-педагогічних та періодичних видань.

Сучасні тенденції розвитку початкової ланки освіти передбачають орієнтацію на індивідуальні особливості дитини. У процесі навчання і виховання повинні максимально враховуватись інтереси і здібності кожного учня. А сам навчальний процес якомога більше повинен сприяти всебічному розвитку, зокрема розвитку інтелекту школярів.

1. Заброцький М.М. Основи вікової психології / М.М.Заброцький. – Тернопіль: Богдан, 2005. – С. 34-70.
2. Маклаков А.Г. Общая психология / А.Г.Маклаков. – СПб.: Питер, 2004. – 338 с.
3. Грейс Крейг Психология развития. – С. П., 2000. – С. 77.
4. Фурман А. В. Роль і функції проблемної ситуації в навчанні / А. В. Фурман // Психологія. – Вип. 27. – С. 40–52.

**ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**
*Леонт'єва Ж. Р. ІV курс, психолого-педагогічний факультет,
Богута В.М. к.п.н.*

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
м. Полтава, Україна*

У статті аналізуються наукові доробки психолого-педагогічної теорії та емпіричний досвід виховної практики формування творчої особистості молодшого школяра у загальноосвітніх навчальних закладах. Керуючись якостями творчої особистості здійснено узагальнення діагностичних методик виявлення інтелектуального, академічного, художнього, психомоторного типів дитячої обдарованості. Теоретичні викладки стали підґрунтям для проведення експериментального дослідження із з'ясуванням реального стану сформованості творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку у сучасному середовищі загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: творчі здібності, якості творчої особистості, діти молодшого шкільного віку, дитяча обдарованість, загальноосвітній навчальний заклад.

**JUNIOR PUPIL'S CREATIVE ABILITIES AS PSYCHOLOGICAL AND
PEDAGOGICAL PROBLEM**

The analysis of scientific attainment of psychological and pedagogical theory and empirical experience of educational practice of forming of junior pupil's creative personality in general schools is made in the article. Diagnostic methods of detection intellectual, academic, artistic, psychomotor type of children's giftedness are generalized. Theoretical statement became the basis for experimental research of ascertaining the real state of formation of creative abilities of children of primary school age in today's environment of an educational institution.

Key words: creative abilities, creative personality's character, children of primary school age, children's giftedness, general school.

Вивчення та аналіз психологічних та педагогічних праць з проблеми формування творчих здібностей особистості (Д. Богоявленська, Л. Виготський, Г. Костюк, В. Крутецький, О. Леонт'єв, О. Лук, А. Матейко, В. Оніщук, В. Роменець, С. Рубінштейн, О. Савченко, С. Сисоєва та інші) зумовили обрання дослідницьких підходів щодо розуміння природи творчих здібностей молодших школярів. Узагальнення цих праць уможливило висновок стосовно того, що трактування сутності аналізованого явища певними ученими безпосередньо залежить від світогляду останніх.

Беззаперечно, що значний вплив на формування творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку як передумов дитячої обдарованості (інтелектуальної, академічної, художньої, соціальної, психомоторної тощо), матимуть ефективно використанні методи та прийоми при навчанні. Зрештою, багатьма вченими (В. Андреев, Д. Богоявленська, О. Лук, А. Матюшкін, В. Моляко, О. Савченко, С. Сисоєва, Л. Чорна та інші) підтверджено, що формування творчої особистості залежить від розвитку таких особистісних якостей учня: готовність до ризику, ініціативність, цілеспрямованість та наполегливість, емоційна активність, проблемне бачення, здатність до висування оригінальних ідей та дослідницької діяльності, розвинута уява і фантазія; уміння аналізувати, альтернативність, дивергентність та пошуково-перетворюючий стиль мислення тощо [5, с. 144-153].

Зважаючи на зазначене, є сенс погодитися, що творчі здібності забезпечують швидке набуття знань та умінь, закріплення й ефективного застосування їх на практиці. А це означає, що для їх удосконалення велике значення має розвиток психічних процесів – пам'яті, уваги, уяви тощо. Саме ці якості, за даними психологів (Г. Айзенк, Дж. Гілфорд, І. Кант, А. Маслоу, А. Олох, А. Танненбаум та інші), є основою для розвитку продуктивного мислення і творчих здібностей учнів.

Аналіз та узагальнення теоретичних праць широкого загалу вчених різних наукових галузей, робить можливим висновок відносно того, що у дітей, обдарованих у сфері академічних досягнень, найкраще розвинутими можуть бути окремі здібності: до мови і літератури, математики або природознавства. Для оцінки даного типу мислення може бути використаний Стенфордський тест досягнень [3].

Діти з творчим і продуктивним мисленням відрізняються незалежністю, невимушеністю поведінки, винахідливістю, здатністю продукувати оригінальні ідеї, знаходити нестандартні рішення. Така творча спрямованість обдарованості передбачає оцінювання насамперед творчих здібностей із використанням «фігурної форми тесту творчого мислення Торренса», «Тест віддалених асоціацій» С. Медника, вербальний тест творчого мислення «Незвичне використання» І.Аверіної та особистісних характеристик («Особистісний запитальник Г. Айзенка», «Характерологічний запитальник К. Леонгарда-Н. Шмішека», «Кольоровий тест М. Люшера» [1].

Діти, які відзначаються контактністю, великою потребою в спілкуванні й лідерстві, ініціативні, мають значні організаторські здібності, впевнено почувуються серед однолітків і дорослих, завжди обираються ровесниками на головні ролі в іграх і заняттях. Для таких дітей ефективними будуть особистісні методики і соціометрія («Комплексний особистісний соціометричний тест» О. Зварикіна) [1]. Якщо ж у дитини молодшого шкільного віку переважають художні здібності (схильність до малювання, музики, хореографії тощо), тестування тут має бути спрямоване на оцінювання ступеня емоційної стійкості, оскільки ці діти часто відрізняються від інших високою вразливістю і потребують індивідуального підходу з боку педагогів [2]. Обдарованість у руховій сфері виявляється у високому ступені розвиненості психомоторних реакцій, спритності, значній фізичній силі, розвитку рухових навичок (біг, стрибки). Діагностика обдарованості в цій сфері проводиться за допомогою методик визначення зорово-моторної координації («Тест творчих здібностей у дії та русі» Торренса) [4].

Цілком логічним бачиться те, що формуванню творчих здібностей найбільш сприяє проблемний тип навчання, ідеї якого ґрунтовно розглядалися різними дослідниками (В. Зягвизинський, І. Лернер, А. Махмутова, А. Терещук та інші). Адже він, як провідний елемент сучасної системи розвиваючого навчання, поєднує у собі самостійну систематичну пошукову діяльність учнів із засвоєнням готових досягнень людства.

Опрацювання науково-теоретичних джерел відповідної проблематики дає змогу пересвідчитися, що педагогічними умовами творчого розвитку молодших школярів в загальноосвітньому навчальному закладі є: врахування індивідуальних особливостей учнів, стимулювання емоційно-почуттєвої сфери дітей молодшого шкільного віку, сприяння дієвості їхньої уяви і фантазії, різноманітність способів реалізації в діяльності (самовираження) учнів тощо.

Результати нашого дослідження учнів третіх класів загальноосвітньої школи за показниками творчого та інтелектуального компонента, рівня уяви та пізнавальної активності показали, що високий інтелект не завжди є запорукою високої творчості, і навпаки, висока творчість не є запорукою високого інтелекту. Кількість дітей із середнім рівнем розвитку здібностей переважає над кількістю обдарованих дітей. Але це не означає, що обдаровані діти – це діти, описані в науковій літературі, і вони не існують в реальності, це лише ще раз доводить, що обдарованих дітей небагато. Включаючи учнів у різноманітні

форми роботи, різні за складністю і напрямками, ми дійшли висновку, що ефективність даного шляху значно посилюється, якщо при цьому враховуються такі вимоги: ефективність форм роботи зростає відповідно до соціально корисного значення; у всі форми організації життєдіяльності має бути закладена мета ліквідації суперечності між індивідуальними і колективними потребами та інтересами; форми організації життєдіяльності учнів мають будуватися з урахуванням вікових особливостей дітей.

Таким чином, на основі аналізу дослідження з проблеми творчих здібностей, можемо констатувати, що творчі здібності є сукупністю властивостей і особистісних якостей особистості; такі здібності відзначаються відповідністю до вимог певного виду діяльності, що зумовлюють їхню результативність; для розвитку творчих здібностей особистість повинна мати внутрішню мотивацію; розвиток творчих здібностей відбувається у процесі креативної діяльності.

1. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2001. – 752 с.
2. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посіб. для вчителів / Л. М. Масол. О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. – Х. : Веста : Ранок, 2006. – 256 с.
3. Моляко В. О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / В. О. Моляко, О. Л. Музика. – Житомир : Рута, 2007. – 319 с.
4. Сергієнко Л. П. Тестування рухових здібностей школярів / Л. П. Сергієнко. – К. : Олімпійська літ-ра, 2001. – 439 с.
5. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник / С. О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Віра Лукаш, магістрантка 5 курсу, Педагогічний інститут
Червінська І.Б., к.п.н., доцент*

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ*

У статті розкриваються особливості використання засобів невербальної комунікації у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи I ступеня.

Вказується, на те, що невербальне спілкування є однією з найважливіших характеристик міжособистісної комунікації, яка сприятиме досягненню успіху не лише в діловій сфері, але й у повсякденному житті.

Автор акцентує увагу на те, що вміння розпізнавати і вдало застосовувати знаки і символи невербальної системи спілкування сприятимуть підвищенню ефективності організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній школі.

Ключові слова: невербальна комунікація, учні молодшого шкільного віку, освітній процес, спілкування.

THE USE MEANS OF NON-VERBAL COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF ELEMENTARY SCHOOL

In the article features the use of nonverbal communication in the educational process of a comprehensive school degree.

It is claimed that non-verbal communication is one of the most important characteristics of interpersonal communication, which help to achieve success not only in business but also in everyday life.

The author emphasizes that the ability to identify and successfully use signs and symbols of non-verbal communication systems to improve the efficiency of the educational process in the school.

Keywords: non-verbal communication, pupils of primary school age, educational process.

Актуальність теми. У сучасних умовах наукового пізнання актуальним залишається вивчення комунікації як соціального феномену. Глобалізація суспільних та міжособистісних процесів, що відбувається в умовах суспільних трансформацій супроводжується не тільки проникненням різних форм комунікації в усі сфери життєдіяльності суспільства, виникненням і розвитком якісно нового типу комунікативних структур і процесів, а й глибоким переосмисленням інноваційним змінам у соціально-комунікативній сфері, місця і ролі комунікації у розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На початку ХХІ століття слова Нікласа Лумана, про те, що людські відносини та й саме суспільне життя неможливі без комунікації набувають нового змісту та викликають особливий інтерес до окресленої проблеми. Адже будь-яке спілкування зазвичай відбувається на двох рівнях: вербальному та невербальному. Вербальна комунікація – це взаємодія, яка побудована на лексично виділених одиницях (словах), і яка дозволяє спілкуватися як на відстані, так і у безпосередньому контакті. За даними досліджень К.Ховланда, Н.Н. Богомолової, В.А. Лабунської слова передають лише 7% інформації, в той час як невербальна комунікація значно більше: звукові засоби – 38 %, а міміка, жести та пози (пантоміміка) – 55 %.

Мета статті: розкрити особливості використання засобів невербальної комунікації у навчально-виховному процесі ЗОШ І ступеня.

Виклад основного матеріалу. Комунікація сучасної людини відбувається в умовах переважання інформаційних потоків, що спричинило формування нового феномену комунікації – «зменшення застосування у мовній комунікації засобів словесного мовлення». Це відбувається шляхом компенсації вербального спілкування іншими видами комунікації, тобто доповнення мовлення людини невербальними засобами спілкування.

Невербальна комунікація - це комунікація за допомогою не мовних (не вербальних) засобів, що відрізняються від мовних засобами та формою виявлення, а також в сукупності слугують для створення, передачі, сприйняття та інтерпретації повідомлень.

Невербальне спілкування з використанням візуальних чи інших символів доповнює мову. А невербальна поведінка мовця (носія мови) виражає почуття, що лежать в основі того, про що йдеться у повідомленні. Тональність голосу, темп мовлення, вираз обличчя, жести видають емоції. Відповідаючи на запитання викладача, деякі студенти можуть куйовдити волосся - жест, який може не мати ніякого відношення до того, про що говорить студент, але видавати його хвилювання або самовпевненість. Певні жести (наприклад, вкладання рук хрест-навхрест) психологи тлумачать як бажання індивіда захистити себе від нападу, тоді як вербальне повідомлення може свідчити про довіру та відкритість.

Невербальна та вербальна комунікації взаємодіють. Відомі психологи І.А.Зимня, С.В. Кучинський, які досліджували процеси взаємодії вербальних і невербальних компонентів спілкування, виокремили функції невербальних повідомлень стосовно вербальних:

- доповнення (у тому числі дублювання і посилення) вербальних повідомлень;
- заперечення вербальних повідомлень;
- регулювання розмови.

Основним призначенням невербальної комунікації є полегшення процесу сприйняття вербально вираженої інформації.

Особливості невербальної комунікації. Вона зазвичай неструктурована, її неможливо розкласти на окремі складники, оскільки вона є виявом темпераменту людини, її емоційного стану, самооцінки, соціальних статусів, належності до певної групи, субкультури тощо. Невербальні повідомлення є неінтернціональними, спонтанними, більшою мірою вроджені, ніж набуті; засвоюються кожним носієм певної культури переважно через спостереження, копіювання невербальної поведінки інших людей; передаються відтворюються експлікуються під домінантним впливом правої півкулі головного мозку.

Невербальне спілкування здійснюється такими шляхами:

- проксиміка (розташування комунікантів у просторі як чинник взаємодії);
- паралінгвістичне (голос, інтонація, темп мови) та екстралінгвістичне (паузи, кашель, подих) спілкування;
- візуальна взаємодія (мова поглядів);
- такесика (дотик).
- кінесика (спілкування за допомогою жестів).

Особливе місце в арсеналі невербального спілкування займає система жестів. Жести виражають певний зміст і вказують на те, що відбулося до й після конкретної ситуації. Їхня функція полягає в тому, щоб викликати у інших людей відповідну реакцію, в результаті якої відбудеться соціальна взаємодія – комунікація. Інтерпретуючи жест, людина узагальнює конкретну ситуацію, виявляючи думку, що передається їй через жестикуляцію. Експресивні рухи, у широкому сенсі, це – жести, які можуть відігравати роль своєї мови. Вони означають :

- щось, що суперечить змісту висловлення;
- передбачення повідомлення, яке далі буде передане вербальним шляхом;
- акцентування на тій або іншій частині мовного повідомлення;

- демонстрацію більш глибоких аспектів взаємодії, ніж ті, які демонструє вербальне висловлення;

- знак заміни окремого слова фрази для більш швидкого й кращого розуміння переданої, інформації тощо.

Як стверджує Є.А. Петрова, жестикуляція є одним з індикаторів ставлення до висловленого. Жест має властивість «таємне робити явним», про що завжди потрібно пам'ятати. Вони зазвичай керуються підсвідомими процесами.

Проксиміку (розташування комунікантів у просторі і часі як чинник налагодження взаємодії).

Для налагодження взаємодії між партнерами важливе значення має дистанція спілкування. А.А. Леонт'єв, зазначає, що питання взаємного розміщення учасників спілкування в просторі (особливо відстань) досить актуальне, оскільки залежно від цього чинника спілкування можна застосовуватися й інші немовні компоненти.

М. Аргайл емпірично підтвердив, що дистанція між комунікантами залежить від характеру відносин між ними. Тому особливо важливо враховувати зв'язок між перебігом процесу спілкування і розташуванням співрозмовників один щодо одного у просторі.

Також, можна використовувати просторову близькість для встановлення більш довірливих відносин зі співрозмовником, але при цьому потрібно дотримуватися обережності, тому що надмірне наближення до співрозмовника іноді сприймається як зазіхання на особистий простір. Паралінгвістичне спілкування (голос, інтонація, темп мови) та екстралінгвістичне спілкування (паузи, кашель, подих).

У спілкуванні вчителя з учнями суттєве значення має мовна інтонація. За твердженням М.М. Рибаквої, інтонація під час спілкування дорослих може нести до 40% інформації. З інтонації людина дізнається про ставлення до неї співрозмовника, вона володіє «емоційним слухом», розшифровує не тільки зміст, сенс сказаних слів, а й ставлення до неї з боку інших.

Встановлено, що 60-90% правильних суджень про людину, її внутрішній стан ґрунтуються на вмінні розшифровувати характеристики голосу й манери говорити.

Візуальна взаємодія (міміка, мова поглядів).

Міміка. Міміка є, перш за все, продуктом діяльності нервової системи, своєрідним відгуком на автоматичні, неусвідомлені й усвідомлені сигнали зі спеціалізованих відділів центральної нервової системи. Так, вираз посмішки на обличчі розпізнається безпомилково представниками різної статі й віку.

Практично нескінченне різноманіття мімічних рухів та варіанти їх поєднань (за даними Є.А. Петрової їх є понад 20 тис.) дає можливість виразити власний емоційний стан і ставлення до іншої людини: інтерес, розуміння або байдужість та ін.

Мова поглядів. Погляд займає особливе місце в системі невербального спілкування людини, ним можна висловити ставлення до іншої людини, до її поведінки, поставити запитання, дати відповідь та ін. Вплив погляду залежить від дистанції спілкування: чим ближче до людини знаходиться співрозмовник, тим сильніша його дія.

Такесика (дотик). Дотик або тактильна комунікація. За допомогою дотику можна привернути увагу, встановити контакт, висловити своє ставлення до людини.

Трактування невербальної інформації є різним. Так психологи Алан і Барбара Піз вважають, що вміння *читати невербальні сигнали* є найважливішою умовою ефективного спілкування. Невербальні сигнали є важливими у спілкуванні із декількох причин:

- близько 70% інформації людина сприймає саме по зоровому (візуальному) каналу;
- невербальні сигнали дозволяють зрозуміти істинні почуття і думки співрозмовника;
- ставлення до співрозмовника часто формується під впливом першого враження, а воно, у свою чергу, є результатом дії невербальних чинників – хода, вирази обличчя, погляду, манери триматися, стилю одягу та ін.

Правильне трактування невербальної інформації передбачає врахування наступних чинників:

- контекст, у якому функціонують невербальні сигнали. Йдеться про те, що один жест може мати різне тлумачення за різних ситуацій, обставин;

- індивідуальні, психофізіологічні властивості людини (стан здоров'я та його вплив на використання невербальних сигналів);

- соціальний статус людини в суспільстві, а також її соціальні ролі. Роль може бути справжньою або удаваною, обраною для маскуванню;

- національні та регіональні особливості середовища застосування невербальної комунікації;

- власний стан і досвід. Застосовувати їх слід обережно, трактуючи невербальні сигнали співрозмовника, оскільки власний досвід не завжди може бути об'єктивним.

Невербальна комунікація в міжнародному спілкуванні. Як уже зазначалося, невербальна комунікація не є інтернаціональною. Культура певного соціуму формує невербальну мову її носіїв: часто жести розповсюджені серед представників однієї нації можуть не мати ніякого значення чи нести протилежне значення для іншої.

До прикладу, східні слов'яни, прощаючись, махають рукою (як, до речі, і люди інших національностей, наприклад, англійці чи італійці), розвертаючи долоню від себе і розгойдуючи нею вперед і назад, тоді як англійці розгойдують нею з боку вбік, а італійці розвертають долоню до себе і розгойдують нею вперед та назад. Цей італійський жест українці чи поляки зрозуміють як «йдіть сюди», а це відповідно може викликати певні непорозуміння.

Висновок. Цінність невербальних сигналів у їх спонтанності, несвідомому походженні і широті. Таким чином, невербальне спілкування є однією з найважливіших характеристик міжособистісної комунікації. Уміння розпізнавати і вдало застосовувати знаки і символи невербальної системи спілкування допоможуть досягти успіху не лише в діловій сфері, але й у повсякденному житті.

Отже, система невербальних засобів комунікації є найпростішою і найекономічнішою системою, що усуває зайві формальні засоби та дозволяє досягти однозначності комунікації за умов узагальненого та полісемантичного характеру власне мовних засобів.

1. Алексюк А. М. Методика викладання і педагогічна майстерність / А.М.Алексюк – К., 1993. – 217 с.

СПІЛЬНА РОБОТА ШКІЛЬНОГО ЛІСНИЦТВА ТА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Любченко Я. І. V курс, факультет педагогіки та психології

Довга Т. Я., к.п.н., професор

*Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира
Винниченка, м. Кіровоград Україна*

В статті розглянуто особливості співпраці шкільного лісництва та початкової школи. Проаналізовано вплив шкільного лісництва на розвиток екологічної діяльності учнів. Наведено форми природоохоронної роботи з молодшими школярами в умовах діяльності шкільного лісництва.

Ключові слова: шкільне лісництво, початкова школа, молодший школяр, природоохоронна робота, екологічна діяльність.

SCHOOL FORESTRY AND ELEMENTARY SCHOOL TEAM - WORK IN THE DEVELOPMENT OF PUPILS`S ECOLOGICAL ACTIVITY

The peculiarities the team-work of school forestry and elementary school are analysed in the article. Much attention is payed to the influence of school forestry to the development of pupils` ecological activity. Kinds of conservation activity among junior pupils in school forestry are underlined.

Key-words: school forestry, elementary school, junior pupil, conservation activity, ecological activity.

Актуальність теми. Сучасні проблеми взаємостосунків суспільства і природи висувають нові невідкладні завдання. Одне з них – виховання молодого покоління, здатного гармонійно співіснувати з природою, раціонально використовувати і відтворювати її багатства, психологічно готового оберігати природу. Суспільство актуалізує потребу в компетентній особистості, яка на основі самостійного критичного мислення і відповідальності буде готовою і здатною не лише визначити екологічні проблеми, знаходити раціональні шляхи їхнього вирішення, а й попереджати виникнення інших.

Однією з форм збереження екологічної свідомості та охорони природи є створення шкільних (учнівських) лісництв, зародження яких у нашій країні розпочалося в 70-х роках минулого століття. Подальша діяльність шкільних лісництв була спрямована на виховання в учнів любові до рідного краю, набуття трудових умінь і навичок в галузі лісівництва, забезпечення раціонального природокористування. Робота в лісництві забезпечує залучення школярів до природоохоронної діяльності та на базі цього – збереження життєвих цінностей у взаємозв'язку з природою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На важливості екологізації сучасної шкільної освіти наголошується в освітніх документах: «Концепція екологічної освіти» (2001 р.), «Концепція національного виховання» (2009 р.), «Основні орієнтири виховання учнів 1 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» (2011 р.). Питання відповідального ставлення людини до природи досліджують сучасні вчені О. Є. Антонова, Т. В. Бабіна, О. Л. Пруцакова, Н. А. Пустовіт, Л. Д. Руденко, Г. С. Тарасенко та ін.

Метою нашої статті було проаналізувати спільну роботу шкільного лісництва та початкової школи з організації екологічної діяльності учнів.

Виклад основного змісту статті. В «Положенні про учнівське лісництво загальноосвітніх шкіл та позашкільних навчально-виховних закладів», затвердженому Наказом МОН України №66 від 30.01.2015 р., зазначається: «Учнівське лісництво – це структурний підрозділ закладу освіти, який забезпечує потребу школярів, учнівської молоді в здобутті знань, умінь і навичок у галузі лісівництва, сприяє вихованню свідомого ставлення до праці, до охорони природи, використання та відтворення лісових ресурсів та вибору майбутньої професії» [4].

«Положенням» передбачено, що Учнівське лісництво виконує різноманітні природоохоронні роботи у навчальних та позашкільних закладах, де навчаються його представники. Вони можуть створювати екологічні стежки, проводити спостереження, екскурсії, експедиції, походи тощо. Члени шкільного лісництва здійснюють посадку й посів лісу, доглядають за ростом лісових культур та лісо-насінними плантаціями, вирощують садівничий матеріал для озеленення; виявляють непогашені вогнища та ділянки лісу, пошкоджені шкідниками та хворобами; охороняють птахів та приваблюють їх до лісу, підгодовують диких тварин і птахів, ведуть облік та охороняють мурашники; виявляють та охороняють пам'ятки природи, рідкісні породи дерев та інших рослин; заготовляють лікарську сировину, гриби, ягоди, насіння дерев та чагарників; проводять фенологічні дослідження та спостереження.

На нашу думку, організація роботи шкільних лісництв здійснює суттєвий вплив на природоохоронну роботу молодших школярів. Саме в початковій школі формуються перші елементарні знання про природу та взаємозв'язки в ній, про людину як частину природи, ціннісного ставлення до природи, навичок екологічно доцільної поведінки; виховання почуття відповідальності за стан довкілля; розвиток потреби у спілкуванні з природою; активізація діяльності з охорони та поліпшення навколишнього середовища [5].

Діяльнісний підхід є найбільш ефективним у природоохоронній роботі, оскільки його використання дає змогу сформуванню практичних умінь й готовності охороняти природу. Ефективність реалізації цього підходу значно залежить від вибору форм організації природоохоронної роботи як молодших школярів, так і старшокласників. І цією формою є найбільш перспективне та практично значуще – шкільне лісництво. Адже дослідження такого напрямку природоохоронної роботи є важливою потребою сучасності й має статус нерозв'язаної проблеми. Зміст діяльності шкільного лісництва охоплює теоретичну підготовку, навчально дослідну, навчально-практичну діяльність та природоохоронну роботу [6, 384].

Для дослідження ми обрали Трушівський НВК «Дошкільний навчальний заклад-загальноосвітня школа I – III ступенів» Чигиринського району Черкаської області, на базі якого з 2012 року функціонує Трушівське шкільне лісництво, яким опікується Чигиринський лісгосп. Лісництво очолює педагог-наставник Раїса Олександрівна Перевізник, вчитель шкільного лісництва людина, безмежно захоплена лісом та справою лісівництва.

У нашому дослідженні ми прагнули реалізувати положення лісової педагогіки, розробленої кафедрою лісознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Розробники ідеї вважають, що лісова педагогіка дає учням розуміння сутності лісових екосистем (від окремого дерева до лісового покриву планети), їх екологічного, економічного та соціально-духовного значення, а також допомагає в організації відпочинку на природі і пізнання лісів в натурі. Автори вважають, що лісова педагогіка повинна викладатись у школах як факультативний предмет шкільної освіти за трьома рівнями: *початковий* (переважно для учнів 2-3 класів); *базовий* (переважно для учнів 6-8 класів); *вищий* (для учнів 10-11 класів).

За основу своєї дослідницької діяльності ми, як майбутні фахівці з початкової освіти, обрали початковий рівень, завданням якого є прищеплення дітям молодшого шкільного віку любові до лісу та розширення можливостей дитячого пізнання природи. Навчально-виховна робота на цьому рівні проводиться в цікавій ігровій формі, що відповідає віковим особливостям дітей, викликає інтерес та бажання брати безпосередню участь у

природоохоронній діяльності, берегти ліс і примножувати природні багатства. Початкова ланка передбачає вивчення основ екології, лісової справи та знайомства з рослинним, тваринним світом, що сприяє подальшому входженню учнів у світ лісової справи.

В Трушівському НВК працюють педагоги, які приділяють значну увагу екологічному вихованню молодших школярів, розповідають про користь лісу, про професію лісівника, знайомлять з досягненнями шкільного лісництва.

Так, протягом останніх років члени лісництва та учні школи є активними учасниками усіх акцій, конкурсів, еколого-природничих заходів, які проводять лісівники. Нещодавно Трушівське шкільне лісництво під керівництвом Р. О. Перевізник вибороло гран-прі на ІХ Всеукраїнському зльоті шкільних лісництв загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, що з 8 по 11 вересня 2015 року проходив на базі державних лісгосподарських підприємств та закладів освіти Хмельницької області. З розумінням і великим задоволенням школярі висівають насіння, допомагають у вирощуванні та висаджуванні сіянців, доглядають за лісовими культурами та лісо-насінневими плантаціями, заготовляють лісове насіння, охороняють та підгодовують птахів, заготовляють лікарську сировину та активно проводять дослідницьку роботу [1].

Вчителі початкової ланки залучають своїх підопічних до посиленої природоохоронної роботи та екологічної діяльності. Зокрема, з молодшими школярами традиційно проводяться такі заходи: екологічна гра «Подорож екологічними стежками», акція «Збережи ялинку», гра-подорож «У лісовому царстві», екологічна вікторина «Знавці рослин», еколого-психологічний тренінг «Знай, люби, бережи!» тощо.

Висновок. Отже, результатом взаємодії шкільного лісництва з початковою школою є формування особистості молодшого школяра, який уже сьогодні долучається до охорони природи, збереження й удосконалення навколишнього середовища та готується вирішувати екологічні проблеми в майбутньому.

1. З досвіду роботи шкільного лісництва: Методичний посібник / Автор-упорядник Р. О. Перевізник. – Трушівці, 2013.– 71с.
2. Концепція екологічної освіти України: затверджено Рішенням Колегії МОН України № 13/6 – 19 від 20.12.2001 р.
3. Основні орієнтири виховання учнів 1 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів: Затверджено Наказом МОН України № 1243 від 31.10.2011 р.
4. Положення про учнівське лісництво загальноосвітніх шкіл та позашкільних навчально-виховних закладів: затверджено МОН України № 66 від 30.01.2015р.
5. Савлущинська Л.Г. Досвід організації позакласної роботи з виховання екологічної культури учнів початкових класів на прикладі роботи гуртка Великодолинського шкільного лісництва «Паросток» [Електронний ресурс] / Л. Г. Савлущинська, В. А. Лончак. – Режим доступу: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/journals/2011/NiO_4_2011/statti/Savl.htm
6. Турбар Т. Природоохоронна робота учнів у шкільних лісництвах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) / Т. Турбар // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – Мелітополь: МДПУ. – 2015. – №1. – С. 383 - 387.

KARY I NAGRODY STOSOWANE WOBEC DZIECI W WIEKU Wczesnoszkolnym we Współczesnej Rodzinie

*Amanda Miszczak. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie
Mazur Piotr - Prof. nadzw. dr hab. Piotr Mazur – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w
Chełmi, Polska*

Кари і нагороди są środkami często stosowanymi w wychowaniu i nauczaniu dzieci. Służą one głównie do wywołania zmian w postępowaniu. W pracy tej przedstawione są definicje kar i nagród wybitnych pedagogów i psychologów. Pomimo związku pomiędzy nagrodą i karą zjawisk tych nie uważa się za symetryczne, ponieważ różne oddziaływania wychowawcze wywołują różne skutki w zachowaniu u dzieci. Praca przedstawia również badania dotyczące kar i nagród.

Słowa kluczowe: kara, nagroda, rodzice, uczniowie, badania,

Покарання та заохочення зазвичай використовуються в вихованні та навчанні дітей. Вони використовуються в основному, щоб викликати зміни в поведінці. У даній роботі представлені визначення видатних педагогів і психологів про методи покарання і заохочення. Незважаючи на взаємозв'язок між винагородою і заохочення вони по різному впливають на дітей і викликають різні результати в поведінці дітей. У статті представлені дослідження по використанню заохочення і покарання.

Ключові слова: покарання, нагорода, батьки, студенти, наукові дослідження

Od urodzenia rozwój dziecka kierowany jest poprzez egzekwowanie zakazów, nakazów, poleceń czy instrukcji. Podstawowym procesem, dzięki któremu udaje się egzekwować wyżej wymienione formy, jest uczenie się, a w nim wzmacnianie zachowań poprzez użycie nie tylko odpowiednich metod wychowawczych, ale i odpowiednich metod kierownictwa. Kary i nagrody są środkami często stosowanymi w wychowaniu i nauczaniu dzieci. Służą one głównie do wywołania zmiany w postępowaniu wychowanka.

M. Ziemska wyraźnie zaznacza, iż stosując metody wychowawcze: „*warto pamiętać, że są one celowymi, świadomymi, planowymi sposobami wychowania, którymi należy kształtować zarówno instrumentalne aspekty czynności, jak i odpowiednie ustosunkowania wychowanków, zgodnie z zamierzonymi celami wychowania*”¹⁰.

Nagrody i kary należą do jednych z ważniejszych metod wychowawczych. Pojęcia nagrody i kary w wychowaniu istnieją od bardzo dawna i mimo, że zmieniają się ich metody stosowania to nadal towarzyszą pracy pedagogicznej. W przeszłości metodę oddziaływania wychowawczego stanowiły przede wszystkim kary cielesne. Miały one na celu wychować człowieka posłusznego ustalonym normom społecznym¹¹.

Obecnie twierdzi się (za autorami encyklopedii pedagogicznej), iż: „*funkcję nagrody lub kary pełnić może każdy bodziec, czynnik czy zdarzenie, które wywierają wpływ na poprzedzającą je reakcję lub zachowanie [...] nasilenie lub zwiększenie częstości poprzedzających je zachowań, nosi miano nagrody, jeśli zaś prowadzi do zmniejszenia częstości lub zaniku tego zachowania, pełni rolę kary*”¹².

I. Jundziłł wskazuje, że: „*nagradzanie i karanie jest uzależnione od całokształtu życia rodzinnego i oddziaływań stosowanych wobec dzieci, czyli od systemu wychowania*”¹³.

W literaturze psychologicznej funkcjonuje odmienne ujęcie problematyki nagród i kar. E. L. Thorndike, jeden z pierwszych psychologów teorii uczenia się, której w swojej pracy poświęcił dużo uwagi problemowi kar i skuteczności karania, wyróżnił dwa typy efektów i nazwał je nagrodą oraz karą. Wyżej wymieniony autor „*nagrodę definiuje jako zadowalający stan organizmu, stan który przez organizm jest poszukiwany. Kara natomiast to niezadowolający stan organizmu, którego organizm unika*”¹⁴.

Największy zwolennik karania O. H. Mowrer uważa, że kara to również brak nagrody, „*bowiem niezaspokojona nadzieja jest karą, a tym samym wygaszanie jest również skutkiem działania określonego rodzaju kar*”¹⁵.

Zauważono, iż psycholodzy uczenia się zupełnie inaczej podchodzili do znaczenia pojęć, jakimi są kary i nagrody, według E. L. Thorndike’a, B. F. Skinner’a, O. H. Mowrer’a i N. E. Miller’a to właśnie strach decydował o tym czy zaistniała kara bądź nagroda. Badacze twierdzili, że to właśnie kary są skuteczniejszymi metodami wychowawczymi, prowadzącymi do uniknięcia pewnych czynności i do zmiany w zachowaniu.

Analiza powyższych stwierdzeń w psychologii wskazuje, że metody wychowawcze, jakimi są kara i nagroda oznaczają to samo, mimo że badacze posługują się inną terminologią w ich ujęciu „*nagrodą jest wszystko to, co powoduje lub prowadzi do przyjemności, zaś karą - to co prowadzi do niechęci i ją wywołuje w organizmie*”¹⁶. Pomimo związku pomiędzy nagrodą i karą zjawisk tych nie uważa się za symetryczne, ponieważ różne oddziaływania wychowawcze wywołują różne skutki w zachowaniu u dzieci.

W ujęciu pedagogicznym kara i nagroda są środkami stosowanymi świadomie w celu wywołania zmiany w postępowaniu wychowanka. Pedagodzy zwracają uwagę na większą rolę stosowania metody nagrody, niż kary, ponieważ koryguje ona i efektywniej wzmacnia prawidłowe działania w wychowaniu dziecka.

¹⁰ M. Ziemska . *Rodzina i dziecko*, Warszawa 1986, s. 327.

¹¹ M. Ochmański, *Nagrody i kary w wychowaniu dzieci w młodszym wieku szkolnym*, Warszawa 2001, s. 13

¹² *Nagrody i kary, [w:] Encyklopedia pedagogiczna, pod redakcją W. Pomykała*, Warszawa 1997, s. 407.

¹³ I. Jundziłł, *Nagrody i kary w wychowaniu*, Warszawa 1986, s. 9.

¹⁴ S. Mika, *Skuteczność kar w wychowaniu*, Warszawa 1969, s. 21, 22.

¹⁵ S. Mika, op. cit., s. 42, 53.

¹⁶ M. Ochmański, *Nagrody i kary w wychowaniu dzieci w młodszym wieku szkolnym*, Warszawa 2001, s. 15.

Reasumując powyższe rozważania należy stwierdzić, iż prawidłowe stosowanie nagród oraz kar wymaga od rodziców taktu oraz przemyślanego działania. Nagrody powinny być stosowane w parze z karami we właściwy sposób zależnie od danej sytuacji. Dlatego też ważne jest poznanie różnorodnych rodzajów kar i nagród stosowanych w wychowaniu rodzinnym.

Aby bliżej poznać funkcjonowanie rodziny i metody wychowawcze jakie rodzice stosują wobec dzieci, przeprowadzono badanie w Szkole Podstawowej w Chelmie, gdzie w badaniach wzięło udział 64 rodziców (56 kobiet, 8 mężczyzn), którzy mają dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Postawiono jeden problem badawczy : Czym charakteryzuje się stosowanie kar i nagród wobec dziecka w wieku wczesnoszkolnym? Do przeprowadzenia badania wykorzystano narzędzie jakim był kwestionariusz ankiety składający się z 12 pytań. Dane procentowe przedstawione poniżej nie sumują się, do 100 ponieważ badani mieli do wyboru więcej niż jedną odpowiedź.

Wyszczególniono kilka problemów szczegółowych takich jak :

- Jaki rodzaj kar i nagród stosują rodzice?
- Jakie są powody stosowania kar i nagród przez rodziców?
- Jakie są konsekwencje stosowania kar i nagród przez rodziców?
- Jak rodzice oceniają skuteczność stosowania kar i nagród?

Pierwszym pytaniem w ankiecie było: Jaki rodzaj nagród stosują rodzice wobec swoich dzieci? Z wnikliwej analizy wynika, że ponad 94% rodziców nagradza swoje dziecko pochwałą, 86% rodziców deklaruje, że jedną z metod nagradzania jest przytulenie dziecka i okazanie zadowolenia i miłości, 52% rodziców obdarowuje swoje dziecko jakąś nagrodą rzeczową, 50% rodziców oznajmia, że darzy swoje dziecko zaufaniem oraz wykonuje z dzieckiem czynność, którą dziecko samo sobie wybierze i jest to rodzaj nagrody. 41% rodziców wspólnie z dzieckiem bawi się i spędza czas. Słodczyce mimo swojej szkodliwości zdobyły aż 37,5% poparcia rodziców jako forma nagrody. Oglądanie telewizji nie jest popularną metodą nagradzania ponieważ tylko 34% rodziców stosuje ją w codziennym życiu, co jest bardzo pozytywną wiadomością. Ostatnią rzadziej wymienianą, formą nagrody przez rodziców jest obdarowywanie dziecka pieniędzmi tylko 9% rodziców stosuje tę formę. Rodzice mieli również możliwość wymieniania dodatkowych nagród jakie stosują i 25% mówi, że nagrodą dla dziecka jest wspólne spędzanie wolnego czasu, czytanie książek, wycieczki, wieczór gier, zwykły uśmiech czy rozmowa.

Kolejnym pytaniem skierowanym do rodziców było: Jakie są motywy stosowania nagród przez rodziców? Najbardziej i najczęściej dzieci nagradzane są za dobre stopnie aż blisko 60% rodziców za to właśnie ceni swoje dzieci. Jest to zjawisko niepokojące, ponieważ dobre stopnie powinny być sukcesem dziecka i nagrodą za piątkę w szkole powinna być zdobyta wiedza, jaką dziecko przyswoiło. Również fakt ten może być niepokojący ze względu na to, że uczy się dzieci zdobywania wiedzy po to, by otrzymać nagrodę od rodzica. Grzeczne i poprawne zachowanie jest kolejną wartością, za którą dzieci dostają wyżej wymienione nagrody (45% ankietowanych zaznaczyło tę odpowiedź). 42% rodziców nagradza swoje dziecko gdy wykona ono czynność domową, o którą prosi rodzic. Posłuszeństwo i posprzątanie swojego pokoju zdobyło 17% uznania wśród rodziców. Spełnienie prośby rodziców jest kolejnym motywem do obdarowania dziecka czymś wyjątkowym (9%). 9% rodziców chętnie nagradza swoje dziecko za osiągnięcia sportowe i teatralne. Najmniej atrakcyjnymi rzeczami, za które dziecko otrzymuje nagrodę są wizyty u dentysty, ładny rysunek, dbanie o swoje przedmioty, chęć naprawy błędów ponieważ nie zdobyły one uznania nawet u 5% rodziców.

Na pytanie o konsekwencje stosowania nagród zdania rodziców były podzielone. Ponad 22% ankietowanych nie udzieliło żadnej odpowiedzi na to pytanie. 14% rodziców uważa, że stosowanie nagród poprawia u dzieci poczucie własnej wartości i dodaje pewności siebie. Nagrody zachęcają dziecko do poprawnego zachowania, tak uważa 12,5% rodziców. Ponad 7% rodziców mówi, że dzięki nagrodom ich dzieci są przekonane, że trud, jaki wkładają w daną czynność, opłaca się i dzięki temu stara się lepiej wykonać zadanie. 7% rodziców uważa, że nagroda psuje dziecko i to dzięki niej dziecko wykonuje daną czynność, a nie z własnej woli. Negatywną opinię na temat nagród ma 6% rodziców, którzy twierdzą, że nagrody rozpieszczają ich dzieci i powodują w nich brak samodzielności. Opinie rodziców są bardzo podzielone, ponieważ kolejne 6% ankietowanych uważa, że dzięki stosowaniu nagród dziecko wie, co jest dobre a co złe i nabiera pozytywnego nastawienia do świata. Tylko 3 % rodziców mówi o bezpieczeństwie jakie daje nagroda. Spośród 64 rodziców zaledwie 1,5% deklaruje, że dziecko przez nagrodę czuje się kochane i jest posłuszne.

Pytanie ostatnie w ankiecie dotyczyło skuteczności nagród. 95% ankietowanych uważa, że stosowanie nagród jest skuteczne. Niewielu rodziców bo 5% zadeklarowało, że nagrody nie są skuteczne.

Ankieta dotyczyła również kar, jakie rodzice stosują wobec swoich dzieci. Najczęstszą karą jaką wykorzystują rodzice jest zakaz wyjścia do kolegów ponad 45% ankietowanych udzieliło tej

odpowiedzi. Kolejną równie często stosowaną karą jest zakaz zabawy- 34%. Prawie 30% rodziców stosuje jako karę zakaz gry na komputerze, telefonie czy tablecie. Jest to bardzo niepokojące zjawisko tym bardziej, że nie było o tym mowy w nagrodach, co oznacza, że używanie sprzętu elektronicznego jest normą u dzisiejszych dzieci już w Szkole Podstawowej. 25% ankietowanych zabrania swojemu dziecku oglądania telewizji. Badania pokazują, że u ponad 20% ankietowanych jedną z metod karania jest krzyk. Najgorszą karą dla dziecka jest obojętność rodzica, 9% rodziców stosuje tę formę kary. 6% rodziców wyraża swoje niezadowolenie. Mimo prawnego zakazu stosowania kar cielesnych 6% rodziców stosuje tzw. „klapsy”. Rodzice używają siły fizycznej wobec swojego dziecka. Mimo wielu kampanii i pedagogizacji rodziców nadal występują kary cielesne. 4,5% rodziców straszy swoje dziecko, 3% stawia do „kąta” oraz zabiera kieszonkowe. 1,5% rodziców każe dziecku klęczeć.

Na pytanie jakie są motywy stosowania kar wobec dzieci odpowiedzi były bardzo podobne. Najczęściej jak wynika z badań rodzice nagradzają dziecko za dobre stopnie. Można więc wnioskować, że za złe oceny karzą. Było by to jednak błędne myślenie ponieważ tylko 3% rodziców karze swoje dziecko za złe stopnie. Lenistwo, niedotrzymywanie słowa, zapominanie jest najmniejszym rodzajem przewinienia za, które dziecko otrzymuje karę, ponieważ tylko 3% rodziców zaznaczyło tę odpowiedź. Część rodziców 4,5% traktuje bunt dziecka jako formę sprzeciwu i za to dziecko może zostać ukarane. Lekceważące zachowanie, nie stosowanie się do zasad panujących w domu oraz nie odrobienie lekcji dla 6% rodziców jest powodem do ukarania dziecka. 9% ankietowanych deklaruje, że karze swoje dziecko za bałagan w pokoju i bicie oraz kłótnie z rodzeństwem i kolegami. Najczęściej jednak motywem stosowania wyżej wymienionych kar jest brak u dziecka reakcji na prośby rodziców- 39,5%, złe zachowania dziecka-25% oraz nie wykonywanie obowiązków- 19%. Na pytanie jakie są konsekwencje stosowania kar przez rodziców odpowiedzi były podzielone. 26,5% rodziców nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie. Podobnie jak w pytaniu o konsekwencje nagród. Rodzice nie widzą lub nie mają wyrobionego zdania na temat konsekwencji, jakie mogą pojawić się po zastosowaniu kary. Jest to zjawisko niepokojące i warte rozszerzenia badań. 12,5% ankietowanych uważa, że dzięki karze dziecko bardziej się słucha. 10,5% rodziców mówi o posłuszeństwie jakie może zaobserwować u swojego dziecka oraz o tym, że wie ono i rozumie, co złe zrobiło. 9% rodziców uważa, że dziecko poprzez karę poświęci czas na refleksję nad swoim negatywnym zachowaniem. Dzięki karze wychowanek staje się obowiązkowy-6%. Kilku rodziców (3%) uważa, że kara zastosowana wobec dziecka spowoduje okazywanie szacunku rodzicowi. Wielu ankietowanych mówi o negatywnych konsekwencjach stosowania kar takich jak : niedowartościowanie dziecka-4,5%, niska samoocena-6%, gorsze funkcjonowanie w grupie-3%, strach przed popełnianymi błędami-6%, zaczyna kłamać-3% oraz, że będzie karać podobnie swoje dziecko 1,5%.

Na pytanie ostatnie jak rodzice oceniają skuteczność stosowania kar 81% ankietowanych odpowiedziało, że są one skuteczne a 19%, że nie są skuteczne.

Podsumowując należy wrócić do problemu głównego, który brzmi następująco: Czym charakteryzuje się stosowanie kar i nagród wobec dziecka w wieku wczesnoszkolnym? Z przeprowadzonych badań wynika, że większość rodziców stosuje kary i nagrody. Główną nagrodą jest pochwała i jest ona udzielana najczęściej za dobre oceny, jakie dziecko uzyskuje w szkole. Karą zaś jest zakaz wyjścia do kolegów i rodzice stosują ją, gdy dziecko nie spełnia ich próśb. Wychowanie nie jest łatwym zadaniem, często wymaga ze strony rodzica dużo wysiłku i cierpliwości. Nikt nie rodzi się z umiejętnościami bycia rodzicem, więc warto czasem dać sobie prawo do popełnienia błędów. Trzeba się jednak na tych błędach uczyć. Jeśli zaś rodzice w postępowaniu wobec dziecka będą się kierować przede wszystkim miłością i faktycznym dobrem pociechy, te starania powinny przynieść pozytywne rezultaty. Antoine de Saint-Exupery pisał „*Tylko dzieci wiedzą, czego szukają*”. Rodzic musi pozwolić dziecku „szukać”. Rodzic musi być przewodnikiem życia dziecka a nie scenarzystą.

1. Encyklopedia pedagogiczna, pod redakcją W. Pomykała, Warszawa 1997.
2. Gordon T. Wychowanie bez porażek, IW PAX, Warszawa 1991.
3. Jundziłł I. Nagrody i kary w wychowaniu, Warszawa 1986.
4. Mika S. Skuteczność kar w wychowaniu, Warszawa 1969.
5. Ochmański M. Nagrody i kary w wychowaniu dzieci w młodszyim wiek szkolnym, Warszawa 2001.
6. Ziemska M. Rodzina i dziecko, PWN, Warszawa 1986.

ПРОЦЕС ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
Мончин О.Я., 5 курс, факультет педагогічної освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна
Мачинська Н.І., д.п.н., доцент, Львівський національний університет імені Івана
Франка, м. Львів, Україна

У статті розглянуто проблему формування екологічної культури молодших школярів. Автор акцентує увагу на рівнях пізнання учнями навколишнього середовища, змісті навчального матеріалу, методах екологічного виховання, серед яких: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові та дослідницькі. Важлива роль в екологічному вихованні молодших школярів належить вчителю, який створює навчальне середовище.

Ключові слова: екологічне виховання, екологічна культура, молодші школярі, навколишнє середовище.

**PROCESS OF THE ENVIRONMENTAL EDUCATION OF JUNIOR
SCHOOLCHILDREN**

The article reviews the problem of formation of environmental culture junior schoolchildren. The author focuses on levels of environmental knowledge of the students, the content of teaching material and methods of environmental education including explanatory, illustrative, reproductive, problem statement, part retrieval and research. An important role in the environmental education of junior schoolchildren belongs to the teacher who creates a learning environment.

Keywords: environmental education, environmental culture, junior schoolchildren, the environment.

Актуальність дослідження.

Екологічні проблеми є наслідком науково-технічного розвитку людства, вони інтенсивно впливають на економічне становище в тій чи іншій країні або її регіоні і, щонайголовніше, на менталітет суспільства. Сьогодні потрібні виховані, грамотні та культурні в екологічному відношенні люди.

Ось чому зараз перед учителями та вихователями стоїть завдання екологічної освіти і виховання молоді, а починати слід з найменших школярів, враховуючи їхні морально-психологічні особливості.

Спілкування з природою завжди було засобом виховання. Про її вплив на розумовий розвиток, формування моральних та естетичних якостей особистості писали видатні педагоги Ж.Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці, Ф.А. Дістервег, К.Д. Ушинський, В.О. Сухомлинський.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати систему педагогічних умов забезпечення екологічного виховання молодших школярів у процесі навчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу.

Екологічне виховання – це систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток в учнів екологічної культури [15, с.298].

Мета екологічного виховання – вироблення відповідального ставлення до навколишнього середовища, заснованого на екологічній свідомості. Це передбачає дотримання моральних і правових принципів природокористування і пропаганду ідей його оптимізації, активну діяльність з вивчення й охорони природи своєї місцевості.

Мета екологічного виховання може бути реалізована через такі завдання:

- формування системи знань про природу;
- розуміння взаємозв'язків і взаємозалежностей, що існують у природі;
- формування позитивного ставлення до природи, норм поведінки у природі;
- бажання зберігати і охороняти природу [3, с.365].

Результат екологічного виховання – сформована екологічна культура людини – це система наукових знань про процеси і результати взаємодії людини, суспільства і природи; відповідальність за природу як національну і загальнолюдську цінність, основу життя; готовність до природоохоронної діяльності [2, с.433].

Рівні пізнання учнями навколишнього середовища.

Перший – це усвідомлення молодшими школярами навколишнього середовища на основі сенсорного сприйняття реалій дійсності, оцінки форм, структури, кольору, окремих елементів цілого тощо. Для цього рівня характерним є наявність двох пізнавальних психічних процесів – відчуття і сприймання. Пізнання предметів і явищ об'єктивної дійсності і психічного життя людини, на думку С.Д.Максименка, забезпечується всіма пізнавальними процесами у їх єдності. Пізнання світу, хоча би яким складним воно не було, своїм підґрунтям має чуттєве пізнання. Відчуття, продовжує він далі, це найпростіший

психічний процес, первинна форма орієнтації живого організму в навколишньому середовищі саме з відчуття починається пізнавальна діяльність людини. А контактуючи з навколишнім світом, людина отримує інформацію не лише про певні властивості та якості, притаманні об'єктам і явищам, але й відомості про самі об'єкти як цілісні утвори. Таке цілісне їх відображення в мозку людини, завершує свою думку С.Д.Максименко, характеризує другу ланку єдиного процесу чуттєвого пізнання – сприймання [20;241].

Другий рівень пізнання полягає в усвідомленні учнями свого місця і ролі у навколишньому середовищі як в єдиній цілісній системі.

Третій рівень – це формування стурбованості за стан довкілля, як одного з найважливіших моральних та етичних характеристик особистості. У поняття стурбованості включаються ідеї про правила поведінки учнів у навколишньому середовищі, їх ставлення до природи і один до одного. Стурбованість, зазначає В.В.Червонецький, як моральна категорія пов'язана з критичною оцінкою екологічної ситуації, ступінь усунення наслідків якої не задовольняє особистість і викликає потребу в активній діяльності, метою якої є особисте бажання змінити стан справ на краще.

Четвертий рівень – це усвідомлення молодшими школярами того, що навколишнє середовище безпосередньо впливає на їх поведінку та на ступінь активності і широту адекватної дії, спрямованої на збереження природи [18;87].

Формування екологічної культури починається вже у 1-му класі. Враховуючи надзвичайну емоційну чутливість дітей, перевага віддається емоційно-естетичному сприйманню природи.

У 1-му класі зміст навчального матеріалу спонукає учнів замислитися над тим, як людина пізнає світ, що їй треба знати про природу, про своє середовище, як вона може набути знання про нього. Дитина починає осмислювати зв'язки в довкіллі – між людиною і живою та неживою природою, оволодівати знаннями про свій рідний край.

У 2-му класі діти розширюють коло набутих у 1-му класі знань про рослини й тварин, про ознаки живих організмів, зовнішню будову рослин і тварин; ознайомлюються з народними уявленнями про екологічне ставлення до рослин і тварин. Діяльність учнів спрямовується на пізнання змін у довкіллі, особливо повторюваних, на їх передбачення.

У 3-му класі учні оволодівають знаннями й вміннями щодо планування і проведення спостережень. Учні отримують уявлення про тіла, речовини, зміни, що відбуваються в довкіллі, «застосовують» зміст закономірності збереження стосовно перетворення речовин, ознайомлюються з гірськими породами, корисними копалинами, способами їх видобутку, використання, збереження; отримують уявлення про ґрунт, доходять до висновку про необхідність збереження ґрунтів.

У 4-му класі у дітей формується уявлення про зміст загальних закономірностей існування природи. Підготовка школярів до діяльності з охорони природи здійснюється з урахуванням вікових особливостей. Учні початкових класів охоче доглядають за рослинами, молодими деревцями, маленькими тваринками [1, С.5-8].

Ефективне екологічне виховання школярів передбачає:

- оптимізацію змісту неперервної екологічної освіти всіх вікових груп школярів, висвітлення екологічних питань у процесі вивчення окремих предметів, використання внутрі- та між предметних зв'язків;
- створення в школах належної навчально-матеріальної бази (куточків охорони природи, живих куточків та ін.);
- удосконалення форм і методів екологічного виховання, активне залучення школярів до природоохоронної роботи;
- формування мотивів відповідального ставлення до природи, прагнення глибше пізнати її, примножувати її багатства [4, с.300].

Для формування екологічної культури молодших школярів слід використовувати всі запропоновані в науці і практиці методи екологічного виховання, із застосуванням засобів народних традицій ставлення до природи.

Можна запропонувати таку класифікацію методів екологічного виховання молодших школярів на уроках «Природознавства»:

1. Пояснювально-ілюстративні: бесіда, пояснення, розповідь.
2. Репродуктивні: завдання екологічного змісту; спостереження за сезонними змінами у природі; опорні схеми; варіативні завдання.
3. Проблемного викладу: пояснення, спостереження, бесіда.
4. Частково-пошукові: загадки, ребуси, кросворди, вікторини, цікаві вправи, фенологічні спостереження, опорні схеми.

5. Дослідницькі: спостереження за сезонними змінами у природі, перевірка народних прикмет про взаємозв'язки в природі шляхом спостережень, проблемні завдання [5,39-40].

Добираючи методику та форми роботи, слід орієнтуватися на вікові особливості сприймання школярами природи. Дуже важливо правильно вибирати час, спосіб проведення того чи іншого методу або форми роботи, оскільки від цього залежить обсяг та характер інформації, що підлягає засвоєнню і закріпленню. Усе це сприяє гармонізації, а іноді й відновленню порушеної рівноваги у стосунках юної особистості з природою.

Організувати діяльність дітей треба так, щоб через самостійні відкриття, розв'язання проблемних завдань, різноманітні дії з природними об'єктами вони могли оволодівати новими знаннями, вміннями та навичками. Тому одне з головних завдань – навчити учнів бачити навколишній світ.

Висновки. Враховуючи сучасний стан екології, ми можемо сказати, що екологічна освіта є дуже важливою складовою нашого життя. Щоб виховати екологічно освічену особистість, вчителю потрібно докладати чимало зусиль. Екологічне виховання повинне гармонійно пов'язуватись з навчанням школярів. Зміст і завдання екологічного виховання реалізуються і в урочній, і в позаурочній формах організації навчання.

1. Вілкова Г. Б. Формування ціннісного ставлення до природи / Г. Б. Вілкова // Початкова освіта. – 2012.- №46. – С. 5-8.
2. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навч. посіб. / Н.Є. Мойсеюк.- Вид. 5-те. - К., 2007.- 656 с.
3. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах: Монографія. / Г. П.Пустовіт. – К., Альмаматер, 2004. – 540 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. / М.М. Фіцула. – Вид. 3-те. – К.: Академвидав, 2009.- 560 с.
5. Химинець О. В. Психолого-педагогічні основи екологічного виховання / О.В. Химинець // Початкова школа. – 1998. – № 4. – С. 38–40.

ЖАСТАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕСІНЕ ӘСЕР ЕТУШІ ФАКТОРЛАР

**Нагашбай Макпал Мендібайқызы 5В012300-әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану мамандығының 4 курс студенті,
Нурғалиева Долорес Абилдаевна п.ғ.к., аға оқытушы
Абай атындағы ҚазҰПУ-і.**

Традиции, морально-этические ориентации казахского народа, народная мудрость, является одним из ведущих задач воспитания подрастающего поколения, как формирующее положительное начало в развитии личности и выступает основным фактором развития человека.

Tradition, moral and ethical orientation of the Kazakh people, folk wisdom, is one of the leading tasks of upbringing of the younger generation, as forming positive start in personal development and is a key factor of human development.

Қазіргі әлемдік үдерістер өте күрделі. Ақпараттар тасқыны, ғылыми техникалық жаңалықтардың үдей түсуі, адамзаттың өмір сүру формалары мен салттарының ұқсас болуы, түрлі халықтардың ойлау жүйелерінің жақындасуы, ғаламдық қауіптер мен қайшылықтардың үдеуі халықтардың ұлттық өміріне үлкен ықпалын тигізуде.

Себебі, ұлттық тәрбиеге әсер ететін факторларды адамды белсенді іс-әрекетке құлшындыратын, тәрбие беру жүйесін модернизациялауға әсерін тигізетін табиғи және әлеуметтік фактілер шарттары ретінде қарастырады. Адамға әсер ететін түрлі жағдайларды қозғаушы күш деп атайды. Ғалым А.В.Мудрик барлық адамдардың әлеуметтенуіне белгілі бір ортаның ықпалы болатынын зерттей отырып, әлеуметтендірудің жағдайлары мен қозғаушы күштерін төрт топқа біріктіреді.

Бірінші – мегафакторлар (мега- ете үлкен) – космос, неосфера, планета, әлем бұлар басқа қозғаушы күштер арқылы барлық жер бетінің тұрғындарын әлеуметтендіруге әсер етеді.

Екінші – макрофакторлар (макро-үлкен) - ел, мемлекет, этнос, қоғам бұлар белгілі бір елді мекенде өмір сүрестін тұрғындарды әлеуметтендіру.

Үшінші - мезофакторлар (мезо-орташа) - тұрғылықты жерде халықтың болмыс түрі, әртүрлі субмәдениетке қатысы бойынша сараланатын адамдардың үлкен тобын әлеуметтендіру жағдайы.

Төртінші - микрофакторлар – белгілі бір нақты адамдарға әсер ететін қозғаушы күштер жатады – үйелмен мен отбасы, көрші, құрдастар тобы, тәрбие орындары, әртүрлі

қоғамдық, діни, мемлекеттік, жеке ұйымдар, микросоциум. Бұл факторлар адамның толымды түрде әлеуметтену үдерісін сипаттайды.

Қазақстан Республикасында ұлттық тәрбие берудің жетекші факторларының бірі ғаламдық жаһандану, оның жағымды және жағымсыз тұстарының мәнін түсінуі қажет.

Әлеуметтенудің жаңа факторлары: еңбек нарығы, кәсіпкерлер институты, әлеуметтік өмірдің барлық саласын ақпараттандыру, қоғамның жаңа типі негізінің қалыптасуы, оны жаһандық ақпараттық қоғамға ендіру. Жаһандану – Қазақстан халқының мәдениетаралық диалогы мен ұлттық тәрбиесіне ықпал ететін фактор.

Студент жастар мемлекет құраушы этнос ретінде қазақтың және Қазақстан халықтарының мәдени мұрасының маңызын түсінуі қажет. Студент жастар адамгершілік құндылықтарды меңгеруі, субмәдениеті мен жастар қозғалысына бағдарлануы; Қазақстандағы жастар саясаты мен оның негізгі нормативтік құжаттарының мәнін білуі; студент жастардың салауаттылығын арттыру; республикадағы ұлтаралық және конфессияаралық келісімнің негізгі тетігі, институты ретінде Қазақстан халқы Ассамблеясының іс-әрекетінің маңызын түсінуі қажет.

Халық даналығының кәусар бұлағы – қазақ халқының моральдық-этикалық дәстүрлерінде болашақ ұрпақты тәрбиелеу педагогикалық үдерістің жетекші мақсатының бірі және ұнамды бағдар беретін жеке тұлғаны дамытудың негізгі факторы болып саналады.

Тәлім-тәрбие адамзат тарихымен бірге жасап келеді. Бүкіл адамзатқа ортақ тәрбие талабы – жастарды адам болуға үйрету, адамгершілікке баулу. Ал адам болудың жолдары әр халықтың, ұлттың дәстүрінде, салтында. Ол үлкенді сыйлаумен, тыңдаумен, ата-ана, отбасы дәстүрін сақтаумен, ар-намысты ұятты бетке ұстаумен, өнер-білімге, еңбекке ұмтылумен анықталады. Бұның бәрін халықтық педагогикадан, ұлттық тәрбиеден іздеу керек.

Демек, оқу-тәрбие ісінің тиімді болуы үшін ғылыми педагогика мен халықтық педагогиканы, ұлттық тәрбиені қатар қолдану қажеттігі айқындала түсуде. Осы орайда, М.Жұмабаевтың «Ұлт тәрбиесі баяғыдан бері сыналып келе жатқан тақта жол болғандықтан, әрбір тәрбиені сөз жоқ ұлт тәрбиесімен таныс болуы тиіс. Сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуы міндетті» - дегені бала бойында ең алдымен ұлттық тәрбие сіңірмей білім берем деуі әурешілік болады дегенді аңғартады.

Бүгінгі жаһандану үдерісі өз ілегіне көптеген ұлттарды еріксіз ертіп жұтып алып, ұлттық тұғыры тілі мен дінінен айырып, бірте-бірте экономикасы, тілі, салт-дәстүрі, құдіретті ұлттарға сіңіп кету қаупін туғызуда. Осындай жағдайда Қазақстан сияқты көпұлттардың өкілдері шоғырланған мемлекеттің алдында, біріншіден, біртұтас білім кеңістігін қалыптастыру міндеті тұрса, екіншіден, жас ұрпақты өз ұлтының мәдени рухани халықтық педагогика мұрасына тәрбиелеу тарихи қажеттілік болып отыр.

Әрине, мұндай ауқымды мәселелер мынандай жағдайларды басымды қарауды жүктейді. Олар: біріншіден, студент жастардың ұлттық дүниетанымын әлемдік мәдени құндылықтармен диалектикалық тұтастықта дамытып отыруға, екіншіден, ұлттық құндылықтар жүйесін сақтай білуге және оны белсенді түрде басшылыққа алуға жастарды үйрету мәселесіне назар аударуды; үшіншіден, жас ұрпаққа білім, тәрбие беру барысында бір жағынан, бүгінгі өркениетті дүниеде болып жатқан өзгерістерді ескеріп отыруға; өз елінің әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін тарихи әлеуметтік-мәдени жағдайын терең тануға айрықша көңіл бөлу қажет етеді.

Бала тәрбиесіне, жалпы адам тәрбиесіне терең мән беріп, оның сәтті қағидалары мен ережелерін жасағандардың бірі - қазақ халқы. Оның тәрбие тәсілдері мен тәжірибелері өте көп. Ұлттық тәрбие ісіндегі сәбилік кезден – ес біліп, ер жеткенге дейін салт-дәстүр, әдет-ғұрып үлгілері мен өнегелері баланың өсу жолмен беріліп отыр.

Қазақ халқы арнайы бала тәрбиесімен айналысатын қоғамдық орындары (мәселен бала-бақша, ясли т.б.) болмаса да, өз ұрпағын бесікте жатқан кезінен бастап-ақ өлең-жыр, әңгіме, ертегі, тақпақ, санамақ арқылы тәрбиелеп отырған. Бала аяғын жерге нық басқаннан-ақ қоршаған орта құпиясын болжай білуге үйреткен. Мәселен, жұлдыздарға қарап ауа-райын болжау, әртүрлі белгілерге барып жол тауып жүру, әртүрлі аңдардың ізінен жоғалғанын табуға, ізшіл, құралайды көзге атып түсіретін мерген де болған. Үнемі әңгіме, жыр, өлең тыңдап өскен бала жыр-дастандарды тез жаттап алған. Сөз өнері арқылы сөйлеу қоры байып мағыналы, мәнді, орынды сөйлеуге жаттықтырған. Халық даналығы, шығармашылығы, қызықты әңгімелер балаларға қызығушылық тудырып ой-пікірлерін шыңдап отырған. Міне, осының бәрі қазақ халқының бала тәрбиесінде жинаған мол тәжірибесі бар екенін көрсетеді.

Қазіргі жастарға ұлттық тәрбие беруде қазақ халқының сан ғасырлық мәдени мұралары маңызды деп танылады. Ұлттық мәдени мұраларға халқымыздың салт-дәстүрлері, әдет-ғұрыптары, халық ауыз әдебиеті үлгілері, сәулет, бейнелеу, музыка, колөнері және т.б. өнер

түрлері жатады. Қай елдің болмасын мәдени мұраларында сол елдің өз халқына ғана тән қасиеттер, ұлттық ерекшеліктер бейнеленеді.

Қазіргі кезде қоғам өзгерістерінің шешуші факторы - адам, сондықтан «Адам-қоғам», «Адам-әлем» қатынастарынан адамдардың әлемге, қоршаған орта, қоғамға көзқарасы қандай ұстанымдарға қатысты, әлемдегі құндылықтарды түсіну де маңызды.

Студент жастардың төл мәдениеттен нәр алуы, еліміздің тарихи өткенін оқып-үйренуі, қоғамдағы достық ахуал мен бейбітшілікті сақтауды түсінуге, ұлтаралық рухани келісімді нығайтуға негіз болады. Студент жастардың бойында қалыптасатын елжандылық, азаматтық, болашаққа деген үлкен сенім, адамдар арасындағы қарым – қатынасқа ізгілікті көзқарас, өз еліне деген мақтаныш сезім бәрі ұлттық ұлағаттың көрінісі болып саналады. Сол себепті қазақ халқының мәдени мұралары қай уақытта болмасын мемлекет құрушы ұлттың рухани құндылықтары ретінде қазіргі студент жастардың тәрбиесінде аса маңызды болып қала береді.

Қоғамдық мәдениет (адамзат жинақтаған мәдениет мұрасы) адамдардың әрекетін үйлестіру мен интеграциялау үшін үлкен маңызды шара, іс-әрекет, сонымен қатар, тәрбие мақсатын айқындаушы. Э.С.Маркарянның ойынша, бұл тұста философияда дәлелденген мәдениеттің үш түрін, яғни әр адамның меңгеруі қажет - материалдық, рухани және социо-нормативті немесе адамгершілік мәдениеті. Материалдық мәдениет адам қолымен жасалған материалдық құндылық заттардың жиынтығы материал (машина, құрал-жабдық, техника, әртүрлі бағыттағы объектілер т.б.).

Мәдениеттің бұл саласы адамдардың тума қасиет шеберлігінде еместігі ескеріледі. Рухани мәдениетті, интеллектуалды деп те атайды, адамдардың табиғат пен әлеуметтік ортаны қабылдау мен бейнелеудің белгілі бір ғылым мен өнерді айқындалған болмысы ретінде қабылданады. әлеуметтік-ережелі мәдениет, қоғамдық өмірді ұйымдастыру (экономика, құқық, саясат т.б.) тума қасиет мінез-құлыққа тәуелді еместігімен оқшауланады.

Жалпы адамды тәрбиенің әлеуметтік негіздерінің, мәдениеттің өзіне тән ерекшелігі, тұлғаның жан-жақты дамуының басты шарты адамшылық мәдениеттің барлық мұратын игеру болып табылады. Екіншіден, тәрбиенің мақсаты әрбір адамды тәрбиелеу. Үшіншіден, тәрбиенің әлеуметтік мазмұнының ерекшеліктері диалектиканың материалистік тұрғыдан адамның іс-әрекетінің белсенді-жасампаз санасы жеке тұлғаның үйлесімді қалыптасуы іс-әрекет үстінде адамшылық мәдениетке үйренеді.

Демек, тәрбиенің әсері дегеніміз - қалыптасып келе жатқан тұлғаның ортамен (әлеуметтік қана емес, сонымен бірге табиғат, материалдық, рухани) мақсаттарға сай өзара қарым-қатынасы болып табылады. Демек, студент жастарға ұлттық тәрбие берудің факторларына ұлттық мәдениеттің, әдебиеттің, тілдің, саяси, экономикалық жағдайдың тұрақсыздығы, тұрмыстағы күйзеліс, ұлтаралық қатынастардың шиеленісе түсуі, адамгершілік құндылықтардың құлдырауы, білімге, адал еңбекке деген ынтасының азаюы, отбасын құруға жауапкершілікпен белсенді қарамауы, зорлық-зомбылық пен қатыгездіктің бел алуы т.б. мәселелері жастар тәрбиесіне жаңаша қарауды талап етіп отыр.

Сондықтан да ұлтты құрайтын адамдардың ой-санасы, мүддесі, намысы жалпылық сипат алып, ортақ деңгейге көтерілгенде оларды әуелгі жеке тұлғаға тәндіктен ажыратып, ұлт еншісіне айналдырып, әрқайсысын ұлттық сана, ұлттық дүниетаным, ұлттық жігер, ұлттық мінез деп ерекшелейді. Ұлттық мінез ұлттың барлық психикалық ерекшеліктерінің жиынтығын құраса, ұлттың сана ұлт ерекшелігін, оның тарихи қалыптасуын меңгеру, ұлттық жігер ұлтының намысын қорғайтын, ұлтын танытуды мақсат ететін әрекетке әкелсе, ұлттық дүниетаным -ұлттық болмыс, тәрбие, тарихи сана, басқа да дәстүрлі мәдени-рухани көзқарастар жүйесін қалыптастырады, ұлттық білімділігіміз білім мазмұнындағы ұлттық дүниетанымызды дамытады. Ұлтқа тән аталған ұлттық сана, дүниетаным, жігер, мінез үлгілері ұлттық тәрбие берудің мазмұнын ашуға негіз болады.

Ұлттық мінез деп ұлттың барлық психикалық ерекшеліктерінің жиынтығын; ұлттың сана – ұлт пен ұлттың ерекшелігін, тарихи қалыптасуын көрсететін үдеріс; ұлттық жігер- өз ұлтының намысын қорғайтын, ұлтын танытуды мақсат еткен әрекет; ұлттың дүниетаным - ұлттық болмыс, тәрбие, тарихи сана, басқа да дәстүрлі мәдени-рухани көзқарастар жүйесі, ал ұлттық білім - білім мазмұнындағы ұлттық дүниетаным, ұлттық парыз – Отанға деген сүйіспеншілік, сыртқы жаулардан елін, жерін аман сақтап, ата-баба дәстүріне өте сезімталдықпен қарау. Ал парыз – өзінің мағыналық аясына ақыл-ой, сезім, ерік-жігер, ар-ождан, абырой, әділдік, шындық, сүйіспеншілік сияқты қасиеттерді қамтып, оларды адам өміріндегі қайшы құбылыстарға қарама-қарсы қоятын жоғары парасаттылық ұғым. Бағамдасақ, патриотизм – адамның туа біткен биологиялық қасиеті емес, ол әлеуметтік, тарихи қалыптасқан, Отанға деген сүйіспеншілік сезім. Ол Отанға қызмет етуден көрінеді.

Әрбір халық өз Отанының, яғни өзі еңбек етіп, өмір сүретін саяси, мәдени, дамуына мүдделі. Ұлттық сана-сезім – адамның рухани өмірінің басты белгілерінің бірі.

Жаңа білім парадигмалары студент жастарға бірінші орынға тұлғаның білімін, білігі мен дағдысын емес, оны жан – жақты дамыту, ұлттық тәлім – тәрбиені бойына сіңірту, рухани жан дүниесін қалыптастыру міндетін қойып, мемлекетіміз білім кеңістігіне аяқ басқан кезеңінде, ғылым – білімнің құндылығын, рухани маңыздылығын мақсат етіп қояды.

Қазіргі уақытта «жаһандану» - көрінісі мен мазмұны жағынан дүниежүзілік пікірталас туғызған құбылысты тану мақсатындағы ізденістер. Қоғамдық және гуманитарлық ғылымдарда әлемдік даму үрдістері деңгейіндегі өзгерістерді талдау тәсілдері де жаһандану теориясын зерттеу тәсілдері болып табылады. Бұл теория бойынша, әлемдік қауымдастықтың дамуы жекелеген қоғамдар мен мемлекеттердің бүкіл әлемді қамти бастаған ғаламдық үрдістер мен қатынастарға тартылуы бағытында жүріп келеді. Әлемдік қауымдастық дамуының негізгі үрдістерінің бірі бола отырып, жаһандану экономикалық және саяси үрдістерге де, мәдени-өркениеттік саладағы өзара қатынастарға да ықпалын тигізеді. Ол мемлекеттердің, мәдениет мен өркениеттің алдына өздерінің ерекше құндылықтық бағдарларын сақтай отырып, ғаламдық сипатқа ие болған қазіргі заманғы үрдістерге сіңу міндетін қойып отыр.

Адамзаттың бүкіл тарихы - жаһанданудың үздіксіз үрдісі. Ағылшынның «globalization» сөзі әлем әдебиетінде өткен ғасырдың 80 жылдары жиі байқала бастады. Атап айтқанда, терминді Американың Гарвард, Станфорд сияқты әлемге танымал университеттеріндегі іскерлік, әкімшілік басқару, саясаттану, экономика профессорлары қолдана бастаған еді. Ағылшын және француз тілдерінің сөздіктерінде «global» сөзі глобусты, сфераны ғана емес, сонымен қатар тұтастықты, бүтіндікті білдіреді. Түп төркіні ағылшын сөзінен тарайтын бұл ұғымды одан әрі ғылыми айналымға енгізген 1983 жылы американдық ғалым Т.Левит болды. Ұғым жалпы мағынасында әлемдік өркениеттің аса маңызды өлшемдерінің жалпы азаматтық өлшемге ие болуы деген сөзді білдірсе керек.

Сонымен қатар, 80 жылдарының аяғында «жаһандану» ұғымын қалыптастыра және жұртшылыққа танымал ете бастағандардың біріне Р.Робертсонды айтуға болады. Сол кезеңде жаһандану теориясының төңірегінде әлемдік трансформациялау теориясы саласындағы зерттеулердің көпшілігі шоғырланды.

Одан кейінгі жылдары «Жаһандану мәдениеті» атты бағдарламалық мақалалар жинағы жарық көріп, жаһанданудың негізгі теоретиктерінің зерттеулері жарық көре бастады. Олар Р.Робертсон, М.Фезерстоун, Б.Тернер еңбектері болды. Олардың зерттеу нәтижелері жаһандану мазмұнын, оның бағыттарын ашатын іргелі монографиялық еңбектері болды.

Біздің ұлттық даму тарихымызда алғашында М.Дулатидің «Жаһаннама» еңбегінен белгілі болған бұл ұғым, Қазақстан ұлттық энциклопедиясында «Жаһандану, ғаламдану, әлемдік ауқымдану, глобализация (ағылш. Global - әлемдік, дүние жүзілік, жалпы) – жаңа жалпы әлемдік саяси, экономикалық, мәдени және ақпараттық тұтастық құрылуының үрдісі» - деп көрсетілген.

Глобализация ұғымының мағынасымен қатар, саяси және экономикалық, мәдени мазмұнын тұтастай салыстырғанда қазақша нақты баламасын «әлемдік тұтастану» деп қабылдауға болады. «Глобализация» терминінің қазақша негізгі екі баламасы бар: «жаһандану немесе жаһандастыру» және «ғаламдану немесе ғаламдастыру».

Қазақстандағы бұл жөніндегі дискурс екі ұғымды да қатар пайдаланады. Бұл жердегі «ғалам» арабшадан көшірілген формада – «әлем» сөзімен мазмұндас, бірақ «әлемдендіру» деп айтылмайды, себебі ол- стилистикалық және конструктивті жағынан, акустикалық мәні бойынша да қолдануға аса үйлесе бермейді.

Ал «жаһан» ұғымы «жер жаһан» деген тіркеспен айтылатын біріккен ұғымның бір жұбын ғана бөліп қарастырудан туындаған. «Жаһандану» түсінігінің шығу тегімен айналысқан Рим клубының өкілдерінің еңбектерінде жаһандану «ғаламдық теңдік» мазмұнына ие болған.

Демек, жаһандану дегеніміз - бір-бірімен тығыз экономикалық, ғылыми-техникалық, саяси, мәдени байланыстағы біртұтас адамзат қауымдастығының қалыптасуы. Жаһандану заманында болашаққа нық қадаммен бару үшін ең алдымен ұрпақ бойында ұлттық сананы қалыптастыру қажет. Бүгінгі таңда тұлғаға ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар мен мәдениет үлгілерін игеруші, оны өзінің даму жолында тұтынушы, жалғастырушы мұрагер деп қарау қажет.

Жаһандану жағдайында ұлттық бет-бейнені, өзіндік сананы сақтап қалуда мәдениетаралық ынтымақтастық пен интеграцияны дамыту тиімді жол деп танылады. Интеграциямен қатар қоғамда жаңару үрдістері жүруі шарт. Ол үшін белгілі бір

економикалық, әлеуметтік, саяси, мәдени және психологиялық сипаттағы өзгерістер арқылы қоғамды қазіргі заман дәрежесіне сәйкестендіріп, озық елдердің үлгісін, әсіресе мәдениетін пайдалану, соған бейімделу яғни, модернизациялану керек.

Модернизациялау - қоғамдық іркілістен, тоқыраудан өсіңкілікке, жанаруға бет бұру деген мағынаны білдіреді. Бұл сонымен қатар, көпжақты өзгерістер арқылы дәстүрлі жолмен дамып келе жатқан ұлттардың бүгінгі күнгі технологияға, әлеуметтік саяси құрылымға, тұрақтылыққа қолын жеткізуі деген сөз.

Жаһандану ағымына ұлтымыздың бай мәдениетін, адамгершілік тәрбиесін қарсы қою, құндылықтарды студент жастардың бойына сіңіру ұлттық тәрбиенің маңызды мақсаты болып қала бермек. Ұлттық мақсат, ұлттық діл, ұлттық идея - ұлттық рухпен тоғысқанда ғана жаһандануда ұлттық келбетті сайтай алады. Сол себепті жаһандану үрдісінде ұлттық келбетті сақтап, елдігімізге берік болу үшін жастарды ұлттық негізде тәрбиелеу бүгінгі таңның өзекті мәселесі болып табылады.

1. Мудрик А.В. Социальная педагогика: Учеб. для студ. пед. вузов / Под ред. В. Л. Слостенина. - М.: Академия, 2005. – 200 с.
2. Ғазиз Райыс. Эстетика. Алматы. «Өнер»баспасы, 2012. -584б.
3. Манько Ю.В., Оганян К.М. Социология молодежи. (Учебное пособие). – СПб.: ИД «Петрополис», 2008. – 316 с.
4. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. - 7-е изд. - М.: "Добросвет", 2003.
5. Халитова І.Р. Әлеуметтік педагогика. Оқу құралы. -Алматы: ҚазМемҚызПи, 2006.- 294 б.

ФОРМУВАННЯ ДИТЯЧОГО КОЛЕКТИВУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Нікуліна А. О. III курс, факультет педагогіки та психології
Баранюк І. Г. к.п.н.*

*Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка,
м. Кіровоград, Україна*

У статті висвітлюється проблема формування дитячого колективу на сучасному етапі. Зосереджено увагу на традиційних, але не менш актуальних поглядах А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського. Зроблено спробу окреслити основні умови та шляхи формування колективу учнів початкових класів. Акцентується увага на особистісно-зорієнтованому підході, що ґрунтується на колективних формах роботи, які сприяють формуванню особистості, готової до реального життя, до активної позиції в суспільстві, до гармонійного співіснування з іншими індивідуумами.

Ключові слова: дитячий колектив, формування особистості, початкова освіта, шляхи згуртування учнів.

FORMATION OF CHILDREN'S COLLECTIVE IN A PRIMARY SCHOOL

The article highlights the problem of children's collective formation at the present stage. It's focused on traditional, but not less relevant views of A. S. Makarenko and V. O. Suhomlynskyo. An attempt to define the basic conditions and the ways of formation of primary school pupil's collective was made. The attention is focused on the personality-oriented approach, based on collective forms of work contributing to the formation of personality, ready for real life, to an active position in society, to the harmonious co-existence with other individuals.

Key words: children's collective, formation of personality, primary education, pupils uniting ways.

Актуальність дослідження. Головне завдання сучасної школи – формування творчої й активної особистості, всебічно та гармонійно розвиненої людини. Про роль колективу в формуванні особистості існує багато різних міркувань. Деякі зводяться до того, що виховний вплив колективу не виправдовує себе, а навпаки, пригнічує особистість, гальмує її розвиток. Дана тема є актуальною, враховуючи те, що успішний розвиток та формування особистості можливий лише в колективі. Тому для кожного педагога важливим постає питання формування колективу учнів, як сприятливого середовища, для розвитку особистості кожного вихованця початкової школи.

Мета статті: розкрити основний зміст та теоретично обґрунтувати педагогічні умови і методику, що забезпечують формування дитячого колективу в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Сучасні умови розвитку суспільства ставлять перед особистістю низку вимог: гуманістичні цінності, громадянськість, патріотизм, комунікабельність, толерантність, формування яких відбувається під час усебічного

спілкування дітей один з одним, їх різнопланової діяльності (ігор, навчально-виховного процесу, суспільно-корисної праці). Особливу роль у цьому займає дитячий колектив як середовище становлення й розвитку особистості дитини, що здійснює різноманітний вплив і є основою взаємодії через колективні зв'язки.

Розвиток сучасної освіти передбачає системне використання функціонального підходу до формування особистості. Процес становлення та формування особистості – це засвоєння нею соціальної ролі. У результаті особистість вступає як фізична, соціальна складова світу. Зрозуміти учня і допомогти йому реалізувати себе як особистість неможливо без опори на колектив, поза колективної діяльності [1, 23].

У житті, як правило, істина лежить посеред між крайніми позиціями. Справді, дати самооцінку дитина може, тільки порівнявши себе з іншими, у спільних іграх, у роботі. І вчитися спілкуватися з іншими, формувати певні моральні цінності людських стосунків можна лише в колективі.

Існують різні шляхи згуртування колективу учнів, зокрема: наявність системи перспективних ліній; дотримання макаренківського принципу паралельних дій; зміцнення позитивних традицій; формування громадської думки; учнівське самоврядування у згуртуванні; організація змагання; спільні справи; взаємна інформація про стан справ у різних колективах. Система перспективних ліній – це низка послідовно поставлених колективом цілей, досягнення яких викликає перехід від простого задоволення до глибокого почуття обов'язку. Громадська думка колективу – наявність спільних уявлень, суджень, спільного розуміння значущих для нього явищ, подій, предметів.

Наукові дослідження виявили три найпоширеніші моделі розвитку взаємин між особистістю і колективом: а) особистість підкоряється колективу (конформізм); б) особистість і колектив перебувають в оптимальних стосунках (гармонія); в) особистість підкоряє собі колектив (нонконформізм). У кожній з цих моделей виділяється багато ліній взаємин, наприклад: колектив відштовхує особистість; особистість відкидає колектив; співіснування за принципом невторчання тощо. Кожен вид стосунків по-своєму впливає на формування особистості в колективі.

Виділяють основні умови, за яких підвищується виховний вплив колективу на його членів: розумне поєднання педагогічного керівництва зі створенням умов для прояву вихованцями самостійності, ініціативи, самодіяльності; колектив вступає у стосунки співпраці з вихованцями; контроль за діяльністю членів колективу переходить у самоконтроль; колектив навчився терпеливо ставитися до недоліків його членів, прощати нерозумні дії, заподіяні образи; адекватність виконання членами колективу ролей своїм реальним можливостям; своєчасне педагогічне втручання у формування стосунків між членами колективу; створення тимчасових об'єднань із переведенням до них вихованців, у яких не склалися нормальні стосунки в первинному колективі; зміна характеру і видів колективної діяльності, що дозволяє вводити учнів до нових стосунків.

Важливий внесок у розробку теорії колективного виховання зробили два видатних педагоги: А. С. Макаренко та В. О. Сухомлинський. Тривалий час вважалося, що їхні погляди на сутність проблеми збігалися. В. О. Сухомлинський, як стверджував С. Соловейчик, життям свої продовжував А. С. Макаренка. Такої ж думки дотримувались більшість науковців і вчителів-практиків. І сьогодні ще зустрічаємось із подібними доводами: «Погляди А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського, – наголошує М. Д. Ярмаченко, – досить близькі між собою в основних принципових питаннях» [4, 13].

Одна із найістотніших розбіжностей полягає в тому, що Антон Семенович розглядав колектив як основний засіб, умову і мету виховання: «Найголовнішою формою виховної роботи, – писав він, – я вважаю колектив» [2, 120]. В. О. Сухомлинський, не заперечуючи важливої ролі колективу, все ж наголошував, що це лише один із можливих засобів виховного впливу на особистість, хоча і надзвичайно сильний, через що його слід використовувати дуже обережно; у той же час застерігав від абсолютизації його значення: «Наївна віра в якусь фантастичну силу колективу часто приводить учителів до розчарування» [3, 448].

Ці підходи репрезентують собою дві рівноправні течії, дві парадигми виховання у світовій педагогіці. Час від часу одна з них виходить на перший план і стає домінуючою у педагогічній свідомості.

Дитячий колектив є психолого-педагогічним феноменом, який активно досліджувався вченими і практиками упродовж усього ХХ століття і на сьогодні залишається актуальним.

Висновки. Колектив – осередок соціального суспільства; колективізм – духовна сила, що цементує його. Колектив зацікавлений у всебічному розвитку особистості, тому що від

повноти й багатства кожної особистості, кожного члена колективу залежить розвиток усього колективу. Завдання сучасної школи, вчителя ХХІ століття – створити умови, які б сприяли формуванню дитини як особистості готової до соціалізації. Колективні форми роботи допомагають учневі розвиватися, відчувати важливість свого місця у навчально-виховній системі, у якій кожен займає певну позицію, має основну мету й завдання, що, в свою чергу, спрямоване за задоволення спільних потреб, єдиної колективної норми й мети, що є ідейно-практичним комплексом виховання та навчання.

1. Каменєва Н. С. Розвиток спадщини А. С. Макаренка про виховання особистості в колективі / Н. С. Каменєва // Вісник Житомирського державного університету. – Випуск 47. – Педагогічні науки. – 2009. – С. 160 – 163. (Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/3482/1/31_47.pdf)
2. Макаренко А. С. Проблемы школьного советского воспитания / А. С. Макаренко. – Соч. : В 7-ми т. – М., 1958. – Т. 5. – С. 103 – 124.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : В 5-ти томах / В. О. Сухомлинський. – К., 1977. – Т. 1. – С. 200 – 458.
4. Ярмаченко М. Д. Від Я. А. Каменського до А. С. Макаренка і В. О. Сухомлинського / М. Д. Ярмаченко // Педагогіка і психологія. – 2000. – № 4. – С. 5 – 13.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

*Панчук Богданна Богданівна, 5 курс, факультет педагогічної освіти,
Мачинська Н.І., д.п.н., доцент*

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Стаття присвячена аналізу проблем організації освітнього процесу у початковій школі. Автор акцентує увагу на основних прогалинах початкової освіти, серед яких: перевантаженість навчальних програм та підручників, невідповідність дозволених норм подання домашнього завдання дітям, корупція серед працівників школи, відсутність нових сучасних технологій у багатьох школах. Важлива роль у розв'язанні означених проблем у статті належить новим реформам, які передбачають запровадження в Україні 12-річної середньої школи.

Ключові слова: початкова освіта, вчитель початкової школи, навчальні програми, підручники, сучасні технології навчання.

MODERN PROBLEMS OF EDUCATION IN UKRAINE

The article analyzes the problems of the educational process in elementary school. The author focuses on the major gaps primary education, among which are: congestion curricula and textbooks mismatch permitted norms submitting homework children, corruption among school staff, lack of new technologies in many schools. An important role in solving the aforementioned problems in the article belongs to the new reforms, which involve the introduction in Ukraine 12-year-old high school.

Keywords: primary education, primary school teachers, curricula, textbooks, modern teaching technologies.

Актуальність дослідження

Усе в житті починається з малого. Кожна людина проходить шлях розвитку, майже усі відвідували дошкільні заклади і всі без винятків навчались у школі, де б мали нагромаджуватись знання, уміння і навички, які б у майбутньому допомогли розвиватись на благо собі і своїй країні. Зміст освіти має бути спрямованим на здобуття учнями досвіду громадянських вчинків і переживань, основних громадянських умінь, зокрема: реалізувати своє право на участь у виборах; обстоювати свої права; орієнтуватись в умовах вільного ринку; мати навички громадської комунікації.

Оволодіння системою знань сприяє формуванню світоглядних орієнтацій особистості, виробленню власної філософії життєдіяльності, її само ідентифікації та самореалізації, формуванню таких її цивілізаційних компетенцій: політична і соціальна, економічна, мовна, багатокультурна, інформаційна, освітня, спрямована на збереження здоров'я [3, 263].

Проблема якості шкільної освіти знаходиться зараз в епіцентрі уваги освітян, батьків і суспільства загалом, хоча саме поняття якості освіти у педагогічному мовленні вживається порівняно недавно. Ще десятиліття тому у цьому контексті говорили про якість знань, контроль, перевірку, оцінювання, відсоток успішності, відсоток учнів, які вступили до ВНЗ, тобто йшлося про окремі результати навчальної діяльності учнів, а не про якість освіти в цілому [5, 9].

Мета дослідження

Зважаючи на ще зовсім не давні події революції Гідності 2013-2014 років, які закарбувались у наших серцях назавжди, пам'ятаючи героїв Небесної Сотні, які полягли за правду, віру зміни у нашій рідній Україні, хочеться проаналізувати і розглянути питання освіти, у чому ж полягають прогалини школи, які в сукупності з низькою інших причин призвели до жахиття, яке пережила наша Батьківщина і які шляхи змін і удосконалення.

Варто зазначити, що готуючи дитину до школи, батьки вже орієнтуються на власні фінансові можливості, чи зможуть вони забезпечити той рівень створення комфортних умов, які вимагає школа, що свідчить про можливі корупційні дії з боку батьків, які піклуються, щоб у дитини були високі бали закінчуючи школу. "Коли батьки гарують, діти гараздують, внуки з торбами ходять"[4, с. 176]. Як багато вкладено у зміст цього прислів'я. Сучасні батьки багато приділяють уваги не дітям, не збагаченням і розвитком, а роботі, щоб забезпечити фінансово свою родину і дитину, як наслідок, знижується моральне, патріотичне виховання дітей, не повага до старший, до вчителів.

Аналізуючи програми, навчальні плани та підручники можемо зауважити, що у початкових класах, велике нагромадження навчального матеріалу, які учні мають засвоїти на протязі чотирьох років. Як наслідок не регламентованість виконання домашніх завдань. Основною метою домашніх завдань є: закріплення, поглиблення і розширення знань, набутих учнями на уроці; підготовка до засвоєння нового матеріалу; формування в дітей уміння самостійно працювати; розвиток їх пізнавальних інтересів, творчих здібностей. У 1-ому класі домашні завдання не задаються. Так вказано у законі, але скажіть, хто дотримується його? Перебуваючи на практиці у школі, чи давали ви у першому класі домашні завдання? Ми спостерігаємо перенавантаження дітей ще з першого класу. У 2 - 4 класах обсяг навчального матеріалу для домашніх робіт орієнтовно повинен становити 1/4 обсягу, виконаного на уроці, і бути таким, щоб витрати часу на їх виконання не перевищували у 2-му класі - 45 хв., у 3(2) класі - 1 години 10 хв., у 4(3) класі - 1 год. 30 хв. Хіба відповідає це реальності, щоб виконати домашнє завдання інколи дітям необхідно витратити весь вечір[1, с. 2].

Уявіть світ без електронних носіїв інформації, без комп'ютерів, телефонів, та найгірше, без Інтернету. Стає лячно, для учнів школи це нереальний, сухий і віртуальний світ. Сучасність диктує свої умови існування. Вседозволеність з боку деяких батьків, щодо проведення вільного часу не на вулиці, граючись з іншими дітьми, а у віртуальному світі війн, монстрів, жахливих привидів, чаклунів, призводить до жорстокості дітей, не бажанні вчитись, відсутності мотивації. Вже не актуально стає для деяких дітей носити підручники у школу, краще і легше взяти планшет на якому скачано все, і в деяких випадках ГДЗ. Яка чарівна і солодка аббревіатура для деяких учнів. Але таку ситуацію ми спостерігаємо не всюди, зокрема у сільських школах, не забезпечені тими бажаними новітніми технологіями, інтерактивними дошками, чи, банально, комп'ютерами.

З метою подолання вище зазначених проблемних питань у нас залишається надія на реформу у сфері освіти, яку прийняло Міністерство освіти. У новій редакції Закону про освіту, яку розробляє робоча група за участю представників комітету ВРУ освіти і науки, Міносвіти, експертів Академії педагогічних наук та громадських організацій, передбачається запровадження в Україні 12-річної середньої школи. Запровадження 12-річної школи відповідає європейській практиці. З переходом на 12-річку українські атестати про загальну середню освіту визнаватимуть у ЄС. Хоча це, звісно, не єдина причина запровадження нової структури освіти. Свої 12 —14 років шкільного навчання різні європейські країни "конструюють" по-різному. На початкову освіту виділяють від 4 до 7 років, на базову — віз 3 до 6 років, на старшу школу — від 2 до 5 років.

Розробники проекту Закону про освіту обирали між двома варіантами : 5+4+3 роки (відповідно, початкова, середня і старша школа) та 6+3+3. Врешті-решт зупинилися на першому. Новий закон фокусуватиме увагу на освіті протягом життя, і шкільне навчання розглядають саме у цьому контексті. Пропонується чітко структурована шкільна система, прив'язана до віку дитини. Передбачається, що з початкової школи і аж по 9 клас не буде ні профілізації, ні спеціалізації. І це, в принципі, зрозуміло: визначити у віці 5—6 років, яка спеціалізація найбільше відповідає здібностям і талантам дитини, складно.

Нова норма означає, що вступні "співбесіди" з усіма корупційними складовими ("благодійні внески", репетиторство із вказаними адміністрацією вчителями, платними підготовчими курсами при школах) залишаться в минулому, тому батьки не будуть розраховувати на вміст свого гаманця.

По закінченні 9 класу випускники складатимуть ЗНО та профорієнтаційні тести, на підставі яких і визначатимуться з тим, де навчатися далі. А ось старша школа обов'язково планується відокремленою. Це будуть навчальні заклади трьох типів: професійний ліцей (одночасно із загальною середньою освітою учні отримують тут кваліфікацію "кваліфікований працівник"), академічний ліцей (профільна старша школа, яка готує учнів до подальшого навчання у ВНЗ) і коледж. Додатковий 12-й рік навчання дозволить збалансувати програми і розвантажити учнів, позбавивши їх громіздких домашніх завдань та великої кількості уроків. Навчання у ліцеї має закінчитися незалежним зовнішнім оцінюванням знань. Його результати будуть відображені в атестаті.

Ігор Лікарчук, директор УЦОЯО, наголошує: "Обов'язкове перебування у школі не повинне означати автоматичного отримання документа про освіту. Має бути законодавчо закріплено, що держава зобов'язується навчати кожну дитину в школі до певного віку, адже «Здобудеш освіту — побачиш більше світу»[4, с. 182]. Проте це не означає, що він має бути таким, щоб дитина обов'язково здобула повну загальну середню освіту [2, с. 6].

Висновки

Неможливо щось змінити в освіті без змін у системі підготовки та підвищення кваліфікації вчителів. Якщо ми говоримо про відхід від класно-урочної системи, потрібно змінити систему оплати праці педагогів — відмовитися від погодинної оплати. Оскільки ідеї Закону про освіту, пов'язані з 12-річкою, торкаються корупційних складових (вступні внески, конкурсний відбір, підготовчі курси) та реорганізації мережі шкіл, можна здогадатися, який опір їм чинитиметься. Ідея впровадження 12-річної середньої школи — не забаганка членів робочої групи, що працює над Законом про освіту. Отже, з надією на світле майбутнє сподіваємось, що новий закон про освіту буде позитивно сприяти на майбутнє нашого молодого покоління, Україна пишатиметься своїми дітьми.

1. <http://www.uazakon.com/document/spart20/inx20229.htm>
2. http://dt.ua/UKRAINE/v-ukrayini-zaprovadyat-12-richnu-serednyu-osvitu-164288_.html
3. Огневюк В. О. Роль освіти у формуванні цінностей демократичного суспільства / В. О. Огневюк // Культурно-історична спадщина Польщі і України як чинник розвитку полікультурної освіти: зб. Наук. Праць/ за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Світлани Сисоєвої. – Хмельницький: ПП Заколотний М. І., 2011. – 433 с.
4. Черепанова С.О.Філософія родознавства: навч. вид. ; [передм. проф. В.Скотного]. –К.: Т-во “Знання”, КОО, 2008. – 460 с.
5. http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/4_8.pdf

ЗІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ДІТЕЙ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Папиначенко Наталія, студентка спеціальності «Початкова освіта»

Кондратюк С. М., к.п.н., доцент

*Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка,
м. Суми, Україна*

У статті розглянуто позакласну роботу зі здоров'язбереження молодших школярів. Автором представлено аналіз різних форм позакласної роботи у початковій школі, які доцільно застосовувати для вирішення проблеми збереження здоров'я учнів.

Ключові слова: позакласна робота, здоров'я, здоров'язбереження, молодші школярі.

The article deals with the extracurricular activities store health younger students. Creator analyzes various forms of extra-curricular activities in elementary school, which should be used to address the problem of maintaining the health of students.

Keywords: class work, health, store health younger students.

Постановка проблеми. Проблема здоров'язбереження в останні десятиліття набуває глобального масштабу. Все це зумовлює актуалізацію наукового пошуку щодо вивчення і розробки проблеми охорони і збереження здоров'я учнів загальноосвітніх закладів України. Особливе значення має початкова ланка навчання, оскільки саме цей період вікового розвитку дитини має виключне значення як для формування функціональних резервів здоров'я особистості, так і становлення рис особистості і характеру, засвоєння основ знань щодо формування здорового способу життя.

Аналіз актуальних досліджень. У психолого-педагогічній літературі проблему зміцнення та збереження здоров'я, формування здорового способу життя розглядали у своїх працях Л.В. Волкова, Г.І. Власюк, О.Д. Дубогай, М.Д. Зубалій, І.І. Петренко, Н.М. Хоменко, Г.П. Голобородько, С.О. Свириденко, А.Л. Турчак, В.М Оржеховська, О.В. Вакулєнко, Т.Є. Бойченко, Г.К. Зайцев, М.С. Гончаренко, Л.Г. Татарникова, С.О. Юрочкіна, І.Д. Бех, С.В. Лапаєнко. [4].

Мета статті полягає в розкритті роботи учителя початкових класів в позакласній діяльності зі здоров'язбереження дітей.

Виклад основного матеріалу. Позакласна діяльність базується на добровільності, інтересі та потязі дітей її реалізовувати, тому вона необов'язкова для всіх учнів класу. Вона спрямована на формування навичок здорового способу життя та застереження негативних звичок і тенденцій діяльності. Така робота удосконалює і збагачує знання, посилює інтерес дітей практичними вміннями і навичками щодо здорового способу життя [3].

Вимоги до позакласної роботи з валеології: повинна бути органічним продовженням навчальної роботи на уроці; зв'язок навчальної та виховної роботи; доступність та відповідність матеріалу позакласної роботи віку та розвитку учнів; пізнавально-захоплюючий елемент змісту позакласної роботи; зв'язок індивідуальної, групової та колективної роботи; сполучення добровільності з обов'язковим її виконанням [1].

За манерою організації діяльності школярів у дидактико-методичній літературі розрізняють індивідуальну, групову та масову позакласну роботу.

Індивідуальна позакласна робота проводиться з тими учнями, які проявляють своєрідну зацікавленість до валеологічної проблематики. Пізнавальний інтерес зароджується в них на уроках і в позаурочній роботі. Спершу він змінний, ситуативний. Завдання вчителя – вчасно помітити, виявити і перетворити це захоплення в стійкий протяжний інтерес до суті навчального предмета і цим допомогти учневі визначитися з вибором майбутньої спеціальності.

Одним з найважливіших видів індивідуальної роботи, особливо в молодших класах, є позакласне читання. На початковому етапі необхідно навчити кожного учня самостійно працювати з книжками, підбираючи їх індивідуально з урахуванням інтересу дитини і рівня оволодіння технікою читання [2].

Ефективність індивідуальної позакласної роботи залежить від рівня усвідомлення учнем мети завдання, його вагомості, від оволодіння способами її реалізації, оформлення наслідків, а також від оцінювання однодумцями і вчителем. Виявлення і розвиток індивідуальних зацікавлень дозволяє об'єднувати і залучати дітей за спільністю до гуртової та масової позакласної роботи.

Найпоширенішою формою групової позакласної роботи є гурток.

Повчальними цілями роботи гуртка є розширення та поглиблення знань, закріплення чітких умінь, пов'язаних зі збереженням і зміцненням особистого здоров'я, набуттям звичок здорового способу життя.

Гурток, зазвичай, об'єднує 15-20 учнів. Бажано, щоб вони були одного віку, оскільки це дозволяє ефективно керувати їх діяльністю. План роботи гуртка розробляється з урахуванням особливостей, інтересів і ступеня підготовленості учнів.

Фундаментальним фінансово-звітним документом роботи гуртка є журнал, який веде керівник. Він вказує склад учнів, їх вік, місце проживання, фіксує відвідування протягом навчального року. В журналі вказуються теми занять і час їх проведення.

Керівник гуртка веде щоденник, де відображена поточна робота з переліком учнів, які виконували певні завдання, а також відмічаються практичні навички, набуті учнями.

У гуртковій роботі з основ здоров'я значна увага приділяється формуванню санітарно-гігієнічних знань і навичок надання долікарської допомоги.

До найпоширеніших форм позакласної масової роботи належать: тематичні читацькі конференції, усні журнали, тематичний перегляд науково-популярних і художніх фільмів, свята, конкурси, "клуб веселих та кмітливих", валеологічні вечори і т. ін.

Валеологічні свята. Головна мета валеологічного свята – стимулювати учнів до глибокого і всебічного вивчення предмета, залучення їх до здорового способу життя [3].

Предметні тижні й тижні здоров'я стають колективною роботою, яка з'єднує школярів, учить діяти організовано й дружно, зближає різні вікові групи учнів навчального закладу.

Навчально-виховні заходи спрямовані на розвиток пізнавальної активності учнів, розкриття їхніх творчих здібностей, поглиблення, збагачення та поширення знань із предмету, покращання науково-методичної роботи, навички й компетентності вчителів.

Валеологічні вечори. Чималі зацікавленість викликають тематичні вечори з валеології, які проводяться за сценарієм, складеним вихованцями, і які охоплюють широке коло питань, пов'язаних зі здоровим способом життя.

Найбільш відповідальний етап – складання сценарію вечора. Сценарій потрібно скласти так, щоб спостерігачі не тільки сміялись, але і побачили валеологічний зміст віршів, пісень, жартів і зробили для себе відповідні умовиводи [3].

КВК (клуб веселих і кмітливих) є цікавою формою позакласної роботи з учнями всіх вікових груп, яка визначає розвиток у них систематичного мислення, пам'яті, вигадливості, допускає коригувати ступінь предметних знань, умінь і навичок.

Висновки. Таким чином, до позакласної роботи зі здоров'язбереження дітей у початковій школі належать різні види індивідуальної, групової та масової діяльності. Завдяки цьому розвивається інтерес, удосконалюється і збагачується знання та відбувається формування здорового способу життя.

1. Хмель В. Позакласна виховна робота на основі життєдіяльності об'єднання-гри / В. Хмель // Поч. школа. – 2004. – №12. – С. 39–40.

2. Гриньова М.В. Методика викладання валеології: Навчально-методичний посібник./ М.В. Гриньова - Полтава: АСМІ. - 2004 - 220 с.

3. Шахненко В. І. Формування основ здорового способу життя учнів початкової школи: теорія і практика (дидактичний аспект): навч. посіб./ В. І. Шахненко [Вид. 4-е, допов.] Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 268 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Петрук Іванна Василівна, студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Кіліченко О.І., к.п.н., доцент

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті здійснено науковий аналіз базових понять і категорій педагогічного контролю і оцінювання учнів початкових класів. Розглянуто особливості безбального оцінювання успішності молодших школярів з досвіду Європейських країн. Крім того, розглядаються сучасні проблеми контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів на освітньому просторі України, розкриваються види оцінювання, аналізується характерне для української загальноосвітньої школи поєднання традиційних форм внутрішнього оцінювання знань умінь та навичок учнів. Виявлено позитивні та негативні аспекти безбального оцінювання. Проаналізовано психологічні особливості сприйняття оцінки молодшими школярами.

Ключові слова: контроль, перевірка, оцінювання, оцінка успішності, діагностика результатів навчання, система оцінювання.

The article presents the scientific analysis of the basic concepts and categories of pedagogical supervision and evaluation of junior schoolchildren`s. The peculiarities of junior schoolchildren`s without-marks academic performance evaluation considering the experience of European countries, are analyzed. Besides the article deals with modern problems of monitoring and assessment of student`s achievement in the educational space of Ukraine. The article discloses different types of assessment, analyzes distinctive combination for Ukrainian secondary school which combines traditional forms of interior assessment of student`s knowledge and skills with modern forms of grading. The positive and negative aspects of without-marks evaluation are proved. Psychological characteristics of the younger students` assessment perception are considered.

Key words: control, test, evaluation, mark of academic performance, diagnostics of results of studies, evaluation system.

Постановка проблеми. Проблема оцінювання знань учнів початкових класів завжди турбувала вчителів, адже контроль знань школярів є важливою складовою частиною навчального процесу. Оцінювання в процесі навчання молодших школярів є одним із важливих засобів мотивації й стимулювання їх учбово-пізнавальної діяльності. Так, оцінка у поєднанні з іншими мотивами учіння сприяє розкриттю перспектив успіху дитини, створює і підтримує позитивний емоційний настрій, викликає бажання вчитися, сприяє формуванню адекватної самооцінки. В свою чергу, оцінювання навчальних досягнень стимулює бажання учнів покращувати свої результати, самореалізовуватися у навчанні.

Аналіз досліджень із проблеми. Питанню оцінювання знань школярів присвячений цілий ряд монографічних та дисертаційних досліджень. Ученими розглядаються такі питання, як суть та критерії контролю знань, вдосконалення цифрової системи оцінювання, методи використання оцінки як мотиву навчання. Проблемою оцінювання знань учнів займалися такі відомі вчені як В.О.Сухомлинський, К.Д.Ушинський, І.П.Підласий, О.Я.Савченко, І.В.Малафійк, О.Й.Фізеші, Н.П.Мойсенюк та інші. У науковій літературі даній тематиці присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: Н.П.Волкова, яка була прихильником 12-ти бальної шкали оцінювання, А.І.Кузьмінський, Л.Козел – неодноразово виступала за безбальне оцінювання учнів початкових класів, що знайшло своє відображення в подальших доробках: «Особливості діяльності вчителя при застосуванні безбального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», М.Б.Євтух, Е.В. Аузік, А.М. Дибкова - розробили схему компонентів оцінювання знань школярів в процесі навчання та інші.

Мета і завдання статті. Метою статті є окреслення основних аспектів проблеми оцінювання і підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів.

Основна частина. Оцінювання знань, умінь та навичок учнів виступає основним складовим компонентом педагогічної технології, яке виникло ще на зорі цивілізації і є неодмінним супутником школи, супроводжуючи її розвиток. Тим не менш, до цього дня йдуть запеклі суперечки про сенс оцінювання, його технології. Як і сотні років тому педагоги сперечаються, що повинна показувати оцінка: чи повинна вона бути індикатором якості – категоричним визначником успішності учня або ж, навпаки, повинна існувати як показник переваг і недоліків тієї чи іншої системи (методики) навчання. Суперечливий характер шкільної оцінки відзначив ще Я.А. Коменський, звернувшись до педагогів із закликом розумно і зважено користуватися своїм правом на оцінку [2].

Однак, якщо взяти до уваги систему оцінювання знань учнів західноєвропейських країн, то як показує досвід в умовах сьогодення частина західноєвропейських країн взагалі не використовують оцінки в початковій школі [10].

Як відомо, серед педагогів-дослідників існують дві точки зору щодо застосування кількісних методів оцінювання. Перша ставить під сумнів можливість використання точних кількісних оцінок, віддаючи перевагу показникам якісного характеру. Така тенденція домінувала в той час, коли учитель, крім оцінки за чотирибальною шкалою, для кожного учня визначав його сумлінне ставлення стосовно учіння. Друга полягає у твердженні, що лише чисельний вираз показників навчального процесу є єдиним способом його об'єктивного оцінювання. На нашу думку, дійсна оцінка стану та результатів навчання потребує поєднання як кількісної так і якісної ознак.

Як відомо з практики, застосування оцінки у балах стимулює соціальну мотивацію молодшого школяра, однак недостатня сформованість пізнавальних процесів, мовлення, саморегуляції, впливає на рівень засвоєння знань, які учитель змушений оцінювати низькими балами. І саме тому, з часом стимулююча функція оцінки згасає, більше того, перетворюється на чинник який спричиняє тривожність, страх отримати низькі бали, невпевненість у собі. Таким чином оцінка гальмує розвиток навчальної діяльності.

Шести-семирічний школяр емоційно переживає оцінку своєї діяльності, оскільки, у дошкільному віці в нього сформувалося позитивне уявлення про себе, а під впливом різноманітних чинників шкільного життя ці уявлення піддаються серйозному випробуванню. Адже, навчання, як правило, пов'язане з помилками й невдачами, а отже, й з низькою оцінкою. Дитина прагне утвердити себе в новій ролі, шукає опори в ставленні вчителя до неї, бажаючи, щоб учитель помітив її позитивні якості. Тому оцінка здатна викликати в учня гаму гострих переживань: радість, емоційне задоволення успіхом, сором за невдачу, внутрішній протест проти осуду тощо. Радість і задоволення досягненнями в навчанні підтримують рівень намагань учня та засвоєння знань, створюють позитивний емоційний фон стосунків з учителем і однолітками. Почуття гіркоти, невдоволення невдачами можуть спричинити неусвідомлений конфлікт з оточенням, зниження самооцінки, зневіру в свої сили. Проте, це не означає, що слід уникати негативних емоцій. Бо тоді довелось б або зовсім не помічати помилок у роботі учня, або щоразу пов'язувати їх з незалежними від нього причинами. Це звело б нанівець, знецінило б роль педагогічної оцінки в керуванні навчанням [8, с. 79].

Однак, як показує досвід, важливою умовою підвищення ефективності навчального процесу є систематичне отримання вчителем об'єктивної інформації про хід навчально-пізнавальної діяльності учнів. Звичайно, таку інформацію учитель отримує в процесі контролю навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Поняття «контроль» означає виявлення, вимір і оцінку результатів навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається. Процедуру виявлення і виміру називають перевіркою. В свою чергу, перевірка є складним компонентом контролю. Контроль забезпечує зворотній зв'язок між учителем і учнем, а також – одержання учителем об'єктивної інформації про ступінь засвоєння навчального матеріалу, своєчасне виявлення недоліків і прогалин у знаннях. Метою перевірки в сучасній школі є визначення рівня і якості навчальних досягнень учнів [5, с. 171].

Контроль містить у собі оцінювання (як процес) і оцінку (як результат) перевірки. Основою для оцінки навчальних досягнень учня є підсумки контролю. Функції оцінки не обмежуються тільки констатацією рівня досягнень. Оцінка є засобом стимулювання навчання [3].

Слово «оцінка» означає характеристику цінності, рівень чи значення будь-яких об'єктів або процесів. Оцінити – означає встановити рівень чи якість чогось. Стосовно навчально-пізнавальної діяльності, оцінка означає встановлення ступеня виконання учнями завдань, поставлених перед ними в процесі навчання, рівня їх підготовки і розвитку, якості набутих знань, сформованих умінь і навичок [6, с. 358].

Під оцінкою знань, умінь і навичок учнів потрібно розуміти виявлення і порівняння на певному етапі навчання результатів навчальної діяльності з вимогами, заданими навчальною програмою [9 с. 212].

У спеціальній педагогічній літературі, в окремих навчальних посібниках з педагогіки ще до кінця не розкриті поняття: оцінка, бал. Часто «оцінка» й «бал» вживаються як рівнозначні поняття. Оцінка не завжди знаходить своє відбиття у балах. Зокрема, вона може виявитися у похвалі словом, жесті, міміці вчителя, короткому судженні, догані, оцінному висловлюванні [1, с.171].

Поняття «оцінка» більш широке, ніж поняття «бал» як кількісне відображення оцінки. Оцінка включає в себе бал, тобто цифрову або іншу символічну форму вираження та фіксації оцінювання успішності, оцінні судження – коротку характеристику результатів учіння, їх позитивних моментів і недоліків та емоційне ставлення [4, с.171].

Новим у науковому обігу є поняття "діагностика навчання". Коли перевірка знань, умінь учнів є констатацією результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів без пояснення їх походження, то діагностика – це з'ясування умов і обставин, у яких протікає процес навчання; отримання чіткого уявлення про ті причини, які сприяють чи перешкоджають досягненню накреслених результатів. Як бачимо, у діагностику вкладається більш широкий і глибокий смисл; вона розглядає результати в тісному зв'язку з шляхами і способами їх досягнення. Крім традиційних контролю, перевірки, оцінки знань і умінь, діагностика включає їх аналіз, виявлення динаміки, тенденцій, прогнозування подальшого розвитку результатів навчальної діяльності. Термін "діагностика навчання" в сучасній педагогічній науці найбільш повно обґрунтував І.Підласий [7].

Для з'ясування стану організації контролю навчальних досягнень учнів у практиці роботи сучасної початкової школи нами було проведено констатувальний експеримент, метою якого було проаналізувати досвід учителів щодо організації процесу контролю навчальних досягнень учнів в практиці початкової школи.

Проведене дослідження дало змогу стверджувати, що учителям, які працюють із шестирічками, не варто, запроваджувати оцінку у вигляді знаків-символів, оскільки вони вносять у життя дітей, особливо із низьким і середнім рівнями успішності, фактор тривожності, що негативно позначається на формуванні у цих дітей позитивного ставлення до навчання та має негативний вплив щодо психічного стану учнів в майбутньому. У процесі експериментального дослідження ми враховували, що використання в першому класі педагогічної оцінки вимагає від учителя створення адекватної оцінної ситуації - проведення попередньої роботи по формуванню у дітей усвідомленого ставлення до оцінювання як діяльності, ознайомлення із засобами контролю знань, вироблення в учнів адекватної взаємо-і самооцінки, і як результат виховання позитивного ставлення до навчання. Емоційно-позитивна ситуація під час оцінювання навчальної діяльності школярів створюється вчителем завдяки дотриманню певних психолого-педагогічних умов: доброзичливого ставлення до дітей, виявлення не тільки знань учнів, а й їхніх зусиль, докладених до оволодіння матеріалом, вмотивованості педагогічного судження, його об'єктивності, врахування індивідуальних особливостей дітей під час оцінювання їх знань, дотримання педагогічного такту, створення реальних ситуацій, які сприяють досягненню успіху.

Проте, на нашу думку, оцінювання учнів в початковій школі лише ускладнює роботу. По-перше, воно забирає багато часу, по-друге, без нього діти стають розкутішими. Навчання

без оцінок розширює простір для творчості. Адже, якщо існує оцінка, мають бути певні критерії, але не всі діти – можуть бути прекрасними математиками, художниками, тощо. Для них важливий результат, який не завжди може бути хорошим, незалежно від того, які зусилля прикладає до цього дитина. Тому, необхідно стимулювати дітей вчитися не лише за допомогою оцінювання, але й використовувати інші підходи в процесі навчальної діяльності.

Наприклад, для дітей є важливо, коли їхню роботу відберуть на виставку або конкурс, це для них похвала, яка має важливе значення в процесі навчання і байдуже, оцінили б таку роботу 9 чи 10 балами. Вчителі заохочують дітей по-різному: хтось – метеликів роздає, хтось – значки, однак, на нашу думку, ефективним є спосіб відбір робіт на виставки. Та навіть коли наприкінці уроку дитина показує свою роботу перед класом як одну з найкращих, це її надихає і допомагає їй продовжувати й далі так працювати, а ще стимулює інших учнів класу, які не мають таких хороших результатів. Не варто шкодувати слів похвали і старатися ніколи не сваритися.

Більшість учителів переконані, що оцінка стимулює дитину, інакше вона лінуватиметься носити приладдя, не працюватиме з повною віддачею. Ми вважаємо, що дитині на уроці, в першу чергу, повинно бути цікаво і тільки тоді можливо досягти бажаного результату. Крім того, початкова школа для дитини є стартом у здобутті впевненості у своїх здібностях оволодіти знаннями та у налагодженні позитивних взаємин з однолітками. Саме тут діти перевіряють свої інтелектуальні, фізичні, соціальні та емоційні дані, мають змогу визначити: наскільки вони відповідають стандартам, що визначені батьками, вчителями, суспільством в цілому. Тому, перебування дитини в школі та ставлення, яке вона там зустрічає, впливає на врівноваженість психіки та рівень тривожності. Дитина, в якій не досить добре розвинена гнучкість мислення, може бути травмована школою, бо така дитина повільніше засвоює матеріал, ніж однолітки, й не може змагатися з ними. Постійне відставання у класі, яке підтвержене оцінками розвиває у неї відчуття неповноцінності. Тому, на нашу думку, оцінки не повинні бути визначальними в навчальному процесі.

Аналіз зв'язку педагогічної оцінки з успішністю учнів початкових класів дав змогу виявити такі особливості. Як правило, в процесі оцінювання діяльності дітей з високим і середнім рівнем успішності вчителі користуються позитивними оцінними судженнями, а також символами-знаками, які діти сприймають як бальні оцінки: зірочки - це "відмінно", прапорець - "добре", трикутник - "задовільно", колобок, що плаче, - "незадовільно". У процесі контролю діяльності дітей з низьким рівнем успішності вчителі у більшості випадків використовують негативні оцінні судження і символи-знаки: трикутник, колобок, що плаче. Близько 10% учителів, перевіряючи діяльність дітей даної групи, виділяють позитивне в їх діяльності, оцінюють зусилля, які були докладені дитиною для виконання завдання.

Виходячи з отриманих результатів опитування учнів, можна стверджувати, що більшість учителів все ж таки оцінюють учнів 1-2 класів, при чому оцінки не обов'язково виражаються в балах, перевагу надають вербальному оцінюванню. На запитання чи дітей оцінюють, менша частина дітей дали ствердну відповідь і називали цифри «12», «10», «8». Деякі з них відзначали, що вчитель «ставить зірочки і прапорці», а ще інші підкреслювали: «Ставить, однак не справжні, а малює зірочку замість «12», прапорець замість «10», трикутник замість «5». Тобто, як свідчать опитування учнів 1-2 класів, вчителі намагаються стимулювати навчальну діяльність за допомогою оцінок, що не є зовсім правильно.

Оскільки, при вступі до першого класу, як правило, більшість дітей мають загальне недиференційоване уявлення про бальну систему оцінювання. В процесі навчання школярі швидко приходять до розуміння знаків-символів, які вводять вчителі для оцінювання діяльності, співвідносячи їх з бальними оцінками. Крім того 85% учнів 1-2 класів пов'язують оцінювання їх діяльності з поведінкою, деякі з них мотивують одержання позитивного оцінного судження хорошим навчанням, інші - хорошим письмом, ще іншим, що вони викликають симпатію у вчителя. Негативні оцінні судження 15% дітей пояснюють незадовільною поведінкою, деякі з них - недостатньою старанністю, інші - неакуратним письмом, ще інші - неправильними відповідями.

Як показали наші дослідження, більша частина дітей досить гостро реагує на негативне оцінювання їх діяльності, деякі з них переживають, плачуть. Незважаючи на те, що більшість з опитуваних учнів хочуть, щоб їх оцінювали, проте 42,5% зовсім не хочуть бути оціненими. Крім того, більшість дітей хочуть продовжувати навчання, навіть якщо вчителі взагалі не будуть ставити оцінок. Цікавим залишається той факт, що 73% школярів хочуть навчатися, незважаючи на те, що вони можуть мати негативні оцінки. Негативна оцінка справляє безпосередній вплив на діяльність шестирічних учнів. Так, після оцінювання негативною оцінкою навчальної роботи дітей більша частина з них виявляють бажання і далі

брати у ній участь (це діти з середнім і високим рівнем успішності), 7% школярів виявляють пасивність, небажання продовжувати діяльність. Деяка частина дітей під впливом негативної оцінки переключаються на гру, навчальна діяльність їх не цікавить, це в основному діти з низьким рівнем успішності.

Аналізуючи вплив позитивної оцінки на діяльність учнів початкових класів, можна стверджувати, що 95% учнів при отриманні позитивних оцінок відчувають радість, емоційне задоволення; 5% - залишаються байдужими, як правило, це діти з низьким рівнем успішності. Одержавши позитивну оцінку, 91,3% дітей виявляють активність, бажання продовжувати діяльність самостійно, 8,7% - стають пасивними і відмовляються далі брати участь у діяльності. Досить негативним в результаті опитування виявився той факт, що батьки наказують учнів за негативні оцінки. Діти це пояснили таким чином: їх позбавляють переглядати мультфільми, грати в ігри, користуватися комп'ютером, планшетом, ігровими приставками як результат отримання негативної оцінки. Однак, на нашу думку, такий підхід як стимулювання дітей до навчальної діяльності з боку батьків є не зовсім правильним. Батьки, в першу чергу повинні цікавитися знаннями, які отримала дитина і чітко розуміти, що наявність певної оцінки зовсім не свідчить про отриманні знання, так само як і про їх відсутність.

Тому, ми вважаємо, що створення доброзичливої, емоційно-позитивної атмосфери в ситуації оцінювання ефективно впливає на весь навчальний процес. Педагогу важливо розуміти, що при постійних тривожних станах дітей, які спостерігаються в процесі оцінювання можуть з'явитися негативні прояви: втрата інтересу до навчання або й відразу до нього, труднощі в спілкуванні з учителем, з однокласниками. Учителю необхідно виходити з того, щоб педагогічна оцінка була важливим фактором формування позитивного ставлення до навчання, оскільки вона відбиває думку вчителя про кожного з дітей, тому є доцільним оцінювати не тільки фактичні знання учнів, а й їх ставлення до навчання. При цьому ми враховували, наскільки ставлення школярів до виконання ними конкретного завдання відповідало оцінним критеріям. Спостереження за діяльністю учнів під час виконання завдань свідчили про те, що їхня старанність і докладені зусилля не завжди забезпечували досягнення бажаних результатів. Під час оцінювання діяльності шестирічних дітей ми зважали на тип емоційного ставлення до навчання, заохочували зусилля школярів там, де ще не досягнуто належних успіхів. Ці зусилля заслуговували на те, щоб їх теж відзначали. Виявилось, що на уроках діти часто допускають помилки. Пряме зауваження, яке робить педагог у присутності всього класу, може призвести до різкого зниження активності учня, особливо нерішучого. Тому необхідно знайти спосіб тактовно виправити дитину, котра дає неправильну відповідь. Інколи з цією метою ми зверталися до всього класу: «Послухай ще, як відповідатимуть Оксанка, Надійка». Іноді ми робили зауваження в прямій формі, не називаючи імен школярів. Наприклад, коли деякі діти переставали працювати, вчитель звертався до всього класу: «Стараються мої учні, пам'ятають все, що я пояснювала, і Ангелінка за всіма встигає». І тільки в тому випадку, коли педагог впевнений, що помилка дитини - наслідок її неухважності він давав більш гостру оцінку: «Я незадоволена тобою. Ти зовсім не слухала».

Оцінювання діяльності учнів учителем викликало похвалу, схвальні або критичні репліки і навіть сміх з приводу невдалої відповіді. Реакція педагога на все це сприяла поліпшенню стосунків між учнями, формуванню у них чуйного, доброзичливого ставлення один до одного. Тоді виховний ефект впливу оцінки набагато підвищувався.

Висновки. Таким чином, аналіз різних точок зору провідних авторів і дослідників та власні дослідження щодо проблеми оцінювання учнів початкових класів, дозволяє стверджувати, що оцінювання учнів – це один із найважливіших факторів, який зумовлює становище школяра в колективі та його особистісне самопочуття.

1. Амонашвілі Ш.О. Школа життя / Ш.О.Амонашвілі: [пер. з рос.]. – Хмельницький: Поділ культ. Просвіт. центр ім. М.К.Реріха, 2002. – 172с.
2. Главінська О.Д. Вплив оцінки вчителя на формування самооцінки школяра // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. Максименка С.Д. – К., 1999. – Т.І, ч.1. – С.66-70.
3. Глазова О. Види контролю для оцінювання знань і вмінь учнів за 12-бальною системою. - Вид. доп. і перероб. - К. : Любисток, 2003. – 64 с.
4. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник. – К.:Знання-Прес, 2003. – 418с.
5. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. – Харків: ОВС, 2002. – 400с.

6. Мойсенюк Н.Є. Педагогіка. Навч. посібник. 4-е видання, доповнене, 2003. – 615с.
7. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти – К.: Видавничий дім «Слово», 2004 – 616с.
8. Савченко О.Л. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів /О.Л. Савченко - К.: Абрис, 2000 – 416 с.
9. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посіб. Вид. 2-ге, випр., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 560с.
10. Щербакова К.Й. Вступ до спеціальності: Навчальний посібник. – К.: Вища школа. 1990. – 166 с.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ольга Підлуцька, студентка ПОІ-42, Педагогічний інститут

Качак Т. Б., к.ф.н., доцент

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

У даній статті розглянуто проблеми розвитку читацької культури молодших школярів. Визначено компоненти читацької культури: читацькі навички, коло читання, літературознавчі вміння (обговорення, аналіз книжки), читацький інтерес, читацька самостійність, творча діяльність на основі прочитаного. Накреслено шляхи вирішення проблеми.

Ключові слова: читацька культура, читацький інтерес, читацькі вміння і навички

This article deals with the problems of reading culture of pupils. Defined components reading culture: reading skills, reading circle, literary skills (discussion, analysis of the book), reader interest, creative activities based on reading. Outlined ways to solve of the problem.

Key words: reading culture, reader interest, reading skills

На сьогоднішній день проблема розвитку читацької культури молодших школярів є дуже актуальною, оскільки читацька активність учнів надто низька. В них знижується інтерес до літератури, книга втрачає свої позиції, а причиною цього є захоплення дітей телебаченням, комп'ютером та Інтернетом. Читання відіграє важливу роль у житті людей, адже література є одним із чинників суспільного виховання: виховання совісті, моралі, загальнолюдських цінностей та ін. Щоб література реалізовувала свої функції, потрібно виробити у дитини вміння уважно читати твори, сприймати та осмислювати дійсність, відображену в художній формі [4, 132-134], тобто розвивати її читацьку культуру.

Мета статті – висвітлити особливості розвитку читацької культури як складової загальної культури особистості; визначити компоненти та показники, які свідчать про певний рівень читацької культури учнів й окреслити шляхи вирішення проблеми засобами сучасної літератури для дітей.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблемою формування читацької культури займалися Бійчук Г., Бугайко Ф., Огар Е., Рибникова М., Сухомлинський В. та ін. Аналіз читання як процесу з точки зору психологічної науки здійснив С. Л. Рубінштейн. Питання щодо вивчення педагогічного досвіду та методичної складової проблеми зустрічаємо у працях Вашуленка М., Науменко В., Никифорової О., Савченко О. та ін.

В. Сухомлинський писав: «без високої культури читання немає ні школи, ні справжньої розумової праці, читання — це найважливіший інструмент навчання та джерело багатого духовного життя» [7].

Під поняттям «*читацька культура*» розуміють певний рівень сформованості низки читацьких умінь і навичок: потребу у читанні, стійкий інтерес до нього; навички читання, уміння виразного читання; здатність до сприймання творів різних жанрів; творчі здібності; мовленнєві уміння. Поняття «*читацька культура*» тісно пов'язане із поняттям «*культура*», яке має два значення: а) рівень розвитку суспільства, який характеризується властивими тільки певній епосі матеріальними та духовними цінностями; б) рівень виховання та розумового розвитку особи, а також освітній інтелектуальний рівень [8, 395-396].

Читацька культура – це складова частина загальної культури особистості, сукупність знань, умінь та почуттів читача, які дозволяють йому повноцінно та самостійно засвоювати інформацію [9]. Це діалектична єдність емоційно-естетичних почуттів, свідомості та діяльності у процесі активного спілкування читача з літературою. Читацька культура може розглядатися як система взаємопов'язаних компонентів – якостей: читацькі навички, коло читання, літературознавчі вміння (обговорення, аналіз книжки), читацький

інтерес, читацька самостійність, творча діяльність на основі прочитаного (написання відгуків, створення власних текстів, ілюстрацій, тощо). Див. схему № 1.

Читацькі навички – важливий компонент читацької культури. У початковій школі учні оволодівають повноцінною навичкою читання усвідомленого, правильного, плавного, виразного читання цілими словами вголос, а також мовчки [6]. Вміння швидко читати — це ще й уміння енергійно, швидко міркувати, виконувати найрізноманітніші завдання та вправи з різних предметів. Формування навичок читання — це процес тривалий і складний, він потребує постійної неослабної уваги до знань і забезпечується добором навчального

матеріалу та відповідними методичними прийомами ведення уроку

Сформованість читацьких умінь передбачає: вміння учнів читати незнайомий текст із належною швидкістю і після одного прочитування розуміти фактичний зміст, структуру тексту; ділити текст на частини; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між реченнями, абзацами; уміння виділяти в прочитаному головне і деталі; визначати тему та головну думку тексту, його призначення; добирати заголовки до тексту і його частин; уміння ставити запитання до прочитаного й відповідати на них [5].

Належний рівень сформованості читацьких умінь – запорука не тільки успішності школяра в навчанні, а необхідна умова життєвого успіху.

Коло читання — це твори дитячої літератури, які доступні і цікаві школярам певної вікової групи. В. О. Сухомлинський писав: «Читання як джерело духовного збагачення не зводиться до вміння читати: з цього вміння воно тільки починається...» [7]. У процесі дорослішання читацька активність дітей знижується, наростає синдром примусовості, а відтак читання сприймається як нав'язлива і мало потрібна діяльність. Важливо розвивати у молодших школярів читацькі інтереси та читацьку самостійність, від яких значною мірою залежить їх читацька активність.

Читацький інтерес – форма вияву пізнавальної потреби, що спрямовує особистість на усвідомлення цілей читання (як одного з видів мовленнєвої діяльності), а це, у свою чергу, сприяє ознайомленню з новими для учня художніми чи науковими книгами, спонукає до свідомої діяльності з книжковою продукцією. З огляду на сказане, читацький інтерес – важливий чинник формування духовно багатого мовної особистості. Вважаємо, що читацький інтерес – це інтерес, який спрямований на книжки певного виду, яким читач надає перевагу. Інтерес дитини до читання значною мірою залежить від ставлення до книги в сім'ї. З метою виховання інтересу до читання в сім'ї необхідно проводити різні виховні заходи разом з батьками: «Тато, мама і я – читаюча сім'я», години спілкування «Моя улюблена домашня бібліотека», КВК учнів з батьками «Найрозумніший» [11].

Формувати **читацьку самостійність**, тобто здатність і звичку вибирати і читати корисні книжки потрібно вже з перших кроків навчання дитини в школі. Навчити учнів молодшого шкільного віку читати свідомо означає привчити їх читати уважно, осмислено, дочитувати книжку до кінця, з'ясовувати значення незрозумілих слів, уміти виділяти головне, правильно передавати зміст і висловлювати своє ставлення до прочитаного.

Залучаючи учнів до самостійного позакласного читання, вчителі виховують у них уміння самостійно обирати книжку, прищеплюють навички користування ілюстративним каталогом «Що нам читати?», картотеками, виставками і плакатами, рекомендаційними списками і покажчиками літератури. Зміст, методи, форми виховання навичок самостійного добору книжок визначаються віковими особливостями учнів. Але було б неправильно вважати, що читачів цього віку, особливо першокласників, можна навчити цілком самостійно добирати собі книжки для позакласного читання. У них ще слабка техніка читання, вони не завжди можуть за змістом та іншими елементами книжки визначити, наскільки вона для них

цікава. До того ж діти цього віку більше люблять слухати, ніж самі читати. Отже, слід викликати й розвивати інтерес до самостійного читання.

Творча діяльність на основі прочитаного – це вміння учнів критично осмислювати текст, висловлювати свої думки з приводу прочитаного, писати відгуки, створювати власні тексти, ілюстрації, складати загадки, лічилки, варіанти кінцівок до відомих казок.

На кожному уроці вчитель повинен рекомендувати дітям нові книжки, наприклад, «Казки П'ятинки» Дзвінки Матіяш, у яких відкриваються біблійні істини. Підбирати книжки можна і за тематикою уроків літературного читання, наприклад, зимою можна пропонувати «Казки Різдва» Богдани Матіяш, які пронизані добром, світлом, спокоєм та інші сучасні книги. Також на уроках потрібно проводити опитування того, що діти читають самостійно. Після цього вони будуть нести свої книжки в школу, показувати іншим дітям, обмінюватися своїми думками. Завдяки цьому відбувається формування читацької самостійності та читацьких інтересів сучасною літературою.

Для підвищення рівня читацької культури дітей можна запропонувати вірші й віршовані казки Івана Андрусяка «Чакалка», «Несправжнє село», «Мухомор», «Позіхає бегемот» та інші із збірки «М'яке і пухнасте». Збірка Івана Андрусяка – це насамперед глибоко батьківська поезія. Він щиро та відкрито показує свою зажуреність у родинне буття [3].

Також можна запропонувати сучасну книгу Кості Гнатенко «Рожева мрія». Це збірка з великою різноманітністю казок і віршиків з великою кількістю ілюстрацій. Завдяки яскравим ілюстраціям, на сторінках книжки ніби оживають пес Томі-Руді вушка, Чорний Діамант, пан Свинтус, Горобчик, різні овочі та фрукти. У цій збірці автор зображує світ таким, яким його пам'ятає ще з дитинства, а тому, я вважаю, що книга буде цікавою та близькою не лише маленьким читачам, а й дорослим, навіть поверне їх в дитинство. Читання книжки викликає в дітей синдром мрійника у хорошому значенні цього слова і додає позитивного ставлення до світу.

Отже, читацька культура – важливий компонент загальної культури особистості. Вважаємо, що вчителі та батьки позиціонують найбільшими авторитетами впливу на ставлення до читання учнів, оскільки має бути присутня культура сімейного читання, під якою розуміємо основу читацької культури дитини. А високий рівень читацької культури сприяє духовному збагаченню особистості. Культуру читання можна формувати на уроках та в позаурочний час за допомогою інтегрованих уроків, впровадження факультативних дисциплін «Культура читання», «Читання та інформаційна культура особистості», проведення фестивалів, літературних читань, семінарів, читацьких конференцій, інтелектуальних конкурсів, вікторин та ін.

1. Антоник О.В. Пропаганда книги і читання серед учнів як суспільний пріоритет: книгознавчо-педагогічний контекст / О.В. Антоник, Н.В. Жмовка // Поліграфія і видавнича справа. – 2008. – Вип. 1 (47). – С.80-90.
2. Каніболоцька О. А.Формування читацької культури старшокласників у процесі аналізу художніх текстів / О.А. Каніболоцька // Культура народів Причорномор'я. — 2006. — № 82. — Т. 1. — С. 192-195.
3. Качак Т. Б. Дитяча література в незалежній Україні: тенденції розвитку, яскраві постаті, знакові тексти / Т. Б. Качак // Бібліотечка «Дивослова». – 2015. - № 4. – 64 с.
4. Лоїк О. Розвиток читацької культури молодших школярів / О. Лоїк // Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи. – 2015. – Івано-Франківськ. – С. 132 - 134
5. Пархоменко С.М Рекомендований до використання бібліотекрям ПТНЗ / С. М. Пархоменко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.convdocs.org/docs/index-123796.html>
6. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1-2 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://referat.znate.ru/text/index-56203.html>
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори [у 5 т.] / О. В. Сухомлинський. – К., 1976-1977. – Т. 1: Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. Методика виховання колективу. – К., 1976. – 656 с.
8. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень / Уклали: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2006. – 789 с.
9. Сучасні вимоги до читацьких умінь. Міжнародний досвід їх вимірювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sas1.at.ua/index/0-70>
10. Утянська Т. Формування і розвиток читацької компетентності школярів / Т. Утянська // Шкільна бібліотека. – 2007. - № 12. – С. 75-78.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Попович Ярослав, а студентка IV курсу (ПОІ-42) Педагогічного інституту,
Романишин Р.Я. к.п.н., доцент*

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті розкриваються особливості розвитку математичних здібностей молодших школярів. На основі аналізу наукової літератури визначаються складові математичних здібностей і вказуються оптимальні шляхи їх формування. Зокрема, встановлюється, що матеріал, який пропонують на заняттях, повинен бути зрозумілим кожному учню. Тільки при умові встановлення зв'язку нового із старим можливе проявлення кмітливості і здогадки. Тому при виконанні будь-якого завдання необхідно передбачати оптимальне співвідношення між новими і старими знаннями та уміннями

Ключові слова: математичні здібності, вчительська діяльність, відносне мислення, почуття та уява.

Features of development of mathematical abilities in primary school.

In the article the features of development of mathematical abilities in primary school. Based on the analysis of the scientific literature identifies the components of mathematical abilities and identified optimal ways of their formation. In particular, it is determined that the material offered in the classroom, must be clear to each pupil. Only subject to the establishment of the new with the old when possible manifestations of ingenuity and conjecture. Therefore, when you perform any task necessary to provide a balance between new and old knowledge and skills.

Key words: mathematical ability, teacher activity, the relationship of thinking, feeling and imagination.

Постановка проблеми. На сучасному етапі оновлення змісту освіти гостро стоїть проблема творчого розвитку особистості. Навчання і виховання є ефективним лише в умовах такої освіти, яка враховує рівень розвитку індивідуальних і особистісних якостей школярів та їх творчих здібностей. Усе це пов'язане з рівнем загальної освіти, увагою до розвитку творчої особистості, надання їй можливості проявляти свої здібності.

Аналіз досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні автори відзначають, що здібності виявляються і можуть розвиватися тільки в процесі діяльності. Математична діяльність учнів полягає у вивченні математики, а тому у школярів можна розвивати тільки навчальні математичні здібності.

Різні автори виділяють основні компоненти математичних здібностей: Б. Гнеденко – критичність міркувань, повноцінну логічну аргументацію, лаконізм; Н. Менчинська – швидкість засвоєння математичного матеріалу, гнучкість розумового процесу; З. Слепкань, Н. Тализіна виділяють серед компонентів здібність до розгорнутості та згорнутості дій, здатність до абстрагування, автоматизованість виконання математичних дій, міцність отриманих знань і вмінь; І. Якиманська – узагальненість, усвідомленість, гнучкість, самостійність, стійкість мислення.

Значний внесок у дослідження даної проблеми належить В. Крутецькому, який визначає такі ознаки наявності математичних здібностей у дітей: інтерес до математики; оволодіння певними математичними вміннями і навичками в ранньому віці; швидке оволодіння математикою; відносно високий рівень математичного розвитку, рівень досягнень.

Мета статті полягає у висвітленні актуальності та ефективності розвитку математичних здібностей молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Математичні здібності – це індивідуально-психологічні особливості людини, що сприяють більш високій продуктивності її математичної діяльності, дозволяють використовувати в її процесі нестандартні шляхи та методи, створювати в результаті порівняно новий продукт розумової діяльності. Діагностика, формування і розвиток математичних здібностей відбувається у процесі математичної діяльності водночас з формуванням загальнонавчальних умінь і здібностей, математичних знань і умінь на їх основі.

Творчі можливості дітей реалізуються в різних видах їх діяльності. У розвитку пізнавальної діяльності молодших школярів особливе місце відіграє мислення, існує багато точок зору, визначних теорій, які описують мислення, різні підходи до класифікації типів

мислення. Починаючи з XVII століття, проблема мислення розглядається в логіці емпіричних уявлень про людину та властиві їй спроби взаємодії з навколишнім світом. Мисленню відводилась роль реєстратора та класифікатора чуттєвих даних. Представниками такого підходу до мислення були В. Вундт, І. Ген.

Подальші спроби визначити мислення зберегли відірваність, протиставлення цього процесу об'єктивній дійсності. І лише у XX столітті на процес мислення почали дивитися як на процес "ціле утворення". Одним з перших дав визначення мисленню, як процесу не відірваному від нереальної дійсності Л. Виготський. На думку іншого вченого С. Рубінштейна "мислення означає не що інше як участь попереднього досвіду в рішенні завдання. І це вносить творчий елемент в поведінку, створюючи різні комбінації досвіду, що в сутності є мисленням".

За С. Максименком "мислення" – процес руху думки від невідомого до відомого. Мислення починається там, де перед людиною постає щось, невідоме, і коли вона починає щось аналізувати, порівнювати, узагальнювати [4, с.29].

Мислення користується своїми інструментами: думкою або системою думок – міркуванням. Інструментами мислення є:

- встановлення зв'язку між відомим і невідомим;
- знаходження аналогів невідомому, створюючи новий образ, думку про нього, а якщо цього не вдається зробити, то робити відкриття того, чого ще не існувало в культурі людства;
- перетворення отриманого продукту: образу, думки, аналогу із додатками нового – на словесну або іншого роду знакову систему або у формі предмета, створеного із природного матеріалу.

Воно "завершується", коли невідоме перетворено на відоме, задача чи проблема розв'язані, а дискомфорт зник. Як бачимо, мислення – інструмент людини для пізнання предметів та явищ дійсності, які не можливо відчуті [1, с.46].

Зміст шкільного курсу математики передбачає засвоєння учнями певної системи математичних знань, умінь і навичок. Однак не можна зводити все математичне навчання у школі до передачі учням визначеної суми знань і навичок. Це обмежувало б роль математики в загальній освіті. Тому перед школою стоїть важливе завдання математичного розвитку учнів. Математичні здібності – це здатність утворювати на математичному матеріалі узагальнені, згорнуті, гнучкі й обернені асоціації. До складових математичних здібностей слід віднести:

- здатність до формалізації математичного матеріалу, відокремлення форми від змісту, абстрагування від реальних ситуацій і їх кількісних відношень та просторових форм, оперування структурами відношень і зв'язків;
- здатність до узагальнення матеріалу;
- здатність до оперування числовою і знаковою символікою;
- здатність до логічних міркувань, пов'язаних з потребою доводити, робити висновки;
- здатність до скорочення процесу міркувань;
- здатність до переходу від прямого до оберненого ходу думки [3, с.27]

Традиційна методика навчання математики спрямована здебільшого на розвиток пам'яті учнів, а не творчого компонента їхнього мислення. Як наслідок, багато дітей не виявляють допитливості, самостійності у пошуках способів виконання завдань. Аналізуючи різні види нестандартних завдань, ми переконалися, що найбільший вплив на розвиток математичних здібностей школярів мають вправи: логічного змісту, комбінаторні, з елементами дослідження, на кмітливість.

Одним із методів розвитку творчих здібностей є розв'язування задач декількома способами. Адже, розв'язати одну задачу різними способами набагато цінніше, ніж багато – одним. Це заставляє учнів шукати найоптимальніший метод, а пошук – це вже творчість. Отже, кожен урок математики повинен бути насичений мисленням, почуттями та уявою. Послідовність даного процесу можна моделювати так: мислення – почуття – уява, почуття – мислення – уява, уява – мислення – почуття.

Значні можливості для розвитку математичних здібностей учнів надають позакласні заняття з математики. Увагу дітей до позакласних занять потрібно звертати яскравим оформленням класного приміщення, в якому відображається поєднання знайомого дітям світу казок з таємничим світом математики, незвичним вступним словом учителя, захоплюючим формулюванням питань, завдань, розв'язком ребусів, загадок, логічних вправ і завдань розвиваючого характеру. Матеріал, який пропонують на заняттях, повинен бути зрозумілим кожному учню. Тільки при умові встановлення зв'язку нового із старим можливе

проявлення кмітливості і здогадки. Тому при виконанні будь-якого завдання необхідно передбачати оптимальне співвідношення між новими і старими знаннями та вміннями [2, с. 44].

Отже, мислення виникає як певний процес перетворення невідомого на відоме, засвоєне. Воно відбувається протягом якогось часу: мислення має початок – усвідомлення невідомого як задачі; середину – процес її розв'язування; кінець – висновок у формі знакової системи чи зробленого предмета з речовини природи.

Взаємозв'язок мислення, почуттів та уяви є механізмом творчої дії учнів початкової школи. Психологам і педагогам добре відома роль позитивної оцінки як засобу створення бадьорого настрою, позитивних емоцій, що допомагають підвищенню успішності та продуктивності навчання. Саме тому вчитель повинен вірити в сили кожного учня, надавати йому можливість розпочинати знову і знову, долаючи труднощі розвитку.

Висновки. Аналіз психолого-педагогічних джерел уможливорює висновок, що проблема розвитку математичних здібностей молодших школярів є актуальною і потребує більш глибокого подальшого дослідження.

1. Вовченко О.І. Про здібності людини. Талант. Урок №1 з питань психології // Позакласний час – 2003 – березень №6 (додаток №1) – с.45 – 47.
2. Кондратьєв Л.І. Як підтримати інтерес до математики вучнів з різними здібностями / Л.І. Кондратьєв // Обдарована дитина. – 2007. - № 5. – с.42 – 47.
3. Мельник О.К. Розвиток творчого мислення учнів при розв'язуванні логічних завдань / О.К.Мельник // Обдарована дитина. – 2005. - № 3. – с.25 – 27.
4. Федик О. Здібності як об'єкт психологічного аналізу// Психологія і суспільство. – 2002 – №1 – с.28 – 34.

ОСОБЛИВОСТІ РОДИННИХ ТРАДИЦІЙ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Радюк А.Ю., VI курс, Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Володько Т.К., старший викладач Бердянський державний педагогічний університет,
Бердянськ, Україна*

У тезах висвітлено особливості родинних традицій у виховному процесі сучасної початкової школи. Розкрито сутність поняття «традиції» та з'ясовано їх вплив на формування й розвиток молодшого школяра; проаналізовано значимість збагачення змісту навчально-виховного процесу початкової школи народознавчим матеріалом.

Ключові поняття: виховання, молодші школярі, родинні традиції, виховний процес, звичаї, український народ.

PECULIARITIES OF FAMILY TRADITIONS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF MODERN PRIMARY SCHOOL

Peculiarities of family traditions in the educational process of modern primary school are covered in the theses. The essence of the concept of tradition and its influence on the formation and development of primary school children are clarified. The importance of enriching the content of the educational process with traditions of Ukrainian families is analyzed.

Key words: education, pupils of primary school, family traditions, educational process, customs, Ukrainian people.

На сучасному етапі розбудови української незалежної держави національне виховання спрямоване на формування в дітей світоглядної свідомості, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв тощо. Головна мета цього процесу – набуття молодшими школярами соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення культури міжнаціональних взаємин; формування незалежно від національності особистісних рис громадян, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури [1].

Модернізація системи освіти, як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, спрямовується на впровадження національної системи виховання, активне використання надбань народної педагогіки і культури. Першоосередком національного виховання традиційно була і залишається сім'я, родина.

Особлива потреба у формуванні гармонійно розвиненої особистості з багатогранними етнопедагогічними знаннями, духовно-моральними та естетичними якостями, що стане справжнім носієм цих знань, взірцем їх застосування. Усе це зумовлюється значимістю

народного виховного досвіду в умовах демократизації і гуманізації нашого суспільства. Такий суспільний феномен як родина є незамінним [3].

У зв'язку з цим досить актуальним стає виховання учнів початкової школи на родинних традиціях українського народу, оскільки вони мають безцінний виховний потенціал та несуть у собі відображення українського народного світогляду, ідеології, ментальності.

Сучасні погляди на сутність українських родинних традицій, аналіз їх змісту й особливості трансформації набули ґрунтовного висвітлення в працях М. Боришевського, В. Постоного, О. Семенов, В. Скуратівського, М. Стельмаховича, В. Страшного, Р. Чмелик.

Метою нашої роботи є розкриття проблеми виховання молодших школярів засобами родинних традицій українського народу, прилучення їх до національної культури.

Засвоєння національних «традицій» молодшими школярами сприятиме їх фізичному, розумовому, моральному, трудовому, естетичному розвитку.

Центром педагогічної системи, побудованої на принципах народної педагогіки, є дитина, її складний, розмаїтий світ думок і почуттів, мрій і надій. Як цілісна система знань, ідей, форм і методів вона ґрунтується на таких фундаментальних принципах, як природовідповідність, народність виховання і самодіяльність зростаючої особистості, гуманізм, виховання у праці, врахування вікових та індивідуальних особливостей дитини, єдність вимог і поваги до неї, віра у її сили та можливості.

Аналіз навчальних програм і підручників для початкової школи під кутом зору досліджують проблеми, дає змогу зробити висновок, що вони містять матеріал, який розкриває традиції українського народу. Так, наприклад, на уроках курсів «Громадянська освіта» та «Людина і світ» вже в 1 класі діти знайомляться із країною, в якій вони живуть; національною символікою, народним календарем; з легендами і переказами про походження назви рідного міста, вулиць; стародавніми рецептами українських страв та ін. Починаючи з 2 класу, на уроках літературного читання школярі усвідомлюють сутність таких понять, як «родовід», «родинні зв'язки», «родина»; знайомляться з певними народними звичаями, обрядовими діями.

Важливу роль у становленні культури і духовного життя молодшого школяра відіграють сімейні традиції. Вони згуртовують родину, дають змогу зберегти ті зерна розумного, доброго, вічного, завдяки яким життя стає цікавішим і кориснішим.

Традиції родинного виховання склалися впродовж багатьох століть і зміцнювалися в ході історичного розвитку людства. В українських родиніх дітей завжди вчили, що людина невіддільна від свого народу, нації. Головним охоронцем ладу в родині та суспільних взаєминах був звичай. Він зобов'язував кожного члена роду досконало вивчати і знати свій родовід «до сьомого коліна». Людину, яка не знала мови та історії свого роду, вважали безрідною. Повага і любов до свого роду, рідної землі, національних звичаїв і традицій формувалися з колисковими піснями, казками, прислів'ями, приказками, які засвоювалися дитиною в ранньому віці; предметами побуту, портретами, сімейними реліквіями та іншими розповідями про життя предків [4].

В українській сім'ї дбали не тільки про виховання дитини добрим господарем чи господинею. Обов'язком батьків було прищеплення змалку основних християнсько-етичних засад та людських чеснот. Здавна в родині та громаді стежили за тим, щоб дитина говорила правду, шанувала не тільки своїх батьків, а й інших старших; була чесною, доброю, привітною. За християнським ученням, найбільшою цінністю для батьків завжди вважались діти, а тому до їхнього виховання ставилися досить відповідально: любили й водночас вимагали дотримуватися принципів народної педагогіки [5].

Завдання сім'ї полягає в тому, щоб, починаючи з раннього дитинства, розкривати сутність родинних традицій українського народу, їх практичну значущість для дитини тепер і в майбутньому. Завдання початкової школи – організувати раціональний, цілеспрямований, послідовний процес виховання учнів на родинних традиціях як на уроках, так і в позакласній роботі; залучення батьків до проведення виховних заходів на народознавчому матеріалі.

Сучасні науковці (В. Гнатюк, Л. Йовенко, С. Черепанова) дійшли висновку про необхідність поліпшення стану виховання учнів початкових класів на родинних традиціях українського народу і нині.

З цією метою були визначені педагогічні умови ефективного реалізації цього завдання. Так, для підвищення педагогічної культури батьків необхідно проводити тематичні батьківські збори народознавчого характеру, вечори запитань і відповідей, зустрічі за «круглим столом», конференції з обміну досвідом сімейного виховання, вечори сімейних традицій відзначення релігійних свят, виставок сімейних реліквій і прикладної родинної

творчості, конкурсів, зустрічей поколінь, дискусій та ін. Дуже важливо виховувати в дітей звички толерантного ставлення до мови, культури і традицій інших національностей.

Отже, національна традиція, її трансформація в сьогоденні і майбутньому стає важливим чинником поступу нашої педагогіки. Людство прямує до зближення інтересів, до взаємодії в розвитку й виживанні, і водночас жоден народ не бажає втратити визначних особливостей своєї самотності, неповторності.

1. Гнатюк В. Управління системою національного виховання учнів / В. Гнатюк. – К., 2001. – 299 с.
2. Електронний ресурс. Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
3. Йовенко Л. І. Традиційне родинне виховання українців : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. І. Йовенко, І. Г. Терешко. – Умань : Софія, 2010. – 239 с.
4. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка : навч.-метод. посіб. / Мирослав Гнатович Стельмахович. – К. : ІЗМН, 1997 – 232 с.
5. Черепанова С. О. Філософія народознавства : навч. посіб. / Світлана Олександрівна Черепанова. – К. : Знання, 2008. – 460 с.

РОЛЬ ГРИ У РОЗВИТКУ РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Репницька Д.Д. IV курс, спеціальність „Початкова освіта”

Семенова Н. І., к.п.н., доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

У статті визначено вплив проблемних ігрових ситуацій на дітей молодшого шкільного віку. Розглянуто гру як форму надбання знань та як засіб формування загальнонавчальних умінь і навичок.

Ключові слова: гра, ігрова ситуація.

SEX EDUCATION IN THE FULL DEVELOPMENT OF PERSONALITY

We identified the influence of problematic gaming situations on children of primary school age. We consider a game as a form of knowledge and as a source of general skills.

Keywords: game, gaming situations.

Постановка проблеми. Перед школою, вчителями і батьками постає завдання надзвичайної ваги: домогтися того щоб кожного, хто зараз ходить до школи, дитячого садка і хто ще тільки має народитися, виростити не лише свідомим членом суспільства, не лише здоровою людиною, а й ініціативним, мислячим працівником здатним творчо підходити до будь-якої справи, за яку б він не брався. Отже, головний зміст проблеми в тому, щоб традиційному пасивному навчанню протиставити форми і методи, які б активізували розумову, пізнавальну діяльність школярів. Одним з найперспективніших шляхів удосконалення підготовки майбутніх учителів, озброєння їх необхідними знаннями, практичними вміннями форм і навичками є освоєння і впровадження форм і методів активного навчання, серед яких одне з провідних місць посідають навчально-педагогічні ігри. Велике значення для розвитку дитячої гри мали дослідження сучасних психологів. Дослідження навчальної діяльності дали змогу розкрити окремі специфічні умови розумового розвитку при вивченні дітьми математики (Н.О. Менчинська, М.Г. Моро), граматики й читання (С.Ф. Чуйков, Т.Г. Єгоров), письма (Є.В. Гур'янов). Спеціально досліджено процес засвоєння понять (Н.О. Менчинська, П.Т. Зикова, З.І. Калмикові). Значний інтерес становлять дослідження Л.І. Божович, Л.С. Славіної, М.С. Неймарк, спрямовані на вивчення мотивів навчання та поведінки дітей.

Виклад основного матеріалу. Ідея імітації, моделювання складних ситуацій і наступного розігрування в динаміці різних варіантів не з самим об'єктом чи суб'єктом, а з його імітаційною моделлю виникла давно. Наслідки подібної гри з моделлю давали можливість знайти оптимальне рішення в масштабах реальних об'єктів, взаємовідносин, операцій, які потрібно було здійснити на практиці. Так, воєнні ігри на тактичних картах і ящиках з піском відомі вже двісті років.

Дуже важливу роль відіграють дидактичні ігри з будь-якого предмета. Проте, як показують спостереження і аналіз педагогічної літератури, до недавнього часу гру використовували лише на заняттях гуртків, під час тематичних вечорів тощо, а можливості використання дидактичної гри в навчальному процесі до певної міри недооцінювались.

На початку розвитку дитини молодшого шкільного віку ясно виявляє себе своєрідна невідповідність між діяльністю дитини, що стала на цьому ступені розвитку складною, з

одного боку, та процесом задоволення її основних життєвих потреб з іншого боку. Багато видів діяльності дітей в цей період розвитку несе свій мотив в самих собі, мотив лежить в самому процесі. Це і є діяльність, яку називають грою. Гра дітей в дитинстві не схожа на гру тварин, бо вона не інстинктивна, а саме людська предметна діяльність. Розвиток гри є вторинним, а первинним, що складає основну лінію розвитку, є формування предметних дій. Однак, у подальшому відношення гри і тих видів діяльності, які відповідають неігровим мотивам, стає іншим – тепер гра стає провідним видом діяльності. Причина цього перетворення в тому, що предметний світ більше розширюється для дитини. Дитині недостатньо спостерігати, їй необхідно діяти. Це протиріччя вирішується в ігровій діяльності, оскільки гра не є продуктивною – мотив лежить не в результаті, а в змісті самої діяльності.

Головний момент в грі - ігрова роль: це є відтворювана дитиною дія. При цьому дитина бере на себе узагальнену соціальну функцію дорослого (лікар, офіцер). Розвиток гри з правилами містить в собі все більше виділення й усвідомлення ігрового завдання. А воно посилює прагнення до певного результату. Але гра не перетворюється при цьому в продуктивну діяльність.

Гра є формою надбання й уточнення знань. Гра не виникає сама по собі, а як необхідне елементарне знайомство з діяльністю людей, явищами середовища. Дитина багато разів повторює гру, проте вона ніколи не буває точною копією попередньої. Гра згасає, коли відображений зміст дитиною засвоївся; потрібно розкривати дітям нові сторони знайомих явищ.

Гра є мислительною діяльністю. Завданням в дитячій грі виступає задум, тема, що складають сюжет гри. Увесь процес гри з рішенням завдань, тобто аналіз та встановлення зв'язків в середині зображуваного життєвого явища. Гарна гра завжди має напружений, проблемний характер. Швидка зміна сюжету є результатом нестійкої, бідної зав'язки, ідея та задум ще відсутні, вся гра побудована на рішенні короткочасних завдань на "одну дію". Гра є специфічною формою аналізу явищ, що сприймаються, і наступного їх синтезу. Якщо дитина, грає з товаришами, то новий синтез збагачується деталями, що вносять і вихователь, і діти (запитання, зауваження, виправлення). Збагачення життєвого досвіду і включення мови є умовою для переходу до узагальнюючого відображення дійсності.

В будь-якій грі відбувається формування двох найважливіших особливостей мотиваційної сфери дитини: формування підкорення мотивів, підкорення ситуативних мотивів більш загальним і високим; формуються самі мотиви більш високого типу, пов'язані з виконанням обов'язків, що взяла на себе дитина.

Не менш важлива роль гри у формуванні моральних звичок молодшого школяра. Особливо важким є врахування точки зору товариша, його прав та обов'язків. При порівнянні підкорення дитиною правилам в рольовій грі та в грі з правилами виявилась перевага рольових ігор. Роль полегшує дитині підкорення правилам. Це пов'язано з тим, що "рольове правило" образу стає внутрішнім правилом, так як немає розриву між моральним уявленням та дією. Друга важлива особливість "рольового правила" в тому, що воно усвідомлюється і легше, і раніше, ніж правило, подане в процесі її безпосередніх відносин.

Отже можемо зробити висновок що гра є провідним видом діяльності дитини, вона містить всі тенденції розвитку, вона, джерело розвитку й створює зони найближчого розвитку. За грою стоять зміцнення потреб та свідомості значного характеру. В грі відбувається дійсна професійна підготовка дитини до майбутньої діяльності.

1. Ушинський К.Д. Питання навчання і виховання в початковій школі / Костянтин Дмитрович Ушинський // Вибр. твори: В2-х т. – Рад. школа, 1983. – Т.2. С.203-299.
2. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии. –2000. – №6. – С. 74-76.
3. Ваврик К. Развитие молодшего школяра как субъекта навчальної діяльності // Проблемы гуманитарных наук: научові записки ДДПУ. – Дрогобич: НВЦ «Каменяр», 2002. – Вип. 9. –С.99-108.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ ВИХОВНІЙ РОБОТІ

Рихель Ю. М. 4 курс, Педагогічний інститут

Никорак Н. Ю., викладач

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, м. Івано-Франківськ, Україна

Стаття присвячена актуальній проблемі сучасної освіти – збереження здоров'я молодших школярів в умовах загальноосвітньої школи. Наслідком жорсткої регламентації життя школярів, відбулося зниження їх рухової активності, яка є основою для гармонійного фізичного розвитку, тому нагальною постала проблема активізації роботи вчителя у цій сфері. У статті зроблена спроба визначити алгоритм роботи вчителя над активізацією рухової активності молодших школярів, окреслити основні педагогічні умови застосування рухової активності молодших школярів у позакласній виховній роботі вчителя початкових класів.

Ключові слова: рухова активність, виховання, позакласна виховна робота, фізичний розвиток молодшого школяра.

PEDAGOGICAL CONDITIONS USE OF MOTION ACTIVITY YOUNGER PUPILS IN EXTRACURRICULAR EDUCATIONAL WORK

The article attempts to define the algorithm of activation of motion activity of primary school children, to outline the basic pedagogical conditions of use of motor activity of primary school children in extra-curricular educational work.

Keywords: motion activity, education, extracurricular educational work, physical development of younger pupils.

Постановка проблеми Реалії сучасної освіти, метою якої є навчання і виховання різнобічно розвиненої особистості, полягають у тому, що щоб відповідати високим критеріям до рівня знань і умінь та досягти значних результатів у інтелектуальній сфері, учням необхідна жорстка регламентація життя. У зв'язку з цим, більшу частину доби дитина перебуває у статичному положенні. Вона сидить у школі під час уроків, удома, коли виконує домашні завдання, переглядає телепередачі, працює або грається у комп'ютерні ігри. Не зважаючи на те, що дитина веде малорухомий спосіб життя, вона несе велике фізичне навантаження. Статичне навантаження вступає у протиріччя з фізичним розвитком дитини. Як наслідок – у неї знижується працездатність, проявляються негативні емоції, погіршується самопочуття. Дитина скаржиться на головний біль, від перевтоми стає неорганізованою, починає порушувати правила поведінки у школі, на уроці, несумлінно виконує домашні завдання, у неї зникає інтерес до навчання.

У процесі росту і розвитку людини відбуваються значні зміни опорно-рухової системи. У дитячому віці ці зміни пов'язані насамперед із ростом кісток, їхнім окостенінням, формуванням постави, зміною пропорцій тіла. Розвиток опорно-рухової системи значною мірою залежить від ступеня рухової активності та харчування. Якщо дитина малоактивна, то у неї може виникнути гіподинамія – знижена рухова активність. У наш час це один з найшкідливіших чинників, який негативно впливає на процеси росту і розвитку людини, спричинює різні хронічні хвороби. Загальновідомо, що найчастіше хворіють ті, хто мало рухаються. Отже робота вчителя початкових класів повинна бути спрямована на активізацію та стимулювання рухової активності дитини як на уроках, так і у процесі організованої позакласної виховної роботи.

Аналіз останніх досліджень До розробки методики фізичного виховання молодших школярів зверталися Борисенко М. М., Ведмеденко Б. Ф., Круцевич Т. Ю., Цвек С. Ф. Питання стимулювання рухової активності учнів молодшого шкільного віку розробляли Когут І. А., Круцевич Т. Ю. На необхідність використання різних форм та методів у фізичному вихованні підростаючого покоління звертали увагу О. Ващенко, Е. Вільчковський, Г. Воробей та ін.

Мета статті Визначити педагогічні умови застосування рухової активності молодших школярів у позакласній виховній роботі вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу Активність людини є джерелом її розвитку, визначає діяльність і є її рушійною силою. Відмінність між цими поняттями полягає в тому, що діяльність виходить із потреби в предметі, а активність – із потреби в діяльності. Активність не тільки передуює діяльності, а й “супроводжує” її протягом усього процесу. Не можна уявити оптимальну діяльність, позбавлену активності. [1, С. 386-388]

Рухова і фізична активність є винятково важливим, фундаментальним чинником формування, збереження, зміцнення здоров'я та розвитку людини, особливо в дитячому віці. Завдяки здатності організму до саморегуляції відбувається його адаптація до змін зовнішнього середовища, організм стає стійкішим і життєздатнішим. Під час фізичного навантаження в організмі людини спрацьовують певні механізми, в результаті дії яких посилюються функції не тільки м'язів, але й дихальної, серцево-судинної, нервової та травної систем. Зниження рухової активності виявляється передовсім у порушенні обміну речовин та нестачі енергії. Зниження витрат енергії у разі гіподинамії навіть за нормального харчування спричинює збільшення жирової тканини. Надмірна концентрація жиру в крові призводить до утворення його нерозчинних сполук із солями, що осідають на стінках судин, просвіт яких при цьому звужується, спричинюючи порушення кровообігу. Відповідно зменшується постачання тканин поживними речовинами і киснем. Гіподинамія спричинює зниження не тільки фізичної, а й розумової працездатності, життєвого тону, а це призводить до обмеження соціальної активності, прагнення і волі переборювати труднощі. З'являється емоційна нестійкість.

Безумовно, система соціально-педагогічних заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я та загартування організму, розвиток фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок і вмінь – це сутність фізичного виховання учнів. До його основних завдань відносять: створення умов для нормального фізичного розвитку та збереження здоров'я, оволодіння знаннями про організм людини, набуття санітарно-гігієнічних вмінь і навичок, підтримання потенціальних можливостей організму. Основною формою розвитку рухової активності учнів є урок фізичної культури, який включає: заняття гімнастикою (вправи, що сприяють загальному фізичному розвитку школярів: загальнорозвиваючі, вправи на формування правильної постави, акробатичні, танцювальні вправи, вправи на розвиток рівноваги, опорні стрибки); заняття з легкої атлетики (різні види бігу, стрибки в довжину й висоту, метання на дальність); рухливі ігри (розвиток спритності, швидкості дій тощо); спортивні ігри (баскетбол, волейбол, ручний м'яч, футбол) та ін. [2, С. 130] До оздоровчо-гігієнічної роботи в режимі навчального часу належать: гімнастика до навчальних занять, фізкультурні хвилинки під час уроку, спортивні розваги, рухливі ігри на великих перервах.

Важливе значення у розвитку та стимулюванні рухової активності молодших школярів має чітко організована позакласна виховна робота у сфері фізичного виховання, яка повинна бути спрямована на підвищення загальної фізичної і спортивної підготовки учнів, розвиток їх інтересу до спорту, самостійне систематичне виконання фізичних вправ і цим самим сприяти активізації рухової активності учнів.

Особливість позакласної роботи полягає в добровільній участі в ній учнів (вони обирають профіль занять за інтересами), суспільній спрямованості (зміст виховного впливу відповідає потребам дітей, суспільства, відображає досягнення науки, культури, мистецтва), ініціативності та самодіяльності учнів (врахування бажання дітей, їх пропозицій). Однак, домінуюча роль в її організації належить класному керівнику, який є передусім організатором позакласних виховних заходів (організованої діяльності колективу, спрямованої на досягнення певної виховної мети) і діє у співдружності з іншими педагогічними працівниками школи. Крім того він є ініціатором залучення учнів свого класу до роботи гуртків, секцій у позашкільних закладах. Тому саме від класного керівника залежить динаміка формування в учнів потреби в руховій активності.

Система роботи вчителя у цьому напрямку пов'язана із чіткою добре продуманою організацією з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів. Алгоритм роботи вчителя над активізацією рухової активності молодших школярів може включати наступні етапи:

- чітка постановка мети;
- визначення системи завдань;
- вибір змісту, та видів активності (творча, суспільна, пізнавально-творча, трудова, рухова тощо);
- відбір оптимальних форм (традиційних та інноваційних), методів, засобів;
- урахування умов, які забезпечують успіх досягнення мети;
- вивчення результатів і корекція виховної діяльності з активізації рухової активності учнів.

Однак налагодження роботи з стимулювання рухової активності безпосередньо залежить від педагогічних умов, які впливають на якість та результативність діяльності вчителя у цьому напрямку. Отже до основних педагогічних умов застосування рухової

активності молодших школярів у позакласній виховній роботі вчителя початкових класів належать:

- особистісні риси та фаховість класного керівника: його ініціативність, обізнаність, бажання працювати у сфері фізичного виховання школярів, власна фізична підготовка тощо;

- ґрунтовне вивчення індивідуальних особливостей учнів класу: з'ясування специфіки їх анатомо-фізіологічного розвитку та психологічних характеристик (темпераменту, рис характеру, особливостей соціалізації та ін.);

- застосування диференційованого підходу до залучення учнів у процес здоров'язберігаючої діяльності та фізичної (рухової) активності;

- активне використання та підбір широкого арсеналу форм, методів та засобів виховання з стимулювання рухової активності молодших школярів, їх грамотне планування, поєднання та систематичне втілення;

- інтеграція рухової активності молодших школярів з іншими видами діяльності, посиленнями для їх віку – трудовою, естетичною, туризмом та ін.;

- можливості матеріальної бази школи, класу, наявність відповідного інвентаря, а також можливості кадрового ресурсу навчального закладу з організації гурткової роботи у цій сфері;

- систематичне залучення батьків до організації та проведення роботи з активізації рухової активності молодших школярів, стимулювання батьківського активу до посильної участі у цій роботі.

Висновок Отже рухова і фізична активність дитини є надзвичайно важливим, фундаментальним чинником формування, збереження, зміцнення її здоров'я та подальшого розвитку. Саме у дитячому віці закладаються основи культури фізичного виховання, відбувається формування базових рухових навичок і вмінь джерелом яких є фізична активність. Однак, робота над стимулюванням і активізацією рухової активності учнів, її застосування у позакласній виховній роботі не можливі без врахування педагогічних умов, врахування яких стане запорукою успішної роботи вчителя у сфері фізичного виховання.

1. Психологія: Підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 6-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2008. – 580 с.

2. Волкова Н. П. Педагогіка: Навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.

3. Лозова В. І., Троцько Г. В. теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб. / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків: "ОВС", 2002. – 400 с.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Оксана Розацька студентка групи ПОІ-32 Педагогічного інституту

Русин Г.А., к.п.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

В статті розглядається проблема реалізації індивідуального підходу до учнів молодшого шкільного віку. Розкривається сутність понять «диференціації» та «індивідуалізації». У процесі роботи з дітьми на уроці вчителю необхідно звертати серйозну увагу на індивідуальні особливості сприймання, мислення, пам'ять, увагу, уяву, мову, характер, темперамент, волі своїх вихованців. В статті зазначено, що індивідуальний підхід до навчання учнів потребує ґрунтовної підготовки педагога та володіння певними вміннями.

Ключові слова: індивідуальний підхід, диференціація, індивідуальні завдання, молодший школяр.

The problem of realisation individual approach to elementary school student`s age is considered in the article. There is compared the essence of differentiation and individualization. In addition there is given the division of children by educational opportunities, namely: students with high educational opportunities and students with average and low educational opportunities. The article notes that an individual approach to student`s learning requires thorough teacher`s preparation, possession of certain skills.

Keywords: individual approach, differentiation, educational opportunities and individual tasks, elementary school child.

Постановка проблеми. Проблема індивідуальних особливостей учнів і можливостей урахування їх в навчально-виховному процесі не нова. Ще за часів стародавнього світу і середньовіччя вчителі стикалися з тим, що учні по-різному сприймали, засвоювали, запам'ятовували навчальний матеріал, проявляли неоднакове ставлення до пізнавальної діяльності, вольові зусилля. Але в умовах індивідуального навчання, коли педагогічна дія вчителя спрямовувалася тільки на одного учня, що знаходиться в колективі, була можливість урахувувати його індивідуальні можливості і здібності.

В усіх педагогічних посібниках підкреслюється значення двох принципів: врахування вікових особливостей і здійснення виховання на основі індивідуального підходу. Психолого-педагогічні дослідження останніх десятиліть показали, що найважливіше значення має не тільки знання вихователем віку та індивідуальних особливостей, скільки урахування особистих характеристик і можливостей вихованців. Враховуючи зростаючий рівень знань сучасних школярів, їх різнобічні інтереси, вихователь і сам повинен всебічно розвиватися: не тільки в галузі своєї спеціальності, але й у галузі політики, загальної культури, повинен бути для своїх вихованців прикладом моральності, носієм людських чеснот та цінностей.

Аналіз останніх досліджень. Я. А. Коменський дав уперше обґрунтування загальнокласній роботі на уроці в поєднанні з індивідуальною. Значний внесок у розробку питань розвитку особистості, урахування закономірностей розвитку дитини, індивідуального підходу в навчанні й вихованні внесли такі педагоги як К. Д. Ушинський, П.П. Блонський, Л.С. Виготський, Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, Ф.А. Дістервег, С. Русова та ін.

Мета статті - вивчення особливостей організації індивідуального підходу у навчальній діяльності учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Принцип індивідуального підходу до учнів дає змогу в умовах колективної навчальної роботи кожному учневі йти до володіння навчальним матеріалом своїм шляхом. Реалізуючи цей принцип, потрібно враховувати рівень розумового розвитку дітей, їх знань і вмінь, пізнавальної та практичної самостійності, інтересів, вольового розвитку, працездатності. Щоб врахувати учнів, учитель повинен уважно вивчити кожного з них, знати їх індивідуальні інтереси та схильності, розвиток і домашні умови.

Проблема індивідуального підходу до дітей отримала всебічний розвиток у практичному досвіді і в педагогічному вченні В. О. Сухомлинського. Він наголошував на важливості розвитку індивідуальної своєрідності особистості дитини. Шлях вивчення індивідуальних особливостей дитини В. О. Сухомлинський вважав за потрібне починати з його родини, одночасно підкреслюючи необхідність педагогічного просвітництва батьків. При цьому він зазначав, що загальні форми роботи з батьками необхідно поєднувати з індивідуальними, так як в кожній родині свій уклад життя, традиції і складні взаємини між її членами. В. О. Сухомлинський знаходив цікаві форми роботи для розвитку індивідуальності кожної дитини при вихованні його естетичних почуттів [5; 68-70].

Для досягнення індивідуального підходу до учнів використовується індивідуалізація та диференціація навчальної діяльності. Якщо індивідуалізація навчання спрямована на врахування специфічних індивідуальних особливостей кожного учня всередині групи, класу, то диференціація передбачає врахування й подібних типових особливостей груп учнів.

Індивідуальний підхід до навчання учнів потребує ґрунтовної підготовки педагога, певних умінь. Як стверджує І. Унт, індивідуалізацію можна розглядати з точки зору процесу навчання, змісту освіти і побудови шкільної системи. Перша точка зору передбачає відбір форм, методів і прийомів навчання, друга — створення навчальних планів, програм, навчальної літератури і складання відповідних завдань, а третя — формування різних типів шкіл і класів.

Щодо питання диференціації, то варто зазначити, що суттєвою відмінною рисою є те, що диференціація не тільки враховує індивідуальні особливості учнів, а й організовує для типологічних груп навчання за різними планами і програмами. Тобто, якщо індивідуалізація спричинює врахування індивідуальних особливостей дітей в умовах групових форм навчання, то диференціація передбачає спеціальну організацію навчання (різні плани, програми, темп, трудність тощо) з відповідними відносно гомогенними типологічними групами учнів [1; 30-35].

Індивідуалізоване навчання у практичній діяльності вчителя може виражатися у тому, що всі учні отримують завдання однакової складності, але слабшим з них під час їх виконання надають індивідуальну допомогу, або слабшим учням дають окремі, посилені для них завдання. Інколи учням пропонують легкі завдання, згодом ускладнюють додатковим питаннями, яке вони виконують відповідно до своїх можливостей. Загалом індивідуалізувати

завдання за змістом можна за кількістю завдань, за ступенем їх складності, за ступенем самостійності виконання.

З урахуванням критеріїв в учнів за навчальними можливостями можна умовно поділити на такі групи:

- Учні з дуже високими навчальними можливостями характеризуються здатністю швидко засвоювати матеріал, вільно вирішувати завдання, з інтересом самостійно працюють, потребують завдань підвищеної складності. Учні з високим рівнем навчальних можливостей - мають знання, володіють навичками самостійної роботи, не поступаються першій групі в засвоєнні матеріалу, але не завжди старанно закріплюють вивчене, бо їм не властива висока працездатність, потребують корекційної роботи, періодичного контролю навчальної діяльності.

- Учні з середніми навчальними можливостями - характеризуються здатністю нормально вчитися, окремим притаманна висока навчаємість за низької навчальної працездатності, іншим - середня навчаємість за середньої працездатності, потребують оперативної підтримки й допомоги педагога.

- Учні з низькими навчальними можливостями - мають низький рівень навчаємості або навчальної працездатності, потребують спеціального підходу педагога [2; 15-20].

У процесі роботи з дітьми на уроці вчителю необхідно звертати серйозну увагу на індивідуальні особливості сприймання, мислення, пам'яті, уваги, уяви, мови, характеру, темпераменту, волі своїх вихованців. Хоча в процесі колективного виховання глибоко вивчити ці та інші особливості досить важко, однак, вихователю, якщо він прагне досягти успіху, необхідно додатково витратити час, енергію, засоби, збираючи важливі відомості, без яких знання особистісних якостей не може бути повним, конкретним. Необхідність індивідуального підходу зумовлюється тим, що на одні і ті ж засоби і форми виховного впливу кожен учень реагує по-різному, залежно від своєрідності рис його розуму, почуттів, волі, темпераменту, характеру, що виникли раніше від того, як складаються його стосунки з однокласниками, з вихователем на даному етапі. Все це спричиняє суттєві індивідуальні відмінності у ставленні кожного учня до самих виховних впливів. Ігнорування цього факту знижує ефективність впливів вихователя на учня, а іноді дає небажані наслідки [3; 3-4].

У всіх випадках учні виконують певні завдання, але ці завдання повинні містити конкретний матеріал, що вивчається школярами, відповідати цілям і задачам уроку, сприяти поступовому й цілеспрямованому формуванню пізнавальних потреб, розвитку знань та вмінь учнів. Сприяти виробленню в учнів психологічної установки на індивідуальне виконання завдань [4; 20-22].

Висновок. Отже, здійснюючи індивідуальний підхід, слід пам'ятати, що на учнів по-різному впливають заохочення. Одного учня корисно похвалити, так як це зміцнює його віру в свої сили; по відношенню до іншого від похвали краще утриматися, щоб не привести його до самозаспокоєння, самовпевненість. Одно з підкреслення недоліків учня може зіграти негативну роль по відношенню до невпевненості в собі.

На мою думку, особливе значення в індивідуальній роботі зі школярами мають три моменти:

- 1) у спілкуванні з ними дуже важливо тепле, щире, доброзичливе ставлення.
- 2) озлобленості, підозрливості, недовірливості дитини треба протиставити доброту, душевну теплоту і м'якість;
- 3) вчителю необхідно вміти виявляти те позитивне, що має вплив на особистість кожного школяра, навіть самого важкого, самого педагогічно занедбаного і намагатися спиратися на це позитивне в навчально-виховному процесі.

1. Кобзар Б. С. Основи індивідуалізації навчально – виховної діяльності учнів початкової школи / Б. С. Кобзар // Початкова школа . – 2003. – №3. – С. 56 - 57.
2. Логачевська С. П. Індивідуалізація завдань для шестиліток / С. П. Логачевська // Початкова школа. – 2005. – №2. – С. 27 -30.
3. Кузьменко В. Індивідуалізація виховання і навчання / В. Кузьменко // Дошкільне виховання . – 2000. - №10. – С. 5-7.
4. Миколайчук М. В. Методика індивідуальних занять / М. В. Миколайчук // Початкова школа. – 2003. – №8 . – С. 39-40.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухоминський.–К. :Радянська школа, 1973. – 480 с.

ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Семенів Б.В. 5 курс, Педагогічний інститут

Глійчук Л.В., к.п.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

У статті визначено роль і місце дитячої літератури у формуванні моральних якостей і почуттів молодших школярів, розкрито зміст та особливості морального виховання учнів засобами дитячої літератури у навчальному процесі загальноосвітньої школи I ступеня.

Ключові слова: моральне виховання, моральні якості, моральні почуття, дитяча література, молодші школярі, початкова школа.

CHILDREN'S LITERATURE AS A MEANS OF MORAL EDUCATION PRIMARY SCHOOL PUPILS

In the article defined the role and place of children's literature in shaping the moral character and feeling younger pupils, disclosed the content and features of moral education pupils means children's literature in the educational process of a comprehensive school the first degree.

Key words: moral education, moral character, moral feelings, children's literature, younger schoolchildren, primary school.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації суспільного устрою і розвитку національної системи освіти в Україні підвищуються вимоги до духовного зростання дітей і молоді: формування в них національної свідомості, планетарного світогляду, моральної самостійності та стійкості, соціальної активності. Методологічною основою реалізації означених завдань є державні документи про освіту, зокрема Національна доктрина розвитку освіти України, де визначено пріоритетні напрями створення дієвої системи навчання й виховання, яка б забезпечувала всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури [3].

Успішне досягнення означених пріоритетів у формуванні особистісних якостей підростаючих поколінь вимагає творчого вдосконалення існуючих форм, методів і засобів виховного впливу на дитину. У цьому зв'язку неzapеречне значення має доцільне використання морально-духовної сутності художніх творів для молодших школярів як суттєвого засобу розвитку особистості дитини: її інтелекту, загальнолюдських цінностей, збагачення знань та уявлень про світ і людину, виховання духовно-естетичних потреб, засвоєння гуманістичних основ міжособистісного спілкування, формування устремлінь до пізнання здобутих народом національних цінностей тощо [1, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи морального виховання та формування високогуманної особистості загалом саме в молодшому шкільному віці розкриті в працях психологів (Л. Божович, Л. Виготський, В. Ільїн, О. Киричук, Г. Костюк), педагогів (І. Бабій, Н. Басюк, В. Галузинський, П. Ігнатенко, В. Киричок, В. Клименко, О. Кононко, Є. Кузнецова, О. Матвієнко, І. Мар'єнко, Ю. Підборський, О. Савченко, Ю. Сокольніков, М. Стельмахович, В. Сухомлинський). Різні аспекти використання дитячої літератури як засобу формування особистості дитини розглядалися у дослідженнях таких науковців, як А. Богуш, Л. Вовк, В. Гуменна, Л. Дрофань, М. Євтух, С. Золотухіна, Я. Кодлюк, І. Козак, Н. Кузьменко, М. Малиш, К. Чорна, Б. Якимович.

Метою статті є виявити зміст і особливості використання дитячої літератури як засобу морального виховання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Зміцнення Української держави немислиме без формування духовної незалежності суспільства, що передбачає наявність системи комунікацій, механізмів оперативної трансляції нових культурних явищ і традицій власному суспільству, міжнародному культурному співтовариству. Володіючи колосальним духовним і моральним потенціалом, який зосереджено в українській традиційній культурі, наш громадянський обов'язок – задіяти його потенціал в державотворенні, формуванні національної самосвідомості громадян нової України.

Серед глобальних світових проблем сьогодення особливо важливим є питання морального виховання підростаючого покоління. З ним пов'язано створення суспільства моральної культури і справедливості, зміцнення суспільної моральності, її правовий захист та моральне просвітництво. Тому одним із актуальних напрямів навчально-виховного процесу сучасної школи є моральне виховання особистості, формування її моральної

культури і свідомості, здатності до моральних дій та вчинків, становлення духовності. Помітне місце в окресленому процесі посідає дитяча література, що виступає важливим засобом морального виховання молодших школярів.

Поняття «дитяча література» виникає на перетині трьох уявлень – про дитячий твір (як результат цілеспрямованої діяльності письменника), дитяче читання (як взаємодія дитини з текстом твору – читання, слухання, перечитування, переказування, доповнення тощо) та дитячу книгу (як канонізовану форму, фізичний спосіб існування твору). Емпірична фіксація, таким чином, стосується швидкої події читання, повсякденних ритуалів міжособистісної взаємодії і демонструє особливу стійкість відносно явної суперечності: дітям пропонується результат дорослої креативності і дорослого вибору, але цей результат називається «дитяча література» [4, с. 21].

У книгах для дітей є свої специфічні теми, сюжети, образи. Та переважно не вони є домінантами, що дозволяють адресувати книгу тій чи іншій віковій категорії. Основне – як розкривається сюжет, як будується образ, чи доступні вони сприйманню дитини. Те, що цікаво малюкові, підлітків читати не будуть. У цьому криється внутрішнє протиріччя і особлива складність дитячої літератури. Дитячий письменник повинен бути «ровесником» свого читача. «Лихо тому дитячому письменникові, хто не вміє хоча б на деякий час розлучитися зі своєю дорослістю, вийти з неї, з її турбот та прикросів і перетворитися на тих, хто є його адресатом», – писав К. Чуковський [7, с. 408]. Сам процес написання дитячої книги потребує особливих зусиль. Діти не сприймають удаваної, несправжньої зацікавленості. Письменник, вибудовуючи проблемно-тематичний ряд твору, події і конфлікти, повинен переконливо пов'язати їх із психологією того чи іншого віку, життєвим досвідом читача.

Книжка для дітей молодшого шкільного віку повинна мати цікавий, захоплюючий сюжет з динамічним розгортанням подій, веселими сценками й колізіями. Зважаючи на те, що книжка для цієї вікової категорії розрахована на запам'ятовування, вона неодмінно повинна бути добре, із смаком ілюстрована. Дитину приваблюють передусім малюнки, завдяки яким вона краще сприймає зміст. Саме тому серед книг для дітей переважають такі, де ілюстрації займають більше місця ніж текст. Діти цього віку особливо люблять віршовані казки і оповідання про природу, різні історії з життя, твори найрізноманітніших жанрів, які б давали відповідь на «сто тисяч чому» [2, с. 17].

Дитяча література є першоосновою виховання, адже формує моральні почуття та цінності, норми моральної поведінки, виховує у дітей естетичне сприйняття. «На моральні почуття має діяти безпосередньо сам літературний твір. Той літературний твір моральний, який змушує полюбити моральний вчинок, моральні почуття, моральну думку, висловлену у цьому творі» – писав К. Ушинський. Підкреслюючи роль дитячого читання у моральному формуванні особистості він акцентував увагу на тому, що хороша книга глибоко зачіпає почуття дитини, її образи справляють великий вплив на формування особистості [6, с. 65].

Майстерність і мистецтво морального виховання особистості полягають у тому, щоб моральні цінності та почуття розкривались перед юними серцями в яскравих образах, які «захоплюють думку і хвилюють душу, пробуджують прагнення до ідеалу», – зазначав В. Сухомлинський. «В цьому прагненні – шлях особистості від моральних понять до моральних переконань. Ці переконання – діяльні сили особистості, вони є вершиною морального розвитку, шлях до якого лежить через єдність ідей і вчинків, свідомості й поведінки. Непорушна основа моральних переконань закладається в дитинстві й ранньому отрочстві, коли добро і зло, честь і безчестя, справедливість і несправедливість доступні для розуміння дитини за умови яскравої наочності, очевидності морального змісту того, що вона бачить, чує, робить» [5, с. 123].

Висновки. Отже, дитяча література володіє невичерпним джерелом виховного арсеналу, який формує моральну культуру, моральні почуття та якості молодших школярів. Вона як органічна і специфічна частина всієї художньої літератури повинна ввійти в дитинство кожної людини, адже формує моральні цінності особистості, сприяє нарощуванню потенціалу духовності кожного члена нашого суспільства.

1. Вавілова І. В. Дитяча література як засіб формування особистості дитини (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І. В. Вавілова. – Харків, 2008. – 24 с.
2. Кіліченко Л. Українська дитяча література : навч. посібник / Л. Кіліченко. – К. : Вища школа, 1988. – 264 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті // Початкова школа. – 2000. – № 5. – С. 18-36.
4. Папуша О. Дитяча література як маргінес літературознавчої теорії : до проблеми конституювання об'єктів

наукового дискурсу / О. Папуша // Слово і час. – 2004. – № 12. – С. 20-26.

5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К., 1976. – Т. 1. – 365 с.

6. Ушинський К. Д. Собрание сочинений / К. Д. Ушинський. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1961. – Т. 1. – 535 с.

7. Чуковський К. От двух до пяти. Собр. соч. : В 2-х т. / К. Чуковський. – М., 1990. – 814 с.

ЗАСОБИ ВИХОВАННЯ ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Скотаренко А. С. 5 курс, факультет педагогіки та психології

Довга Т.Я., к.п.н., професор

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира

У статті розглянуто дослідження вчених, які присвятили свої роботи вихованню етичної культури молодших школярів. Проаналізовано основні засоби етичного виховання, які формують у дитини правила поведінки у суспільстві. Визначено, на що повинен опиратися вчитель в роботі з дітьми, а також яким чином краще організувати навчання дітей, щоб їм було цікаво. Також розглянуто як можна дітей залучати до праці.

Ключові слова: Етична культура, засоби виховання, молодші школярі, моральність, методи.

MEANS UPBRINGING ETHICAL CULTURE YOUNGER STUDENTS

In the article the research scientists who are devoted to their work culture of ethical upbringing of younger students. The basic means of moral education that shape a child's behavior rules in society. It was determined that he must rely on the teacher to work with children and how best to organize the education of children, that they were interested. Also discussed how to attract children to work.

Keywords: Ethical Culture, means upbringing, younger students, morality, methods.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства все більшої гостроти набуває проблема моралі та етичної культури, посилення їх ціннісного аспекту. Етична культура виступає способом осягнення дійсності, є спрямовуючою силою до вершин моралі, людського духу, усвідомлення цінності людського життя, особливо в умовах суспільно-економічної кризи. Це актуалізує необхідність переходу від авторитарних до гуманістичних принципів виховання підростаючого покоління, утвердження цінностей добра, справедливості, честі, гідності, совісті, обов'язку, відповідальності. У цьому контексті особливої ваги набуває виховання основ етичної культури молодших школярів, яке передбачає формування ціннісного ставлення до себе, оточуючих, Батьківщини, природи. Все це обумовлює вдосконалення змісту, форм і методів етичного виховання дітей молодшого шкільного віку.

Аналіз стану дослідженості основ етичної культури молодших школярів свідчить про постійну увагу вчених різних галузей до проблеми моралі на методологічному, теоретичному та практичному рівнях.

Проблеми етичної культури піднімалися у працях видатного українського філософа Г. Сковороди, їх продовжують вивчати сучасні філософи (Н. Багдасар'ян, Н. Голик, А. Гусейнов, І. Льяєва, О. Золотухіна-Аболіна, В. Лозовий, О. Назаренко, В. Разін, М. Тофтул).

Вагомий внесок у дослідження окремих аспектів етичного виховання дітей зробили Ш. Амонашвілі, О. Савченко, гуманістичний підхід до виховання етичної культури в умовах становлення в Україні громадянського суспільства обґрунтували Н. Ганнусенко, К. Журба, В. Киричок, К. Чорна, які у своїх дослідженнях вказують на взаємозв'язок етичної та моральної культури.

На допомогу вчителю початкової школи запропоновано посібники: Довгої Т. Я. «Виховання культури поведінки молодших школярів», Савченко О. Я. «Виховний потенціал початкової освіти». Також на сучасному етапі розвитку компетентності школярів розроблено багато нових посібників з даної тематики, а саме: «50 уроків про чесноти» (для занять з дітьми молодшого шкільного віку) автором даної книги є Лопатіна О.О., «Уроки етики», «Етика від А до Я», «Етикет школяра», «Сходінки етичного зростання», «Веселий етикет». Не слід забувати про використання художнього слова та інших прийомів етичного виховання безпосередньо на уроках, які ми можемо знайти в підручниках 1 - 4 класів. Це цікаві задачки, вірші, бесіди та правила щодо користування столовими приборами доглядом за своїм одягом, оповідання про бережне ставлення до природи, допомогу товаришам, тваринам, правила дорожнього руху та інше. Ця лінія найбільше простежується в книжках з природознавства, української мови і літератури, трудового навчання, я у світі, додаткового предмету за вибором уроки етики і цікава етика.

Етична культура молодших школярів - це основні знання, уміння та навички у галузі етики, якими дитина володіє для спілкування та орієнтації в різних життєвих ситуаціях опираючись на норми та правила культурної поведінки.

На сьогоднішній день поширеними методами виховання етичної культури є методи впливу на моральну свідомість та переконування. До них належать: розповідь, роз'яснення, переконування словом і прикладом, перегляд кінофільмів, діафільмів, театральних вистав, слухання музики, знайомство з творами образотворчого мистецтва тощо. Також ознайомившись із сучасною літературою можна додати до засобів виховання етичної культури молодших школярів такі методи і прийоми як: казки, бесіди, вірші, приклад дорослих, проблемні ситуації, ігри, складання самостійно казок чи оповідань, читання та обговорення оповідань, розгляд ілюстрацій, етичні ігри типу скромні звірятка, ігри типу турботливий господар.

Чудовим прикладом етичного виховання є книга «Добрідень, діти!» Амонашвілі Шалва Олександрович, грузинського педагога-новатора, доктора психологічних наук, вченого, який працював з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку.

В своїй праці «Добрідень, діти!» автор розповідає про свій досвід навчання шестилітніх дітей в школі, спираючись на свою багатолітню педагогічну практику. Треба зазначити, що на час випуску книги (1983), проблема навчання дітей шестилітнього віку була дуже актуальною, оскільки це було певним новаторством, а тому було необхідно уважно поставитися до цього питання.

Для автора було важливо описати, по-перше, загальний підхід до організації шкільного життя дітей, по-друге, творчу лабораторію педагога.

Однією з перших задач, які постають в книзі, це потрібно чи непотрібно дітям шестирічного віку навчатися в школі: це забирає в них дитинство чи за правильними методиками це розвиває дітей, готуючи їх до першого класу. Амонашвілі вважає, що саме за правильним підбором методів та форм навчання можна розкрити дитину та зробити з неї особистість.

Першою з проблем, які спіткають шестирічну дитину в школі, це перелік правил шкільної поведінки. Амонашвілі зазначає, що кожний учень має сам, спілкуючись з однолітками, встановлювати характер відносин, правил своєї поведінки в суспільстві. Під "сам", автор має на увазі, організований ним процес виховання, який приведе до виникнення у дитини самостійних етичних висновків.

Педагог має чітко підходити до питання організації перерв між уроками. Вони мають бути організовані таким чином, щоб пустощі дітей не заборонялися, а були скеровані в тому напрямку, який буде розвивати дитину. В своєму експериментальному класі автор повісив дошку для малювання крейдою, а також папір для розмалювання олівцями. Був використаний магнітофон для того, щоб діти могли вчитися розпізнавати музичні твори, а також надати вихід своїй енергії, танцюючи під цю музику, тощо.

Що стосується певних предметів, наприклад рідної мови, російської мови(на той час теж рідною), математики, то автор подає свій досвід як можна навчити дітей правильно розуміти завдання предметів, використовувати наглядні матеріали, допомагати один одному, доводити свою точку зору, та поважати право кожного учня виказати власну. Амонашвілі зупиняється на тому, що необхідно педагогу завжди слідкувати за своїми питаннями, оскільки вони сприймаються дітьми не зовсім так як те здається вчителю. Автор розповідає про його методи подолання феномену Піаже, яке досить розповсюджене у дітей, тобто коли, діти плутають кількість речей з їх розміром .

Звертаючи увагу на ігри, які необхідно використовувати у роботі з шестирічними дітьми, автор говорить про те, що педагогічними можна вважати ігри, які підвищують дітей – всіх разом і кожного зокрема до рівня його престижу, ті ж ігри, які можуть принизити дитину навіть трохи, є непедагогічними, і їх не можна проводити на уроках.

За Амонашвілі, дітям необхідно пропонувати такі справи, за які вони можуть братися не колись, а зараз же, і перші кроки мають приводити їх до перших успіхів, а не невдач [1].

В книзі «50 уроків про чесноти» мова йде про мудрість, любов і доброту. У книзі описано цикл практичних уроків-бесід про різні чесноти за допомогою, яких вчитель виховує в дитині етичну культуру. У кожному уроці - широкий спектр казок, ігор, запитань і завдань, спрямованих на творче проживання теми самою дитиною.

Одне із завдань уроків - навчити дітей створювати власні книги. Тому особлива увага у книзі приділяється формуванню у дітей навичок викладу своїх думок у творчій формі [2].

Важливе місце у етичному вихованні школярів займає спадщина В.О. Сухомлинського. В цілому вся творчість педагога має високу ідейно-громадянську направленість. Це

дозволило автору визначити шляхи, форми, засоби та методи виховання дітей і молоді в душі високої моральності. В своїх роботах автор виховує етичну культуру школярів за допомогою слова. Спеціальною роботою, в якій описуються засоби етичного виховання є книга «Як виховати справжню людину». Вона побудована у вигляді бесід, повчань, настанов і заповідей педагога, звернених до вчителів і учнів. Її органічним продовженням стали казки, легенди, притчі, розповіді, що розкривають сутність проблем моральності. Ці художні мініатюри увійшли в пропоновану читачам «Хрестоматію з етики», над якою Василь Олександрович працював багато років.

Слід зазначити, що засобам етичного виховання молодших школярів за допомогою природи В. О. Сухомлинський надавав особливе значення. Художні мініатюри, що розкривають багатогранний і привабливий світ природи, покликані не тільки розвивати пізнавальні інтереси дитини, а й несуть заряд великої виховної сили, що охоплює багато граней процесу виховання.

Теми, що порушуються в кожному розділі, виступають засобами для досягнення єдиної мети - виховання високоморальної особистості з активною життєвою позицією. Разом з тим кожна казка або розповідь містить в собі кілька виховних завдань, які вчитель буде творчо вирішувати в кожній конкретній ситуації відповідно до визначених цілями та завданнями [5].

Василь Сухомлинський переконував, що виховувати громадянина самими бесідами та повчаннями неможливо, якими б хорошими вони не були. Потрібне практичне діло, треба, щоб діти не просто знали, що таке «добре» і що таке «погано», а й діяли в ім'я торжества добра, правди, справедливості. Діти повинні, твердив Василь Олександрович, почувати себе не тільки дітьми, а й юними громадянами своєї держави, зобов'язаними віддавати суспільству свою трудову енергію. Без цього нема й не може бути морального становлення особистості, без цього засвоєні дітьми знання будуть залишатися мертвим, байдужим до світоглядних ідей вантажем.

Найважливішим засобом громадянського виховання видатний педагог вважав рідне слово. Так, у своїй праці «Серце віддаю дітям» В.Сухомлинський підкреслював: «Адже людину ми виховуємо словом і тільки словом. Все інше - вправи, звички, праця - від слова» [4].

Автор посібника для вчителів і методистів початкового навчання «Виховний потенціал початкової освіти» Савченко О. Я. виділяє у своїй роботі наступні засоби виховання етичної культури молодших школярів:

- виховання позитивного ставлення до себе: привчання дітей до оцінної і самооцінної діяльності (морально-естетичної); стимулювання до самовдосконалення (культивування прагнення бути кращим);

- використання виховної сили слова вчителя і виховної сили мистецтва (художніх творів, картин, музики, витворів народного мистецтва);

- колективне обговорення і розв'язування проблемних завдань і виховних ситуацій морально-етичного змісту;

- застосування інсценізацій, рольових ігор, насичених моральним змістом конструювання вчителем ситуацій вибору учнями навчальних завдань із моральним підтекстом;

- створення ситуацій, які стимулюють моральні вчинки дітей, або моделювання вчинків з допомогою вчителя, їх аналіз;

- творчі роботи учнів духовно-морального змісту (уявні подорожі до країни «Етика», метод незакінчених речень і незакінчених творів, прогнозування наслідків вчинку, розвитку подій; складання «Етичного словничка», «Азбуки ввічливих», «Абетки моральності») [3].

Таким чином, було визначено основні засобами за допомогою, яких вчитель виховую у молодших школярів етичну культуру. Це такі методи і прийоми як: казки, бесіди, вірші, приклад дорослих, проблемні ситуації, ігри, складання самостійно казок чи оповідань, читання та обговорення оповідань, розгляд ілюстрацій, етичні ігри. Також вагомий вплив на етичну культуру мають цікаві задачки, вірші, правила щодо користування столовими приборами, доглядом за своїм одягом, оповідання про бережне ставлення до природи, допомогу товаришам, тваринам, правила дорожнього руху та інше.

1. Амонашвілі Ш. А. Добрий день, діти! М.: Просвещение, 1983,- с. 7

2. Лопатіна О.О. 50 уроків про чесноти для занять з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку / О.О. Лопатіна, М.В. Скребцова – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 238 с.

3. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання / О.Я. Савченко. - К.: Богданова А.М., 2009. - 225 с.

4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: у 5 т. - К.: Рад. школа, 1977. - Т. 3. - 278 с.
5. Сухомлинський В. О. Хрестоматія з етики / О. В. Сухомлинская. - М., Педагогіка, 1990. - 304 с.

ЗАСОБИ СТИМУЛЮВАННЯ УЧІННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ (НА МАТЕРІАЛАХ З ВЛАСНОГО ДОСВІДУ)

Слободян Мар'яна, студентка ПОДО-26

Кіліченко О.І., к.п.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника м. Івано-Франківськ, Україна

У статті розкрито поняття «стимул» та «мотив», розглянуто проблему стимулювання та мотивації молодших школярів, розроблено та проаналізовано основні засоби стимулювання пізнавальної та навчальної діяльності.

Ключові слова: мотив, стимул, засіб, розвиток, пізнання, учень.

MEANS OF STIMULATING OF PUPILS OF PRIMARY SCHOOL (BASED ON OWN EXPERIENCE)

This article deals with the concept of “stimulus” and “motive”. The problem of incentive and motivation of primary school-children is considered here. The main means of incentives cognitive and learning activities are designed and analyzed.

Key words: motive, stimulus (or incentive), mean, development, knowledge, schoolchildren.

Постановка проблеми. В молодшому шкільному віці провідною діяльністю є навчання, однак, воно вимагає великої розумової праці. Зазвичай, тривала одноманітна робота швидко стомлює. У дітей зникає інтерес, бажання вчитися, прагнення розвиватися і пізнавати нове. Це одна із ключових проблем, яка торкнулася сучасної школи. Численні дослідження показали, що ефективність навчання забезпечується сильними, яскравими мотивами, що викликають бажання активно діяти і долати труднощі. Із мотивацією невід'ємно пов'язане стимулювання. Саме воно є визначальним чинником, що активізує мисленнєву та пізнавальну діяльність особистості. Вчителю важливо не лише подати інформацію, а й підштовхнути дитину до пізнання нового, розкрити внутрішній потенціал кожної особистості, адже «учень - це не посудина, яку потрібно наповнити, а факел, який треба запалити» (Плутарг).

Аналіз останніх досліджень. Проблемам стимулювання і мотивації навчальної і пізнавальної діяльності приділялася велика увага дослідників. Дослідження видатних вітчизняних педагогів Ю.Бабанського, Г.Щукіної, М.Данилова розкрили важливість різних методів стимулювання навчання; значний внесок у дослідженні проблеми стимулювання зробили В.М.Вергасов, М.В.Матюхіна, О. Лесечко, О.Новікова, О.Я. Савченко, В.Сухомлинський.

Мета статті: розкрити сутність понять «стимул» і «мотив», висвітлити ефективні засоби стимулювання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Навчання є визначальним процесом не тільки у розвитку особистості, але і у її формуванні. Тому педагогам дуже важливо забезпечити його ефективність. Якість навчання молодших школярів зумовлюється багатьма педагогічними чинниками, проте, навіть найактивніша діяльність всього педагогічного колективу приречена на невдачу, якщо учні байдужі до навчання, коли фактичні знання не збуджують їхньої фантазії, не впливають на почуття, не викликають радості пізнання. Характерною особливістю молодших школярів є їх спрямованість на сам процес навчання, тобто на його зовнішню організацію і лише згодом їм стає зрозуміло, що учіння - це складна справа, яка вимагає уваги, наполегливості і чималих зусиль [5, 274].

В.Сухомлинський писав: «Багаторічна праця з дітьми - не раз переконувала мене, що найтонші джерельця, з яких наповнюється ріка єдності навчання і виховання - це бажання вчитися. Як запобігти, щоб вони не замулилися? Скажімо: дитина несла до школи вогник жаги до знань, але він хутко погас, натомість народився найстрашніший і найлютіший ворог навчання - байдужість». [4].

Виховання активного ставлення до знань, до науки взагалі і до навчальної діяльності зокрема неможливе без інтересу до пізнання. Завдяки інтересу дитяча думка проникає в суть явища, відшукує і усвідомлює різні зв'язки, з радістю спостерігає, коли щось нове

відкривається їй у логічній цілісності і красі. Саме тому педагоги і психологи прийшли до усвідомлення необхідності стимулювання пізнавальних інтересів учнів. У психолого-педагогічній літературі виділяють наступні засоби стимулювання:

- 1) стимулювання навчального інтересу за допомогою змісту навчального матеріалу;
- 2) стимулювання навчального інтересу у процесі організації навчальної діяльності;
- 3) стимулювання навчального інтересу через встановлення педагогічно доцільних

взаємовідносин між учасниками навчального процесу.

До групи засобів стимулювання навчального інтересу за допомогою змісту навчального матеріалу Г. Щукіна та О. Киричук відносять наступні стимули: новизна змісту навчального матеріалу; ознайомлення учнів з сучасними науковими досягненнями; збагачення програмного матеріалу додатковою інформацією; оптимальне поєднання творчих та репродуктивних завдань. До групи засобів стимулювання навчального інтересу у процесі організації навчальної діяльності можна віднести наступні: використання завдань дослідницького та творчого характеру; дидактичні ігри; стимулювання пізнавальної активності шляхом створення ефекту здивування й емоційного захоплення; використання інтерактивних методів навчання; стимулювання пізнавального інтересу через ефект незавершеності і до останньої групи відноситься: створення позитивного емоційного тону пізнавальної діяльності; методи змагання та захоплення.[2, 123].

Перебуваючи на уроках в початковій школі, я помітила, що учні час від часу поглядають на годинник. Склалося враження, що діти не чують слів вчительки, половина класу пошвидко дивилася на дошку і з нетерпінням чекала закінчення уроку. Вся увага школярів була спрямована на контроль над часом. Це ще один відволікаючий чинник, що є перешкодою для активної праці учнів. До того ж більшість дітей навіюють собі думку, що якщо у вивченні якогось предмету в них виникають труднощі-то він обов'язково нудний і нецікавий. І єдиною метою такого уроку є очікування дзвінка. В такій ситуації я б порекомендувала казку «Сонний годинник», як засіб стимулювання навчальної діяльності дітей.

Був теплий весняний ранок. Прокинулося зі сну сонечко, ніжно поцілувало листки тендітних квітів, одягнуло на запашні пелюстки срібliste росяне намисто і ті пишно розквітли. По всіх галявинах рознісся ароматний, весняний запах. Раптом у гушавині лісу щось задзвеніло. У Лісовій школі почався урок. Всі звірята слухняно сиділи за партами і виконували доручене вчителькою завдання. Кожна групка учнів щось завзято малювала, обговорювала і навіть сперечалася. Панувала справжня робоча атмосфера. На стіні час від часу постукували стрілки годинника. Здавалося, що навіть він хвилюється чи впораються учні з завданням. Перший урок пролетів непомітно. Діти із захопленням обговорювали його на перерві. Незабаром дзвінок продзвенів вдруге і в класі знову запанувала тиша. Почався урок і діти із нетерпінням чекали вказівок вчительки. Раптом до класу зайшов директор. Вчителька попросила школярів виконати кілька вправ самостійно, та побачивши, що за ними ніхто не слідкує діти вирішили побайдкувати. Ніхто з учнів навіть не розгорнув підручника. Вчителька щось записувала в журналі, а директор перегортав великі білі сторінки у товстій папці. Того дня урок тягнувся дуже довго. Здавалося, що він нескінченний. У класі панувала тиша, ніхто нічого не робив, нерухомо лежали на партах зошити і підручники. Сховалося за хмари яскраве сонце і у маленькі віконечка заглянула сіра тінь, зупинився годинник, перестали співати пташки. Незабаром директор взяв шкільний журнал і вийшов з класу. Вчителька поглянула на годинник. До перерви залишалося 20 хвилин. Та тут всі помітили, що стрілочка не рухається. Невже час і справді зупинився? Вчителька лагідно посміхнулася і промовила:

- Ах, ви маленькі хитруни! Ви думали, що якщо нічого не робитимете то урок швидше закінчиться? Сьогодні ви переконалися у тому, що це не так. Погляньте, урок проходив настільки нецікаво, що навіть годинник заснув.

З того часу школярі завзято працювали, не покладаючи зусиль і непомітно пролітали хвилини, години і дні. Пам'ятайте: «Лінивим і день роком стає».

Що ж до пізнавальної діяльності? Стимулювання є рушійною силою на будь-якому етапі уроку. Дуже часто виникають труднощі при ознайомленні з новим матеріалом. Діти не сприймають повідомлень вчителя. Можливо, проблема полягає у тому, що вчитель всю увагу зосереджує на теоретичному підґрунті, а більшість наукових термінів і понять не запам'ятовуються молодшими школярами? Таким чином в учнів відсутня мотивація до пізнання нового, а різнобічний розвиток особистості є одним із провідних завдань сучасного вчителя. Оскільки дитина шести-семи років тяжіє до двох видів діяльності: навчальної

та ігрової, то в цьому випадку ефективним засобом стимулювання пізнавальної діяльності учнів буде використання ігор.

Пропоную розглянути гру «Невідомий острів».

Мета гри: ознайомити дітей із цікавими оповіданнями, легендами, розвивати прагнення до пізнання нового.

Правила гри:

Вчитель виготовляє кілька невеличких плакатів із зображеннями островів. На кожному з них міститься заголовок оповідання, що стосується опрацьованої теми. Острівці розміщують в різних частинах класу. Після пояснення матеріалу вчитель кожному учневі дає запитання. Учні, що відповіли правильно виходять на середину, беруться за руки і таким чином створюють ланцюжок до одного з острівців. Учень який стоїть найближче до плакату читає назву історії, яку їм розповість вчитель.

Для узагальнення вивченої теми можна використати гру «Дереvence знань».

Мета гри: систематизувати і узагальнити основні поняття поданої теми, проаналізувати отримані нові знання і навички.

Правила гри:

Перед вивченням нової теми вчитель приносить невеличке, приготовлене заздалегідь деревце з вирізаними листочками і квітами. В кінці кожного уроку діти розповідають вчителю, що нового вони дізналися. Той записує на квіточках і чіпає їх на гілочки дерева. Потім вчитель підводить підсумок уроку і записує на листочки чого діти ще не навчилися і знову чіпає на деревце. Таким чином школярі бачать, що чим старанніше вони працюють - тим швидше розквітає деревце і водночас акцентується увага на листочках, які ще треба перетворити на цвіт. Це стимулюватиме дітей до праці, оскільки перед ними стоятиме мета - квітуче дерево.

Навчальний процес потребує від дітей великої розумової праці. Вагоме місце посідає мисленнєва діяльність. У молодшому шкільному віці учні вже починають аналізувати і систематизувати відомості і факти, роблять самостійні висновки. Достатньо лише дати поштовх до розвитку дитячої думки та ідеї. У цьому можна переконатися використовуючи різноманітні завдання. Наприклад для стимулювання математичного мислення:

Виконай правильно арифметичні дії. Постав отримані числа у порядку зменшення разом із літерами, що стоять поруч з ними і прочитай слово.

5	9	12	4	10	16
В	О	У	О	Д	Ч

$8-4=$

$6+6=$

$13-4=$

$10-5=$

$8+8=$

$4+6=$

32 М	12 Л	8 Д	9 О	6 Е	16 О	2 Ц	4 Ђ
------	------	-----	-----	-----	------	-----	-----

$4*8=$

$2*6=$

$4*2=$

$3*3=$

$3*2=$

$4*4=$

$2*1=$

$2*2=$

При виконання таких завдань у дітей виникає інтерес до праці. Рубінштейн визначав інтерес, як «мотив, що діє в силу власної усвідомленої значущості і емоційної привабливості».

Чимале значення як засіб стимулювання має поезія. Віршовані рядки легко сприймаються і запам'ятовуються. Розглянемо приклад кількох з них:

Чому плаче різинка

Я різинка спритна,

В школу йду щодня

Зазвичай там весело,

Та стомлююсь я.

Олівець-мій приятель.

Ми разом гуляєм,

Граємося весело,
Бігаєм, стрибаєм...
Та от тільки лихо
Він в нас розбишака,
Й на уроці з учнями
Любить пустувати.
Там малюють зайчиків
На новенькій парті,
То щось креслять в зошиті
Так не акуратно...
І свариться вчителька
Каже:
-Де різинка?
Все повитирайте,
А то буде двійка!!!
От тоді я швидко
Мчу на допомогу,
Рятую написане,
Бо з учням дружу.
Так щодня працюю я
І нема спочинку
Бува,що аж капають
На папір сльозинки.
Тож давайте, друзі,
Все старанно вчитись
Щоб сміялись зошити
Й втішались різинки.

Чому сумний олівець?
Мабуть, в кожного в пеналі
Лежить олівець,
Що по аркуші крокує
Косо й навпростець.
Із захопленням малює,
Схеми конструює,
Лиш жаліється бідненький,
Що втрача фігуру.
В магазині він стояв
Гостренький, стрункий,
А у хлопчика в портфелі-
Маленький, кривий.
Хлопець все про себе дбає:
Зубки чистить зранку,
А про мене забуває,
Не дає стругалку.
Але я не ображаюсь
Креслю щохвилинки,
Тільки секрет один маю-
Я боюсь різинки.

Цими поезіями ми стимулюватимемо дітей до охайної праці і бережливого ставлення до шкільного приладдя.

Висновок:

Ми погоджуємося із думкою О. Лесечко, що «Шкільні успіхи і невдачі – це не показник виключно розумового розвитку та здібностей школяра. Шкільна успішність, скоріше, це сума умінь, навичок, знань і бажання вчитися. Дитині, яка не зацікавлена у навчанні, дуже складно отримати знання та зуміти їх застосувати на практиці. Відсутність мотивації до навчання часто веде до стійкої неуспішності та інтелектуальної пасивності. Неуспішність, в свою чергу, веде до відхилень у поведінці». [3].

1. Волкова Н.П. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти. / Н. П. Волкова. - К. : Академія. - 2007.-605с.
2. Киричук О.І. Навчальні інтереси молодших школярів / О.І. Киричук.-К.: Рад. школа, 1982.-128 с.
3. Лесечко О. Відсутність мотивації до навчання - 10 помилок батьків. /Олена Лесечко. – Інтернет-ресурс. – Код доступу: <https://lesechko.wordpress.com/2014/12/09/відсутність-мотивації-до-навчання-у-д/>
4. Савченко О.Уміння учнів вчитися в дидактичній системі Василя Сухомлинського / О.Савченко // Початкова школа.-2013.-№9.-С.2
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи:підручник для студентів педагогічних факультетів./ О.Я. Савченко.-К.:Генеза.-2002. – 368 с.

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ВЗАЄМИН БАТЬКІВ І ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Сур А. В., IV курс Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Голуб О. В. к.п.н., доцент
Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна*

Тези доповіді присвячені проблемі вихованню культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку, з'ясовується сутність культури батьківсько-дитячих взаємин. Автором спрогнозовано та опробовано психолого-педагогічні умови (забезпечення засвоєння знань батьками та дітьми про культуру взаємин у сім'ї, формування в батьків прийомів ефективного особистісно-орієнтованого спілкування, ознайомлення батьків із сучасними виховними технологіями, розвиток практичних умінь і навичок культури взаємин) підвищення рівня культури батьківсько-дитячих взаємин у процесі спеціально організованої роботи з учителями початкової школи, батьками і дітьми молодшого шкільного віку, насичення відповідним змістом навчально-виховного процесу в школі.

Ключові слова: культура взаємин батьків і дітей, учні молодшого шкільного віку, психолого-педагогічні умови виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку.

EDUCATION OF CULTURAL RELATIONS OF PARENTS AND PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Abstracts are devoted to problems education of cultural relations of parents and primary school children, determined essence of culture parent-child relationship. The author has predicted and tested psycho-pedagogical conditions (providing assimilation of knowledge by parents and children about the culture of family relationships, forming of receptions of effective person-centered communication to parents, familiarization of parents with modern educational technologies, development of practical skills and cultural relations) raising culture of parent-child relationships during specially organized work of primary school teachers, parents and children of primary school age, saturation by relevant content of educational process at school.

Key words: culture of relations between parents and children, pupils of primary school age, psychological and pedagogical conditions of education culture of relations between parents and children of primary school age.

Актуальність. Нова парадигма освіти, освітянські традиції, культура та досягнення в цій галузі покладають на освітню діяльність, навчальний заклад і сім'ю конкретні завдання щодо формування світогляду особистості, індивідуального досвіду, творчих нахилів. Гуманістично-спрямоване, особистісно-орієнтоване виховання дітей молодшого шкільного віку в сім'ї та школі можливе лише за умови спеціальної фахової кваліфікації вчителів початкової школи, підвищення педагогічної освіти і виховної майстерності батьків молодших школярів. Створення системи виховання культури міжособистісних взаємин у сім'ї та школі вимагає цілісного аналізу проблеми, опрацювання механізмів утворення моральних якостей і цінностей та вивчення їх впливу на культуру взаємин батьків і дітей [2].

Проблему виховання культури взаємин батьків і дітей плідно опрацьовують психологи і педагоги – А. Адлер, Е. Берн, С. Гудман, П. Дюрінг, А. Жирар, М. Земська, К. Леві-Строс, К. Флейк-Хобсон, Т. Алексєєнко, О. Докукіна, О. Кононко, Т. Кравченко, Л. Повалий, В. Постовий, О. Хромова, А. Макаренко та В. Сухомлинський.

Мета: проаналізувати умови виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в сім'ї та школі.

Ми згодні з І. Сіданіч, що культура взаємин батьків і дітей – складне полісемантичне явище, породжене дією зовнішніх і внутрішніх чинників (конкретний історичний період, етап розвитку суспільства, стан культури та освіти, рівень особистої культури індивіда). Культура батьківсько-дитячих взаємин забезпечує життєдіяльність сім'ї, вироблення нею ієрархії моральних цінностей та ідеалів, що зіставляються з універсальними загальнолюдською культури [4].

Таким чином, культуру взаємин батьків і дітей ми розглядаємо як найважливішу підсистему міжособистісних взаємин, інтегративне морально-психологічне утворення, що характеризується гуманістичною спрямованістю – чуйністю, щирістю, взаєморозумінням і взаємодопомогою батьків і дітей.

Сучасна сім'я, родина потребує педагогічної та культурологічної допомоги, і завдання школи – надати цю кваліфікаційну допомогу шляхом впровадження в навчально-виховний процес засад родинної педагогіки, виховного ідеалу українського народу.

У процесі експериментальної роботи нами було визначено оптимальні психолого-педагогічні умови виховання культури взаємин батьків і дітей, а саме: забезпечення засвоєння знань батьками та дітьми про культуру взаємин у сім'ї; формування в батьків прийомів ефективного особистісно-орієнтованого спілкування (безумовне прийняття дитини, активне та емпатійне слухання, діалог, зворотній зв'язок, використання батьками невербальних засобів спілкування) та конструктивні способи взаємодії батьків з дітьми (мотиваційно-ціннісне ставлення, авторитетно-довірливі стосунки, позитивна емоційна підтримка, суб'єкт-суб'єктна стратегія взаємодії), розвиток перцептивно-рефлексійних здібностей батьків (ідентифікація, рефлексія, емпатія); ознайомлення батьків із сучасними виховними технологіями, навчання батьків застосовувати ці технології у практиці сімейного виховання; розвиток практичних умінь і навичок культури міжособистісних взаємин як у батьків так і у дітей (культура поведінки, культура спілкування, вміння виявляти гуманні почуття).

Тому для вирішення основних завдань ми розробили експериментальний план і програми постійно діючого педагогічного тренінгу для батьків «Батьки і діти – сучасний погляд» та гуртка для учнів початкової школи «Моя родина».

Заняття педагогічного тренінгу проводилися у різних формах, а саме: лекції-діалоги, розповіді-діалоги, лекції-дискусії тощо. Застосовували й різноманітні активні та інтерактивні методи організації роботи: педагогічний десант (виступ педагогів в організаціях, де працюють батьки); дерево родоводу (зустрічі поколінь, роздуми над проблемами виховання); у сімейному колі (індивідуальна допомога родинам, організація зустрічей з лікарями, юристами, психологами); родинний міст (збори батьків, дітей, членів родини); дні довір'я (у визначені дні батьки-лікарі, батьки-юристи і т. д. проводять консультації для бажаних); день добрих справ (спільна трудова діяльність учителів батьків і дітей); сімейна скринька (добірка матеріалів з позитивним досвідом виховання культури взаємин з дітьми); народні світлиці (спільне проведення традиційних святкувань); аукціони педагогічних ідей (обмін досвідом з виховання культури взаємин у сім'ї); батьківські педагогічні ринги (спільне розв'язання педагогічних задач); батьківські педагогічні «табу» (спільне обговорення шляхів виходу із кризових ситуацій). Особливу увагу ми приділяли індивідуальним формам роботи з батьками з метою надання їм можливості коригувати власний досвід міжособистісних взаємин.

Найефективнішими засобами, що стимулюють процес формування родинних почуттів та позитивних типів взаємин дітей з батьками виявилися заняття гуртка «Моя родина», мета і зміст яких полягають у розкритті й осмисленні сімейно-родинних гуманістичних цінностей, формуванні моральних і духовних переконань як базової основи виховання культури взаємин. Під час занять гуртка нами широко використовувалися різні форми роботи з молодшими школярами, але результативними, на нашу думку виявилися емоційні ігри про родини учнів: «Серце родини», «Який я добрий син (донька)», «Яка у мене добра мати (батько)», «Нотатки з любов'ю»; самостійне складання «Родинного дерева», сімейних казок «Якби я мав(ла) чарівну паличку», «Подарунок іноземній родині від української сім'ї» та ін.; інсценування батьківсько-дитячих діалогів про культуру сімейних взаємин; родинні свята.

В результаті таких занять в учнів початкової школи формувалися знання про родину, а також свідоме ставлення до неї. Після проведених занять також змінився і зміст самосвідомості учнів експериментального класу. Зменшилась кількість дітей, що на запитання „Який я?“ говорили тільки про свої зв'язки з дорослими – батьками, вчителем, не відчували себе як особистість; тепер вони виділяли значно більше усвідомлених позитивних

і негативних рис, збільшилась кількість бажаючих покращити свою поведінку, взаємини з батьками та рідними.

Отже, результати експерименту з виховання культури взаємин молодших школярів з батьками засвідчили, що створення сприятливих психолого-педагогічних умов виховання культури міжособистісних взаємин у початковій школі, морально-етичне тренування, вправлення дітей у повсякденних взаєминах з батьками сприяє розширенню у молодших школярів знань з родинознавства, збагаченню морально-етичної сфери й досвіду дітей в оволодінні моральними нормами у процесі саморегуляції і самооцінки внутрішнього стану і поведінки. Результатом цього є підвищення рівня культури взаємин дітей з батьками, формування моральних сімейних цінностей.

1. Безкоровайна О. В. Технології виховання культури особистісного самоствердження : метод. посіб. / Ольга Володимирівна Безкоровайна. – Рівне : РДГУ, 2008. – 118 с.
2. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії : навч. посіб. [для вчит. аспір., студ. серед. та вищих навч. закл. / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач ; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти]. – К. : Українсько-фінський ін-т менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
3. Програма формування педагогічної культури батьків / Державний центр соц. служб для молоді, Держ. ком. у справах сім'ї та молоді; Ін-т проблем виховання АПН України; / За ред. Постового В.Г. – К. : 2003. – 112 с.
4. Сіданіч І. Л. Культура взаємин батьків і дітей, її сутність та зміст / І. Л. Сіданіч // Освіта і управління. – 2003. – Т. 6. – №4. – С. 102–109.

СТИМУЛЮВАННЯ І МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Турчин Ірина, студентка ПОД-26

Кіліченко О.І., к.п.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника м. Івано-Франківськ, Україна

У статті розкрито поняття мотивації і стимулу, розглянуто основні методи мотивації учнів початкових класів. Висвітлено класифікацію методів стимулювання й мотивації навчання за Ю. К. Бабанським та Н.П.Волковою, які спрямовані на формування позитивних мотивів учіння, що стимулюють пізнавальну активність і сприяють збагаченню учнів навчальною інформацією. Виділено умови формування в учнів повноцінної мотивації.

Ключові слова: мотив, мотивація, стимул, мотивація навчальної діяльності.

Stimulation and motivation of learning activities of primary schoolchildren

This article opens concept of motivations and incentive of learning activities of pupils. The main methods of motivations such pupils are considered too. This classifications of methods of stimulation and motivation of training are showed by Y. K. Babynskij and N. P. Volkova. They are direct on the forming positive motivation of skills and stimulate cognitive activity and contribute to the enrichment of learning information in these pupils. The conditions of forming full of motivation of pupils are selected in the article.

Key words: motive, motivation, incentive, motivation of learning activities.

Постановка проблеми. З переходом до основної школи в учнів помітно зменшується інтерес до навчання та знижується якість засвоєного навчального матеріалу, вчителю все важче вдається залучити дітей до повноцінної інтелектуальної діяльності. Відтак, постає важливе завдання – науково обґрунтувати основи формування мотивації навчальної діяльності учнів.

Підвищення рівня внутрішньої активності людини безпосередньо пов'язане з проблемою підвищення рівня її мотивації до діяльності, що нею здійснюється. Саме мотивація забезпечує особистості її активну суть, здатність перетворювати навколишній світ.

У перші півроку відвідування дитиною школи формується особливе новоутворення цього віку – мотивація навчальної діяльності. В цей період дуже важливо щоб вона була позитивною, спрямованою на досягнення, що здебільшого залежить від вчителя.

Учням необхідно прищеплювати любов, бажання, інтерес до навчання. Тільки від майстерності вчителя, його педагогічного досвіду і психологічного настрою залежить використання ним таких форм і методів роботи з учнями, які сформують у них сталі позитивні мотиви у здобутті знань, умінь, навичок, викличуть інтелектуальні інтереси.

Аналіз досліджень. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що проблемі навчальної мотивації, питанням її формування та розвитку присвячено багато досліджень. У

дослідженнях видатних вітчизняних педагогів (Ю.Бабанського, О.Савченко, Т.Шамової, Г.Щукіної, О.Киричука, Ш.Амонашвілі, В.Сухомлинського) розкривається важливість різних способів стимулювання навчальної діяльності учнів.

У дослідженнях останніх років з проблем формування мотивації навчання основна увага приділяється вивченню ролі окремих стимулюючих засобів. Автори доводять, що процес формування мотивації повинен стати керованим, ефективність процесу формування мотивації навчання молодших школярів має забезпечуватися певними засобами, методами та прийомами.

Мета статті. Розгляд поняття мотивації, мотиву і стимулу навчальної діяльності, узагальнення наявних думок дослідників щодо класифікації методів і прийомів мотивування навчання.

Виклад основного матеріалу. У молодшому шкільному віці провідною стає навчальна діяльність. Структура навчальної діяльності формується поступово. При згадуванні про молодший шкільний вік одразу стає необхідним з'ясувати одну з найактуальніших на сьогодні проблем сучасної системи освіти – готовність дитини до школи, і, особливо її мотиваційний компонент.

У процесі формування навчальної мотивації велику увагу треба приділяти організації навчальної діяльності. Для того, щоб в учнів склалося правильне ставлення та змістовна мотивація до навчальної діяльності, її потрібно організувати особливим чином.

У книжці «Серце віддаю дітям» В.О.Сухомлинський, звертаючись до вчителів, писав: «Не забувайте, що ґрунт, на якому будується ваша педагогічна майстерність, - у самій дитині, в її ставленні до знань і до вас, учителю. Це - бажання вчитися, натхнення, готовність до подолання труднощів. Дбайливо збагачуйте цей ґрунт, без нього немає школи». Щоб навчити дитину, треба не просто передати їй знання і вміння, а й викликати в неї відповідну активність, пізнавальну чи практичну. Важливим структурним елементом цієї активності є мотивація, в якій виявляється ставлення школярів до навчання.

До основних понять, які використовуються в педагогіці для пояснення спонукальних моментів у поведінці людини належать мотив, мотивація, стимул.

Поняття «мотивація» тлумачиться у наукових джерелах у кількох значеннях: 1) як мотиваційна сфера особистості – система внутрішніх факторів, що обумовлюють поведінку і діяльність людини і підтримують її активність на необхідному рівні; 2) як процес розгортання активності індивіда у часі, від початку до завершення [5, 463];

Мотивація передбачає:

- морально-психологічну стимуляцію навчальної діяльності, так званий «внутрішній двигун»;
- прагнення людини домагатися успіху в різних видах діяльності;
- пошук відповідей на запитання «чому?», «навіщо?», «заради чого?».

«Потрібно, щоб усі учні вже з самого початку чітко бачили мету з усіма проміжними ланками й прагнули досягти її», — писав Ян Амос Коменський. А мету навчання учні бачитимуть тільки тоді, коли вона буде чітко визначена і зрозуміло вмотивована вчителем.

Поняття «мотив» походить з лат. *movere* – рухатися. Мотив визначають як внутрішній потяг людини до діяльності; особисті причини, що спонукають людину до дій, вчинків; те, заради чого діяльність відбувається (В. А. Козаков [4]). С.Ільїн зазначав «мотив – складне психологічне утворення яке має вибудовувати сам об'єкт». Це означає, що на результативність дітей найбільше впливає внутрішня мотивація, тобто прагнення до пізнання нового, подолання труднощів під час виконання завдань, отримання насолоди від процесу пізнання нового. [6, 395]. Отже, мотив позначає внутрішню, особисту причину діяльності.

Поняття «стимул» хоч і позначає аналогічно до мотиву рушійну силу людини до діяльності, значно відрізняється від того за своїм смислом. І. П. Подласий зазначає, що слово «стимул» походить з давньогрецького «стимулу», що позначає довгу загострену палицю, якою поганяли биків та мулів. У перекладі це слово позначає «підштовхувати, поганяти» [6, 395]. Отже, на відміну від мотиву, який означає внутрішній потяг людини до діяльності, стимул є зовнішнім спонуканням активності.

Педагог Ю. К. Бабанський вперше виділив серед методів навчання окрему групу методів стимулювання й мотивації навчання, зазначаючи, що кожен метод навчання має не тільки інформативно-навчаючий, а й мотиваційний вплив, він, однак стверджує, що існують й певні методи, спеціально спрямовані на формування позитивних мотивів навчання, стимулюють пізнавальну активність, одночасно сприяючи засвоєнню навчальної інформації. До цих методів від відніс дві великі підгрупи: методи формування пізнавальних інтересів та методи формування почуття обов'язку і відповідальності у навчанні [1, 88].

Загальними принципами управління мотивацією навчальної діяльності школяра, з опорою на дослідження О. Киричук і Т. Грабовської [3, 13–14], вважаємо такі: забезпечення привабливого творчого характеру діяльності; чітке визначенні мети і кінцевих результатів роботи, способів її оцінювання; включення вихованців у процес планування цілей і поточних завдань класу; повага, довіра, гуманне ставлення до учнів, належне заохочення й стимулювання навчальної діяльності і под. Таким чином, навчальна діяльність учнів зумовлена передусім внутрішніми мотивами, що спрямовують пізнавальну потребу дитини безпосередньо на предмет діяльності, та зовнішніми мотивами, що спонукають до самоствердження, виконання обов'язку.

За дослідженнями О. Савченко до психолого-педагогічних умов формування пізнавальних інтересів і потреб молодших школярів, віднесено такі: збагачення змісту освіти особистісно-зорієнтованим цікавим матеріалом, забезпечення його емоційності; утвердження гуманного ставлення педагога до учнів; формування та розвиток в учнів, адекватної самооцінки та прагнення до саморозвитку; виховання відповідального ставлення до навчання, почуття обов'язку; упровадження в навчальний процес інноваційних технологій задля розвитку творчих здібностей та оволодіння учнями способами самостійного пошуку навчально-пізнавальної інформації; розвиток інтелектуальних здібностей та креативного мислення школярів у процесі їх учіння; задоволення

потреби у спілкуванні з усіма учасниками навчально-виховного процесу.

Важливу роль у мотивації навчання відіграють методи емоційного стимулювання учнів, які в процесі навчання створюють ситуацію емоційно-моральних переживань. Так, вивчаючи творчість письменників української та зарубіжної літератури, вчителі так добирають зміст матеріалу, приклади і факти, так їх розкривають, що викликають в учнів почуття співпереживання, гордості тощо.

Виділяють такі умови формування в учнів повноцінної мотивації: використання на уроці особистісно-орієнтованого цікавого матеріалу; підтримка прагнення до саморозвитку і самовдосконалення; формування допитливості та пізнавального інтересу; збагачення мислення інтелектуальними почуттями; стимулювання появи емоційного задоволення від процесу навчання; формування адекватної оцінки власних можливостей; використання різних способів педагогічної підтримки.

Н.П.Волкова виділяє методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності спрямовані на формування позитивних мотивів учіння, що стимулюють пізнавальну активність і сприяють збагаченню учнів навчальною інформацією. Їх поділяють на дві групи.

1. Методи формування пізнавальних інтересів учнів. Вони викликають позитивні дії та настрій - образність, цікавість, здивування, моральні переживання. Найпоширенішими серед методів даної групи є:

- Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу.
- Метод опори на життєвий досвід учнів.
- Метод пізнавальних ігор.
- Метод створення відчуття успіху в навчанні.
- Диспут.

2. Метод стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні. Передбачає показ учням суспільної та особистої значущості учіння; висунення вимог, дотримання яких означає виконання ними свого обов'язку; привчання їх до виконання вимог; заохочення до сумлінного виконання обов'язків; оперативний контроль за виконанням вимог і в разі потреби - вказівки на недоліки та зауваження. [2, с. 291–294]

Висновки. Найбільш значущою для ефективності навчальної діяльності є мотивація, зумовлена інтелектуальною ініціативою й пізнавальними

інтересами учня. Справжній учитель має урізноманітнювати форми роботи так, щоб у кожного учня виникало бажання вчитися і самовиховуватися. Потрібно виховувати позитивні мотиви до навчання, як до відповідальної, цікавої і радісної праці. І якщо вірити М. Остроградському, що «Хороші вчителі створюють хороших учнів», то в майбутньому учні хороших вчителів стануть справжніми людьми.

1.Бабанский Ю. К. Педагогика : [учеб. пособие для студентов пед. институтов] / [БабанскийЮ. К. , Слостенин В. А. , Сорокин Н. А. и др. ; под ред. Ю. К. Бабанского]. – [2-е изд., доп. и перераб.]. – М. : Просвещение, 1988. – 479 с.

2.Волкова Н.П.Педагогіка:Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти./Н.П.Волкова.- К.:Академія.-2001.-605с.

3. Грабовська Т. Формування позитивної мотивації діяльності особистості / Т. Грабовська, О. Киричук // Рідна школа. – 2002. – № 4(867). – С. 12–14.
4. Козаков В. А. Психологія діяльності і навчальний менеджмент : [підруч. у 2-х ч.] / В. А. Козаков. – К. : КНЕУ, 1999. – Ч. I. Психологія суб'єкта діяльності. – 244 с.
5. Немов Р. С. Психологія : [учеб. для студентів высш. пед. учеб. заведений в 2 кн.] / Р. С. Немов. – М. : Просвещение : Владос, 1994. – 576 с.
6. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : [учеб. для студ. пед. вузов в 2 кн.] / И. П. Подласый. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1 : Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
7. Сергеева Н. Мотивація навчальної діяльності учнів на уроках української мови / Н. Сергеева // Початкова школа. – 2013. – № 1. – С. 10

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗБАГАЧЕННЯ ДОСВІДУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Тучапєць М.П., студентка 5 курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Бабельська Л.В., к.п.н., доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Методична система формування досвіду творчої діяльності учнів початкових класів передбачає поетапне включення дітей у вирішення різних типів задач, виконання завдань творчого характеру в процесі спільної навчальної діяльності. Однією з умов ефективності цієї системи є використання ігрових форм організації навчальної і трудової діяльності молодших школярів. Аналіз етапів процесу і продуктів творчої діяльності молодших школярів, організованої з урахуванням даної умови, дозволив виявити значне покращення показника успішності виконання самостійного творчого завдання, вирішення різних типів задач та показника творчої ініціативності в експериментальних класах у порівнянні з контрольним.

Ключові слова: творча діяльність, розвиток, навчання, виховання.

The methodical system of formation of experience of creative activity of the pupils of elementary school provides for children a stage involvement into solution of different problems and creative tasks in the process of joint work on designing simple wares. One of the conditions of this system is utilization of game forms of organization of studying and work activities of junior pupils. The analysis of stages and products of junior pupil creative activity, which was organized with calculation of this condition, shows considerable improvement index of successful fulfillment creative tasks solution of different types of problems and creative initiative index in experimental classes comparatively to control class.

Key words: creative collective activity, development, training, education.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку цивілізації, що характеризується переходом до постіндустріального, інформаційного суспільства, вимагає суттєвих змін парадигм освіти та актуалізує проблеми трудової підготовки молоді.

Пріоритетного значення набуває формування життєтворчої мотивації громадян, їх активної професійної позиції, навчання основних принципів побудови професійної кар'єри на ринку праці, підготовка людей високої освіченості й культури, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, мобільності в освоєнні і впровадженні новітніх наукомістких й інформаційних технологій.

Без з'ясування комплексу умов, які необхідно і достатньо забезпечити на кожному віковому етапі становлення особистості, заклики до розвитку творчих здібностей, проголошення розвивальної мети як пріоритетної залишаться лише деклараціями.

Аналіз останніх досліджень. Сучасна філософія вважає творчі якості людини головними ознаками цілісності особистості, а саму творчість найбільш значимим проявом людської сутності. Психологами переконливо доведено, що задатки творчих здібностей притаманні кожній людині, кожній нормальній дитині. І завдання педагогів полягає в тому, щоб якомога раніше розвинути їх, аби не залишилися діти індивідами-споживачами, аби могли реалізувати своє найвище покликання людини-творця. Єдиний шлях для досягнення цього - включення дітей у творчу діяльність, оволодіння досвідом її здійснення. Сьогодні досвід творчої діяльності учнів стає об'єктом контролю у процесі навчання, а рівень оволодіння цим досвідом є одним із критеріїв оцінювання досягнень молодших школярів. Уроки в початкових класах мають значні можливості для розвитку творчих здібностей школярів, опанування процедурами творчої діяльності.

Аналіз наукових досліджень дитячої творчості у навчально-виховному процесі початкової школи показує, що вченими знайдені різноманітні методи і засоби розвитку творчих здібностей, розширення досвіду творчої діяльності школярів. Доступність і доцільність включення у творчу діяльність учнів початкових класів з використанням елементів проблемного навчання доведено дослідженнями Р.А. Мойсіу, Е.А. Фарапонової, І.П. Фрейтаг. Вченими розкриті окремі аспекти проблеми розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках: формування узагальнених способів вирішення задач (І.Д. Бех), конструктивно-технічних умінь і навичок (О.Ф. Ботюк, О.Д. Корнійчук), просторових уявлень (Н.Д. Мацько).

І психологи, і педагоги вважають, що мислення, необхідне для творчої діяльності, формується в ході вирішення завдань, коли учень наштовхується на посильні для нього проблеми. Система таких завдань для трудового навчання молодших школярів свого часу була розроблена С.І. Масловим [1].

Мета статті: охарактеризувати цілісну методичну систему формування досвіду творчої діяльності учнів початкових класів, виявити умови ефективності її функціонування.

Основний зміст статті. Навчальні програми для початкових класів орієнтують на формування у дітей творчого підходу до вирішення предметних завдань і передбачають послідовне включення школярів у вирішення цілого комплексу різноманітних задач у процесі вивчення усіх навчальних дисциплін.

Проте, одного тільки пред'явлення навчальних завдань, предметних задач недостатньо, молодших школярів слід цілеспрямовано навчати методам і прийомам творчої діяльності, з допомогою яких поставлені завдання можуть бути вирішені.

Серед добре відомих способів вирішення творчих завдань різних типів є аналогія, інверсія, евристичний комплекс, мозковий штурм, прийоми зміни розмірів і форми, "матрьошки", переносу, заміни матеріалу, сплітання, дублювання, використання освітлення і запаху та багато інших процедур творчої діяльності, з якими доцільно знайомити учнів у процесі навчання [2].

Для формування досвіду творчої діяльності молодшого школяра необхідне використання активних методів навчання: частково-пошукових, проблемних та дослідницьких. Однак це не виключає потреби на початкових етапах навчання використовувати репродуктивні методи. Репродуктивний характер діяльності передбачає активне сприймання і запам'ятовування навчальної інформації, що повідомляється вчителем чи отримується з іншого джерела, виконання дій за зразком, за готовим планом та чіткими алгоритмами. У результаті такої роботи в молодших школярів формуються початкові знання та елементарний досвід виконання типових завдань.

Вже з перших кроків цю діяльність слід поєднувати з навчанням учнів аналізувати завдання та задачі, виділяти їх головні та другорядні ознаки, конструктивні складові, визначати способи вирішення та необхідні для цього ресурси.

На наступному етапі основна увага приділяється формуванню у молодших школярів умінь виконувати завдання творчого характеру різних типів, поставлені вчителем, користуватися методами і прийомами творчої діяльності. При цьому велике значення має критичний аналіз варіантів вирішення завдань, запропонованих учнями.

Вищим етапом у цій діяльності є привчання дітей самостійно ставити і виконувати творчі завдання, працювати за власним задумом, створювати і реалізувати свої індивідуальні та групові проекти.

Ефективному формуванню досвіду творчої діяльності учнів на уроках сприяє залучення їх до спільної праці. Дослідниками виокремлені та апробовані на практиці різні форми організації спільної праці молодших школярів: фронтальна суспільно-індивідуальна, фронтальна сумісно-послідовна, групова сумісно-індивідуальна, групова сумісно-послідовна, групова сумісно-взаємодіюча [3].

Реалізація усіх розглянутих вище чинників формування досвіду творчої діяльності молодших школярів вимагає, щоби були враховані вікові психофізіологічні особливості учнів, щоби творчі завдання неодмінно знаходили емоційний відгук у дітей та ставили їх в умови природної потреби вирішення.

Специфікою молодшого шкільного віку є те, що потреби, пізнавальна активність, допитливість учнів нерозривно пов'язані з ігровою діяльністю, яка певний час, особливо у 6-річних першокласників, залишається провідною діяльністю і автоматично не заміщується навчальною. Засобом реалізації органічної взаємодії гри, навчання та праці у навчанні молодших школярів є ігрова форма організації діяльності учнів.

Під ігровими формами організації діяльності учнів на уроках розуміють такі спеціально змодельовані педагогічні конструкції, в яких для організації навчальної і трудової діяльності школярів та керівництва ними в навчально-виховному процесі використовуються елементи ігрової діяльності (уявна ситуація, ролі, ігрові засоби, правила тощо) [4].

Досліджуючи лише один з аспектів використання на уроках ігрових форм організації діяльності учнів, а саме їх вплив на оволодіння дітьми досвідом творчої діяльності як одним із компонентів змісту навчання, ми використовували два типи педагогічних конструкцій: ігрові форми постановки і вирішення завдань та навчально-рольові ігри.

Вплив застосування ігрових форм організації діяльності учнів на оволодіння досвідом творчої діяльності визначався в результаті порівняння процесу і результатів виконання завдань творчого характеру та вирішення задач у контрольному та експериментальних класах. Показником успішності була кількість самостійно виконаних завдань, показником творчої ініціативи - кількість оригінальних варіантів вирішення.

Аналіз етапів процесу і продуктів творчої діяльності молодших школярів дозволив виявити, що в експериментальних класах показник успішності виконання самостійного творчого завдання, вирішення різних типів задач в 1,2-1,7 рази вищий, ніж у контрольному. В 1,5-2,5 рази вищий показник творчої ініціативності.

Висновок. Проведене дослідження засвідчує, що використання елементів ігрової діяльності, яка, по суті, є вільною творчістю, покликане забезпечити умови для прояву таких рис творчої діяльності як перенесення знань і умінь у нову ситуацію, бачення нової проблеми у знайомій ситуації, бачення нової функції об'єкта, самостійне комбінування відомих способів діяльності в нових обставинах, побудова принципово нового способу вирішення тощо. Ігрові форми організації діяльності дозволяють активізувати особистість дитини, розвивати її творчі здібності. Вони є засобом формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення молодших школярів до творчості, забезпечують виховуючий і розвивальний характер навчання.

Формування і збагачення досвіду творчої діяльності молодших школярів - не самоціль, а органічна складова частина загальної системи початкового навчання. Ефективність навчального процесу досягається завдяки умілому включенню дітей у цілісну методичну систему формування творчого досвіду з урахуванням вікових психофізіологічних особливостей учнів початкової ланки освіти.

1. Маслов С.И. Дидактические условия развития творческих возможностей младших школьников в трудовом обучении/ С.И. Маслов: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1989. – 19 с.
2. Пархоменко В.П. О методах технического творчества / В.П. Пархоменко // Школа и производство. – 1999. – № 3. – С. 13-21.
3. Стародубова Е.А. Формирование умений коллективной деятельности у учащихся начальных классов на уроках трудового обучения/ Е.А. Стародубова: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1990. – 17 с.
4. Бегей В.М. Ігрові форми організації навчальної діяльності учнів у школі I ступеня /В.М. Бегей, М.П. Оліяр, Л.В. Степанова, З.Є. Файчак/ За ред. В.М. Бегея. – Львів: ЛНУ, 1996. – 130 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ШКОЛІ

Федорків Т.В. V курс Педагогічний інститут

Хімчук Л.І.- к.п.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна

Подана стаття присвячена актуальній проблемі удосконалення і використання дидактичних ігор на уроках у початковій школі. Автор розглядає поняття дидактичні ігри та їх види. Аналізує думки вчених про класифікацію дидактичних ігор. Вказує на компоненти ігрової діяльності учнів. Підкреслює значення ігрової діяльності для учнів молодшого шкільного віку під час початкового ознайомлення з матеріалом, його сприймання, осмислення, закріплення, мовленнєвий, сенсорний розвиток, ознайомлення з навколишнім світом.

Ключові слова: дидактична гра, учні, класифікація ігор, сюжетні ігри, сприймання, ігрова діяльність.

The submitted article devoted to the issue of improvement of teaching and using games in the classroom at primary school. The author examines the concept of didactic games and their types. Analyzes the opinions of scientists on the classification of didactic games. Indicates

components of play students. Stresses the importance of play for junior pupils during the initial familiarization with the material, its perception, comprehension, consolidation, speech, sensory development, acquaintance with the world.

Keywords: didactic game, pupils, classification games, story games, perception, playing activity.

Постановка проблеми. У педагогічному словнику поняття „Гра визначають як форму вільного самовияву людини, яка передбачає реальну відкритість світові можливого й розгортається або у вигляді змагання, або у вигляді зображення (виконання, репрезентації) ситуацій, смислів, станів. Зміст гри рольової реалізується дитиною у взяті на себе ролі, згідно з певними правилами поведінки, що регулюють її виконання. Тому всяка гра рольова це школа довільної поведінки й діяльності, властивої поведінці й діяльності дорослих” [1].

Проблема ігрової діяльності цікавила багатьох педагогів і вихователів. Значний вклад у вирішення цієї проблеми вніс наш сучасник, нині добре відомий педагог Ш.О.Амонашвілі. Він показав, як через гру можна ввести дитину в складний світ пізнання. Гра може допомогти дитині у накопчені духовного матеріалу, сформуванню уявлень про життя.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретичним дослідженням займалися такі вчені, мислителі та вихователі як: Платон, Аристотель, Д.Б. Ельконін, Ж.Ж. Руссо, А.С. Макаренко, К.Д. Ушинський та багато інших.

Психологічна природа, сутність, виховні та інші можливості гри як складного, багатофункціонального феномену втілені в її ознаках, одні з яких властиві будь-якій соціальній діяльності, інші – тільки грі. Дитяча гра зумовлена віковими особливостями особистості.

Мета статті: проаналізувати класифікації дидактичних ігор.

Існують різні види класифікацій ігор:

Одна з перших класифікацій гри належить К.Гросу, який поділяв ігри на дві групи:

1) Експериментальні „ігри звичайних функцій”. До них належать сенсорні, моторні, інтелектуальні, афективні ігри, вправи для формування волі. На думку Гроса, у своїй основі ці ігри мають інстинкти, що забезпечують функціонування організму як цілісного утворення і визначають зміст ігор;

2) Спеціальні „ігри спеціальних функцій”. До цієї групи належать ігри, під час яких розвиваються необхідні для використання в різних сферах життя (суспільного, сімейного) часткові здібності, їх поділяють за інстинктами, які в дітей проявляються і вдосконалюються.

Швейцарський психолог Ж. Піаже виокремлював:

1. ігри-вправи (виникають у перші місяці життя дитини);
2. символічні ігри (найпоширеніші ігри дітей віком від двох до чотирьох років);
3. ігри за правилами (ігри дітей від семи до дванадцяти років).

Сучасна американська дослідниця Кафін Гарвей, поділила їх на:

– ігри з рухами і взаємодією (відображають надлишок енергії та емоційний настрій дітей);

– ігри з предметами (починаються з маніпуляції, далі — практика і тренування до повного вдосконалення);

– мовні ігри (створення дітьми римованих творів, які не мають точного смислового змісту, пісеньок, лічилок, приказок, жартів тощо):

– ігри із соціальним матеріалом „драматичні” або „тематичні”. Організують їх діти самостійно, розвивають за власним задумом. Як правило, ці ігри мають персонажів двох типів: стереотипних (мама, лікар та ін.) і тих, що змінюються;

– ігри за правилами, заданими дорослими;

– ритуальні ігри (засновані на рухах, ігрових предметах, мові, соціальній умовності).

Класифікація С.Новосолової, маючи у своїй основі організаційно-функціональне джерело ігор, розрізняє:

1) самостійні ігри (виникають з ініціативи дітей):

– ігри-експериментування;

– сюжетні ігри (сюжетно-відображувальні, сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані);

2) ігри, що виникають з ініціативи дорослого, який використовує їх з освітньою та виховною метою:

– навчальні ігри (дидактичні, сюжетно-дидактичні, рухливі);

– розважальні ігри (ігри-забави, ігри-розваги, інтелектуальні, святково - карнавальні, театральні - постановні);

3) ігри, що мають своїм джерелом історичні традиції етносу (народні).

Сучасна педагогіка найчастіше послуговується такою класифікацією ігор (за Кудикіною Н.В.):

1.Творчі ігри. До них належать режисерські, сюжетно-рольові (сімейні, побутові, суспільні), будівельно-конструкційні, ігри на теми літературних творів (драматизації, інсценування).

2.Ігри за правилами. Цю групу утворюють рухливі (великої, середньої, малої рухливості: сюжетні, ігри з предметами: з переважанням основного руху: бігу, стрибків тощо; ігри-естафети) та дидактичні ігри (словесні, з іграшками, настільно-друковані).

Гра дарує дітям радість і захоплення,пробуджує у душі кожного з них добрі почуття,роздмухує вогник дитячої думки і творчості. Вона дає змогу привернути увагу й тривалий час підтримувати інтерес до тих важливих і складних завдань,властивостей і явищ,на яких у звичайних умовах зосередити увагу не завжди вдається. Структура розгорнутої ігрової діяльності включає такі ігрові компоненти:

- 1.спонукальний – потреби, мотиви, інтереси, прагнення, які визначають бажання дитини брати участь у грі;
2. орієнтувальний – вибір засобів і способів ігрової діяльності;
3. виконавський – дії, операції, які дають можливість реалізовувати ігрову мету;
4. контрольо-оцінний – корекція і стимулювання активності ігрової діяльності.

Дидактична гра має важливе значення для кожного етапу уроку. Правильно побудована дидактична гра збагачує процес мислення індивідуальними почуттями,розвиває самореалізацію,тренує волю і якість дитини.

Важливе місце займає процес засвоєння знань учнями. Розрізняють такі етапи:

- початкове ознайомлення з матеріалом або його сприймання в широкому розумінні;
- осмислення;
- спеціальна робота, пов'язана із закріпленням матеріалу;

опанування матеріалу - можливість оперувати ним у різних умовах[2].

Висновки . Отже,особливості використання дидактичних ігор на уроках у початковій школі спрямовані на :

- мовленнєвий розвиток;
- сенсорний розвиток;
- ознайомленні з навколишнім світом;
- формування елементарних уявлень про ігри;
- формування ініціативи дітей(бажання брати участь в грі).

1. Інтернет ресурс: <http://fs145.www.ex.ua/get/5b9b782b9780eeca078a326c3d41836f/13974625/Гончаренко.%20Педагогічний%20словник.pdf>
http://allreferat.com.ua/uk/pedagogika_metoduka_vukladanny/kontrolnaa/134

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Федорчук Х.М. Педагогічний інститут V курс,

Цюняк О.П. к.п.н., викладач

*ДВНЗ, «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника »,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Стаття присвячена актуальній проблемі розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках трудового навчання. Розглянуто сутність поняття «творчість», охарактеризовано зміст підручників із трудового навчання для 1-4 класів, проаналізовано аспекти професійної діяльності вчителя початкових класів, спрямованої на розвиток творчого потенціалу молодших школярів.

Ключові слова: творчість, творчі здібності, урок трудового навчання, молодший школяр.

DEVELOPMENT CREATIVE ABILITIES YOUNGERS SCHOOLBOYS THE LESSONS LABOR TRAINING

The article devoted to the issue of development of creative abilities of younger schoolboys at lessons of labor studies. The essence of concept of «work», describes the content textbooks on labor education for grades 1-4, analyzed aspects the professional activity of primary school teachers aimed at developing the creative potential of younger schoolboys.

Keywords: creativity, lesson labor training, junior schoolboys.

Постановка проблеми. Сьогодні зумовило появу нових тенденцій у розвитку освіти, з'явилася потреба суспільства у творчих, обдарованих, інтелектуально розвинених громадян.

Перед усім, в складних умовах, що постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, креативна, здатна до генерування і використання нових ідей, задумів, підходів та рішень. Адже саме творчі особистості створюють неповторне у всіх сферах людської діяльності.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що метою освіти є всебічний розвиток дитини як особистості, її нахилів, здібностей і талантів [2]. Основне завдання сучасної школи – сприяти щасливому перебігу дитинства, турбота про духовний внутрішній світ учнів, допомога у пізнанні навколишнього світу, розвиток творчих здібностей і таланту, оволодіння мистецтвом життєтворчості. Найбільш сприятливим для розвитку творчого потенціалу дитини є період навчання у початковій школі. Адже саме в цей час закладається фундамент наступної загальноосвітньої підготовки.

На часі є актуальною проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках трудового навчання. Адже, за своєю сутністю, це – предмет творчий, тому при його вивченні необхідно змістити акценти від фактично ремісничого навчання до формування та розвитку творчої ініціативи.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі творчості присвятили свої праці Дж. Гілфорд, Л. С. Виготський, І. П. Волков, Дж. Піаже, С. Л. Рубінштейн, З. Фрейд, Е. Торренс, А. Т. Шумілін. Проблемою розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку займаються М. Алейніков, Н. Бібік, Г. Касьянова, Н. Ляшова, С. Пальчевський, К. Приходченко, В. Рагозіна, О. Савченко, І. Теплицький, В. Тименко, Л. Шпак та ін. Велика увага даному питанню приділяється і сучасними українськими вченими: М. Боришевський, В. Доротнюк, О. Кульчицька, В. Моляко, С. Максименко, Є. Чорний. У науковій літературі розкрито окремі аспекти проблеми розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках трудового навчання (Я. Коменський, А. Макаренко, Й. Песталоцці, С. Русова, Г. Сковорода, К. Ушинський).

Мета статті – розглянути процес розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках трудового навчання.

Виклад основного матеріалу. Одним із важливих аспектів трудового виховання молоді в сучасних умовах школи є праця як засіб всебічного і гармонійного розвитку особистості, як умова її розумового, фізичного та естетичного становлення. Головною метою трудового навчання є формування творчої особистості учня, розвитку його обдарувань, наукового світогляду. Крім того, уроки трудового навчання в початковій школі відіграють важливу роль у формуванні естетичних смаків та розвитку творчих здібностей школярів.

Проблема розвитку творчості і творчих здібностей школярів хвилювала в різні часи не тільки відомих педагогів, але й дослідників, мислителів, філософів, науковців. Приміром, видатний філософ Аристотель вважав, що талант – це природний дар, природна здібність людини до успішного виконання справи. Платон у праці «Світова душа» стверджував, що в основі творчості лежать два її різновиди – людська і Божа, і людська творчість залежить від Божої іскри. У християнській філософії Середньовіччя розуміння творчості беззаперечно пов'язане з розумінням Бога, який вільно творить світ, людина ж у своїй творчості мовби постійно звернена до Бога і обмежена ним. Представник української філософської думки Григорій Сковорода та письменник Іван Франко відстоювали безмежні можливості людського пізнання, силу людського розуму. Г. Сковорода стверджував, що від природи в людині закладені великі творчі можливості і потрібно лише створити умови для їх розвитку. Ідеї розвитку творчої особистості продовжують у своїх працях Т. Г. Шевченко, І. Я. Франко, Леся Українка, яка, зокрема наголошувала на тому, що вчитель повинен постійно працювати над розвитком творчого потенціалу учнів.

Л. Виготський зазначає, що творчість має місце не лише там де створюється щось абсолютно нове, а й там, де вноситься своє розуміння, щось по своєму відтворюється, змінюється, ґрунтується вже створене. Тож якщо є творчий процес, буде у свій час результат. Творча людина його обов'язково досягне. Розвиток творчості в учнів є важливим не лише тому, що завданням сучасної освіти є формування творчої особистості, а й тому, що людина, яка вмє творчо мислити, в нестандартних ситуаціях завжди знайде вихід, такій людині буде легше адаптуватися в житті [1].

Проаналізувавши програму з трудового навчання для учнів 1-4 класів можна побачити, що в кожному класі повторюється вивчення п'яти основних розділів, при вивченні яких молодші школярі поглиблюють знання з одних і тих же тем, здобувають якісно нові знання, більш складні, згідно їхніх вікових особливостей [6].

Розвиваючи творчі здібності молодших школярів на уроках трудового навчання, починаючи з першого класу, учителю слід звернути їхню увагу на твердження, що праця – перша

життєва потреба людини. Кожний урок трудового навчання повинен бути виховним для учнів, пов'язаним з життям. Усі основні навички, якими людина користується протягом життя, такі як робота з папером і картоном, нитками і тканиною, природними матеріалами діти опановують у початкових класах. Вони одержують відомості про форму й будову різних предметів, інструментів для обробки матеріалів, виникнення й використання технік декоративно-прикладного мистецтва, технічних засобів, збагачують словник, вчаться висловлювати свої думки.

Природний матеріал є потужним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів, розвитку уваги, спостережливості. Робота з природним матеріалом сприяє екологічному вихованню. Діти вчаться відчувати красу природи і створювати не менш красиві вироби з різноманітного матеріалу власними руками. Савченко О.М. вважає, що природний матеріал активізує увагу учнів, творче мислення [4]. Свого часу Василь Сухомлинський зазначав, що «забуваючи про найважливіше джерело знань – навколишній світ, природу, ми штовхаємо дітей на зубріння і цим самим отупляємо їхню думку» [5]. Тому вчитель має створити доброзичливу, невимушену атмосферу. Цьому добре сприяє музичний супровід під час уроку. При роботі з природним матеріалом доречно, щоб діти працювали під спів пташок, звуки дощу, шелест трав. Робота з природним матеріалом має великий вплив на розумовий розвиток дитини, на розвиток її уваги. Якщо простежити шлях виготовлення з дітьми виробів з природного матеріалу, то можна помітити, що спочатку діти розглядають зразок, аналізують його структуру, способи виготовлення, а потім, після засвоєння цього процесу, робота ускладнюється: дітям показують малюнок або фотографію іграшки, яка виготовляється і, врешті-решт, вони без попереднього аналізу виготовляють виріб за завданням або за власним задумом. Методично правильно побудована робота по виготовленню іграшок з природного матеріалу сприяє розвитку у дітей уваги – підвищується її стійкість, формується довільна увага, зацікавлене ставлення до дійсності.

Важливою умовою є доброзичливий діловий стиль спілкування педагога з дітьми. Дітям має бути цікаво. Тому що цікавість пробуджує активність і творчість. Школярі повинні знаходитися в постійному пошуку, кожен раз відкриваючи для себе щось нове. В творчій обстановці завжди народжуються нові ідеї, виникає атмосфера співробітництва.

Розвитку творчих здібностей учнів сприяють різнорівневі, індивідуальні та групові завдання, ігри, художньо – конструкторські задачі, інноваційні технології, інтерактивні форми навчання. Робота в творчих групах над колективними проектами має велике виховне значення для розвитку художнього смаку, інтересу до мистецтва свого народу, його історії, традицій, для професійної орієнтації. Дітям надається можливість відчути себе творцями, виконуючи творчі завдання. Учитель створює такі умови, щоб школярі не тільки усвідомили суспільно корисне значення своєї праці, але й змогли б показати свої творчі здібності, реалізувати їх у конкретних трудових справах.

Висновок. Таким чином, підсумовуючи вище сказане, можемо впевнено сказати, щоб стати творцем власного життя, навчитися пізнавати навколишній світ, адаптуватися до непростих умов сьогодення, необхідно мати розвинені творчі здібності. З цією метою необхідно створити оптимальні умови для духовно-творчого розвитку дітей ще в початковій школі. Щоб виховати творчу особистість молодшого школяра, ми вважаємо за необхідне вчителю самому розвивати в собі творчість, постійно підвищувати професіоналізм, шукати нові шляхи активізації діяльності учнів на всіх етапах навчальної роботи, оригінальні форми пояснення матеріалу, удосконалюватися, переймати досвід кращих педагогів.

1. Выготский Л. С. Воспитание творчества, эстетического суждения и технических навыков / Л. С. Выготский // Педагогическая психология. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
2. Закон України «Про освіту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/1060.
3. Національна доктрина розвитку освіти – К.: Шкільний світ, 2001.
4. Савченко О. Я. Розвивай свої творчі здібності : навчально-методичний посібник для молодших школярів / О. Я. Савченко. – К. : Освіта, 1993. – 224 с.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с.
6. Трудове навчання : 1–4 кл. Програма. [Електронний ресурс] – Режим доступу : bhv-osvita.com/Navch_prog...1-4/trudove_1-4.pdf– К. : 2006.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

*Хрущ-Ріпський Ю. А. студент III курсу факультету іноземних мов
Дерев'янка О.А., к.ф.н.*

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ, Україна*

Вивчення іноземної мови, у нашому випадку англійської, впливає на розвиток особистості молодшого школяра. Процес вивчення іноземної мови, як нерідної для молодшого школяра, має ряд особливостей. Серед них такі як: відсутність у багатьох батьків змоги надати допомогу дитині у вивченні англійської мови, у зв'язку із її незнанням; труднощі засвоєння англійської мови в україномовному середовищі; недостатній рівень розвитку навчальних умінь і навичок у дітей молодшого шкільного віку; складнощі у виконанні вимог Державного стандарту базової і повної середньої освіти розділ «Іноземні мови», який вимагає дотримання таких змістовних ліній мовного компонента, як: мовленнєвий, мовний, соціокультурний і діяльнісний.

Розвиток особистості молодшого школяра в процесі вивчення іноземної мови полягає у виконанні кожної вищезгаданої змістової лінії, через аудіювання, читання, говоріння, письмо.

Ключові слова: розвиток, змістові лінії, мовлення, мова, соціокультурні зв'язки, україномовне середовище, активний лексичний мінімум, пасивний лексичний мінімум.

SOME FEATURES OF PERSONALITY DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL PUPILS IN THE PROCESS OF STUDYING A FOREIGN LANGUAGE

Studying a foreign language, English in our case, influences the development of personality of a primary school pupil. The process of studying a foreign language, as a non-native language for a pupil, has a variety of features. Among them are: parents lacking the possibility to help their children in studying English because of not knowing it themselves; difficulties in mastering English in Ukrainian-speaking society; insufficient level of development of educational skills among the children of primary school age; difficulties in implementation of the requirements of the National standard of primary and secondary education in the foreign languages section requiring the abundance of such content branches of a language component as: lingual, social, cultural and speech branch.

The development of a primary school pupil's personality in the process of studying foreign language consists in the fulfillment of every above-mentioned content branch, through listening, reading, speaking and writing

Key words: development, content branches, speech, language, social and cultural relations, Ukrainian-speaking society, active lexical minimum, passive lexical minimum

Президентом країни 2016 рік оголошено роком англійської мови в Україні. Ця ідея має не стільки філологічний, скільки суспільно-політичний та соціокультурний зміст. Європейське спрямування України вимагає від кожної особистості, особливо молодих людей, сучасного студентства та школярів поглибленого вивчення європейських мов таких, як англійська, німецька, французька та іспанська. Розв'язання проблеми вивчення іноземних мов необхідне для успішного входження в сім'ю розвинутих країн Європи.

Ознайомлення з навчальними планами загальноосвітньої школи 50-90-х років показує, що в масових школах СРСР іноземна мова вивчалась починаючи з п'ятих класів. Дане вивчення носило фактично, формальний характер, навчали так, щоб діти не знали мови, не вміли спілкуватись з іноземцями. Стіна, що розділяла Радянський Союз і країни Заходу, не давали змоги відвідувати держави з іншим соціальним устроєм, встановлювати з нами ділові стосунки, обмінюватись соціально-культурними програмами тощо. Відповідно, не ставилось завдання такого вивчення іноземних мов, в результаті якого б наші громадяни могли вільно спілкуватись з іноземцями.

Сьогодні, у зв'язку із вибором Україною європейського шляху розвитку, картина докорінно змінилася – країна потребує масового володіння іноземними мовами. Дане завдання вирішується загальноосвітніми школами, починаючи з початкових класів.

В опануванні молодшими школярами англійською мовою є ряд особливостей, які в певній мірі ускладнюють цей процес. Відомо, що першокласникам значну допомогу у навчанні надають батьки. У вивченні іноземної мови багато батьків не можуть надати своїм дітям кваліфіковану допомогу тому, що переважна більшість з них іноземними мовами не

володіють. Дана складність має як негативні, так і позитивні сторони: з одного боку – діти не надіються на допомогу батьків, а з другого боку – у них розвивається почуття самостійності і відповідальності.

Дана особливість враховується і вчителями англійської мови, що працюють в початкових класах. Вони, навчаючи дітей іноземної мови, не надіються на батьківську допомогу. Саме в школі вчителі формують у дітей любов до мови шляхом використання ігрових ситуацій, приказок, прислів'їв, які займають значне місце у словниковому складі іноземної мови. Як пише дослідниця Н.Юрчишин, «образність та емоційність, влучність і дотепність прислів'їв приваблюють учнів, легко запам'ятовуються ними і вживаються при нагоді» [1,162]. На її думку, при вивченні лексики іноземної мови можна використовувати лічилки, скоромовки, вірші та загадки. Вони розвивають у дітей молодшого шкільного віку чуття мови, пам'ять, мислення... Знайомлять з культурою інших країн, їх історією та географією.

Ще однією особливістю, що впливає на розвиток особистості молодшого школяра є врахування впливу україномовного середовища на процес засвоєння дітьми англійської мови. З метою подолання цього впливу вчителі англійської мови:

- звертаються до дітей на перервах, в позаурочний час з короткими запитаннями іноземною мовою, чим спонукають дітей до запам'ятовування окремих слів, сталих виразів тощо;
- організовують гуртки англійської мови для розвитку мовленнєвих навичок учнів;
- вивчають з дітьми вірші, пісні англійською мовою, з якими вони виступають перед батьками та однолітками на ранках, святі «Англійської мови»;
- проводять конкурси на кращого знавця англійської мови.

Оволодіння англійською мовою в україномовному середовищі є складною не лише філологічною, а й психологічною проблемою, яка полягає в тому, що необхідно перебороти поріг страху, незручності допустити помилку в мовленні. Відомо, щоб говорити – треба багато слухати і бути активним у спілкуванні, щоб слухати – треба мати оточення, яке розмовляє мовою, що вивчається. Таке оточення вчителі початкових класів створюють не лише на уроках але й в позакласній та позашкільній роботі з дітьми.

Розвитку особистості молодшого школяра сприяють вимоги Державного стандарту базової та повної середньої освіти (іноземні мови), який передбачає змістові лінії мовного компонента: мовленнєву, мовну, соціокультурну і діяльні сну. Зважаючи на молодший шкільний вік дітей, на незначний лексичний словник учнів, вчителі творчо підходять до виконання вимог Державного стандарту.

Так, у відповідності до вимог Державного стандарту мовленнєва лінія спрямовується на забезпечення вироблення вмінь та навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо); мовна – засвоєння доступних для розуміння молодшими школярами знань про мову як засіб вираження думок і почуттів людини; соціокультурна – повідомлення дітям про культурні і духовні цінності англійськомовних народів; діяльнісна – формування в учнів умінь і навичок використовувати отримані знання з англійської мови у практичній діяльності.

На думку дослідниці Ольги Троценко, працюючи з молодшими школярами «варто враховувати той факт, що дослідники дитячої психології...вказують на наявність предметної залежної успішності раннього вивчення іноземної мови від рівня комунікативного розвитку дитини в рідній мові» [2,157]. Вона ж приходить до висновку, що важливу роль в оволодінні іноземною мовою відіграє емоційний фактор, оскільки в молодших класах досить широко використовують малі форми дитячого іншомовного фольклору: римівки, лічилки, пісеньки тощо. Їх незвичність і виразність завжди захоплює увагу молодших школярів [3, 157-158].

В процесі вивчення англійської мови успішно здійснюється не лише розвиток у молодших школярів комунікативних умінь але й формуються загальнокультурні та краєзнавчі знання. Наприклад, в процесі вивчення англійської мови, вчителем та учнями добираються матеріали з різних галузей культури. Так, дослідниця О.Коломінова пропонує для зацікавлення дітей використовувати такі питання:

1. В які ігри грає мій англійськомовний ровесник?
2. Які мультфільми та кінофільми йому подобаються?
3. Що він робить у вільний час?
4. Які предмети вивчає у школі?
5. Які книжки читає?
6. Які свята відзначає? [4, 158]

Окрім розвитку мовленнєвих навичок збагачення словника, вивчення іноземної мови розвиває у молодших школярів моральні почуття, рівень вихованості тощо. У процесі вивчення іноземної мови молодший школяр глибше усвідомлює необхідність бути ввічливим та приязним у ставленні до співрозмовника, поглиблює знання про жести, фрази чи етикет іншомовної культури. Вивчаючи іноземну мову, школярі мають змогу порівнювати доступні їхньому розумінню звички і навички поведінки нашого народу з культурою інших країн.

Таким чином, вивчаючи іноземну мову, у молодших школярів розвиваються не лише мовленнєві уміння, не лише словник але й формуються такі моральні якості, як почуття відповідальності, зацікавленість у пізнанні нового і незвичного, бажання пізнавати культуру та звичаї інших народів.

1. Юрчишин Н. Вивчення лексики іноземної мови – один із шляхів розвитку особистості // Молодший школяр: проблеми розвитку. За ред.проф. В.Д.Хруща. – Івано-Франківськ. – Плай. – 2006.- С.162.
2. Троценко О. Розвиток особистості молодших школярів у процесі вивчення іноземної мови // Молодший школяр: проблеми розвитку. За ред.проф. В.Д.Хруща. – Івано-Франківськ. – Плай. – 2006.- С.157.
3. Троценко О. Там же. – С.157-158.
4. Коломінова О. Зміст соціокультурного аспекту навчання англійської мови в початковій школі // Іноземні мови. – 2004. - №2. – С.50.

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Чернишова І. О., 4 курс Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Попова О. І., к.п.н., доцент
Бердянський державний педагогічний університет м. Бердянськ, Україна*

У статті зроблено спробу науково обґрунтувати рівень гендерного виховання молодших школярів в умовах сучасної загальноосвітньої школи; розкрито сутнісні характеристики гендерного виховання учнів початкової школи та його специфіку; визначено рівень гендерного виховання молодших школярів та експериментально перевірено ефективність його форм і методів у сучасній початковій школі.

Ключові слова: гендерне виховання молодших школярів, статеві відмінності учнів початкової школи, гендерна рівність молодших школярів.

THE CHARACTERISTICS OF GENDER EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL

The article is an attempt to scientifically substantiate the level of gender education of younger schoolboys in the conditions of modern secondary school; reveals the essential characteristics gender education elementary school students and its specificity; we determined the level of gender education in primary school and tested the effectiveness of its forms and methods in the modern elementary school.

Key words: gender education of younger students, gender differences of elementary school students, gender equality younger students.

Гендерна проблема за останні десятиліття постійно перебуває в центрі уваги Європейського співтовариства, яке створює гендерно-правовий простір, урахувавши гендерний аспект країн, що приєднуються до нього. Цьому сприяє поняття міжнародно-правових аспектів з гендерного законодавства в країнах Європейського континенту, в яких узагальнено потреби відповідних перетворень [1].

Сучасна початкова школа переживає низку психолого-педагогічних проблем, пов'язаних з реалізацією принципів гендерної рівності, декларація якої має на меті паритетність гендерних ролей. Але, на жаль, освітній заклад вносить асиметрію в сімейні та соціальні ролі, притаманні обом статям [2].

Проблемі гендерної рівності й гендерного виховання учнів присвячені праці сучасних педагогів О. Аніщенко, Т. Говорун, О. Кікінежді, Н. Городнової, О. Кісь, Т. Марценюк, Н. Павлущенко, А. Шевченко та інших, але спеціальних досліджень щодо особливостей гендерного виховання молодших школярів нами не виявлено.

Актуальність вибраної теми обумовлюється низкою об'єктивних чинників: реальними трансформаціями гендерних стосунків у сучасному українському суспільстві; зламом традиційної системи поляризації жіночих та чоловічих соціальних ролей, їхнім зближенням,

переосмисленням ролі та місця жінки в різних сферах суспільної діяльності; необхідністю вивчення основ гендерних знань у системі освіти загалом і початкової зокрема.

Мета дослідження – науково обґрунтувати й експериментально перевірити рівень гендерного виховання молодших школярів в умовах сучасної загальноосвітньої школи.

Для досягнення поставленої мети визначені такі завдання:

1. Розкрити сутнісні характеристики гендерного виховання молодших школярів та його специфіку.

2. Визначити рівень гендерного виховання молодших школярів.

3. Експериментально перевірити ефективність форм і методів гендерного виховання в сучасній початковій школі.

Об'єкт дослідження – гендерне виховання учнів початкової школи.

Предметом дослідження були форми і методи гендерного виховання молодших школярів.

Експериментальною базою дослідження була Бердянська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 3 Бердянської міської ради. Експериментом було охоплено 26 учнів 4 класу (12 хлопчиків і 14 дівчаток).

Незважаючи на стрімкий розвиток гендерного напрямку в освіті, педагоги у своїй практичній діяльності майже не враховують специфіку й вікові зміни хлопчиків і дівчаток.

Гендерний напрямок у роботі вчителя з учнями має містити такі складові:

- однакові педагогічні вимоги до дівчаток і хлопчиків, без нав'язування гендерних стереотипів;

- створення умов на підвищення обізнаності та здобуття знань про стосунки статей, гендерний розвиток тощо;

- заохочення хлопчиків і дівчаток до статевозмішаних видів діяльності;

- активізацію участі дівчаток і хлопчиків у реалізації власних здібностей на всіх рівнях освітнього простору;

- ознайомлення учнів з основами гендерної культури, з ідеями партнерства та гендерної рівності;

- привернення уваги школярів до існування та нав'язування гендерних стереотипів ЗМІ тощо;

- створення позитивного ставлення до особистостей з різними типами поведінки за правилом «Ми різні, але рівні»;

- розвиток андрогенного типу поведінки хлопчиків і дівчаток як найбільш ефективного в сучасних умовах;

- на рівних, без застосування статево типізованих моделей поведінки, обговорення конфліктних ситуацій у спілкуванні «вчитель – учень» тощо.

У своєму дослідженні ми розглядаємо гендерне виховання як сучасний напрямок методики виховної діяльності педагога, який шляхом сприятливої соціалізації дозволяє сформувати в дитини стійке поняття власної статі.

У молодшому шкільному віці статеві відмінності проявляються в успішності та поведінці. Узагальнені дані свідчать, що хлопчики важче адаптуються до школи, ніж дівчатка. Дівчатка старанніші, краще ставляться до навчання. Хлопчики ризикованіші на уроках, вони частіше піднімають руку, не бояться помилитися у відповіді. Дівчатка – кращі виконавці, ніж хлопчики, їх легше змусити виконувати якесь доручення.

Проблема фемінізації школи, особливо початкової, привела до фемінізації вимог до учнів, встановлення жіночих еталонів поведінки. Ініціатива й автономія, притаманні хлопчикам, не заохочуються; ритуал взаємостосунків переважає над змістом, а зовнішня дисципліна – над самореалізацією. Учительки схильні заохочувати в учнів обох статей скоріше жіночі, ніж чоловічі якості. Від учнів очікують (і вимагають), щоб вони сиділи тихо, слухняно виконували вказівки, уважно слухали вчителя. Саме таку поведінку суспільство оцінює як типово «жіночу». Тому цілком закономірно, що дівчатка вчитимуться краще.

Мало того, що різностатеві діти в школі, яка для них є на цьому віковому етапі новою соціальною ситуацією, спостерігають і сприймають лише одну модель гендерної поведінки і світосприйняття, цей факт посилюється ще і тим, що в багатьох сім'ях діти виховуються тільки матір'ю.

Сказане вище переконливо доводить, що обстановка в сучасній школі може бути однаково «недружною» як до хлопчиків, так і до дівчаток. Отже, актуальною постає проблема запровадження гендерних підходів у сучасну початкову систему освіти.

Аналіз підручників для учнів початкової школи показав, що вони – гендерно стереотипізовані, традиційно зображені як чоловіки – космонавтами, механізаторами,

водіями, майстрами, вченими, так і жінки, які переважно представляють професії, спрямовані на догляд за іншою людиною, – домогосподарки, медсестри, вчительки, лікарки. Як правило, чоловічі й жіночі персонажі представлені в традиційних ролях, де перші діють, а другі мають справу з обставинами, що склалися поза їх власним волевиявленням.

Одним з вирішальних чинників у вихованні молодших школярів є особа вчителя, який – незаперечний авторитет, взірець, приклад культури, знань, поведінки для дітей. Тому педагогам варто звертати увагу на гендерне виховання учнів, розвивати толерантну і творчу особистість у дитині, забезпечувати хлопчиків та дівчаток необхідним інструментарієм для відповідального ставлення до світу.

Експериментальну методику гендерного виховання учнів 4 класу ми побудували на таких засадах: під час бесід, сюжетно-рольових ігор, вправ наголошували на унікальності дітей; у позакласній роботі створили умови, які уможливили природну поведінку дівчаток і хлопчиків. Особливу роль в експерименті відіграла фотосушка та театралізована постановка, які сприяли формуванню стійких переконань дітей у необхідності здійснення паритетних стосунків хлопчиків і дівчаток. Усе це дозволило створити в класі емоційно-позитивний клімат, а, отже, переконливо свідчить про результативність проведеної роботи.

Результати експерименту підтвердили ефективність визначених організаційно-педагогічних умов та методики їх реалізації, що свідчать про позитивні зміни як у розвитку окремих структурних компонентів, так і гендерної вихованості молодших школярів загалом.

1. Шевченко А. М. Гендерне виховання молодших школярів засобами фольклору в умовах полікультурного регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / А. М. Шевченко. – Луганськ, 2009. – 22 с.

2. Ярошук Л. Г. Методика виховної роботи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Лілія Григорівна Ярошук. – [2-ге вид., випр.]. – К.: Слово, 2012. – 320 с.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Шевчук Любов Сергіївна студентка VI курсу факультету початкової освіти та філології

*Вишинська Галина Василівна, к.п.н., доцент
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
м. Хмельницький, Україна*

У статті представлено проблему формування основ інформаційної культури учнів. Виділено етапи формування основ інформаційної культури учнів на уроках інформатики. Використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі створює нові умови інтеграції навчальних дисциплін, інтенсифікації навчального процесу та індивідуалізації навчання. Результатом роботи є розроблена система інтегрованих завдань з інформатики. Виділено структуру завдань, сформовано критерії добору змісту інтегрованих завдань з інформатики. Експериментально перевірено ефективність використання системи інтегрованих міжпредметних завдань з інформатики у поєднанні із іншими методами, прийомами і формами роботи на уроках з метою формування основ інформаційної культури учнів.

Ключові слова: міжпредметні зв'язки, інтегровані завдання, основи інформаційної культури, комп'ютерні технології.

THE FORMATION OF THE BASES OF INFORMATION CULTURE OF PRIMARY SCHOOL PUPILS

The article presents the problem of the formation of the bases of information culture of students. Stages of formation of the bases of information culture of students in science lessons. The use of computer technologies in the educational process creates new conditions of integration of disciplines, to intensify the teaching process and individualization of education. The result is a designed system of integrated tasks in computer science. A dedicated task structure formed the criteria for the selection of contents integrated assignments in Informatics. Experimentally tested the efficiency of the use of the integrated interdisciplinary tasks in Informatics in combination with other methods, techniques and forms of work in the classroom with the purpose of formation of the bases of information culture of students.

Key words: interdisciplinary connections, integrated tasks, the basics of information culture and computer technology.

Постановка проблеми. Інформаційна культура сьогодні вимагає від сучасної людини нових знань і умінь, особливого стилю мислення, що забезпечують необхідну соціальну адаптацію до змін і гарантують гідне місце в інформаційному середовищі.

Створюваний у процесі інформатизації інформаційно-технічний потенціал суспільства визначається не тільки рівнем розвитку сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Багато чого залежить від рівня інформаційної культури, як всього соціуму, так і окремо взятої особистості. Ключовою умовою успіху та соціальної ефективності інформатизації є людський фактор.

Людина з розвиненою інформаційною культурою характеризується як особистість, що володіє цілим комплексом знань і умінь:

по-перше, це володіння тезаурусом, що включає такі поняття, як інформаційні ресурси, інформаційний світогляд, інформаційне середовище, інформаційне поведінка та ін,

по-друге, вміння грамотно формулювати свої інформаційні потреби і запити,

по-третє, здатність ефективно та оперативно здійснювати самостійний пошук інформації за допомогою як традиційних, так і нетрадиційних, в першу чергу, комп'ютерних пошукових систем,

по-четверте, вміння раціонально зберігати і оперативно переробляти великі потоки і масиви інформації;

по-п'яте, знання норм і правил «інформаційної етики» і вміння вести інформаційно-комунікаційний діалог.

Інформаційна культура особистості виступає як одна з важливих складових загальної культури людини, без якої неможливо взаємодіяти в інформаційному суспільстві. Інформаційна культура особистості формується протягом усього життя людини, причому, як правило, цей процес має стихійний характер, залежить від ступеня виникнення перед особистістю завдань. Сучасній людині потрібні сформовані навички ефективної взаємодії з інформаційним середовищем вже на початковому етапі своєї професійної діяльності.

Актуальність розглянутого питання впливає з необхідності уточнення визначення інформаційної культури особистості, її сутності, тому що від цього залежить зміст педагогічного процесу, спрямованого на формування в особистості якостей, необхідних для відповідності вимогам сучасного рівня розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Мета статті полягає у розкритті педагогічних підходів до використання сучасних комп'ютерних засобів у всебічному розвитку учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу.

Формування початкових елементів інформаційної культури відбувається в ході реалізації "пропедевтичного курсу". Курс "Інформаційна грамотність" - логічне продовження попереднього, реалізація вимог якого призведе до формування основ комп'ютерної грамотності. В ході реалізації вимог третього етапу навчання будуть сформовані основні компоненти інформаційної культури учнів.

"Методика формування інформаційної культури школярів засобами інтегрованих завдань з інформатики" розкриває питання класифікації інтегрованих завдань і методику їх використання на уроках інформатики з метою формування основ інформаційної культури школярів. Аналізуючи шляхи побудови системи інтегрованих завдань з інформатики встановлено пріоритетну роль критеріїв відбору змісту. В ході експерименту розроблено критерії добору змісту інтегрованих завдань, що не залежать від типу завдання та способу реалізації.

Структура системи інтегрованих завдань визначається: - змістом міжпредметних зв'язків, можливостями програмного педагогічного забезпечення, рівнем досягнутих знань та умінь з основ інформатики, педагогічними вимогами визначальними зміст основ інформаційної культури.

Результати використання інтегрованих завдань в значній мірі залежать від особистості вчителя. Організація методичної роботи педагогічного колективу над проблемою удосконалення методики міжпредметних зв'язків з інформатикою з метою формування основ інформаційної культури учнів розкрито в окремому підрозділі дисертації.

Результати роботи перевірялися в ході проведення педагогічного експерименту. Важлива інформація, для кваліфікованого вибору шляхів і методів роботи з використанням інтегрованих завдань, отримана в результаті аналізу передового педагогічного досвіду, аналізу уроків, досвіду роботи зі студентами та батьками. Формування основ інформаційної

культури учня не обмежується тільки його роботою на уроках інформатики та інших навчальних завданнях. В ході експерименту використовувалися такі форми роботи як: навчальні семінари, конференції, екскурсії, олімпіади.

В ході проведеного експерименту сформовано деякі результати. Визначено структуру міжпредметних зв'язків курсу "Основи інформатики" з іншими навчальними дисциплінами. Застосування, в процесі засвоєння знань, інтегрованих завдань розширює гуманістичний принцип навчання і створюються умови для розвитку індивідуальних особливостей учня. Визначено складові основ інформаційної культури учнів та виділено етапи їх формування при вивченні основ інформатики. Розроблено вимоги до оцінки ступеня сформованості інформаційної культури учнів. Досліджено психолого - педагогічні умови реалізації міжпредметних зв'язків при вивченні основ інформатики. Розкрито форми методичної роботи по використанню інтегрованих завдань в процесі формування основ інформаційної культури учнів.

Достовірність результатів підтверджена результатами обробки статистичної інформації. Теоретичні положення дисертації оброблені і наведені до практичної реалізації у вигляді системи інтегрованих завдань і методичних рекомендацій для їх використання в навчальному процесі. Отримані результати підтверджують правильність висунутої гіпотези про те, що формування основ інформаційної культури, неможливо без застосування цілісної системи інтегрованих завдань з інформатики.

Висновок

Застосування дистанційних технологій диктує новий підхід до визначення інформаційної культури особистості. В умовах безперервно зростаючих можливостей доступу до інформації з будь-якої географічної точки за допомогою сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, великої кількості різного роду інформації для кожної людини стає необхідним самостійно вміти розробляти стратегію збору та відбору необхідної особисто йому інформації.

Узагальнивши погляди вчених, які досліджували проблему визначення та формування інформаційної культури особистості, можна констатувати, що це поняття:

а) не має однозначного тлумачення, так як соціум розглядає його з позицій різних наук - філософії, соціології, психології, інформатики, бібліотекознавства, бібліографознавства, а також семіотики, лінгвістики, культурології і т.д.;

б) має різні сутнісні ознаки, наприклад, рівень знань, уміння, способи звернення, результат діяльності суб'єкта, міра, ступінь, спосіб.

с) і відповідний підхід до формування ІК залежить від різних ознак, позицій та індивідуального підходу до цього питання самих освітніх установ, а так само кожної людини в цілому.

1. Мозолін, В.П. Про деякі проблеми телекомунікаційного навчання / В.П. Мозолін // Інформатика та освіта. - 2000. - № 2. - С.89-90.
2. Філософський словник / За ред. І.Т. Фролова. - М.: Республіка, 2001. - 719 с.
3. Гуревич, П.С. Філософія культури: посібник для студ. гуманіт. Вузів / П.С. Гуревич. - М.: АТ «Аспект-Прес», 1994. - 317 с.
4. Виготський, Л.С. Введення в психологію розвитку: (У традиції культ.-іст. Теорії Л. С. Виготський) / Л.С. Виготський, Б.Д. Ельконін. - М.: Тривола, 1994. - 167 с.
5. Каган, М.С. Філософія культури / М.С. Каган. - СПб.: Петрополіс, 1996. - 415 с.
6. Злобін, Н.С. Культура і суспільний прогрес / Н.С. Злобін. - М.: Наука, 1980. - 303 с.
7. Маркарян, Е.С. Теорія культури та сучасна наука (логіко-методологічний аналіз) / Е.С. Маркарян. - Л.: Думка, 1983. - 285 с.
8. Малишев, Ю.А. Технології представлення навчальних курсів для дистанційної форми навчання в середовищі WWW / Ю.О. Малишев та ін // Інформаційні технології. - 1997. - № 6, - С. 39-42.

БАСТАУЫШ СЫНЫП МАТЕМАТИКАСЫНДАҒЫ ЖАТТЫҒУЛАР ЖҮЙЕСІ

Шәкір Ақмарал Педагогика және психология институты, 3 курс

П.ғ.м., аға оқытушы Астамбаева Ж.К.

Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан

В обучении математики упражнения занимают особое место. В психолого-педагогических исследованиях на понятие «упражнение» дается разные определения. В математике начальных классов есть три вида упражнений: задача, пример и уравнение. Большинство учителей начальных классов называют всех математических заданий задачами. В учебниках нового поколения задача рассматривается с 1-го класса, как особый вид математических упражнений, где должны быть ее несколько существенных признаков. Пример – это упражнения, записывающая с помощью чисел, арифметических действий и иногда с помощью скобок. А уравнение – это равенство, где имеется буквенное выражение.

Ключевые слова: упражнение, система упражнений, математические упражнения, задача, пример, уравнение.

In teaching mathematics exercises takes a special place. In pedagogical research the concept "exercise" has different definitions. There are three kinds of exercises in mathematics of initial classes: the task, an example and the equation. Most primary school teachers designate math problem task as solution. The new generation of textbooks considers problem solving in math from year 1, as a special kind of mathematical exercises, where it should be present several significant features. Example - this exercise, recorded by means of numbers, arithmetic signs and sometimes parentheses. The equation - is equal to the letter.

Keywords: exercise, exercise system, mathematical exercise, task, example, the equation.

ҚР«Білім туралы» Заңында: «Бастауыш білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалыры баланың жеке басын қалыптастыруға,оның жеке қабілеттерін,оқу ісіндегі оң талпынысы мен алғырлығын: негізгі мектептің білім беру бағдарламаларын кейіннен меңгеру үшін оқудың, жазудың,есептеудің,тілдік қатынастың,шығармашылық тұрғыдан өзін-өзі көрсетудің,мінез-құлық мәдениетінің берік дағдыларын дамытуға бағытталуы тиіс» екендігі атап көрсетілген.Қазақстан Республикасы білім берутұжырымдамасында:«Білім беру үлгісіне орта білім беру деңгейінің өте жоғары болуы тән.Бұл ең алдымен барынша байыпты бастауыш мектеп арқылы жүзеге асырылады» - делінген[1].

Ғылымда кез келген оқу тапсырмаларын жаттығу дейді.Арнайы іріктеліп алынатын,өзара байланысты жаттығулар жүйесі құрайды. Осыған ұқсас, кез келген математикалық мазмұнды оқу тапсырмасын жаттығу деген жөн. Есептер мен мысалдар,қызықты және ойын, дәстүрлі емес тапсырмалар түріндегі жаттығулар жиынтығын олардың жүйесі ретінде қарастыруға болады.Математиканы оқыту үдерісінде жаттығулардың алатын орны ерекше. Жаттығу дегеніміз не? Жалпы алғанда, ғылым мен тұрмыстың әр алуан салаларында, «жаттығу» термині әр түрлі мәнде қолданылады. Ал, педагогикалық әдебиетте жаттығу ұғымы оқытудың әдісі жөніндегі дәстүрлі түсінікпен іштей байланысты мағынада анықталады. Анықтамалардың көпшілігі, жаттығу дегеніміз білімді бекітудің және білік пен дағдыларды қалыптастырудың,сондай-ақ оқушылардың ойлау қабілетін дамытудың негізі әдістерінің бірі дегенге әкеп саяды.

Ғалымдардың назарында математикадағы жаттығу жайлы тұжырымдары әр түрлі анықтамалармен жалғаса түсті. Шетелдік ғалымдар және Қазақстандық ғалымдар өз анықтамаларын былай тұжырымдаған болатын.

«**Жаттығу**» оқушылардың іскерлік қабілеті, дағдысын жаттығу жұмыстарының процесінде қалыптасады. Жаттығулар білімді бекітудің іскерлік пен дағдыны игерудің және оқушылардың ой-өрісін дамытудың негізгі әдісі (Р.М.Қоянбаев).

«**Жаттығу**»— бір-бірімен өзара байланысты болатын кез келген математикалық мазмұнды тапсырмалар. (А.А.Кдырбаева)[2].

«**Жаттығу**» дегеніміз – тағайындалған реті және іріктелуі нақты мақсатқа қол жеткізуге – толық білім, білік, дағдыларын қалыптастыруға ықпал ететін бірсыпыра тапсырмалардың жиынтығы. (Т.Қ.Оспанов)[3].

Осы берілген анықтамалардың ішінде Төлеген Қаражанұлы Оспановтың берген анықтамасы тақырыптың өзектілігіне негіз болып отыр.

Жаттығулар жүйесі өте күрделі құрылымнан тұрады. Ондағы негізгі, басты орынды жаттығу алатыны сөзсіз.

Жаттығулар жүйесі – оқушылардың білім және біліктерін қалыптастыруды, теориялық білімнің жоғары деңгейін қамтамасыз етуді ескере отырып орындалатын жаттығулардың түрлері мен типтерінің жиынтығы. Жаттығулар жүйесінің практикалық мәні басымырақ, сондықтан қай пәнді алсақ та, ондағы білімді беру, оқушыларды білік пен дағды қалыптастыруда жаттығулар жүйесін орындатудың маңыздылығы ашыла түспек.

Математикадағы жаттығулар үлкен үш топқа бөлінеді.

Кесте 1– математикалық жаттығудың түрлері

Есеп	Мысал	Теңдеу
Бұл бірнеше мәнді белгілері бар математикалық жаттығулар-дың ерекше бір түрі.	Сандардың, амалдар-дың, кейде жақшалар-дың көмегімен жазылған жазу.	Сандардың, амалдардың және әріптердің көмегі-мен берілетін теңдік.

Математикалық жаттығулардың әр түріне қысқаша тоқталып өтейік.

«Есеп» терминінің мұндай кең мағынадағы түсіндірмесі арнаулы және әдістемелік әдебиеттерде жиі кездеседі. Алайда, біздің ойымызша, «есеп» термині бастауыш мектепте математиканы оқытудың мақсаты мен ерекшеліктеріне үйлесетіндей «тарлау» мағынада анықталуы тиіс және орынды сияқты. Бұл тұрғыдан алғанда «есеп» терминінің мән-мағынасын анықтауға арналған жекелеген әрекеттер бар болғанымен, әдістемелік әдебиеттерде ол жеткілікті дәрежеде ашылмайды. Мәселе мынада, көптеген әдістемелік еңбектерде (Бантова М.А., Пышкало А.М., Моро М.И., Истомина Н.Б., Лященко Е.И., Мазаник А.А., Колягин Ю.М., Столяр А.А., Дрозд В.А. және т.б.) есептерді саралауға және оқыту барысындағы олардың мақсаты мен құралы ретіндегі ерекшеліктерін қарастыруға баса назар аударылады. Бірақ, «есеп» терминінің мән-мағынасы жете ашылмайды.

«Есеп» терминін ұғым ретінде анықтағанда төмендегідей мәнді белгілер өзіне тән болатын математикалық жаттығулардың ерекше түрі ретінде түсінеміз.

Ол мәнді белгілер:

- а) табиғи тілде тұжырымдалған мәтіннің көмегімен берілетін жаттығу;
- ә) мәтіннің мазмұнында белгілі бір өмірлік жағдай (жағдайлар) сипатталады;
- б) мәтінде міндетті түрде сұрақ болады;
- в) мәтіндегі сұраққа жауап беру ең болмағанда бір арифметикалық амалды орындау барысында жүзеге асады [2].

Есептің басқа жаттығулардан айырмашылықтары ретінде жоғарыда аталғандарды айтуға болады. Егер жоғарыда аталған есептің мәнді белгілерінің ең жоқ дегенде біреуі орындалмайтын болса, онда ол жаттығу есеп болмайды.

Бағдарламалық минимум жай және құрама есептерден тұрады. Бастауыш сыныптар үшін бағдарламалық минимумға барлық жай есептердің түрлері енеді. Жай есептердің біртіндеп, тізбектеле енгізілуі, қарастырылатын математикалық ұғымдардың, есептер арасындағы өзара байланыстардың, сол сияқты есептердің күрделілік деңгейлерінің енгізілулеріне сәйкес анықталады.

Жай есептің бірнеше түрлері бар: (1-суретке қараңыз)

Жай есептермен қатар, оқытудың екінші жылынан бастап құрама есептер де енгізіледі. Мұндай есептер негізінен арифметикалық амалдардың әр түрлі қолданылу жағдайларын салыстыруға, қарама-қарсы қоюға бағытталған және бірте-бірте күрделене береді.

Жоғарыда аталған жай есептердің түрлеріне орай қойылған сұраққа байланысты құрама есептердің де түрлерін анықтауға болды. Дегенмен бастауыш сыныптарда құрама есептің нақты төмендегідей түрлері қарастырылады.

- Қозғалысқа берілген есептер
- Пропорционал бөлуге арналған есептер
- Екі айырма бойынша белгісізді табуға арналған есептер
- Біріге жұмыс жасауға арналған есептер

Бастауыш сыныптарда қарастырылатын жай есеп мейлі құрама есеп болсын оны шығаруға үйретуде есептің шешу кезеңдерін оқушыларға игерту болып табылады.

Жаттығулардың екінші бір түрі – ол **мысал**. Мысал мен есептің айырмашылығы мысал сандардан кейде жақшалардың көмегімен беріледі. Мысалдарды бастауыш сынып математикасын оқытуда баған түрінде берілетін тапсырмалар тізімі деуге болады.

$$\begin{array}{cccc} 12 \cdot 2 = & 13 \cdot 2 = & 16 \cdot 2 = & 17 \cdot 2 = \\ 12 \cdot 3 = & 13 \cdot 3 = & 14 \cdot 3 = & 15 \cdot 3 = \end{array}$$

Сурет 1 – Есептің түрлері.

Яғни 2-3 баған түрінде беріледі, балаларға тиімді жол ретінде және уақыт үнемдеу үшін әрқатар бойынша бөліп беріп мысалды орындатады. Кейде мысалдар ауызша орындалуы мүмкін. Оқушылардың мысал мен есептің айырмашылығын 1-сыныптан бастап түсіндіре білу қажет.

Теңдеу – құрамында әріпті өрнек болатын теңдік түрінде енгізіледі және сол теңдікті тура санды теңдікке айналдыратын әріптің мәнін табу міндетті деп есептеледі. Олай болса, теңдеу болу үшін әріпті өрнек пен өрнектің мәні теңдік таңбасымен жалғастырылып жазылуы тиіс. Сонда теңдіктің сол жақ және оң жақ бөліктері болады. Мәселен, $a+2=6$ теңдеуінде теңдік таңбасының сол жағында a мен 2 сандарының қосындысы, ал оң жағында сол қосындының мәні – 6. Демек, қандай санға 2-ні қосқанда, 6 шығатынын табу керек. Сол санды іздестіреміз, яғни өзімізге белгілі сандарды біртіндеп санап көреміз. $a=4$ болғанда $4+2=6$ тура санды теңдік шығады. Олай болса, теңдеудің шешімі $a=4$. Басқа да қарапайым теңдеулер осыған ұқсас «сынап көру» тәсілімен шешіледі.

Қорыта келе, бастауыш сыныптардағы математикалық жаттығулардың түрлерін бірінші сыныптан бастап ажыратып, оларды орындаудың жолдарын үйрету – бастауыш сынып мұғалімінің алдында тұрған аса маңызды жұмыстың бір түрі.

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007.

2. Оспанов Т.К., Қдырбаева А.А. Математикалық түсініктердің теориялық негіздері. – Алматы, 2013. – 106
3. Оспанов Т.К. Математика негіздері. – Алматы, 2012. – 249 б.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Шостак Наталія Василівна студентка ІV курсу (ПОА-44

Романишин Р.Я. к.п.н., доцент,

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаніка»
м. Івано-Франківськ, Україна*

.У статті на основі аналізу науково-методичної літератури розкривається суть дефініції “диференційоване навчання”. Визначаються переваги його впровадження у навчально-виховний процес. Робиться висновок, що ефективно його впровадження неможливе без врахування вікових та психологічних особливостей молодших школярів у тому числі і розумових здібностей учнів у навчанні. Вказується на необхідність врахування вікових та індивідуальних особливостей кожного учня. Аналіз публікацій останніх років засвідчив про наявність типових особливостей мислительної діяльності учнів, що проявляються у засвоєнні навчальних дисциплін.

Ключові слова: диференціація навчання, індивідуальний підхід, розвиток особистості, діяльність учнів.

FEATURES OF THE DIFFERENTIATED APPROACH TO TEACHING YOUNGER PUPILS.

In article on the basis of analysis of scientific and methodological literature reveals the essence of the definition of “differentiated instruction”. Determine the advantages of its implementation in the educational process. Conclude that effective implementation is impossible without taking into account age and psychological characteristics of younger pupils including mental abilities of students in learning. Points to the necessity of taking into account age and individual peculiarities of each pupil. Analysis of publications in recent years have shown the presence of typical features of cognitive activity of pupils, which manifests itself in the absorption of educational disciplines.

Key words: differentiation of learning, individual approach, personal development, activities of pupils.

Постановка проблеми. Соціальний прогрес, науково-технічна революція і розвиток культури України ставлять нові вимоги до всебічного розвитку можливостей кожної людини. У Державній національній програмі “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) передбачено створення навчальних закладів різних типів і забезпечення всебічного розвитку дитини як цілісної особистості, її здібностей і обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури; формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного вибору. Цьому питанню педагогічна наука і практика приділяють велику увагу. Протягом останніх років у психологічній і педагогічній літературі з’явилося чимало напрацювань і концепцій, спрямованих на всебічний розвиток особистості кожного учня, його пізнавальних здібностей. Для поставлених завдань особливої ролі набуває організація диференційованого та індивідуального навчання молодших школярів, у яких найбільші помітні відмінності у загальному розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій. Ідеї навчання з урахуванням індивідуальних здібностей учнів належали педагогам-класикам: Я.-А. Коменському, Й. Песталоцці. У ХІХ столітті ці ідеї знайшли відображення у працях К. Ушинського, П. Каптерева, М. Бунакова та інших. У дослідженнях Г. Кумаріної індивідуалізація навчання розглядалася як найповніше врахування індивідуальних особливостей кожного окремого учня в реальному навчально-виховному процесі.

На сучасному етапі визначення поняття “диференціація навчання” відрізняються. Так, у працях Ю. Бабанського, М. Мельникова, І. Якиманської диференціація трактується як особлива форма організації навчання з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей учнів. Зокрема, С. Зубов, та Л. Калашнікова під цим поняттям розуміють диференціацію з такою організацією процесу, яка характеризується варіативністю змісту, методів і інтенсивності навчання. У працях А. Певцова, І. Унт диференціація розглядається як процес, направлений на виявлення та розвиток творчих можливостей школяра.

Теоретичні основи організації диференціації навчання представлені у психолого-педагогічних дослідженнях Б. Ананьєва, В. Леонтєва, Г. Щукіної. У працях О. Бодальов та В. Леонтєв розглянули питання диференціації учнів за характером мотивації. Можливості сприйняття школярами навчального матеріалу представлені у дослідженнях Д. Боговляненського, А. Крутецького, Н. Менчинської.

Мета статті є висвітлення та порівняння ефективності впровадження диференційованого та індивідуального підходу до учнів в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. У педагогічних дослідженнях ряд авторів під індивідуалізацією навчання розуміють організацію навчального процесу, при якій враховуються не тільки психологічні особливості учнів, а й рівень їхніх знань, самостійності при вирішенні пізнавальних завдань.

В поняття індивідуалізації та диференціації вчені вкладають різний зміст. Здебільшого під поняттям “індивідуалізація навчання” розуміють таку цілеспрямовану діяльність учителя в організації пізнавальної діяльності учнів, в коли враховуються індивідуально-психологічні особливості кожної дитини, а під “диференціацією навчання” – таку організацію пізнавальної діяльності школярів, в основу якої покладено типові особливості учнів.

Індивідуалізація та диференціація навчання як проблема цікавить представників багатьох наук: філософії, психології, антропології, педагогіки, соціології тощо. Така пильна увага вчених породжувала і безліч дефініцій, категорій та понять з проблеми, часом не тільки протилежних, а й таких, що виключають одна одну. Тепер, коли вчені, практики,

організатори і керівники системи освіти взяли за докорінне її перетворення індивідуалізація і диференціація вважаються одним з найефективніших засобів, напрямів, принципів, систем якісного перетворення педагогічного процесу [4; 5; 6; 8]. У наш час багато вчених-педагогів почали розробляти проблему індивідуалізації і диференціації навчання в нових умовах зміни освітньої парадигми – впровадження суб'єкт-суб'єктних відносин у процес навчання і виховання, пріоритету особистості учня.

Диференційований підхід в процесі навчання ґрунтується на умовному виділенні груп учнів – в основному на основі ступенів навченості чи навчуваності (“сильні”, “середні” та “слабкі” школярі). У дослідженнях, проведених в останні роки, виявлені типові особливості мислительної діяльності учнів, що проявляються у засвоєнні знань з окремих дисциплін [1; 2; 3].

На цій основі дається характеристика різних рівнів навчуваності (високий, середній, низький). Дані, одержані в дослідженнях, широко використовуються учителями шкіл, в тому числі початкових. подальшій розробці проблеми диференційованого підходу до учнів у процесі навчання важливе значення має розв'язання наступних питань:

а) які індивідуальні відмінності (особливості) школярів необхідно враховувати в процесі навчання;

б) які критерії повинні бути поставлені в основу умовного поділу учнів на групи при диференційованому навчанні [5; 7; 9].

Переважає більшість дослідників вважає, що при організації диференційованих форм роботи з учнями необхідно враховувати індивідуальні особливості мислительної діяльності, які виявляються в рівні навчуваності чи здатності до засвоєння знань. У цьому випадку клас ділиться на здібних, середніх за здібностями і тих, які мають труднощі в засвоєнні знань [10].

Деякі з авторів вважають, що при здійсненні диференційованого підходу до школярів в процесі навчання необхідно насамперед враховувати рівень підготовленості, якість знань учнів (їх повноту, системність, наявність чи відсутність прогалин і т. ін.). При цьому відмінності в рівні навченості школярів пояснюються не відмінностями в здібностях, а наявністю чи відсутністю інтересу до знань, посидючості і т. ін. [8]. У цьому випадку клас ділиться на “сильних”, “середніх” і “слабких” учнів. Реалізація диференційованого підходу із урахуванням відмічених особливостей учбової діяльності сприяє підвищенню ефективності навчально-виховного процесу. Разом з тим учні, з однаковою навчуваністю (здібностями) можуть досягати різних успіхів в учінні в зв'язку і з неоднаковим розвитком інших властивостей особистості, від яких залежить якість учбової діяльності. І навпаки, учні з різною навчуваністю можуть досягати приблизно однакових успіхів в учінні. Як зазначає в своїх працях Н. Менчинська, “висока навчуваність ще не гарантує високої успішності. І тому факти низької успішності при високій навчуваності підлягають психологічному аналізу. Вони розкривають зв'язок навчуваності з вольовими та іншими якостями особистості школяра” [11, с. 47].

Висновки. Як бачимо, основна причина всіх вікових і індивідуальних відмінностей у результатах навчання полягає у внутрішніх умовах психічного розвитку школяра. Вони, індивідуальні, а тому всі зовнішні впливи, що діють на учня, визначають продуктивність пізнавального процесу тільки пройшовши через внутрішні його психічні стани. Отже, ефективність організації диференційованого підходу значною мірою залежить від психологічних особливостей учнів, зокрема і розвитку розумових здібностей учнів у навчанні. У зв'язку з цим існує необхідність врахування вікових та індивідуальних особливостей кожного учня.

1. Братанки О. Проблема дефініцій базових понять у теорії диференційованого навчання // Рідна школа. – 2000. – №7. – С. 43–45.
2. Бударный А. А., Розенталь У.Д. Об одной из возможностей преодоления второгодничества // Сов. педагогика. – 1966. – №7. – С. 21–26.
3. Володько В.М. Індивідуалізація і диференціація навчання і виховання // Гуманітарні науки. – 2002. – №4. – С. 54–65.
4. Голант Е.А. Дидактические основы дифференцированного обучения в советской школе // Актуальные проблемы индивидуализации обучения: Материалы науч. симпозиума в Тарту 13–14 октября 1969 года. – Тарту: Изд-во Тартус. ун-та. – 1970. – 240 с.
5. Дубинчук О.С. Диференційоване навчання: сподівання, реалії, проблеми // Поч. шк. – 1994. – № . – С. 10–14.
6. Завізна Н. Тлумачення індивідуалізованого навчання у психолого-педагогічній літературі // Рідна школа. – 1999. – №9. – С. 55–57.

7. Конев А.Н. Дифференцированный подход к обучению младших школьников на основе их индивидуально-типических особенностей // Учен. зап. Ор.-Зуевского пед. ин-та. – 1976, Т.24. – Вып.1. – С. 36–43.
8. Корсакова О. Про технологію диференційованого навчання // Рід. шк. – 2001. – №9. – С. 44–48.
9. Лийметс Х.И. Групповая работа на уроке. – М.: Знание, 1975. – 144 с.
10. Луужикас И.О. О структуре урока в дифференцированном классе // Актуальные проблемы индивидуализации обучения: Матер. научн. симпозиума в Тарту 13–14 октября 1969 г. – Тарту: Изд-во Тартус. ун-та. – 1970. – С. 32–40.
11. Менчинская М.А. Психологические вопросы развивающего обучения и новые программы // Сов. педагогика, 1968. – №6. – С. 29–38.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

*Шуставецька Г. М. студентка VI курсу Педагогічного інституту
Музика О. О. к.псих.н., доцент Київський університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна*

Стаття присвячена проблемі розвитку мотивації навчальної діяльності молодших школярів упродовж першого року шкільного навчання. Розглянуто мотиви як провідні чинники регуляції навчальної діяльності молодших школярів. За результатами проведеного емпіричного дослідження описано тенденції розвитку шкільної мотивації першокласників. Подано результати аналізу показників рівня розвитку мотивів учіння першокласників упродовж навчального року. Показано позитивні зміни у динаміці навчальної мотивації першокласників.

Ключові слова: мотивація, навчальна мотивація, мотив, учіння, молодший школяр.

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF MOTIVATION DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL ACTIVITY OF FIRST GRADERS

This article is devoted to the problem of motivation development of educational activity of primary school children for in the first year of study. The article deals motives as a leading factors regulating of educational activity of primary school children. According to the empirical research described trends of motivation development of first graders. The results of the analysis of indicators of motive learning first-graders during the school year.

Key words: motivation, motivation of educational activity, motive, learning, younger student.

Зміна освітніх пріоритетів, що спостерігається останніми роками, виводить на перший план суб'єкт-суб'єктну модель взаємодії вчителя з учнем, а, отже, й готовність школяра брати активну участь в освоєнні навчальної діяльності, його бажання та уміння вчитися, розвиток внутрішніх мотивів учіння.

Саме у молодшому шкільному віці поступово формується особистісне ставлення до навчання, на що особливу увагу звертають М. І. Алексєєва, Л. І. Божович, В. В. Давидов, Д. Б. Ельконін, Г. С. Костюк, О. В. Скрипченко та ін. Важливо з перших днів шкільного навчання підтримувати й розвивати мотиви учіння, пов'язані зі змістом навчальної діяльності та процесом її виконання.

Мотиваційному аспекту навчання традиційно приділяється значна увага в психологічній літературі (М. І. Алексєєва, Л. І. Божович, Г. С. Костюк, О. М. Леонтєв, С. Л. Рубінштейн та ін.). Питання структури та розвитку мотивації особистості, природи її мотивів розглядаються в дослідженнях В. Г. Асєєва, В. І. Ковальова, М. В. Матюхіної, О. О. Музики, А. Б. Орлова, П. М. Якобсона та інших. Проблеми формування мотивів навчання у шкільному віці аналізуються у працях А. К. Маркової. Про особливості мотивації в контексті навчальної діяльності авторка пише: «Ми підходимо до мотивації як до одного з новоутворень психічного розвитку школярів, що виникає в ході здійснення учнями активної навчальної діяльності» [3, с. 65].

Мотивація – це один із найважливіших факторів поряд зі здібностями, знаннями, навичками, який забезпечує успіх у діяльності. У педагогічному словнику зазначається: «Навчальна мотивація – це «загальна назва для процесів, методів, засобів спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного освоєння змісту освіти» [6, с. 154]. Успішність учінневої діяльності значною мірою залежить від основних мотивів суб'єкта учіння [5]. Найбільш значущою для освоєння навчальної діяльності й розвитку учнів у ній є мотивація, в основі якої лежать пізнавальні інтереси та інтелектуальні почуття [1; 2; 4].

З метою дослідження розвитку навчальної мотивації молодших школярів нами було проведено емпіричне дослідження впродовж навчального року (з вересня 2015 по квітень 2016 року). У ньому брали участь 18 першокласників ЗОШ І ступеня № 310 «Творчість» м. Києва. Основними методами дослідження були спостереження, бесіда та опитування. Опитування проводилося за методикою Н.Г. Лусканової, що призначена для визначення рівня шкільної мотивації.

За результатами опитування учнів було розподілено за чотирма рівнями розвитку навчальної мотивації: високий, достатній, середній та низький.

На початку шкільного навчання було визначено, що у 28% учнів високий рівень шкільної мотивації. Ці діти відзначалися високою навчальною активністю, розвиненими пізнавальними мотивами. Вони виконували всі вказівки вчителя, сумлінно та відповідально ставилися до учінневої діяльності. 39% учнів мали достатній рівень, що свідчить про загальну вмотивованість учнів. Ці учні добре справлялися з навчальною діяльністю, прагнули ходити до школи. 27% першокласників мали середній рівень розвитку шкільної мотивації. У таких дітей на перший план вийшли соціальні мотиви (прагнення отримати схвалення від вчителя та батьків, бажання отримати позитивну оцінку). Таким школярам подобається ходити до школи тому, що їх приваблює гарне шкільне приладдя. У 6% школярів відзначався низький рівень шкільної мотивації. Школу ці діти відвідують неохоче, відчують серйозні труднощі в навчальній діяльності та в спілкуванні з однокласниками.

Спостереження й бесіди з учнями засвідчили загальне позитивне ставлення першокласників до школи, їхню допитливість, розумову активність, безпосередність, відкритість. Водночас були виявлені такі ознаки нерозвиненості мотивації учіння як ситуативність, нестійкість вольових зусиль, слабка усвідомленість учнями своїх можливостей задоволення пізнавальних потреб. Чимало дітей свою позицію учня визначали за оцінками вчителя, а не через усвідомлене ставлення до навчання.

Результати повторного дослідження наприкінці навчального року показали позитивні зміни у динаміці навчальної мотивації першокласників. Виявлені тенденції до підвищення рівня мотивації. Так, високий рівень розвитку навчальної мотивації мають 38 % дітей, достатній – 42%, середній – 20%, низький – 0%.

Результати аналізу свідчать про те, що в учнів упродовж навчального року відбулися позитивні зрушення у розвитку навчальної мотивації. Збільшилася кількість учнів із високим рівнем (на 10%); з достатнім (на 3%). Кількість учнів із середнім рівнем зменшилася (на 7%). Учні із низьким рівнем навчальної мотивації наприкінці першого класу немає.

Таким чином, за результатами дослідження можна констатувати підвищення рівня навчальної мотивації першокласників упродовж навчального року. Система занять, побудована вчителем, сприяла процесам адаптації дітей до шкільного навчання та виникненню інтересу як до навчальної діяльності, так і до її результатів. Очевидною є важливість і необхідність розвитку мотиваційної сфери учнів, яка визначатиме характер учіння та динаміку розумового розвитку. Завдяки мотивації педагогічні цілі швидше перетворюватимуться на цілі самих учнів, а усвідомлення значущості учіння сприятиме особистісному зростанню.

1. Алексеева М. И. Мотивы навчання учнів / М. И. Алексеева. – К.: Рад. шк., 1974. – 120 с.
2. Божович Л. И. Проблемы развития мотивационной сферы ребенка Изучение мотивации поведения детей и подростков / Под ред. Л. И. Божович, Л. В. Благонадежиной. – М.: Просвещение, 1972. – 744 с.
3. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте / А. К. Маркова. – М.: Просвещение, 1983. – 96 с.
4. Матюхина М. В. Мотивация учения младших школьников / М. В. Матюхина. – М.: Педагогика, 1984. – 144 с.
5. Музыка О.О. Діагностика мотиваційних стратегій учбової діяльності / Олена Музыка // Психологічне діагностування в роботі практичного психолога: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Умань, 20 лютого 2013 р.) – Умань: Візаві, 2013. – С. 109-111.
6. Український педагогічний словник / Уклад. С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.

Історія освіти: ретроспективний погляд на інновації в навчально-виховному процесі початкової школи

ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Довнюк Мар'яна, студентка Педагогічного інституту

Борин Г.В., к.п.н., доцент

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Івано-Франківськ, Україна*

У статті узагальнено погляди В. Сухомлинського на проблему взаємодії педагогів з батьками вихованців з позиції сучасної педагогічної науки; виражено доробок вченого щодо ролі батьків у вихованні та розвитку майбутньої особистості.

Ключові слова: сімейне виховання, педагогічна культура батьків, усвідомлене батьківство.

The interaction of teachers with nurse children parents in the V. Sukhomlynsky's pedagogical inheritance.

The V. Sukhomlynsky's opinions on the problem of the teachers' interaction with nurse children parents in modern pedagogical science are generalized in the article; the scientist's work about the role of parents in the education and development of future person is shown.

Key words: family education, pedagogical culture of parents, real parenthood.

На сучасному етапі у вітчизняній педагогічній теорії та практиці актуалізується роль сім'ї у вихованні та розвитку майбутньої особистості. Вхідження України до Європейського освітнього простору, соціально-економічні зміни в сучасному суспільстві спонукають до підвищення престижу сучасної родини, яка вирішальним чином впливає на формування й розвиток майбутнього громадянина суспільства. Результати аналізу наукових досліджень з проблем виконання сім'єю виховних функцій свідчать, що молоді батьки відчують значні утруднення щодо достатнього обсягу психолого-педагогічних знань, належно сформованих і необхідних умінь та навичок щодо здійснення виховних впливів на дитину, не орієнтуються у доборі методів адекватного впливу на вихованця (Т. Алексєєнко, А. Бодалев, О. Кононко). Проте, на якість сімейного виховання значний негативний вплив чинять такі соціально-економічні явища як зростання нестабільності сім'ї; деформація сімейних стосунків; безробіття; складне матеріальне становище; відсутність необхідних житлових умов; зниження цінності інституту сім'ї у суспільстві; бездуховність; деформація ціннісних орієнтацій; малодітність, нуклеаризація сімей. Усе це провокує численні педагогічні проблеми сім'ї, що вимагає внесення змін у налагодження взаємодії педагогів та батьків вихованців з урахуванням актуальних проблем сім'ї.

У світовій педагогіці існує чимало видатних і знаних особистостей які вивчали сімейну проблематику. На нашу думку, необхідно звернутися перш за все до педагогічної спадщини видатного педагога-гуманіста В. Сухомлинського, досвід та наукові досягнення якого є предметом вивчення учених та практиків впродовж багатьох десятиліть. Дослідженню педагогічної спадщини видатного педагога присвячено праці науковців М. Антонця, В. Кумаріна, О. Пшеврацької та ін., які критично та творчо оцінюють доробок В. Сухомлинського, порівнюючи його погляди з іншими педагогічними концепціями. За межами нашої держави творчий доробок В. Сухомлинського вивчають М. Богуславський, І. Буєва тощо.

В обґрунтуванні нашого бачення досліджуваної проблеми будемо спиратися на погляди В. Сухомлинського щодо родинного виховання. Учений наголошував: «Із сім'ї починається суспільне виховання. У сім'ї закладаються коріння, з якого виростають потім і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я – це джерело, водами якого живиться повновіда ріка нашої держави» [1, с. 94]. Особливу увагу педагог надавав забезпеченню належного морально-психологічного клімату у сім'ї і зазначав: «У хорошій сім'ї, де батько й мати живуть у злагоді, де панують тонкі відносини чутливості до слова до думки і почуття, до погляду і найменшого відтінку настрою, у відносинах добра, злагоди, взаємної допомоги й підтримки, духовної єдності й ширості, довір'я, і взаємної поваги батьків, – перед дитиною розкривається все те, на чому утверджується її віра в людську красу, її душевний спокій, рівновага» [1, с. 28].

Загальновідомо, що на сучасному етапі спостерігається тенденція щодо неякісного виконання сім'єю своїх функцій (побутової, виховної, рекреативної та ін.). Натомість у своїх

працях Василь Олександрович шляхом наведення конкретних яскравих прикладів із життя розкриває глибокий зміст поняття «батьківська педагогіка» та дає поради батькам щодо необхідності виховання у дітей таких високодуховних культур, як культ праці, книги, рідної мови, поваги до старших, обов'язку, повинності, відповідальності за свої вчинки, культ розумних бажань і потреб. В основі праць ученого – багатомісячний досвід народного виховання, опираючись на який В. Сухомлинський розглядає родинно-сімейну педагогіку як копітку працю, майстерність і творчість.

Проблеми сімейного виховання та взаємовідносин професійних педагогів із сім'ями вихованців були предметом постійної уваги видатного педагога. Таке співробітництво, вважав учений, буде досить плідним за умов взаємного розуміння мети і завдань виховання, прагнення до їх виконання; не епізодичного, а постійного і систематичного контакту професійних педагогів з родинами; активного залучення батьків до роботи навчального закладу; поєднання та взаємозв'язку колективних та індивідуальних форм роботи з батьками вихованців; індивідуального підходу; урахування вікових та соціально-психологічних особливостей дітей. На думку ученого, формування єдиного колективу батьків та педагогів допоможе уникнути розбіжностей у виховних діях [2, с. 229].

Цілком справедливо основними формами просвітницької роботи В. Сухомлинський вважав батьківські конференції, батьківські дні, консультації для батьків, випуск стінгазет з питань організації виховання дітей [7, с. 86]. «Без турбот про педагогічну культуру батьків, – писав він, – неможливо розв'язати жодного завдання, що стосується навчання та виховання. Батьківська педагогіка, тобто елементарне коло знань матері та батька про те, як істота, що народилася, стає людиною – це фундамент, основа всієї педагогічної теорії та практики» [3, с. 535-536]. І закликав, звертаючись до педагогів: «Учіть батьків мистецтву виховання як найбагороднішої, найлюдянішої, найвищої творчості» [3, с. 537].

Український педагогічний словник трактує термін «батьківський всеобуч» як охоплення батьків різними формами навчання з метою формування в них психолого-педагогічних знань, умінь, навичок і здібностей; засіб підвищення педагогічної культури батьків [1, с. 45]. Проблеми батьківського всеобучу були предметом постійної уваги видатного педагога В. Сухомлинського. У своїй книзі «Батьківська педагогіка» він зазначав, що на моральному здоров'ї сім'ї будується педагогічна мудрість суспільства [1, с. 22]. Працюючи впродовж багатьох років директором Павлівської середньої школи, Василь Олександрович дійшов висновку, що немає нічого складнішого й суперечливішого, ніж взаємодія педагогів із сім'ями вихованців, яка насичена тисячами конфліктів, які потрібно розумно, тактовно, без метушні вирішити [1, с. 154 - 155].

Педагогічна підготовленість батьків до виховання дітей, за міркувань видатного педагога, характеризується певною сумою знань з психології, педагогіки, фізіології, гігієни; вміннями та навичками, набутими в процесі виховання та догляду за ними, і реалізується в усіх видах виховної діяльності, забезпечує самопізнання, саморозвиток, самовиховання, самовдосконалення. У своїй праці «Павлівська середня школа» В. Сухомлинський зазначав, що духовне й морально-естетичне багатство сімейного життя – найважливіша умова успішного виховання дитини і в домашніх умовах, і в дитячому садку, й у школі [2, с. 12]. Основними умовами формування педагогічної культури сім'ї педагог вважав: сприятливий сімейний морально-психологічний клімат; відповідальність батьків за виховання дітей; спільну трудову діяльність та особистий приклад усі членів сім'ї; розумна організація життя і побутового устрою та узгодженість дії сім'ї із професійними педагогами. За переконань ученого, формування та розвиток майбутньої особистості залежить насамперед від того, якими людьми постають перед дитиною мати і батько, як пізнаються людські стосунки і суспільне оточення на прикладі батьків [2, с. 86]. Отож педагогічна культура батьків – компонент загальної культури, що втілюється у творчій виховній діяльності і слугує формуванню духовно багатой і всебічно розвиненої особистості, акумулює в собі накопичений попередніми поколіннями досвід виховання дітей у сім'ї.

На сучасному етапі педагогічні ідеї В. Сухомлинського стосовно виховання дитини в сім'ї та взаємодії педагогів з батьками вихованців не втратили свого значення, а навпаки, враховуючи сучасні проблеми виховання та розвитку дітей в сучасній родині, набули ще більшої актуальності. Використання педагогічної спадщини видатного педагога у професійній підготовці студентів до роботи з батьками вбачаємо за тему нашого подальшого дослідження.

1. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка / укл. і авт. вступ ст. В.Ф. Шморгун / В. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1978. – 263 с.

2. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. – Вибр.твори: в 5 т. – К.: Рад. шк., 1976. – Т.1. – 656 с.
3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителів: Вибр. Твори: в 5 т. – К., 1978. – С. 535–537.
4. Чуприна О. Проблема відповідальності соціального педагога / О. Чуприна // Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці: збірник наукових праць / за ред. Т. Завгородньої. – Івано-Франківськ, 2005, – 340 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Єрмоїна Т. А. студентка 3 курсу Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Толкачова А. С. к.п.н., доцент

Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ Україна

Ключові слова: природа, гуманність, дитина, екскурсія, Василь Сухомлинський, педагог, спостереження, казка.

REALIZATION OF IDEAS V. A. SUKHOMLINSKY IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF ELEMENTARY SCHOOL

Key words: nature, humanity, child, excursion, V. Sukhomlinsky, pedagogue, observation, tale.

Актуальність даної теми полягає в тому, що в сучасній школі постає проблематика застосування дидактичних принципів в зв'язку з новою концепцією освіти. Тому дуже важливим є використання дидактичних принципів В. О. Сухомлинського, адже Василь Сухомлинський - видатне явище в українській педагогіці, його ім'я широко відоме не тільки в Україні, а й далеко за її межами він є – автором 41 монографії, понад 600 статей і близько 1200 оповідань та казок для дітей. Його найважливіші монографії стали настільними книгами тисяч і тисяч вихователів.

Мета дослідження: вивчити і науково обґрунтувати реалізацію ідей В. О. Сухомлинського в навчально-виховному процесі початкової школи.

В. Сухомлинський, усю багатогранну спадщину якого пронизують ідеї справжнього гуманізму, звертав увагу на піклування людини про людину, відповідальність людини за людину, відповідальність людини перед суспільством. На його думку, гуманізація зумовлена моральними нормами та цінностями становлення людини в суспільстві - доброзичливим ставленням до людей, колективу, живих істот, суспільства, взаємодопомогою, співучастю, співпрацею, гармонією колективного, культурою людських стосунків і культурою розуміння особою своєї ролі в цих стосунках. Гуманність, за ним, це справедливість, доброзичливість і чуйність, поєднання поваги й довіри до вихованця з розумною й тактовною вимогливістю. Гуманність він убачав у піклуванні про духовне збагачення вихованця, в допомозі йому само-реалізуватися у взаєминах із навколишнім середовищем[1].

Педагог надавав першочергового значення методам безпосереднього ознайомлення дітей з природою. «Ведіть дітей у ліс, до річки, на луг, – писав він, – відкрийте перед ними джерело, без якого неможливе повноцінне духовне життя, і ви побачите, як діти стануть розумними, спостережливими, кмітливими»[2]. Дійсно, екскурсії на природу позитивно впливають на розвиток екологічного і естетичного мислення вихованців, формування їхнього світогляду, сприяють набуттю знань, умінь і навичок для практичного вирішення проблеми охорони навколишнього середовища.

Ефективність використання ідей Василя Олександровича Сухомлинського полягає в тому, що вони допомагають формувати естетичні, практичні, екологічні, пізнавальні і моральні цінності у дітей. Водночас, вони допомагають розширити уявлення дітей про неживу і живу природу, їхні взаємозв'язки і взаємозалежності; вести спостереження за красою і різноманітністю природи рідного краю та виховання у дітей емоційно-дбайливого ставлення до природи.

Педагогічна спадщина педагога в наш час має велике і неоціненне значення. Використання принципів екологічного виховання в практиці сучасної початкової школи, допомагає дітям сприймати, аналізувати, порівнювати нову інформацію та збільшує інтерес до природи, бажання спілкування із нею. Використання педагогічної спадщини В. Сухомлинського є актуальною сьогодні, оскільки допомагає інтелектуальному, духовному

і фізичному розвитку дитини, допомагає формувати духовне багатство, вчить відчувати, сприймати, аналізувати, порівнювати [3].

Ми згодні з думкою педагога, що мислення серед природи - обов'язковий етап успішного розумового розвитку дитини. Основна мета уроків серед природи - навчити дітей думати. Природа і розумове виховання є основними факторами розвитку особистості у молодшому шкільному віці.

Василь Олександрович добре знався на народних традиціях, усній народній творчості, Біблії, історії. Саме звідти він черпав сюжети для своїх казок. У школі Вчитель створив «Кімнату казок». «Казка, – любив повторювати В. Сухомлинський, – це, образно кажучи, свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови. Діти розуміють ідею лише тоді, коли вона втілена в яскравих образах. Казка – благородне і нічим не замінене джерело виховання любові до Вітчизни. Патріотична ідея казки – у глибині її змісту, створені народом казкові образи, що живуть тисячоліття, доносять до серця і розуму дитини могутній творчий дух трудового народу, його погляди на життя, ідеали, прагнення. Казка виховує любов до рідної землі вже в тому, що вона – творіння народу» [4].

Отже, ідеї видатного педагога ввійшли до скарбниці світової педагогічної майстерності. Особливе значення вони мають для початкової школи, яка нині розпочала перехід до нового змісту і структури освіти. У процесі реформування школи ми маємо зберегти і розвинути ідеї, які залишив нам видатний педагог.

1. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
2. Сухомлинский В. Сердце отдаю детям / Василий Сухомлинский. – Х. : Акта, 2012. – 563 с.
3. Бех І. Д. Життя як цінність у культурно-виховній інтерпретації В. О. Сухомлинського / І. Д. Бех // Рідна школа. – 2007. – № 1. – С. 7–8.
4. Ковальчук В. І. Спогади про В. Сухомлинського / В. І. Ковальчук. – К., 1990. – С. 201–204.

Теоретичні та методичні основи розвитку інноваційних процесів в освітньому середовищі початкової школи

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ УЧНІВ У ЗОШ

Байдюк Л. студентка

Комар О. А. д.п.н., професор

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна*

Навчання іноземних мов на різних етапах сьогодні набуває особливого значення у контексті процесів розвитку особистості, глобалізації та інтеграції України в європейський освітній простір. У зв'язку з оновленням нормативних документів, зокрема, з прийняттям Державного стандарту загальної початкової освіти виникає потреба перегляду підходів до викладання іноземних мов на всіх етапах навчання. **Ключові слова:** інновація, проектні технології, інтерактивні технології.

USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES AT ENGLISH LESSONS FOR STUDENTS IN SCHOOL

Learning foreign languages at different stages today is of particular importance in the context of the processes of human development, globalization and the integration of Ukraine into the European educational space. In connection with the updating of regulations, including the adoption of the State standard of universal primary education there is a need to review approaches to teaching foreign languages at all stages of education.

National Doctrine for Development of Education determines the priorities of implementing educational innovations in the educational process of secondary schools.

The problem of innovation in education has been the subject of scientific research teachers from around the world (K. Anhelovski, V. Andreev, H. Barnett, J. Bassett, M. Boguslavsky, VV. Vzyatyshev D. Hamilton, N. Gross, R. Eden, M. Yelmandra, William Kingston, NS Lahervey M. Miles, E. Rogers, A. Haber- Man, R. Heyvlok, D. Chen et al.). Introduction of innovative technologies in the educational process of secondary schools consider scientists: L. Berezivska, K. Bondarev, L. Danilenko, I. Dychkivska, G. Lavrentjev, S. Sysoiev and others.

Keywords: innovation, design technology, interactive technology.

Національна доктрина розвитку освіти серед пріоритетних напрямів визначає запровадження освітніх інновацій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів.

Проблема інновацій в освіті стала предметом наукових пошуків педагогів з усього світу (К. Ангеловські, В. Андрєєв, Х. Барнет, Дж. Бассет, М. Богуславський, В. Взятишев, Д. Гамільтон, Н. Грос, Р. Едем, М. Єльмандра, У. Кінгстон, Н. Лагервей, М. Майлз, Е. Роджерс, А. Хабер- ман, Р. Хейвлок, Д. Чен та ін.). Упровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів розглядають науковці: Л. Березівська, К. Бондарєва, Л. Даниленко, І. Дичківська, Г. Лаврентєва, А. Підласий, С. Сисоєва та інші.

Термін «інновація» (із пізньолатинської innovatio – оновлення, новизна, зміна) означає нововведення, тобто цілеспрямовані зміни, які вносять у середовище впровадження нові стабільні елементи (нововведення), що викликають перехід системи з одного стану до іншого.

Саме застосування інноваційних технологій на уроках дадуть можливість вчителю розкрити здібності та таланти школярів, навчити їх вчитися та розвивати їх потенціал.

Саме інноваційні технології «забезпечують учням вільний доступ до різноманітної інформації, набуття навичок вирішення різноманітних проблем на основі їх всебічного дослідження і аналізу, здобуття певних знань в різноманітних галузях»[3, с. 16-19].

Згідно з новим Державним стандартом загальної початкової освіти вивчення іноземних мов у загальноосвітніх закладах України розпочинається з 1-го класу, вивчення другої іноземної мови – з 5-го класу [2]. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває перегляд технологій навчання, які б сприяли ефективності процесу оволодіння іноземними мовами молодшими школярами. Сьогодні серед інноваційних технологій, які застосовуються у

початковій школі, виокремлюють: проектні технології, технологію мовного портфоліо (Мовний портфель), інформаційні технології, інтерактивні технології.

Проектні технології у початковій школі – це різновид роботи, коли учні (інколи за допомогою вчителя) створюють зміст своєї іншомовної навчальної діяльності у формі обраного проекту, як правило з кінцевим продуктом: колаж, альбом, комікс, анкета тощо. Типологія проекту зумовлюється віковими можливостями молодших школярів, їх інтересами, а тематика визначається відповідно до особливостей змісту підручника або навчально-методичного комплексу (НМК) [1]. Сутність технології Мовного портфоліо (МП) (European Language Portfolio) для молодших школярів, що є пакетом документів, полягають у наданні можливості учневі за певними встановленими параметрами самостійно оцінювати свої досягнення в оволодінні іноземними мовами незалежно від методів і засобів навчання, закладених у підручнику, чи НМК, за яким вона навчається. Зміст МП вміщує в собі: 1) завдання для учня; 2) анкети для батьків, заповнення яких можливе після ознайомлення з роботами учня; 3) критерії оцінювання і самооцінювання робіт, які містяться в МП; 4) сторінка вчителя, яка заповнюється наприкінці початкового курсу, коли дитина переходить до іншої школи. Таким чином МП спрямований на усвідомлення дитиною своїх успіхів, заохочення до вивчення іноземних мов, формування самооцінки тощо. Актуальність технології МП полягає в тому, що саме в початковій школі формуються вміння бачити мету і обирати необхідний спосіб її досягнення [1].

Отже, інноваційні технології навчання іноземних мов сприяють інтенсифікації, оптимізації навчального процесу, а також сприяють організації самостійної роботи як молодших школярів, так і учнів основної і старшої школи. Безперечно проблема застосування інноваційних технологій у навчанні іноземних мов потребує подальшого розгляду. Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо в аналізі зарубіжного досвіду застосування інноваційних технологій у навчанні іноземних мов, а також детальнішому аналізі інноваційних технологій навчання іноземних мов у початковій школі.

1. Коломінова О. О. Сучасні технології навчання англійської мови у початковій школі / О. О. Коломінова, С. В. Роман // Іноземні мови: науково-методичний журнал. – 2010. – № 2. – С. 40–47.
2. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти Кабінет Міністрів України; Постанова, Стандарт, План [...] від 20.04.2011 № 462 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-п>. – Назва з екрану.
3. Кремень В. Освіта і наука України. Шляхи модернізації. - К.: Грамота, 2003. – С. 16-19.
4. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів : Методичний посібник для вчителів початкової школи /О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, О. А. Біда та ін. — Тернопіль :Навчальна книга – Богдан, 2011. — С. 5.

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Берездецька Діана Сергіївна, вчитель початкових класів Мамаївського ЗНЗ І-ІІІ ступенів
№1 с. Мамаївці Кіцманського району Чернівецької області,
студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Кіліченко О.І., к.п.н., доцент*

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

У статті розглядаються особливості використання методу проектів у навчально-виховному процесі початкової школи.

Розглядається трактування методу проектів як відкритої педагогічної системи, яка містить певну сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів необхідних для створення цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості учня.

Визначаються засади правильного і доцільного використання методу проектів з урахуванням навчально-методичних вимог у процесі навчання в початковій школі.

Описано власний досвід з використання методу проектів у освітньому процесі початкової школи.

Ключові слова: освітній процес початкової школи, метод проектів, оптимізація навчання та виховання.

METHOD PROJECTS AS A MEANS OF INCREASE IN TEACHING AND EDUCATION EFFICIENCY OF PRIMARY SCHOOL

The special use of method projects in teaching and education process of primary school are determined in the article.

The interpretation of method projects is considered to be a public pedagogical system containing a certain set of interrelated means, methods and process that are necessary for making the reasonable pedagogical influence on forming the student's personality.

The major principles of proper and reasonable use of method projects to fulfill certain methodology and education requirements in the process of education of primary school.

The teaching experience of her own for the use of method projects in the educational process of primary school has been described by the teacher in the article.

Key words: educational process of primary school, method projects, optimization of teaching and education

Постановка проблеми. Сучасна освіта перебуває в стадії реформування, пошуку нових шляхів розвитку та технологій. Учні сьогодні зовсім інші, ніж 20-30 років тому. Це не пасивні спостерігачі та споживачі знань, запропонованих вчителем, а активні учасники інформаційного простору. Освіта має бути спрямована на те, щоб навчити учнів користуватись здобутою інформацією, аналізувати та вміти виділяти головне, використовувати свої знання на практиці. Тому постає необхідність пошуку нових шляхів і способів реорганізації навчально – виховного процесу. Одним із таких шляхів є використання педагогічного проектування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою методу проектів є прагматична концепція американського педагога і психолога II половини ХХ століття Джона Дьюї: діяльність яка має бути спрямована на формування його мислення, в основі якого лежить його власний досвід.

Послідовник Джона Дьюї В.Клипатрик удосконалив систему роботи над проектами. Під проектами на той час мався на увазі цільовий акт діяльності, в основі якого лежить цільовий інтерес дитини.

Будуючи майбутнє, людству просто необхідно час від часу озиратися на зад, аналізувати досвід минулого: все нове – просто забуте старе. Це має відношення і до методу проектів. Він повернувся до педагогіки в оновленому вигляді, але не змінив своєї суті: в його сонові покладена ідея про спрямованість навчально пізнавальної діяльності школяра на результат який досягається шляхом вирішення цієї чи іншої практично або теоретично значущої для учня проблеми.

Серед сучасних вчених немає єдиної точки зору на метод проектів.

Як зазначає О.Рибіна: «Метод проектів – це педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх використання і здобуття нових (іноді і шляхом самоосвіти)» [3]. С. Гончаренко дає таке визначення методу проектів – це організація навчання, коли набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів [1]. Більшість дослідників схильні розглядати метод проектів, як технологічну діяльність (О.Рибіна, Н. Ю. Пахомова, О. В. Ільяшева, В. В. Копилова, І. Ю. Соловйова, І. Чечель та інші).

Виклад основного матеріалу. Сучасні вчені трактують метод проектів як відкриту педагогічну систему, яка містить певну сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для створення організованого і цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості учня. Робота над проектом базується на принципі особистісно-орієнтованого навчання та конкретній праці учня, на основі його вільного вибору, з урахуванням інтересів. У свідомості учня, зазначає О. М. Пехота, це має такий вигляд: «Усе, що я пізнаю, я знаю, для чого мені потрібно, і де я можу ці знання застосувати». Для педагога – це прагнення знайти розумний баланс між академічними й прагматичними знаннями, уміннями й навичками [2, с. 70].

У початковій школі метод проектів може застосовуватись

Проект - сукупність певних дій, документів, текстів, призначених для створення реального об'єкта, предмета або теоретичного продукту.

Метод проектів, на думку М.М. Чепіль, походить від лат. Projectus, що означає, спрямований уперед, – технологія організацій навчання, за якої учні здобувають знання, набувають умінь та навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів [5, с. 88].

В основі методу проектів лежить розвиток в учнів пізнавальних навичок, уміння самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення, формування навичок мислення високого рівня.

Як зазначає В.В. Сівек, у початковій школі метод проектів спрямований на розвиток навичок співробітництва й ділового спілкування в колективі, тому передбачає сполучення

індивідуальної самостійної роботи із груповими заняттями, обговореннями дискусійних питань, наявності елементів дослідницької методики, спрямований на створення учнями кінцевого продукту (результату) їх власної творчості. [4].

Метод проектів завжди орієнтований на самостійну діяльність учнів - індивідуальну, парну, групову, - яку вони здійснюють упродовж певного часу. Метод проектів припускає можливість вирішення деякої проблеми; у ньому передбачається, з одного боку, необхідність використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого - інтегрування знань, умінь з різних галузей науки і мистецтва. Результати виконаних проектів повинні бути «відчутними», тобто, якщо це теоретична проблема, то має бути запропоноване конкретне її розв'язання, а якщо практична - конкретний результат, готовий до впровадження.

Я звернулася до цього методу, тому що він дає можливість у процесі навчання формувати творчу особистість, пробуджує і розвиває в дитині талант, формує мотивацію до навчання. Пізнавальні інтереси в порівнянні з іншими мотивами набувають активний, дієвий характер, який супроводжується емоційним станом: здивування відкриттям, очікуванням нового, інтелектуальна радість, тощо. Проектом треба «захворіти», щоб співпраця з дітьми стала святом, щоб кінцевий продукт не був банальним і примітивним.

Разом з учнями ви зможете побудувати нестандартний навчальний процес, засвоїти набагато більше знань, які виходять за межі стандартної програми. Теми дитячих проектних робіт я обираю зі змісту навчальних предметів або із близьких до них галузей, тому що для проекту особистісно значуща проблема, яка знайома молодшим школярам і має для них значення. А проблема проекту, яка забезпечує мотивацію включення школяра у самостійну роботу, повинна бути в галузі пізнавальних інтересів учнів і знаходитися в зоні їх найближчого розвитку. У процесі роботи над проектом я проводжу з молодшими школярами екскурсії, прогулянки спостереження, соціальні акції. У цьому контексті цікавими є опитування – інтерв'ю.

Спостерігаю у процесі роботи над тим, що робота над проектом і його презентація допомагають дитині сформуванню адекватної самооцінки. Деякі діти зможуть повірити в себе, самоствердитися, а деякі, навпаки, зрозуміють, що без праці нічого не досягти, тому вчаться працювати в колективі, брати на себе і розділяти відповідальність.

Одним з останніх вдалих проектів враховую рольовий проект «Казкарик». Саме робота над проектом під час вивчення літературних творів, як одного з видів мистецтва відкриває додаткові можливості. Дитина реалізує себе як генератор ідей, як виконавець, як носій інформації. Підвищується інтерес учнів до читання, відбувається перехід від пасивного читача до активного творця. Учні виконували ролі драматурга, редактора, художників, декораторів, дизайнерів, костюмерів, акторів, хореографів, музикантів. Презентацією стала вистава казки феєрії Андерсена «Снігова королева».

Маю досвід створення музейно – педагогічних, творчих проектів, в процесі роботи над якими відбувається оптимізація навчальної діяльності засобами музейних ресурсів. Під час створення шкільного музею Т.Шевченка учні виступали в різних ролях, набуваючи певного культурного досвіду: архіваріуса, дослідника, художника, екскурсовода тощо. Захопившись грою учні, націлені на швидкий результат, часто не помічають що навчаються: за короткий проміжок часу систематизований матеріал, оформлено постер, вивчено текст для огляду експозиції, організовано музейне свято. До активної співпраці залучаються навіть найпасивніші учні, обираючи той вид діяльності, який для них є цікавим. Таким чином, у роботі над проектом не тільки набуваються знання а й розвиваються особистісні учнівські компетенції. Дуже важливе питання – оцінювання результатів роботи, яке має носити стимулюючий характер, при чому, у початковій школі має бути заохочений кожен учень. Увага та повага до особистості учня, позитивні думки та почуття, спрямовані не тільки на навчання а й на розвиток особистості – проектного підходу.

Висновки. Користь методу проектів у початковій школі важко переоцінити. Споконвіку він будується на принципах дитино центричної педагогіки, втілює в життя ідею розвивального навчання, знання перестають бути метою а стають засобом освіти, навчальні предмети втрачають свій ізольований характер. Серед освітян збільшується кількість тих, хто зацікавлений порушеною проблемою. І це не є дивним, оскільки вміння користуватися цим методом – показник високої кваліфікації вчителя, його прагнення підвищити власний професійний рівень, а також бажання опанувати сучасним методом організації навчальної діяльності. Тому можна сказати, що за цим методом навчання - майбутнє. Впровадження їх у практику роботи робить процес навчання орієнтованим на особистість учня і дає вагомі здобутки.

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376с
2. Освітні технології / За ред. О. М. Пехоти. – К., 2001. – 256 с.
3. Рыбина О. Проектная деятельность (Лучшие страницы педагогической прессы. – 2004. – №1. – С.46-49
4. Сівек В.В. Використання методу проектів у початковій школі / Валентина Василівна Сівек. // Журнал Таврійський вісник освіти : наук. метод. журн./ КВНЗ «Херсон. акад. неперерв. Освіти» Херсон. облради. Херсон : КВНЗ «Херсон. акад. неперерв. Освіти», 2014г. - № 1 (45) С.245250.
5. Чепіль М. М. Педагогічні технології: Навч. посібник / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – К.: Академ. видав., 2012. – 224с. – (Серія «Альма-матер»).

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИХОВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Гасевська Ю., студентка

Кондратюк С. М., канд. пед. наук, доцент

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

У статті розглянуто проблему впровадження здоров'язбережувальних педагогічних технологій в умовах сучасної початкової школи. Основна увага зосереджена на особливостях проведення уроків з предмету «Основи здоров'я», використання урізноманітнених форм, засобів та методів здоров'язбереження на уроках у початковій школі.

Ключові слова: здоров'я, здоров'язбережувальні освітні технології, молодші школярі.

In the article the problem store health implementation of educational technology in today's elementary school. The main focus is on the features lessons on the subject of "Health Basics", the use of diversified forms, means and methods store health younger students classes in elementary school.

Keywords: health, education store health technology, the younger students.

Постановка проблеми. Збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління нині визнані проблемами загальнодержавного масштабу. Конституція України розглядає життя і здоров'я людини найважливішими суспільними цінностями. В українському законодавстві зазначається, що держава повинна виховувати здорове покоління, адже це великою мірою впливає на соціально-економічний розвиток країни і соціуму в цілому. Сучасна школа виконує не лише традиційні навчальні завдання, але й готує дітей до самостійного життя. І тому серед важливих соціальних завдань, які стоять сьогодні перед освітою, є виховання особистості, що буде обирати здоровий спосіб життя як головний чинник досягнення успіху в усіх сферах життя [4, с.42-43].

Аналіз актуальних досліджень. На сучасному етапі суспільного розвитку значна кількість науковців досліджує проблему збереження здоров'я дітей у закладах освіти: М. Безруких, Є. Вайнер, О. Ващенко, В. Горащук, О. Дубогай, С. Кондратюк, С. Свириденко, Л. Татарнікова. Технологічний підхід до здоров'язбереження розглядають такі вчені як О. Ващенко, С. Свириденко, С. Поляков та ін.

Мета даної статті. Для забезпечення успішного навчання учнів без втрати для здоров'я, необхідно якомога активніше застосовувати і впроваджувати педагогічних технологій формування й збереження здоров'я, розпочинати які необхідно з початкової ланки освіти, де вагомість здоров'я на пріоритетному рівні.

Виклад основного матеріалу. Поняття «здоров'язбережувальні технології» об'єднує в собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. Науковці зазначають, що здоров'язбережувальними освітніми технологіями необхідно вважати всі педагогічні технології, які не шкодять здоров'ю учнів, створюють їм безпечні умови для перебування, навчання і праці в школі [2, с. 13].

Урок - це основна форма організації навчального-виховного процесу. Урок у здоров'язбережувальних технологіях не має викликати в учнів зниження рівня здоров'я.

Аналіз сучасних досліджень дозволив констатувати, що для досягнення мети здоров'язбережувальних освітніх технологій на уроках основ здоров'я варто застосовувати форми роботи рухової спрямованості (фізичні вправи, фізкультхвилинки, динамічні перерви, рухливі ігри тощо) та гігієнічні (виконання санітарно-гігієнічних вимог; особиста й загальна гігієна, дотримання режимів дня та рухової активності, харчування та сну тощо) [3].

Крім того, щоб учні в повній мірі засвоїли навчальний матеріал та не нашкодили своєму здоров'ю важливо дотримуватися психолого-дидактичних вимог до проведення уроку: застосування активних методів навчання, різних модифікацій підтримки школярів,

диференційованого та індивідуального підходу. обсяг, темп роботи з урахуванням вікових особливостей учнів.

Основна роль у здоров'язбережувальній діяльності будь-якого освітнього закладу відводиться грамотній організації навчального процесу та виховній роботі. Головна вимога до здоров'язбережувального уроку - не менше 50% часу учні мають бути у ситуації рухової активності («паузи здоров'я», рухливі дидактичні ігри та різні активні дії, рух школярів по навчальному кабінету, фізкультурні хвилинки, фітнес-данс та ін..). Фізкультпаузи повинні бути незмінним елементом будь-якого уроку. У сучасній науковій літературі зазначається, що фізкультурні хвилинки найбільш доцільно проводити під час максимального спаду працездатності й виникнення у дітей втоми: у 1-2 класах- через кожні 15-17 хв уроку (2 рази за урок); у 3-4 класах- на 20-25 хв уроку [1, с.5-7].

Факторами зменшення напруження, боротьби з перевтомою, для активізації позитивних фізіологічних процесів в організмі школярів варто застосовувати на уроці емоційні розрядки: жарти, музично-ритмічні, емоційно-голосові вправи антистресової спрямованості, посмішки, приказки, використовувати гумористичні картинки, афоризми з коментарями, невеликі вірші. Під час уроку доцільно споживати елементи пальчикової гімнастики, арт-терапії, ігротерапії, музикотерапії тощо. За таких умов навчальний процес носить творчий характер. Залучення дитини до творчості, при цьому знижується рівень втоми.

Педагоги сходяться зазначають, що урок, організований на основі принципів здоров'язбереження, не може спричинити перевтому учнів по закінченню навчального заняття. Одним з головних елементів здоров'язбережувального уроку є робота з усвідомлення школярами цінності свого здоров'я. Це призводить до того, що окрім звичайних дидактичних завдань на уроках основ здоров'я, вчитель має реалізовувати ще й наступні: через свій предмет формувати життєві установки й пріоритети на здоров'я, викликати інтерес до саморозвитку і самовдосконалення [5, с.125].

Тому змістова частина уроку основ здоров'я повинна включати позиції, спрямовані на формування навичок здорового способу життя: питання, пов'язані зі здоров'ям; пояснення сутності здорового способу життя; формування потреби у ньому; вироблення індивідуального способу безпечної поведінки; формування ставлення до людини та її здоров'я як до найвищої цінності; повідомлення учням знань про можливі наслідки неправильного вибору поведінки і т. ін.

Ефективність здоров'язбережувальної організації уроку великою мірою залежить і від матеріального забезпечення. Однак для цього клас має стати справжньою навчальною майстернею. По-перше, науковці рекомендують для роботи в класі підготувати навчальне обладнання не тільки з позиції естетичного виховання, а й максимальної зручності для інтенсивної, різноманітної роботи школярів, що спрямоване на збереження здоров'я дітей. Дидактичні засоби неодмінно мають відповідати змінам у фізичному і розумовому розвитку учнів. Тільки за таких умов дитина може зберегти правильну позу (положення грудної клітки, хребта, плечей, рук, ліктів відносно поверхні парти) й зберігати високий рівень працездатності [2, с.23-24].

Висновок. Отже, сучасний освітній процес характеризується широким впровадженням здоров'язбережувальних технологій. І це є об'єктивним процесом, новим етапом в еволюції освіти, на якому будуть переглянуті підходи до супроводу і забезпечення процесу природного розвитку дитини.

1. Астахова О.В. Динамічні паузи як один із ефективних методів забезпечення оптимізації рухової активності школяра/ О.В. Астахова, С.М. Тихоплав // Початкова освіта та виховання. - 2011. - № 5. - С. 2-9.
2. Кійло О. Здоров'язбережувальні технології формування здорового способу життя учнів // Завуч. — 2012. — № 24. — С. 12–25.
3. Коваль Л. Здоров'язберігаюча організація навчально-виховного процесу як пріоритет нового педагогічного мислення майбутнього вчителя початкової школи [Електронний ресурс] / Л. Коваль. - Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Shps/2007_22-23/Koval_2007.pdf
4. Лавренова Т. Застосування здоров'язбережувальних технологій у початковій школі // Завуч. — 2012. — № 19. — С. 42–45.
5. Омельченко Л.П. Здоров'ятворча педагогіка / Л.П. Омельченко, О.В. Омельченко. - Х. : Вид. група «Основа», 2008. - 205 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ

Журавльова А. Ю. IV курс, «Початкова освіта»

Сінельнікова Н.О. к. п. н.

*Київський університет імені Бориса Грінченка,
Педагогічний інститут, місто Київ, Україна*

Анотація. У роботі обґрунтовано необхідність застосування інтерактивних форм взаємодії вчителя з батьками. Розкрито сутність взаємодії вчителя початкових класів і батьків. Представлено результати анкетування студентів щодо особливостей використання інтерактивних форм роботи.

Ключові слова: взаємодія вчителя початкових класів і батьків, інтерактивні форми роботи, традиційні форми роботи, педагогічна взаємодія.

FEATURES OF APPLICATION INTERACTIVE FORMS OF WORKING BETWEEN TEACHER AND PARENTS

The article is devoted to the importance of using interactive forms of pedagogical cooperation between teachers and parents. The essence of interaction between teachers of primary school and parents is exposed. Presents the results of a survey of students concerning features of use of interactive forms of work.

Keywords: interaction of teachers and parents in primary school, interactive forms of work, traditional forms of work, educational interaction.

Одним із важливих завдань сучасної освіти є взаємодія школи і сім'ї, що має на меті активне залучення родини до навчально-виховного процесу, налагодження гармонійних відносин між членами сім'ї та педагогами школи.

Дослідники зазначають, що встановлення і підтримка взаємодії педагогів і батьків дає ефективний поштовх до виховання і подальшого розвитку дітей молодшого шкільного віку. Включення сім'ї як партнера і активного суб'єкта в освітнє середовище навчального закладу якісно змінює умови взаємодії педагогів і батьків, допомагає формувати спільні завдання і підходи. Це важливо насамперед тому, що саме у шкільному віці відбувається подальший розвиток особистісних якостей дитини, здійснюється процес її соціалізації.

Співпраця педагогів і батьків полягає у рівності їх позицій, відкритості і довірі, шанобливому ставленні один до одного, взаємодії з урахуванням індивідуальних особливостей та потенційних можливостей.

Варто зазначити, що проблема співпраці учителя початкових класів і батьків до 80-х років ХХ ст. була недостатньо дослідженою як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, на сьогодні ж ситуація повільно починає змінюватися на краще.

На нашу думку, для створення продуктивної та якісної співпраці з родиною педагог має цікаво організувати будь-яку діяльність. Адже формальні однотипні батьківські збори, на яких зазвичай повчають та критикують батьків, зводять нанівець бажання їх відвідувати. Проте якщо педагог буде підходити до організації зустрічей з батьками творчо, використовуючи різні форми педагогічної взаємодії, розповідаючи батькам не лише про неуспішність дитини, а й про її досягнення, то він не тільки підвищить свій авторитет, авторитет школи, але й налагодить якісну співпрацю з батьками.

Для того щоб співпраця батьків та школи була продуктивною та ефективною, а виховання молодшого школяра здійснювалося всебічно і гармонійно, вчителю початкових класів варто використовувати інтерактивні форми роботи.

У перекладі з англійської мови «інтерактивний» означає «здатний до взаємодії, діалогу». Інтерактивні форми роботи учителя і батьків молодших школярів – це спеціальні форми організації спільної діяльності, які мають конкретну передбачувану мету – створити сприятливі, комфортні умови навчання і виховання для учнів, у яких кожна дитина відчуватиме свою успішність, інтелектуальну спроможність [1].

Суть інтерактивних форм роботи учителя початкових класів з батьками полягає у тому, що відбувається постійна активна взаємодія учителя та батьків. Це співнавчання, взаємонавчання між рівнозначними суб'єктами. Організація інтерактивних форм роботи передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання різних ігор, спільне вирішення проблем на основі комплексного аналізу умов та обставин. Інтерактивні форми потребують також використання теоретичних знань і практичних умінь, що є надзвичайно важливим для всіх учасників.

Інтерактивні форми роботи слід застосовувати поступово, завчасно дібравши відповідний матеріал, старанно спланувавши хід заняття, підготувавши питання і можливі відповіді.

Існують такі інтерактивні форми: діалог, синтез думок, спільний проект, коло ідей, акваріум, батьківські тренінги, батьківські ринги, читання, вечори, мозковий штурм, аналіз ситуації, дерево рішень тощо [2].

Переваги інтерактивних форм роботи вчителя з батьками молодших школярів над традиційними є значними. По-перше, інтерактивні форми роботи найбільше відповідають особистісно зорієнтованому підходу, що на даний час є важливим. По-друге, батьки освоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку) та здобувають нові практичні навички. По-третє, змінюється роль батьків: з об'єктів вони перетворюються на суб'єктів навчально-виховного процесу. По-четверте, основним джерелом мотивації навчання стає інтерес самих батьків. По-п'яте, інтерактив сприяє розвитку комунікативних умінь і навичок батьків.

Нами було проведено анкетування 20 студентів 4-го курсу. Анкета складалася із закритих і відкритих запитань, які були спрямовані на визначення знань студентів інтерактивних форм педагогічної взаємодії; зазначення форм співпраці з батьками, які вони використовують під час проходження практики у процесі роботи з батьками; їх розуміння, в чому полягає ефективність інтерактивних форм та які їх переваги над традиційними.

Ми виявили, що студенти 4-го курсу досить обізнані в інтерактивних формах роботи з батьками. 11 з 20 відповіли, що знають приблизно 20 форм роботи школи з сім'єю, причому майже всі вказані форми були інтерактивними. 6 студентів знають 12 форм роботи, серед них були як традиційні, так і інтерактивні. Інші 3 студенти знають від 8 форм роботи з батьками, серед яких більшість традиційні.

Можна зробити висновок, що більшість студентів з вибірки ознайомлені з інтерактивними формами роботи. Це свідчить, що майбутні вчителі початкових класів можуть використовувати ці знання під час взаємодії з батьками, цим самим налаштовуючи їх на ефективнішу співпрацю та більш результативну діяльність.

Наступним аспектом, який ми визначили, стали форми роботи, які студенти використовують у співпраці з батьками. Ми з'ясували, що 14 студентів із 20 використовують традиційні форми роботи, такі як: бесіда, консультація, батьківські збори, залучення батьків до керівництва гуртками. Інші 6 студентів вказали, що використовують такі інтерактивні форми роботи: батьківські тренінги, синтез думок, спільний проект, акваріум, ігрові ситуації.

Проведене анкетування продемонструвало, що більшість студентів у своїй практичній діяльності використовують традиційні форми роботи з батьками. Це означає, що між учасниками взаємодії може не відбуватися активна результативна співпраця, яка можлива при використанні інтерактивних форм роботи.

Отже, під час аналізу відповідей щодо ефективності та переваг інтерактивних форм над традиційними ми з'ясували, що, на жаль, більшість студентів мають теоретичні знання з особливостей використання інтерактивних форм роботи з батьками, проте не володіють ґрунтовними навичками їх використання на практиці.

1. Губенко О. О. Інтерактивні форми роботи з батьками першокласників : метод. зб. / О. О. Губенко, Л. Б. Мельничук. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – 48 с.

2. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика і досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. – К., 2002. – 264 с.

МЕДІАОСВІТА ЯК ЧАСТИНА СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

**Кононова Л. , студентка III курсу факультету педагогіки та психології
Прибора Т. О., кандидат педагогічних наук, доцент
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, Кіровоград, Україна**

У статті розглядаються проблеми функціонування медіаосвіти в умовах сучасної початкової школи. Визначено місце медіаосвіти у міжнародних та державних документах. Досліджено коло знань і умінь, які дозволяє розширити медіаосвіта. Розглянуто фактори необхідності застосування медіаграмотності в початковій школі. Звертається увага на різні форми медіаосвіти.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаграмотність, початкова школа, навчально-виховний процес.

MEDIA EDUCATION AS PART OF THE TEACHING PROCESS

The article deals with the peculiarities of media education conducting in modern primary school. There is distinguished the place of media education in the international and national official records and researched the scope of knowledge and skills which it broadens. The author studied the

factors proving the necessity to introduce media literacy in primary schools and revealed different forms of media education.

Keywords: media education, media literacy, primary school, teaching process.

20 травня 2010 р. постановою Президії Національної академії педагогічних наук України було схвалено Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні. Водночас, у світі ще у 1950-х роках було розроблено перші концепції і програми медіаосвіти. Таке значне відставання неможливо ліквідувати одразу, тим більше за умови активного входження України в світовий інформаційний простір, коли потоки інформації звичайному реципієнтові контролювати практично неможливо. Ключові дослідження з питань медіаосвіти провели канадські, британські, американські та ряд російських вчених, в Україні ж ця тема тільки починає активно розроблятися. Цей факт, а також те, що діти, за визначенням спеціалістів, є найбільш сприйнятливою групою для медіавпливу, визначає актуальність нашої роботи.

Проблема медіаосвіти та медіакультури стала предметом наукової уваги Н. Кирилової, Л. Мастермана, М. Скиби, О. Сергеевої та ін.

Значення медіаосвіти для становлення особистості аналізували О. Бурім, І. Задорожна, Л. Зазнобіна, Т. Кузнецова, А. Литвин, О. Федоров та ін.

На сучасному етапі в Україні гостро постало питання медіаосвіти. Оскільки, як зауважує Г.Сагайдак, саме від інформації, яку ми отримуємо, залежить наше майбутнє, майбутнє нашої держави. Науковець стверджує, що оскільки процес отримання інформації є невід'ємною складовою нашого життя, уже змалечку дитина змушена постійно сприймати інформацію – образи відображеного світу [5], адже молодший шкільний вік, – це початок усвідомленого сприйняття сучасного світу, це період, у якому закладаються основи моральних знань, норм, формується свідомо-емоційне ставлення до навколишнього середовища. Відповідно, не лише кількість, а й якість інформації, яка надходить ззовні, має дуже важливе значення, бо саме вона й формує майбутню особистість.

На переконання А. Козир, основне завдання медіаосвіти полягає в системному і компетентному вихованні підростаючого покоління, яке треба вчити не тільки адекватно користуватися різноманітними медійними засобами, а й розуміти закономірності їх функціонування, знати особливості технологій впливу ЗМК, а головне – критично мислити, розвивати особистісне, оцінне ставлення до продукції мас-медіа та спиратися на етично-естетичні орієнтири в процесі сприймання візуальних компонентів медіа-продукції [2, 82–83].

Людина медіасупільства постійно перебуває у сфері впливу медіасередовища і численних медіа, що стають її соціальним повсякденням. З медіа вона отримує:

- необхідну інформацію;
- зразки і моделі поведінки в соціумі;
- приклади належних, соціально прийнятних переживань;
- можливість уникати тиску буденності й переживати яскраві – «позитивні» (радість, естетичне задоволення) і «негативні» (сум, тривогу, страх, відчуття ризику) емоції та почуття;
- альтернативні приклади відпочинку і дозвілля [2].

Ці можливості медіасередовища ідеально узгоджуються з природними віковими потребами дітей, і тому міцно утримують їх у сфері свого впливу. Діти можуть пізнавати життя з альтернативного джерела – через аудіовізуальні образи, екранні медіа (телебачення, Інтернет), які для багатьох замінюють традиційні джерела соціалізації, стають справжнім «підручником життя».

Згідно з даними Національного союзу сімейних асоціацій, неповнолітня аудиторія щорічно проводить у середньому 154 години якісного часу (тобто періоду неспання) з батьками і 850 годин – з учителями, у той час як на контакти з різними екранними медіа у дітей відводиться 1400 годин [2].

Медики стверджують, що дитина молодшого шкільного віку без шкоди для здоров'я дивитись може дивитись телевізор від 1 до 3 годин на день, а сидіти перед монітором комп'ютера і того менше – від 10 до 30 хвилин. У той же час, за підрахунками ЮНЕСКО, діти проводять перед екраном телевізора в середньому 3 години на день, що приблизно на 50% більше, ніж період часу, який витрачається на будь-який інший вид позашкільної діяльності. Тим часом статистика телевізійних програм, що виходять в ефір, свідчить, що спеціальні дитячі програми займають всього лише 2% загального ефірного часу. Для дитячої аудиторії на телевізійних каналах транслюються хіба що мультфільми та декілька дитячих тематичних передач, а в основному діти дивляться ті ж програми, що й дорослі [2].

Цінності та ідеали молодших школярів беруть свій початок з телевізійних передач, фільмів, комп'ютерних ігор.

Численні дослідження свідчать про те, що надмірне захоплення спілкуванням із засобами масової комунікації вкрай негативно позначається на зорі, психологічному та фізичному стані школярів. У зв'язку з цим значно актуалізується проблема необхідності розвитку медіаграмотності саме в молодшому шкільному віці, що обумовлена такими факторами:

По-перше, молодший шкільний вік є надзвичайно важливим періодом для інтелектуального, фізичного і психоемоційного розвитку дитини.

По-друге, сучасна дитина до моменту надходження в школу має, як правило, досить значний аудіовізуальний досвід: активно спілкується з телевізійною, комп'ютерною, відео- і звукозаписною технікою, володіє навичками поводження з мобільною телефонією

По-третє, учні початкової школи, що зіштовхуються з постійно зростаючим потоком інформації (навчальної, медійної), відчувають значні труднощі, коли їм необхідно проявити пошукові навички, самостійно критично оцінити отриману інформацію, проявляючи не тільки інтелектуальну та пізнавальну активність, але й особистісну, суб'єктивну позицію, творчу індивідуальність [10].

Таким чином, медіа стали невід'ємною частиною життя молодшого школяра. Вони вже не тільки дозволяють отримувати інформацію, а формують світогляд, смаки, погляди та переконання [4]. Разом з тим, крім інформації, важливих новин та авторитетних думок, медіа несуть також і неправдиву чи необ'єктивну інформацію, вони перенасичені рекламою, пропагандою, порнографією та насильством. І, звичайно, дитина не в змозі самостійно й одразу розібратись у всьому потоці медіаінформації, навчитися критично мислити стосовно медіатекстів. Для того, щоб навчитися протистояти негативним впливам медіа, допомогти дитині зорієнтуватися перед величезною кількістю інформації та формувати власний погляд, потрібно застосовувати спеціальні знання та підходи, які називають медіаосвітою [4].

Як ми уже зазначали раніше, на думку фахівців ЮНЕСКО, саме медіаосвіта дозволить вирішити ці проблеми, оскільки вона пов'язана з усіма видами медіа (друкованими, графічними, звуковим, екранним) та різними технологіями; вона дає можливість людям зрозуміти, як масову комунікацію використовують у їх суспільстві, оволодіти навичками використання медіа при спілкуванні з іншими людьми, а також забезпечує знання того, як:

- аналізувати, критично осмислювати та створювати медіатексти;
- визначати джерела створення медіа текстів, їх політичні, соціальні, комерційні та/або культурні інтереси, контекст;
- тлумачити медіатексти та цінності, які ці медіатексти поширюють;
- відбирати відповідні медіа для створення й поширення власних медіатекстів та знаходження зацікавленої в них аудиторії;
- отримати можливість вільного доступу до медіа, як для сприйняття, так і для створення медіапродукції [2].

Зростання інтересу до медіаосвітніх проблем, суттєві зміни в інформаційному просторі стали передумовами створення уже згадуваної вище Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, розробленою Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України, схваленою постановою Президії НАПН України та підтриманою Національною експертною комісією України з питань захисту суспільної моралі (травень 2010 р.) [3].

Головною метою Концепції є сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіаосвіти заради забезпечення всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у них медіаобізнаності, медіаграмотності і медіакомпетентності відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей.

Концепція спрямована на підготовку і проведення широкомасштабного поетапного всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти на всіх рівнях; пріоритетне започаткування практики шкільної медіаосвіти [3].

Зокрема, у Концепції висвітлено різні форми медіаосвіти, серед яких чільне місце посідає шкільна медіаосвіта, що охоплює інтегровану медіаосвіту (використання медіадидактики в межах існуючих предметів), спеціальні навчальні курси, факультативи, гурткову, студійну та інші форми позакласної роботи [3]. Ця форма медіаосвіти спрямована переважно на формування критичного мислення, комунікаційної медіакомпетентності. Важливу роль мають відігравати шкільні бібліотеки як сучасні комп'ютеризовані центри, в яких концентрується інформаційно-пошукова діяльність учнів. Значну увагу приділено і позашкільній медіаосвіті, яка спрямована на розвиток способів творчого самовираження

особистості, має супроводжувати шкільну медіаосвіту, підсилювати її ефект. Базується переважно на діяльності громадських організацій, волонтерських і комерційних засадах, охоплює сімейну медіаосвіту, використовується в межах психотерапевтичної і психолого-консультативної допомоги [3].

Медіаосвіта передбачає методику проведення занять з використанням проблемних, евристичних, ігрових та інших продуктивних форм навчання, що дає змогу підготувати учнів до життя у нових інформаційних умовах [1, 55]. Діяльність педагога з формування у молодших школярів культури взаємодії із медіа покликана розвинути не лише навички сприйняття, аналізу та інтерпретації медіатекстів, а й навички критичного мислення по відношенню до різноманітної медіапродукції, розвинути на матеріалі медіа творчі здібності дітей. На цьому наголошує відомий російський фахівець з медіаосвіти учнів початкової школи Л. Баженова, якою розроблені ефективні програми з розвитку медіакультури молодших школярів [2].

І.В. Челишева, яка ретельно розглядає питання освоєння медійного простору молодшими школярами, небезпідставно впевнена, що школярам у віці 6-10 років медіаграмотність необхідна як і вміння читати, писати чи рахувати. Науковець пропонує ряд методик, які допоможуть вчителям та батькам цікаво та із захопленням ознайомити дитину зі світом медіа, навчити її повноцінно сприймати та критично аналізувати твори медіакультури, зокрема телебачення [1, 206].

Отже, у наш час медіаосвіта швидкими темпами поширюється у початковій школі, що і визначає перспективу її подальшого дослідження.

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / Гончаренко С.У. – К., Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
2. Козир А. М. Медіаосвіта як напрям навчально-виховного процесу/ Козир А.М. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2013. – № 3. – С. 81–85. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2013_3_18. – Назва з екрану.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/koncepciya-vprovadzhennya-mediaosviti-v-ukrayini>. – Назва з екрану.
4. Матяшук В.П. Сучасне патріотичне виховання в школах України / В.Матяшук. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 384 с
5. Сайгак Г. В. Медіаосвіта у навчально-виховному процесі початкової школи / Г. В. Сайгак// Матеріали II Міжнародної конференції «Практична медіаосвіта». – К., – 31 жовтня – 1 листопада 2013 року.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Костишин Х.В. 5 курс, Педагогічний інститут

Глійчук Л.В. к.п.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

У статті визначено основні ознаки інтерактивних технологій навчання та аргументовано переваги їх застосування задля формування особистості молодшого школяра, виявлено зміст та особливості впровадження технологій інтерактивного навчання в освітній процес загальноосвітньої школи I ступеня.

Ключові слова: інтерактивні технології навчання, освітній процес, молодші школярі, початкова школа.

FEATURES TECHNOLOGY IMPLEMENTATION INTERACTIVE LEARNING IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRIMARY SCHOOL

In the article defined the main features of interactive learning technologies and argued the advantages of their use to form individual primary school children found the content and implementation features interactive learning technologies in the educational process of a comprehensive school the first degree.

Key words: interactive learning technologies, educational process, younger schoolchildren, primary school.

Постановка проблеми. Новітнє суспільство висуває нові вимоги до освіти, однією із яких є підготовка людей, спроможних приймати критичні рішення, знаходити спосіб спілкування в новому оточенні, які достатньо ефективно встановлюють нові стосунки у швидко змінюваній реальності. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін – ці риси особистості стають найважливішими на сучасному етапі

історичного розвитку, а їх формування потребує реалізації нових підходів до навчання.

Сьогодні пошук педагогічних технологій, які б розглядали дитину як головний пріоритет і цінність, як суб'єкт культури і життя, є найбільш актуальним завданням сучасної педагогічної науки і практики. Інтегрування в європейські структури й динамічний розвиток економіки посилюють необхідність вирішення завдань, які б забезпечували ефективне навчання і виховання учнів, підготовку їх до входження в соціум, формування в них прикладних знань і громадянських якостей. Велике значення в реалізації цього підходу мають інтерактивні технології навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти, пов'язані з визначенням сутності інтерактивних технологій навчання, їх класифікації та особливостей використання вивчали І. Абрамова, Т. Добриніна, Г. Коберник, О. Комар, В. Лозова, А. Мартинець, Л. Новіков, А. Панченков, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. Селевко, М. Скрипник, А. Смолкін та ін. Питання застосування інтерактивних методів задля посилення ефективності процесу навчання було в центрі уваги В. Беспалько, В. Євдокимова, М. Кларіна, Г. Коберник, О. Коберника, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайньої, В. Мельник, О. Пехоти, Л. Півень, Н. Побірченко, О. Саган, Т. Сердюк, О. Січкарук, Н. Суворова, А. Терещука, Т. Торчинської, А. Хуторського, І. Якиманської та ін.

Метою статті є виявити зміст і особливості впровадження інтерактивних технологій навчання в освітній процес загальноосвітньої школи I ступеня.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах розвитку нашої держави проблема інтерактивного навчання активно розробляється як в теоретичному, так і в методологічному аспектах. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання» [2, с. 9]. Таке взаємонавчання передбачає чітко спланований очікуваний результат навчання; окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання; умови і процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів [3, с. 23].

У процесі використання технологій інтерактивного навчання здійснюється взаємодія вчителя і учнів. Таке навчання являє собою спеціальну форму організації пізнавальної діяльності з конкретними цілями: створення психологічно комфортних умов навчання, при яких в учнів виникає стійкий інтерес до навчання, учні відчують себе успішним, бажають розвиватися, вдосконалюватися, інтелектуально зростати; забезпечення можливості індивідуального сприйняття навчальної інформації; створення умов для інтенсивного осмислення особистого досвіду і співвідношення його із досвідом інших; залучення учнів до активного осмислення нової інформації, розвиток навичок рефлексії; формування навичок діалогового спілкування, критичного мислення і самостійної поведінки [5, с. 43].

Ключовим у розумінні психолого-педагогічних основ інтерактивних технологій навчання є поняття «взаємодія». Її розуміють як безпосередню міжособистісну комунікацію, найважливішою особливістю якої є здатність людини «приймати роль іншого», уявляти, як її сприймає партнер по спілкуванню або група, і відповідно інтерпретувати ситуацію і конструювати власні дії. Педагогічна взаємодія є обміном діяльністю між педагогом і учнями, в якому діяльність одного обумовлює діяльність іншого (інших) [1, с. 27]. Основними її ознаками є: присутність учасників в єдиному часі і просторі, що створює можливість безпосереднього контакту між ними; наявність спільної мети, очікуваного результату діяльності, який відповідає інтересам усіх і сприяє реалізації потреб кожного; планування, контроль, корекція і координація дій; розподіл єдиного процесу співпраці, спільної діяльності між учасниками; виникнення міжособистісних взаємин [4, с. 48].

Інтерактивна педагогічна взаємодія являє собою суб'єкт-суб'єктне комунікативне поле, організоване в освітньому просторі школи, що стимулює потреби його учасників (і дітей, і педагогів) до самоактуалізації і самореалізації здібностей та можливостей. Вона характеризується високим ступенем інтенсивності спілкування її учасників, їхньої комунікації, обміну діяльностями, зміною і різноманітністю її видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасників діяльності і взаємодії, що відбулася.

Залежно від мети заняття та форм організації навчальної діяльності школярів інтерактивні технології об'єднують у чотири групи: інтерактивні технології кооперативного навчання («робота в парах», «ротаційні трійки», «два – чотири – всі разом», «карусель», «робота в малих групах», «акваріум»); інтерактивні технології колективно-групового навчання («обговорення проблеми в загальному колі», «мікрофон», «незакінчені речення», «мозковий штурм», «навчаючи – учусь», «ажурна пилка», «аналіз ситуації», «вирішення

проблем», «дерево рішень»); інтерактивні технології ситуативного моделювання (імітаційні ігри, «спрощене судове слухання», «громадські слухання», розігрування ситуації за ролями); інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань («метод ПРЕС», «займи позицію», «зміни позицію», «неперервна шкала думок» дискусія, дебати) [4].

У навчальному процесі загальноосвітньої школи є широкі можливості для застосування інтерактивних технологій навчання, які дають змогу учням найбільшою мірою залучитися до навчальної діяльності, вступаючи у діалог з вчителем та іншими членами групи, активно приймати участь у пізнавальному процесі, виконуючи творчі, пошукові, проблемні завдання. У результаті оптимального використання різних інтерактивних технологій навчання змінюються позиції вчителя й учнів у навчально-виховному процесі. Із носія готових знань учитель перетворюється в організатора пізнавальної діяльності учнів, а останні стають рівноправними суб'єктами в навчанні.

Інтерактивні технології відіграють важливу роль у сучасній освіті. Їх перевагою є те, що учні засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння застосування, оцінка), збільшується в класах кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Учні займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає їх інтерес в одержанні знань. Значно підвищується особистісна роль вчителя – він виступає як лідер, організатор. Зауважимо, що проектування і проведення уроку за інтерактивними технологіями вимагають, перш за все, компетентності в даних технологіях учителя, його умінь переглянути і перебудувати свою роботу з учнями. Звідси інтерактивне навчання вимагає від учителя реалізації певних умов в організації навчального процесу, до яких належать: організація навчального процесу як багатосторонньої, партнерської, інтенсивної комунікації; сприятлива, позитивна психологічна атмосфера в класі; спеціальна організація навчального простору [2, с. 22].

Висновки. Отже, сьогодні актуальним способом роботи педагога в будь-якому освітньому закладі є інтерактивні технології навчання, які передбачають цілеспрямовану міжсуб'єктну взаємодію вчителя і учнів, спрямованих на розв'язання навчально-виховних завдань закладу освіти. Вони, базуючись на активній взаємодії учасників навчального процесу, створюють необхідні умови для формування життєвої і навчальної компетентностей особистості, розвитку й виховання активних громадян з відповідною системою знань і цінностей.

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К., 2007. – 142 с.
3. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання : теорія і практика / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К., 2002. – 136 с.
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
5. Суворова Н. Інтерактивне навчання : нові підходи / Н. Суворова. – М. : Прогрес, 2005. – 214 с.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ВЕБ-КВЕСТ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Магас М. Б., студентка VI курсу Педагогічного інституту
Мартиненко С. М., д.п.н., професор*

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

У статті висвітлено проблему підготовки майбутніх фахівців до застосування інноваційних технологій, зокрема веб-квесту; визначено сутність понять «інноваційні технології», «інформаційно-комунікаційні технології», «веб-квест технологія»; встановлено особливості підготовки майбутніх педагогів до застосування веб-квест технологій в початковій школі.

Ключові слова: інноваційні технології, інформаційно-комунікаційні технології, веб-квест технологія, підготовка майбутніх учителів початкової школи.

TRAINING OF TEACHERS TO USE WEB QUEST TECHNOLOGIES IN PRIMARY SCHOOL

The article deals with the problem of training future professionals to the use of innovative technologies, such as web-quest; It defines the essence of the concepts of "innovative technologies", "information and communication technologies", "web quest technology"; the features of the preparation of the future teachers to use web quest technology in primary school.

Key words: innovative technologies, information and communication technologies, web quest technology, training of future primary school teachers.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Розвиток сучасної освіти, інформатизація навчання, постійне вдосконалення комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, розвиток Інтернет мережі, розрахованих на застосування в навчальному процесі – це чинники, які безпосередньо впливають на створення нового педагогічного середовища – інформаційно-комунікаційного. Реалізація сучасної освітньої парадигми, спрямованої зокрема на інформатизацію навчально-виховного процесу, значною мірою залежить від професійної підготовки вчителя початкової школи, який не завжди є основним джерелом передачі знань учням, адже вони можуть отримати необхідну інформацію завдяки інформаційно-комунікаційному середовищу, яке створене на базі телебачення, відеофільмів, комп'ютерних програм, Інтернет ресурсів тощо.

Відповідний стан суспільства подає запити сучасній вищій професійній освіті на підготовку таких фахівців, які будуть здатні орієнтуватися у потоках інформації, критично ставитись до неї, водночас уміти створювати, обробляти та передавати необхідну інформацію належним чином, постійно шукати шляхи самовдосконалення в особистісній та професійній сферах, саме тому майбутнім вчителям початкової школи необхідна професійна підготовка в інформаційно-комунікаційному педагогічному середовищі до застосування пов'язаних із ним технологій, однією з яких є веб-квест технологія.

Аналіз наукових досліджень. Нами встановлено, що проблему застосування інформаційного освітнього середовища й ресурсів Інтернет у освітньому процесі досліджували такі вчені, як: А. Абросімова, М. Башмакова, В. Бикова, І. Захарова, Є. Полат, І. Робет, В. Солдикіна. Питання підготовки майбутнього вчителя до застосування ІКТ у навчально-виховному процесі вивчали В. Арестенко, Л. Брескінова, Р. Гуріна, О. Сухіровський, О. Трофимова, Г. Шугайло. Веб-квест технологія стала об'єктом сучасних досліджень науковців О. Волкової, Г. Воробйова, О. Львової та інших.

Мета статті – охарактеризувати зміст та етапи підготовки майбутніх учителів до застосування веб-квест технології в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Тенденції розвитку освіти вимагають від учителів не тільки знання методик навчання відповідних дисциплін, але й уміння творчо підходити до своєї справи, впроваджувати новітні технології, які були б цікаві сучасному учню та адаптовані відповідно до його вікової категорії [5]. Відповідно до цього, не втрачає своєї актуальності застосування ІКТ технологій, які на разі не обмежуються презентаціями різних форматів, зокрема PowerPoint, Prezi, SMART Notebook, а розширюють свої можливості за допомогою Інтернет мережі.

Поняття «інформаційно-комунікаційні технології навчання (ІКТ)» тлумачимо як сукупність методів і технічних засобів реалізації інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів забезпечення процесу навчання. Однією із таких технологій є веб-квест технологія, яка забезпечує глибоке проникнення в процес вивчення теми чи дисципліни та створення тісних міжпредметних звязків.

Термін *web* (англ. – мережа), а *quest* (пошук) – цілеспрямований пошук, пов'язаний з прикладами або ігровою діяльністю, що вживається для позначення одного з різновидів комп'ютерних ігор [1].

Аналізуючи наукові праці з досліджуваної проблеми, встановлено, що вчені по-різному визначають поняття «веб-квест». Так, М. Кадемія тлумачить «веб-квест» як організований вид дослідницької діяльності, для виконання якої учні відшукують інформацію в мережі Інтернет за зазначеними адресами [2]. В. Невзорова і М. Гондарева розуміють під «веб-квестом» вид телекомунікаційних проектів [7]. Я. Биховський, М. Кашапов, Н. Ключова, І. Лоханіна, Г. Шаматонова розглядають дефініцію «веб-квест» як дидактичну структуру, в межах якої викладач формує пошукову діяльність студентів, задає параметри цієї діяльності та визначає її час [8]. В інтернет джерелах знаходимо визначення поняття «веб-квест» як проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого потрібні ресурси Internet.

У нашому розумінні веб-квест – це інформаційно-комунікативна технологія, спрямована на вирішення навчально-творчих завдань за допомогою пошукової діяльності студента в мережі Інтернет, кінцевим результатом якої є створення оригінального проекту і виконання навчально-творчих завдань у мережі Інтернет за допомогою індивідуальної або групової форм роботи.

Ця технологія забезпечує формування творчих умінь студентів, які є необхідними для активізації їхнього подальшого розвитку та самоосвіти, надають їм можливість бути конкурентноспроможними. С. Мартиненко розглядає формування творчих умінь як процес якісних і кількісних змін забезпечує накопичення інтелектуального потенціалу особистості,

перехід мислення на теоретичний рівень, а також розвиток здатності до посилення інтелектуально-творчої активності й позитивної мотивації інтелектуально-творчої діяльності [6].

Підготовка майбутніх учителів до застосування веб-квест технології в початковій школі полягає у формуванні в них теоретичної бази та виробленню практичних умінь щодо застосування цієї технології, враховуючи вік школярів, їх потреби та можливості, а також санітарно-гігієнічні умови, дотримання яких є необхідною умовою проведення веб-квесту.

Під час теоретичної підготовки майбутні фахівці ознайомлюються із компонентами квесту, до яких належать: вступ, в якому подається сценарій квесту і головні ролі учасників, попередній план роботи, огляд усього квесту; центральне завдання, яке має бути зрозумілим і цікавим, містити мотивацію для спільної пізнавально-пошукової діяльності; список інформаційних ресурсів, який має містити адреси Інтернет-ресурсів і веб сайтів із теми; опис процедури роботи, яку необхідно виконати кожному учаснику; перелік критеріїв і параметрів оцінювання квесту; висновок, де підсумовується отриманий творчий досвід під час проходження квесту [3]. Студенти розглядають також етапи розроблення веб-квесту для учнів початкової школи. До першого етапу належить підготовка змістової складової, до другого – вибір програмного забезпечення і платформи розміщення створеного веб-квесту.

Для успішного виконання першого етапу веб-квесту майбутні вчителі знайомляться із алгоритмом його створення, а саме:

- визначення теми, мети та тривалості квесту;
- опрацювання необхідної кількості інформації за темою;
- створення груп, відбір цікавих завдань для кожної з них, які б передбачали пошук інформації, в тому числі в інтернет-джерелах;
- підготовка інтернет-джерел, які допоможуть учням під час виконання поставлених завдань;
- передбачення труднощів, що можуть виникнути в учнів у процесі проходження квесту та створення інструкцій, додаткових пояснень для учнів;
- визначення критеріїв оцінювання, визначені розробниками технології веб-квесту, проте їх потрібно адаптувати, відповідно до класу та можливостей учнів.

Успішне виконання другого етапу залежить від обрання програмного забезпечення для створення веб-квесту. Воно залежить від рівня сформованості інформаційної компетентності студента, вмінь і навичок веб-програмування. Студенти можуть використати розроблений автором технології Б. Доджом редактор QuestGarden, а також сервіс Wix HTML Editor чи будь-який інший редактор сайтів.

Водночас педагог має знати, як проводити такий вид квесту з учнями початкової школи і скеровувати їх на виконання таких етапів, як:

- *перший* – підготовча робота, ознайомлення з темою, формування проблеми, створення груп, розподіл ролей у групах;
- *другий* – виконання творчого завдання: збір інформації, її аналіз, пошук відповідей на поставлені запитання;
- *третій* – оформлення результатів: відбір найбільш значущої інформації, представлення її у вигляді творчого продукту (веб-сайту, html-сторінки, слайд-шоу, буклету);
- *четвертий* – обговорення результатів роботи над веб-квестом: презентація результатів, відстоювання власної точки зору, переконання під час творчої дискусії [3].

Що стосується виробленню практичних умінь щодо застосування веб-квест технології, то робота над цим відбувається під час практичних занять та самостійної роботи студентів, відповідно до наступних етапів:

- розроблення плану створення веб-квесту для учнів початкової школи (предмет, тема, мета, ролі для учнів) та розподіл студентів на міні-групи з відповідними для них завданнями (*практичне заняття*);
- підготовка майбутніми вчителями завдань із врахуванням особливостей молодшого шкільного віку (*самостійна робота*);
- перевірка виконаних завдань та їх корекція у разі необхідності (*практичне заняття*);
- розміщення виконаних робіт на сайт у вигляді веб-квесту (кожна міні-група заходить на сайт і розміщає свою роботу на відповідній сторінці) (*практичне заняття і самостійна робота*);
- публікація веб-квесту (*практичне заняття*);
- підведення підсумків аналіз досягнень і недоліків (*практичне заняття*).

Пропонуємо перелік тем веб-квестів для учнів початкової школи над якими можуть працювати майбутні вчителі: «Пригоди Дюймовочки», «Знайди скарб», «Математики на

Марсі», «Мовник і детективи», «Стежки народних казок», «Новий рік – подорож у часі», «Дорога-машина-пішоход», «Збережи здоров'я», «Пригоди сучасного Тома Соєра», «Бал принців та принцес» [4].

Таким чином, підготувавшись до створення веб-квестів для учнів початкової школи, студенти мають змогу провести уроки або виховні заняття під час практики із застосуванням цієї технології, де зможуть закріпити набуті вміння і навички.

Висновки. Отже, на основі аналізу наукових джерел нами з'ясовано, що інформаційно-комунікаційні технології навчання (ІКТ) – це сукупність методів і технічних засобів реалізації інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів забезпечення процесу навчання. Визначено, що веб-квест – це інформаційно-комунікативна технологія, спрямована на вирішення навчально-творчих завдань за допомогою пошукової діяльності студента в мережі Інтернет, кінцевим результатом якої є створення оригінального проекту і виконання навчально-творчих завдань у мережі Інтернет за допомогою індивідуальної або групової форм роботи. Нами встановлено, що підготовка майбутніх учителів до застосування веб-квест технології в початковій школі передбачає формування теоретичної бази знань про технологію: компоненти квесту, етапи розроблення веб-квесту для учнів початкової школи, алгоритмом його створення, етапи роботи учнів під час проходження веб-квесту. Окрім теоретичної бази знань, підготовка педагогів охоплює й вироблення практичних умінь щодо застосування цієї технології, яка відбувається на практичних заняттях і під час самостійної роботи.

1. Загнітко А. П. Великий сучасний англо-український українсько-англійський словник / А.П.Загнітко, І.Г.Данилюк. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 1008 с.
2. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: словник-госарій / М.Ю.Кадемія, М. М. Козяр, Т. Є. Рак. – Львів : «СПОЛОМ», 2011. – 327 с.
3. Крутієнко С. А. Роль веб-квест технологій у розвитку творчої особистості вчителів і учнів [Електронний ресурс] / С. А. Крутієнко. – Режим доступу: http://krutienko.ucoz.ua/2013-2014/ro1_veb-kvest_tekhnoloigj.pdf
4. Магас М.Б. Формування творчих умінь майбутнього вчителя початкової школи засобом веб-квест технології / М.Б. Магас, С. М. Мартиненко / Наукові студії студентів-грінченківців: ж-л студ. наук. пр. /редкол.:Н.М. Віннікова, В.В. Прошкін, О.В. Дудар, К.В. Сізоненко, Ю.В. Папушняк. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – №1(9). – С.6–8
5. Мартиненко С. М. Впровадження сучасних освітніх технологій у процес підготовки майбутніх учителів початкових класів / С. М. Мартиненко // Сучасні технології навчання в початковій освіті : матер. Всеукр. наук.– практ. конф. (13–14 квітня 2006 року) / Ред. кол. : З. Ф. Сіверс, О. Л. Кононко, Е. В. Белкіна та ін. – К. : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2006. – С. 102–104.
6. Мартиненко С. М. Особливості формування творчої особистості учня в закладах освіти для розвитку здібних дітей / С. М. Мартиненко // Економічні та гуманітарні проблеми розвитку суспільства у III тисячолітті. зб. наук. праць. – Рівне: Тезис, 2000. – С. 139–145.
7. Невзорова В. И. Накопление творческого продуктивного опыта студентами в мастерской разработчиков веб-квестов [Электронный ресурс] / В. И. Невзорова, М.Н. Гондарева. – Режим доступа: <http://vuz.exponenta.ru/PDF/FOTO/kaz/Articles/Gontareva-Nevezorova-2.pdf>
8. Шаматонова Г. Л. Веб-квест как интерактивная методика обучения будущих специалистов по социальной работе / Г. Л. Шаматонова. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.sociology.kharkov.ua

ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ НА УРОКАХ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я» В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ: ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ

*Матковська (Рибак) М., студентка У курсу
Сливка Л.В., к.п.н., доцент*

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У статті проаналізовано сутність проблеми використання проблемних ситуацій в навчально-виховному процесі початкової школи. Актуалізовано найпоширеніші прийоми створення проблемних ситуацій на уроках «Основи здоров'я» в 1-4 класах загальноосвітньої школи.

Основна мета проблемного навчання – забезпечення активного ставлення учнів до оволодіння знаннями. Реалізація проблемного підходу створює умови для активізації творчого мислення, оскільки учні здобувають нові знання в ході самостійної продуктивної діяльності.

Ключові слова: здоров'я, урок «Основи здоров'я», здоровий спосіб життя, початкова школа, молодші школярі, проблемні ситуації.

PROBLEMATIC SITUATIONS IN THE “HEALTH BASICS” LESSONS IN ELEMENTARY SCHOOL: TECHNOLOGY OF CREATION

In the article the problem of problematic situation's using in the educational process in elementary school are analyzed. The most common techniques of problematic situation's creation on the lessons of "Health basics" at 1-4 are modified.

The main objective of problem-based learning – software of pupil's active attitude to knowledge mastering. Realization of the problem-based approach creates the conditions for creative thinking's activation, because during independent productive activity pupils acquire the new knowledge.

Keywords: health, lessons of «Health basics», healthy lifestyle, elementary school, younger students, problematic situation's.

Актуальність дослідження. Збереження і зміцнення здоров'я дітей, формування навичок здорового способу життя (ЗСЖ) є пріоритетними напрямками української освіти. Проблема формування ЗСЖ школярів є предметом пильної уваги вчених, науковців, практиків, зрештою усього освітянського загалу. Ґрунтовно її досліджували Т. Бойчук, О. Ващенко, Г. Власюк, В. Горащук, О. Дубогай, О. Жабокрицька, С. Кондратюк, С. Лапаєнко, В. Оржеховська, С. Свириденко, Л. Сливка, ін. Разом з тим, проведений аналіз літературних джерел засвідчує, що проблема використання проблемних ситуацій на уроках «Основи здоров'я» ще не набула належного висвітлення. Натомість застосування проблемних завдань є надзвичайно актуальним, адже це сприяє формуванню особистості, здатної вирішити будь-яку проблему, зокрема, і в ділянці індивідуального і суспільного здоров'я.

Мета статті: проаналізувати проблему використання проблемних ситуацій на уроках «Основи здоров'я» в 1-4 класах загальноосвітньої школи.

Основний зміст. Навчальна дисципліна «Основи здоров'я» – інтегрований предмет, який за змістом об'єднує питання здоров'я та безпеки життєдіяльності на основі діяльнісного підходу [2, с. 8]. Його мета – формування здорового способу життя всіх учасників освітнього процесу, виховання нового покоління громадян України, для якого потреба вести здоровий і безпечний спосіб життя буде невід'ємною складовою загальнолюдської культури [1, с. 42].

Аналіз літературних джерел засвідчує, що часто-густо пріоритетне місце у навчально-виховному процесі вчителі віддають пояснювально-ілюстративним та інформаційним способам навчання. За такого підходу, учні сприймають і запам'ятовують готову інформацію, не докладаючи ніяких зусиль для самостійного здобуття знань на уроці. Це не сприяє розвитку у школярів інтересу до навчання, не збуджує творчі можливості учнів [4, с. 28].

Щоб досягнути мети «Основи здоров'я» потрібно, щоб під час навчання основне місце посідав пріоритет розвитку мислення. Основна мета проблемного навчання — забезпечення активного ставлення учнів до оволодіння знаннями, нормами і цінностями, інтенсивного розвитку їхньої самостійної пізнавальної діяльності та індивідуальних творчих здібностей.

Виступаючи в ролі організатора навчального процесу на проблемній основі, учитель діє не як джерело готових знань і директив для учнів, а як керівник і партнер. У процесі підготовки до застосування проблемного навчання на уроці «Основи здоров'я» вчитель повинен орієнтуватися на те, щоб: уміти ставити перед класом навчальні завдання в зрозумілій для дітей формі; виконувати функцію координатора і партнера, допомагати окремим учням і групам; намагатися зіткнутися учнів з проблемою і процесом її глибокого дослідження, стимулювати творче мислення за допомогою запитань; виявляти терпимість до помилок учнів у процесі пошуку власного рішення; пропонувати свою допомогу чи адресувати до потрібних джерел інформації тільки в тих випадках, коли учень починає почувати безнадійність свого пошуку.

Використання проблемних ситуацій на уроках «Основи здоров'я» забезпечить розв'язання таких завдань: формування уявлення про те, що здоров'я розглядають як єдине ціле, понять про взаємозв'язки людського організму з природним і соціальним оточенням, знань вмінь і навичок безпечної поведінки, здатності передбачати наслідки своїх вчинків, вміння надавати само- і взаємодопомогу; розвиток вміння керувати собою, контактувати з людьми в соціумі, протистояти негативному впливу оточення, вміння самостійно приймати правильні рішення; виховання потреби в здоров'ї як важливій життєвій цінності [1, с. 42].

У початкових класах на уроках «Основи здоров'я» найдоцільнішими і найпоширенішими прийомами створення проблемних ситуацій з метою розвитку пізнавальних інтересів, активізації пізнавальної діяльності є:

а) зіткнення учнів із суперечливими фактами (На світлофорі горить зелене світло, а регулювальник забороняє перехід. Як ви вчинили у цій ситуації? Чому?);

б) показ помилок, до яких призводить незнання певної теми (Виникає трудність кому й куди потрібно телефонувати при виникненні певних небезпечних ситуацій: в міліцію, швидку медичну допомогу, аварійну службу газу, пожежну охорону чи рятувальну службу);

в) постановка перед молодшими школярами дослідницьких завдань (Простежте, чи є у школі план евакуації, розгляньте його і зробіть висновок: як правильно покинути приміщення школи в разі небезпеки);

г) спонукання учнів до узагальнення фактів (Які звички людини можна назвати шкідливими, а які корисними? Сформулюйте які належать до корисних, які до шкідливих. Чому?);

д) створення проблемних ситуацій, коли учні переконані в недостатності своїх знань і відчувають потребу набути нових, щоб відповісти на поставлене питання (Як треба поводитись під час аварій, щоб не піддатись паніці?);

е) постановка проблемного питання на основі створення елементів дискусії;

є) спонукання учнів до аналізу фактів і явищ, які логічно суперечать їхньому життєвому досвіду [3, с. 6].

Створенню проблемної ситуації передують підготовча робота, у процесі якої вчитель забезпечує учням мінімум знань, необхідних для розв'язання проблеми. Якщо учні в змозі самостійно розв'язати проблему, учитель вдається до навідних запитань.

На початковій стадії застосування проблемного навчання вчитель сам висуває, формулює і розв'язує пізнавальну задачу, діти запам'ятовують хід її розв'язання. Надалі вчитель спонукає учнів до все більшої самостійності в розв'язанні проблемних ситуацій.

Висновки. Реалізація проблемного підходу створює умови для активізації творчого мислення, оскільки учні здобувають нові знання в ході самостійної продуктивної діяльності.

1. Бібік Н. «Основи здоров'я» в початковій школі: Методичний коментар / Н. Бібік, Н. Коваль // Початкова школа. – 2005. – №10. – С.42-44.
2. Єресько О.В. Особливості змісту шкільного предмета «Основи здоров'я» / О.В. Єресько // Основи здоров'я і фізична культура. – 2006. – № 2. – С.8-11.
3. Медведюк О. Проблемно-пошукові ситуації на уроках як мотиваційний компонент / О. Медведюк // Вчитель року. – 2006. – № 6. – С. 5-7.
4. Топузов О. Реалізація проблемного підходу на уроках / О. Топузов // Рідна школа. – 2005. – №12. – С.28-30.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Минай Ю. А. В курс, Педагогічний інститут

Будник О. Б., д.п.н., професор

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, Україна

У статті обґрунтовано актуальність проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи. Виокремлено основні напрями використання ІКТ у початковій школі: проведення уроків із комп'ютерною підтримкою; використання електронних навчальних посібників, підручників; розв'язування інтерактивних кросвордів, ребусів, головоломок; здійснення тестового комп'ютерного контролю навчальних досягнень; використання комп'ютерних дидактичних ігор, електронних ресурсів тощо.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, початкова школа, навчально-виховний процес, інформаційно-комунікаційне середовище

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AT THE EDUCATIONAL PROCESS OF ELEMENTARY SCHOOL

The actuality of the problem was substantiated by the usage of information and communication technologies (ICT) in the educational process at the elementary school. Basic directions of the use of ICT are distinguished at initial school: conducting lessons using computers; use of electronic train aid, (schoolbook)textbooks, interactive solving cross-words, rebuses, puzzles; realization of test computer control of educational achievements; use of computer didactics games, electronic resources etc.

Keywords: ICT, primary school, educational process, information and communication environment

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У руслі підвищення якості вищої освіти чільне місце належить питанням її інформатизації як сукупності “взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб... учасників навчально-виховного процесу, а також тих, хто цим процесом керує та його забезпечує” [1, с. 48–49]. Проблеми інформатизації початкової освіти особливо актуалізувались із упровадженням Державного стандарту початкової загальної освіти (2012), згідно якого освітньою галуззю «Технології» передбачено «формування і розвиток в учнів технологічної, інформаційно-комунікаційної та основних компетентностей для реалізації їх творчого потенціалу і соціалізації у суспільстві» та розпочато вивчення основ інформатики з 2 класу. Отож, постала проблема пошуку дієвих способів використання комп'ютерних засобів та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в навчально-виховному процесі початкової школи.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні вчені (М.Козяр, М.Жалдак, В.Биков, А.Коломієць, А.Гуржій та інші) наголошують на потребі інформатизації освіти шляхом створення інформаційно-комунікативного середовища, що слугує засобом формування творчої особистості майбутнього педагога, здатного на основі системи знань успішно використовувати інформаційні ресурси у відповідній діяльності.

Мета статті – визначити основні напрями використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології розглядаються як важливий компонент загальної освіти, що відіграє велику роль у розв'язанні пріоритетних завдань навчання та виховання. Враховуючи, що у початковій школі відбувається поступова зміна провідного виду діяльності дитини з ігрової на навчальну, необхідно максимально використати можливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій при організації навчальної діяльності молодших школярів.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи повинно бути підпорядковано як основній меті навчання, так і конкретним завданням, які вирішує вчитель у ході навчального заняття. При цьому повинні бути враховані фактори та умови, які впливають на навчальний процес і забезпечено дотримання санітарно-гігієнічних умов та техніки безпеки [3, с. 62].

До основних напрямів використання ІКТ у початковій школі належать: проведення уроків-презентацій, використання електронних навчальних посібників, розв'язування інтерактивних кросвордів, тестовий комп'ютерний контроль, комп'ютерні дидактичні ігри, Інтернет ресурси [4, с. 18]. Розглянемо детальніше кожен із даних напрямів.

Проведення уроків-презентацій. Презентації – це матеріали до уроку, підготовлені за допомогою Microsoft PowerPoint або інших програм. Їх зручно використовувати на різних етапах уроку: як наочний матеріал під час вивчення нової теми, а також для закріплення вивченого матеріалу. Педагог може провести своєрідний монтаж мультимедійного заняття, причому розрахувати його з точністю до секунди, з урахуванням особливостей конкретного класу. Завдання вчителя – сконструювати такий урок, який, на його думку, міг би найбільш ефективно досягти поставленої навчальної мети. На зміну наочності можуть прийти анімації, рухомі схеми, ілюстрації, що з'являються й зникають. Уроки-презентації дозволяють не тільки ефективно й корисно використовувати час на уроках у початкових класах, а й сприяють розвитку інтересу учнів до навчального предмету.

Використання електронних навчальних посібників. Особливістю електронного посібника є те, що він може бути і довідником, і тренажером, і репетитором. Організаційно-технологічні можливості застосування електронних посібників полягають, перш за все, у можливості працювати в різних режимах. За таких умов учні навчаються в зручний для них час, у зручному місці і відповідному темпі, тим самим забезпечуються вимоги комфортності й зручності роботи з ними. Якщо взяти окремих урок, то краще використати урок-презентацію. А якщо оцінювати програмний продукт за тим, як часто його можна використати, то кращим у цьому випадку є електронний навчальний посібник, бо його можна використати як на одному, так і на різних уроках. Так, практика використання прикладних програмних засобів «Сходінки до інформатики» на уроках математики, мови та читання свідчить про те, що вони можуть широко застосовуватися для проведення тренувальних вправ, контролю та перевірки рівня засвоєння знань. Уся навчальна інформація для програмних засобів навчального призначення має не тільки ретельно аналізуватися і відбиратися педагогом, а й дуже вміло готуватися до комп'ютерної реалізації, з наданням

чітких настанов і виділенням головного, суттєвого. Визначати хід уроку повинен учитель, а навчальні комп'ютерні програми мають бути лише інструментом досягнення мети уроку [6, с.152].

Розв'язування інтерактивних кросвордів. Розв'язування кросвордів – корисне заняття на будь-якому етапі навчання. Кросворди розширюють кругозір, допомагають краще орієнтуватися в постійно зростаючому потоці інформації. Розв'язування їх тренує пам'ять, розвиває кмітливість, учить працювати з довідковою літературою, спонукає до поглиблення знань, виробляє вміння доводити розпочату справу до кінця. Умовно всі кросворди, що використовуються в навчальному процесі, можна розбити на три групи – поточні, тематичні та узагальнюючі. Перші спрямовані на перевірку базових знань учнів за поточним матеріалом, другі – на перевірку базових і додатково отриманих знань з певної теми, треті – на загальну перевірку знань.

Тестовий комп'ютерний контроль. Важливою ланкою процесу навчання в початкових класах є контроль знань і вмінь учнів. Від того, як він організований, на що націлений, істотно залежить ефективність всієї навчальної роботи. Без оцінювання процес засвоєння знань неможливий: скрізь повинен діяти принцип зворотного зв'язку. Важливо не тільки правильно організувати контроль, але й планомірно та систематично здійснювати його на кожному уроці. Саме тому методи безперервного й інтенсивного контролю знань є істотними компонентами сучасної інформаційної технології в освіті й тестування – найважливіший із них. Тому дуже важливо нині прищепити учням навички культури тестування, зробити цей процес буденним, що не викликає страху, а лише стимулює дітей до подальшого самовдосконалення. Проте необхідно відзначити, що тест повинен створюватися лише в тому випадку, якщо він може зафіксувати поведінку учня більш коректно, ніж це дозволяли зробити інші методи.

Комп'ютерні дидактичні ігри. Комп'ютерні ігри тренують пам'ять, логіку, координацію рухів, уміння планувати свою діяльність, знаходити інформацію, необхідну для досягнення поставленої мети. Ігри формують у дитини мотиваційну та інтелектуальну готовність використання комп'ютерних засобів для здійснення своєї діяльності. Ігрова діяльність – це багатоскладовий і продуктивний процес, структура якого включає інтелектуальну, пізнавальну, пошукову, проектну та інші форми прояву творчої активності. Особлива увага до навчальних комп'ютерних ігор пов'язана з тим, що, по-перше, використання комп'ютера стало якісно новим етапом використання гри в навчальному процесі, а, по-друге, це пов'язано з розповсюдженням і популярністю комп'ютерних ігор [8, с.22].

Інтернет ресурси. Слід пам'ятати, що Інтернет є цінним ресурсом з великою кількістю захоплюючої та навчальної інформації. Але потрібно постійно слідкувати за тим, як учень початкових класів використовує Інтернет, перевіряти сайти, на які заходить дитина. Життєвий досвід дорослої людини може стати неоціненним у допомозі школяреві зрозуміти, як вести себе у віртуальному світі. Обов'язково слід пам'ятати і про те, що для кожного дитячого віку існує обмеження часу для роботи за комп'ютером: в 3-4 роки – дитина може перебувати біля комп'ютера 25 хвилин, в 5-6 років – 35 хвилин, в 7-8 років – 40 хвилин [Так само, с.23].

У професійній діяльності вчителя початкових класів ІКТ використовують:

- у процесі навчання учнів з метою самостійного здобуття, закріплення чи повторення навчального матеріалу, роботі в групах;
- у процесі виховання: естетичне виховання за рахунок використання можливостей комп'ютерної графіки, технології мультимедіа, виховання культури спілкування у соціальних мережах;
- у діагностичній діяльності з метою діагностування психологічного стану учня, виявлення його навчальних досягнень;
- в організаційній діяльності педагога задля підготовки та організації навчальних, виховних занять з допомогою ІКТ, звітної документації (списків, відомостей, статистичної інформації про учнів), проведенні батьківських зборів із наочним представленням звітних матеріалів, використанні мультимедійних презентацій тощо [5, с.209].

Розглянемо як впливає запровадження ІКТ у навчально-виховний процес початкової школи на діяльність учителя. У сучасних умовах можна виділити наступні тенденції: педагог усе більше звільняється від деяких дидактичних функцій, у тому числі контролюючих, залишаючи за собою творчі; значно змінюється його роль і розширюються можливості управління пізнавальною діяльністю учнів; змінюються якісні характеристики навчальної

діяльності, відбувається передача інформаційним технологіям нових дидактичних функцій (представлення навчальної інформації, демонстрація процесів та явищ); підвищуються вимоги до комп'ютерної підготовки вчителя [7, с. 143].

Однак слід зазначити, що роль учителя в умовах використання ІКТ залишається не тільки провідною, але ще більше ускладнюється. Він добирає навчальний матеріал для діалогу, розробляє структури і алгоритми взаємодії учнів з ІКТ, формує критерії управління діяльністю учнів і т.д. Зміст його праці змінюється, що вимагає від нього не тільки постійного оновлення знань і професійного зростання, але і широкої методичної компетенції.

Висновки. Інформаційно-комунікативні технології мають велике значення в задоволенні людської потреби пізнання світу. Вони дозволяють істотно змінити способи керування навчальною діяльністю, залучити учнів до активної роботи класу.

А тому вважаємо, що інформаційно-комунікаційна підтримка навчально-виховного процесу розвиває наочно-образний, наочно-дієвий, інтуїтивний, творчий види мислення молодшого школяра; комунікативні здібності; формує вміння приймати оптимальне рішення або пропонувати варіанти рішень у складній ситуації; розвиває навички самоосвіти і самоконтролю; закладає основи інформаційної культури і початки розвитку вмінь здійснювати обробку інформації.

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2008. – 684 с.
2. Биков В. Ю., Гуржій А. М. Сучасні інноваційні ІКТ-інструменти розвитку систем відкритої освіти / В. Ю. Биков, А. М. Гуржій // Психологічна і педагогічна науки в Україні : зб. наук. праць : в 5 т. – Т. 4 : Професійна освіта і освіта дорослих. – К. : Педагогічна думка, 2012. – С. 44–62.
3. Дзюбенко А. А. Новые информационные технологии в образовании : монография / А. А. Дзюбенко. – М., 2000. – 104 с.
4. Жалдак М. І. Про деякі методичні аспекти навчання інформатики в школі та педагогічному університеті / М. І. Жалдак // Наукові записки Тернопільського національного університету ім. В. Гнатюка. Серія "Педагогіка". – 2005. – № 6. – С. 17–24.
5. Коломієць А. М. Розвиток інформаційно-мережевої культури майбутнього вчителя початкових класів / А. М. Коломієць // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. пр. – К. : НПУ, 2007. – № 5 (12). – С. 206–210.
6. Морзе Н. В. Методика навчання інформатики : навч. посіб. : у 3 ч. / за ред. М. І. Жалдака. – К. : Навчальна книга, 2004. – Ч. 2. Методика навчання інформаційних технологій. – 287 с.
7. Петухова Л. Є. Теоретичні основи підготовки вчителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища : монографія / Л. Є. Петухова. – Херсон : Айлант, 2007. – 220 с.
8. Рибалко О. Молодший школяр і комп'ютер / О.Рибалко // Комп'ютер у школі та сім'ї. – №5. – 2010. – С. 21 – 24.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Діана Міськів, 5 курс, Педагогічний інститут
Червінська І.Б., к.п.н., доцент*

*«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Івано-Франківськ, Україна*

У статті розкриваються педагогічні умови підвищення ефективності професійної орієнтації учнів початкової школи.

Автор акцентує увагу на форми, методи та технології профорієнтаційної роботи з молодшими школярами. Вказується, що важливе місце у профорієнтаційній діяльності має посідати науково обґрунтована пропедевтична орієнтація молоді на певні види професій з урахуванням особистих інтересів у початковій школі. Адже учнів ще з початкової школи потрібно готувати до свідомого вибору професії.

Ключові слова: професійна орієнтація, початкова школа інноваційні технології. ефективність.

PEDAGOGICAL CONDITIONS IMPROVING THE EFFICIENCY OF PROFESSIONAL ORIENTATION YOUNGER STUDENTS

In the article pedagogical conditions of efficiency of vocational guidance elementary school pupils.

The author focuses on the forms, methods and technologies of vocational work with younger students. It is claimed that an important place in vocational activities should occupy scientifically

substantiated propaedeutical targeting young people in certain occupations based on personal interests in elementary school.

Students from elementary school is required to prepare a conscious choice of profession

Keywords: professional orientation, primary school innovative technologies. efficiency.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що сучасна школа в умовах активного суспільного розвитку ще недостатньо володіє технологією та методикою професійної орієнтації учнів початкової школи.

Провідне завдання навчально-виховних закладів системи освіти України – підготувати конкретну людину до активної професійної діяльності у сфері матеріального й інтелектуального виробництва. Важливе місце у цій діяльності має посідати науково обґрунтована пропедевтична орієнтація молоді на певні види професій з урахуванням особистих інтересів у початковій школі. Наприкінці 90-х років в Україні налічується понад 7800 назв професій. Можливості для професійного вибору досить широкі. Проте рівень профорієнтаційної роботи загальноосвітніх навчально-виховних закладів, особливо початкової школи недостатній. Тому цілком логічно, що аналіз сьогоденної шкільної практики засвідчує підвищений інтерес до профорієнтаційної роботи.

Основний виклад матеріалу. Відомо, що основним джерелом поповнення трудових ресурсів у всіх сферах виробництва в сучасних умовах є випускники шкіл, тому профорієнтаційна робота з учнями, починаючи вже з початкової школи, є такою важливою. Історія розвитку школи нерозривно зв'язана з намаганнями здійснити професійну освіту. Учні ще з початкової школи потрібно готувати до переходу в самостійне життя. Проте, практика показала, що відповідні умови для здійснення професійної освіти відсутні.

Для розв'язання зазначеної проблеми необхідно, щоб початкова професійна орієнтація була одним із важливих завдань сучасної загальноосвітньої школи. Нові реалії суспільної дійсності, її розвиток об'єктивно створюють передумови для вдосконалення навчально-виховного процесу у початкових класах, оволодіння молодшими школярами системою профорієнтаційних знань, умінь і навиків, які є необхідною та важливою базою для подальшої успішної профорієнтації в старших класах. Таким чином в процесі навчання учні будуть отримувати знання не лише з основ наук, а й поступово готуватися до вибору певної професії.

Концепція профільного навчання орієнтують учителів початкової школи на усвідомлення важливих цілей і завдань трудової та професійної освіти, а це передбачає розвиток новітніх технологій навчання, спрямованих на формування життєвих цінностей, готовності до життєдіяльності в умовах ринкових відносин, соціальної орієнтації учнів та реалізацію їх творчих можливостей. Відтак, особливої значимості набуває проблема ефективного використання профорієнтаційного матеріалу у початковій ланці освіти, як важливого засобу розвитку перших інтересів до професій та трудової діяльності, розвитку особистості учнів, вдосконалення навчально-виховного процесу.

Педагогічна наука має певний досвід щодо визначення шляхів і засобів використання профорієнтаційного матеріалу на уроках у початкових класах. Значний інтерес мають праці вчених, зокрема з таких проблем: розробка теоретичних аспектів професійної орієнтації молодших школярів (М.В.Гладкова, Л.А.Йовайша, В.Ф.Сахаров, Є.М.Павлютенко, С.Н.Чистякова).

Багатоаспектність навчально-виховного процесу вимагає постійних резервів щодо застосування профорієнтаційного матеріалу у комплексному розвитку особистості молодшого школяра. Тому виникає потреба звернутися до ретельного вивчення шкільної пропедевтичної профорієнтації, визначити найефективніші умови використання профорієнтаційного матеріалу у навчально-виховному процесі, як ефективного засобу розвитку інтересу до праці, професій. При цьому виникає потреба наукового підходу до розробки цієї проблеми з урахуванням умов, у яких перебуває суспільство і початкова школа зокрема.

Професійна ж орієнтація як педагогічна категорія позначає процес ознайомлення учнів з різними професіями і видами праці та надання їм допомоги у виборі своєї майбутньої професії і спеціальності відповідно до наявних схильностей і здібностей. Трудове виховання і профорієнтація є базою майбутнього професійного самовизначення учнів. Зазначимо, що у початковій школі вони передбачають:

- прищеплення школярам потреби постійно працювати;
- розвиток любові до праці взагалі й до окремого виду зокрема;
- формування суспільно значущих мотивів вибору професії;

- прилучення до суспільно корисної, продуктивної роботи;
- прищеплення культури праці;
- виховання вміння поєднувати фізичну й розумову діяльність.

Завдання профорієнтації полягає в ознайомленні учнів з професіями та правилами їх вибору, вихованні спрямованості на самопізнання як основу професійного самовизначення; формування вміння зіставляти свої здібності з вимогами щодо набуття конкретної професії, а також забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості.

Професійна орієнтація – це цілеспрямована діяльність вихователя, що передбачає надання допомоги вихованцеві у правильному виборі професії.

Це сукупність психолого-педагогічних, медичних та організаційних заходів впливу на вихованців з метою виявлення і формування їхніх професійних інтересів та здібностей і вплив на вибір професії відповідно до соціально-економічних потреб, особистих схильностей, психічних і фізичних можливостей.

Мойсеюк Н. Є. зазначає, що професійна орієнтація – обґрунтована система допомоги(соціально-економічної, психолого-педагогічної, медико-біологічної, виробничо-технічної) учням у виборі професії відповідно до нахилів, здібностей і ринку праці.

Відповідно до особливостей основних цілей професійної діяльності, усі професії та спеціальності поділяються на класи:

- гностичні (розпізнати, визначити);
- перетворюючі (обробити, обслужити);
- дослідницькі (винайти, вигадати) [1].

Профорієнтаційна робота умовно поділяється на два періоди: допрофесійний і професійний, які включають ряд етапів. На кожному з етапів реалізуються практично всі компоненти професійної орієнтації (інформація, діагностика, консультація, відбір, виховання, розвиток, адаптація).

Не менш важлива місце в розробленій системі профорієнтаційних методів посідало читання художньої літератури. Для учнів організувалася пошукова робота із підготовки в шкільній бібліотеці книжок про працю, діяльність представників різних професій. Нами було запропоновано учням щоденник "Профі", дитячі книжечки в яких були розміщені такі вірші про професії, як "Фермер", "Квітницарка", "Кран журавлик", "Лікар", "В'язальниця", "Як багато професій є різних", "Диригент", "Кожен знає своє діло", "Він такий же як і ми", "Ми будемо будинок" і т.д.

Пошукова самостійна робота учнів в шкільній бібліотеці дає можливість розвинути в учнів вміння вибирати, із запропонованого кола літературних джерел, ту літературу, яка відповідає його інтересам. Завдяки залучення учнів початкової школи до таких форм роботи, вони мали можливість навчитися їх свідомо визначати потрібний профорієнтаційний матеріал, відсортовувати другорядну незначну інформація, а це в свою чергу забезпечить успішне формування уявлень про професії, орієнтації в складному світі професій та засобів їх діяльності.

В ході експерименту важливе місце в системі професійної орієнтації молодших школярів займали ігри: "Магазин", "Перукарня", "Знавці професій", "Зобрази професію", "Не збийся", "Словник професійних термінів", "Хто більше?", "Прислів'я про працю", "Відгадай професію", "Постав запитання", .

Важливим елементом профорієнтаційної роботи були екскурсії на теми: "Хто працює в нашій школі?," "Щоб роботу знайти в оголошення гляди". Екскурсія проводилася за межами села в районному центрі. Під час екскурсії по місту ми звернули увагу учнів на щити з об'явами, в яких запрошуються на роботу слюсарі, малярі, штукатурки, теслі, продавці, водії. Таким чином показали наскільки важать у нашому житті ці спеціальності.

Ігри, пов'язані з майбутньою професією. Існує безліч ігор і вправ, спрямованих на осмислення якихось елементів досліджуваної професії. Наприклад, «Угадай професію за жестами», «Згадай якнайбільше слів на літеру "К", пов'язаних з даною професією», «Вибери з карток тільки ті знаряддя праці, які пов'язані із цією професією» та ін.

Оформлення куточка професії в шкільному приміщенні. У цьому куточку можуть бути книги, фотоматеріали, які так чи інакше пов'язані із певною професією. У процесі проведення заняття до цього куточка необхідно звертатися, щоб він не був штучним та неробочим.

Організація екскурсій на підприємства міста або області. Мова йде не лише про великі заводи. Про спостереження за певною професією можна проводити у найближчій до школи фімі чи у фермерському господарстві. Під час проведення екскурсії головне -

зосередитися на певній професії або групі взаємозалежних професій, а не дивитися «взагалі фабрику». Для завдань профорієнтації важливо показати істотні характеристики професії.

Ведення школярами «Професійного портфоліо», у яке вони будуть вкладати інтерв'ю з батьками, вирізки з газет, свої малюнки й письмові роботи. До цього портфоліо варто час від часу повертатися та аналізувати зміни і доповнення. Дітям подобається спостерігати, які в кого з'явилися нові матеріали.

Відповідно, «педагогічна підтримка та психолого-педагогічний супровід учителя виступають провідними компонентами, які зорієнтовані на надання допомоги і підтримки багатогранного процесу розвитку особистості і гуманізацію шкільної освіти в цілому» [4].

Висновки. Розуміння структури й змісту профорієнтаційної роботи дає змогу відшукати її більш конкретні форми, побачити етапи цієї роботи, зробити її більш ефективною та цілеспрямованою. Цілком зрозуміло, що на практиці усі ці форми певним чином зливаються та поєднуються. Більш того, від уміння поєднувати всі форми профорієнтації суттєво залежить її успішність.

1. Гладкова В.М. Профорієнтація: Навч. посіб. / В.М. Гладкова - Львів: Новий світ, 2007. – 236 с.
2. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навч. посібник. 3-е вид. / Н.Є. Мойсеюк. – Київ, 2001. – С. 424-427
3. Кравецький В. Формування знань про світ професій в учнів молодшого шкільного віку. / В.Кравецький // Початкова школа. - 2000. - №6. - С. 35-36
4. Червінська І.Б. Роль школи як сучасного соціокультурного центру у формуванні підростаючої особистості // І.Б. Червінська / Гірська школа Українських Карпат. - Івано-Франківськ, 2015.- № 12-13.- С. 172-176

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Осташкова А. В. 5 курс, факультет педагогіки та психології
Ткаченко О. М., д.п.н. Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, м. Кіровоград, Україна*

У статті звернено увагу на уміння діалогічного мовлення та особливості їх формування у молодших школярів засобами різних груп інтерактивних технологій. В роботі представлено уміння діалогічного мовлення молодших школярів, формування яких передбачено навчальними програмами для початкової школи; продемонстровано переваги інтерактивного навчання та можливості застосування інтерактивних технологій різних груп на уроках літературного читання, трудового навчання та природознавства; описано недоліки у спілкуванні дітей на початку експериментальної роботи та зміни у мовленні молодших школярів, пов'язані з удосконаленням їхніх умінь діалогічного мовлення.

Ключові слова: культура мовлення, діалогічне мовлення, уміння діалогічного мовлення, педагогічні технології, інтерактивні технології.

FORMATION OF SKILLS OF DIALOGICAL SPEECH AT YOUNGER SCHOOLBOYS BY MEANS OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES

The article highlighted the skills of Dialogic speech and peculiarities of their formation at younger schoolboys by means of the different groups of interactive technologies. The paper presents the skills of dialogical speech of younger school students, formation of which there are training programmers' for primary school; demonstrates the benefits of interactive learning and the possibility of using interactive technologies on different groups in the reading lessons, employment training, and nature study; the described deficiencies in the communication of children in the early experimental work and changes in the speech of younger school students related to their skills of dialogical speech.

Key words: culture broadcasting, Dialogic speech, ability to Dialogic speech, pedagogical technologies, interactive technologies.

Розвиток мовлення дітей, зокрема й діалогічного, оволодіння багатствами рідної мови складає один з основних напрямів формування особистості, освоєння нею цінностей національної культури. Удосконалення процесу формування мовленнєвої культури засобами інноваційних технологій є одним із завдань сучасного вчителя початкових класів.

Діалог у якості форми мовленнєвого спілкування, характеристики діалогічного мовлення вивчали нейрофізіологи, нейропсихологи, психолінгвісти та інші фахівці у галузі психології, зокрема Л. Виготський, В. Давидов, М. Жинкін, О. Леонт'єв, О. Лурія, С. Рубінштейн. Педагогічні, інтерактивні технології як складові навчально-виховного процесу були предметом дослідження О. Закусило, Г. Коберник, О. Комар, Л. Пироженко,

О. Пометун, Т. Торчинської, інших. Проблема формування умінь діалогічного мовлення молодших школярів засобами інтерактивних технологій не знайшла належного висвітлення в науковій літературі, що й визначило мету даної статті.

Діалог, як зазначає О. В. Петрик, – це зв'язний текст, який складається з автономних пар реплік – діалогічних єдностей. Тому важливо, що єдність сусідніх реплік в діалозі – миттєва, зумовлена конкретною ситуацією, а не постійна. Ця риса, на думку дослідниці, зобов'язує до того, щоб лінгвістичною основою навчання діалогічного мовлення були не окремі фрази, а діалогічні єдності [2].

У навчальній програмі з української мови для 1–4 класів наголошується на важливості формування у школярів культури спілкування, яка виявляється «не тільки в доречному використанні формул мовленнєвого етикету, а й в умінні уважно слухати співрозмовника», призупиняти своє мовлення, щоб дати можливість висловитися іншому, погоджувати власні репліки з тим, що сказав співрозмовник, в умінні висловити критичне зауваження в такій формі, щоб не образити співрозмовника. З цією метою, спеціалістами відділу дошкільної та початкової освіти, рекомендується використовувати сюжетно-рольові ігри, в яких умовно визначається місце дії, співрозмовник, мета висловлювання. Використання рольових ігор, моделювання життєвих ситуацій, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації передбачає організація інтерактивного навчання.

Інтерактивність у навчанні О. І. Пометун та Л. В. Пироженко пов'язують з моделями навчання. До класифікації моделей, запропонованої Я. Голантом, вчені додають інтерактивне навчання. Вони зазначають, що «сутність інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів» [3, 8–9]. М. М. Трачук підкреслює наступні переваги інтерактивного навчання перед традиційним: у роботі задіяні всі учні класу; учні навчаються працювати у команді; формується доброзичливе ставлення до опонента; кожна дитина має змогу висловлювати свою думку; створюється «ситуація успіху»; за короткий час опановується велика кількість матеріалу; формуються навички толерантного спілкування; вміння аргументувати позицію, знаходити альтернативне рішення проблеми [1, 8].

В останні десятиліття, проблемі інтерактивного навчання, науковці надають все більшого значення, тому постає проблема класифікації методів інтерактивного навчання. У своєму дослідженні ми керувалися класифікацією О. І. Пометун та Л. В. Пироженко, які розподіляють інтерактивні технології на чотири групи в залежності від мети уроку та форм організації навчальної діяльності учнів [3, 33–64].

Беручи до уваги можливість інтерактивних технологій, ми вирішили під час навчально-виробничої практики у процесі навчання та в позаурочний час з метою вдосконалення умінь діалогічного мовлення молодших школярів застосувати інтерактивні технології та їх елементи. Робота була націлена на встановлення контакту з учнями, створення атмосфери дружнього спілкування, стимулювання емоційності спілкування молодших школярів. Під час експерименту ми використовували інтерактивні технології кооперативного навчання (робота в парах, «Ротаційні трійки», «Два – чотири – всі разом», «Робота в малих групах»); інтерактивні технології колективно-групового навчання («Мікрофон», «Незакінчені речення», «Мозковий штурм» «Навчаючи – учусь»); технології ситуативного моделювання («Симуляції або імітації ігри»); технології опрацювання дискусійних питань («Займи позицію», «Зміни позицію»).

При встановленні з учнями контакту та безпосереднього спілкування з ними, ми помітили, що учні соромляться спілкуватися один з одним у присутності сторонніх. Діти невпевнено формулюють запитання та відповідають на них, виникають утруднення в доборі влучних слів, тому не одразу можна зрозуміти суть питання. Деякі школярі використовували у відповіді на запитання багато зайвих уточнювальних слів, слів-паразитів («як його», «ну», «це», «значить», «це саме», «загалом», «як би»), слів-заповнювачів пауз («ааа», «еєє», «ммм», «як це», «ось», «о», «це»). Відповіді інших дітей зводились до одного-двох слів. Виходячи з цього досвіду, ми розпочали введення інтерактивних технологій з роботи в парах. Інтерактивна технологія «Робота в парах» була використана на уроці літературного читання з теми «Міфи. Міфи про створення світу та людей» на етапі закріплення знань. Учнім потрібно було обговорити в парі та довести один одному, що прочитаний текст був міфом. Учні обговорювали навчальну проблему в тоні «дружньої» розмови.

Наступною формою роботи було обговорення навчальної проблеми в «малих групах» та застосування методики «Два – чотири – всі разом», «Мікрофон» на уроці трудового навчання з теми «Конструювання рухомих моделей із картону та паперу. Поняття про важіль.

Виготовлення іграшок з картону з рухомими деталями». Завдяки названим технологіям школярі знайомились із традиційними техніками виготовлення іграшки.

Загалом учням сподобалось працювати в парах та групах, оскільки кожен мав змогу висловити свою думку. Ми помітили, що для учнів головним було висловити власну думку, висловлювання ж інших вони слухали не уважно. Тому на уроці літературного читання ми використали методiku «Зміни позицію». Згідно методики, учні мали використати переконливі аргументи не лише, щоб довести правильність своєї позиції та переконати інших, що саме дане твердження є істинним, а й почути інших, переосмислити своє рішення.

Дуже сподобалось учням працювати за методикою «Ротаційні трійки» на уроці природознавства з теми «Стародавні уявлення про Всесвіт». Завданням дітей було не лише передати інформацію, а й зацікавити співрозмовника, домогтись того, щоб товариш запам'ятав та зміг відтворити інформацію. Після завершення вправи шляхом таємного голосування ми визначили, кому вдалось найкраще розповісти про історичні факти.

Нами було помічено, що діти, почали сумлінніше ставитись до підготовки домашнього завдання та активніше працювати на уроці, брати активнішу участь в обговоренні навчальної проблеми, частіше вживати слова ввічливості.

Отже, використання інтерактивних технологій в педагогічному процесі сприяє формуванню в учнів початкових класів системи загальнолюдських цінностей та уявлень про норми поведінки, умінь спілкуватися, правильно формулювати відповіді на запитання, об'єднуватися з членами іншого колективу задля розв'язання спільної проблеми тощо. Майстерність педагога в організації діалогічного мовлення учнів може виступити перспективою вивчення проблеми.

1. Інтерактивні методи навчання – запорука розвитку творчої особистості: метод. посібн. / [упор. М. М. Трачук]. – Чернівці, 2013. – 37 с.

2. Петрик О. В. Методичні аспекти розвитку діалогічного мовлення молодших школярів [Електронний ресурс] // Сайт Запорізької обласної академії післядипломної педагогічної освіти. – 2016. – 20 березня. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp5/petrik.pdf

3. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПЕРЕДОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Софія Пеленська ІV курс Педагогічний інститут

Хімчук Л.І. к.психол.н., доцент

*ДВНЗ „Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
м.Івано-Франківськ, Україна.*

Статтю присвячено аналізу передових педагогічної технології. Аналізуються аспекти педагогічних технологій Селестена Френе, Миколи Єфименка та проєктивної технології. Висвітлено стан освітньо - виховного процесу в сучасних українських школах та визначено вплив елементів даних технології на модернізацію освіти. Автор актуалізує проблему інтересу учнів молодшого шкільного віку до навчання в школі, звертає увагу на важливість фізичного виховання дітей, підвищення стану їхнього здоров'я.

Ключові слова: педагогічна концепція С. Френе, шкільна стінна газета, „пластик – шоу”, проєктна технологія, „Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей” М. Єфименко.

The article is devoted to the analysis of advanced educational technology. Analyzed aspects of educational technology Célestin Freinet, Nikolay Efimenko and projective technologies. The condition of education - educational process in modern Ukrainian schools and the influence of data elements technology to modernize education. Author actualizes the problem of interest junior pupils for school, drew attention to the importance of physical education of children, improving their health.

Keywords: pedagogical concept S.Frene, school newspaper Wall, „plastic - show”, design technology, Theater physical development and health of children M. Yefymenko.

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток світової економіки, культури, науки та інших галузей сприяли розвитку і нової освітньої системи. Завдання та мета навчання і виховання були переосмислені. Якщо колись метою всього освітнього процесу було створення „гвинтика великої, потужної та єдиної машини”, то сьогодні актуальною стає

проблема становлення всебічно розвиненої особистості, розвиток її задатків та здібностей. Так, головною метою діяльності освітніх закладів за Національною доктриною розвитку освіти в Україні у XXI ст. – це створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя. Тому активно модернізуються методи та прийоми навчально-виховної роботи школи. Сьогодні відбувається пошук нових ідей для вдосконалення освітнього процесу та реалізації поставленої перед ним мети. На нашу думку, одним з можливих шляхів вдосконалення освітнього процесу є використання окремих елементів передових педагогічних технологій.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення та аналіз досліджень літератури психолого-педагогічних джерел дозволяють стверджувати, що дана проблема не була предметом спеціального вивчення. Але, опис окремих технологій можна знайти в роботах І. М. Дичківської[1], І.П. Підласого[2], М.М.Чепіль [4].

Мета статті: проаналізувати аспекти педагогічних технологій, зокрема технології Селестена Френе, Миколи Єфименка та проективної технології, які є актуальними для сучасного освітньо-виховного процесу українських шкіл.

Виклад основного матеріалу. Традиційна система навчання, як показує практика, сьогодні виявляється абсолютно неефективною та застарілою. А це вимагає від педагогів пошуку нових, нестандартних, інноваційних технологій навчання. Результатом такого пошуку і стали технології С. Френе, М.Єфименка, тощо. Але, на наше переконання, сучасна українська школа у зв'язку з рядом певних особливостей не може просто функціонувати за однією з даних технологій. Найбільш оптимальним вирішенням проблеми є впровадження в освітній процес лише окремих, найкращих, найрезультативніших елементів даних технологій. Але які ж саме елементи технологій можна впровадити в освітній процес сучасної української школи? На це запитання ми спробуємо відповісти в даній статті.

Сьогодні діти просто втрачають інтерес до навчання, тому педагог повинен всіляко заохочувати школярів, використовувати такі методи та прийоми які б активізували увагу дітей, викликали неабияку зацікавленість та мотивували до навчання. На нашу думку, таким прийомом може стати використання „шкільної стінної газети С. Френе”[3], яку упродовж тижня створюють самі діти. В педагогічній технології Селестена Френе це виглядало так. Щопонеділка у шкільному коридорі вивішують великий аркуш білого паперу, поділений на чотири колонки: „я критикую”, „я хвалю”, „я хотів би”, „я зробив”. Поруч із аркушем прив'язують олівець, щоб будь-хто міг зробити запис, неодмінно підписавши його. Наприкінці тижня зміст газети обговорюється на зборах, а однією з найсуворіших санкцій колективу щодо порушників дисциплін вважається заборона на певний час робити записи у стінгазеті. Якщо учень часто згадується у рубриці „я хвалю ” і ці судження достатньо обґрунтовані, то його вчинки схвалюються оплесками зборів. Такий елемент є гарною ідеєю заохочення дітей до навчання в сучасній українській школі. Адже дитина захоче бачити своє прізвище в газеті у рубриці „я хвалю”. І для цього вона докладатиме великі зусилля.

Важливою проблемою в сучасному освітньому просторі є питання фізичного виховання дітей, підвищення стану їхнього здоров'я. Для вирішення даної проблеми пропонуємо елементи технології Єфименка „Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей”. Зокрема пропонуємо запровадити у сучасних школах горизонтальний пластичний балет („пластик-шоу”) та фізкультурну казку. Важливим є й те, що дані елементи його технології сприяють не лише фізичному розвитку дітей, але й сприяють розумовому та духовному розвитку учнів.

Сьогодні дітям не цікаві репродуктивні методи навчання. Діти сьогодні-це юні дослідники, яким хочеться відкривати нове і приходити до цього самому, своїми, часом дуже оригінальними, шляхами. Тому, на нашу думку, і є актуальною сьогодні проектна технологія. По суті, у сучасних підручниках є в переліку запропонованих вправ створення проектів, та 6-тижневє спостереження за навчально-виховним процесом в сучасній школі дозволяє зробити висновок, що вчителі чомусь відверто це ігнорують. Так, звісно потрібно враховувати вік та можливості дітей при використанні такого методу. Але використовувати його необхідно, оскільки діти виявляють до даного методу велику цікавість, інтерес.

Висновок. Таким чином, ми отримали відповідь на питання які ж саме елементи педагогічних технологій можна впровадити в сучасний освітньо-виховний процес. Так, сьогодні дітям не цікаво просто відтворювати почуте, робити щось лише за зразком. Тому сучасна школа повинна давати можливість дітям створювати абсолютно нове. Для того щоб сучасна система освіти виконувала поставлені перед нею завдання, потрібно побороти рутину традиційної системи навчання і впровадити елементи різних технологій у сучасний освітній процес.

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська.–К: Академвидав, 2004 .– 218 с.
2. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / І. П. Підласий . – К. : Слово, 2006 . – 616 с.
3. Сутність педагогічних ідей С. Френе і актуальність їх використання в теорії та практиці вітчизняного навчання та виховання – [Електронний ресурс] .– Режим доступу:<http://ua-referat.com>
4. Чепіль М.М. Педагогічні технології / М.М.Чепіль, З.Н. Дудник – К : Академвидав, 2012 .– 224 с.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ С. ФРЕНЕ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

*Софія Пеленська ІVкурс Педагогічний інститут
Цюняк О.П. к.п.н., викладач
Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Автором зроблений аналіз філософської та педагогічної літератури, що підтверджує актуальність ідей С.Френе. Статтю присвячено аналізу педагогічної технології французького освітянина Селестена Френе «Школа успіху і радості». Висвітлено основні цінності його педагогіки та засоби їх реалізації, сучасний стан освітньо-виховного процесу. Проаналізовано шляхи реформування української школи. Виокремлено аспекти педагогічної технології, які є актуальними у сучасному освітньо-виховному процесі. Звернено увагу на цілісну концепцію школи, на основи формування особистості школяра у просторі сучасної освіти.

Ключові слова: педагогічна концепція С. Френе, гуманізм, «ядро цінностей», шкільна газета, дитиноцентризм.

CURRENT ASPECTS of EDUCATIONAL TECHNOLOGY S. FRESNAY IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS

The author made the analysis of the philosophical and pedagogical literature, which confirms the relevance of the ideas of C. Freinet. This article analyzes the pedagogical technology of the French educator Célestin Freinet "School of success and joy". Lit core values of pedagogy and means of their implementation, the current state of educational process. Analyzed ways to reform Ukrainian school. Selected aspects of educational technology that are relevant in the modern educational process of school. Attention is drawn to the holistic concept of the school, on the basis of personality formation in modern education.

Key words: pedagogical concept Sec. Freinet, humanism, and the "core values", the school paper, child-centrism.

*« Досвід уявляється мені садом квітучих троянд.
Ось нам треба пересадити цей квітучий куц із саду на своє поле.
Що для цього треба зробити? Насамперед вивчити ґрунт свого поля,
додати те, чого в ньому не вистачає.
Підготувати цей ґрунт, потім пересаджувати. Але як?
Разом з ґрунтом, не оголюючи коренів».*

В.О.Сухомлинський

Постановка проблеми. Відродження української державності створило сприятливі умови для розвитку нової освітньої системи. З переосмисленням пріоритетів, цілей і завдань навчання та виховання молоді, актуальною стає проблема становлення особистості, виявлення та розвиток її здібностей, набуття досвіду пізнання. Зокрема, Національна доктрина розвитку освіти в Україні у ХХІ ст. визначає головну мету діяльності шкільних закладів, яка полягає у створенні умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формуванні покоління, здатного навчатися впродовж життя. Передусім, модернізуються зміст і методи навчальної та виховної роботи школи, дедалі більшого поширення набувають новітні технічні засоби навчання, про які ще недавно мріяли учителі. Відтак, педагогічною наукою сьогодні ведеться пошук нових моделей організації освітньо-виховного процесу. На наше переконання, одним із шляхів модернізації освіти є творче використання здобутків педагогів-гуманістів різних епох. Керуючись вимогою до освіти іти в ногу з часом, вважаємо актуальними окремі аспекти технології «Школа успіху і радості» С. Френе.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення та аналіз досліджень літератури психолого-педагогічних джерел дозволяють стверджувати, що педагогічні ідеї С. Френе були предметом спеціального вивчення. Втім, опис окремих аспектів технології педагога можна

знайти в роботах Б.Л. Вульфсона, О.М. Джуринського, А.А. Загорського, М.В. Кларін, В.В. Краєвського, З.А. Малькової та ін.

Мета статті: проаналізувати аспекти педагогічної технології «Школа успіху і радості» С. Френе, які є актуальними для сучасного освітньо-виховного процесу українських шкіл.

Виклад основного матеріалу. Традиційні системи навчання і виховання виявляються застарілими та зовсім неефективними на сучасному етапі розвитку української школи, що в свою чергу вимагає від педагогів активного пошуку нових, інноваційних педагогічних технологій. Результатом цього пошуку, зокрема, і є педагогічна технологія «Школа успіху і радості» Селестена Френе. Так, у Франції сьогодні тисячі шкіл функціонують «за Френе». Але чи актуальною є ця педагогічна технологія і для українських шкіл!? Ми спробуємо відповісти на це запитання в даній статті.

Педагогічна система С. Френе – глибоко гуманна, у ній органічно поєднуються психологія, дидактика і методика початкового навчання. Головними ознаками є: обов'язкове врахування особливостей вікової психології та різноманітності здібностей і нахилів дітей, цілеспрямоване стимулювання їхньої інтелектуальної та емоційної активності, суспільно корисна праця на всіх етапах навчання, створення ефективної системи шкільного самоврядування, виховання в душі високих моральних і громадянських ідеалів.

Як бачимо, ці положення співзвучні й сучасним поглядам на реформування української школи.

Особливу увагу С. Френе приділяв розвивальному та виховному середовищу, яке створював разом із дітьми. Саме в такий спосіб, дитина природно розвиває свої здібності, пов'язує свої знання із життям. На думку педагога, розумно організована вільна діяльність – найкращий спосіб навчання, тому слід поступово, але неухильно розширювати й створювати розвивальне довкілля.

Мету сучасної української школи можна віднайти в «ядрі цінностей» педагогічної технології С. Френе, до якого належать:

- здоров'я дитини;
- визнання дитячого прагнення до максимального саморозвитку;
- створення сприятливого для розвитку дітей середовища;
- забезпечення «природного, живого і всебічного виховного процесу».

Також для сучасної школи актуальними є і принципи, на яких ґрунтується уся технологія навчання С. Френе:

- не поділяти навчальні предмети на основні та другорядні;
- освоювати шкільну програму групами;
- використовувати активні методи навчання з урахуванням індивідуальних нахилів дітей;
- навчати у тісній взаємодії із середовищем, співпраці вчителів з учнями;
- перетворити екзамени на процес набуття знань.

Беззаперечно, позитивним в технології С. Френе є чітке планування, що передбачає створення учнями під керівництвом учителя, індивідуального плану на тиждень. За допомогою цього учень стає організованим, правильно розподіляє свій час, чого так не вистачає сьогодні школярам. Важливим елементом педагогічної технології Френе, а головне актуальним для України, є шкільна стінна газета, яку упродовж тижня створюють самі учні. В педагогічній технології Френе це виглядало так. Щопонеділка у шкільному коридорі вивішують великий аркуш білого паперу, поділений на чотири колонки: «я критикую», «я хвалю», «я хотів би», «я зробив». Поруч із аркушем прив'язують олівець, щоб будь-хто міг зробити запис, неодмінно підписавши його. Наприкінці тижня зміст газети обговорюється на зборах, а однією з найсуворіших санкцій колективу щодо порушників дисциплін вважається заборона на певний час робити записи у стінгазеті. Якщо учень часто згадується у рубриці «я хвалю» і ці судження достатньо обґрунтовані, то його вчинки схвалюються оплесками зборів. Такий елемент (звісно з певними змінами) – чудова ідея для сучасної школи. Часто дитина просто не може висловити свою думку про те, що їй не подобається, що вона прагне змінити. Це може бути пов'язано з рядом певних причин: сором'язливість, страх перед реакцією колективу тощо.

Завдяки науково-технічному прогресу технологія Френе значно вдосконалилась, що розширює переваги її застосування. Так, діти тепер мають змогу знімати відео-фільми, записувати компакт-диски тощо. Основоположні тези співзвучні з ідеями сучасних педагогів-новаторів, які прагнуть створити гармонійні стосунки між учнем та педагогом, побудувати весь навчально-виховний процес на засадах дитиноцентризму.

Звичайно не можна стверджувати, що усі ідеї Френе є актуальними і сьогодні. Наприклад, важко уявити сучасну школу без підручника, від якого сам автор технології та його прибічники принципово відмовляються, особливо в початковій школі. На їхню думку, використання підручників унеможлиблює індивідуалізацію навчання, пригнічує органічні інтереси дитини та нав'язує їй сліпу віру в друковане слово. У школах Френе підручники були замінені особливими картками, що містять конкретне завдання або контрольні питання. У сучасних українських школах теж поставало питання відмови від підручника і заміни його електронним варіантом. Проте після озвучення цієї ідеї виникнув шквал бурхливих заперечень та обурень. Це болюче питання і крок, на який поки не може погодитись українське суспільство.

Висновок. Таким чином, ми отримали відповідь на питання: «Чи є актуальною педагогічна технологія, розроблена французьким педагогом Селестеном Френе?» І вважаємо, українська школа повинна виховувати дітей, які не просто можуть відтворити раніше почуте чи побачене, а дітей, які здатні творити абсолютно нове. Оскільки, С. Френе прагнув формувати у своїй школі активного громадянина демократичного суспільства, який чітко б усвідомлював свої права та обов'язки. Педагог намагався побороти рутину і відсталість традиційної системи навчання. Саме тому впровадження окремих аспектів даної технології є актуальним для сучасного освітньо-виховного процесу.

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – К: Академвидав, 2004. – 218 с.
2. Чепіль М.М. Педагогічні технології / М.М. Чепіль, З.Н. Дудник – К: Академвидав, 2012. – 224 с.
3. Сутність педагогічних ідей С. Френе і актуальність їх використання в теорії та практиці вітчизняного навчання та виховання – [Електронний ресурс] .– Режим доступу: <http://ua-referat.com>

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Пинчук Тетяна *Вкурс Педагогічний інститут*
Копчук-Кашецька М. С. к.п.н., доцент
Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

У статті здійснено теоретичний аналіз стану проблеми у психолого-педагогічній та методичній літературі; визначено роль навчальних програм та підручників у розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. Проаналізовано досвід сучасної школи щодо розвитку пізнавальних інтересів засобами інноваційного навчання.

Ключові слова: розвиток, пізнавальний інтерес, інновація, інноваційні технології, пізнавальна діяльність, інноваційне навчання.

DEVELOPMENT COGNITIVE INTERESTS OF YOUNGERS SCHOOLBOYS BY MEANS OF INNOVATIVE LEARNING

The article provides theoretical analysis of problems in psycho-pedagogical and methodological literature; identifies the role of curricula and textbooks in developing cognitive interests of younger students. The experience of the modern school on the development of cognitive interests by means of innovative training.

Key words: development, cognitive interest, innovation, innovative technologies, learning activities, innovative training.

Постановка проблеми. Проблема формування пізнавальної активності особи її пізнавального інтересу – одне з найактуальніших у теорії педагогічної науки та практиці школи, що пояснюється наступними чинниками:

1. Суспільство не може повноцінно функціонувати в умовах науково-технічного прогресу без активності людини. Активність формується у певному соціальному середовищі, впливаючи на економічні, соціальні і загальнокультурні особливості життя суспільства, тому так важливо плекати пізнавальну активність з раннього дитинства.

2. Пізнавальна активність особи є умовою її духовного розвитку, оволодіння духовною культурою соціуму помітно впливає на ієрархію потреб, мотивів, інтересів в суб'єкта, що обумовлює якість не лише професійної діяльності, а й характер занять у вільний час, що, з одного боку, є умовою задоволення духовних потреб особи, а, з іншого, – засобом її самореалізації, самовиявлення.

3. Формування пізнавальної активності особи тісно пов'язане з вихованням самостійності, ініціативи, сумлінності, сили волі та інших рис якостей людини.

4. Пізнавальна активність учнів є важливим засобом поліпшення і показником ефективності навчально-виховного процесу школи, оскільки вона стимулює розвиток самостійності учнів, їх творчий підхід до оволодіння змістом освіти; забезпечує сприятливий мікроклімат для учня в сім'ї; спонукає учителів до самоосвіти, пошуків шляхів досягнення високих результатів навчання, бо є своєрідним показником майстерності вчителя.

5. Провідна роль пізнання в житті людини визначає значення пізнавальної активності особи у всіх сферах діяльності: навчально-пізнавальній, трудовій, громадській, на заняттях з мистецтва чи фізичної культури.

Одним із напрямів вирішення таких проблем розглядаємо ґрунтовне осмислення психолого-педагогічного досвіду з питань формування і розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, дослідження сутності понять: «пізнавальний інтерес», «пізнавальна діяльність», «пізнавальна активність». Важливе місце займає також думка українських і зарубіжних психологів та педагогів другої половини ХІХ – початку ХХ століття, зацікавленість прогресивної педагогічної громадськості у гармонійному розвитку особистості шляхом розвитку пізнавальних інтересів сучасних школярів.

Аналіз актуальних досліджень. Результати аналізу досліджуваної проблеми переконують, що в працях видатних педагогів і психологів минулого і сучасності широко досліджувались питання пізнавальних інтересів школярів та їх розвитку різноманітними засобами.

У психолого-педагогічних дослідженнях інтерес трактують: як вибіркочу спрямованість уваги людини (С. Рубінштейн) [4;34]; як прояв розумової й емоційної активності (Е.Стронг, С. Рубінштейн) [3], [5]; як активатор різноманітних відчуттів (Д. Фрейер) і своєрідну чутливість дитини (Ш. Бюлер); сукупність емоційно-вольових і інтелектуальних процесів, що підвищує активність свідомості й діяльності людини (Л. Гордон); структуру, що складається з потреб (Ш. Бюлер); активне пізнавальне (В. Мясичев, В. Іванов), емоційно-пізнавальне (Н. Морозова) ставлення людини до світу.

Таким чином, психологічне поняття «інтерес» відображає безліч значущих процесів – від одиничних (увага) до сукупності їх, воно виражається в тенденціях, потребах, відносинах, тому надзвичайно цінне прагнення сучасної психології розглядати інтерес не відособлено, а в цілісній структурі особистості, у світлі, визначаючому особистісні відносини і потреби (Б.Ананьев, В. Мясичев, А. Леонтьев).

На основі узагальнень учених, приходимо до висновку, що інтерес – це поняття, яке включає: вибіркочу спрямованість психічних процесів людини на об'єкти і явища навколишнього світу; її прагнення займатися певною діяльністю, що приносить задоволення.

У Державній програмі «Вчитель» [1;25] чітко вказано про активізацію роботи, пов'язаної із запровадженням новітніх моделей підготовки вчителя, педагогічних технологій, модернізації змісту освіти шляхом створення експериментальних педагогічних майданчиків, лабораторій, інших наукових підрозділів на базі навчальних закладів.

У Концепції виховання дітей і молоді у національній системі освіти також вказується на формування в учнів основ наукового світогляду, пізнавальної активності і культури розумової праці, вироблення уміння самостійно одержувати знання, застосовувати їх у своїй практичній діяльності [1;23].

Мета статті: полягає в тому, щоб вивчити рівень розвитку цього феномена в учнів початкових класів, виокремити орієнтовні положення формування в них позитивного ставлення до процесу та результатів учіння засобами сучасних педагогічних інновацій.

Виклад основного матеріалу. Термін «інновація» означає оновлення процесу навчання, який спирається, головним чином, на внутрішні фактори. Запозичення цього терміну пов'язане з бажанням виділити мотиваційний бік навчання, відмежуватися від чергових «переможних методик», які за короткий час повинні дати максимальний ефект незалежно від особливостей класу та окремих учнів, їхніх бажань, здібностей тощо.

Інноваційні технології – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів. Система ґрунтується на внутрішніх умовах навчання. Тому «педагогічні технології» пов'язані з ідеями і досвідом психології, соціології, системного аналізу тощо. Педагогічна технологія – це цілеспрямована система. Ми звикли до визначення мети навчання, виходячи з комплексного підходу поєднання освітньої і виховної мети (Ю. Бабанський) [2;6]. Останнім часом особлива увага приділяється розвитку творчих здібностей учнів. Найбільш поширеним є когнітивний та гуманістичний підходи. Прибічники

когнітивного підходу вважають головним у навчанні розвиток мислення та пам'яті учнів, інтелектуальних умінь, як-от: абстрагування, аналіз, синтез, класифікація, узагальнення, оцінювання, теоретичні міркування, тобто таких, що дають можливість розв'язати означену проблему. Послідовники гуманістичного підходу спираються на «Я – концепцію» і відстоюють право учнів самостійно обирати мету, формувати власні проблеми, заглиблюватись у суб'єктивний досвід та прогнозувати його наслідки.

Звідси ідеї «активного навчання», «безпосереднього досвіду», «персоналізації знань», «права учня на турботу та увагу», «необхідність створення атмосфери відвертості та взаєморозуміння». Згідно з таким підходом змінюється зміст навчання, програма складається відповідно до потреб та інтересів учнів; навчальний процес структурується на солідарній основі; вчитель виконує роль консультанта та джерела знань, а не контролера; бали виставляються тільки за бажанням учнів; постійно існує вибір пізнавальної альтернативи, а сутність навчання зводиться до накопичення суб'єктивного досвіду.

Часто нові педагогічні технології ведуть до відмови від класно-урочної системи: поділ учнів не за віком, а за рівнем розвитку; організація навчання методом проєктів; робота учнів за програмою, спільний звіт; школа з центрами за інтересами; робота вчителя з великими (60-150 учнів) та малими (2-5 учнів) групами; викладання матеріалу блоками. Так з'явилися нестандартні уроки.

Розробка нестандартних уроків відбувалася у двох напрямках: поєднання різних форм навчання (урок-диспут, урок-лекція, урок-семинар) і власне нестандартні уроки. Нестандартний урок найбільш повно враховує вікові особливості, інтереси, нахили, здібності кожного учня. У ньому поєдналися елементи традиційних уроків – сприймання нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення – але у незвичайних формах.

Саме такі уроки містять в собі елементи майбутніх технологій, які при групуванні їх у певну систему, що ґрунтується на глибокому знанні потреб, інтересів та здібностей учнів, можуть стати дійсно інноваційними.

Найбільш поширені такі форми нестандартних уроків:

1. Інтегрований урок. Як правило, такий урок проводять два вчителі. Вони спільно здійснюють актуалізацію знань за двома напрямками опитування (якщо це потрібно), виклад нового матеріалу тощо. Найчастіше поєднуються такі предмети, як історія-географія, історія-література, історія-іноземна мова.

2. Дослідницький урок та лабораторно-практичні роботи. Їхня мета полягає в одержанні навчальної інформації з першоджерел. Ці уроки розвивають спеціальні вміння і навички, стимулюють пізнавальну активність та самостійність. Учні вчаться працювати з історичними документами, підручниками, періодичною пресою.

3. Рольова гра. Вона вимагає від учнів прийняття конкретних рішень у проблемній ситуації в межах ролі. Кожна гра має чітко розроблений сценарій, головну частину якого необхідно доопрацювати учням. Отже, пошук вирішення проблеми залишається за школярами.

4. Театральна (театралізована) вистава. На відміну від рольової гри, вистава передбачає більш чіткий сценарій, який регламентує діяльність учнів безпосередньо на уроці і збільшує їхню самостійність під час підготовки сценарію. Театралізовані вистави спрямовані на те, щоб викликати інтерес до навчання. Вони опираються на образ не мислення, фантазію, уяву учнів.

Висновки. Сучасні психолого-педагогічні дослідження дозволили нам зробити висновок про те, що пізнавальний інтерес, пізнавальна діяльність та пізнавальна активність – надзвичайно тісно пов'язані між собою процеси, що є надзвичайно складними за своєю структурою і вимагають безперервної уваги з сторони вчителя. Отже, нормативно-правова база, психолого-педагогічні дослідження вчених минулого і сучасності, методична література, велика кількість статей у періодичних виданнях – усе це свідчить про те, що на сучасному етапі питання підвищення пізнавальних інтересів школярів постало надзвичайно гостро. Ми прийшли до висновку, що вирішення цього питання можливе лише за умови тісної співпраці педагогів на всіх рівнях системи освіти України, з метою підвищення пізнавальних інтересів школярів, шляхом впровадження освітніх інноваційних технологій у навчально-виховний процес сучасної початкової школи.

1. Львова Ю.Л. Педагогические этюды: Кн. для учителя/Ю. Л. Львова. – М.: Просвещение, 1990. – 63 с.

2. Матюшкин А.М. Психологическая структура и динамика, и развитие познавательной активности/А. М. Матюшкин // Вопросы психологии. – 1982. – №4. – С. 4–15.

3. Паламарчук В.Ф. Першооснови педагогічної інноватики /В. Ф. Паламарчук. – Т.1. – К.: Освіта України, 2006. – 420 с.

4. Пейперт С. Переворот в сознании: Дети, компьютеры и плодотворные идеи: пер. с англ./ С. Пейперт. – М.: Педагогика, 1989. – 224 с.
5. Романюк К. О. Підвищення пізнавальної активності школярів як психолого-педагогічна проблема / К.О. Романюк // Обрії. – 2008. – №2 (27). – С. 41-45.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Повар М., студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Кіліченко О.І., к.п.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Івано-Франківськ, Україна

У статті розглядаються особливості інтерактивних технологій у початковій школі. Визначені підходи до класифікацій, пояснено способи використання при фронтальній і кооперативній роботі. Визначено значення інтерактивних ігор, дискусій, описано власний досвід з використання інтерактивних технологій на уроках математики, української мови, літературного читання, природознавства.

Ключові слова: навчання, учні початкових класів, оптимізація навчання, інтерактивні технології навчання

THE USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN ELEMENTARY SCHOOL

In the article discusses the features of interactive technologies in elementary school. The approach to the classifications, explained way of use in front and cooperative work. Defined the value of interactive games, discussions, describe own experience of using interactive technologies at the lessons of mathematics, Ukrainian language, literary reading, and science.

Keywords: teaching, elementary school, optimization studies, interactive technologies.

Останнім десятиріччям завдяки незгасаючій творчій ініціативі вчителів у шкільній практиці поширилися так звані нетрадиційні уроки з використанням інтерактивних технологій. Розглядаючи різні класифікації інтерактивних методів, потрібно відмітити ряд проблем: по-перше, ще досі не було виявлено жодної повної класифікації інтерактивних методів навчання. По-друге, нема чіткого розмежування між інтерактивними та активними методами навчання, одні і ті ж види відносять як до активних, так і до інтерактивних. По-третє, наявні класифікації інтерактивних методів навчання не відбивають такої особистісної функції, як самореалізація.

Г.С.Харханова класифікує інтерактивні методи на основі формування мотивації конфлікту на три групи, в залежності від спектра можливостей: інтерактивні методи навчання з широким, середнім і вузьким спектром можливостей.

О. І. Пометун та Л. В. Пироженко виділяють такі інтерактивні технології навчання: кооперативне (робота в парах, мікрогрупах); колективно-групове («Мікрофон», «Мозковий штурм», «Навчаючись – вчуся», «Аналіз ситуації», «Древо рішень» тощо); ситуативне модулювання (навчальні ігри); опрацювання дискусійних питань (різні види дискусій «Метод ПРЕС», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Неперервна шкала думок») [2].

На думку, С. С. Кашлева інтерактивні методи сприяють: створення сприятливої атмосфери; організація комунікації та обміну діяльностями; організація мислєдїяльності; організації смислотворчості; організація рефлексії; інтеграційні методи, тобто інтерактивні ігри [1]. М. І. Скрипнік класифікує інтерактивні методи, спираючись на діалогічну взаємодію в навчальній діяльності: інформаційні (обмін учасниками матеріальних або духовних цінностей), які, в свою чергу, він поділяє на слухові, зорові та кінестетичні; пізнавальні (спосіб отримання нових знань, умінь і навичок); мотиваційні (створення таких умов, щоб кожний учасник зрозумів власну позицію у взаємодії); регулятивні (визначення певних правил для здійснення взаємодії) [3].

Тому була вжита спроба систематизувати інтерактивні методи навчання в контексті самореалізації особистості тих, хто навчається. Отже всі інтерактивні методи навчання вчені пропонують розділити на три великі групи на основі середовищ взаємодії: учень – учень – вчитель, учень – комп'ютер – вчитель, учень – навчальний підручник – вчитель.

Застосування інтерактивного навчання здійснюється шляхом використання фронтальних та кооперативних форм організації навчальної діяльності учнів, інтерактивних ігор та методів, що сприяють навчанню вміння дискутувати.

Найбільш уживаними стали:

- при фронтальній формі роботи такі технології: «Мікрофон», "Мозковий штурм", «Ажурна пилка», "Незакінчене речення”;

- при кооперативній формі: робота в парах : "Обличчя до обличчя", "Один – удвох – усі разом", робота в малих групах, «Акваріум»;
- інтерактивні ігри: "Рольова гра", "Драматизація", "Спрощене судове слухання";
- технології навчання у дискусії: метод "Прес", "Обери позицію".

Виходячи з вищезазначеного, на практиці необхідно використовувати інтерактивні методи в цілому, або ж взявши елементи, які більш доцільні до певного класу.

Так на уроці «Я і Україна» я пропоную з метою розвитку креативного мислення учнів провести «Урок-аукціон». На дошці написано список запитань, які повинні бути «продані» на «аукціоні» і на які всі учні мають знати відповіді. Для проведення «аукціону» обирається експертна група, керівник цієї групи – ведучий. Ведучий визначає, в якому порядку він має називати учнів, які визначатимуть запитання, що «продається». Ведучий називає першого учня, той – номер запитання. Усі очима знаходять текст запитання на дошці. Ведучий запитує: «Хто хоче купити це запитання?» (треба розуміти це питання як таке: «Хто знає відповідь на нього?»). Чекає піднятих рук. Рахує: «Один», – знову читає запитання і оголошує: «Два...» Якщо піднялася рука «покупця», дає йому слово.

За відповідь нараховуються бали. Відповідь можна уточнити, розширити, поглибити і за це також одержати бал.

Коли запитання повністю куплене, ведучий називає другого продавця і так поки всі запитання не будуть з'ясовані.

На урок читання з метою розвитку мислення та комунікативних здібностей - «урок – обмін інформацією». Підготовка до уроку зводиться до того, що за 1-2 тижні перед його проведенням учні отримують завдання попрацювати в бібліотеці: підібрати книги, в яких би в тій чи іншій формі висвітлювалась тема уроку; продумати і запропонувати план вивчення даного питання на уроці; відібрати матеріал для свого виступу і розрахувати його не більш, ніж на 5 хв. Бажаючі можуть підготувати дослід, схеми, малюнки, таблиці і т. ін. Виступаючих спеціально не призначають. Для бажаючих проводяться консультації. Дається також інформація про те, які матеріали, чи яка наочність з даної теми є в навчальному кабінеті. Кожен учень приносить на урок хоча б одну книгу, в якій ця тема розкрита більш менш повно, з якою учень працював найбільше. Тут можна використати такі інтерактивні методи як «Робота в парі» (діти парами можуть готувати матеріал).

Одне із головних завдань, які стоять перед учителем, – добре організувати обмін знаннями, які здобувають учні під час роботи зі «своїми» книгами, подбати про дотримання регламенту, відфільтрувати від неістотної інформації істотну, нову, актуальну.

Схема уроку: формулювання цілей уроку, ознайомлення із принесеними книгами, складання їх списку і написання цього списку на дошці, вибір плану вивчення матеріалу, робота з матеріалом, записи в зошитах, підсумовування, домашнє завдання.

На уроці математики з метою узагальнення та систематизації знань я пропоную провести - «Урок-диспут». Коли щодо якоїсь проблеми існують протилежні думки, принципово різні підходи, то ця проблема може стати темою уроку-диспуту. Цінність таких уроків полягає в тому, що на них формується діалектичне мислення школярів. Такі уроки допомагають залучити учнів до живого, емоційного спілкування і цим сприяють униканню формалізму в знаннях учнів. Вони також вчать висловлювати свою думку, обґрунтовувати її, вести діалог, вникати в доводи опонента, виявляти в них слабкі місця. Під час уроку можуть бути використані кілька методів інтерактивних технологій, такі як – «Прес» і « Шкала думок».

На уроці української мови - «Урок – КВК», як правило, дуже схожі на телевізійну гру КВК і може бути проведений за схемою: «Розминка», «Домашнє завдання», «Індивідуальна робота», «Конкурс «Вгадай», «Конкурс розповідачів», «Конкурс капітанів». Це повторювально - узагальнюючий урок. Завдання має як репродуктивний, так і продуктивний характер. Для проведення такого уроку серед учнів класу вибираються члени двох команд. Критерії для вибору в члени команд можуть бути різні, в т.ч. і від ряду парт може бути сформована команда. Вибирається журі теж із числа учнів класу.

Розминка. Кожній команді пропонується скласти розповідь за пройденою темою. Форма розповіді може бути гумористичною і разом з тим такою, щоб у ній брали участь всі команди. Інсценізація домашнього завдання може охоплювати будь – який один параграф підручника або весь матеріал даної теми.

Виконання індивідуальної роботи включає цікаве завдання для двох-трьох учнів з кожної команди. Його виконання оцінюється за правильністю, повнотою й естетичністю пояснення. Конкурс «Вгадай» включає загадки, тести, просто завдання.

Конкурс оповідачів. Обом командам пропонується, наприклад, картинка, за якою потрібно скласти розповідь.

Окрім вище наведених уроків є також цікавий урок, який можна провести на уроці читання з метою поглибленого вивчення матеріалу про авторів, казкарів, письменників та інших культурних діячів нашої країни це – «Урок – літературний концерт», «Година спогадів» або «Зустріч з минулим». Із назви уроку видно, що він має яскраво виражену історичну спрямованість. Дійовими особами такого уроку є ведучий, учений, його сучасники, архіваріус. В класі мають бути плакати, портрети, та інший наочний матеріал до теми.

Урок розпочинає ведучий. Він називає тему літературного концерту, трошки глибше торкається її і надає слово архіваріусу. Виступаючи, архіваріус розповідає, коли і де народився персонаж, хто були його батьки, про інтереси, захоплення, успіхи, невдачі, тобто розповідає про те, як складалася його доля. Якщо це сучасник то можна практикувати заслуховування розповіді самого персонажу, використовуючи магнітофон. Для цього знаходять, якщо можна, розповідь цього культурного діяча, а потім доручають комусь із учнів, або навіть дорослим з добре поставленим голосом прочитати її і записують текст на магнітофон.

Наступний номер «Мемуари». Учні (сучасники діяча) діляться спогадами про нього. Матеріал для таких виступів знаходять у книгах, журналах, виданнях, тощо. Ведучий обов'язково перед кожним виступом представляє того, хто має виступати, даючи характеристику його науковим заслугам.

Також з метою засвоєння та повторення вивченого за певний період (скажімо підсумковий урок в кінці семестру) можна провести «комплексно-творчий урок». Уроки цього типу мають таку структуру: вступне слово вчителя (5 хв), творча робота груп (10 хв), обговорення діяльності груп і висновки (25 хв), підбиття підсумків (5хв).

Клас поділяється на п'ять груп. Кожна група одержує завдання.

Перша група складає кросворд за темами вивченого матеріалу, друга і третя групи готують аукціони, четверта і п'ята – пишуть план кіно - сценарію навчального фільму з даних тем. Кожній групі видаються картки із завданнями для роботи.

Для оцінки роботи кожної групи на початку уроку обирається журі з 3 чоловік. Поки групи готують завдання, члени журі разом із учителем можуть обдумати питання оцінювання виконаних завдань кожною групою. Після закінчення роботи представники груп у межах 5 хвилин доповідають про результати і демонструють їх. Журі оцінює і підбиває підсумки.

У четвертому класі, оскільки він є випускним у початковій школі можна провести «Урок – творчий звіт». На такому уроці учні показують і захищають перед спеціальною комісією свої творчі роботи. У комісію входять члени батьківського комітету, шкільного наукового товариства, учні паралельних класів.

За 2-3 місяці до проведення цього уроку учням пропонується створити творчі групи за інтересами і вибрати проблему для розробки. До групи можуть входити консультанти з числа дорослих. Звіт включає аргументацію теми, суть роботи, пояснення одержаних результатів, ілюстрацію практичного застосування одержаних результатів.

Усі роботи оцінюються. Критерії оцінювання оголошуються ще до початку уроку.

Цей урок може бути проведений за схемою:

1. Вступне слово учителя;
2. Проведення звіту (розповідь про проведenu роботу, відповіді на запитання опонентів членів комісії, оголошення результатів роботи);
3. Вільний обмін думками;
4. Підсумок звіту.

Окрім того з метою розвитку уваги, пам'яті, комунікативних здібностей, можна провести ігри;

- «Знайди помилку» - на магнітну стрічку записано невелику розповідь із помилками (математичними, фізичними, історичними, біологічними та ін.). Включають запис, учні слухають і відмічають на аркуші паперу неточності або помилки. Перемагає та команда, яка знаходить більше неточностей і помилок.

- «Пошук» - перед грою групи одержують доручення знайти в журналах, газетах, книгах матеріал, який стосується теми певного уроку, але в плані застосування чи історії питання, чи якогось іншого аспекту.

Для формування навичок позитивного спілкування необхідно забезпечити внутрішні та зовнішні чинники, які активізують спілкування. До внутрішніх чинників відносимо

вдосконалення мовлення дітей як важливий засіб спілкування та актуальність потреби у спілкуванні для кожної дитини. Зовнішніми чинниками спілкування є – створення середовища, яке сприяє активній взаємодії дітей.

- Одним із методів соціально-психологічного тренінгу може стати гра «Телефон» яка дає змогу об'єднати в логічний ланцюжок взаємодію дітей та активізувати їхнє спілкування. Крім того, ця гра сприяє розвитку вмінь вести вербальний і невербальний діалоги. Вона передбачає імпровізоване розігрування заданої ситуації з конкретно поставленою проблемою, наприклад: зателефонувати іншій дитині, поцікавитися, що нового відбулося в неї протягом дня, розповісти про свої новини.

- Гра «Дзеркало» - ця гра забезпечує психологічний комфорт при невербальному спілкуванні дітей різного віку, створює атмосферу довіри та відвертості, бажання співпрацювати, наслідувати партнера. Саме ця гра потребує підвищеної уваги до молодшої дитини, емоційного ставлення з боку малюків до впливів старшого, використання різноманітних невербальних засобів спілкування. Дорослий схвалює будь-яку вдалу спробу показу виразних рухів, жестів, міміки одним з партнерів і точно відтворення їх другим, стежить, щоб діти не підганяли один одного, не намагалися тиснути на партнерів. Роль «перед дзеркалом» вимагає прояви ініціативи й активності, а роль «дзеркала» – уваги до партнера, миттєвої реакції. Обов'язкова умова – уважно дивитися на партнера, стежити за його мімікою, виразом очей. Адже зміна погляду свідчить про зміну настрою.

Щоб вдосконалити невербальне спілкування можна провести гру «Буває - не буває».

Гра сприяє розширенню словникового запасу, формуванню умінь аналізувати інформацію, розвитку уважності й довільності. Вчитель промовляє речення. Якщо твердження правдиве (таке буває), діти плещуть у долоні і роблять кивок головою, якщо ні - тупотять ногами.

З метою розвитку творчих здібностей учнів можна провести «урок-подорож». Подорож – це поїздка або пересування пішки поза межі перебування. Але тільки в уяві, подумки, за допомогою власної фантазії і за сприянням тих умов, які оточують учня. При уявній подорожі може відбуватися все те, що супроводжує кожну справжню подорож – яскраві враження, позитивні емоції, цікаві зустрічі. Учні сидять за партами і одночасно вони подорожують за допомогою вказівок і порад учителя. Тут вчитель виступає в полі капітана корабля, ведучого і т.д., а школярі мандрівниками.

Основний позитивний момент уроку – подорожі полягає в тому, що учні відчувають себе мандрівниками-дослідниками, першовідкривачами, вченими науковцями, які вирішують важливу проблему. Вони самі роблять висновки, підсумки-узагальнення. Таким чином, уроку-подорож сприяє розвитку уяви і фантазії, мови і мислення. Інтереси до вивчення того чи іншого предмету. Залежно від конкретної педагогічної мети уроку, його змісту, індивідуальних психологічних особливостей дітей та рівня їхнього розвитку, можна проводити сюжетно-рольові ігри з одним учнем, групою або всіма учнями класу. Ці ігри організовують тоді, коли необхідно на практиці показати, як правильно застосовувати знання.

У процесі проведення ігор у багатьох учнів підвищується інтерес до навчального предмету. Навіть пасивні на уроках діти хочуть вступити в гру. Ігри повніше реалізують підготовку учнів до практичної діяльності, привчають до колективних форм роботи.

1. Кашлев С. С. Интерактивные методы обучения : учеб.-метод. пособ. / С. С. Кашлев. – Минск : ТетраСистем, 2011. – 224 с
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко ; за ред. О. І. Пометун. – Київ : А.С.К., 2004. – 192 с.
3. Скрипник М. Інтерактивне навчання: основні поняття / М. Скрипник // Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / [упор. Л. Галіцина]. – Київ : Ред. загально- пед. газ., 2005. – С. 30–43.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТІВ

Романюк Роксолана, студентка У курсу

*Сливка Л.В., к.п.н., доцент ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника»
Івано-Франківськ, Україна*

У статті розкрито деякі аспекти застосування проектних технологій у формуванні здорового способу життя учнів початкових класів.

Метою проектної діяльності є стимулювання пізнавальної активності, яка у свою чергу забезпечує інтелектуальний розвиток учня. Використання розвивального потенціалу ігрової діяльності в проектній діяльності створює атмосферу активності, творчого пошуку, емоційності, невимушеності. Метод проектів – додатковий засіб, що підвищує якість навчання, розвиває пізнавальну сферу та особистісні якості молодшого школяра.

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, молодші школярі, метод проектів, проектні технології.

FORMATION OF YOUNGER STUDENT'S HEALTHY LIVING BY THE MEANS OF PROJECTS

In the article some aspects of design technology's application in formation of primary school pupil's healthy lifestyle are disclosed.

The aim of the project activity is the stimulation of cognitive activity, which provides the intellectual development of students. Using the developmental potential of play in the project activities creates an atmosphere of activity, creativity, emotion, ease. Method projects - an additional tool, which improves the quality of education, develops cognitive sphere and younger student's personal qualities.

Keywords: health, healthy lifestyle, younger students, project method design technology.

Актуальність дослідження. Збереження здоров'я дітей, формування в них світогляду, спрямованого на збереження здоров'я, оволодіння навичками здорового способу життя та безпечної поведінки, створення умов для гармонійного розвитку душі й тіла є актуальними проблемами сьогодення. Проблемою формування здорового способу життя займалися М. Амосов, Г. Апанасенко, Г. Ващенко, О. Дубогай, А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, Л. Сущенко, К. Ушинський, П. Юркевич. Дидактичні основи методу проектів у загальному аспекті розробляли і досліджували зарубіжні й українські вчені: П. Архангельський, Д. Дюї, В. Кілпатрик, С. Кримський, М. Скаткіна, Р. Уоткінс, Г. Щукіна та інші. Попри достатньо широке вивчення проблеми використання методу проектів у навчально-виховному процесі, його роль у формуванні здорового способу життя школярів ще не знайшли належного висвітлення у науковій літературі.

Мета дослідження – розкрити деякі аспекти застосування проектних технологій у формуванні здорового способу життя учнів початкових класів.

Основний зміст. Навчальні курси і виховна робота, спрямована на формування здорового способу життя школярів – унікальне досягнення сучасної української школи. Такий підхід дає школярам шанс запрограмувати своє майбутнє на успіх. Адже в наш час недостатньо бути лише хорошим фахівцем. Треба набути багатьох навичок: уміти продемонструвати гідність і самоконтроль, високі моральні якості, здатність долати труднощі, уміння спілкуватися, мотивувати і переконувати, працювати в команді й досягти успіху. Ці важливі вміння формуються зокрема у процесі використання проектних технологій.

Актуальність застосування методу проектів у формуванні здорового способу життя визначається переходом сучасної системи освіти від управління процесом освіти за кінцевим результатом, що був спрямований на формування знань, умінь та навичок, до компетентнісного підходу, пов'язаного з вихованням і розвитком компетентної особистості, здатної діяти осмислено, орієнтуючись у мінливому навколишньому світі з виробленими цінностями.

Метою проектної діяльності є стимулювання пізнавальної активності, яка у свою чергу забезпечує інтелектуальний розвиток учня. Оволодіння новими знаннями відбувається в умовах активної розумової діяльності. Так, лише, під час роботи з джерелами інформації учень виконує операції аналізу, конкретизації, порівняння, систематизації, узагальнення. Метод проектів – особистісно-зорієнтований, дає змогу застосовувати різні дидактичні підходи (навчання в роботі, незалежні знання, спільне навчання, рольова гра, дискусія,

командне навчання), навчатися на особистому досвіді та на досвіді інших, врешті, дає задоволення учням, оскільки вони бачать результати своєї праці [1, с. 44].

Використання її розвивального потенціалу ігрової діяльності в проектній діяльності створює атмосферу активності, творчого пошуку, емоційності, невимушеності [4, с. 35].

Існують певні правила для вчителя, який вирішив працювати за допомогою методу проектів. Учитель довіряє учням, вважає їх рівноправними учасниками спільної творчої роботи і постійно підкреслює своєю поведінкою цю довіру. Він надає учням можливість вільно й самостійно працювати, створює для цього всі умови. Педагог вибирає нову позицію, переходячи від ролі лектора і контролера до ролі помічника і наставника, стежить за своїм мовленням з точки зору дальтонівського підходу (не «Ти зробив це неправильно!», а «Чому ти це зробив так?»). Учитель втручається в самостійну роботу дітей тільки тоді, коли цього вимагають обставини або учні самі про це просять [2; 3; 4].

Важливим моментом для складання проекту є вибір теми. При цьому слід враховувати важливість і актуальність проблеми і можливе зацікавлення учасників проекту. Назва проекту повинна містити узагальнену назву проблеми, яка досліджується в проекті. Метою і завданням проекту є створення чогось нового – посібника, плану, відеофільму, газети, доповіді, реферату, виробу, тощо. Мета повинна бути конкретною, спрямованою на кінцевий результат. Якщо у школярів ще не виникло одностайного рішення щодо вибору конкретної проблеми дослідження, запропонуйте їм ще раз обговорити це питання. У будь-якому разі вибір проблеми дослідження мають здійснити самі школярі, а схвалити більшість класу. Запропонуйте учням визначити, яких позитивних результатів вони хотіли б досягти в результаті успішного розв'язання проблеми [2; 3].

Проектна діяльність завершується реальним практичним результатом. Матеріали дослідження оформляються у вигляді альбому, збірника, плану-карти, фільму, виставки, путівника тощо. Відбувається публічний захист проекту (презентація). За підсумками роботи здійснюється ґрунтовний аналіз дій та виготовленого продукту. Якщо потрібно, пропонуються корективи, дається оцінка, виробляються пропозиції та рекомендації, щодо можливого використання проектного продукту.

На прес-конференції, шкільній лінійці, батьківських зборах, педраді тощо школярі ознайомлюють громадськість (шкільний колектив, батьків, місцевих жителів, владу, ЗМІ тощо) із своїм бажанням спільними зусиллями розв'язувати конкретну проблему. Учні запрошують на такий захід і тих осіб, які, на їхню думку, зможуть допомогти їм зібрати інформацію, знайти оптимальний шлях розв'язання проблеми, за необхідності підтримають.

Для дослідження учні можуть зосередити свою увагу на одній із проблем, поданих нижче, або взяти для дослідження будь-яку іншу проблему громади, що потребує свого розв'язання: рівень культури школярів під час спілкування має бути вищим; відсутність місця організації дозвілля молоді в позаурочний час; поблизу школи стоять рекламні щити, що рекламують тютюнові вироби та алкогольні напої; одна з вулиць, на якій мешкає багато учнів вашого класу, потребує благоустрою або заборони проїзду вантажного транспорту тощо; у вашому населеному пункті (мікрорайоні) немає парку; місцеві підприємства забруднюють довкілля; сміттєзвалища немає, або воно невіпорядковане, або розташоване в невідповідному місці; «Моє здоров'я залежить...», «Я знаю про ВІЛ...», «Здорове харчування», «Косметичні засоби та здоров'я», «Відмова від небезпечних пропозицій в умовах тиску і насилля», «Безпека щоденного життя», «Вогонь – твій друг чи ворог?» [4].

Висновок. Метод проектів нині не розглядається, як альтернативна класноурочній системі, натомість як додатковий засіб, що підвищує якість навчання, розвиває пізнавальну сферу та особистісні якості молодшого школяра.

1. Парфіло Н.С. Валеологічне виховання та формування здорового способу життя молодшого школяра / Н.С. Парфіло // Початкове навчання та виховання. – липень 2006. – №19-21 (95-97). – С. 56-70.
2. Петровська Н.В. Проектна технологія: сутність, досвід, використання, перспективи / Н. Петровська, Т. Воропай // Початкове навчання та виховання. – вересень 2009. – №25 (209). – С. 2-14.
3. Проектні технології: особливості впровадження в початковій школі // Початкове навчання та виховання. – липень 2008. – №19-21. – 95 с.
4. Система навчальних проектів з курсу «Основи здоров'я» // Початкова школа. – 2005. – №9. – С. 35-37.

ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Стефурак І. студентка 2 курсу, спеціальності «Початкова освіта»

Кіліченко О.І. канд.пед.наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У статті зазначається, що важливою умовою успішного навчання молодших школярів є мотивація і стимулювання їх навчальної діяльності. Одним із шляхів якої є використання нестандартних уроків у початковій школі. Визначено поняття, сутність, мета нестандартних уроків. Розглянуто підходи до класифікацій. Та подано, на думку автора, оптимальна класифікація нестандартних уроків.

Ключові слова: навчання, стимулювання навчання, учень початкових класів, нестандартні уроки.

PEDAGOGICAL REQUIREMENTS OF NON-STANDARD LESSONS IN ELEMENTARY SCHOOL

The article states that an important condition for successful teaching the primary school children is motivating and encouraging their learning activities. One of the ways of it is by using non-standard lessons in elementary school. The concept, the essence, the goal of non-standard lessons are defined. Approaches to its classification are considered and given the author's opinion on the optimal classification of the non-standard lessons.

Keywords: education, promotion of education, primary school student, non-standard lessons.

Актуальність теми. Проблема використання нестандартних уроків у навчальному процесі початкової школи надзвичайно актуальна сьогодні. Нестандартні уроки як складова розвивального, проблемного та випереджального навчання виступають альтернативною формою організації навчання молодших школярів із метою виховання в них пізнавального інтересу. Це збагачення обох сторін навчального процесу інтелектуальними почуттями, це шанс учителя спілкуватися з дітьми душою, це відчуття краси, співпереживання, це радість пізнання, подолання труднощів та насолода від праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук шляхів розвитку і проведення нетрадиційних уроків не нова проблема в дидактиці. Проблемами методики уроку, шляхів його вдосконалення переймалися багато вчених і вчителів, зокрема таких, як: А.М. Алексюк, Ю.К. Бабанський, Є.М. Ільїн, М.І. Махмутов, В.О. Оніщук, І.П. Підласий, Д.О. Тхоржевський, Н.М. Яковлев та інші.

Існує кілька поглядів на нестандартний урок. На думку О. Антипової, В. Паламарчук, Д. Рум'янцевої та ін., суть нестандартного уроку полягає в такому структуруванні змісту й форм, яке б викликало насамперед інтерес учнів і сприяло їхньому оптимальному розвитку й вихованню [1]. Л. Лухтай називає нестандартним такий урок, який не вкладається (повністю або частково) в межі виробленого дидактикою навчального процесу, на якому вчитель не дотримується чітких етапів, методів, традиційних видів роботи [4]. Е. Печерська бачить головну особливість нестандартного уроку у викладанні певного матеріалу у формі, пов'язаній із численними асоціаціями, різними емоціями, що допомагає створити позитивну мотивацію навчальної діяльності [8]. О. Митник і В. Шпак наголошують, що нестандартний урок народжується завдяки нестандартній педагогічній теорії, вдумливому самоаналізу діяльності вчителя, передбаченню перебігу тих процесів, які відбуватимуться на уроці, а найголовніше – завдяки відсутності штампів у педагогічній технології [6].

Мета написання статті. Нашим завданням є дослідження впровадження нестандартних уроків в навчальний процес початкової школи як особливої форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Виклад основного матеріалу. Нестандартні уроки спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, бо вони глибоко зачіпають емоційно-мотиваційну сферу, формують дух змагальності, збуджують творчі сили, розвивають творче мислення, формують мотивацію навчально-пізнавальної діяльності. Тому такі уроки найбільше подобаються учням, зокрема другокласникам, викликають у них творчий інтерес [7].

Від середини 70-х років ХХ ст. у вітчизняній школі починає спостерігатися зниження інтересу учнів до навчання. На це школа відреагувала нестандартними (неординарними) уроками, які ставлять за мету зацікавити дітей навчальною працею й утримати цей інтерес.

Нестандартні уроки більше подобаються учням, ніж звичайні, буденні заняття з усталеною структурою й режимом роботи, тому практикувати такі уроки доцільно кожному вчителю, однак перетворювати це на панацею небажано [9].

Багато вчених і педагогів замислювалися над визначенням поняття «нестандартний урок». На думку науковців (О. Антипової, В. Паламарчук, Д. Румянцевої), сутність нестандартного уроку полягає в такому структуруванні змісту й форми навчання, яке б викликало насамперед інтерес і сприяло оптимальному розвитку й вихованню учнів [1]. Л. Лухтай (м. Дніпропетровськ) називає нестандартним уроком такий урок, який не вміщується (повністю або частково) у рамки сформульованого дидактикою навчального процесу, на якому вчитель не дотримується чітких етапів, методів, традиційних видів роботи [4].

«Нестандартні» уроки – поняття умовне. За логікою антонімів повинні передбачатися стандартні уроки, а вони в педагогічній практиці можуть існувати тільки як професійне непорозуміння – в результаті відверто недостатньої підготовки вчителя. Мова йде про термін, який би відповідав прагненню педагога до оригінальності, пошуку, творчості.

Успіх у роботі вчителя забезпечується, як правило, не використанням окремих вдалих прийомів роботи, а розробкою технології навчання. Це передбачає не тільки пошук ефективних форм навчального процесу, але й відбір змісту навчального матеріалу.

Суть нестандартних уроків полягає в такому структуруванні змісту і форми, яке б викликало, насамперед, інтерес учнів і сприяло їхньому оптимальному розвитку і вихованню.

Мета нестандартних уроків – повне врахування вікових особливостей, інтересів, нахилів, здібностей кожного учня.

Структура нестандартних уроків також відмінна від традиційної.

Головні елементи традиційного уроку – сприймання нових знань, їх засвоєння, осмислення, узагальнення і застосування – присутні і на нестандартних уроках, але в незвичних формах.

Форми уроків, які застосовуються в сучасній початковій школі, можна згрупувати наступним чином:

Бінарні уроки; інтегровані уроки; уроки-дискусії (урок-діалог, урок-диспут, урок-засідання, урок-круглий стіл, урок-конгрес, урок-практикум, урок-прес-конференція, урок-семинар, урок-суд, урок-телеміст); уроки-дослідження (урок-знайомство, урок «Що? Де? Коли?»); уроки-змагання (урок-брейнг-ринг, урок-вікторина, урок-КВК-конкурс веселих та кмітливих, урок-конкурс, урок-турнір); уроки-мандрівки (урок-екскурсія, урок-подорож); урок-казка, урок-ранок, урок-фестиваль) та багато інших.

У молодших класах в учнів формуються основні інтелектуальні вміння, розвиваються пізнавальні сили й здібності, змінюються їх уміння й навички самостійно засвоювати та осмислювати навчальний матеріал.

Доцільно для розвитку пізнавального інтересу використовувати нестандартні форми проведення уроків, організовані в певну систему, які дають матеріал для роздумів, можливість виявляти ініціативу й самостійність потребують творчої активності, позитивно впливають на загальний розумовий розвиток молодших школярів, їхні пізнавальні інтереси.

Висновки. Підсумовуючи розглянутий вище матеріал, можна зробити висновок, що використання нетрадиційних уроків у процесі навчання учнів початкової школи максимально стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативність дітей, ефективно впливає на формування їх іншомовної комунікативної компетентності. Результати нашого дослідження потребують подальших наукових розвідок в аспекті розробки планів-конспектів різних видів нетрадиційних уроків для учнів 1-4 класів й їх експериментальної перевірки.

1. Антипова О.Й. У пошуках нестандартного уроку / О.Й. Антипова, Д.І. Румянцева, В.Ф. Паламарчук // Радянська школа. – 1991. – № 1. – С. 65-69.
2. Гордуз Н. Нестандартні форми навчання молодших школярів на уроках рідної мови / Н. Гордуз // Початкова школа. – 2003. - № 4. – С. 1-4.
3. Лухтай Л.К. Нестандартний урок / Л.К. Лухтай // Початкова Школа. – 2002. – № 3. – С. 31-35.
4. Митник О. Шпак В. Народження нестандартного уроку / О. Митник, В. Шпак // Початкова школа. – 1997. - № 12. – С. 11-23.
5. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка / Редкол. М. Вашуленко, А. Вихрущ, Л. Вознюк та ін. - Тернопіль: ТНПУ. - 2005. - Вип.1. - 178 с.
6. Савченко О.Я. Дидактичні особливості інтегрованих уроків / О.Я. Савченко // Початкова школа. – 2002. – № 1. – С. 2-8.
7. Харламов І.Ф. Педагогіка / І. Ф. Харламов. – М.: Вища школа, 2000. – С. 346-347.

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Тимків Вікторії студентки групи ПОІ – V
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Русин Г.А.к.п.н., доцент*

У статті розглядаються інтегровані уроки у початковій школі як одна з ефективних форм навчання молодших школярів. Головна увага звернена на організацію навчально-пізнавальної діяльності учнів та інтеграцію знань, які здійснюються злиттям в одному предметі (темі) елементів різних навчальних предметів шляхом широкого міждисциплінарного підходу, що передбачає визначення інтегративних принципів загальноосвітнього значення. Використання інтегрованого навчання, в сучасній школі є актуальним, оскільки успішна методична реалізація передбачає досягнення мети якісної освіти. Інтегровані уроки в початковій школі дають можливість учням досягнути усвідомленої потреби в міркуванні та висловлюванні своїх думок, вносити у звичайну систему уроків новизну, змінювати суворі кордони предметного викладання, що допомагає дітям сприймати важливі поняття через призму доступного, цікавого та зрозумілого.

Ключові слова: інтеграція навчання, навчально-пізнавальна діяльність, інтегрований урок, молодший школяр

In the article integrated lessons in elementary school are considered as one of effective forms of teaching elementary school children. Main attention is paid to the organization of teaching and learning activities of students and the integration of knowledge that is made by merging in one subject elements of the variety of subjects through a broad multidisciplinary approach that includes identifying integrative principles of general value. In a modern school a use of integrated study is relevant as successful methodical implementation provides achieving goals of qualitative education. The integrated lessons in a primary education give the opportunity to the students to gain recognized need in consideration and expression their own opinions, to bring in an ordinary system of the lessons novelty, to change strict borders of teaching, what helps children to perceive the important concepts through a prism of available, interesting and understood.

Keywords: integrated studying, teaching and learning activities, integrated lesson, elementary school child.

Актуальність проблеми. Для сучасного етапу реформування української національної школи характерним є ускладнення змісту освіти, зростання обсягу інформації і зменшення часу, відведеного для її засвоєння. Сьогодні розвиток освіти як системи повинен реалізуватися через системні знання, що є необхідними для формування цілісного, системного мислення. Ці знання можуть бути отримані на основі інтеграції гуманітарних і фундаментальних дисциплін, які повинні орієнтуватися на світовий рівень розвитку науки. Такий підхід сприяє формуванню цілісних уявлень про світ і людину в цілому.

Пошуки шляхів удосконалення системи освіти в школі сприяли відродженню такого поняття, як інтеграція навчання, що поступово знаходить втілення у практиці початкової школи.

Сучасна початкова освіта характеризується системними змінами у структурі та змісті. Переосмислення пріоритетів навчання, ролі учня як суб'єкта навчально-виховного процесу, а також суспільні зміни зумовлюють нетрадиційні підходи до вирішення багатьох суспільних проблем.

Психологічні основи процесу інтеграції в системі шкільного навчання розкриті в дослідженнях Л.С. Виготського, В.В. Давидова, В.П. Зінченка, Е.Л. Носенко. Сутність інтеграції як цілісного впливу на становлення особистості, її форми і види розкриті в працях С.У. Гончаренка, С. Вашуленка, С.В. Загв'язінського, В.П. Тименка, С.І. Якименка.

Дидактичні можливості інтеграційних занять багатокомплектного змісту початкової освіти досліджували такі вчені як Н.М. Бібік, М.С. Вашуленко, О.Я. Савченко, В.П. Тименко, Р.В. Ільченко та інші.

Мета статті – довести ефективність впровадження інтегрованих уроків у початковій школі.

Педагогічно організована навчально-пізнавальна діяльність учнів проектує розвиток всієї системи знань в цілому і кожного її елемента окремо. Аби спрямувати навчально-пізнавальну діяльність на створення інтегративних конструкцій, обрати засоби і визначити умови, що сприятимуть інтеграції знань, необхідно уявити всю сферу майбутнього засвоєння знання як багатоманітність різноякісних елементів, здатних до взаємопроникнення і

взаємоперетворення [3, с.422].

У змісті навчання інтеграція знань здійснюється злиттям в одному предметі (темі) елементів різних навчальних предметів шляхом широкого міждисциплінарного підходу, який передбачає визначення інтегративних принципів загальноосвітнього значення. І. Петрова вважає, що взагалі „методологічною основою усіх видів зв'язків у навчальному процесі виступають: матеріальна єдність світу, розвиток і перетворення в природі та мислення, спільність теорії і практики, всебічність вивчення явищ і процесів” [5, с. 25 – 28].

Одним із напрямків методичного збагачення уроків у початкових класах, як зазначає О.Я.Савченко, є проведення їх на основі інтеграції змісту [6, с.87]. Доцільність інтегрованих уроків впливає із завдань інтеграції знань умінь та навичок учнів з основ наук.

Інтегрований урок об'єднує блоки знань із різних навчальних предметів, тем навколо однієї проблеми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприймання, мислення, почуттів учня, що дає змогу пізнавати певне явище різнобічно, досягати цілісності знань. Такий урок спрямований на розкриття загальних закономірностей, законів, ідей, теорій, відображених у різних науках і відповідних їм навчальних предметах. Він забезпечує формування в учнів цілісної системи уявлень про діалектико – матеріалістичні закони пізнання навколишнього світу у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості і сприяє поглибленню та розширенню знань учнів, діапазону їх практичного застосовування.

Мета інтегрованих уроків – формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їх пізнавальної діяльності; підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу; створення творчої атмосфери в колективі учнів; виявлення здібностей учнів та їх особливостей; формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міждисциплінарних зв'язків, опорними схемами; підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається; ефективна реалізація розвивально – виховної функції навчання.

У результаті побудови і проведення уроку на інтегрованому підході у свідомості учня виникають якісно нові знання внаслідок одержання особливої інформації. Проте практика свідчить, що вчителі в основному прагнуть до подрібнення матеріалу, до так званого порційного викладання, хоча дітям, насправді, цікавіше живе і складне.

Для уроків міждисциплінарної інтеграції змісту, як показують наукові дослідження і практика, характерні різні підходи.

Міждисциплінарні зв'язки виступають як умова єдності навчання і виховання, засіб комплексного підходу до предметної системи навчання. Міждисциплінарні зв'язки мають особливе значення для формування природничо – наукових понять. Наприклад, на уроці ознайомлення з навколишнім світом діти вивчають поняття листяні, хвойні дерева. На уроках образотворчого мистецтва це поняття закріплюється в малюнку гілок листяного і хвойного дерев, на уроках праці – в ліпленні. Таким чином поняття не просто дублюються, а поглиблюються.

Отже, міждисциплінарні зв'язки дають змогу поглибити вивчення матеріалу без додаткових затрат, реалізувати взаємну систематизовану узгодженість, стимулювати учнів до використання набутих знань у повсякденній практиці. Однак не можна ототожнювати інтегрований урок із міждисциплінарними зв'язками, оскільки, як зазначає О.Я.Савченко, це різні методичні поняття

[6, с.89].

Ідея інтегрованого навчання нині надзвичайно актуальна, оскільки з її успішною методичною реалізацією передбачається досягнення мети якісної освіти, тобто освіти конкурентноздатної, спроможної забезпечити кожній людині самостійно досягати життєвої цілі, творчо самоутверджуватися у різних соціальних сферах. Звичайно, інтеграція як дидактичний засіб чи принцип має при цьому втілюватися у навчальні предмети, у формі їх об'єднання і представлення єдиним цілим. Йдеться про конструювання і втілення способів інтеграції змісту освіти, на основі яких має розгортатися відповідний навчальний процес.

Вчені виділяють такі способи інтеграції змісту початкового навчання: інтегровані курси; інтегровані підручники; інтегровані завдання; інтегровані уроки.

Важливим способом інтеграції змісту початкової освіти є **інтегровані підручники**. Інтегровані підручники бувають двох видів: одні з них об'єднують навчальний матеріал кількох освітніх галузей, інші – інтегрують зміст освіти у межах одного навчального предмета.

Одним з напрямів інтегрування змісту предметів є проведення **інтегрованих уроків**.

При цьому поурочна інтеграція здійснюється на основі інтеграції змісту, відібраного з кількох предметів і об'єданого навколо однієї теми. Це об'єднання має на меті

інформаційне й емоційне збагачення сприймання, мислення і почуттів учнів завдяки залученню цікавого матеріалу, що дає змогу з різних сторін пізнати якість, поняття, досягти цілісності знань.

В основі інтегрованого уроку лежить певним чином інтегрований зміст. Інтеграція шкільного змісту може бути повною або частковою. Цікаво, що характерною рисою початкової школи більшості зарубіжних країн стало навчання за інтегрованими уроками.

Інтегровані уроки – це уроки, які об'єднують блоки знань із річних навчальних предметів, що за навчальним планом викладаються як окремі навколо однієї теми з метою інформаційного та емоційного збагачення, сприймання, мислення, почуттів учня, що дає змогу пізнавати нове з різних сторін, досягати цілісності знань. Метою навчальних занять, побудованих на інтегрованому змісті, є створення передумов для різнобічного розгляду певного об'єкта, поняття, явища, формування системного виникнення уяви, позитивно-емоційного ставлення до пізнання.

Урок в сучасних умовах повинен носити творчий характер. Потрібно запозичувати все найкраще в досвіді вчителів, самому шукати можливі, більш ефективні підходи пояснення нового матеріалу і повторення вивченого матеріалу. Засвоєння знань, формування умінь і навичок на уроці – це нелегкий процес. Виникають різні задачі, шляхи, способи і форми вивчення навчального матеріалу, що призводить до багатогранності видів уроку, до різних його варіантів [2, с.16].

Мета інтегрованих уроків – формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їх пізнавальної діяльності;

- підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу;
- створення творчої атмосфери у колективі учнів;
- виявлення здібностей учнів та їх особливостей;
- формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами;
- підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається;
- ефективна реалізація розвивально-виховної функції навчання [4, с.49].

Елементами змісту інтегрованих уроків є знання умінь і навички – лінійні та пересічні;

- досвід творчої діяльності;
- досвід емоційно-ціннісного ставлення до дійсності – світу, суспільства, людини.

Інтегративна цілісність уроку потребує наявності однакового рівня спільності взаємодіючих елементів спільної мети для всіх процесів взаємодії, спрямованої на досягнення кінцевого результату.

Інтегровані уроки, подібно до традиційних, можна класифікувати за такими ознаками [1, с.152-153]:

I. За дидактичною метою:

- 1) уроки засвоєння нових знань;
- 2) уроки формування практичних умінь і навичок;
- 3) уроки узагальнення і систематизації знань;
- 4) контрольні уроки;

II. За етапами навчальної діяльності:

- 1) вступні уроки;
- 2) уроки первинного ознайомлення з матеріалом;
- 3) уроки формування понять, вивчення законів і правил;
- 4) уроки застосування знань на практиці;
- 5) уроки формування практичних умінь і навичок;
- 6) уроки повторення і узагальнення матеріалу.

Кожен тип уроку має внутрішній зміст – методику вирішення окремих дидактичних задач на кожному етапі уроку. Методика – це найбільш мобільна частина кожного уроку, тому що методи, прийоми і засоби навчання використовуються на уроці в різних співвідношеннях, послідовності і взаємозв'язку.

Інтегровані уроки в початковій школі дають можливість підводити учнів до усвідомленої і емоційно пережитої потреби міркувати і висловлювати свої думки на запропоновану тему. Діти мають можливість застосовувати при цьому арсенал своїх знань, життєвий досвід, зробити власні, нехай незначні, але дуже необхідні кожній дитині, висновки та пошукові відкриття [7, с.49].

Інтегрований урок об'єднує блоки знань із різних навчальних предметів, тем навколо однієї проблеми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприймання, мислення,

почуттів учня, що дає змогу пізнавати певне явище різнобічно, досягати цілісності знань. Такий урок потрібно спрямовувати на розкриття загальних закономірностей, законів, ідей, теорій, відображених у різних науках і відповідних їм навчальних предметах. Він забезпечує формування в учнів цілісної системи уявлень про діалектико-матеріалістичні закони пізнання навколишнього світу у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості і сприяє поглибленню та розширенню знань учнів, діапазону їх практичного застосування.

Отже, навчально-виховна система початкової освіти поєднує процеси навчального пізнання й діяльності учня, а інтегрований підхід до навчання дає змогу враховувати цю особливість початкового етапу навчання за допомогою вибору відповідної тематики, добору змісту нового матеріалу, способів і засобів оволодіння ним. Відповідно інтегровані уроки дають відчутні результати у розвитку пізнавальних здібностей молодших школярів: вносять у звичайну систему уроків новизну, знімають суворі кордони предметного викладання, допомагають дітям сприймати важливі поняття, явища цілісно й водночас різнобічно.

1. Браже Т.Г. Интеграция предметов в современной школе / Т.Г.Браже //Литература в школе. – 1996. - № 5. – С. 150-154.
2. Гончаренко С.У., Козловська І.М. Теоретичні основи дидактичної інтеграції / С.У. Гончаренко, І.М. Козловська // Педагогіка і психологія. – 1997. - № 2. – С. 9-18.
3. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). – К. : Райдуга, 1994. – 62 с.
4. Іванчук М.Г. Основи технології інтегрованого навчання в початковій школі: навч. метод. Посібник / М.Г.Іванчук. – Чернівці: Рута, 2001.- 120 с.
5. Педагогіка : Учебное пособие для студентов пед. учеб. заведений / В. А. С л а с т е н и н, И. Ф. И с а е в, А. И. М и ш е н к о, Е. Н. Ш и я н о в. – 3-е изд. – М. : Школа – Пресс, 2000. – 512 с.
6. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах / О.Я.Савченко. - К. : «Магістр - 8», 1997. – 256 с.
7. С т у п а р и к Б. М. Національна школа: витоки, становлення / Б.М.Ступарик. – К. : ІЗМН, 1998. – 336 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Тритяк А.В. III курс, факультет педагогіки та психології
Ткаченко О.М., д.п.н.*

*Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, м. Кіровоград, Україна*

Стаття присвячена актуальним проблемам використання елементів театральної педагогіки у початковій школі. Автор роботи звертається до визначення поняття «театральна педагогіка», виокремлює її елементи, узагальнює вимоги до застосування елементів театральної педагогіки в початковій школі. Теоретичні підходи до розв'язання проблеми та аналіз сучасної педагогічної практики застосування окремих елементів театральної педагогіки в початкових класах визначили методику проведення експериментального дослідження проблеми, загальні результати якого висвітлено у статті. Робота завершується висновком та перспективами вивчення проблеми.

Ключові слова: театральна педагогіка, елементи театральної педагогіки, елементи театральної педагогіки в педагогічному процесі початкової школи.

THE USE ELEMENTS OF THEATER PEDAGOGY IN ELEMENTARY SCHOOL

The article is devoted to topical problems of the use of elements of theatrical pedagogy in the elementary school. The author refers to the definition of "theatrical pedagogy", identifies its elements and summarizes requirements for the use of elements of theatrical pedagogy in the elementary school. Theoretical approaches to the solution of problems and analysis of current pedagogical practices on individual elements of theatrical pedagogy in the primary school defined the methodology of the pilot study problem, the General results of which are reflected in the article. The paper ends by the conclusion and prospects of studying the problem.

Key words: theatre pedagogy, theatre pedagogy elements, elements of theatrical pedagogy in the pedagogical process of elementary school.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій висуває перед освітою нові завдання, що потребують перегляду її змісту, оновлення форм, методів та прийомів навчання, яке має бути спрямоване не тільки і не стільки на засвоєння готових знань, а на можливість

продукування нових знань, на розвиток креативності, гнучкості мислення, на моделювання нових способів діяльності, розвитку здібностей людини. Вирішення цих завдань успішно відбувається за умови інтеграції змісту різних педагогічних наук, зокрема дидактики, теорії виховання та педагогіки театральної.

До визначення поняття «театральна педагогіка» зверталися такі вітчизняні й зарубіжні науковці, як В. Ц. Абрамян, Ю. П. Єлісовенко, І. А. Зязюн, Т. В. Коляда, Г. В. Крісті, Ю. Л. Львова, О. В. Мігунова, Г. І. Переухенко, С. І. Сафарян, В. А. Соколова. Елементи театральної педагогіки розглядали у своїх працях К. С. Станіславський та М. П. Чехов. Вимоги до використання елементів театральної педагогіки в школі висували В. М. Букатов, П. М. Єршов, А. П. Єршова, В. О. Ільєв, інші. Проблема застосування елементів театральної педагогіки в початковій школі поки знаходиться на стадії розробки, що й зумовило мету даної статті.

Театральну педагогіку як «самостійну галузь педагогічної науки, яка спирається на методологічні й теоретичні положення загальної педагогіки, має свій об'єкт, предмет і методи дослідження, поняттєво-категорійний апарат і вивчає процес духовного та естетичного розвитку театральних фахівців в умовах їхнього навчання і виховання», розглядає В. Ц. Абрамян [1, 7].

Більшість дослідників, коли пишуть про елементи театральної педагогіки, мають на увазі спеціальні системи, створені К. С. Станіславським та проаналізовані М. П. Чеховим. Ці системи породжені бажанням людини свідомо володіти власним психофізичним апаратом, зокрема й у «запропонованих обставинах», співвідносити свої дії з діями партнера, пізнати природу творчості та її механізми.

До переліку творчих елементів, що вивчає театральна педагогіка, як зазначає Н. В. Серєда, належать: увага до об'єкта, пам'ять на відчуття та створення на цій основі образного бачення, уява, здатність до взаємодії, логічність та послідовність дій і почуттів, відчуття правди та віра, почуття ритму, чарівність, витримка, м'язова свобода та пластичність, володіння голосом і вимовою, уміння впливати словом. Оволодіння цими елементами творчості приводить до творчого самопочуття, яке складається із взаємопов'язаних елементів: активної зосередженості (сценічна увага); вільного від напруги тіла (сценічна свобода), правильної оцінки запропонованих обставин (сценічна віра), бажання діяти, що виникає на цій основі (сценічна дія) [2, 48–49].

Педагоги-практики застосовують у своїй педагогічній діяльності різноманітні елементи театральної педагогіки, які сприяють розвитку творчих здібностей дітей, формуванню їхньої сміливості, розкутості, підвищенню комунікативних здібностей. Наприклад, С. Михайленко починає впроваджувати елементи театального мистецтва з першого класу. Вони входять у життя школярів через розмаїття розвивальних дидактичних ігор. Л. Зоріна застосовує театралізацію з метою розвитку усного мовлення дітей – потреби уникнення повторів, слів-паразитів, «нукання», доречного використання слів.

А. Жернова використовує ігрову діяльність, театральну гру на уроках читання математики, природознавства, що перетворює вивчення цих предметів на цікаве заняття, сприяє розвитку зосередженості, спостережливості, уваги, витримки. Т. Борщаківська, усвідомлюючи важливість раннього залучення дітей до різних видів мистецтва, систематично проводить театралізовані заняття для дітей. О. Фіцуліна для всебічного розвитку юних акторів, формування їхнього художнього смаку зосереджує увагу в педагогічному процесі на ляльковому театрі. Л. Самсоненко приділяє значну увагу театралізованій діяльності дітей на уроках через їх ознайомлення з різними видами театрів, що сприяє формуванню базових компетентностей учнів.

Реалізація завдань різних програм для початкової школи передбачає розвиток творчих здібностей дітей, їхньої уяви, самостійності у втіленні задуму, участі у театралізованій діяльності, застосування педагогом різних елементів театральної педагогіки. Ці ідеї ми намагались втілити в життя в ході пасивної педагогічної практики.

У контексті проблеми нашого дослідження була проведена експериментальна робота з дітьми молодшого шкільного віку. З метою виявлення початкового рівня сформованості акторських умінь і навиків школярів нами були застосовані такі методи науково-педагогічного дослідження, як бесіда з дітьми, спостереження за театралізованою діяльністю дітей. Перевага в роботі віддавалась спостереженню в природних умовах за самостійно організованими театралізованими іграми дітей. Під час діагностики також приділялась увага вивченню ігрових позицій дітей, розвитку їхньої міміки й пантоміміки під час виконання ними спеціально запропонованих етюдів та театралізованих вправ. З цією метою проводилися такі ігри та психологічні етюди: «Мімічна гімнастика», «Програвання ситуації»,

«Роздум», «Круглі очі», «Квітка», «Солоний чай», «Чарівні острови», «Клумба і садівник», «Лисичка прислухається», «Сердитий дідусь». Такі вправи та етюди сприяють розвитку у дітей уміння передавати свій емоційний стан за допомогою міміки і жестів.

Результати експериментальної роботи засвідчили, що в театралізованих іграх діти вчаться імітувати характерні рухи казкових персонажів; осягають художньо-образні виражальні засоби – інтонацію, міміку, пантоміму; розвивають творчу самостійність у відтворенні образу. Для забезпечення творчих виявів дитини в різних видах діяльності, важливо збагатити її життєвий досвід яскравими мистецькими враженнями, сформувані потрібні знання та вміння. Саме тому важливо змалку залучати дітей до літератури, музики, театру. Щоб театральні творчі завдання викликали активність дітей, потрібно спиратися на безпосередній живий досвід учнів; вони повинні проводитися в атмосфері радості, несподіванки, удачі, з установкою на щирий, діловий контакт; стиль поведінки педагога повинен сприяти прояву творчості учнів; роль педагога, як і в рольовій грі: організатор, учасник, помічник, глядач.

Отже, театральна педагогіка – це розділ педагогіки, що вивчає систему методів, прийомів і форм, які забезпечують розвиток природних задатків учнів та вдосконалення педагогічної техніки майбутнього вчителя. Застосування елементів театральної педагогіки у початковій школі дає змогу цілісно розвивати особистість з одночасним залученням свідомості, почуття і дії, допомагає зробити процес навчання привабливим і радісним. Цінним у визначеному процесі є розвиток акторських здібностей дітей. Організація формування окремих груп акторських умінь у молодших школярів виступає перспективною вивчення проблеми дослідження.

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка: навч. посіб. / Володимир Цолакович Абрамян. – К.: Лібра, 1996. – 224 с.
2. Серета Н. В. Елементи театральної педагогіки у формуванні педагогічної майстерності / Н. В. Серета // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2011. – № 2. – С.48 – 54.

ПОЕТАПНІСТЬ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Тютюненко О.М., студентка 6 курсу Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Степанюк К.І. к.п.н., доцент Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

- В умовах глобалізації та інтеграції процесів розвитку суспільства перспективним напрямом є модернізація системи освіти у контексті особистісно зорієнтованого навчання. У системі професійної підготовки майбутніх учителів проектування навчальної діяльності посідає важливе місце. Робота над проектом здійснюється відповідно до структури проектної діяльності, а саме: вибір теми проекту, розподіл завдань по групам, самостійна робота учасників проекту, захист проектів. Проектна діяльність майбутніх учителів початкової школи розглядається нами як взаємозв'язок таких етапів: мотиваційного, теоретичного та результативного. Запропонована у статті поетапність дозволяє створити атмосферу доброзичливості, інтелектуальної співтворчості викладача та студентів.

Ключові слова: проект, проектна діяльність, структура проектної діяльності, етапи проектної діяльності студентів.

PHASED OF PROJECT ACTIVITY OF FUTURE TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL

In the context of globalization and integration processes of social development perspective direction is the modernization of education in the context of personal study. The system of training of future teachers design learning activities has an important place.

Work on the project is carried out according to the structure of the project, namely the choice of the theme of the project, distribution of tasks in groups, independent work project participants, protection projects. Project activities of future teachers of primary school before us as the relationship of stages: motivation, theoretical and effective. Article staged to create an atmosphere of goodwill, intellectual co-creation of the teacher and students.

Key words: project, activity, project activity, stages of project activity.

Соціальні зміни у розвитку суспільства потребують модернізації системи освіти у контексті особистісно орієнтованого навчання. Сьогодні моделюється нова стратегія реконструкції змісту, методів і форм освітнього процесу. У зв'язку з цим, проектна діяльність стала визнаною технологією практико зорієнтованої моделі освіти.

У системі професійної підготовки майбутніх учителів робота над проектами посідає важливе місце. Зокрема, Г. Селевко визначає вимоги, яким до студентських проектів:

- практична цінність;
- проведення студентами самостійних досліджень;
- непередбачуваність як у процесі роботи над ним, так і на стадії його завершення;
- гнучкість з точки зору швидкості його виконання;
- вирішення актуальних проблем;
- навчання студентів відповідно до їх здібностей;
- сприяння налагодженню взаємодії між суб'єктами навчання [1].

Мета нашої статті - розглянути особливості поетапного здійснення проектної діяльності майбутніми учителями початкової школи.

На основі ґрунтовного вивчення джерельної бази (В.Краєвський, Ю. Кулюткін, М. Махмутов, М. Поташник, Н. Селиванова, С. Сисоєва, Г. Сухобська, Н. Талізіна, В. Якунін та ін.) з проблем структури процесу проектування, ми вважаємо основними такі етапи означеного явища: вибір теми проекту, розподіл завдань по групам, самостійна робота учасників проекту, захист проектів.

Так, у дослідженні С. Сисоєвої визначено етапи методу проектів та описано діяльність учителя та учнів на кожному з них. Вчена розглядає таку структуру проектної діяльності:

- вибір теми проекту (у межах визначеної тематики), його типу, кількості учасників;
- учителю необхідно продумати можливі варіанти проблем;
- проблеми висувуються учнями за допомогою вчителя (запитання, ситуації тощо);
- розподіл задач по групах, обговорення можливих методів дослідження, пошуку інформації, творчих рішень;
- самостійна робота учасників проекту щодо вирішення індивідуальних чи групових дослідницьких, творчих задач;
- захист проектів; колективне обговорення, експертиза, оголошення результатів зовнішньої оцінки, формулювання висновків [2, с.30-31].

Поетапне здійснення проектної діяльності майбутніми учителями початкової школи розглядається нами як взаємозв'язок таких етапів: мотиваційного, теоретичного та результативного. Коротко розглянемо кожен з них.

Мотиваційний етап передбачає визначення проблеми, формулювання мети проекту, обґрунтування актуальності проблеми. На цьому етапі студентам надається можливість скласти план діяльності для розв'язання означеної проблеми. Ефективним методом на мотиваційному етапі є створення проблемних ситуацій, що забезпечує підвищення інтересу студентів та включення у пошукову діяльність.

Теоретичний етап характеризується активною діяльністю студентів, формулюванням завдань проекту, результату та кінцевого продукту проекту, плануванням послідовності власних дій. Цей етап є основним для розробки проекту, тому майбутнім учителям початкової школи пропонується самостійна робота.

Результативний етап дозволяє реалізувати проект. За потребою студентам надається інструкція з етапами діяльності. У процесі обговорення проектів слід звернути увагу на доцільне застосування прийомів та засобів педагогічної діяльності, оцінити діяльність групи взагалі та кожного учасника зокрема.

Підсумовуючи зазначимо, що реалізація проектної діяльності майбутніх учителів початкової школи за визначеними вище етапами дозволяє:

- спрямувати студентів на пряму підготовки „Початкова освіта” на застосування в навчальному процесі початкової школи проектного методу навчання з метою розвитку особистості молодших школярів;
- сформулювати спрямованість майбутніх учителів початкової школи на постійне підвищення дослідницького потенціалу, збагачення власних знань, умінь і навичок з організації проектної діяльності та їх застосування в початковій школі;

- створити атмосферу доброзичливості, інтелектуальної співтворчості викладача та студентів на етапі презентації та оцінювання проектної діяльності, вміння досвідчено організувати взаємодію у процесі виконання проектів.

1. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособ. / Г. К. Селевко – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

2. Сисоєва С. Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів / Світлана Сисоєва // Підручник для директора. – 2005. – № 9-10. – С. 25-31.

РЕФЛЕКСІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ВПРОВАДЖЕННІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Шатіло Д. О., 6 курс Інститут психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Ніконенко Т. В., старший викладач*

Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна

У межах нашого дослідження розглянуто психолого-педагогічний феномен рефлексії у працях видатних вчених, розкрито її роль у впровадженні технології організації навчальної взаємодії вчителя та учнів на уроках математики в початковій школі. Описано напрями, за якими доцільно проводити загальну та індивідуальну рефлексії. Запропоновано конкретні методичні прийоми та вправи, які спрямовані на розвиток рефлексивних здібностей молодших школярів.

Ключові слова: рефлексія, технологія організації взаємодії вчителя та учнів, прийоми розвитку рефлексії, рефлексивні вправи.

Within our study examined psychological and pedagogical phenomenon of reflection in the works of eminent scientists reveals role in the implementation of educational technology interaction between teachers and pupils on the mathematics lessons in primary school. Describe the ways in which appropriate to the overall and individual reflection. A specific instructional techniques and exercises aimed at developing reflective abilities of younger pupils.

Keywords: reflection, technology of interaction between teachers and pupils, methods of reflection, reflective exercises.

Входження України до європейської спільноти передбачає докорінні зміни не лише в питаннях державної політики загалом, а й у питаннях освіти зокрема. Усе це потребує постійного вдосконалення кваліфікації педагогічних кадрів. У такій ситуації важливою складовою є розвиток професійно важливих якостей особистості професіонала – теоретичного мислення, комунікативних, креативних та рефлексивних здібностей [2, с. 4].

Видатні вчені Ш. О. Амонашвілі, І. Д. Бех, Л. Коваль, О. Я. Савченко, В. В. Серіков, С. І. Подмазін, І. С. Якиманська та ін. наголошують на необхідності перетворення учня з об'єкта навчання в суб'єкт. Це стає можливим завдяки організації навчальної взаємодії вчителя та учнів. Дослідження рефлексії в психології здійснювались Б. Г. Ананьєвим, Л. С. Виготським, С. Л. Рубінштейном та ін.

Мета нашого дослідження — визначити роль рефлексії у впровадженні технології навчальної взаємодії вчителя та учнів на уроках математики в початковій школі.

У загальному розумінні рефлексія – це довольна увага до змісту власної свідомості. Рефлексія особистості виявляється в її здатності критично оцінювати свої дії та змінювати відповідно до цього мислення та діяльність [3, с. 157].

Сутністю технології організації навчальної взаємодії вчителя та учнів є повага до особистості дитини; побудова навчання на основі активної діяльності всіх її учасників; організації діалогу, де педагог і учні виступають партнерами; створення комфортного освітнього середовища тощо [1, с. 51].

Технологія організації навчальної взаємодії вчителя та учнів реалізується на різних етапах уроку за певних умов, однією з яких є рефлексивний підхід до організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Ефективність організації активної взаємодії всіх суб'єктів навчально-пізнавального процесу залежить від здатності вчителя рефлексивно ставитися до себе та своєї професійної діяльності, а також його вміння розвивати такі здібності у дітей. Розвиток рефлексивної культури особистості молодшого школяра стає можливим за умови створення комфортного навчального середовища [1, с. 56]. Крім того, рефлексію учнів можна достатньо ефективно розвивати за допомогою таких прийомів.

1) виділення критеріїв оцінки; *(Як треба поводитися на уроці, щоб вчитель*

поставив "5");

2) розвиток критеріального оцінювання; (*"Оціночна драбинка". Поставити сонечко на тій сходинці, на яку ви поставили б себе при виконанні завдань*);

3) виявлення причин для подолання наявних труднощів, параметрів отриманих знань, умінь, навичок (*Незакінчені речення. Дітям потрібно закінчити речення. Наприклад: Мені було легко виконати завдання, тому що ... Я легко впораюся із завданням, якщо ... Мені важко оцінити роботу, тому що ... Я виконав завдання*);

4) самооцінка своєї роботи на уроці (*Оцініть свою роботу на уроці. Чому ви поставили собі таку оцінку?*);

5) визначення самооцінки учнів (*Розшифрувати оцінку вчителя (письмово, усно). Оцінка дана у вигляді значка*).

На уроках математики в початковій школі рефлексивний підхід реалізується через:

- розширення функцій учнів;
- перетворення учня з "виконавця" на організатора власної діяльності;
- підвищення самостійності молодших школярів у процесі навчальної діяльності.

Здійснити рефлексію навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках математики найбільш доцільно на етапі узагальнення отриманих знань та підведення підсумків. Таким чином, учителю разом із учнями слід повернутися до початку уроку та з'ясувати, на які питання, що виникли на початку, тепер можна відповісти, а які так і залишилися без уваги. Також доцільним є залучення молодших школярів до контролю та самоконтролю.

Підводити підсумок уроку математики в початковій школі можна за допомогою "Рефлексивного екрана" (мультимедійного чи на дошці) та вправ "Плюс-мінус-цікаво" (письмово або усно), "Кольорова рефлексія" тощо.

"Рефлексивний екран" доцільно застосовувати для швидкої рефлексії багатьма учнями. Школярі по черзі висловлюються одним реченням, початок якого записаний на "екрані". Наприклад, висловлювання можуть бути такими: *Сьогодні я дізнався..., Було цікаво..., Було складно..., Я виконував завдання..., Я зрозумів, що..., Тепер я можу..., Я відчув, що..., Я отримав..., Я навчився..., У мене вийшло ..., Я зміг..., Я спробую..., Мене здивувало..., Урок дав мені для життя..., Мені захотілося....*

Вправа "Плюс-мінус-цікаво" розроблена Едвардом де Бонно, доктором медицини та філософії Кембриджського університету. За допомогою цієї вправи вчитель має змогу поглянути на урок очима школярів, проаналізувати його з точки зору цінності для кожного учня. Якщо вправа виконується письмово, учням пропонується заповнити таблицю з трьох стовпчиків.

У стовпчик "П" (плюс) записується все, що сподобалось на уроці. У стовпчик "М" (мінус) – записується все, що не сподобалось на уроці, було нудним, незрозумілим, інформація, яка здалась учневі непотрібною. У стовпчик "Ц" (цікаво) – молодші школярі мають вписати цікаві факти, про які дізналися на уроці. Також учні можуть задати питання вчителю у письмовій формі [5].

"Кольорова рефлексія". Цю методику варто застосувати, коли немає часу проводити розгорнуту рефлексію. На кожному уроці учням роздаються картки трьох кольорів, а наприкінці учень здає картку того кольору, який відповідає оцінці минулого уроку. Ця рефлексія може бути й анонімною.

Картка червоного кольору означає "я задоволений уроком, він був корисним для мене, я багато, з користю працював на уроці й отримав оцінку, на яку заслуговую. Я розумів усе, про що йшлося на уроці".

Картка жовтого кольору означає: "Урок був цікавим, здебільшого, корисним, я брав активну участь у ньому, зміг виконати багато завдань. Під час уроку мені було досить комфортно".

Картка зеленого кольору говорить: "Користі від уроку я отримав мало, розумів небагато з того, про що говорилося на ньому, домашнє завдання я не зрозумів, до відповідей готовим не був".

Загальна та індивідуальна рефлексія на уроці здійснюється за такими напрямками: діяльнісний підсумок уроку (що ми з вами встигли зробити?), розвивальний підсумок уроку (чого ви навчились, на яку сходинку піднялися, у чому стали розумнішими, дорослішими, сильнішими?), змістовний підсумок уроку (на які питання, що були поставлені на початку та в процесі уроку, змогли дати відповідь, які з визначених проблем змогли вирішити?), емоційний підсумок уроку (кому з учнів ви б хотіли подякувати за співпрацю, емоційну

підтримку вашої роботи, конкретні результати, можливо, окремим учням, а можливо, й усьому класу?) [4].

Отже, рефлексія є важливою умовою впровадження технології організації навчальної взаємодії вчителя та учнів на уроках математики в початковій школі. Вона дає змогу міцніше засвоїти здобуті знання і налагодити зворотній зв'язок між суб'єктами навчання.

1. Коваль Л. В. Сучасні навчальні технології в початковій школі : навч.- метод. посіб. / Людмила Вікторівна Коваль. - Донецьк: ТОВ «Юго – Восток, Лтд», 2006. – 225 с.
2. Орлова І. В. Тренінг професійного самопізнання: теорія, діагностика і практика педагогічної рефлексії / Ірина Володимирівна Орлова. – Спб.: Речь, 2006. – 128 с.
3. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: навчальний посіб. для магістрантів і аспірантів. / Л. Г. Подоляк, В.І. Юрченко – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.
4. Сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://freeref.ru/wievjob.php?id=489028>
5. Сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://collegu.ucoz.ru/publ/49-1-0-5376>

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА БАТЬКІВ ЯК ОДИН ІЗ ВАЖЛИВИХ КОМПОНЕНТІВ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

*Віталія Шкелебей, студентка V курсу
Русин Г.А., к.п.н., доцент*

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

В даній статті розглядається педагогічна культура батьків як один з важливих компонентів у формуванні особистості молодшого школяра. Розкриваються поняття «педагогічна культура батьків» та «педагогічна освіта батьків». Аналізуючи педагогічну культуру сім'ї як зміст взаєностосунків між батьками і дітьми через включення механізмів різних видів їх діяльності і втілення в цій діяльності моральних категорій. Виховання батьків повинно ґрунтуватися на принципах демократизації і гуманізації, воно має зміцнити віру батьків у професійну компетентність, тактовність і доброзичливість вихователя, учителя його вміння зрозуміти і допомогти у вирішенні конкретних проблем, взаємодії з ними.

Ключові слова: педагогічна культура батьків, педагогічна освіта батьків, учитель, молодший школяр

In this article the pedagogical culture of parents as an important component in shaping the personality of the younger student. Revealed the concept of "pedagogical culture of parents" and "pedagogical education of parents." Analyzing the pedagogical culture of family as a content relationship between parents and children through inclusion mechanisms for different types of activities and the implementation of this moral categories. The educating parents should be based on the principles of democratization and humanization. The educating has strengthened the faith of parents in professional competence and kindness educator.

Keywords: pedagogical culture of parents, pedagogical education of parents, teacher, younger students

Актуальність дослідження. Педагогічна культура родини завжди відображає певний рівень досягнень суспільства в галузі навчання і виховання підростаючих поколінь. Вона включає у себе такі характерні ознаки, як рівень інтелектуального і духовного розвитку батьків, глибину знань та обізнаності в різних сферах людської діяльності, конкретні педагогічні уміння, найважливішим з яких є спілкування.

Враховуючи сучасний стан соціально-педагогічних умов виховання дітей в сім'ї, в Інституті проблем виховання АПН України розроблено Комплексну програму формування педагогічної культури сучасної сім'ї. Базовою методологічною основою програми є завдання, визначені Конституцією України, Законодавством України про сім'ю і шлюб та про освіту, Концепцією державної сімейної політики, Національною доктриною «Освіта XXI століття», «Українська родина», «Репродуктивне здоров'я».

Сучасна українська сім'я, пристосовуючись до економічних, соціальних і культурних змін в країні, повною мірою не реалізує своїх головних функцій, насамперед виховну (педагогічну). Зростання психологічного напруження, збільшення кількості стресових ситуацій деструктивно впливає на зміст і характер культури батьків та їх спілкування з дітьми.

Аналіз наукових досліджень. Проблемами педагогіки і психології виховання дитини в сім'ї і шляхами вдосконалення педагогічної культури батьків займалися такі педагоги

минулого, як Я.А.Коменський, П.Ф.Лесграф, А.С.Макаренко, С. Русова, Ж.-Ж.Руссо, Г.С.Сковорода, В.О.Сухомлинський, В.Я.Титаренко, К.Д.Ушинський.

Сучасні проблеми сімейного виховання дітей різного віку досліджують Т.Ф.Алексєєнко, О.М.Докукіною, К.Ю.Журбою, Т.В.Кравченко, Т.М.Плахотник, Л.В.Повалій, В.Г.Постовим, М.М.Слюсаревським, С.В.Голстоухова, О.Л.Хромова.

Мета статті – розглянути важливість педагогічної культури батьків у формуванні особистості молодшого школярів.

Основний зміст. В концепції «Сім'я і родинне виховання» розкриті значення сім'ї в суспільстві, найвищі виховні ідеали сім'ї (праця, духовність, громадянство), досвід національного виховання, провідні напрями та методи сімейного виховання (особистий приклад батьків, режим навчання, праці та відпочинку дітей та ін.), методологічні засади педагогічної культури батьків.

Що ж таке «педагогічна культура» та «педагогічна освіта батьків»?

Педагогічна культура батьків – це складова загальної культури людини, яка втілюється в творчій виховній діяльності і сприяє формуванню духовно багатой і всебічно розвинутої особистості. Рівень сформованості педагогічної культури є визначальним у роботі вихователя, вчителя та виховній діяльності батьків; характеризує зміст їхніх взаємин з дітьми; забезпечує самопізнання, саморозвиток, самовдосконалення особи шляхом засвоєння набутого людством досвіду виховання молодих поколінь [5, 126].

Педагогічна освіта батьків – складне інтегративне, динамічне особистісне утворення, яке визначає тип, стиль і способи поведінки батьків у виховній діяльності. Педагогічна культура батьків характеризується певною сумою знань з психології, педагогіки, фізіології, гігієни тощо; вміннями та навичками, набутими в процесі виховання дітей та догляду за ними, здатністю синтезувати інформацію, що надходить з різних джерел, оволодівати методами сімейного виховання. Педагогічна культура батьків у різних життєвих ситуаціях може виявлятися в комплексі або окремих її складових [3, 246].

Виховання батьків визначається як формування мотиваційної, змістової і конструктивної підсистем; поліпшення механізму регулятивних систем, які пов'язані з умовами реалізації виховної діяльності сім'ї.

Мотиваційна підсистема (або мотиваційний компонент системи) являє собою сукупність потреб, інтересів, бажань, планів, програм, спонукань. Виховна діяльність завжди опосередкована інтересами і може реалізовуватись без використання механізму емоцій. Формування мотиваційного компонента передбачає стимулювання інтересів, цілеспрямованості, бажань молодих батьків з урахуванням сукупності установок особистості, а також визначення мети виховання молодших школярів в умовах сім'ї, складання відповідних планів і програм.

Змістова підсистема передбачає забезпечення батьків надійними і усвідомленим знаннями психолого-педагогічного мінімуму виховання дітей. Змістовий компонент педагогічної культури молодих батьків визначається завданнями сімейного виховання молодших школярів. Основні з них такі:

1) турбота про здоров'я дитини, нормальний розвиток її почуттів і сприймання (органів зору, слуху, нюху, смаку...);

2) піклування про всебічний розвиток дитини, формування її мовлення, елементарних знань та уявлень про навколишній світ за допомогою казок, пісень, лічилок, примовок, загадок, скоромовок, прислів'їв тощо;

3) формування ціннісних орієнтацій у дитини з позицій добра, справедливості, гуманності, чесності, почуття власної гідності;

4) створення сприятливої трудової атмосфери співробітництва;

5) залучення дитини до народних традицій, до активної участі у всенародних і сімейних святах.

Конструктивний компонент являє собою сукупність всіх видів, форм, умінь, навичок особистості, прийомів, методів, що використовуються у виховній діяльності батьків. Він передбачає практичне вміння творчої реалізації оновлених компонентів і параметрів педагогічної культури в практиці сімейного виховання.

Складний за структурою та динамічний характер педагогічної культури молодих батьків зумовлює необхідність дотримання у процесі її формування таких вимог:

- цілісного підходу до вибору сукупності засобів, що забезпечують формування всіх компонентів педагогічної культури ;
- урахування рівнів педагогічної підготовленості батьків і їх індивідуальних особливостей;

- досягнення наступності в поповненні знань і тісного їх взаємозв'язку з особистою практикою виховання дітей кожного з молодих батьків [4,136].

Виходячи із зазначеної структури, можемо аналізувати педагогічну культуру сім'ї як зміст взаємостосунків між батьками і дітьми через включення механізмів різних видів їх діяльності і втілення в цій діяльності моральних категорій.

Реалізація будь-якої моральної категорії міри в її конкретних характеристиках, тобто абсолютно конкретного уявлення про те, що робити, як це робити і для чого це потрібно робити саме так, а не інакше. Таке обґрунтування взаємодії з іншою людиною (в нашому прикладі батьків з дитиною) являє собою процес прийняття рішення про рівень такої взаємодії, а також про міру впливу як на дитину, так і на себе.

Виховання батьків повинно засновуватися на принципах демократизації і гуманізації, воно має зміцнити віру батьків у професійну компетентність, тактовність і доброзичливість вихователя, його вміння зрозуміти їх і допомогти їм у вирішенні конкретних проблем, взаємодії з ними тощо [2,81].

У своїй педагогічній освіті батьки повинні побачити можливості розвитку спілкування і спільної діяльності з дитиною, зробити свою педагогічну позицію більш адекватною, гнучкою, прогностичною.

Не менш важливо, щоб стосунки батьків і педагогів вибудовувалися на партнерських засадах, оскільки успішно виховувати дітей можуть лише батьки, які поважають себе. Це вимагає від педагогів поваги до них і створення умов, за яких батьки зможуть найплідніше виявити свої позитивні якості та здібності, звільнитися від хибних поглядів щодо виховання своєї дитини. Саме за таких умов педагог зможе пробудити у батьків інтерес до самопізнання і самовиховання.

Психологічний аналіз показує, що діти, представляючи невід'ємну частину суспільства, молодших його членів, прагнуть жити загальним життям із дорослими. Як інструмент виховань дитячий колектив організується дорослими [2,102].

Формування людини як особистості жадає від суспільства постійного і свідомо організованого удосконалювання системи суспільного виховання, подолання застійних, традиційних, стихійно сформованих форм.

Досягти мети у взаємодії з батьками педагог зможе за умови правильно налагодженого педагогічного спілкування з ними, яке повинно відбуватися за дотримання таких правил:

- щирий інтерес до батьків вихованців, особистісний підхід до проблем сімейного виховання у спілкуванні з ними;

- залучення батьків до оцінювання успіхів дитини, прогнозування перспектив її розвитку;

- заохочення батьків до участі у спільній роботі з дитиною і педагогом, колективом дошкільного закладу;

- вміння вислуховувати батьків, намагання зрозуміти їхні проблеми, допомогти прийняти обґрунтоване педагогічне рішення;

- доброзичливість, оптимістичність, привітність у стосунках з батьками [1,127].

Висновок. Отиже, батьки повинні відчувати щире повагу до них як до особистостей, зацікавленість їхніми думками і справами. На сьогодні вкрай необхідна система підготовки молодих людей до сімейного життя, озброєння їх знаннями і вміннями в галузі формування повноцінної сім'ї і виховання дітей. Без піднесення психолого-педагогічної культури батьків немає сенсу говорити про здорове суспільство.

1.Ващенко Г. Виховний ідеал: Підручник для вихователів, учителів та українських родин / Г.Ващенко. Брюссель – Торонто – Нью-Йорк – Лондон – Мюнхен: Видавництво Центральної управи Спілки Української Молоді.-1976. – 376 с.

2. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси / О.Вишневецький. – Львів, 1996. – 238 с.

3.Педагогічний словник для молодих батьків / За ред. В.Г.Постового. – К.: ДЦССМ, 2002. – 348 с.

4.Постовий В.Г. Сучасна сім'я та її педагогіка / В.Г.Постовий. - К., 1994. – 284 с.

5.Родинно-сімейна енциклопедія / За ред. Ф.С.Арват, В.М.Благіна. – К. : Богдан, 1996. – 314 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УРОКІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

*Штогрин І.П. 3 курс, Педагогічний інститут
Гоцуляк К.І., к.п.н., викладач кафедри
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті розглядаються інтерактивні технології навчання, інтерактивні методи навчання, приведено приклади їх використання, виокремлено проблему вдосконалення форм організації процесу навчання, зазначено доцільність використання сучасної інноваційної технології інтерактивного навчання, зокрема, інтерактивної дошки. Розглянуто сучасні інтерактивні навчальні технології в тих моделях, які доцільно застосовувати у викладанні трудового навчання, а також ігрову модель навчання, яка повинна реалізовувати комплекс цілей: забезпечення контролю виведення емоцій, надання дитині можливості самовизначення, надання можливості висловлювати свої думки.

Ключові слова: інтерактивні методи, інтерактивні технології кооперативного навчання, технології колективно - групового навчання, технології ситуативного моделювання, інтерактивна дошка, «мікрофон», «мозковий штурм».

APPLICATION INTERACTIVE TEACHING METHODS AS ONE OF THE WAYS TO IMPROVE LESSONS OF LABOR STUDIES

in the article the interactive teaching technologies, interactive teaching methods, brought examples of their use, singled out the problem of improving the forms of learning, indicated the feasibility of using innovative technology of modern interactive learning, including interactive whiteboard. The modern interactive educational technologies in those models, which should be applied in the teaching of labor training and playing learning model, which must implement a set of goals: to provide output control emotions, giving the child the possibility of self-determination to enable voice their opinions.

Keywords: interactive methods, interactive technology cooperative learning technologies collectively - group training, situational modeling technology, interactive whiteboard, «microphone», «brainstorming».

Уроки трудового навчання – це напружена, науково організована й результативна праця всіх учнів у співтворчості з учителем, яка розвиває творчі здібності учнів, сприяє здобуванню знань учнями самостійною роботою думки, диференціює та індивідуалізує процес навчання, стимулює роботу з додатковою літературою, розвиває аналітичне мислення, вміння робити узагальнення, формує в учнів навички самооцінки та самоконтролю своєї навчальної діяльності [1].

Інтерактивні технології кооперативного навчання.

Розглянемо сучасні інтерактивні навчальні технології в тих моделях, які доцільно застосовувати у викладанні трудового навчання.

Робота в парах. Цей метод особливо ефективний на початкових етапах навчання учнів роботі у малих групах. Його можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети. За умов парної роботи всі діти в класі отримують рідкісну за традиційним навчанням можливість говорити, висловлюватись. Робота в парах дає учням час подумати, обміняти ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед класом. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію [4].

Використання такого виду співпраці сприяє тому, що учні не можуть ухилитися від виконання завдання. Під час роботи в парах можна швидко виконати вправи, які за інших умов потребують великої затрати часу.

Також існують ще такі методи як:

Ротаційні (змінювані) трійки.

Два - чотири - всі разом.

Карусель.

Робота в малих групах.

Акваріум.

Технології колективно-групового навчання.

До цієї групи належать інтерактивні технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу.

Мікрофон. Різновидом загально групового обговорення є метод «мікрофон», який надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

Існує ще низка таких методів як:

Обговорення проблеми в загальному колі.

Незакінчені речення.

Мозковий штурм.

Аналіз ситуації.

Вирішення проблем.

Дерево рішень.

Технології ситуативного моделювання.

Модель навчання у грі – це побудова навчального процесу за допомогою включення учня в гру.

Використання гри в навчальному процесі завжди стикається з протиріччям: навчання є завжди процесом цілеспрямованим, а гра за своєю природою має невизначений результат (інтригу). Тому наше завдання при застосуванні гри у навчанні полягає у підпорядкуванні гри, визначеній дидактичній меті [2].

Ігрова модель навчання покликана реалізувати ще й комплекс цілей: забезпечення контролю виведення емоцій, надання дитині можливості самовизначення, надихання і допомога розвитку творчої уяви, надання можливості зростання навичок співробітництва в соціальному аспекті, надання можливості висловлювати свої думки.

Використання інтерактивної дошки на уроці.

Все гострішою стає проблема вдосконалення форм організації процесу навчання, знаходження відповіді на запитання «як навчати, як створити умови для розвитку та самореалізації особистості в навчальному процесі». Як, залишаючись в рамках класно-урочної системи, підвищити ефективність навчального процесу, досягти високого інтелектуального розвитку учнів, забезпечити оволодіння ними навичками саморозвитку особистості [5].

Значною мірою цього можна досягти, використовуючи інтерактивну дошку.

Інтерактивна дошка - коштовний інструмент для навчання всього класу. Це – візуальний ресурс, який може допомогти вчителям зробити уроки живими і привабливими для учнів.

Вчителі, що почали працювати з інтерактивною дошкою, відзначають позитивні зміни в об'ємі матеріалу, що сприймається учнями. Вони стверджують, що з використанням інтерактивної дошки встигають піднести більше інформації за менший час, і при цьому учні активно працюють на уроці і краще розуміють навіть найскладніший матеріал.

Інтерактивна дошка стає незамінною річчю для викладання будь – якого предмету, особливо трудового навчання [3].

Отже, інтерактивні технології відіграють важливу роль у сучасній освіті. Їх перевага в тому, що учні засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка), в класах збільшується кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал.

Учні займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає їхній інтерес в отриманні знань. Значно підвищується особистісна роль вчителя - він виступає як лідер, організатор. Але треба зазначити, що проектування і проведення уроку за інтерактивними технологіями потребують, перш за все, компетентності в цих технологіях учителя, його вміння переглянути і перебудувати свою роботу з учнями. Аналогічно за певних умов проводяться й інші інтерактивні вправи.

Слід також відзначити, що такі елементи технологічного уроку трудового навчання як тема, мета, актуалізація життєвого досвіду учнів, завдання уроку, мотивація та рефлексія мають складати основу його структури і знаходитись в тісному дидактичному взаємозв'язку.

1. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Метод. посібник / Авт. укл.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: АПН, 2002. – 56с.
2. Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання : Метод. посібник / А. Панченков, О. Пометун, Г. Ренех. – К.: А.П.Н., 2001. – С. 72.
3. Падалка О. С. Педагогічні технології. / О.С.Падалка. – К.: Укр. енциклопедія, 1995. – 156с.
4. Падалка О. С. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Наук.-метод. посібник. / Падалка О. С., Л. В. Пироженко. – К.: А.С.К., 2006. – 124с.

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Яременко А.О. 3 курс, психолого-педагогічний факультет
Мірошніченко Т.В., кандидат педагогічних наук*

*Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Полтава,
Україна*

У статті проаналізовано психолого-педагогічний потенціал казкотерапії як ефективного методу навчання, виховання і особистісного розвитку молодшого школяра. Охарактеризовано види казок, що використовуються у казкотерапії щодо специфіки їх застосування у навчально-виховному процесі школи I ступеня.

Ключові слова: казка, казкотерапія, навчально-виховний процес початкової школи, молодші школярі.

THE FAIRYTALE THERAPY AS AN INNOVATIVE METHOD OF YOUNG SCHOOLCHILDREN TRAINING AND EDUCATION

The article analyzes the psychological and pedagogical potential of fairytale therapy as an effective method of learning, education and personal development of young schoolchildren. It describes the main types of tales used in fairytale therapy on the specifics of their use in educational process of school the First stage.

Keywords: tale, fairytale therapy, the educational process of elementary school, young schoolchildren.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки актуальності набуває проблема розробки та впровадження ефективних інноваційних методів, прийомів, засобів впливу на особистість, спрямованих на активізацію навчально-пізнавальної та емоційно-чуттєвої сфери молодшого школяра, створення психологічно комфортного середовища взаєморозуміння, довіри, відкритості у навчально-виховному процесі. Одним із методів досягнення окреслених завдань є використання в початковій школі гуманістично зорієнтованої технології – казкотерапії.

Проблемі використання казкотерапії у роботі з дітьми та підлітками присвячені наукові дослідження таких сучасних учених, як Л. Банкул, О. Бреусенко-Кузнєцов, І. Вачков, О. Гавриченко, А. Гнезділов, Т. Грабенко, О. Деркач, Т. Зінкевич-Євстигнеєва, Л. Короткова, Н. Сакович, О. Федій, Д. Фролов, О. Хомякова, О. Хухлаєва, Т. Яценко та інші.

Казка здавна вважається найдавнішим психолого-педагогічним методом навчання і виховання дітей, зокрема дошкільного та молодшого шкільного віку через потужний вплив на їх емоційно-чуттєву та морально-духовну сферу.

Одним із перших в українській педагогічній науці казкові сюжети та образи застосував виданий педагог-гуманіст В. Сухомлинський, який надавав казці особливого значення у вихованні, навчанні, розвитку і формуванні особистості дитини. Яскравим прикладом використання казкотерапії є створення в Павлишській середній школі «Кімнати казки», основною метою якої було забезпечення особливої казкової атмосфери, що сприяла глибшому проникненню у чарівну, захоплюючу країну казки. Також видатний педагог визначив у казкотерапевтичному процесі поєднання двох пріоритетних напрямків виховання: естетичного («Казка невіддільна від краси, сприяє розвиткові естетичних почуттів, без яких неможливе благородство душі, щира чуйність до людського нещастя, горя, страждань» [3, с. 177]) і патріотичного («Казка – благодатне джерело виховання любові до Батьківщини, яке нічим не можна замінити. Патріотична ідея казки – в глибині її змісту; створені народом казкові образи, що живуть тисячоліття. Доносять до серця й розуму дитини могутній творчий дух трудового народу, його погляди на життя, ідеали, прагнення. Казка виховує любов до рідної землі вже тому, що вона – творіння народу» [3, с. 177]).

Як зазначає О. Федій, ефективність казкотерапевтичного методу в роботі з учнями виправдовується такими положеннями: 1) казка – один із засобів, що дозволяє об'єднати дорослого та дитину, дає можливість зрозуміти один одного; 2) казка дає слухачеві необхідну гаму переживань, які викликають добрі, серйозні почуття; 3) казка – це засіб соціалізації дитини, що допомагає увійти в суспільне життя, адаптуватися в ньому та самовиразитися у соціумі; 4) казка – це вид мистецтва, що має своєрідну терапевтичну

функцію, яку Арістотель означив терміном «катарсис» - очищення душі, зняття стресу, заспокоєння; 5) казка має профілактичну функцію (виховання здорового способу життя) [4, с. 63].

За численними дослідженнями, казкотерапія здійснює потужний вплив на розвиток та формування особистості. І. Євтушенко визначає такі механізми впливу казки на особистість: наслідування поведінки героя, ототожнення (ідентифікація) себе з персонажами, проєкція власних переживань на героя, катарсис та сублімація як наслідок переживань подій казки [2, с. 59-60]. Дослідник відводить казкам велике значення у розвитку внутрішнього світу дитини. Ототожнюючи себе з казковими персонажами, учень здатний самотійно приймати рішення, розуміє, що таке добро і зло, любов і ненависть, страждання, неспокій.

Відомий російський казкотерапевт Т. Зінкевич-Євстігнеєва виділяє такі переваги казкотерапії: охоплення широкого вікового діапазону – від 3-х років без обмежень верхньої межі; широкий спектр рішення різноманітних психолого-педагогічних проблем; синтез різноманітних новітніх психолого-педагогічних підходів, що дозволяє на його основі надавати ефективнішу допомогу; можливість використання її як ефективного методу навчання школярів, у разі адаптації в її рамках навчальних програм; структурна гнучкість – можливість реалізації як в цілому, так і окремими елементами чи блоками, в залежності від мети педагогічної роботи [1]. Учена обґрунтовує концепцію комплексної казкотерапії, що базується на 5 видах казок: художніх, дидактичних, психокорекційних, психотерапевтичних, медитативних.

У художніх казках показано єдність природи і людини, представлено ідею про те, що навколишній світ є живим, кожний об'єкт має право на своє власне життя.

Дидактичні казки доцільно широко застосовувати у початковій школі, оскільки вони створюються з метою засвоєння навчального матеріалу, узагальнення та систематизації набутих знань, умінь і навичок учнів. При створенні дидактичної казки використовується принцип одухотворення абстрактних символів (цифр, звуків, букв, знаків арифметичних дій тощо). Т. Зінкевич-Євстігнеєва пропонує такий алгоритм створення дидактичної казки-завдання:

1) введення в казкову країну, в якій живе одухотворений символ, розповідь про вдачу, звички, життя в цій країні;

2) руйнування благополуччя. У ролі руйнівника можуть виступати злі казкові персонажі (дракон, Кошій), стихійні лиха (ураган, злива), важкий емоційний стан (нудно, сумно, відсутність друзів);

3) звернення до дитини: щоб відновити країну, потрібно виконати навчальне завдання [1].

Особливістю психокорекційних казок є здійснення продуктивного виховного впливу на вирішення дітьми і підлітками психологічних проблем, наслідком якого є зміна у поведінці дитини і розуміння нею правил поведінки без сторонньої допомоги з боку дорослої людини (педагога, психолога, батьків). У психокорекційних казках дитині пропонується моделі поведінки, які він може використовувати для подолання емоційних та поведінкових відхилень та дискомфорту.

Метою використання психотерапевтичних казок у роботі з молодшими школярами є розкриття глибинного змісту подій, надання психолого-педагогічної підтримки, позбавлення дитини від негативних переживань, пов'язаних з конкретною проблемною ситуацією або психоемоційною травмою (розлучення батьків, смерть близької людини тощо). У цих казках часто порушуються питання, які стимулюють процес особистісного зростання. Психокорекційні казки доцільно включати у зміст уроків «Основи здоров'я», «Я у світі», а також проводити у межах програми позаурочних занять.

Медитативні казки можна використовувати педагогом для зняття психоемоційного напруження, з метою профілактики у дітей перевтоми на уроках, розвитку особистісного потенціалу. Ця група казок спрямована на створення умов для оптимального налагодження взаємодії дитини з оточуючими. Основне завдання медитативних казок полягає в тому, щоб навчити дитину прислуховуватись до себе, своїх почуттів та станів. Особливістю медитативних казок є відсутність конфліктів і злих героїв.

Отже, казкотерапія як інноваційний метод навчання і виховання учнів має великі можливості у формуванні позитивної навчальної мотивації, морально-духовному, особистісно творчому розвитку молодших школярів через потужний вплив казки на їх емоційно-чуттєву сферу.

1. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Практикум по креативной терапии / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева, Т. М. Грабенко. – СПб. : Речь : Сфера, 2001. – 400 с.
2. Євтушенко І. В. Використання казок в роботі психолога / І. В. Євтушенко, С. М. Аврамченко. – К. : Марич, 2011. – 96 с.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 3. – 669 с.
4. Федій О. А. Естетотерапія / О. А. Федій. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 256 с.

Психолого-педагогічні та соціальні умови формування особистості молодшого школяра в гірському середовищі

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА ЕТНОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА В ГІРСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

*Будник У. О. 4 курс, Інститут туризму
Гуменюк Г. М., к.п.н.*

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
Івано-Франківськ, Україна*

У статті обґрунтовано значення соціально-педагогічних та етнографічних чинників у формуванні та розвитку особистості в Українських Карпатах. Наголошується на впливі природно-ландшафтних особливостей краю, традиційних народних ремесел і промислів, прогресивних релігійних обрядових традицій на гармонійний розвиток школяра. Автор визначає також вплив різних видів туризму на становлення особистості майбутнього підприємця, здатного до ефективного природокористування та бережливого ставлення до природного середовища.

Ключові слова: розвиток особистості, туристична індустрія, етнографічний туризм, сільський зелений туризм, природне середовище.

SOCIAL AND EDUCATIONAL AND ETHNOGRAPHIC FACTORS IN THE FORMATION OF THE PUPIL IN MOUNTAIN ENVIRONMENT

The article rightly mentioned socio-educational and ethnographic factors in the formation and development of personality in the Ukrainian Carpathians. It is emphasized on the impact of natural and landscape features of the region, traditional crafts and trades, progressive religious ritual traditions of the harmonious development of the student. The author determine the impact of different types of tourism on the formation of the individual entrepreneur, who has careful attitude to the natural environment.

Key words: personal development, tourism industry, ethnographic tourism, green tourism, the environment.

У світовій туристичній індустрії актуальною є проблема розвитку національного ринку туристичних послуг. Україна має значний потенціал для туристичного бізнесу. Великі можливості для розвитку різних видів туризму є в Українських Карпатах. Це зумовлено унікальними природними, історико-культурними, етнографічними, економічними особливостями гірського регіону. Розвиток туризму суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання тощо. За підрахунками Всесвітньої туристичної організації, у 2001 році за кількістю прибуття іноземних туристів Україна займала 22 місце у світі (5,8 млн. осіб, що становить близько 1% від світових туристичних прибуттів). За прогнозними розрахунками щодо розвитку в'їзного туризму в Україні до 2010 року, його чисельність зросте до 12,1 млн. осіб; прогноз на 2020 рік – 15,0 млн. осіб. Однак сьогодні ці можливості в країні реалізуються лише частково. Для успішного розвитку туризму в Українських Карпатах необхідно змінити, передусім, у свідомості людей ставлення до природного довкілля, зокрема численних підприємців, користувачів природних ресурсів, туристів тощо.

Мета статті – висвітлити соціально-педагогічні та етнографічні чинники формування особистості школяра в гірському середовищі Українських Карпат.

Процес сталого розвитку, як зазначають сучасні вчені, починається з виховання у дітей гуманістичного, природозберігаючого ставлення до природи, що ґрунтується на здоровому глуздові, на народних звичаях і традиціях [2]. Саме в сім'ї і школі в свідомість зростаючої особистості закладається усвідомлення й формується переконання потреби

шанобливого ставлення до навколишнього світу. Для мешканців гірського краю в Українських Карпатах характерне особливе ставлення природного середовища.

У “Концепції української школи Прикарпаття” Р. Скульський чітко виокремлює низку специфічних особливостей, що властиві цьому регіону, значну частину якого займають гірські хребти, схили яких вкриті смерековими, мішаними та буковими лісами, на верхівках гір розташовані розлогі полонини, а між хребтами протікають швидкі гірські потоки й ріки з численними водоспадами. Різнобарвна природа краю сприяла накопиченню величезного досвіду спілкування людини з природою, внаслідок чого сформувались багатотисячолітні традиції дбайливого господарювання [3].

Одна з найістотніших рис гірського краю, за Концепцією, полягає в тому, що тут переважає україномовне населення, а значить, рідна мова, в тому числі діалектична, зберегла свою самобутність. Тому соціокультурні умови краю впливають на формування мовної грамотності людини, передусім любові до рідної мови та культури. На відміну від інших регіонів України, в гірській місцевості, зокрема на Гуцульщині, добре збереглися традиційні народні ремесла і промисли, прогресивні релігійні обрядові традиції, що теж позитивно впливає на формування зростаючої особистості.

Життя гірських мешканців – Галичини, Буковини і Закарпаття – відображене в самобутній народній творчості та мистецтві, що певним чином використовуються у навчанні та вихованні дітей в умовах гірського регіону. Як зауважує О. Будник, «складні умови життєдіяльності зумовили те, що горяни багато часу змушені проводити в самотності (жінки залишаються одні на господарстві, коли чоловіки косять сіно чи рубають ліс, а полонинський пастух від сходу до заходу сонця спілкується з природою). Тому вони знаходять розраду в народній пісні, що відповідає їхньому настрою, творять поетичне слово». Так, на Гуцульщині існує специфічний жанр фольклору – коломийки та співанки, які автор вважає оригінальним педагогічним засобом формування народознавчих компетентностей в учнів гірської школи [1, с. 189]. Для розвитку туристичної індустрії надзвичайно цікавою є місцева архітектура, що, поруч із системою наукових знань про карпатський край (історію, говірку, народну творчість, природу, господарство, мистецтво, традиції тощо), сприяє гармонійному формуванню особистості.

Вважаємо, що розвиток особистості дитини в гірському краї варто здійснювати з урахуванням також традиційних господарських традицій місцевих жителів. Приміром, через вузькі долини гірських річок споруджували дерев'яно-кам'яні загиби для укріплення берегів, особливо в місцях різких поворотів течії (кашиці). Повінь у Карпатському краї (наприклад, липень, 2008 р.) засвідчила об'єктивну потребу у відродженні та продовженні давніх традицій природокористування, а також бережливого ставлення до навколишнього середовища. Ці знання є важливими для сучасного розвитку господарства в цьому регіоні, зокрема туристичної індустрії.

У сучасних умовах особливого розвитку набув *сільський зелений туризм* – відносно новий для України тип відпочинку в сільській місцевості, під час якого туристи мають змогу пізнавати природу, культуру та історію краю, займатися активним відпочинком. Сільський відпочинок особливо приваблює мешканців мегаполісів, щоб краще вивчити справжні національні традиції та насолоджуватися природою в екологічно чистих краях. Приміром, у Карпатах існують цікаві традиції – шукати квітку едельвейса як символу кохання, зустрічати світанок високо в горах, ловити рибу, прогулюватися полониною, збирати білі гриби, кататися на конях, відчувати тишу сільської місцевості, знайомитися з традиціями, народними промислами, смакувати українську національну їжу від простого сільського населення. За даними статистики, у сфері сільського туризму в Карпатах працюють близько 1100 сімей з різним рівнем якості обслуговування. Власне інтенсивний розвиток цього виду туризму особливо потребує належного ставлення до навколишнього світу, адже подорожні не завжди це розуміють. А саме природний ландшафт позитивно впливає на формування особистості, передусім, дитини, що розвивається.

Важливим чинником у формуванні особистості школяра в гірській місцевості слугує *ностальгічний туризм* – це тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання без провадження оплачуваної діяльності в місці перебування, головною мотивацією якого є ностальгія, тобто туга за батьківщиною. Історія карпатського краю тісно пов'язана з численними міграціями її громадян, тому є перспективи для розвитку саме ностальгічного туризму. Адже діаспора завжди має бажання відвідати рідний край. Тому важливим є розроблення цікавих екскурсійних ностальгічних турів до Західної України представників української діаспори з США, Канади, Австралії, Франції та інших країн, вихідців із Карпат. Іноземних туристів приваблюють гостинність та багата культурна спадщина місцевих

жителів. Отож, особистість, що мешкає в гірському краї, має змогу спостерігати, спілкуватися з представниками різних країн, допомагаючи пізнати етнографічні, психологічні, економічні, демографічні та інші особливості розвитку цього регіону. За таких умов створюється полікультурне туристичне середовище, що передбачає не лише підвищення світоглядної культури місцевих мешканців, а й формування в них толерантності, належного ставлення й розуміння представників інокультур з дошкільного віку.

З розвитком *пізнавального екскурсійного туризму* створюються умови для ознайомлення відвідувачів з традиціями гірського краю. Приміром, цікавими для туристів є такі заходи: Міжнародний фестиваль “Різдво в Карпатах”, Космацький великдень в с. Космач Косівського району, Свято ковалів у м. Івано-Франківську, Фестиваль “Писанка” в м. Коломия, Полонинське літо в с. Верхній Ясенів Верховинського району, Фестиваль екстремальних видів спорту “Мізунська Звигода” в с. Новий Мізунь Долинського району, Міжнародний гуцульський фестиваль, Свято хліба в м. Івано-Франківськ, Бойківська ватра в Рожнятівському районі та Свято меду в Долинському районі Івано-Франківщини та ін.

Отже, в сучасних умовах в Українських Карпатах склалися сприятливі соціально-педагогічні та етнографічні особливості для формування особистості школяра засобами туристичної діяльності. Власне ностальгічний чи сільський зелений туризм містить значний потенціал не лише для залучення інвестицій у гірський регіон, а й розвиток екологічної та економічної активності зростаючого покоління, підприємливості, полікультурної грамотності, духовно-морального зростання тощо.

1. Будник О. Б. Теоретичні засади формування народознавчої компетентності учнів в умовах гірської школи / Олена Будник // Гірська школа Українських Карпат : науково-методичний журнал. – 2007. – № 2-3. – С. 187–189.
2. Копчак Ю., Хрущ О., Копчак Л. Вплив природного середовища і способу господарювання на формування психології горян / Ю. Копчак, О. Хрущ, Л. Копчак // Гірська школа Українських Карпат, 2013. – № 10. – С. 30–33.
3. Скульський Р. П. Концепція української школи Прикарпаття / Р. П. Скульський // Радянська освіта. – 20 листопада 1990 р. – № 92 (4105). – С. 2–3.

СУЧАСНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Довбенко М.І. студентка III курсу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Україна

Москаленко Ю.М. к. ф.н., професор ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У статті досліджуються проблеми створення комунікативного середовища як базової основи формування особистості. Виділені основні інформаційні процеси в сучасній Україні, проаналізована загальна структура інформаційно-комунікативних технологій. Представлені проблемні сфери, де не в повній мірі забезпечується доступ учнівської та студентської молоді до електронних комунікацій та інформаційних ресурсів. Надано оглядовий аналіз діючих директивних документів у освітній сфері та проектів різноманітних державних актів, що перебувають на стадії узгодження. Звернута увага на необхідність формування інформаційної культури особистості як передумови її успішної адаптації в інформаційному суспільстві.

Ключові слова: сучасні комунікації, інформаційно-комунікаційні технології, ІКТ-компетентність, інформаційне суспільство, соціальні мережі, інформаційна культура.

MODERN COMMUNICATION AND ITS INFLUENCE ON IDENTITY FORMATION

The issues of creation of communication environment are researched in the article as basis of identity formation. It outlines the main information processes in modern Ukraine and the general structure of information and communication technologies. The article stresses on complicated fields where the access of young people, namely pupils and students, to electronic communications and information resources are not fully provided. The current legal regulations and pending projects of education field are overviewed. The article emphasizes on the necessity to develop information culture of individual as prerequisite to successful adaptability in the information society.

Key terms: modern communication, information and communication technologies, ICT-competence, information society, social media, information culture.

У сучасній науці особливої популярності набуває концепція творення інформаційного суспільства, фундаторами якої виступають американські вчені Збігнев Бжезинський, Даніел Белл, Алвін Тоффлер, німецький філософ Юрген Габермас та, ін. [1,2].

Вони стверджують, що капітал та праця, як основа індустріального суспільства, нині поступають місцем комунікаціям та знанням в новому «цифровому» інформаційному суспільстві. Висувається проект глобальної електронної цивілізації на основі синтезу телекомунікацій, комп'ютерних служб та цифрових технологій. Комп'ютерна революція поступово веде до заміни традиційного друку електронними книгами та газетами, змінює ідеологічні кордони, перетворює безробіття на забезпечене дозвілля. Соціальні і політичні зміни розглядаються в теорії інформаційного суспільства як прямий результат мікроелектронної революції, впливу соціальних мереж на формування свідомості. Перспектива розвитку демократії пов'язується з розширенням сфери комунікацій і доступу до них найширших верств населення. З технологічної точки зору трактується проблема подолання соціальних антагонізмів, відчуженості, дегуманізації. А дослідження у сфері створення штучного інтелекту розглядаються як можливість інформаційного трактування і обґрунтування життєдіяльності самої людини.

На цій підставі провідні експерти називають три оптимальні моделі розвитку інформаційного суспільства:

1. Модель «силіконової долини» - відкрите інформаційне суспільство, детерміноване силами ринку і здорової конкуренції;

2. «Сінгапурська модель» - авторитарне інформаційне суспільство, що розвивається на ринкових засадах;

3. «Фінська модель» - відкрите соціально-контрольоване суспільство, що розвивається на основі досягнення добробуту всіх громадян. [3,с.76]

Сучасний глобальний світ характеризується стрімким розвитком комунікаційних технологій, які створюють різноманітні можливості спілкування та передачі інформації, залучаючи у свій простір все більше користувачів. У Постанові Верховної Ради України від 31 березня 2016 року зазначається, що «інформаційно-комунікаційні технології є одним з найбільш важливих чинників стимулювання економічного зростання та розвитку громадянського суспільства, зайнятості населення, розширення конкуренції і, як наслідок, сприяння поданню «цифрового розриву»» (4.с.6). Вже зараз можна констатувати, що саме рівень технологічного розвитку визначає не лише економічний потенціал країни та якість життя її громадян, а також роль і місце цієї країни в глобальному суспільстві, масштаби та перспективи її економічної та політичної інтеграції з усім світом.

Україна у міжнародних рейтингах посідає: за мережевою готовністю у 2015 році - 71 місце серед 143 країн світу; за розвитком електронного урядування у 2014 році - 87 місце серед 193 держав-членів ООН; за розвитком Інтернету в 2014 році - 46 місце серед 86 країн світу; за розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (далі-ІКТ) - 79 місце серед 167 країн; за електронною торгівлею у 2014 році - 58 місце серед 130 країн; за глобальним індексом кібербезпеки - у 17-й групі країн (серед 29 груп країн). Водночас статистика засвідчує, що для прикладу, кабельним телебаченням в Україні на початок 2016 року було охоплено всього 18,2% домогосподарств, лише 29,8% українських домогосподарств мають доступ до фіксованого широко службового Інтернету. При цьому більш-менш позитивним можна вважати рівень проникнення рухомого (мобільного) зв'язку, який зараз складає (кількість абонентів на 100 осіб) 143%, а також зростанням кількості жителів України, які регулярно користуються Інтернетом – цей показник на початок 2016 року складає 58% [5,с.9].

Отже, незважаючи на наявність значного потенціалу, щодо впровадження сучасних ІКТ в усі сфери життєдіяльності країни, вагомого суспільного запиту на таке впровадження, стан розбудови інформаційного суспільства в Україні є недостатнім і не відповідає стратегічним цілям розвитку нашої держави. Насамперед, це гостро відчувається в сфері освіти і виховання, де ще не подолано цифрову нерівність у доступі учнівської та студентської молоді до електронних комунікацій та інформаційних ресурсів, внаслідок чого повільно зростає рівень комп'ютерної грамотності. Досі в навчальних програмах різноманітних спеціальностей відсутні чіткі та обґрунтовані стандарти ІКТ–компетентності учасників навчального процесу, що призводить до суттєвого відставання від провідних держав. Для прикладу, надто повільно впроваджується в університети України європейські стандарти групи «Information technology–Learning, education and training» (Інформаційні технології для навчання, освіти і тренінгу), внаслідок чого студенти позбавлені права участі в міжнародних інтернет-конференціях, спільних семінарах–тренінгах, дистанційній освіті [6].

В різноманітних дослідженнях, на тему впливу комунікацій на формування особистості, значне місце відводиться проблемі ризиків, що супроводжують процес

інформатизації суспільного життя, особливо серед молоді. Об'єктами критики тут виступають легкодоступні кіно,-теле,-відео-програми з прикладами жорстокості, розпусти, асоціальної поведінки, які, начебто, пропагують ці та інші проблемні сторони життя. Особливо гострим нападкам піддається Інтернет, як джерело нічим необмеженої інформації та ефективний засіб міжособистісного та групового спілкування незалежно від будь-яких вікових, професійних, соціальних, національних та інших особливостей. Характерно, що замість пошуку ефективних форм виховання в новій реально існуючій інформаційно-комунікаційній сфері, цілі інституції задіяні задля впровадження різноманітних превентивних обмежувальних, регуляторних заходів. Навіть в запропонованій вже новій редакції Закону України «Про освіту», щодо створення сучасних методик навчальної та виховної роботи через соціальні мережі, нічого не говориться. Так-само, як і в нині діючих Державних стандартах загальної початкової освіти зафіксовано компетентність з питань інформативно-комунікативних технологій, яку так і не виокремлено в конкретну освітню галузь, а за інерцією віднесено до галузі «Технології».

Відставання в інформаційній сфері, яку майже неможливо сьогодні подолати, ставить Україну в становище держави, яка наздоганяє, а не випереджує чи детермінує розвиток. Тому слід формувати у людей, насамперед у молоді, новий тип культури - інформаційний. Поняття «інформаційна культура особистості» включає сутність мети і спрямування навчального процесу та ефективного результату освітнього впливу на суб'єкт виховання. Інформаційна культура пов'язується зі світоглядом і науковою картиною світу, як засобом його формування. Тому інформаційному впливові надається важлива світоглядна роль. На сучасному етапі переходу від комп'ютерної грамотності до інформаційної культури першочерговим завданням стає набуття навичок нових інформаційних технологій. Нове інформаційне суспільство формує модель інформаційної, толерантної, культурної, високорозвиненої особистості. Саме комп'ютер, зазначає В.Воронкова, «перетворюється на основний твір культури, за допомогою якого людина здійснює діалог культур через століття і простори» [7]. Освіта, насамперед, загальна початкова і загальна середня, стають більш «просторовими» і глобальними, динамічними і особистісноорієнтованими, більш багатоконтактними і різноманітними.

Тому ми повинні йти шляхом формування інформаційного суспільства, в основі якого покладена система комунікацій, що сприяє розвитку інтелектуальних і творчих можливостей особистості.

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования.–М.Аcademia. 1999. – 783 с.
2. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості.–Львів. Літопис. 2000. – 460 с.
3. Почепцов Г.Г. Контроль над разумом.–К.Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2012.–350 с.
4. Голос України від 19.04.2016.-№ 71.
5. Відомості Верховної Ради України від 22.04.2016р.-№ 17.–68с.
6. Банк навчальних комп'ютерних програм «Універсал» [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.universal.net.ua/baza.htm/2/>
7. Воронкова В. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві. [Електронний ресурс].–Режим доступу:uaforeignaffairs.Com/ua/ekspertue-dumka/

**УКРАЇНСЬКА ЕТНОПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ
СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**
*Кирилова Христина Вкурс, Педагогічний інститут
Копчук-Кашецька М. С. к.п.н., доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті автором розкрито основні ресурси української етнопедагогіки, які сприяють соціокультурному вихованню молодших школярів. Обґрунтовано роль української етнопедагогіки в становленні соціокультурної системи виховання, подано етнопедагогічний аналіз ідей та методів народної педагогіки, проаналізовано ключові поняття означуваної проблеми.

Ключові слова: етнопедагогіка, народне мистецтво, соціокультурне виховання, фольклор, казка.

**UKRAINIAN ETHNOPEDAGOGY AS A MEANS
SOCIO-CULTURAL EDUCATION YOUNGERS SCHOOLBOYS**

In the article the author considers the main resources of the Ukrainian ethnopedagogics, contributing to the socio-cultural education of younger schoolboys It substantiates the role of

Ukrainian ethnopedagogics in the formation socio-cultural system of education, filed ethnopedagogy analysis of the ideas and techniques of folk pedagogy, it analyses the key concepts problems.

Key words: ethnopedagogics, folk art, socio-cultural education, folklore, fairy tale.

Постановка проблеми. Звернення до традицій українців зумовлено вихідною теоретичною позицією щодо наявності провідних чинників соціокультурному вихованні особистості. Традиції, звичаї, ритуали, як правило, виховного спрямування стосовно молоді, необхідні для перетворення розвитку особистості. Традиція в перекладі з лат. – «передача», перехід – історична спадкоємність об'єктивних явищ, діалектичний зв'язок між минулим, сучасним і майбутнім станом, що зумовлює певну логіку їх розвитку. На їх основі у сфері масової культурної діяльності функціонують звичаї стереотипізовані форми поведінки, пов'язані з діяльністю практичного характеру, передають підрастаючим поколінням конкретні зразки, традиційні правила позитивної поведінки, виконують роль універсального регулювання стилю й характеру стосунків людей. Їх дотримання служить способом формування моральних якостей.

Аналіз актуальних досліджень. Традиція є одним з головних компонентів історичної пам'яті, яка полягає у здатності людини, соціальних груп, нації, народу пам'ятати й зберігати свою спадщину – природу, культуру, мову, мораль, звичаї, традиції. Традиції народного виховання знайшли своє відображення у педагогічній спадщині Я. Коменського, І. Песталоцці, К. Ушинського, О. Духновича, В. Сухомлинського, сучасних дослідників П. Ігнатенка, Г. Кловак, П. Кононенка, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, Е. Сявавко й ін. Психологічні і соціально-психологічні аспекти впливу образної етнопедагогіки на свідомість молодого покоління з різних точок зору відбито у працях О. Будник, П. Ігнатенка, В. Кононенка, Н. Лисенко, Р. Скульського, М. Стельмаховича й ін. Засвоєння традицій, у тому числі традицій поведінки, має світоглядний характер. Вони засвоюються через особисте сприйняття й набувають індивідуальних рис, сприяють виробленню імунітету проти негативних проявів масової ерзац-культури. Через них формуються потреби, ідеали, переконання, світогляд, на їх основі набуваються перші уроки моралі, виробляються принципи й манери власної поведінки та наслідування.

Мета статті: розкрити потенціал української етнопедагогіки як потужний засіб соціокультурного виховання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Народне мистецтво як засіб соціокультури є однією з творчих сил саморозвитку особи, її буття й розвитку, його конкретною соціокультурною формою виробництва й поновлення гуманістичних цінностей. У творах мистецтва поняття естетичного тісно пов'язане з поняттям духовного, невіддільне від нього, невіддільне від власне етичного. Універсальність мистецтва як суспільної цінності, засобу культури дозволяє йому зосереджувати в собі досвід людської культури як інструмента освоєння навколишнього світу, виявом спадкоємності поколінь. Воно є механізмом упорядкування людських почуттів, їх самоусвідомлення при включенні реципієнта в ситуацію, яка у мистецтві називається ситуацією співучасті. Мистецтво не реалізується, його нема, якщо його засоби не спричиняють виникнення нових почуттів, нових знань. У зв'язку з досліджуваною проблемою беремо до уваги такі основні функції мистецтва, як естетичну, пізнавальну та виховну (А. Зись), зосереджуючи увагу на останній з них, не вдаючись до численних концепцій щодо багатофункціонального впливу мистецтва, зокрема мистецтва слова, на особистість. При взаємодії з мистецтвом особистість під його впливом здійснює саморозвиток особистісних якостей, здібностей, уявлень у напрямку, зумовленому впливом мистецтва. У такий спосіб мистецтво можна розглядати як форму творення й відродження людини, організації її буття та розвитку.

У цілісному психологічному акті впливу мистецтва емоції й почуття виконують роль регулятора зовнішньої поведінки, формують більшість процесів свідомості, від яких залежить власне ступінь вихованості (Ю. Божев, Л. Виготський, О. Лановенко й ін). Емоції, викликані мистецтвом, усвідомлюються суб'єктом на чуттєвому рівні, який при його засвоєнні співвідносить їх з предметом впливу і з життєвими реальностями. Такий вплив мистецтва, особливо на рівні безпосереднього дитячого сприйняття, реалізується його сугестивною пізнавальною, оціночною і гедоністичною функціями. Сугестія, враження від мистецтва переважає, як правило, впливи інших сфер людської діяльності, яких зазнає з дитинства індивід. Під цим враженням відбувається подальше переосмислення художнього змісту твору, вироблення власних уявлень, орієнтирів, позицій, навичок поведінки. Функція

вражаючого впливу (катарсису, за Аристотелем) безпосередньо спрямована на створення емоційного піднесення, співпереживання і внутрішнього облагородження [1; 2; 3].

Для розвитку потенціалу саморозвитку особистості важливий ціннісний зміст мистецтва. Оскільки досвід людських взаємин невичерпний, художній твір не може бути вузько спрямованим, конкретно враховувати ті особливості, яких набуватиме його взаємодія з тим чи іншим реципієнтом. Але художні цінності мистецтва мають здатність наповнюватися щораз новими значеннями, смислами та якостями, залежно від соціального досвіду сприймаючого. У його виховному впливі велику роль відіграє його родова функція – комунікативна. За М. Бахтіним [4], образ мистецтва не містить єдиного змісту, він актуалізується лише при діалозі з іншим смислом, реалізуючи відповідні моменти своєї безкінечності. Діалог викликає переживання, які сприймаються як певна подія, через яку людина входить у світ інших людей [5, с. 23].

Для активізації перетворювальних здібностей особистості художні образи мають включати в себе широкий спектр зображувально-виражальних засобів, достатню багатозначність, які б сприяли пробудженню емоцій та почуттів, застосуванню численних інтерпретацій. На цій основі людина стосовно художнього твору звертається до того, що відповідає її духовним потребам і досвіду, і з доступною повнотою засвоює саме цю частину його мистецького багатства. Звернення до певного твору чи виду мистецтва є одним з часткових проявів вибору, зумовленого внутрішнім світом людини і її індивідуальним особистісним досвідом. Потреба в мистецтві свідчить не тільки про потребу естетичної насолоди, а й про необхідність пізнання непізнаного, розширення світогляду, вирішення проблем, що постають перед особистістю (Ю. Афанасьєв, В. Іванов, О. Олексюк, О. Шудря й ін.). Це потребує засвоєння соціального досвіду у межах індивідуального значення, що дозволяє засвоювати його під впливом сенсорно-психічних реакцій як особистісно значущий власний досвід. Відбувається світоглядна еволюція особистості на шляху самореалізації згідно з її поглядами й переконаннями, а також корекція ціннісних орієнтацій, оскільки мистецтво завдяки загальносприйнятним художнім образам є джерелом, перетворювачем і оберігачем норм і соціальних цінностей суспільства, у тому числі й ідеальних.

Провідне значення у традиційних формах збереження народного досвіду належить фольклору. У сучасній фольклористиці наявні щонайменше чотири основні концепції: а) фольклор – це простонародний досвід та знання, що передаються усно; б) фольклор – це простонародна художня творчість або, за більш сучасним визначенням, «художня комунікація»; в) фольклор – це простонародна вербальна традиція (при цьому з усіх форм простонародної діяльності виділяються ті, що пов'язані із словом); г) фольклор – це усна традиція (за таким підходом фольклор протиставляється літературі) [6, с. 12]. Як бачимо сучасна фольклористика презентує наступні концепції: соціологічну, естетичну, філологічну та теоретико-комунікативну (усна, пряма комунікація). У перших двох випадках ми маємо справу з «широким» використанням цього терміну, а в двох останніх – два варіанти «вузького» його використання. Названі концепції не суперечать одна одній, взаємодоповнюють і підкреслюють найбільш важливий аспект фольклорної спадщини: вербальність та усність.

Використання соціально-педагогічного потенціалу фольклору (на цьому наголошують численні дослідники) ґрунтується на тому, що дитина дошкільного та молодшого шкільного віку духовно розвивається на засадах усної, «дописемної» культури. Відповідно будь-яка форма фольклору несе в собі способи пізнання свого змісту, завдяки чому і освоєння змісту і сприйняття естетично виразної форми відбувається разом. Таким чином, фольклор викликає інтерес з точки соціально-педагогічного засобу виховання як раз своєю універсальністю та багатозначністю, синкретичним характером презентації соціального світу.

Народна художня творчість загалом, а особливо дитячий фольклор демонструють унікальне поєднання життєрадісності й терпіння, сподівання на власні сили, особисту ініціативу і здатність задовольнятися досягнутим. Сприймач народного мистецтва, його реципієнт, націлювався на відчуття самодостатності, незалежності, гідності, намагання добиватися етичного за змістом та естетичного за формою існування у щоденному труді та турботах про ближніх. Уявлення про добро і зло впливали не так з настанов дорослих стосовно дітей, скільки формувалися в них під впливом природного й громадського оточення, щоденної трудової діяльності на очах молодших з їх посиленою участю. Цим самим досягалася єдність моральності, практичності, вправності й естетики буття.

Суттєвою ознакою соціопростору, який образними засобами моделювало, творчо відтворювало словесне мистецтво, було наполягання на єдності людини і природи –

нерозривних союзників у земному співбутті. Народна педагогіка у такий спосіб наполягала на тому, що моральні засади, які формуються на цій основі, мають бути не тільки нормами зовнішньої поведінки, а внутрішнім імперативом загальної вихованості.

Народне мистецтво слова продукує безліч проєктивних моделей, що сприяють прогнозуванню варіантів вирішення соціально-етичних завдань за типових обставин. Ці ситуації, що містять елементи кодування соціальної інформації, у специфічній формі містяться у народних творах. Мистецтво слова, саме являючи певну життєву ситуацію, досвід переживань, почуттів, вражень, тим самим сприймається як невід'ємна частина духовного світу суб'єкта, якщо воно стає ніби продовженням життя особистості, включається у нього необхідною складовою. Як свідчить шкільна практика, найперше В. Сухомлинського, воно тоді викликає в учнів потяг до власної творчості, до продовження діалогу на основі пізнаних через нього життєвих орієнтирів, духовних устремлень, життєвого досвіду сучасників, досвіду попередників, своїх предків. Ця функція задає спілкуванню певний рівень і зміст, його культуру на основі властивої йому гедоністичної функції, здатності об'єднувати реципієнтів мистецтва на основі збудження спільних емоцій, прагнень, переживань [7].

Висновок. Отже, соціокультурне виховання учнів початкової школи за допомогою етнопедагогічних засобів полягає у набутті навичок комунікації та практичної діяльності згідно з моральними настановами, реалізованими в художньо-образному вираженні народної думки з урахуванням вікових особливостей учнів початкових класів.

1. Божко Л. М. Виховання дитячої уяви в художніх образах / Л. М. Божко – К.: ІЗМН, 1997. – 108 с.
2. Выготский Л. С. От младенца до подростка // Мудростьвоспитания: книга для родителей / Сост. Б.М. Бим-Бад, Э.П.Днепров и др. – М.: Педагогика, 1989. – С. 65–97
3. Лавриченко Н. Категорії «соціальність», «духовність» і «моральність» в сучасній педагогічній науці // Шлях освіти. – 2003. – №1. – С.7–11.
4. Бахтин М. Риторика поступка : Серия «Наука убеждать: риторика». – М.: Знание, 1991. – № 9.
5. Савченко О.Я. «Від людини освіченої до людини культури». Ціннісні орієнтації загальноосвітньої підготовки учнів // Рідна школа. – 1996. – №5–6. – С. 2–4.
6. Белкіна Н.І., Борисюк С.О., Дубровина Л.О., Заніна О.М., Кириленко С.В. Орієнтовний зміст виховання в початковій школі : методичні рекомендації / С.О.Борисюк, Л. О. Дубровина, О. М. Заніна, С. В. Кириленко – К., 1996. – 136 с.
7. Сухомлинський В.О. Вибр. Твори в 5 т. – К., 1976.

Компетентнісний підхід до організації навчально-виховного процесу початкової школи

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

**Бабій Марина Сергіївна, студентка 6 курсу
Бінницька К.М., Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
м. Хмельницький, Україна**

:У статті досліджується проблема полікультурної компетентності молодших школярів як теоретичної засади . Полікультурна компетентність розглядається як органічний компонент системи базових компетенцій учнівської молоді. Результат полікультурної освіти ґрунтується на засадах теоретичних знань та об'єктивних уявлень про етнокультурне різноманіття світу. Виділено дидактичні умови, за яких процес формування полікультурної компетентності молодших школярів може бути успішним.

Ключові слова: полікультурна компетентність, полікультурне середовище, молодші школярі

The article presents the problem of formation of the bases of polyculture competence of primary school pupils . Polycultural competence is regarded as an integral component of basic competences of pupils. The result of polycultural education based on the principles of theoretical knowledge and objective views about ethnic and cultural diversity of the world. Distinguished teaching conditions in which the formation of polycultural competence of younger students can be successful.

Key words: polyculture competence, polyculture environment, primary school pupils.

Актуальність теми. Полікультурна компетентність сприяє розвитку знань про навколишній світ і взаємостосунки в поліетнічному суспільстві, а також формуванню

емоційно-позитивного ставлення до представників інших етнічних груп. Полікультурна компетентність допомагає оволодіти загальнолюдськими цінностями, нормами гуманістичної моралі, а також сприяє оволодінню духовними і культурними цінностями свого та інших народів. Загострення суперечностей, об'єктивна потреба суспільства в полікультурно компетентних особистостях та велика сензитивність дитинства до формування позитивних настанов у міжкультурному спілкуванні і відсутність визначених дидактичних умов, що сприяють формуванню полікультурної компетентності доводять актуальність теми.

Мета статті: теоретичний аналіз полікультурної компетентності молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку суспільство ставить перед освітою нові цілі. Сьогодні вже просто неможливо навчати традиційно, адже постійно зростає обсяг інформації, розширюється зміст навчального матеріалу, який необхідно засвоїти дитині. Тому учителю потрібно формувати в учнів самостійність у пізнанні навколишнього світу, розкривати всі резерви активності, застосовувати оптимальні прийоми та методи.

Полікультурна компетентність розглядається як органічний компонент системи базових компетенцій учнівської молоді; формування полікультурних компетенцій здійснюється в просторі полікультурної освіти як цілісного цілеспрямованого процесу, що спеціально моделюється, інтегрується в наявні шкільні програми; враховується соціокультурна специфіка середовища, в якому знаходяться учні, а також враховуються їх етнокультурні та особистісно-індивідуальні особливості [1].

Формування полікультурної компетентності особистості необхідно починати в молодшому шкільному віці, оскільки він є початковим ступенем будь-якої освіти. Коли відбувається інтенсивне накопичення знань про навколишній світ і взаємостосунки в поліетнічному суспільстві, а також формування емоційно-позитивного ставлення до представників інших етнічних груп, що закладають морально-культурні основи формування особистості та її громадянської спрямованості, розпочинається етап формування етнічної ідентичності, який має вирішальне значення для процесу формування полікультурної компетентності [2, с. 18].

Результат полікультурної освіти, ґрунтується на засадах теоретичних знань та об'єктивних уявлень про етнокультурне різноманіття світу, реалізується через уміння, навички і моделі поведінки, які забезпечують взаємодію з представниками різних народів на основі позитивного (толерантного) ставлення до них, а також у процесі набуття досвіду міжкультурної взаємодії, що сприяє ефективній міжетнічній взаємодії в сучасному полікультурному середовищі; структурні компоненти (когнітивний, афективний, операційний, поведінковий).

Враховуючи, що процес формування полікультурної компетентності є тривалим у часі, впродовж усього періоду навчання молодшого школяра необхідно інтегрувати полікультурну інформацію в усі навчальні предмети, оскільки жодна окремо взята дисципліна не може розкрити все етнічне різноманіття [5, с. 296].

Полікультурна інформація повинна органічно входити до дисциплін, що вивчаються ("Математика", "Читання", "Рідна мова", "Я і Україна", "Трудове навчання" тощо), але не відволікаючи від вивчення самого предмету. Для цього треба скласти план перспективної роботи на всі чотири роки навчання дітей у загальноосвітньому навчальному закладі I ступеня, чітко визначивши, про що і на яких уроках, у якому класі необхідно розповідати. Полікультурна інформація має ґрунтуватись на розкритті відмінностей в культурах різних народів, пошуку того спільного, що об'єднує всіх людей. При цьому основним є виділення спільності гуманістичної спрямованості менталітету всіх народів, виявлення загальнолюдських гуманістичних цінностей, які втілюються у різноманітних етнокультурних варіантах. Впровадження зазначеної умови забезпечується формування когнітивного, операційного й афективного компонентів полікультурної компетентності [3].

Доведено, що процес формування полікультурної компетентності може бути успішним за наступних дидактичних умов: забезпечення інтеграції полікультурної інформації із основним програмовим матеріалом навчальних предметів та забезпечення взаємозв'язку навчальної та позанавчальної діяльності у процесі формування полікультурної компетентності. На основі отриманих результатів автор робить загальний висновок про те, що реалізація обґрунтованих дидактичних умов дійсно забезпечує покращення стану сформованості полікультурної компетентності молодших школярів. Формування полікультурної компетентності – це процес, що свідомо організується та керується [4].

Висновки. Таким чином, сучасні науковці розглядають полікультурну компетентність як динамічне особистісне утворення. Володіння полікультурною компетентністю стає невід'ємною складовою професійної майстерності сучасного кваліфікованого працівника.

- 1.Воротняк Л. І. Особливості педагогічної технології формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах / Л. І. Воротняк // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. Сиротенко А. Й. – Хмельницький : ХГПА, 2008. – С. 48–53.
2. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності : погляд з позиції сучасної педагогічної науки / О. Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23. – С. 18– 24.
- 3.Перетяга Л. Є. Дидактичні умови формування полікультурної компетентності молодших школярів : дис. д-ра пед. наук / Перетяга Людмила Євгенівна. – Харків, 2008. – 175 с.
4. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–143.
5. Етнічне різнобарв'я України. Л.Є.Перетяга навчальн. посіб. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г.С.Сковороди. – Харків: Нове слово, 2007. – 296 с.

ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Бандура С.П., магістрант Педагогічного інституту,
Оліяр М.П. к.п.н., доцент, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна*

Формування діалогічної культури молодших школярів є одним із важливих завдань учителя на уроках читання. Діалогічна культура учнів початкових класів ґрунтується на системних знаннях, уміннях і навичках з рідної мови. Учитель формує у школярів уміння користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях. Діалогічна культура формується під час сприймання, відтворення і продукування висловлювань. Таким чином педагог розвиває усі види мовленнєвої діяльності учнів початкових класів. Учитель повинен організувати навчальну діяльність молодших школярів на уроках читання з максимальною ефективністю.

Ключові слова: діалогічна культура, молодший школяр, учитель початкових класів, уроки читання.

THE FORMATION OF DIALOGIC CULTURE OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

The formation of dialogic culture of elementary school students is one of the important tasks of a teacher on his or her lessons of reading. The dialogic culture of elementary school students is based on systematic knowledge, abilities and skills related to their use of their mother language. A teacher helps elementary school students to learn how to use their mother language skills in different life situations. A dialogic culture is formed during perception, reproduction and creation of utterances. This way the teacher helps elementary school students to develop all types of vocal activity. The teacher must organize educational activity of elementary school students on the lessons of reading with maximal efficiency.

Keywords: dialogic culture, elementary school student, elementary school teacher, lessons of reading.

Демократичні зміни, що відбуваються в українському освітньому просторі, зумовлюють сучасне осмислення проблеми шкільної мовної освіти та шляхів її реалізації. Сьогодні існує нагальна потреба формування високої діалогічної культури школярів, які були б здатні до спілкування в усіх сферах суспільного життя, досконало володіли літературною мовою і творчо нею послуговувалися як органічним засобом самоствердження та самовираження.

Теоретичні засади дослідження означеної проблеми склали положення теорії діяльності (Б. Ананьєв, П. Анохін, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін, В. Зінченко, М. Каган, Г. Костюк, Н. Кузьміна, О. Леонтєв, М. Лісіна, Б. Ломов, А. Петровський, С. Рубінштейн, Ю. Татур та ін.), загальна теорія мовленнєвої діяльності (Л. Варзацька, М. Вашуленко, І. Зимняя, О. Леонтєв, М. Львов, О. Реформатський, Л. Щерба та ін.), принципи комунікативної спрямованості в навчанні мови та формуванні різних груп комунікативних умінь (Л. Виготський, О. Горошкіна, М. Жинкін, О. Копусь та ін.), дослідження процесуального аспекту вивчення мови (А. Каніщенко, Т. Ладиженська, М. Львов, Т. Рамзаєва, Н. Скрипченко, Л. Федоренко та ін.).

У Державному стандарті загальної початкової освіти зазначено, що комунікативна компетентність є стратегічно важливою для мовного компонента початкової освіти, «вона є невід'ємним елементом структури змісту освіти і цілісною системою, що передбачає оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності, основами культури усного і писемного мовлення, базовими вміннями і навичками використання мови в різних сферах і ситуаціях спілкування». У стандарті зазначено, що діяльнісна лінія комунікативної компетентності школярів, «забезпечує формування загальнонавчальних умінь і навичок, опанування стратегій, що визначають мовленнєву діяльність, соціально-комунікативну поведінку учнів і спрямовані на розв'язання навчальних завдань та життєвих проблем» [1].

Мовленнєва діяльність - це процес взаємодії людей, що використовують говоріння і слухання, в яких безпосередньо реалізується спосіб формування і формулювання думки за допомогою звукового мовлення. Читання і письмо - складні види мовленнєвої діяльності, оскільки в них відображено не тільки спосіб формування і формулювання думки, а й спосіб фіксації результатів відображення дійсності. Формуючи в учнів потребу в узгодженій спільній діяльності, вчитель включає їх у процес безперервного саморозвитку в умовах взаємодопомоги та взаємопідтримки. При цьому необхідно враховувати вікові та індивідуальні особливості особистості кожного школяра для найбільш успішного розвитку творчих та мовленнєвих здібностей. Таке завдання досягне, якщо мовленнєва діяльність, діалогове спілкування стають стрижнем навчальної роботи на уроках читання.

Щоб формування діалогічної культури молодших школярів на уроках читання було ефективним, цей процес має бути керованим. Треба навчити учнів орієнтуватися в спілкуванні, правильно його планувати і здійснювати. О. Леонт'єв пропонує такий шлях навчання: «... жорстко задати їх (фактори) з самого початку, свідомо накласти обмеження на варіювання цих факторів, підібравши і скомбінувавши їх таким чином, щоб забезпечити оптимальні умови спілкування. А потім, коли в учня будуть сформовані навички та вміння в цій жорстко заданій, керованій ситуації спілкування, потроху знімати накладені обмеження, варіювати фактори і самі ситуації, забезпечити перенесення сформованих умінь і навичок у нові умови спілкування» [2, с. 78].

Дидактико-методичні прийоми організації діалогічного спілкування молодших школярів на уроках читання органічно впливають з його наукових психолого-педагогічних основ. Діалогічне спілкування як взаємодія, що протікає в процесі самореалізації школярів у навчальній діяльності, ефективно формується на основі розкриття творчих резервів учнів. Активізація творчих можливостей учнів спирається на основні положення сучасної парадигми особистісно зорієнтованої освіти в межах діалогової концепції культури.

Одним із методів включення молодших школярів у діалогічне спілкування є гра. Ігрова діяльність - це завжди мотивоване спілкування. Ролі, в яких виступає учень, допомагають йому активізувати свої творчі можливості, сприяють розкриттю і прояву його особистості. Ігрова діяльність учнів створює позитивне емоційне середовище, в якому дитина прагне виявити свої найкращі сторони. Учитель залучає кожного учня до спільної діяльності, продумано розподіляє ролі в грі, використовує прийоми встановлення і підтримання контакту, техніку доцільного управління діалогом. З іншого боку, педагог навчає молодших школярів прийомів діалогу спочатку на основі визначених комунікативних стереотипів, а далі на основі творчих зусиль дітей.

Таким чином, завдання вчителя - організація навчальної діяльності молодших школярів на уроках читання з максимальною ефективністю, послідовне і цілеспрямоване використання всіх можливостей вербальної і невербальної комунікації (інтонація, жест, міміка і т. ін.). Доброзичливість, тактовність учителя, заохочення, схвалення мовленнєвої діяльності дітей допомагають створити особливий мікроклімат у класі, обстановку довіри, впевненості учнів у власних силах і досяжності поставлених цілей.

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/doc/files/news/87/8793/01_ukr.pdf.

2. Леонт'єв А. А. Психологія общенія / А. А. Леонт'єв – М. : Смысл, 1997. – 365 с.

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОНАВЧАЛЬНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Басіста О.П., магістрант Педагогічного інституту,

Оліяр М.П. к.п.н. доцент

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Функції початкової ланки загальноосвітньої школи змінюються в умовах реформування системи освіти в Україні. Завдання формування культури навчальної діяльності молодших школярів стає одним із пріоритетних. Актуальність цього завдання зумовлюється потребами сучасного інформаційного суспільства. Формування умінь молодших школярів учитися є важливою умовою їхньої якісної освіти. Уроки української мови слугують предметною основою для формування загальнонавчальних умінь і навичок учнів початкових класів.

Ключові слова: початкова школа, молодший школяр, культура навчальної діяльності, загальнонавчальні уміння і навички, уроки української мови.

THE FORMATION OF GENERAL EDUCATIONAL ABILITIES AND SKILLS OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS ON THE LESSONS OF UKRAINIAN LANGUAGE

The functions of initial element of elementary school are changing in the conditions of reformation of the system of education in Ukraine. The task of formation of culture of educational activity of elementary school students becomes a priority. The actuality of this task is predetermined by the needs of modern information-oriented society. The formation of elementary school students' abilities to study is the important prerequisite of their high-quality education. The lessons of Ukrainian language serve as a subject basis for the formation of culture of educational activity of elementary school students

Keywords: elementary school, elementary school student, culture of educational activity, ability to study, lessons of Ukrainian language.

В умовах розбудови демократичної Української держави однією з найактуальніших залишається проблема постійно підвищення рівня освіти і культури народу. Тому так гостро стоїть перед школою завдання навчити дітей учитися, самостійно поповнювати знання, орієнтуватися в потоці інформації вже в молодшому шкільному віці. «Починати вчити людину самоорганізації, уміння, якщо це потрібно, «примусити себе» треба в дитинстві і ранньому отрочстві, від 7 до 10-11 років, - писав В. Сухомлинський. – Якщо цей період пропущено, неминуче постане проблема перевиховання» [3, с. 36]. Дослідження учених-психологів засвідчують, що саме у віці від 6 до 10 років формується навчальна діяльність, яка стає провідною в системі всіх видів діяльності дітей. На її основі в молодших школярів виникає «теоретична свідомість і мислення, розвиваються відповідні до них здібності, а також потреби і мотиви учіння» [1, с. 62].

У працях багатьох відомих педагогів минулого та сучасності підкреслюється особлива роль операційної сторони навчальної діяльності молодших школярів. Зокрема, К. Ушинський наголошує, що в початковій школі «дитина виучується вчитися під керівництвом наставника, а це в початковому навчанні важливіше за саме навчання» [4, с. 32]. Отже, початкова ланка сучасної загальноосвітньої школи повинна в першу чергу готувати учнів до самостійного оволодіння знаннями та вміннями, тобто формувати їхню навчальну культуру, яка є одним із чинників загальної культури сучасної людини.

Проблема самостійної навчальної праці завжди була в центрі уваги як педагогів-класиків (Ф.-А. Дістервег, Я. А. Коменський, К. Ушинський, С. Шацький та ін.), так і сучасних науковців (Ю. Бабанський, В. Давидов, Л. Занков, Г. Костюк, О. Савченко, В. Сухомлинський та ін.). Чимало відомих методистів пов'язували процес формування загальнонавчальних умінь молодших школярів з навчанням рідної мови (М. Бунаков, І. Срезневський, Л. Федоренко та ін.).

Для всіх етапів шкільної освіти важливі такі характеристики самостійного учіння школяра: учень сам визначає мету діяльності або приймає ту, яку визначить учитель; виявляє зацікавленість до навчання, докладає вольових зусиль для досягнення результату; вмє організувати свою працю, володіє потрібними знаннями, вміннями, прийомами для

розв'язання завдань, виконує в певній послідовності розумові або практичні дії, операції; усвідомлює свою діяльність, уміє її проаналізувати й прагне вдосконалити.

Теоретичний аналіз поняття «культура навчальної діяльності» свідчить про те, що його ядро утворюють загальнонавчальні вміння й навички. Нові програми загальноосвітньої школи орієнтують учителя на необхідність формування в дітей комплексу передбачених для кожної вікової групи міжпредметних, або загальнонавчальних, умінь і навичок, серед яких виділяють організаційні, загальнопізнавальні, загальномовленнєві, контрольні-оцінні. Культура навчальної діяльності молодших школярів формується шляхом оволодіння організаційними вміннями: організувати робоче місце, точно виконувати вказівки вчителя, планувати навчальні дії, працювати з підручником; загальномовленнєвими: вміння слухати, відповідати, запитувати, міркувати; загальнопізнавальними: спостерігати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати; контрольні-оцінними: діяти за зразком, здійснювати само- і взаємоконтроль, висловлювати оцінні судження.

Щоб успішно оволодіти знаннями, молодші школярі у співпраці з учителем повинні оволодіти всім діапазоном загальнонавчальних умінь і навичок. Вони характеризуються вченими як такі, що мають достатньо широку сферу застосування, формуються і розвиваються в системі декількох дисциплін, в основі мають як предметні (спеціальні), так і прикладні знання, стосуються всіх навчальних предметів [2]. Загальнонавчальні вміння й навички формуються протягом усього періоду початкового навчання, мають міжпредметний характер, а тому час для цієї роботи вчитель знаходить на різних уроках, враховуючи розвивальні можливості тієї чи іншої теми. Водночас спостереження свідчать, що можливості навчальної дисципліни «Українська мова» щодо формування цих умінь у молодших школярів використовуються недостатньо.

З метою формування загальнонавчальних умінь та навичок на уроках української мови вчитель повинен використовувати різноманітні методи: пояснення, бесіду, переконання, демонстрацію, ігрові ситуації, змагання, прийоми стимулювання і вправління дітей у певних діях та ін.. Особливо цінними є сюжетно-рольові та дидактичні ігри, адекватні життєвим ситуаціям і явищам. Школярі з великим інтересом і бажанням виконують завдання, коли вводиться казковий персонаж або створюється казкова ситуація. Діти люблять виступати в ролі вихователя, вчителя, водія, власне учня тощо. Такі ігри повинні проводитися не тільки безпосередньо на уроках української мови, але й у позаурочний час.

Загальномовленнєві вміння й навички – це ще одна умова розвивального навчання, неодмінний його компонент, адже збіднене мовлення учня унеможливує його повноцінну навчальну діяльність. Тому на усіх уроках, у тому числі української мови, учителю варто звертати увагу дітей на зміст сказаного і те, в який саме спосіб можна якомога точніше, повніше, виразніше його передати. Дослідження психологів, дидактів, методистів показують, що формувати загальномовленнєві вміння молодших школярів можна різними шляхами. Спершу учням пропонуються підготовчі вправи, які допомагають їм набути досвіду виконання елементарних мовленнєвих операцій. Потім діти спостерігають, як розмовляє вчитель, тобто використовують практичні зразки моделей мовлення. Зрештою, самостійно вчаться застосувати ті чи інші вміння, зразки мовленнєвої поведінки для вирішення певного мовленнєвого завдання.

Основними методами і прийомами формування контрольні-оцінних умінь і навичок учнів на уроках української мови є: пояснення способу дії, зіставлення зі зразком, оволодіння конкретними прийомами перевірки з опорою на пам'ятку, алгоритмічний припис, самоконтроль, взаємоконтроль.

Таким чином, розвивальний компонент загальної середньої освіти тісно пов'язується з успішним формуванням в учнів умінь самостійно вчитися, критично мислити, прагнути до самопізнання і самореалізації в усіх видах діяльності, оволодівати практичними вміннями й навичками, потрібними для життєвого і професійного вибору. Формування загальнонавчальних умінь – неодмінна умова повноцінного навчання. Процес оволодіння загальнонавчальними вміннями й навичками має міжпредметний характер, у ньому органічно поєднуються і взаємодіють змістовий, мотиваційний і процесуальний аспекти. Поряд із прийомами, що стимулюють дітей до самостійного застосування цих умінь, практикуються спеціальні завдання і засоби навчання дій та операцій, які становлять структуру кожного вміння.

1. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения. Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования / В.В. Давыдов. – М.: Педагогика, 1986. – 240 с.

2. Кодлюк Я.П. Формування умінь вчитися / Я.П. Кодлюк // Навчання і виховання учнів 1 класу: Методичний посібник для вчителів / Упор. Савченко О.Я. — К.: Початкова школа, 2002. — С. 60-77.
3. Сухомлинский В.А. Воспитание и самовоспитание / В.А.Сухомлинский // Сов. педагогика. — 1965. — № 12. — С. 34-40.
4. Ушинский К.Д. Организация первоначального обучения / К.Д. Ушинский // Пед. сочинения в 6 т. — М.: Педагогика, 1988. — Т. 4. — С. 31-35.

ЗАСТОСУВАННЯ ІКТ ПРИ РОБОТІ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

*Бексяк Наталія Ігорівна, студентка групи ПО-64
факультету початкової освіти та філології*

*Іщук Т. В., магістр психології, викладач кафедри педагогіки та психології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, м. Хмельницький, Україна*

Статтю присвячено проблемі застосування інформаційно-комунікаційні технології в роботі з обдарованими дітьми. Проаналізовано особливості цієї технології. Розглянуто компоненти механізму реалізації застосування ІКТ при роботі в практиці загальноосвітнього закладу.

Ключові слова: сучасні ІКТ, обдаровані діти, комп'ютерні технології, інформаційно-комунікаційні технології.

The article is devoted to the application of information and communication technologies in the work with gifted children. The article analyses the peculiarities of this technology. Considered components of the mechanism of implementation of ICT applications at work in the practice of educational institutions.

Key words: ICT, gifted children, computer technology, information and communication technology.

Актуальність проблеми. XXI століття є століттям започаткування створення інформаційного суспільства. Спочатку комп'ютер заповнив світ, а потім набули розвитку інформаційно-комунікаційні технології. Один з напрямків ефективного застосування ІКТ у навчанні є робота вчителя з обдарованими дітьми. Відбувається удосконалення методів, прийомів та засобів навчання, що орієнтовані на роботу з обдарованими дітьми. Розробляються методики виявлення й оцінки обдарованості, з'ясування позитивних і негативних наслідків, що чинять інформаційні технології на психічний розвиток дітей взагалі й обдарованих дітей, зокрема.

Тому **метою** даної статті є показати можливості застосування ІКТ при роботі з обдарованими дітьми.

Стан дослідження проблеми. Проблему розвитку обдарованості у дітей досліджували психологи Ф. Баррон, Б. Блум, Ж. Брюно, Дж. Гилфорд, Дж. Керрол, А.М. Матюшкин, К. Тейлор, П. Торренс, Н.Б. Шумакова В.С. Юркевич та інші.

Особливої уваги заслуговують дослідницькі роботи доктора психологічних наук Ю.З. Гільбуха. Разом із групою вчених ним була розроблена диференційована система навчання, яка дає більші можливості для прояву індивідуальності дитини [3].

Сьогодні вже накопичено значний досвід використання сучасних ІКТ в навчальному процесі школи та ВНЗ, який висвітлено в працях Н.В. Апатової, Н.Р. Балик, В.Г. Болтянського, А.Ф. Верланя, О.М. Довгяло, А.П. Єршова, М.І. Жалдака, Л.В. Занкова, Т.Б. Захарова, О.А. Кузнецова, В.І. Клочка, В.М. Монахова, Н.В. Морзе, С.А. Ракова, Ю.С. Рамського, В.Г. Розумовського, Ю.В. Триуса та інших [4].

Виклад матеріалу. Під ІКТ навчання розуміють сукупність методів, форм і засобів навчання, які базуються на використанні сучасних комп'ютерних засобів і спрямованих на ефективне досягнення поставлених цілей навчання в даній предметній області [2].

Комп'ютерні технології забезпечують оптимізацію навчального процесу за рахунок поєднання властивостей сукупності традиційних інформаційних технологій навчання. За таких умов процес навчання стає більш цікавим, емоційно забарвленим, змістовно інформаційним, динамічним і наочним. Використання комп'ютерної техніки забезпечує індивідуалізацію та диференціацію навчального процесу. В цілому, комп'ютерні технології дають можливість накопичувати та перетворювати інформацію в більш зручному та наочному для школярів представленні. Зокрема, це можна здійснити через використання динамічних екранних картинок, функціональних графіків, узагальнюючих таблиць, діаграм. Не виключається статична оцінка фізичних законів, явищ, фактів.

Робота з обдарованими дітьми найбільш ефективна за реалізації особистісно-орієнтованого підходу до навчання учнів. Учень із об'єкта педагогічного впливу стає суб'єктом творчої діяльності. Такий підхід значною мірою сприяє досягненню більш високого рівня знань й вмінь, розвитку в школярів пізнавальної самостійності та інтересу до вивчення фізики.

Обдарованих дітей характеризує висока самостійність у процесі пізнання. Вони широко використовують «саморегуляційні стратегії» навчання і легко переносять їх на нові завдання. Тому розробка спеціальних комп'ютерних навчальних програм, що розширюють можливості реалізації нових способів і форм самонавчання та саморозвитку. Обдаровані діти потребують запровадженню комп'ютеризації контролю знань. Тоді набуває ваги принцип індивідуалізації навчання необхідного для навчання обдарованих учнів [1].

Так як обдаровані діти часто прагнуть до самостійності у здобуванні знань, то технології ІКТ значно розширюють можливості цього підходу та забезпечують реалізацію зазначених прагнень учнів. Знання комп'ютерних технологій дають можливість задавати пошук наукової інформації, самостійно виконувати творчі задачі, досліджувати явища та процеси у віртуальних дослідах. Спілкування обдарованих дітей завжди є дискусією. Дітьми обмінюються досвідом, гіпотезами своїми науковими пошуками. Вони з задоволенням обговорюють актуальні наукові проблеми, технічні креслення та технології виробництва.

Але педагогам не потрібно забувати, що все це повинно відбуватися під контролем учителя. Крім того, використовувати засоби ІКТ на заняттях з обдарованими дітьми слід досить обережно. Це пов'язано з тим, що досить часто таким школярам притаманна своєрідна, досить вразлива психіка. Далеко не у всіх у них поряд з високим рівнем інтелектуального розвитку наявний такий же високий рівень розвитку психомоторних і комунікативних здібностей.

Отже, одним з найбільш ефективних компонентів, що забезпечують підтримку високого рівня науково-технічного, культурного потенціалу обдарованих дітей є налагодження системи їх пошуку та формування методики навчання обдарованих дітей. Формування такого прошарку випускників шкіл визначає потенціальні перспективи розвитку науки, техніки, економіки, культури в державі. Тому робота шкіл повинна бути націлена на виявлення обдарованих дітей та забезпечення умов для найкращої реалізації їх наукових можливостей. На нашу думку, застосування ІКТ за умов особистісно-орієнтованого підходу забезпечить найкращі результати навчання та становлення наукового світогляду.

1. Бабаєва Ю.Д. Психологія обдарованості дітей і підлітків / Ю.Д. Бабаєва, Н.С. Лейтес, Т.М. Матюріна – М.: Вид. центр «Академія», 2000. – 316 с.
2. Жук Ю.О. Інформатика: освіта і соціум / Ю.О. Жук // Гуцульська школа. – 2000. – № 1-2. – С. 14–15.
3. Гевал П.А. Загальні принципи використання комп'ютера на уроках різних типів / П.А. Гевал // Комп'ютер в школі та сім'ї. – 2000. – № 3. – С. 33–34.
5. Методика проведення лабораторних занять з курсу «Застосування ІКТ у навчальному процесі з математики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу; URL:<http://www.bestreferat.ru/referat-197098.html>.

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ «ВМІННЯ ВЧИТИСЯ» ЗАСОБАМИ ІКТ

Гвоздік Ю.С., студентка ПО – 64

Чернюк С. В., магістр, викладач кафедри педагогіки та психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Хмельницьк, Україна

Стаття присвячена проблемі формування ключової компетентності «вміння вчитися» у навчально-виховному процесі сучасної початкової школи. Проаналізовано особливості компетентнісного підходу в освіті. Розглянуто способи формування компетентності «вміння вчитися» засобами інформаційно-комунікативних технологій.

Ключові слова: компетентнісний підхід, ключова компетентність, компетентність «вміння вчитися», засоби ІКТ, інформаційно-комунікативні технології

The article is devoted the problem of forming the key competence “learning to learn” in educational process of modern elementary school. The features of the competence approach in education are analysed. The methods of formation of competence “learning to learn” by means of information and communication technologies is considered in practice.

Key words: competence approach, key competence, “learning to learn”, ICT tools, information and communication technologies.

Постановка проблеми. Спеціальна комісія ЮНЕСКО оголосила XXI століття століттям освіти, тому саме освітні реформи стають важливою складовою соціальної

політики багатьох держав світу, набувають глобального характеру. Зокрема, у документах ЮНЕСКО фундаментальні завдання освіти такі – навчити: отримувати знання (вчити вчитися); працювати і заробляти (учіння для праці); жити (навчання для суспільного буття); жити разом (навчання для сумісного життя).

Україна спрямовує свою політику на реформування освіти. Стратегія і тактика радикальних змін в освіті України чітко визначені у державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Законі України «Про освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. В них зосереджена увага на необхідності розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій і запровадження сучасних технологій та науково-методичних досягнень у навчальний процес; підготовки нової генерації педагогічних кадрів.

Одним із пріоритетних напрямків освітньої політики держави, в даний час, є перехід до компетентнісного підходу. Проблема формування однієї із ключових компетентностей, «уміння вчитися», обумовлена зростанням потоку інформації, швидкою зміною та необхідністю сучасної людини швидко опрацьовувати її. Уміння вчитися виробляється в практиці навчальної діяльності учнів, уміло керованої вчителем. Тому, перед педагогами стоїть завдання організувати такий навчальний процес, який буде найкраще задовольняти вимоги сьогодення. Оскільки сучасний розвиток людства характеризується переходом на новий етап – інформаційного суспільства, то і навчальний процес має бути модернізований та орієнтований на використання сучасних інформаційних засобів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукову розробку проблеми формування компетентності «уміння вчитися» молодших школярів вагомий внесок зробили такі вітчизняні вчені: А.Л.Андреев, В.А.Болотов, А.А.Вербицький, О.В.Дідик, Е.Ф.Зеєр, Г.К.Селевко, В.В.Серіков, Ю.Г.Татур, А.В.Хуторський, І.А.Зимняя, Д.І.Фельдштейн та ін. А проблему використання інформаційно-комунікативних технологій у навчальному процесі досліджували: Н.В.Морзе, О.Г.Глазунова та ін.

Мета статті – розкрити особливості використання інформаційно-комунікативних технологій в освітньо-виховному просторі школи задля ефективного формування компетентності «уміння вчитися».

Виклад основного матеріалу. Оскільки компетентнісний підхід в освіті перебуває на стадії становлення, то цілком природно, що існують різні його визначення. Він розуміється як: «вид змісту освіти, який не зводиться до психолого-орієнтованого компонента, а передбачає цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання ключових (тобто тих, що відносяться до багатьох соціальних сфер) функцій, соціальних ролей, компетенцій» [4, с. 10]; «Постійна переорієнтація домінуючої освітньої парадигми з переважною трансляцією знань, формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, що означають потенціал здатності випускника до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах багатофакторного, соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційного та комунікативно-насиченого простору» [6, с. 138]; «пріоритетна орієнтація на цілі-вектори освіти: навчання; самовизначення; самоактуалізацію, соціалізацію та розвиток індивідуальності» [7, с. 29]; «підхід, який акцентує увагу на зміст освіти, причому в якості результату розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях» [8, с. 13].

Проаналізувавши численні джерела, можна говорити про те, що компетенція – не безперечне і очевидне явище в освітньому процесі. Компетенція – це не просто набір знань і вмінь, а ціла система, що зв'язує їх воедино. Тоді як компетентність – це здатність особистості до самореалізації в будь-якій діяльності на основі сформованих компетенцій. А компетентнісний підхід – реальна можливість універсальних навчальних дій учнів, яка дозволяє їм вирішувати проблеми, організувати ефективну пізнавальну діяльність, стати суб'єктом власного життя.

До суттєвих характеристик компетентності українські дослідники відносять такі:

- компетентність виражає значення традиційної тріади «знання, уміння, навички» і служить сполучною ланкою між її компонентами;
- компетентність в широкому сенсі може бути визначена як поглиблене знання предмета або освоєне вміння;
- компетентність передбачає постійне оновлення знань, володіння новою інформацією для успішного вирішення завдань в даний час і в даних умовах;
- компетентність включає в себе як змістовний (знання), так і процесуальний (вміння) компоненти.

Введення компетентнісного підходу в практику навчання дозволить вирішити типову

для вітчизняної школи проблему, коли учні, опанувавши набір теоретичних знань, відчувають значні труднощі в їх реалізації при вирішенні конкретних завдань або проблемних ситуацій. Освітня компетенція передбачає не засвоєння учнями окремих знань і вмінь, а оволодіння ними в комплексі. Особливість педагогічних цілей з розвитку компетенцій полягає в тому, що вони формуються не у вигляді дій викладача, а з точки зору результатів діяльності учня, тобто його просування та розвитку в процесі засвоєння певного соціального досвіду.

Українські вчені визначили сім ключових компетентностей, однією з яких є компетентність «вміння вчитися». У свій час В. Сухомлинський писав: «Навчити дитину вчитися, дати їй уміння, за допомогою яких вона буде самостійно здійснювати зі сходинки на сходинку довгого шляху пізнання, - це одне з найскладніших завдань вчителя».

Проблема формування уміння вчитися обумовлена зростанням потоку інформації, швидкою зміною та необхідністю сучасної людини швидко опрацьовувати її. У молодших школярів уміння вчитися формується шляхом оволодіння організаційними, загальнонавчальними, загальнопізнавальними і контрольними-оцінними вміннями й навичками. Освітніми результатами початкової школи є повноцінні читацькі, мовленнєві, обчислювальні уміння і навички, узагальнені знання про реальний світ у його зв'язках і залежностях, розвинені сенсорні уміння, мислення, увага, пам'ять, здатність до творчого самовираження, особистісно цінного ставлення до праці, мистецтва, здоров'я, уміння виконувати творчі завдання.

Процесу формування компетентності «уміння вчитися» сприяють багато чинників: системність, зміст навчальних предметів, методи, форми, засоби навчання та ін. Одним із визначальних чинників є використання різноманітних засобів навчання. Компетентнісний підхід у навчанні вимагає, щоб сучасні навчальні засоби виконували інформаційну, мотиваційну та розвивальну функції.

Педагогічний принцип наочності навчання вимагає постійного вдосконалення засобів навчання, що відповідають рівню розвитку науки і техніки. Підвищення якості викладання тісно пов'язане з докорінним поліпшенням методів навчання, що в свою чергу залежить і від застосування учителем і вихователем широкого комплексу технічних засобів навчання [1].

Активне застосування технічних засобів навчання стає невід'ємною частиною навчального процесу скрізь, де є захоплені своєю справою вчителі, де навчання стало творчістю. Отже, сьогодні важливого значення набуває впровадження інформаційно-комунікативних технологій у навчально-виховний процес. З допомогою ІКТ створюються кращі умови для формування ключових та предметних компетентностей школяра, його повноцінної самореалізації, адже вони дозволяють повноцінно розкрити зміст уроку, стимулюють активність учнів, розвивають їх творчі здібності [5].

Інформаційно-комунікативні технології (ІКТ, від англ. Information and communications technology, ICT) – термін, що часто використовується як синонім до інформаційних технологій (ІТ), хоча ІКТ це загальніший термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомунікацій (телефонних ліній та бездротових з'єднань), комп'ютерів, підпрограмного забезпечення, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію.

На сьогодні інформаційно-комунікативні технології включають апаратні (технічні) засоби (комп'ютери, сервери, інтерактивні дошки, мультимедійні проектори, електронні книги, планшети тощо) та прикладне програмне забезпечення (операційні системи, мережеві протоколи, пошукові системи, навчальні програми, розвивальні ігри, електронні довідники, енциклопедії тощо). Їхні можливості широко застосовують під час навчального процесу, звідси інформаційні технології можна назвати педагогічними.

Застосування ІКТ дає змогу: забезпечити зворотній зв'язок в процесі навчання; зробити навчання більш інтенсивним та ефективним за рахунок реалізації можливостей мультимедіа навчальних систем до дієвого і наочного подання матеріалу; підвищити унаочненість навчального процесу; забезпечити пошук інформації із різноманітних джерел; індивідуалізувати навчання; моделювати досліджувані процеси або явища; всебічно розкривати та зрозуміліше подавати складний навчальний матеріал; скоротити навчальний час для успішного засвоєння тем; організувати колективну й групову роботи; здійснювати контроль навчальних досягнень; створювати сприятливу атмосферу для спілкування; підвищувати інтерес і загальну мотивацію учнів до навчання; розвивати творчі здібності учнів; формувати в учнів адекватну самооцінку та створити умови для самостійної роботи [9].

Учителю застосування ІКТ дозволяє економити час і максимально ефективно вирішувати повсякденні справи і обов'язки як фахівця: готуватися до уроків (складати конспекти, добирати дидактичні матеріали тощо), батьківських зборів, виховних годин, різноманітних виступів на педрадах, засіданнях МО, семінарах тощо; оформлювати документацію; в оперативному режимі відслідковувати результати навчальної діяльності учнів; налагоджувати спілкування з батьками своїх учнів; обмінюватися з колегами досвідом роботи, власними методичними надбаннями, обговорювати з ними актуальні питання навчання і виховання школярів, швидко отримувати й систематизувати потрібну інформацію.

Таким чином, впровадження ІКТ полегшує роботу вчителя, а навчання дітей робить більш цікавим і ефективним.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, аналіз сучасної педагогічної літератури допоміг нам дійти висновків, що застосування ІКТ дає змогу зацікавити учнів, зробити урок захоплюючим, хвилюючим, яскравим, емоційно насиченим та сприяти більш ефективному навчанню школярів слухати, чути, аналізувати, висловлювати свої думки про вивчений матеріал, розвивати практичні навички користування сучасним ІКТ з метою розв'язання життєвих та навчальних завдань. Уміння учнів працювати з інформацією на сучасному рівні, використовуючи при цьому традиційні джерела, електронні носії інформації та Інтернет, дозволяє вчителю організувати навчальний процес і позакласну роботу таким чином, щоб в учнів розвинути пізнавальний інтерес, інтелектуальні та творчі здібності.

Тому, у зв'язку з постійним використанням засобів нових інформаційних технологій і в повсякденному житті, дуже важливо навчити учнів працювати з сучасною технікою. А для цього необхідна потреба учителя в постійному вдосконаленні, що обов'язково повинно супроводжуватись бажанням. Використання найсучасніших технічних засобів на уроках повинні стати звичним явищем у практиці вчителя. Проте, лише правильний вибір і застосування технічних засобів навчання можуть забезпечити високий рівень знань учнів та виховати в них потребу в систематичній, свідомій, творчій навчальній діяльності.

Подальші дослідження планується провести у напрямку більш глибокого вивчення питання створення можливостей навчання педагогічних кадрів для запровадження ІКТ в їх професійну діяльність.

1. Вайндорф-Сысоева, М. Е. Использование медиа-технологий для создания учебных материалов к урокам [Текст] / М. Е. Вайндорф-Сысоева // Методические материалы для обеспечения педагогической поддержки учителей на базе системы «РКЦ-ММЦ» в области применения ИТ-технологий. – М.: Изд-во ООО «Диона», 2008.
2. Використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках в початковій школі: Методичний посібник / уп. В. П. Зеніч. – Перещепине, 2013. – 61 с.
3. Как проектировать универсальные учебные действия в начальной школе: от действия к мысли: пособие для учителя / [А.Г. Асмолов, Г.В. Бурменская, И.А. Володарская и др.]; под ред. А.Г. Асмолова. — М.: Просвещение, 2008. — 151с.
4. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М.: Академия, 2000. – 321с
5. Костяев А. Е. Использование информационно-коммуникативных (ИКТ) технологий на уроках в школе [Текст] / А. Е. Костяев // Теория и практика образования в современном мире: материалы междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). — СПб.: Реноме, 2012. — С. 407-408.
6. Краевский В.В. Общие основы педагогики. – М.: Академия, 2003.
7. Матросов В.Л. Новый учитель для новой школы // Педагогика. – 2010. – № 5. – С. 24.
8. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 57000 слов / под ред. Н.Ю. Шведовой. – 20-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1989. – 750 с.
9. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. / І. П. Підласий. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 360 с.
10. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58-64.

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ РІЗНОРІВНЕВИХ ЗАВДАНЬ

*Данків І.В. магістр, Педагогічний університет імені Комісії народної освіти в
Кракові,*

*м.Краків, Польща V курс Педагогічний інститут
Плетеницька Л.С.- к.п.н., доцент ДВНЗ «Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника», м.Івано-Франківськ, Україна*

У статті ми розглянули компоненти математичної компетентності молодших школярів, зокрема алгебраїчну, геометричну, обчислювальну, інформаційно-графічну; варіанти різнорівневих завдань для формування обчислювальної компетентності молодших школярів.

Ключові слова: математична компетентність, молодші школярі, різнорівневі завдання, обчислювальна діяльність, приклади.

THERE IS FORMING OF MATHEMATICAL COMPETENCE OF JUNIOR SCHOOL CHILDREN FOR HELP MULTILEVEL TASKS

In this article we examined the components of mathematical competence of primary school children, including algebraic, geometric, computer, information graphics; options for multi-level objectives to create computer competence primary school children.

Keywords: mathematical competence, younger students, multilevel task, computer activities, examples.

Актуальність теми. В енциклопедичній літературі предметна математична компетентність – трактується, як вміння будувати математичну модель, досліджувати її за допомогою математичних методів, графічно інтерпретувати отримані числові результати, схематично зображати геометричні фігури заданих розмірів. Відомо напрями набуття предметної математичної компетентності, зокрема будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі геометричних тіл; володіти необхідною оперативною інформацією для розуміння постановки математичної задачі; володіти алгоритмами обчислень; уміти проектувати і здійснювати алгоритмічну та евристичну діяльність на алгебраїчному матеріалі; уміти обчислювати периметр та площу квадрата та прямокутника; класифікувати і конструювати геометричні фігури на площині.

Саме тому свою роботу вчитель початкових класів здійснює відповідно до вимог сьогодення, тому актуальним є формування математичної компетентності школярів за допомогою різнорівневих завдань.

Виклад основного матеріалу. Педагог повинен пам'ятати, що кожна дитина неповторна, вона має свій індивідуальний темп розвитку і росту, свій особистий спосіб навчання. Тому надзвичайно важливо створити такі умови, які сприяли б навчання відповідно до рівня інтелектуального розвитку, забезпечували б у процесі навчання подальше зростання інтересів до математики.

Диференційоване навчання та різнорівневі завдання у практичній діяльності вчителя передбачають, що всі учні одержують однакові завдання, але слабшим надається індивідуальна допомога під час їх виконання або окремі посилені для них завдання. Інколи учням пропонують легше завдання, але згодом ускладнюють додатковим, яке вони виконують відповідно до своїх можливостей. Загалом диференціація завдань за змістом може здійснюватися на підставі кількості завдань, за ступенем їх складності та за ступенем самостійності виконання завдань учнями, на практиці такий поділ здійснюють на підставі реальних навчальних можливостей учнів. Відповідно до навчальних можливостей, учнів умовно можна поділити на такі групи:

❖ *Учні з дуже високими навчальними можливостями:* вони здатні швидко засвоювати навчальний матеріал, вирішувати завдання, з інтересом і самостійно працювати, таким учням потрібно давати завдання підвищеної складності (IV рівень різнорівневих завдань).

❖ *Учні з високим рівнем навчальних можливостей:* мають цінні знання, володіють навичками самостійної роботи, не поступаються учням з дуже високими навчальними можливостями в засвоєнні матеріалу, але не завжди старанно закріплюють вивчене, бо їм не властива висока працездатність, такі учні потребують корекції їхньої роботи, періодичного контролю за їх навчальною діяльністю (III рівень різнорівневих завдань).

❖ *Учні з середніми навчальними можливостями:* таким учням властиві здатність нормально вчитися, але їм заважає низька навчальна працездатність, усі вони потребують оперативної підтримки й допомоги педагога (II рівень різнорівневих завдань).

❖ *Учні з низькими навчальними можливостями:* цю групу учнів характеризують низький рівень виучуваності, навчальної працездатності, вони потребують спеціального підходу педагога (I рівень різнорівневих завдань).

Різнорівневі завдання дають учням змогу вибрати ті вправи, які їм підсилю і набрати максимальну кількість балів. Знання, уміння і навички учнів з математики перевіряються в усній чи письмовій формі. Критеріями усної перевірки результатів навчання учнів є: повнота і глибина, конкретність і узагальненість, правильність, системність та систематичність, усвідомленість та автоматизація, культура мовлення, тобто послідовність викладу матеріалу, правильне вживання термінів, повнота у формулюванні висновків, згорнутість та розгорнутість і т. п.; суб'єктивні якості.

У відповідності до Державного стандарту початкової загальної освіти в процесі вивчення змістової лінії « Числа, дії з числами» вивчаємо тему «Дроб»; в якій учні повинні мати уявлення про утворення частини, про чисельник і знаменник дроби та їх зміст; уміти читати і записувати дроби, порівнювати дроби з однаковими знаменниками; уміти розв'язувати задачі на знаходження частини від числа і числа за відомою частиною.

Пропонуємо наступні варіанти різнорівневі завдання, які є доречними при вивченні дробів в 4-му класі.

I рівень. *Визнач правильну відповідь.*

1. У якому випадку частини розташовані у порядку спадання?

а) $\frac{1}{14}, \frac{1}{12}, \frac{1}{10}, \frac{1}{8}, \frac{1}{4}, \frac{1}{2}, \frac{1}{1}$.

б) $\frac{1}{2}, \frac{1}{4}, \frac{1}{8}, \frac{1}{10}, \frac{1}{12}, \frac{1}{14}, \frac{1}{1}$.

2. Вкажи, у якому випадку дроби записані цифрами правильно: шість дев'ятих, дві п'ятих, вісім десятих.

а) $\frac{6}{9}, \frac{2}{5}, \frac{8}{10}$.

б) $\frac{9}{6}, \frac{5}{2}, \frac{10}{8}$.

3. У якому випадку $\frac{3}{7}$ від 49 знайдено правильно?

а) $49 * 7 : 3$;

б) $49 : 7 * 3$.

II рівень. *Обчислити.*

1. Знайди частину від числа.
2. Знайди число за його частиною.
3. З'єднай числа, рівні між собою.

III рівень. *Розв'яжи.*

1. Розв'яжи рівняння.
2. Склади вираз до задачі.
3. Знайди частину від іменованого числа.

IV рівень. *Розв'яжи задачі різними способами.*

Задача 1. У хлопчика було 48 копійок. $\frac{1}{2}$ цих грошей хлопчик витратив на булку, $\frac{1}{3}$ - на цукерки, $\frac{1}{3}$ на яблуко. Скільки грошей залишилося у хлопчика?

Задача 2. З куска дроту завдовжки 14 дм потрібно зробити такий прямокутник, щоб його площа дорівнювала 6 дм^2 . Визнач розміри сторін прямокутника.

Задача 3. У фермера є два барани. Маса яких разом 100 кг. Один з них у 4 рази важчий за другого. Знайди масу кожного барана.

Головна мета даних різнорівневих завдань – створити «ситуації успіху» для учнів молодших класів, незалежно від їх рівня розвитку і розумових здібностей. Ситуація успіху – це шлях до розкриття потенціалу особистості, кожен учень може вибрати собі такі завдання, які йому під силу, і отримав задоволення від того, що він зміг їх розв'язати, і набрати максимальну для себе кількість балів.

Висновок. Ми переконались, що за допомогою різнорівневих завдань доцільно формувати математичну компетентність молодших школярів, тому розробили та апробували вправи для вивчення змістових ліній « Величини», «Просторові відношення. Геометричні фігури».

1. Богданович М. В., Козак М. В., Король Я. А. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. Пос. – 3-є вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 336 с.

2. Онопрієнко О., Листопад Н., Скворцова С. Компетентнісний підхід у навчанні математики – К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2014. – 128 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній початковій освіті: досвід і перспективи [колективна монографія]/ За загальною редакцією професора Н. І. Луцан. – Івано-Франківськ; НАІР, 2015. – 236 с.
4. Державний стандарт початкової загальної середньої освіти // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти, молоді: 4-5. – К.: Педагогічна преса, 2012. – 64 с.

МІЖПРЕДМЕТНИЙ ХАРАКТЕР ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Зайчук Ю.О. студентка 5 курсу, факультету педагогіки та психології
Довга Т.Я. к.п.н. професор Кіровоградського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
м. Кіровоград, Україна*

В статті показано актуальність формування громадянської компетентності школярів у навчально-виховному процесі. Обґрунтовано необхідність формування громадянської компетентності учнів початкової школи. Охарактеризовано можливості навчальних предметів, які забезпечують успішне формування громадянської компетентності молодших школярів.

Ключові слова: компетентність, громадянин, громадянська компетентність, громадянські знання, громадянська освіта.

CROSS-CURRICULUM NATURE OF FORMING CIVIC COMPETENCE OF THE GRADE SCHOOL STUDENTS

Annotation: the article shows the up-to-dateness of forming the civic competence of students within educational bringing process. The necessity of forming the civic competence of the grade school students is substantiated. It is characterized, that scientific disciplines ensure the successful forming of civic competence of the grade school students.

Keywords: competence, citizen, civic competence, civic knowledge, civic education.

Постановка проблеми. Одним з найбільш важливих завдань сучасної освіти в Україні є створення умов для формування людини-громадянина, для якої демократичне громадянське суспільство – осередок розкриття її творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. Загальноосвітня школа виконує роль фундаменту, на якому будується вся система громадянської освіти та виховання школярів, формування у них любові до рідного краю, України, історичної пам'яті, духовності, національного характеру. Знання, які отримують учні в період навчання в школі, визначають в подальшому успішність процесу формування громадянської компетентності особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У важливих освітніх документах – «Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.)», «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті», «Концепції громадянської освіти у школах України» обґрунтовано необхідність удосконалення громадянської освіти та виховання учнівської молоді.

Проблема формування громадянської компетентності учнів знайшла відображення в працях сучасних вчених-педагогів Р. Арцишевського, В. Білоусової, О. Вишневецького, Л. Вербицької, М. Гончарової, О. Докукіної, Б. Кобзаря, В. Кузі, Л. Крицької, Н. Косаревої, О. Матвієнко, В. Оржеховської, О. Пометун, Є. Постовойтова, А. Ржевської, А. Сиротенка, О. Сухомлинської, І. Тараненка, І. Шоробури, К. Чорної та ін. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки важливого значення набувають питання формування громадянської компетентності в молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. *Громадянська компетентність* – це інтегративна якість особистості, що дозволяє їй усвідомлено, відповідально і ефективно користуватися громадянськими правами і свободами, виконувати обов'язки громадянина, займати активну громадянську позицію, поділяти цінності демократичного суспільства, бути патріотом своєї Батьківщини, шанобливо ставитися до народів і культур інших країн.

Сучасна концепція національної освіти ставить перед учителем завдання сприяти формуванню особистості громадянина незалежної України, залученої до європейської й світової спільнот, яка характеризується спроможністю сприймати індивідуальні й соціальні виклики, потреби і відповідати на них, а отже, розвивати в учнів громадянські знання, громадянські вміння, громадянські чесноти. Тобто результатом громадянської освіти має стати сформованість у дітей громадянської компетентності [5, 3].

Особливістю завдань громадянської освіти в початковій школі є створення умов для формування елементарних знань про державу, закони, права і відповідальність людини і громадянина, основні моральні цінності й норми поведінки [4, 106]. Починати формування громадянської компетентності учнів потрібно саме з початкових класів, тому що молодший шкільний вік – це перший період системного залучення дитини до громадського життя. У цьому віці з'являються особистісні утворення, необхідні для формування громадянської компетентності учнів початкової школи.

Навчальний предмет «Я у світі» реалізує освітню галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти і спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, формування в нього громадянської компетентності. Але формування громадянської компетентності може відбуватися не тільки на уроках «Я і Україна», а й через міжпредметну форму діяльності в межах освітнього процесу.

Уроки літературного читання відкривають додаткові можливості для уточнення, конкретизації таких важливих понять: громадянин, мораль, відповідальність, гідність, честь, патріотизм, загальнолюдські та особистісні цінності, громадянське суспільство тощо.

На уроки української мови вчитель може підібрати тексти, зміст яких мають світоглядний і виховний характер [3, 33-34].

Наприклад: Однієї осінньої днини Миколка і Сергійко після уроків поверталися додому. Частину шляху потрібно було їхати. Не звертаючи уваги на інших пасажирів, в автобусі хлопчики голосно розмовляли, штовхалися. На зупинці вони зустріли свого сусіда Сашка. Поки всі троє прямували додому, Сергійко збивав урни зі сміттям, зривав оголошення. А Сашко посміхатись думав: «Одним папірцем менше, одним більше – чи мені не все одно?»

Запитання: Поміркуйте і дайте характеристику поведінці дітей. Чи є їхні дії порушенням правил поведінки? Як ви оціните поведінку Сашка? [5, 3].

При вивченні іноземних мов учні отримують загальні знання про країни, мову яких вивчають, про національні культури та їх внесок у світову скарбницю.

Наприклад: Гра «Інтерв'ю»

Вчитель: Уявіть себе людиною, інформація про яку міститься на картці. Попрацюйте в парах, візьміть один в одного інтерв'ю: дізнайтесь ім'я співрозмовника, з якої він країни та про визначні місця цієї країни [2, 33].

Дітям роздаються картки:

Bill England	Paula Italy	Hans Germany	Alice France	Kosta Greece
Taras Ukraine	Stella Spain	Nick England	Fernando Spain	Mykola Ukraine

Предмети природничо-наукового циклу покликані акцентувати увагу на вивченні законів природи, нехтування якими призводить до катастрофічних наслідків, формує в учнів почуття відповідальності за світ. Наприклад:

1. Проблемне питання

- Як ви розумієте прислів'я «Природа не знає зупинки в своєму рухові і карає будь-яку бездіяльність» (І. В. Гете)?

1. Розповідь вчителя

З метою охорони і збереження природи, а значить зникаючих видів тварин і рослин ще в 1949 році була створена Міжнародна Червона книга, в якій описані рослини і тварини, що зникають. В неї занесено 381 вид тварин і 531 вид рослин. Крім «Червоної книги», створено заповідники, національні природні парки, заказники, ботанічні сади, пам'ятки природи, які охороняють природу.

2. Бесіда

- Що таке заповідники? (Це природні ділянки, які охороняються та де заборонена будь-яка господарча діяльність)

- З якою метою їх створюють? (З метою збереження та вивчення природних об'єктів і процесів)

Формуванню громадянської компетентності особистості, її моральної та правової культури сприяє позакласна робота. Серед форм і методів, безперечно, пріоритетна роль належить активним методам: вікторини, конкурси, усні журнали, випуск газети, свята [6, 8].

Наприклад: «Казкова правова вікторина»

Ведуча: Проведемо «Казкову правову вікторину» і на прикладі героїв відомих вам казок спробуймо роз'яснити статті «Конвенції про права дитини». (Ведуча пропонує скористатись положеннями документа, розташованого на форзаці щоденника учнів. Проводить вікторину і

по черзі описує негативні ситуації, у які потрапив той чи інший казковий герой. Учні мають визначити, яке право було порушено стосовно цього персонажа)

Ведуча: Мачуха з ранку до вечора примушує Попелюшку працювати. Бідній дівчинці заборонено брати участь в іграх та забавах сестер. Яке право порушено стосовно Попелюшки? (Право дитини на відпочинок і розваги, право брати участь у розважальних заходах, що відповідають її віку)

Учням початкової школи цікаво мислити і «по-дорослому» підходити до вирішення життєвих проблем. І за цих відповідних умов ці якості розвиваються і стають звичними в старших класах. Тому, громадянську освіту найдоцільніше запроваджувати саме з початкової школи (і потім збільшувати навантаження поступово – із класу в клас) [1, 45].

Висновок. Громадянська компетентність особистості є важливим чинником розвитку українського суспільства, становлення його як громадянського, тому її формування (насамперед у школярів) потребує цілеспрямованих зусиль. На сьогодні перед початковою школою стоїть завдання виховати майбутнього громадянина. Потенційні можливості для формування в учнів громадянської компетентності є в змісті різноманітних навчальних предметів для початкової школи, що стимулює вчителя до пошуку ефективних форм і методів їхнього використання.

1. Беженар Г. Державне управління громадською освітою учнівської молоді України / Георгій Беженар // Школа. – 2012. - №10. – с. 15-21.

2. Міндер-Дударєва Т. Ми – європейці. Англійська мова, 3 клас / Тетяна Мендер-Дударєва // Іноземні мови в школах України. – 2016. - №1. – с. 32-33.

3. Ситник Е. В. Використання розвивальних технологій навчання в процесі правової шкільної освіти / Е.В. Ситник // Обдарована дитина. – 2011. – № 2. – с. 19-24.

4. Сімеонова В. М. Формування громадянської компетентності учнів у сучасній освітній практиці / В. М. Сімеонова // Педагогічний вісник : наук.-метод. щокварт. журн. - 2013. - № 1. – 151 с.

5. Скемська А. Формування громадянської компетентності учнів: плекаймо члена суспільства / Алла Скемська // Початкова освіта. – 2010. – № 37. – с. 2-4.

6. Шалашна Г. Виховуємо громадянина. Про деякі аспекти формування громадянської компетентності учнів / Галина Шалашна // Історія України. Правознавство та інші суспільні дисципліни. – 2015. - №3. – с. 4-8.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

*Козуб В.М. студентка 5 курсу, факультету педагогіки та психології
Довга Т.Я.к.п.н., професор Кіровоградського державного педагогічного
університету*

імені Володимира Винниченка м. Кіровоград, Україна

В статті подані особливості, засоби та компоненти формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодшого школяра. Розроблена модель формування інформаційно-комунікаційної компетентності в учнів початкової школи. Показана важливість застосування інформаційно-комунікаційних технологій в навчально-виховному процесі.

Ключові слова: інформаційне суспільство, компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, інформаційно-комунікаційні технології.

FORMATION OF THE JUNIOR SCHOOLCHILDREN INFORMATIONAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE

The article describes the peculiarities, means and components of the formation of the junior schoolchildren informational and communicative competence. The model of formation of elementary schoolchildren informational and communicative competence is developed here. There's shown the importance of ICT within the educational process.

Key words: information-oriented society, competence, informational and communicative competence, information and communications technologies

Постановка проблеми. Перехід до інформаційного суспільства є сучасною тенденцією світового розвитку. Теоретичні і методологічні досягнення інформаційно-комунікаційних технологій все більше здійснюють вплив на цей процес. Мова йде про готовність особистості до самостійної інформаційної діяльності, яка зорієнтована на цілеспрямоване отримання і вдосконалення знань на протязі всього соціально-активного

життя, коли інформація і знання стають найбільш важливими факторами успіху. Рівень інформаційно-комунікаційної компетентності відчутно здійснює вплив на успішність життєдіяльності особистості і розширює свободу дій людини. Уміння знаходити і використовувати інформацію впливає на соціальний статус не менш, ніж отримана освіта, економічний та соціальний стан сім'ї та інші фактори. Інформаційна культура є запорукою соціальної захищеності людини у суспільстві [4]

Актуальність проблеми формування інформаційної компетентності учнів молодшого шкільного віку є надзвичайно важливою на сьогодні, адже саме вміння самостійно мислити, спираючись на знання й досвід, цінується вище, ніж просто ерудиція, володіння знаннями без уміння застосовувати їх для вирішення конкретних проблем. Людина повинна орієнтуватися в інформаційних потоках, освоювати нові технології, шукати і використовувати нові знання. Вирішенню проблеми інформаційної компетентності учнів молодшого шкільного віку великої уваги у своїх працях надавали такі науковці як О. Б. Зайцева, О. Л. Семенов, А. В. Хуторський, А. Н. Зав'ялова.

Виклад основного матеріалу. *Інформаційно-комунікаційна компетентність (ІКК)* – це інтегративне утворення особистості, яке виявляють у прагненні, здатності й готовності до ефективного застосування сучасних засобів інформаційних і комп'ютерних технологій для вирішення завдань у навчанні й повсякденному житті, усвідомлюючи при цьому значущість предмета та результати діяльності [5, 42].

До складників інформаційно-комунікаційної компетентності молодшого школяра в її сучасному розумінні слід віднести такі компоненти: технічний, технологічний, інформаційний, правовий і ціннісний.

Технічний компонент включає знання принципів побудови локальної мережі, володіння вміннями налаштувати підключення персонального комп'ютера до локальної мережі, а також до мережі Інтернет; наявність навичок тестування зв'язку в комп'ютерній мережі, виявлення помилок у конфігуруванні мережі.

Технологічний компонент передбачає наявність комплексу знань і вмінь, потрібних для реалізації ефективних способів пошуку інформації.

Інформаційний компонент, з одного боку, виступає основою сприйняття й усвідомлення інформації, поданої в різних формах, а з іншого боку, учень має справу з величезним обсягом найрізноманітніших інформаційних ресурсів. Звідси важливою складовою інформаційного компоненту є вміння критично аналізувати інформацію, відрізнити й відхилити ту, що є недостовірною, застарілою, упередженою, некоректною.

Потрібно спеціальну увагу приділити формуванню *правової складової* інформаційно-комунікаційної компетентності в молодшого школяра, що передбачає знання правових засад використання програмних та інформаційних ресурсів, зокрема розмішених у мережі Інтернет, з тим, щоб молода людина поважала інтелектуальну власність і мала імунітет проти незаконних дій з інформацією [4, 183].

Узагальнюючи досвід великих педагогів, робимо висновок, що процес формування інформаційно-комунікаційних компетентностей учнів молодших класів має інформаційну (теоретичну) та діяльнісну (практичну) складові. Інформаційна складова ґрунтується на засвоєнні навчального матеріалу та формуванні знань, що знаходиться на початковому етапі формування кожного компонента. Діяльнісна складова спирається на інформаційну (на базі знань формуються уміння, навички, досвід діяльності). Рівень діяльнісної складової залежить від частоти застосування знань, вмінь і навичок, набутих зі слів вчителя та кількості виконаних практичних завдань та рівнів їх складності. Підвищення складності виконуваних завдань сприяє формуванню досвіду діяльності та підвищенню рівня сформованості інформаційно-комунікаційних компетентностей загалом. Модель формування інформаційно-комунікаційних компетентностей зображена на (рис. 1)

Школяр, у якого сформована інформаційно-комунікаційна компетенція вміє успішно створювати, передавати, шукати, опрацьовувати, зберігати та використовувати інформацію у своєму житті, володіє комп'ютерною технікою, використовує схеми, графіки як інструменти діяльності. Особистість володіє навичками роботи в Інтернеті, навичками роботи з суперечливою інформацією, "знешкодження" шкідливої інформації, навичками моделювання та критичного оцінювання інформаційних потоків.

Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей учнів початкових класів – це цілісний процес, у якому сукупність підходів до навчання спрямована на набуття молодшими школярами певних знань з ІКТ, вмінь і навичок, щодо використання ІКТ, вмінь застосовувати набуті знання в нових, нестандартних ситуаціях, а також на формування особистості учня як майбутнього нашої країни.

ІКК молодшого школяра пов'язана з формуванням уміння самостійно шукати, аналізувати, добирати необхідну інформацію, трансформувати, зберігати та транслювати її [1, 85].

Серед засобів формування інформаційно-комунікаційної компетентності досить ефективним є взаємодія системи освіти із соціальними інститутами: служби інформації, бібліотеки, що традиційно акумулюють інформаційно-комунікаційні ресурси суспільства. Також засобом, який досить успішно забезпечує таку взаємодію, виступає єдиний методологічний підхід, за умов єдності понятійного апарату, врахування законів функціонування інформаційних потоків у суспільстві, прийомів й методів опрацювання інформації, критеріїв ефективного пошуку інформації та інших чинників.

Використання інноваційних інтерактивних технологій для формування компетентностей учнів початкової школи передбачає активне залучення кожної дитини до навчального процесу. Школярі набувають навичок здорової міжособистісної комунікації, критичного мислення для розв'язання складних проблем, пошуку альтернатив, висловлення думок.

Сьогодні нові інформаційні технології - невід'ємна частина нашого життя. Головне – правильно показати їх можливості.

Досліджуючи проблему формування і розвитку ІКК компетентності в учнів сільської та міської місцевості, я дійшла до висновку, що, на жаль, сучасна молодь, маючи вдома комп'ютер, як один із засобів формування цієї компетентності, використовуються його здебільшого для розваг, а не в навчальних цілях (рис.2)

З такою проблемою можна боротися, якщо учням доцільно пояснити, що завдяки своїм величезним можливостям комп'ютери відкрили світ для дітей вказаної категорії: з їх допомогою вони можуть здобути освіту і реалізувати себе відповідно до своїх здібностей, через Інтернет мають змогу спілкуватися з ровесниками, інформаційна освіченість дає змогу багатьом отримати посильну, добре оплачувану роботу.

Формування інформаційної компетентності учнів початкової школи, забезпечує розвиток компетентності особистості в цілому та підготовку до успішного життя в сучасному суспільстві.

В результаті такої роботи, учень ставиться до знань, інформації як до інструменту життєвої компетентності, а також:

- уміє спостерігати, критично мислити, аналізувати, використовувати одержану інформацію в різних ситуаціях;
- охоче виконує творчі, презентаційні роботи;
- уміє співпрацювати в групах і парах, самостійно організовувати свою роботу;
- успішно опановує навчальні програми відповідно до вимог Державного стандарту загальної початкової освіти;
- самостійно використовує Інтернет-ресурси [2, 4].

Висновки. Інформаційно-комунікаційна компетентність – це інтегративна якість особистості, яка є результатом відображення процесів відбору, засвоєння, переробки, трансформації та генерування інформації в особливий тип предметно-специфічних знань, які б дозволяють виробляти, приймати, прогнозувати та реалізовувати оптимальні рішення в різних сферах діяльності. Формування ІКК компетентності учнів включає цілісне світобачення і науковий світогляд, які засновані на розумінні єдності основних інформаційних законів в природі і суспільстві, можливості їх формального, математичного опису; уявлення про інформаційні об'єкти і їх перетворення в людській практиці, зокрема за допомогою засобів інформаційних технологій, технічних і програмних засобів, що реалізують ці технології; сукупність загальноосвітніх і професійних знань і умінь, соціальних і етичних норм поведінки людей в інформаційному середовищі ХХІ століття.

ІКК компетентність дозволяє людині бути успішною в сучасному інформаційному суспільстві, приймати усвідомлені рішення на основі критично осмисленої інформацію.

1. Витухновская А.А. Проектирование технологии подготовки к обучению младших школьников с использованием комп'ютера / А.А. Витухновская, А.С. Марченко // Информатика и образование. – 2004.–№8. – С. 83-87.
2. Набегова О.О. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учня на уроках інформатики / О.О. Набегова // Информатика в школі. – 2011. - № 10. – С. 2-7.
3. Пахомова С. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкових класів [Електронний ресурс] / С.Пахомова — Режим доступу до статті. : <http://sichneva2016.jimdo.com/главная/2-початкові-класи/2-27-стаття-пахомова-груден-2015-2/>

4. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Академія педагог. Наук України, Ін-т проблем виховання. – Кіровоград: Імекс – ЛТД, 1999. – Вип. 11. 2008. – 449 с.
5. Шалімова О.В. Методичний діалог «Працюємо над проблемою» (формування інформаційно-комунікаційної компетентності) / О.В. Шалімова // Завучу. Усе для роботи. – 2013. - № 7-8. – с. 42-44.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЇХ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Лендяк Т.В., Магістр, Педагогічний університет імені Комісії народної освіти в Кракові,

м.Краків, Польща V курс Педагогічний інститут

Плетеницька Л.С. к.п.н., доцент Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м.Івано-Франківськ, Україна

У статті подані погляди В.Сухомлинського на розвиток творчих здібностей. Запропоновано виконання завдань : індивідуальне лото з алгебраїчним та геометричним змістом та «зачаровані завдання» з прикладами, рівняннями, таблицями, діаграмами, які класифіковані за змістовими лініями « Числа, дії з числами», « Величини», « Просторові відношення. Геометричні фігури».

Ключові слова: здібності, компетенція, творчі здібності, компоненти математичної компетенції, змістові лінії.

DEVELOPING CREATIVE FLAIRS OF JUNIORSCHOOLCHILDREN IS IN THE PROCESS OF FORMING OF MATHEMATICAL COMPETENSE

In the articles given looks of Suchomlinski are to developing creative flairs. Implementation of tasks : is offered individual lotto with algebra and geometrical maintenance and "bewitched tasks" with examples, equalizations, tables, diagrams, what Numbers, operating under numbers", "Sizes", " Spatial relations, classified after semantic lines ". Geometrical figures" ..

Keywords: capabilities, competence creative capabilities, components of mathematical competence, semantic lines.

Актуальність теми. Завдання сучасної національної школи – розвивати кожну дитину як неповторну індивідуальність. У сучасних умовах гуманізації і демократизації, індивідуалізації та диференціації навчального процесу як ніколи актуальні дидактичні заповіді В.О.Сухомлинського. У книзі „Сто порад учителям” він писав : „Немає абстрактного учня. Мистецтво й майстерність навчання і виховання полягають у тому, щоб, розкривши сили і можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці. А це означає, що в навчанні має бути індивідуалізація – і в змісті розумової праці (в характері завдань), і в часі” [3;437].

Виклад основного матеріалу дослідження. Завдання сучасної національної школи – розвивати кожну дитину як неповторну індивідуальність.

Життя висунуло суспільний запит на виховання творчої особистості, здатної, на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Але психологи констатують, що випускники школи, які приходять на виробництво ще не здатні самостійно розв’язувати проблеми, можуть мислити діалектично, системно, їм бракує творчої уяви, ініціативи, винахідливості.

В енциклопедичній літературі зазначено, що “Творчість - продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові моральні та духовні цінності суспільства” [2; 326].

Щоб навчання в школі не було і надалі самоціллю (одержати атестат для вступу до вузу), а стало засобом розвитку і виховання, необхідно різко посилити питому вагу творчості, зокрема в ігровій формі. Навіщо учень вивчає математику? А для того, щоб розвинути математичне мислення, а не для того, щоб визубрити формули і теореми, від знання яких він не стане ні розумнішим, ні духовно багатшим, ні щасливішим.

Дбаючи про розвиток творчих здібностей у школярів, залучаючи їх до творчої праці, ми створюємо необхідні умови для розвитку всіх без винятку психічних якостей учнів. Шкільна практика переповнена прикладами, коли учні, захоплені справою до вподоби, проявляють наполегливість, силу волі в опануванні тими знаннями й уміннями, які далеко випереджають програмові вимоги, але вкрай необхідні для творчих задач, пошуку

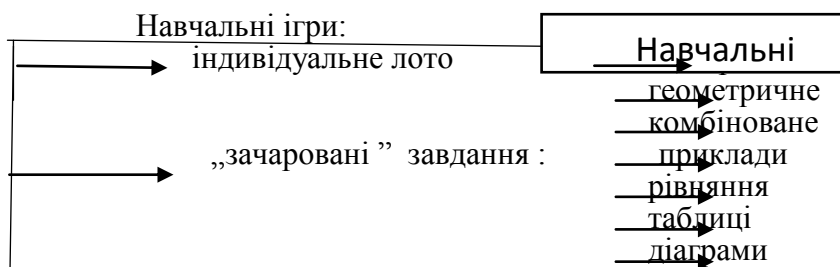
нестандартних способів їх розв'язання, отже, учні виробляють уміння критично ставитись до тривіального, вчатьсЯ дискутувати тощо.

Початкова кола покликана розвивати творчі здібності в усіх своїх вихованців, зважаючи й на те, що діти народжуються з дещо різними задатками творити. Педагогам, більшою мірою, потрібно дбати про розвиток творчих здібностей в обдарованій частини учнівського загалу.

Учні часто запитують: „Для чого нам потрібна математика? Де в навколишньому світі ми з нею стикаємось?“. Під час проходження педагогічної практики ми запропонували написати їм творчу роботу „Математика для нас“, і кожен з них сам намагається дати відповідь на це запитання. Найкращі роботи ми подали на виставку робіт, адже, всі діти прагнуть, щоб їхні твори потрапили на класну виставку, а потім на шкільну.

Великого значення видатний педагог В.Сухомлинський надавав розвитку в дітей логічного мислення, пам'яті, творчої уяви, вміння використовувати під час навчання предмети і явища навколишньої діяльності, наділяючи їх казковими рисами. Математика і казки! Хіба це не захопить увагу дітей і не викличе в них радісне здивування? Одночасно, зазначав вчений, що навчання не повинно зводитися до безперервного нагромадження знань, до тренування пам'яті, до зубріння, яке отупляє, одурманює і нічого не дає, крім шкоди для здоров'я і для розумового розвитку дитини. Адже, повинно бути багате інтелектуальне життя, яке невіддільне від творчості. Вони мають стати мандрівниками, відкривачами й творцями у цьому житті.

Одним із найперспективніших шляхів виховання активних учнів є озброєння їх необхідними вміннями і навичками та впровадження активних форм і методів навчання, серед яких провідне місце посідають навчальні ігри. Використання навчальних ігор для розвитку творчих здібностей (схема 1).

Наводимо варіанти використання навчальних ігор для вивчення змістових ліній освітньої галузі „Математика“.

Індивідуальне лото доречно проводити так: для учнів пропонують спеціальний конверт, в якому є набір карток з математичними завданнями і картка з правильними відповідями, учень дістає з конверта картку, розв'язує даний приклад і закриває правильну відповідь. картки кладемо лицьовим боком вниз. Якщо всі приклади розв'язані правильно, то обернені сторони карток утворюють малюнок, найчастіше це улюблені казкові герої

Додаємо варіанти завдань вивчення змістової лінії „Величини“

Таблиця – лото „Додавання одиниць

a	т	1	1	
b	ц	1		2 ц
a+b			108	
a-b				1400
				кг

маси”

Рекомендуємо використовувати „зачаровані“ завдання. Учні отримують приклади і, правильно розв'язавши їх, знаходять слово – код. „Зачаровані“ приклади можна розв'язувати при вивченні багатьох тем як на уроках математики, так і в позаурочний час.

Подаємо варіанти прикладів вивчення змістових ліній „Числа, дії з числами“, „Просторові відношення. Геометричні фігури“ в 4 класі. Рекомендуємо учням використовувати таблицю „Алфавіт та числа“.

А Б В Г Г Д Е Є Ж З И І І Й К Л М

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 Н О
 П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ю Я

18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33

Наводимо варіанти прикладів, правильно розв'язавши, які читаємо основні геометричні фігури:

$330 : 15 + 1 = 23$	Т	$7859 - 7844 = 15$	К
$10 + 18 \cdot 2 - 26 = 21$	Р	$441 : 21 = 21$	Р
$36 : 3 - 1 = 11$	И	$(26 + 19) - 21 = 24$	У
$1410 : 94 = 15$	К	$76 : 19 = 4$	Г
$370 - 2 \cdot 173 = 24$	У		
$716 - 693 = 23$	Т	$195 : 13 = 15$	К
$480 : 3 - 142 = 18$	Н	$18 \cdot 3 - 35 = 19$	О
$19 \cdot 2 - 27 = 11$	И	$40 - 12 \cdot 2 = 16$	Л
$1050 : 25 - 27 = 15$	К	$19 \cdot 3 - (30 + 8) = 19$	О

Висновок Взаємозв'язок мислення, почуттів та уяви є механізмом творчої дії учнів початкової школи. Адже психологам і педагогам відома роль творчості як засобу створення позитивних емоцій, бадьорого настрою, що допомагають підвищенню успішності та продуктивності навчання. Для цього пропонуємо використовувати творчі завдання. Вчитель повинен вірити в сили кожного учня, надавати йому можливість розпочинати знову і знову, долаючи труднощі, це сприятиме розвитку творчих здібностей молодших школярів в процесі формування їх математичної компетенції.

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Освіта України. – 2000. – 13 груд. (№ 50)

2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. - К.: Либідь, 1997. - 376 с

3. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором: вибрані твори в п'яти томах/ В.О. Сухомлинський. – Т.4 – К.: Радянська школа, 1977. – С.393-696.

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Моцна В. О. 5 курс, факультет педагогіки та психології

Ткаченко О. М., доктор педагогічних наук

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м. Кіровоград, Україна.

У статті вирізняють елементи загальнокультурної компетентності, які можуть бути сформовані у дітей молодшого шкільного віку; висвітлено психолого-педагогічні передумови їх формування у молодших школярів. Автор статті розкриває сутність ігрових технологій та особливості їх застосування в практиці початкової школи. В роботі досить розгорнуто представлено умови ефективного застосування ігрових технологій у процесі формування окремих елементів загальнокультурної компетентності у молодших школярів; описано окремі результати експериментального формування елементів загальнокультурної компетентності засобами ігрових технологій у дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: компетентнісний підхід, ключові компетентності, загальнокультурна компетентність, освітні технології, ігрові технології.

FORMING ELEMENTS OF COMMON CULTURAL COMPETENCE OF JUNIOR SCHOOL PUPILS BY GAMING TECHNOLOGIES

The article under consideration touches upon the elements of common cultural competence of junior school pupils. Psychology-pedagogical preconditions to formation of common cultural competence of junior school pupils have been covered. The author covers peculiarities of game technologies at primary school in the article. The effective applications of game technologies in formation of common cultural competence elements of junior school pupils have been viewed. Some results of experimental formation of common cultural competence elements according to game technologies are also described.

Key words: competence approach, main types of competence, common cultural competence, educational technologies, game technologies.

Пріоритетом сучасної системи освітніх цінностей є особистість, здатна свідомо, активно і креативно діяти в умовах динамічного суспільства. Саме тому в освітньому середовищі постає питання компетентнісної спрямованості навчального процесу. Вчені пояснюють увагу до компетентнісного підходу тим, що саме набуття життєво важливих компетенцій, зокрема загальнокультурної, може дати змогу людині орієнтуватись у сучасному світі, інформаційному просторі, зайняти гідне місце в суспільстві.

Вивченням проблем компетентнісного підходу займалися В. Байденко, О. Бермус, Н. Кузьміна, А. Хуторський та ін. Класифікації компетенцій та компетентностей, зокрема й ключових, розробляли Н. Бібік, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та інші вітчизняні вчені. Окреслили окремі аспекти формування загальнокультурної компетентності В. Городяненко, О. Карнищев, Я. Кодлюк, О. Штепа. Розглянули особливості формування загальнокультурної компетентності у молодших школярів Л. Іванова, Н. Лисенко, О. Савченко. Питання застосування ігрових технологій в процесі формування у молодших школярів загальнокультурної компетентності не знайшли належного висвітлення в науковій літературі, що і визначило мету і завдання цієї статті.

Ключовими для компетентнісного підходу є поняття «компетентність» та «компетенція». У довідковій літературі компетентність трактовано як «певну суму знань особистості, яка дозволяє їй судити про що-небудь, висловлювати переконливу, авторитетну думку» [4, 58]. Компетентний, на думку О. Онопрієнко, – це той, хто знає, обізнаний у певній галузі; який має право за своїми знаннями або повноваженнями робити або вирішувати що-небудь, судити про що-небудь. Компетенція, як зазначає О. Вашуленко, – це сукупність знань, умінь і навичок, досвіду, які є характерними і необхідними для ефективної продуктивної діяльності у певній галузі. Тож, у даній роботі ми розглянемо компетентність як сукупність знань, умінь, різних видів досвіду та якостей особистості, необхідних для ефективної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки своєї діяльності, грамотно використовувати інформацію тощо; компетенцію – як коло знань, умінь і навичок, а також досвід, якими має володіти людина, що живе в суспільстві. Виходячи з визначення компетентності, ми можемо говорити про її елементи.

Поняття «елемент» у довідковій літературі трактується як складова частина чого-небудь. Виходячи із визначення понять «компетенція», що є складовою «компетентності», та «елемент», ми можемо стверджувати, що елементами компетентності є знання, вміння, навички, досвід та якості особистості, якими оволодівають учні в процесі навчання. Ключовими компетентностями і компетенціями, на думку Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, О. Я. Савченкота інших вітчизняних науковців, є наступні: вміння вчитися, громадянська, загальнокультурна, компетентності з ІКТ, здоров'язбережувальна, соціальна.

Огляд цієї та аналіз інших класифікацій компетентностей засвідчує, що загальнокультурна компетентність – це одна з ключових компетентностей, якою повинні оволодіти всі громадяни держави. Її О. В. Крутенко визначено як «здатність учня аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, вміння орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності». Як підкреслює вчена, ця компетентність «узгоджується з цілями європейської освіти й потребами розвитку» різних країн [2, 5].

Аналіз сутності поняття «загальнокультурна компетентність» та його зіставлення з декларованими навчальними програмами змістом початкової освіти дав змогу виокремити три групи компетенцій, які важливо формувати у дітей молодшого шкільного віку: мовленнєві (вміння точно висловлювати думку українською, російською та англійською мовами; здатність до словесної творчості; вміння будувати речення; багатство словникового запасу; вміння пояснити сутність слова, його походження); комунікативні (вміння вести діалог; вміння вислухати людину під час ведення діалогу; вміння толерантно висловити думку під час діалогу); культурні (знання народних пісень; знання народних танців; знання і володіння прислів'ями, приказками, лічилками; знання народних ігор; знання певних традицій).

На сьогодні актуальним є питання застосування педагогічних технологій в освітньому середовищі, що зумовлено й концептуальними положеннями реформування освіти в Україні, спрямованими на становлення особистості учня, розвиток його обдарувань. Г. Селевко визначає педагогічну (освітню) технологію як систему функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, побудовану на науковій основі, запрограмовану в часі та просторі, що приводить до намічених результатів. Науковець розглядає педагогічну технологію як багатовимірне та системне поняття [3, 256].

Серед педагогічних технологій чільне місце займають ігрові технології навчання. З моменту свого виникнення гра постає основною формою відтворення реальних життєвих ситуацій, сприяє розвитку здібностей, виробленню необхідних навичок, звичок, якостей. І. Дичківська визначає ігрові технології як «ігрову форму взаємодії педагога і дітей, що сприяє формуванню умінь розв'язувати завдання на основі компетентного вибору альтернативних варіантів через реалізацію певного сюжету» [1, 74]. Тож, ігрові технології в

початкових класах покликані створити умови для успішного оволодіння учнів знаннями, вміннями, навичками і досвідом для життя в суспільстві, а отже – загальнокультурними компетенціями.

З метою формування загальнокультурних компетенцій у молодших школярів засобами ігрових технологій нами на базі Кіровоградського навчально-виховного об'єднання №33 було проведено експеримент. На формувальному етапі експерименту для формування зазначених загальнокультурних компетенцій на уроках англійської мови, української мови, літературного читання, природознавства, Я і Україна, образотворчого мистецтва, музики ми використовували такі ігрові технології: «Гаряче місце», «Знайди того, хто...», «Снігова куля», «Повільний рух», «Юні письменники», «Чарівне продовження», «Фантастичні гіпотези», «Мікрофон», «Брунівський рух», розігрування діалогів за ролями, розповідь від імені героя твору, переказ твору від імені різних героїв тощо.

Визначення на констатувальних етапах експерименту ступенів складності та стереотипності уяви учнів, рівнів сформованості окремих знань, умінь і навичок школярів як складових загальнокультурної компетентності та їх зіставлення показало, що в експериментальній групі відбулися позитивні зрушення в загальнокультурній компетентності школярів.

Отже, застосування ігрових технологій в початковій школі є дієвим засобом формування системи знань, умінь, навичок, соціального досвіду та якостей особистості, що в сукупності утворюють мовленнєві, комунікативні та культурні компетенції загальнокультурної компетентності молодших школярів. Специфіка формування окремих груп компетенцій загальнокультурної компетентності в процесі вивчення молодшими школярами різних навчальних предметів може виступати перспективою вивчення проблеми.

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Крутенко О. В. Формування ключових компетентностей учнів загальноосвітнього навчального закладу відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів загальнокультурної компетентності: наук.-метод. посіб. / О. В. Крутенко. – Черкаси: ЧОІПОПП, 2014. – 68 с.
3. Селевко Г. Энциклопедия образовательных технологий: у 2 т. / Г. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 2. – 810 с.
4. Хуторской А. В. Ключевые компоненты личности – ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58–64.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ОСНОВ ІНФОРМАТИКИ

*Мухіна Т. Є. VI курс, Інститут психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Шиман О.І. к.п.н.*

Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна

У тезах висвітлено компетентнісний підхід до навчання молодших школярів основ інформатики у рамках курсу «Сходінки до інформатики». Автор наголошує на виокремленні певних видів компетентностей у структурі системи інформатичних компетентностей учнів початкової ланки освіти для реалізації їх творчого потенціалу та соціалізації у суспільстві. Інформатична компетентність у контексті початкового навчання розглядається як здатність школяра актуалізувати, відбирати, інтегрувати й застосовувати в конкретній ситуації набуті знання, вміння, навички. Діяльнісний вимір предметної інформатичної компетентності учнів молодшого шкільного віку пов'язаний з їх технологічними, телекомунікаційними та алгоритмічними вміннями.

Ключові слова: компетентнісний підхід; інформатична компетентність молодшого школяра як ключова та предметна; технологічні, телекомунікаційні та алгоритмічні вміння; вміння вчитися.

COMPETENCE APPROACH TO TEACHING BASICS OF COMPUTER SCIENCE OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Competence approach to teaching basics of computer science of primary school children within the course "Steps to computer science" is considered in these theses. The author stresses the need to distinguish certain types of competences in the structure of the system informatychnyh competencies of primary education to realize their creativity and socialization in the society. Informatychna competence in the context of primary education is seen as the ability of the pupil to actualize, select, integrate and apply acquired knowledges, skills and attainments in a particular

situation. Diyal'nisnyy vymir of subject informatychnoyi competence of primary school pupils is associated with their technological, telecommunications and algorithmic skills.

Key words: competence approach; informatychna competence of primary school pupils as key competence and subject competence; technological, telecommunications and algorithmic skills; ability to learn.

Актуальність і необхідність впровадження компетентнісного підходу в системі освіти обумовлена постійно зростаючими вимогами ринку праці, глобалізацією, інформатизацією, у тому числі зростанням академічної і трудової мобільності учасників навчального процесу.

Прогресивна освітня спільнота нині ставить перед собою завдання – сформулювати у школяра вміння вчитися. Це вміння формується шляхом використання компетентнісного підходу до навчання.

Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміється спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності [1].

Обговоренню та дослідженню компетентнісного підходу в сучасній освіті присвячені роботи Н. Бібік, О. Локшиної, О. Овчарук, О. Савченко та ін. Реалізацією компетентнісного підходу у практиці навчання шкільних дисциплін займаються О. Пометун, С. Трубочева, Г. Фрейман та ін.

Впровадження компетентнісного підходу у навчальний процес ЗНЗ є одним із важливих концептуальних положень оновлення змісту та якості освіти.

Тому мета нашого дослідження полягає у визначенні сутності компетентнісного підходу до навчання молодших школярів основ інформатики.

У сучасній освіті правомірно визнається пріоритет компетентності як однієї з визначальних особистісних характеристик випускників ЗНЗ. Радою Європи запропоновано формувати в учнів ЗНЗ сім груп ключових компетентностей, а саме: грамотність (читання, письмо, арифметика); загальні навички (комунікація, вміння навчатися, лідерство); особистісні компетентності (вмотивованість, наполегливість); інформаційно-комунікаційні компетентності; володіння іноземними мовами; соціальні компетентності як інструмент підтримання стосунків для інтеграції в багатонаціональному та багатокультурному суспільстві [2].

Особистісно-компетентнісний підхід до організації навчання учнів 1-4 класів сьогодні сприймається як найважливіший чинник модернізації початкової ланки освіти. Кожен з навчальних предметів робить свій внесок у результати навчання й виховання в контексті компетентнісного підходу.

Початковий курс інформатики в інтеграції з іншими дисциплінами є базою для успішного оволодіння дітьми практичними навичками користування засобами сучасних ІКТ для ефективного вирішення навчальних та життєвих завдань. Метою курсу «Сходінки до інформатики» є формування і розвиток в учнів початкової школи інформатичних та інших ключових компетентностей для реалізації їх творчого потенціалу і соціалізації у суспільстві. Цей курс розглядається як необхідний інструмент, що в сучасному інформаційному суспільстві сприятиме більш успішному навчанню дітей у 1-4 і в наступних класах, формуванню як предметних, так і ключових компетентностей, всебічному розвитку молодшого школяра. Інформаційно-комунікаційні технології розглядаються тут як і об'єкт вивчення, і як засіб навчання [3].

Засвоєння початкового курсу інформатики сприяє формуванню і розвитку в зазначеного вище контингенту учнів ключових компетентностей, серед яких окремо виділяють інформатичну компетентність, а також «вміння вчитися» як здатність до самоорганізації в навчальній діяльності. Інформатична компетентність як ключова передбачає впевнене та критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій і відповідних засобів для навчання, відпочинку та спілкування, і виступає для даного курсу одночасно предметною. Предметна компетентність – сукупність знань, умінь і характерних якостей, що дають змогу дитині автономно виконувати певні дії в межах конкретного предмета для розв'язання навчальної проблеми [2].

У контексті початкового навчання предметна інформатична компетентність розглядається як здатність школяра актуалізувати, відбирати, інтегрувати й застосовувати в конкретній ситуації набуті знання, вміння, навички, способи діяльності щодо використання засобів і методів інформатики і виявляється у таких ознаках, як здатність раціонально використовувати комп'ютер і комп'ютерні засоби для розв'язання завдань, пов'язаних з опрацюванням даних, їх пошуком, зберіганням, поданням і передаванням; готовність

вирішувати інформаційні проблеми шляхом застосування засобів ІКТ і алгоритмів виконання завдань; вміння безпечно працювати з комунікаційними системами [5].

Діяльнісний вимір предметної інформатичної компетентності пов'язаний з *технологічними* (вмикає та вимикає комп'ютер; вибирає об'єкти та переміщує їх з використанням мишки; виконує операції над об'єктами; запускає програму на виконання та завершує роботу з нею; використовує клавіатуру для введення; працює з графічними об'єктами, створює елементарні малюнки; працює з ППЗ; створює прості презентації), *телекомунікаційними* (одержує, створює і надсилає електронні листи; виконує пошук в Інтернеті; зберігає результати пошуку) та *алгоритмічними* (складає, записує і виконує найпростіші алгоритми, розрізняє основні алгоритмічні конструкції) вміннями учнів молодшого шкільного віку [4].

У результаті засвоєння предметного змісту початкового курсу інформатики в дітей мають бути сформовані такі показники *вміння вчитися*: розуміти мету навчальної діяльності, визначати шляхи її досягнення; відбирати або знаходити потрібні відомості, способи для розв'язання різних типів навчальних і життєвих задач; генерувати різні способи розв'язування задачі, проблеми; актуалізувати й відтворювати потрібну інформацію, доповнювати, перетворювати її; аналізувати навчальні об'єкти, розрізняти їх, групувати і класифікувати за певними ознаками; співпрацювати в різних групах для виконання комплексних завдань, які вимагають застосування різних компетентностей, готовності до продуктивної праці [2].

Тож, у початковій школі інформатика розглядається як засіб, за допомогою якого учень зможе отримувати потрібну йому інформацію з різних джерел для вирішення своїх завдань. Вже в початковій школі разом із обов'язковим засвоєнням базових основ необхідно починати формувати інформатичну компетентність, оскільки вік дітей, що навчаються в 1-4 класах, є віком формування специфічних якостей особистості, пов'язаних із розумовим розвитком.

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 1–18.
2. Дидактико-методична підготовка майбутніх фахівців початкової освіти : компетентнісний підхід : колективна монографія / [за заг. ред. : проф. Л. В. Коваль, А. М. Крамаренко, доц. К. І. Степанюк]. – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2015. – 456 с.
3. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. 1-4 класи. – К., Видавничий дім «Освіта», 2012. – 392с.
4. Шиман О. І. Методика навчання інформатики в початковій школі : навч.-метод. посіб. : у 2 ч. / О. І. Шиман. – Бердянськ : 2014. – Ч. 1: Загальні питання методики інформатики. – 120 с.
5. Шиман О.І. Методика навчання інформатики в початковій школі : навч.-метод. посіб. : у 2 ч. / О. І. Шиман. – Бердянськ : 2014. – Ч. 2: Методика навчання змістових ліній. – 116 с.

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Омеляненко Г.В. З курс Інститут психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Попова Л.П., доцент, к.ф.н.
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Бердянськ, Україна*

Анотація. Автором проаналізовано державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи з української мови, визначено, що в початковій школі має бути сформована лексикографічна компетентність, під якою розуміється вміння працювати з лінгвістичними словниками різних типів з метою отримання повної, різнобічної інформації про лексему; виявлено базові та складні уміння, які є складовими лексикографічної компетентності молодших школярів; визначено, що учитель початкової школи повинен максимально використовувати весь потенціал лексикографічних праць для формування в молодших школярів бажання послуговуватися в навчанні лінгвістичними словниками.

Ключові слова: лексикографія, лексикографічна компетентність молодших школярів, лінгвістичні словники.

THE FORMATION LEKSIKOGRAFSKI COMPETENCE OF YOUNGER SCHOOLBOYS AT LESSONS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

The author analyzes the state requirements to the level of General education elementary students with the Ukrainian language, determined that in elementary school should be formed lexicographic competence, which is understood as the ability to work with linguistic dictionaries of different types with the aim of obtaining complete, various information about the token; identified basic and complex skills that are an integral leksikografski competence of Junior schoolchildren; it

was determined that the primary school teacher should make maximum use of the full potential of lexicographic works for the formation in pupils the desire to use linguistic dictionaries.

Key words: lexicography, lexicographic competence of Junior schoolchildren, linguistic dictionaries.

Готовність учителя початкової школи до викладання української мови передбачає глибоке осмислення таких понять, як мовна і мовленнєва компетентності. Вони належать до інтегрованої категорії, на якій ґрунтується не лише навчання мови, а й освітній процес узагалі. Компетентності є тими індикаторами, що дозволяють визначити здатність випускника загальноосвітньої школи до подальшого особистісного розвитку.

У початковій школі мають бути сформовані ключові компетентності. Одна з них – лексикографічна, під якою розуміється вміння працювати з лінгвістичними словниками, отримувати повну, різнобічну інформацію про лексему. В осмисленні цього питання неocenенне значення мають праці М. Львова, Т. Рамзаєвої, М. Вашуленка, В. Широкова, О. Савченко, М. Пентилюк, В. Дубічинського та ін.

М. Львов відзначав: «Якщо вчитель та учні мають можливість постійно використовувати орфографічний, тлумачний, орфоепічний, етимологічний та інші словники, – то лексичний фрагмент уроку рідної мови може стати постійним!» [1, с. 35].

Робота з лінгвістичними словниками різних типів повинна бути не епізодичною вправою на уроці української мови, а систематичною, добре спланованою, педагогічно доцільною працею, пов'язаною з усіма розділами мовних курсів. У зв'язку з цим робота з формування в молодших школярів лексикографічної компетентності є актуальною проблемою сучасної лінгводидактики.

Проаналізувавши державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи з української мови (мова навчання), ми визначили, що вони повинні мати уявлення про словники різних типів, користуватися тлумачним, орфографічним словниками, словником синонімів та ін., уміти за допомогою орфографічного словника з'ясувати правильність написання слова, його окремих форм.

Між тим, робота зі словниками на уроках української мови відбувається, як правило, епізодично. Навіть звертаючись до них, учні не завжди в повній мірі враховують інформацію про лексему, яку можна знайти в словниковій статті. Зазвичай їх цікавить лише значення, проте необхідно знати також граматичну й стилістичну характеристики слова. Визнаючи важливість лінгвістичних словників для навчання учнів початкової школи, ми повинні прагнути того, щоб зробити ці праці постійними супутниками учня в його роботі на уроках української мови, досягнути того, щоб використання словника стало потребою.

У межах дослідження ми вважали за доцільне виявити низку вмінь, які є складовими лексикографічної компетентності молодших школярів.

1. Елементарні, базові: здатність користуватися допоміжними словниками підручників; здатність уважно читати вступну статтю; здатність працювати з алфавітним покажчиком; здатність працювати з умовними позначками, ремарками, символами, скороченнями.

2. Складні: знати структурні елементи словника; здатність використовувати в роботі зі словниками різні види вибіркового читання; знати різні типи словників; здатність порівнювати словники одного типу, знаходити схожість та відмінність; опанувати вміння працювати з орфографічним словником при організації самоконтролю і взаємоперевірки творчої роботи з розвитку мовлення (твір, переказ); здатність працювати з кількома словниками у зв'язку з редагуванням текстів творчих робіт.

Над цими двома групами вмінь учитель має працювати на уроках української мови, у перспективі учні повинні навчитися переносити сформовані вміння на самостійну роботу з енциклопедичними словниками з метою отримання та систематизації знань з певної галузі науки.

Ефективним засобом для організації роботи з розвитку специфічних навчальних умінь, до яких належить вміння користуватися лінгвістичними словниками, є узагальнені плани діяльності вчителя та учнів з формування лексикографічної компетентності.

У процесі цієї діяльності усвідомлюється:

1. Що потрібно знати про словник? (Назва словника; автор, редактор; видавництво і рік видання; до якого типу належить словник; розташування слів: алфавітне, гніздове і тематичне; структура словника (особливості вступної статті, довідкового апарата, додатки); обсяг словника).

2. Що потрібно знати про словники для початкової школи? (типи словників; призначення та особливості універсальних та допоміжних словників, а також лексикографічних посібників для початкової школи).

3. Що потрібно знати про особливу мову словника? (які способи пояснення впроваджені в словнику; граматичні й стилістичні примітки; умовні позначки та скорочення; знаки та символи; способи позначення багатозначних слів, антонімів, фразеологізмів).

По мірі оволодіння вмінням користуватися лінгвістичними словниками актуальним стає складання з учнями пам'яток «Як працювати з словником», організація виставок лексикографічних джерел, проведення позакласних заходів та екскурсій до бібліотек з метою ознайомлення з різними типами словників тощо.

Отже, за результатами нашого дослідження можна констатувати, що сучасна українська лексикографія представлена значною кількістю та різноманітністю лінгвістичних словників. Ці видання дозволяють користувачам постійно отримувати точні, науково вірогідні відомості про лексичні одиниці. У зв'язку з цим учитель початкової школи повинен максимально використовувати весь потенціал лексикографічних праць для формування лексикографічної компетентності молодших школярів.

1. Львов М. Р. Речь младших школьников и пути ее развития / Михаил Ростиславович Львов. – М. : Просвещение, 1975. – 539 с.
2. Невейкина Н. Формирование у первоклассников интереса к работе над словарем / Н. Невейкина // Начальная школа. – 2009. – № 6. – С. 52-54.
3. Семенов О. Лексикографічна компетенція як показник мовної культури особистості / О. Семенов // Українська література в загальноосвітній школі. – 2008. – № 2. – С. 41–44.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Перкова А. Ю. 2 курс Інституту психолого-педагогічного інституту та мистецтв
Крамаренко А. М. д.п.н., професор
Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна*

У статті наголошено, що компетентнісний підхід – це спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є такі ієрархічно-підпорядковані компетентності учнів, як ключова, загальнопредметна і предметна. Автор доводить думку, що компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно зорієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується особистості учня й може бути реалізованим і перевіреном тільки у процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій. Акцентовано увагу на тому, що даний процес потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно, для «всіх» учнів, на суб'єктивні надбання одного учня, які можна виміряти.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, освіта, оцінювання, знання, уміння, навички.

COMPETENCE APPROACH TO THE ORGANIZATION EDUCATIONAL PROCESS PRIMARY SCHOOL

Competence approach – a focus of the educational process on achievement of results, which are hierarchically subordinated to such skills in students, as a key, and sagaminopteron subject.

Competence approach in education is associated with personality oriented and activity approaches to learning, as it concerns the identity of the learner and can be implemented and tested only in the process of performing a specific student a specific set of actions. It requires transformation of the content of education, its transformation from the model that exists objectively, for "all" students, on subjective wealth per student that can be measured.

Keywords: competence, competence approach, education, assessment, knowledge, and skills.

Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися у процесі навчання і містити знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості.

Як вважає А. Крамаренко, компетентність – це складне особистісне утворення, що інтегрує відповідно до вимог певної діяльності знання, вміння, навички, особистий досвід її виконання, ставлення до процесу і результату, вона створює передумови для активних, самостійних дій. Отже, компетентність не зводиться тільки до знань, окремих умів і навичок, а належить до сфери складних умінь і якостей особистості. [2, с. 476].

Компетентнісний підхід у навчанні вимагає, щоб сучасні навчальні засоби виконували не тільки інформаційну, а й мотиваційну та розвивальну функції.

З метою забезпечення мотивації учіння уроки вчителів насичені різноманітними дидактичними іграми, вправами, що передбачають цікавий для учнів процес виконання, завданнями, що спонукають до пошуку значимих для учня результатів.

Так на уроках українського читання педагоги використовують такі ігри: «Чарівний листочок», «Хто правильно закінчить прислів'я», «Хто швидше розплутає порівняння», «Знайди зайве дерево», «Я починаю, а ти закінчуєш», «Розумники», «Розмова по телефону»; на уроках математики «Цікавинки із торбинки», «Висадка десанту», «Складемо візерунок», «Віднови число», «Естафета», «Продовж лічбу», «Числовий ланцюжок».

Можна також проводити ігри на уроках, які вимагають від дітей розумових зусиль, гнучкості і швидкості мислення, наприклад, «Скажи навпаки», «Скажи одним словом», «Хто більше назве прислів'їв», «Дай загальну назву».

На уроках природознавства в 1 класі проводять вправи, що передбачають цікавий для учнів процес виконання, наприклад, «Асоціації», «Незавершене оповідання», «Незвичайна ситуація», «Допоможи рослині», «Дивна подорож до лісу» [1, с. 45].

На уроках трудового навчання виготовляють роботи з використанням рослинних матеріалів, природних форм, створюють об'ємні вироби з пластиліну, використовують різні техніки роботи з папером. Зразки цих робіт представлені на слайдах.

Для того, щоб молодшим школярам легше було відстоювати свою точку зору, свою позицію, ставити питання, бути ініціативними у здобутті знань можна використовувати індивідуальні, групові методи (робота в парах, в трійках, змінювані трійки, карусель, акваріум), фронтальні методи (велике коло, мікрофон, мозковий штурм, мозаїка, павутинка), створювати такі ситуації, коли кожний учень має можливість висловитись, проявити себе у комунікативному процесі. Саме інтерактивні методи найбільшою мірою відповідають вимогам компетентнісного навчання, оскільки використання рольових ігор, моделювання життєвих ситуацій сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створення атмосфери співробітництва, взаємодії.

Пристаючи до розробки моделі випускника школи першого ступеня, спочатку ми визначилися, якими компетентностями та компетенціями він буде володіти та яким критерієм відповідати, взявши за основу підходи О. Савченко.

Як вважає О. Савченко, випускник початкової школи повинен відповідати наступним критеріям:

1. Сформованість пізнавального потенціалу особистості випускника.

Показники: навчання учнів; розвиненість мислення; пізнавальна активність учнів.

2. Сформованість морального потенціалу особистості випускника.

Показники: моральна спрямованість особистості; сформованість ставлення учня до Батьківщини, суспільства, родини, школи, класного колективу, себе, природи, праці.

3. Сформованість комунікативного потенціалу особистості випускника.

Показники: комунікативність; сформованість комунікативної культури в учнів.

4. Сформованість естетичного потенціалу особистості випускника.

Показники: сформованість естетичної культури (розвиненість почуття прекрасного та інших естетичних почуттів); художньо-творча активність на оптимальному для кожного учня рівні.

5. Сформованість творчого потенціалу в особистості випускника.

Показники: творче мислення учнів; здібність до самовизначення і самореалізації; різнобічні інтереси.

6. Сформованість фізичного потенціалу особистості випускника.

Показники: стан здоров'я учнів; розвиток фізичних якостей [3, с. 8-11].

Випускник початкових класів має володіти такими загальними рисами: працелюбний, вольовий, уважний, старанний, емоційний, інтелектуальний.

Це дитина з розвинутою мовою, мисленням, зоровою й слуховою пам'яттю, яка вміє рефлексувати, слухати й чути, мислити й володіти почуттям самоконтролю та самостійності.

Одним із найважливіших чинників успішного запровадження компетентнісного підходу в навчанні є готовність до реалізації поставленої мети самого вчителя [4, с. 13].

Для успішного формування компетентної особистості сучасний педагог повинен володіти певними якостями:

- успішно розв'язувати свої власні життєві проблеми, виявляючи ініціативу, самостійність і відповідальність;
- усвідомлювати мету компетентнісного навчання;
- планувати урок із використанням усього розмаїття форм і методів навчальної діяльності й насамперед усіх видів самостійної роботи, діалогічних, евристичних і проблемних методів;
- пов'язувати навчальний матеріал із повсякденним життям та інтересами учнів;
- оцінюючи навчальні досягнення школярів, брати до уваги не тільки продемонстровані знання і вміння, а й передусім уміння застосовувати їх у навчальних і життєвих ситуаціях.

Сформованість у особистості ключових компетентностей дає можливість: розв'язувати найрізноманітніші життєві проблеми, отримувати й критично аналізувати інформацію, приймати рішення, оцінювати соціальні наслідки дій, працювати в групі, включатись у проекти, організовувати безперервну самоосвіту, використовувати нові інформаційні технології, проявляти стійкість перед труднощами, знаходити нові рішення.

Отже, ключові компетентності – це багатовимірне утворення, що належать до загальногалузевого змісту освітніх стандартів та є спеціально структурованим комплексом якостей особистості, що дають змогу ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах і які роблять внесок у розвиток якості суспільства та особистого успіху, що можуть бути застосованими в багатьох життєвих сферах. Ключові компетентності становлять основний набір найзагальніших понять, які мають бути деталізованими в комплексі знань, умінь, навичок, цінностей і відношень за навчальними галузями та життєвими сферами школярів. Ключові компетентності за своїм характером є наскрізними і їх слід досягати в процесі навчання через усі без винятку предмети та виховні заходи.

Компетентність – це інтегрована характеристика якості особистості, результативний блок, сформований через досвід, знання, вміння, ставлення, поведінкові реакції. Компетентність побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних відношень і практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань та умінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії.

Компетенція – об'єктивна категорія, суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень тощо у певній сфері діяльності людини як абстрактного носія.

1. Грущинська І. Планування уроків природознавства у 1 класі / І. Грущинська // Початкова школа. – 2012. – № 8. – С. 35-45.
2. Крамаренко А. Методика викладання освітньої галузі "Природознавство" та "Суспільствознавство" : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закладів напряму підготовки 6.010102 "Початкова освіта"] / Алла Крамаренко. – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2015. – 476 с.
3. Савченко О. Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти / О. Я. Савченко // Рідна школа. – 2011. – № 8-9. – С. 8-11.
4. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід як чинник модернізації початкової освіти / О. Я. Савченко // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України. – Серія "Педагогіка". – 2011. – № 4. – С. 13-17.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Віра Потяк, магістрант

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Кіліченко О.І., к.п.н., доцент

У статті розглядаються умови організації навчального процесу з використанням диференційованого навчання.

Показано, що в сучасних умовах для розвитку особистості молодшого школяра необхідно так організувати навчальний процес, щоб враховувати всі особливості та можливості дітей.

Визначається поняття та основні підходи до класифікації видів диференційованого навчання, яке можна використовувати у процесі навчання в початковій школі.

Ключові слова: ученя початкових класів, індивідуальні особливості та можливості учнів, диференціація навчання, види диференціації

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF USE OF THE DIFFERENTIATED EDUCATION IN ELEMENTARY SCHOOL

The article describes the conditions of the educational process with using the differentiated education. It is shown that in modern society for personal development of younger pupils the learning process should be so organized that to take into account all the features and capabilities of the children. Concepts and basic approaches to the classification of differentiated instruction that can be used in teaching in elementary school are defined.

Keywords: elementary school student, individual characteristics and capabilities of students, differentiated education, formes of the differentiation

Важливою вимогою сьогодення є формування та розвиток обдарованих творчих особистостей учнів молодшого шкільного віку. Заповідь «Не нашкодь» є актуальною як ніколи. Вчителі у своїй діяльності часто організують навчальний процес із врахуванням особливостей «середнього учня», забуваючи, що при такій організації «обдарованим» буде скучно, а більш «слабкіші у навчанні» будуть постійно доганяти тих, хто краще сприймає матеріал. Тому необхідно в навчальний процес початкової школи вводити диференційоване навчання.

Розкриття сутності диференціації навчання вимагає наукового визначення поняття «диференціація». Про важливість аналізу наукового поняття «диференціація» у педагогіці пишуть вчені М.В. Богданович, О. Братанич, С.У. Гончаренко, О.І. Бугайов, Д.І. Дейкун, П.І. Дроб'язко, В.М. Володько, І.Е. Унт, А.А. Кірсанов, Є.С. Рабунський, М.Є. Полєнова, О.Я.Савченко, І.В. Малафіїк, О.Вишневський, С.М.Логачевська та багато інших дослідників.

Ми погоджуємося із думкою О.Вишневського, що диференціація полягає у всеосяжному пристосуванні змісту і процесу навчання до індивідуальних можливостей кожного учня. Здійснення диференціації на практиці передбачає:

а) вивчення типологічних особливостей учнів та рівня їхньої успішності з метою загальної оцінки їхніх можливостей;

б) організаційне розв'язання проблеми диференціації, наприклад, поділ групи на підгрупи з урахуванням навчальних можливостей учнів, виокремлення підгруп слабших або сильніших учнів тощо;

в) вивчення вимог програми і структури змісту навчального предмета з огляду його можливого скорочення, розширення, спрощення, дозування, градування тощо;

г) побудова на цій основі апарату різнорівневих навчальних задач, вибір методів і форм їх вирішення. [1]

Таким чином, диференційоване навчання — це така організація навчального процесу, при якій створюються умови, які дають змогу кожному учневі розкрити всі свої потенціальні навчальні можливості.[2, 327]

Є різні підходи до класифікації видів диференціації. Так, деякі науковці (Н. Мойсеюк, М. Скаткін, М. Ціпро, І. Шапошнікова, М. Шахмаєв та інші) виокремлюють два види диференціації навчання: внутрішню й зовнішню. Під внутрішньою диференціацією мається на увазі така організація навчального процесу, при якій врахування індивідуальних особливостей учнів відбувається в межах традиційних для школи організаційних об'єднань – класів. У такому випадку школярі поділяються на підгрупи залежно від характеру занять чи за іншими ознаками (наприклад, за такими індивідуальними відмінностями, як особливості пам'яті, мислення, уяви, нахилів, здібностей, інтересів тощо, рівнем навчальної успішності тощо).

Зовнішня диференціація навчання передбачає комплектування шкіл, класів, груп на основі певного критерію. Так, школярів можуть об'єднувати в окремі навчальні групи з урахуванням їхнього віку, статі, навчальної успішності, стану здоров'я, індивідуальних інтересів, професійних нахилів, рівня розвитку спеціальних здібностей тощо. Основним документом, який регламентує діяльність школи в контексті зовнішньої диференціації, є Базовий навчальний план.

О.Вишневський зауважує, що існує три можливі форми організації диференціації навчання.

Відкрита диференціація, яка передбачає поділ класу чи групи на дві-три підгрупи (А, Б, В, ...). Учитель постійно готує відповідну кількість варіантів класних і домашніх завдань (задач), пристосовуючи їх до реальних можливостей кожної з груп. Перехід учнів із групи в групу лишається вільним; у деяких випадках школяр сам може вирішити, до якої групи йому приєднатися.

Напіввідкрита диференціація полягає в тому, що рівень успішності учнів враховується при адміністративно узаконеному поділі класу на групи, що є характерним, наприклад, для вивчення іноземної мови, уроків праці тощо. У такому випадку склад групи буде більш-менш однаковим. Учителі, які працюють у таких групах, складають для кожної з них окремі календарні й поурочні плани.

Прихована диференціація, коли за допомогою індивідуальних карток підгрупі слабших учнів надається додаткова підтримка. До такої групи може входити декілька учнів. Вибір форми диференціації залежить від об'єктивних умов, складу учнів, схильності вчителя до тих чи інших форм роботи тощо.

Аналіз науково-педагогічної літератури та власні спостереження дають можливість визначити сукупність умов, за яких диференційоване навчання стає ефективним. Це:

1. вчитель враховує загальну готовність учнів до наступної діяльності;
2. педагог уміє передбачити труднощі, які можуть виникнути в учнів під час засвоєння матеріалу;
3. використовує диференційовані завдання індивідуального та групового характеру в системі уроків;
4. здійснює перспективний аналіз: з якою метою плануються завдання, чому їх треба використовувати, що робити на наступних уроках.

Варто зазначити, що вчитель при використанні диференціації у навчальному процесі школи повинен:

1. постійно вивчати особистості учнів;
2. знати рівень засвоєння кожним учнем знань попереднього матеріалу;
3. сприяти випереджаючому формуванню тих загальнонавчальних умінь і навичок, які дають змогу учневі працювати самостійно оскільки в диференційованому завданні потрібно прискорити перехід учня від дії в співробітництві з викладачем до дії з частковим співробітництвом чи повністю самостійної.

Висновки. Для організації оптимального навчального процесу в початковій школі, тобто з врахуванням індивідуальних та вікових особливостей, здібностей та здатностей учнів необхідно вчителям використовувати диференційований підхід.

1. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки и : Навчальний посібник / О. І. Вишневецький. - 3-те вид., доопрац. і доп. - К. : "Знання", 2008. - 566 с.
2. Малафійк І.В. Дидактика: навчальний посібник. / І.В. Малафійк – К.: Кондор, 2005. – 397 с. С. 327

ГЕОМЕТРИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ – НЕОБХІДНА СКЛАДОВА МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Синиця Михайло магістр, Педагогічний інститут, спец.»Початкова освіта»

Ткачук О.М., к. ф.-м.н.

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника , Івано-Франківськ, Україна

Шкільна геометрична освіта передбачає пропедевтику систематичного курсу геометрії при навчанні математики у 1-4 класах. У цей період учні ознайомлюються із поняттями про основні геометричні фігури та простішими їх властивостями, що сприяє формуванню образного мислення, розумових дій, ґрунтовному засвоєнню математичних знань і виробленню вмінь їх застосовувати. Найважливішим завданням вивчення геометричного матеріалу в 1-4 класах є підготовка учнів до успішного засвоєння систематичного курсу геометрії.

Ключові слова: геометричні фігури, геометрична компетенція, геометричний матеріал.

GEOMETRIC COMPETENCE - A NECESSARY COMPONENT OF MATHEMATICAL COMPETENCE PRIMARY SCHOOL TEACHER

The school provides education geometric propaedeutics systematic course of geometry in teaching mathematics in 1-4 classes. . During this period, students are introduced to the basic concepts of simple geometric shapes and their properties, promotes imaginative thinking, mental actions, thorough assimilation of mathematical knowledge and develop skills to apply them. The most important task of studying geometrical material in 1-4 classes is to prepare students for successful mastering of course systematic geometry.

Keywords: geometric shapes, geometric competence, geometric material.

Початковий курс математики – важлива складова навчання і виховання молодших школярів, основоположна частина загальної математичної освіти. Навчання математики

забезпечує формування у молодших школярів ключових компетентностей, основою яких виступає «уміння вчитися» як здатність до самоорганізації в навчальній діяльності.

Серед предметних компетентностей, якими має оволодіти молодший школяр, виокремлено і математичну компетентність яка визначається як особистісне утворення, що характеризує здатність учня створювати математичні моделі процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язування навчально-пізнавальних та практикозорієнтованих завдань.

Центральним питанням навчання математики постає опанування учнями предметними математичними компетенціями, що складають основу формування математичної компетентності. Це – обчислювальні, інформаційно-графічні, логічні, геометричні, алгебраїчні складові математичної компетентності. Отже, зупинимось на геометричній складовій математичної компетентності.

Геометрична складова виявляється у володінні просторовою уявою, просторовими відношеннями (визначати місце знаходження об'єкта на площині і в просторі, розкласти і переміщувати предмети на площині); вимірювальними (визначати довжини об'єктів навколишньої дійсності, визначати площу геометричної фігури) та конструкторськими вміннями і навичками (зображувати геометричні фігури на аркуші в клітинку, будувати прямокутники, конструювати геометричні фігури з інших фігур, розбивати фігуру на частини).

У початковій школі геометрія вивчається як пропедевтичний курс. Метою ознайомлення молодших школярів з елементами геометрії є підготовка їх до вивчення систематичного курсу в основній школі, здатності використовувати набуті знання і вміння під час вивчення інших предметів та для вирішення життєвих завдань.

Вивчення елементів геометрії передбачено змістовою лінією «Просторові відношення. Геометричні фігури». Головне завдання полягає у розвитку в учнів просторових уявлень, уміння спостерігати, порівнювати, узагальнювати й абстрагувати; формуванні у школярів практичних умінь будувати, креслити, моделювати й конструювати геометричні фігури від руки та за допомогою простих креслярських інструментів. У початковому курсі математики в учнів формують уявлення та поняття про геометричні фігури на площині, їх істотні ознаки і властивості; вчать розпізнавати геометричні фігури у просторі та їх елементи, співставляти образи геометричних фігур з навколишніми предметами. Навчальна діяльність, пов'язана із вимірюванням і обчисленням геометричних величин, дозволяє проілюструвати просторові та кількісні характеристики реальних об'єктів, організувати продуктивну діяльність молодших школярів.

Розвиток просторових уявлень молодших школярів. Формування початкових геометричних уявлень пов'язане з узагальненням фактів, які сприймаються дітьми через живе споглядання та практичне ознайомлення з предметами і їхнім властивостями. Виконуючи дії з предметами, дитина виділяє колір, величину та форму предметів, а також просторові зв'язки та інше. На основі цих чуттєвих характеристик у дітей формуються певні геометричні узагальнення.

Навчання дітей орієнтування в просторі проводиться під час вивчення всіх початкових предметів, але початкове ознайомлення з просторовими поняттями частіше пов'язується з вивченням елементів геометрії. Розвиток уявлень учнів щодо геометрії положення відбувається за допомогою спеціально дібраних вправ. У ході їх виконання подаються потрібні пояснення й уточнення, ставляться запитання.

Виконання завдань мають бути пов'язані з різноманітними видами пізнавальної діяльності школярів. Тут може бути спостереження, вимірювання, конструювання, малювання, креслення, моделювання з паперу та паличок. Зокрема, це вправи на конструювання моделей просторових тіл з паперу, з пластиліну, вправи на виготовлення каркасних моделей з лічильних паличок і пластиліну, завдання з розгортками просторових тіл, з розбірними моделями просторових тіл.

Формування уявлень та понять про геометричні фігури. Важливим етапом формування в учнів геометричних понять є їх початкове введення. Численність ознак, які має геометричне поняття, майже завжди дає змогу виділити з-поміж них доступні для наочного сприймання і достатні для відокремлення його від інших понять. Ці особливості дають можливість здійснення етапу початкового ознайомлення з геометричними фігурами в початкових класах.

Під час вивчення геометричного матеріалу передбачається розгляд певного геометричного поняття в його розвитку, з опорою на попередні знання про нього, подальший розвиток цих знань з обов'язковим врахуванням потреби в цьому понятті в перспективі – під

час вивчення його в середніх та старших класах. Тому вчителям початкових класів, готуючись до пояснення певного поняття, необхідно проаналізувати:

- що відомо про це поняття з дошкільного періоду або з попередніх уроків математики в школі;
- що школярі повинні вивчити про це поняття зараз;
- як це поняття з часом буде ускладнюватися в початковій школі і на який рівень знань про нього діти повинні вийти, закінчивши початкову школу;
- як це поняття трактується в 5-6 класах та в систематичному курсі геометрії.

Такий аналіз дозволить вивчати поняття з урахуванням принципу наступності: допоможе правильно активізувати попередні знання, визначить, що нове потрібно пояснити, коли і як це нове ускладниться, розкриє пропедевтичні можливості цього матеріалу.

Формуючи поняття про певну геометричну фігуру, вчителю необхідно знати, як ця фігура означається в систематичному курсі геометрії, і враховувати це означення у процесі пояснення: не потрібно вимагати від учнів заучування цього означення, а треба досягти такого рівня усвідомлення форми і властивостей даної фігури, щоб учні самостійно сформулювали це означення на доступному їм рівні.

Вивчення геометричного матеріалу необхідно супроводжувати практичними вправами, при цьому учні будуть сприймати не лише готові геометричні фігури і тіла, вони самостійно будуть створювати і відтворювати досліджувані геометричні форми, використовуючи для цього вирізання і наклеювання, моделювання, вирізання розгортки і склеювання, креслення, конструювання геометричних фігур з інших фігур та інше. Отримані знання використовуються дітьми на практиці не тільки на уроках математики, при обчисленні периметру та площі, а також на уроках художньої праці, образотворчого мистецтва, на уроках природознавства.

1. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах: – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 368 с.
2. Богданович М.В., Лищенко Г.П. Пропедевтика геометрії та алгебри в початкових класах. – К.: «Освіта України», 2009. – 240 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти // <http://www.mon.gov.ua>.
4. Книга вчителя початкової школи: Довідково-методичне видання /Упоряд. Г.Ф.Древаль, А.М.Заїка. – Харків: Торсінг Плюс, 2005. – 688 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. Ред. О.В. Овчарук. – К.: К. І. С., 2004. – 112 с.
6. Листопад Н.П. Геометрична складова математичної компетентності молодшого школяра: сутнісна характеристика / Н.П. Листопад // Початкова школа. – 2011. – №8.
7. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи. – К.: Початкова школа, 2006. – 432 с.
8. Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у навчальному процесі: теоретичні аспекти: Дайджест 1 /Укл. О.В. Онопрієнко. – Донецьк: Каштан, 2011. – 98 с.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Славецька Ольга, магістрантка спеціальності

«Початкова освіта», Педагогічний інститут

Голота Наталія Миколаївна к.п.н., доцент

Київського університету імені Бориса Грінченка, Київ, Україна

У статті висвітлюється проблема формування соціальної компетентності особистості, розкриваються особливості молодшого шкільного віку як чутливого періоду системного залучення дитини до громадського життя, формування й розвитку соціальних засад життєдіяльності особистості дитини.

Ключові слова: соціальна компетентність, освітнє середовище, початкова школа, молодші школярі.

V stat'ye osveshchayetsya problema formirovaniya sotsial'noy kompetentnosti lichnosti , raskryvayutsya osobennosti mladshego shkol'nogo vozrasta kak sensitivnogo perioda sistemnogo privlecheniya rebenka k obshchestvennoy zhizni , formirovaniya i razvitiya sotsial'nykh osnov zhiznedeyatel'nosti lichnosti rebenka .

Ключевые слова : sotsial'naya kompetentnost' , obrazovatel'naya sreda , nachal'naya shkola , mladshiye shkol'niki.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки та шкільної практики особливої актуальності набуває проблема компетентнісного підходу в освіті. Значення цієї проблеми зумовлене перебудовою системи освіти на засадах гуманізації та демократизації, орієнтацією на формування особистості як найвищої цінності суспільства, на її успішну соціалізацію.

Надзвичайно актуальною є проблема формування соціальної компетентності зростаючої особистості, спрямованої на культивування таких умінь і навичок, які б сприяли готовності дитини здійснювати адекватний вибір та приймати рішення в конкретній соціальній ситуації, тобто адекватно взаємодіяти із оточуючим світом.

Аналіз досліджень з означеної проблеми засвідчує, що вчені розглядають соціальну компетентність як одну з особливо актуальних серед базових, універсальних компетентностей (В.Болгаріна, І.Зверєва, Л.Коваль, О.Кононко, В.Кремень, Н.Лавриченко, Н.Ничкало, В.Оржеховська, О.Савченко, І.Фельдштейн та ін.).

Проблема формування соціальної компетентності особистості знайшла своє відображення у працях вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема філософів, психологів і педагогів. Аналіз досліджень з означеної проблеми засвідчив, що поняття «соціальна компетентність» є складним, багатоаспектним і визначається науковцями як: складна полікомпонентна властивість особистості, її інтегральна якість, яка складається з цілого комплексу емоційних, мотиваційних, характерологічних особливостей і виявляється у соціальній активності та гуманістичній спрямованості особистості (І.Печенко), інтегрована здатність особистості, що включає в себе розмаїття підкомпетентностей, або ключових компетентностей, таких як громадянська, духовна, професійна (учнівська) зрілість; комунікативна, мовна, побутова, екстремальна компетентність тощо), тобто інтегрує в собі інші види компетентностей (М. Докторович); складна, інтегративна характеристика, сукупність певних якостей, здібностей, соціальних знань і вмінь, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості, які дають їй можливість активно взаємодіяти із соціумом, налагоджувати контакти з різними групами й індивідами, брати участь у соціально значущих проєктах і продуктивно виконувати різні соціальні ролі (І. Зарубінська); набуту здатність особистості гнучко й конструктивно орієнтуватися в постійних мінливих соціальних умовах та ефективно й творчо взаємодіяти із соціальним середовищем (Н. Борбич).

Мета статті: висвітлення значущості формування соціальної компетентності молодшого школяра на сучасному етапі розвитку початкової школи.

Метою формування соціальної компетентності молодшого школяра є набуття знань, умінь, навичок та здатностей, які потрібні йому для подальшої освіти та життя в постійно змінних соціальних умовах, освоєння та виконання основних соціальних ролей у суспільстві.

Процес соціалізації здійснюється практично протягом усього життя індивіда, проте саме молодший шкільний вік є сенситивним періодом системного залучення дитини до громадського життя, формування й розвитку соціальних засад життєдіяльності особистості дитини (Н. Бібік, Т. Байбари, М. Вашуленко, О. Онопрієнко, О. Савченко). Звичайно, соціальна компетентність особистості починає формуватися раніше, у дошкільному дитинстві. Так, соціальна компетентність дитини дошкільного віку включає формування соціальних навичок поведінки, розвиток свідомого ставлення до себе як самостійної особистості, активного інтересу до людей, формування готовності сприймати соціальний досвід. Досягнутий в період дошкільного дитинства рівень соціального розвитку багато в чому визначає подальший розвиток в особистості навичок спілкування, її успішність, уміння жити в колективі, переходити до наступних ступенів освіти, забезпечує можливість адекватно діяти в оточуючому світі. Однак саме навчання в школі призводить до корінних змін соціального розвитку дитини. Залучення до громадського життя відбувається в процесі навчання, тому навчальна діяльність створює сприятливі умови для розвитку соціальної компетентності.

Дослідження свідчать, що саме в цей період відбувається ціла низка особистісних утворень, необхідних для формування соціальної компетентності, а саме: мотивація соціально значущої діяльності, уміння керувати психічними процесами розвитку пізнавальної сфери; здатність до адекватної самооцінки; формується новий тип відносин з людьми, засвоюються певні соціальні норми, втрачається орієнтація на дорослого й відбувається зближення з групою однолітків, які потребують навичок конструктивної взаємодії. Дитина є учасником соціального впливу, одночасно і його суб'єктом і його об'єктом. Відтак молодший школяр починає розуміти, що від його поведінки залежить

вирішення багатьох життєвих ситуацій, зокрема й досить складних в контексті соціальної взаємодії.

Таким чином дитина виявляє готовність до оволодіння навичками конструктивної поведінки в проблемних ситуаціях, вчиться вибудовувати взаємодію з дорослими та однолітками у відповідності із соціальними вимогами; здатність приймати норми співжиття в соціальній групі, будувати свою діяльність у відповідності з ними і одночасно зберігати власне «Я». Формування соціальної компетентності означає культивування таких умінь і навичок, які б сприяли готовності дитини робити адекватний вибір та приймати рішення в конкретній соціальній ситуації, тобто адекватно взаємодіяти із оточуючим світом.

Висновки. Таким чином, велике значення для забезпечення формування соціальної компетентності молодшого школяра відіграє освітнє середовище - простір широких можливостей, де створені максимальні умови для розвитку та саморозвитку дитини. Тому створення освітнього середовища, відповідного запитам сучасної школи, зокрема посилена увага до таких його складових, як стиль спілкування, просторова і соціальна щільність, організаційні форми навчально-виховного процесу та забезпечення відповідної позиції вчителя в організації освітнього процесу – провідна умова формування соціальної компетентності молодшого школяра.

1. Данилейко С.І. Шляхи формування соціальної компетентності учнів початкової школи. [Електронний ресурс] / С.І.Данилейко. –Режим доступу до ресурсу: <http://intkonf.org/danileyko-sishlyahi-formuvannya-sotsialnoyi-kompetentnosti-uchniv-pochatkovoyishkoli>.
2. Докторович М.О. Соціальна компетентність як наукова проблема / М.О. Докторович // Психологія і суспільство. – 2009. – № 3. – С. 144–147.
3. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / [Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко, О.І. Локшина, О.В. Овчарук, Л.І. Паращенко, О.І. Пометун, О.Я. Савченко, С.Є. Трубачовона]. – К. : К.І.С, 2004. – 112 с.
4. Пометун О.І. Компетентісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65–69.
5. Шахрай В.М. Формування соціальної компетентності особистості як умови її якісно взаємодії з суспільством /В.М.Шахрай //Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка.- 2012.- №7 (242),Ч.ІІ.-С.53-59.

ВИХОВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

*Танчин М. М., 4 курс, Педагогічний інститут
Червінська І.Б., к.п.н., доцент ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, м.Івано-Франківськ*

У статті розкриваються особливості виховання гуманістичних цінностей у підростаючого покоління.

Автор вказує на те, що виховання на основі гуманістичних цінностей має бути пріоритетним напрямом сучасного виховання особистості. Адже гуманістичні цінності містять широкий спектр виховних можливостей, відображають позитивний досвід людства у відносинах особистості з соціумом, родиною, природою і самою собою.

Ключові слова: гуманізм, підростаюче покоління, гуманістичні цінності, виховання.

EDUCATION HUMANISTIC VALUES AT RISING GENERATION A SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL PROBLEM

In the article features of education of humanistic values in the younger generation.

The author points out that education based on humanistic values should be a priority of modern education of the individual.

After humanistic values contain a wide range of educational opportunities, reflects the positive experience of mankind in the relationship of the individual with society, family, and nature itself.

Keywords: humanism, the younger generation, humanistic values education.

Постановка проблеми. В умовах розбудови демократичної незалежної Української держави та її інтегрування в європейське і світове співтовариство особливої ваги набуває виховання зростаючої особистості на основі гуманістичних цінностей. Кардинальні зміни в ідеології українського суспільства передбачають зміну суспільної та індивідуальної свідомості і ставлять перед системою загальної середньої освіти якісно нові вимоги до виховання підростаючого покоління. Метою виховання є сприяння гармонійному розвитку

особистості. Педагоги, батьки мають ставитись до дитини як найвищої цінності, сприяти розвитку її талантів, розумових здібностей, формувати моральні цінності, виховувати покоління свідомих громадян, здатних забезпечити розвиток суспільства на демократичних гуманних засадах. Саме тому виховання на основі гуманістичних цінностей має бути пріоритетним напрямом сучасного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Теоретичні засади виховання гуманістичних цінностей у психолого-педагогічному контексті представлено в роботах Г. Балла, І. Беха, М. Боришевського, Б. Братуся, Л. Божович, Л. Виготського, І. Кона, К. Левіної, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерса, С. Рубінштейна, Т. Титаренко.

Наукові підходи до виховання гуманної особистості в сучасних умовах України розроблені в дослідженнях В. Білоусової, С. Гончаренка, В. Дубровського, І. Дуранова, Г. Жирської, О. Кононко, В. Кузя, Ю. Мальованого та ін.

Мета статті. Розкрити особливості виховання гуманістичних цінностей у підростаючого покоління.

Виклад основного матеріалу. Поняття „гуманізму” в наші дні набуло особливої актуальності. Відповідно заслуговують на увагу сформульовані засновником Римського клубу А. Печчеї перспективи розвитку сучасного світу в контексті виховання людей на засадах „нового гуманізму”, який включає три аспекти: глобальність, любов до справедливості й відмову від насильства.

Гуманізм передбачає визнання того, що людина – найвища цінність на Землі; передбачає опору на особистість, яка здатна до самореалізації, самовдосконалення; розглядає самоцінність особистості як результат її власного саморозвитку, самовиховання. У спілкуванні – це вміння знайти гідне, схвальне, добре в іншій людині, вміння цінувати в інших індивідуальне, неповторне. Важливо, щоб педагог бачив в кожному вихованцеві особистість, розвивав його гуманістичні почуття, впроваджував гуманістичне, особистісно орієнтоване спілкування, культивував діалогічні форми навчально-виховної взаємодії з дітьми. Справжній діалог – це міжособистісна взаємодія, в якій одна людина сприймає іншу як таку ж цінність як і вона сама, ставиться до неї як до рівноправного учасника діалогу.

Глобалізаційні процеси у ХХ столітті сприяли тому, щоб виховання гуманістичних цінностей стало провідним принципом, який ставив би за мету розкриття і розвиток сутнісних сил і можливостей кожної особистості.

Таким чином сучасний світський гуманізм є неполітичним рухом, який об’єднує людей різних національностей, світогляду, життєвих орієнтацій, що доводить розуміння світовою спільнотою гуманістичних цінностей у реальному житті, які визначають складні взаємовідносини і підтверджуються сучасною мораллю. У результаті наукового опрацювання психолого-педагогічної літератури, можна визначити, що такі моральні цінності, як добро, гідність, людяність, відповідальність, справедливість, взаємодопомога зазнавали певної трансформації під впливом суспільної та індивідуальної свідомості. Пріоритетність гуманістичного виховання в сучасних умовах визначається потребою ціннісного ставлення до дитини, визнання її суб’єктом власної життєдіяльності.

Молодший шкільний вік є сенситивним щодо виховання гуманістичних цінностей, оскільки у цей період формується ставлення до себе через розгортання самоаналізу, порівняння себе з іншими. Однак такий процес повинен бути забезпечений педагогічним супроводом і спрямованим на активне пізнання і сприйняття особистістю гуманістичних цінностей. Виховання у дітей гуманістичних цінностей вимагає формування у них і гуманістичного світогляду, який би орієнтував їх на усвідомлення себе суб’єктом життя, вироблення життєвої стратегії, підготовку до самостійного життя, власний розвиток і саморозвиток.

Досліджуючи проблему гуманізму, Г. Балл у роботі „Орієнтири сучасного гуманізму”, вказує на актуальності виховання у підростаючого покоління гуманістичних цінностей, вважаючи освіту пріоритетною сферою застосування гуманістичних ідей на принципах толерантності, взаємної поваги, діалогічної взаємодії, поєднання гуманітарної та природничо-наукової методологічних традицій. Вчений переконаний у тому, що „провідний принцип гуманістичної психології й педагогіки полягає в постулюванні закладених у кожному індивіді, у кожній дитини можливостей гармонійного особистісного розвитку й базованої на ньому моральної поведінки – можливостей, які, за умови певної підтримки, здатні реалізуватись” [1, с. 159]. На його погляд, сучасне виховання гуманістичних цінностей має опиратись на ідеї конструктивіського ставлення до суспільного та індивідуального буття, інтелектуальну культуру, усвідомлення небезпеки дисгармонійного раціоналізму, з’ясування

психологічних чинників гуманістичної поведінки, знання про гуманістичні цінності, втілення їх у життєдіяльність особистості.

Основоположники вітчизняної педагогічної науки – А. Макаренко, В. Сухомлинський – у теорії і на практиці відстоювали потребу формування в дитини гуманістичних цінностей.

Так, зокрема у системі гуманістичних цінностей А. Макаренка можна визначити дві групи: до першої можна віднести дитячу особистість, як найважливішу цінність, її сенс життя, розвиток, свободу, відповідальність, обов'язок. До другої групи – цінності, необхідні для гармонійного розвитку особистості: гуманне суспільство, активна діяльність, колектив [5, с. 285].

Особлива роль у визначенні шляхів гуманістичного виховання належить відомому українському педагогові В. Сухомлинському, який вважав, що справжня гуманність педагогіки полягає в тому, щоб зберегти радість, щастя, на яке має право дитина. В. Сухомлинський не тільки сформулював зміст і завдання морального виховання, а й визначив провідні принципи гуманістичної поведінки дітей (доброту, справедливість, чесність). На відміну від своїх колег, які дотримувались авторитарної моралі того часу, видатний педагог втілював у практику гуманістичну педагогіку, орієнтуючись на виховання у дітей милосердя, людяності, терпимості, непопулярних у тоталітарній державі, але таких, які розглядаються у сучасній педагогіці як абсолютні цінності.

Гуманістична етика В. Сухомлинського багатьма своїми положеннями протистояла авторитарній етиці, яку визначали тодішній уряд, партія, суспільство, що перетворилися на механізм тиску на дитячу особистість, деформації її внутрішнього світу. Зокрема, видатний педагог виступав проти фізичних покарань, які неспроможні виховати людину гуманну. Діти, вихованні ремінцем, стають бездушними, безсердечними людьми” [3, с. 295].

У цьому контексті цікавими є погляди І. Беха, який, розробляючи ідеї гуманістичної педагогічної психології в контексті виховання особистості, пов'язує її з цінністю ідей захисту, підтримки інтересів школярів, утвердженням їхніх прав. Вчений умовно поділяє цінності на : термінальні, інструментальні, оперативні та базові цінності. Соціальними передумовами виховання базових гуманістичних цінностей у дітей, на його думку, є „наявні у суспільстві ідеологічні утворення й соціальні інституції, які „задають” і транслюють суб'єкту об'єктивні смисли його існування. Форми, в яких зафіксовані ці потенційні детермінанти особистісних цінностей, різноманітні. Вони містяться у філософських та етичних поглядах, у творах літератури і мистецтва, у зводі законів, у системах нагород, заохочень і покарань, у традиціях, громадській думці тощо, а у батьківських вказівках дитині на те, „що добре” і „що погано”. [2, с. 10].

Такий підхід до втілення гуманістичних цінностей у процес навчання і виховання школярів ґрунтується на позитивному ставленні дитини до себе та до оточуючих, прийнятті себе та інших такими, якими вони є. Адже дитина-гуманіст з повагою ставиться до своїх думок, інтересів, позицій, а також до інтересів, думок своїх товаришів, однокласників, дорослих, навіть якщо вони суперечать її власним.

Відображаючи позитивний досвід людства у відносинах особистості з соціумом, родиною, природою і самою собою, гуманістичні цінності містять широкий спектр виховних можливостей. Історично підтверджено, що утвердження таких моральних цінностей, як добро, людяність, відповідальність, толерантність, справедливість, взаємодопомога, творча ініціатива, не були прямим і поступовим сходженням у гуманістичному світогляді.

Дієздатність громадянського суспільства повною мірою залежить від наявності особистостей з високою гуманістичною свідомістю, доброзичливим ставленням до людей, чесних, розумних, порядних з добре розвиненими творчими здібностями і здатністю до самотворення, тобто людей високо духовних, з власним поглядом на світ, із бажанням чесно змагатися з іншими людьми, із внутрішньою необхідністю ставити собі питання та шукати відповіді на них, чи ставити собі завдання і розв'язувати їх. Аналізуючи цінності, як основу особистості, О. Сухомлинська виділяє в їх основі почуття, які спрямовані на ідеал, ідеальне – те, до чого людина прагне. Цінності, на її думку, означають позитивну або негативну значущість будь-якого об'єкта, оцінний бік явищ. „За змістом вирізняють цінності речей, логічні, естетичні, моральні тощо. Виходячи з цієї ієрархії цінностей, морально-етичні установки мають абсолютний характер, універсальне значення і є основними категоріями духовності. До моральних цінностей належать нормативні уявлення про добро і зло, справедливість, прекрасне і потворне, про призначення людини, людські ідеали, норми, принципи життєдіяльності тощо. Воно є основою всіх вчинків, діяльності людини, мають моральну значущість і впливають на загальне суспільне життя” [3].

Адже як стверджує науковець І. Червінська, «школа сьогодні покликана, в першу чергу, стати осередком морального виховання, яке спрямоване на самовизначення і самореалізацію кожної особистості. У виховному процесі головний акцент має переноситись із засвоєння певної кількості знань на виховання особистості з урахуванням її унікальної природи, і вже на цій основі формувати у неї базові гуманістичні цінності, творчу і самотворчу діяльність» [6]. У змісті сучасної середньої освіти пріоритетними мають бути наукова світоглядна пізнавальна діяльність, усвідомлення педагогами необхідності виховання нової генерації підростаючого покоління, аксіологічна спрямованість виховання.

Висновок. Дослідження гуманістичних цінностей та інтересів сучасної молоді дають можливість не тільки констатувати, передбачати, а й коригувати моральне здоров'я нації. Гуманістичні цінності, як свідомий вибір особистості, який віддзеркалює її високі почуття, позитивне ставлення до життя, людей, довкілля, впливають на мотивацію дій і виступають у ролі регулятора поведінки.

В сучасній педагогічній науці склалась думка про те, що виховання на основі цінностей – це провідний шлях формування самої особистості і її духовного світу, у зв'язку з чим піднімається питання не лише про ціннісне виховання, а й ціннісне навчання, що має своїм кінцевим результатом не знання, а формування аксіологічного світогляду.

1. Балл Г. О. Сучасний гуманізм і освіта : Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти / Г. О. Балл. – Рівне : „Ліста-М”. – 2003. – 128 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : в 2 т. / Іван Дмитрович Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн.1. – 280 с.
3. Сухомлинський В. О. Виховання і самовиховання / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. – К. : „Рад. школа” : Т. 5.– 1977. – С. 229–239.
4. Сухомлинська О. В. Духовно-моральне виховання молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук / О. В. Сухомлинська. – К. : Добро, 2006. – 42 с.
5. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : в 8-ми т. / А. С. Макаренко. – М. : Педагогика, 1984. – Т. 4 – 400 с.
6. Червінська І.Б. Соціокультурні й освітні детермінанти формування особистості в умовах трансформації суспільства / І.Б. Червінська/ Самоідентифікація молоді: соціокультурний і транскультурний виміри : монографія / за ред. акад. НАПН України В. І. Кононенка. – Івано-Франківськ : ПНУ, 2014. – Р.5 – С.140-164

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СОЦІАЛЬНОМУ ЗДОРОВ'Ю У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ЗАПОРУКА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

*Царенко Вікторія, студентка V курсу, факультету педагогіки та психології
Довга Т.Я. к.п.н., професор
Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира
Винниченка, м. Кіровоград, Україна*

У статті розглядається один із комплексів життєвих навичок здоров'язбереження, а саме навичок соціальному здоров'ю. Наведені приклади шляхів для формування навичок соціальному здоров'ю.

Ключові слова: здоров'я, компетенція, здоров'язбережувальна компетентність, життєві навички соціальному життю.

The article describes is considered one of the complexes zdorov'yazberezhennya life skills such as social skills of health.

Keywords: health, competence, zdorov'yazberezhivalna competence, life skills social life.

Постановка проблеми. Сучасна освіта характеризується широким впровадженням компетентнісного підходу. І це є об'єктивним процесом, новим етапом в еволюції освіти, на якому будуть переглянуті підходи до супроводу і забезпечення процесу природного розвитку дитини. Відповідно до нових тенденцій освіти та перспективного майбутнього особистість повинна вміти зберігати, зміцнювати та розвивати своє власне здоров'я. Тому науковці виділяють одну з ключових компетентностей – це здоров'язбережувальну.

Актуальність проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності школярів обумовлюється новітніми тенденціями. Нині першочерговим завданням системи освіти є навчання підростаючого покоління відповідального ставлення до здоров'я як найвищої суспільної та індивідуальної цінності.

У сучасній науці теоретико-методологічні засади, психолого-педагогічні аспекти питань здоров'я й здоров'язбереження молоді та умови їх оптимізації сформульовано в

працях В. Бобрицької, Д. Вороніна, В. Глухова, Д. Давиденка, О. Єжової, Ю. Дем'яненка, С. Омельченко, В. Оржеховської, Т. Федорченко та ін. Психолого-педагогічні дослідження щодо формування культури здоров'я особистості, її здоров'язбережувальної компетентності здійснили М. Безруких, В. Безрукова, Н. Бібік, Т. Бойченко, Є. Вайнер, В. Горашук, О. Дубогай, Г. Зайцев, О. Іонова, С. Кириленко, С. Кондратюк, О. Омельченко, С. Омельченко, О. Савченко, Г. Серіков, В. Оржеховська, Т. Федорченко.

Виклад основного матеріалу. *Здоров'я* – це природний динамічний стан організму, який характеризується його самоврівноваженістю і врівноваженістю з навколишнім середовищем у духовному, фізичному, а також соціальному плані й ефективно протидіє захворюванням.[9,2]

Проблема збереження та цілеспрямованого формування здоров'я дітей та молоді у важких сучасних умовах розвитку України виключно значима та актуальна. За останні роки в Україні відбулося значне якісне погіршення здоров'я школярів. Здоров'я школярів знаходиться в прямій залежності від умов навчання, харчування, рухової активності, спілкування, правильного чергування навантаження та відпочинку, умов сімейного виховання. Від здоров'я дитини (особистого, соціального) залежатиме, яким членом суспільства вона буде.

Соціальне здоров'я – це багатоаспектний і поліфункціональний чинник здоров'язбереження.[5,36] Ступінь успішності оздоровчої діяльності полягає в усуненні шкідливих впливів (коректування навколишнього середовища) та підвищення стійкості до них (тренування, збільшення адаптаційних можливостей організму).

Аналіз спеціальної літератури виявив, що суть поняття «здоров'язбережувальна компетентність» досліджена недостатньо, а також немає одностайності в його небагаточисельних трактуваннях, що пояснюється поліфункціональним характером даного терміну. Серед складових ключових компетентностей, що мають стосунок до проблеми збереження та зміцнення здоров'я людини, науковці Д.Воронін, І.Зімяя, В.Сергієнко виділяють компетентність здоров'язбереження.

Компетенція – це загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, які набуті завдяки навчанню. Бути компетентним – це означає вміти мобілізувати в певній ситуації, здобуті знання й досвід.[1,8]

Здоров'язбережувальна компетентність - здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей. Це комплекс знань, умінь, ставлень та цінностей, які спрямовані на збереження й укріплення здоров'я – свого та оточуючих, на уроках та в позаурочній діяльності.[3,2]

Особистість, компетентна в здоров'язбереженні вміє ефективно використовувати набуті знання самостійно, підтримувати стан власного здоров'я, створювати навколо себе здоров'язбережувальне середовище, розвивати та оновлювати засоби здоров'язбереження власного здоров'я та оточуючих. Здоров'язбережувальна компетентність дає можливість людині зберігати своє психічне, духовне, моральне та фізичне здоров'я різними видами здоров'язбережувальними засобами.

Сучасними засобами формування та розвитку здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів є проведення вчителем здоров'язбережувальних уроків та застосування модернізованого програмно-методичного забезпечення.

Українськими дослідниками визначено життєві навички (компетенції), що сприяють формуванню та розвитку здоров'язбережувальної компетентності школярів. Серед них виокремлюють такі, що сприяють фізичному, соціальному, духовному та психічному здоров'ю [8,87-89]

Зокрема, до навичок, що сприяють соціальному здоров'ю, вченими віднесено такі: навички ефективного спілкування, навички співчуття, навички розв'язувати конфлікт, навички поведінки в умовах тиску, погроз, дискримінації, навички спільної діяльності та співробітництва.

Життєві навички, що сприяють соціальному здоров'ю :

1. Навички ефективного спілкування: уміння слухати; уміння чітко висловлювати свої думки; уміння відкрито виражати свої почуття, без тривоги та звинувачень; володіння невербальною мовою (жести, міміка, інтонація тощо); адекватна реакція на критику; уміння просити про послугу або допомогу.

2. Навички співчуття: уміння розуміти почуття, потреби і проблеми інших людей; уміння висловити це розуміння; уміння зважати на почуття інших людей; уміння допомагати та підтримувати.

3. Навички розв'язування конфліктів: уміння розрізняти конфлікти поглядів і конфлікти інтересів; уміння розв'язувати конфлікти поглядів на основі толерантності; уміння розв'язувати конфлікти інтересів за допомогою конструктивних переговорів.

4. Навички поведінки в умовах тиску, погроз, дискримінації: навички впевненої (адекватної) поведінки, зокрема й застережливих дій щодо ВІЛ- СНІДу; уміння розрізняти прояви дискримінації, зокрема щодо людей з особливими потребами, ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД; уміння обстоювати свою позицію та відмовлятися від небажаних пропозицій, зокрема й пов'язаних із залученням до куріння, вживання алкоголю, наркотичних речовин; уміння уникати небезпечних ситуацій і діяти при загрозі насилля.

5. Навички спільної діяльності та співробітництва: уміння бути «членом команди»; уміння визнавати внесок інших у спільну роботу; уміння адекватно оцінювати свої здібності та свій внесок у спільну діяльність. [8, 87-89]

Приклади вправ для формування соціальних життєвих навичок:

Вправа « П'ять добрих слів»

Кожен з учнів має намальовану долоньку, на якій написано його ім'я. Учень має передати свою долоньку сусідові праворуч, а сам отримує від сусіда ліворуч. На кожному пальці долоньки потрібно написати якусь привабливу рису її власника(наприклад: мені подобається як ти одягнутий). Аркуш повинен повернутися до власника.[7,2]

Робота з таблицею самооцінки

Учням необхідно відмітити твердження, яке він підтримує.[7,2]

<i>1.Сварку розпочне сміливий</i>	<i>2.Першим миреться розумніший</i>	<i>3.Конлікти краще розв'язувати мирним шляхом</i>
<i>4.Конфлікти можуть призвести до бійки</i>	<i>5.Конфлікти можуть призвести до війни</i>	<i>6.Мир на планеті сприяє її стійкому розвитку</i>
<i>7.Якщо в родині добре,то вона щаслива</i>	<i>8.Щоб уникати непорозумінь з сусідами, краще їх уникати.</i>	<i>9.Люди вчаться добрі будувати взаємостосунки.</i>

Завдання «Чарівна драбинка»

Учням пропонується уявити , що для того щоб досягти майстерності в спілкуванні, порозумітися з друзями, їм необхідно пройти чаріними сходінками, а для цього слід дібрати до кожної букви, що входить у слово «спілкування», характеристику (рису характеру, властивість), яка допоможе у досягненні мети. (Учні на аркушах виконують завдання, а потім порівнюють дібрані слова і креслять драбинку на дошці.)[4,5]

Висновки. Отже, у сучасному світі спостерігаємо стійку тенденцію утвердження здоров'язбережувальної компетентності. Формування у дітей уміння зберігати та оновлювати власне здоров'я є запорукою успішного майбутнього особистості. Навчально-виховний процес є середовищем у якому діти набувають компетентності. Вивчення освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» та предмета «Основи здоров'я», проведення різноманітних заходів здоров'язбережувального змісту у позаурочний час розвивають та вдосконалюють навички здоров'язбереження. З часом дитина перейде з шкільного середовища в іншу життєву чи освітню сферу, але вміння зберігати та розвивати здоров'я буде супроводжувати її все життя.

1. Бережна Л. Гра як один зі шляхів розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів / Людмила Бережна // Основи здоров'я – 2012. - №3 – 8-13.
2. Виховання культури взаємин молодших школярів у добродійній діяльності:автореф. дис./ Гавриш Інна Іванівна : Уманський державний педагогічний університет ім. П.Тичини – Умань: Наук.світ.2015. – 20с.
3. Впровадження здоров'язбережувальної компетентності школяра засобами інноваційних навчальних технологій [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://rnc.trost.net.ua/wpcontent/uploads/2014/12/>
4. Вчимо дітей спілкуватися /Л.В. Шелестова та ін. – К.: Шк. світ, 2011 – 119 с.
5. Горяна Л. Соціальне здоров'я людини як показник культури спілкування / Лариса Горяна // Рідна школа. – 2009. - № 4. – с.44-47.
6. Дитина у сучасному соціопросторі: навч. Посібник /Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, І.М.Біла та ін.; за ред. Т.О. Пороженко; НАПН України, Ін-т пси-ї ім. Г.С.Костюка,- Київ: Імеко – ЛТД. 2014. – 271 с.
7. Каленська О. Розробка уроку «Мої стосунки з оточенням. Конфлікт. Способи подолання конфліктів» з курсу «Уроки для стійкого розвитку» в 4-му класі [Електронний ресурс] / Оксана Каленська. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/50605/
8. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.

9. Основні поняття предмету валеології [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://medbib.in.ua/osnovni-ponyattya-predmetu.html>
10. Тернопільська В. Шляхи виховання соціально – комунікативної культури молодших школярів / Валентина Тернопільська // Початкова школа. – 2009. - №1. – 9-12.

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Філіннова М.В., студентка 3 курсу Інститут психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Науковий керівник: Толкачова А.С, кандидат пед.наук, доцент
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Ключові слова: мультимедія, інформаційні технології, презентація, слайд.

Keywords: multimedia, information technology, presentation, slide.

Мета: вивчити і науково обґрунтувати вивчення та аналіз сучасних засобів навчання в сучасній школі.

Актуальність: сьогодні важливого значення набуває впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі. За допомогою сучасних засобів навчання створюються умови для формування ключових та предметних компетентностей школяра, його повноцінної самореалізації, адже вони дозволяють максимально розкрити зміст уроку, стимулюють активність учнів, розвивають творчі здібності дітей

Виклад основного матеріалу. Одним з головних завдань початкової школи є застосування сучасних засобів навчання, у процесі вивчення більшості навчальних предметів у рамках освітньої програми. Основним видом використання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання є їх органічна інтеграція в певні уроки. У цікавій, динамічній, ігровій формі учні молодших класів опановують комп'ютерні засоби, набувають первинних навичок користування пристроями введення-виведення, початковими вміннями й навичками управління комп'ютером та одночасно удосконалюють свої знання з певних навчальних предметів, розвивають пам'ять, просторову уяву, логічне мислення, творчі здібності.

Урок, що включає слайди, презентації або дані електронної енциклопедії викликає навіть у пасивних дітей особливий інтерес. Екран притягує увагу, якої часом не можемо домогтися при фронтальній роботі з класом. За даними вчених людина запам'ятовує 20% почутого і 30% побаченого, і більше 50% того, що він бачить і чує одночасно. Таким чином, полегшення процесу сприйняття і запам'ятовування інформації за допомогою яскравих образів – це основа будь-якої сучасної презентації [2].

Ми згодні з думкою, що мультимедійні програмні засоби дозволяють поєднувати текстову, графічну, анімаційну, відео- і звукову інформацію. Одночасне використання кількох каналів сприйняття навчальної інформації дозволяє підвищити рівень засвоєння навчального матеріалу [2].

Мультимедія (мульти - багато, медіа - середовище, носій) - це сучасна комп'ютерна інформаційна технологія, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відео, графічне зображення, анімацію та мультиплікацію [3].

Згідно з А. Хомоненко технологія - (з грецької мови «знання про майстерність») - це комплекс, що складається із запланованих результатів, засобів оцінки для корекції та вибору оптимальних методів, прийомів навчання, оптимальних для даної конкретної ситуації, набору моделей навчання, які розроблені вчителем на цій основі [1].

Інформаційні технології це - форми і методи передачі інформації при допомозі новітніх засобів та пристроїв зв'язку (телебачення, комп'ютеризація, Інтернет та мобільна мережа зв'язку) [1].

Презентація – це набір послідовно змінюючих одна одну сторінок – слайдів, на кожній з яких можна розмістити будь-який текст, малюнки, схеми, відео- та аудіофрагменти, анімацію, 3D-графіку, використовуючи при цьому різні елементи оформлення. Вони не вимагають особливої підготовки вчителів й учнів та активно залучають останніх до співпраці [1].

Слайд - це окремий кадр презентації, що може містити в собі заголовок, текст, графіку, діаграми, відеофрагмент тощо. [1]

Загалом, мультимедія є виключно корисною і плідною навчальною технологією, завдяки притаманній їй інтерактивності, гнучкості і інтеграції різноманітних типів мультимедійної навчальної інформації, а також завдяки можливості враховувати індивідуальні особливості школярів та сприяти підвищенню в них мотивації до навчання, зокрема українськомовного. Мультимедійні засоби навчання є перспективним і

високоєфективним інструментом, що дозволяє надати масиви інформації у більшому об'ємі, ніж традиційні джерела інформації і в тій послідовності, яка відповідає логіці пізнання і рівню сприйняття молодших школярів.

Висновок. Отже, цілком очевидно є перспективність дослідження окресленої проблеми, використання комп'ютера на всіх предметах у початковій школі не лише можливе, але й потрібне в сучасних умовах. Учні привертає новизна проведення мультимедійних уроків. У класі під час таких уроків створюються умови для активного спілкування, за якого учні прагнуть висловити думки, вони з бажанням виконують завдання, виявляють цікавість до матеріалу, що вивчається. Учні вчать самостійно працювати з навчальною, довідковою та іншою літературою з предмета.

1. Основы современных компьютерных технологий : [учеб. пособие] / [под ред. проф. А. Д. Хомоненко]. – СПб. : Корона, 1998. – 446 с.
2. Степікова Т.В. Соціальне партнерство – НОУ-ХАУ чи реальність / Т.В. Степікова // Профтехосвіта. – 2009. - №5. – с.29-31.
3. Что такое мультимедиа [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://daz.su>. – Назва з екрану.

Дитячий садок-школа: актуальні проблеми наступності в національній та європейській освіті

ТРАНСФЕРНИЙ ВПЛИВ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Яко Аліз 2 курс, розвиваючий педагог, післядипломна освіта

Доктор наук Гованські Яношне

Дебреценський університет Факультет Дошкільного виховання та освіти дорослих, Угорщина

У публікації даємо відповідь на базове питання музичного виховання, чи переносяться музичні знання на інші сфери діяльності незалежні від музики? Нажаль, в нашій державі, існування музичного виховання залишається під питанням. За рахунок інтелектуальної налаштованості шкіл уроки з музичного виховання відходять на задній план. Проте, прививання любові до музики це не тільки безцінний подарунок для дитини на все життя, але й має «побічний» вплив на їх інтелектуальний розвиток. Різноманітні методи музичного виховання допомагають формувати музичні здібності, а систематичні заняття з музики формують саму особистість. Музична діяльність захоплює всю особистість дитини і утворений внаслідок цього трансферний вплив реалізується в іншій, не музичній діяльності. Музичне виховання дає різноманітну можливість збагачувати словник дитини, рухову активність, розумовий розвиток тощо.

Музичне виховання це комплексний процес в якому скрито багато можливостей для гармонійного фізичного та психічного розвитку дітей. Не важливо, як музичне виховання впливає на чуттєвий, моральний, естетичний розвиток дитини, вироблення у них задатків, поведінки та смаку. На нашу думку, слід частіше у якнайрізноманітніших формах використовувати запропоновану музичним вихованням можливість, адже воно благодатно впливає на всі виховні напрямки. Не легке завдання лягає на плечі дорослих, які оточують дитину (батьків, дідусів та бабусь, рідних, педагогів). Їм слід пам'ятати, якщо вчасно, з відповідними засобами сформувавши музичне виховання дитини, це позитивно впливатиме на її подальше життя.

A zenei nevelés transzfer hatásai

A zenepedagógia egyik alapkérdése, hogy a zenei tudás átvihető-e a zenétől független területekre. Ennek gyökerei az ókorig nyúlnak vissza. Platón és Arisztotelész, különösen nagy szerepet tulajdonított a zenei nevelésnek személyiségformáló hatása miatt.

Platón Az állam című művében a következőket mondta: „...*azért van olyan nagy fontossága a zenei nevelésnek, mert ritmus és dallam hatolnak be a legjobban a lélek belsejébe, azt hatalmas erővel megragadják, s jó rendet hozva magukkal- azt, aki helyes elvek szerint nevelkedik, rendezett lelkű emberré tesz (..)A zene nem végződhet másutt, mint a szép szeretetében.* „

A későbbi évszázadokban a pedagógia képviselői szintén hangsúlyozták a művészetek, legfőképpen a zene-, fontosságát a nevelésben. Hazánkban sajnos a zenei nevelés létjogosultsága megkérdőjeleződik. Az iskolák intellektuális beállítottsága miatt az énekórák fontossága háttérbe szorult. A zene megszerettetése azon túl, hogy életre szóló ajándék a gyermekek számára „mellékhatásként” intellektuálisan is fejleszti őket [9]. A zenepedagógia különböző módszerei

segítik a zenei képességek fejlesztését, azonban a rendszeres zenei nevelés valójában az egész személyiséget formálja. A zenei tevékenységek a személyiség egészét áthatják és az általa létrejövő transzferhatás más, nem zenei területen is érvényesül. Kodály Zoltán, Kokas Klára, Forrai Katalin, Dietrich Helga, Nagy Balázné Szarka Júlia tapasztalatai és vizsgálatai mind azt támasztják alá, hogy a zenei nevelés hat a kisgyermek általános fejlődésére, érzelmi életére, értelmi képességeinek alakulására, társas magatartására. Rendkívül alkalmas a gyermek komplex személyiségének formálására. Lehetővé teszi a gyermek számára, hogy egészséges lelkű, érzelmileg gazdag, boldog emberré válhasson [1].

Az 1970-es években a hazai kutatásban megkezdett zenei hatásvizsgálatok eredményei azt a feltételezést bizonyítják, hogy a zenei nevelés a közoktatásban döntő fontossággal bír az egyéb, zenén kívüli területekre gyakorolt hatása következtében. A Barkóczi Ilona és Pléh Csaba (1977) szerzőpáros által elvégzett kutatás a kognitív, intellektuális képességek fejlődésére gyakorolt hatást, a zenei transzferjelenséget követte nyomon. A zenei motivációforrás is lehet, ezért fontos a helyes módszer kiválasztása, megfelelő alkalmazása. Írásomban a zenei nevelés anyanyelvi- és mozgásfejlődésre gyakorolt hatását fejtem ki, hiszen e két terület elválaszthatatlan egymástól.

Az anyanyelvi és a zenei nevelés kapcsolata

A zene a legelső tanítómester. A kisgyermek reagálnak a zenére, az őt körül vevő hangokra, és azt utánozzák. Nagyon fontos, hogy a velük foglalkozó felnőtt sajátítsa el a hangképzés helyes technikáját, hogy tiszta, szép hangon tudjon énekelni, beszélni, hiszen a gyermeknek mintaként szolgál.

Az óvodai zenei nevelésnek az éneklés az alapja. A gyermekjátékok dallama és szövege egységet alkot, ezért alkalmas eszköz a gyermekek anyanyelvi fejlődésére. A mondókáknak, daloknak a közös eleme a hangsúly, lüktetés, ritmustagoltság, a szavak kiejtése, hangletetés. A játékos, felszabadult éneklés a szép beszédre, kiejtésre, szókinccsre, alkotókedvre hat. A gyerekek sok mondókát ismernek, melyekben a beszédhangsúlynak és a szabályos zenei lüktetésnek van nagy szerepe. A népi mondókák elmondását befolyásolják a körülmények, szokások, amelyekhez kapcsolódnak. A szép, értelem szerinti kiejtésre az egyszerű népdalszövegek a legalkalmasabbak, de a mondókáknál is fontos.

A beszélni tanuló gyerek tiszta kiejtését segíti, ha játék közben közelről látja a felnőtt szájmozgását. A hangos kiabálás helyett a megfelelő hangerő kialakítása is fontos, hiszen ezáltal érzelmeket lehet megjeleníteni.

A népi mondókák, gyermekdalok élnek a játékos hangzó- és szóképzés lehetőségeivel (pl. Csip, csip, Csön, csön, Recse, recse, Ecc, pecc, Cickom, cickom Egyedem, begyedem ...) A vidám, játékos szavak hasznos beszédfejlesztő lehetőségeket kínálnak a pedagógusok számára.

A zenei nevelés sokféle alkalmat biztosít a szókinccsbővítésre. A dalokban előforduló új szavakkal gazdagodik a gyerekek szó-tára. A mondókákban, dalokban sok olyan szó, vagy régies kifejezés fordul elő, amelyek addig nem szerepeltek aktív szókinccsükben.

Játékhelyzetben, szemléltetéssel vagy magyarázattal megismerik értelmét (pl. motolla, gerenda, pántlika, csicseri borsó, pint, róf, leguggoljék, holnap leszen...) Szókinccsüket bővítik azok a fogalompárok is melyeket cselekvés, éneklés közben ismernek meg pl. halk-hangos, magas-mély, tiszta-hamis...)

A dalok szövege és a közös játék lehetőséget ad a magyar beszéd törvényszerűségeinek nem tudatos, de helyes alkalmazására. A gyerekdalokban gyakran találkozunk felszólító móddal. Az egyes szám második személyű felszólítás fordul elő legtöbbször (pl. Szólj, síp, szólj...,Egyél libám..., Bújj, bújj, zöldág, ugorj a Dunába) Többször előfordul még az egyes szám kijelentő mód (pl. Elvesztettem zsebkendőmet..., Cserebere fogadom, többet vissza nem adom, Vágok, vágok fát..., Ritkábban fordul elő többes számú alak (pl. Sírjunk, ríjünk...,Fussunk, szaladjunk...)

A játékokban gyakran szerepelnek kérdések, melyeknek felhívás és feszültség fokozó szerepe van, különösen akkor, ha kérdés-feleletek követik egymást. (pl. Mit játszunk lányok..., Hol jársz, hová mégy..., Gyertek haza ludaim..., Hol jártál báránykám...)

A hely és időhatározó szavak is gyakran előfordulnak a gyermekjátékokban, dalokban, mondókákban (pl. Erre kakas, arra tyúk..., A part alatt..., Most viszik, most viszik...,Ma szítálok, holnap sütök...)

A gyerekdalok szövegében rejlő nyelvtani kapcsolatoknak se szeri se száma. Ezeket szinte minden nap énekeljük, ezért közvetve segítenek a gyermekek beszédfejlődésében, szóhasználatában, mondatalkotásában, gondolatainak kifejezésében. A nyelv és a zene kapcsolata szétválaszthatatlan, együtt van jelen, összefügg egymással [5].

A gyermekversek, dalok és a zenére való mozgások az élet első 5-7 évében fontos szerepet töltenek be az olvasáshoz szükséges képességek fejlesztésében. Általánosan elfogadott, hogy bizonyos hallási képességek jelenléte előfeltétele az olvasástanulásnak.

Valószínűsíthető, hogy a zenei képességek olyan kognitív képességekhez kapcsolódnak, melyek a fonológiai tudatosságban és az olvasásban is nagy szerepet kapnak [7]. A ritmikai képességek is jelentkeznek az olvasás tanulásánál. A ritmusérzék hiánya oka lehet az olvasási problémák, a diszlexia kialakulásának. Az a kisgyerek, akinek ritmusérzéke fejletlen, az olvasás és az írás terén szükséges ritmusokat nehezen tudja követni, vagy nem veszi észre. Ez gyakran azt eredményezi, hogy, nem ismeri fel a betűket, a hangot nem kapcsolja a betű képéhez. Ceruzafogása nem sikerül, vonalvezetése, írása gyakran olvashatatlan. A rossz ritmusérzékű gyermek nem tudja megkülönböztetni a rövid és hosszú hangokat, nem érti az írásjelek használatát. A lüktetés, ritmus és tempó érzékeltetése a dallam nélküli mondókák által a legsikeresebb. A ritmusélmény mellett a képzetársítás ragadja magával, fejleszti a magánhangzók időtartamának érzékelését, segíti a szép kiejtést és a szövegértést.

A mondókák ritmikusságukkal lelassítják a beszédet, ezáltal sokkal érthetőbbé válik és segíti a helyes artikulációt. A játékos szóelemek a hangokat és azok összekapcsolását gyakoroltatják.

Ezért indokolt tehát az a játékos mód, amely a zenei hangok észlelését összeköti az éneklésben, rímekben, ritmikus mondókákban gyakorolt aktív mozgásokkal, hogy így együtt, egymásra hatva, egymást kiegészítve érje el célját [4]. Ezen kívül a mondókák, kiszámolók ritmikussága a szótagolást is gyakoroltatja egyben, ami az iskolára felkészítésben fontos, kihat a későbbi helyesírásra is. Az óvodáskorú gyermek tanulás nélkül is tud szótagolva beszélni. Ezt a képességét, ha nem vigyázunk rá, elveszítheti. Miért tartják fontosnak a szakemberek a szótagolós olvasástanítást?

Vekerdy Iréne a szótagolás fontosságát a következő érvekkel támasztja alá: A pszcholingvisztikai kutatások szerint a szótag a beszéd és a beszédértés szervezője. A szótag igen fontos, ritmikai egység. A magyar nyelvre a tiszta szótagéjtés a jellemző. A szótag létét és terjedelmét a konvenció szabályozza. A szótag a helyesírási konvencióhoz igazodik. Nemcsak az elválasztáshoz szükséges tehát a szótagolás, hanem a helyesírás tanításának nélkülözhetetlen és kezdetben egyetlen lehetséges eszköze [10]. Csabay Katalin a diszlexia veszélyeztetettség okát a nem megfelelő olvasástanítási módszerekben látja. A következőket fogalmazta meg álláspontjáról: „A mai kor gyermeke azért újra vívja meg mindennapi harcát a betűkkel, mert az olvasókönyvek nagy része nem a szótagoló tempójú olvasást követi, holott a ritmus – így a szóritmus feldolgozása is – szinte velünk született képesség. Jó lenne erre építeni!” [2; o.43]. A leírtak arra szolgálnak bizonyítékkal, hogy „A nyelv és a zenei kapcsolatról is csak elméletben lehet külön választva beszélni, a kettő együtt van jelen, sokféle módon összefügg és hat egymásra” [6; o.207].

Milyen hatással van a zenei nevelés a mozgásfejlődésre?

A gyermek mozgása az egymásra épülő szinteken fokozatos fejlődésen megy keresztül. A csecsemőkre jellemző öröklött reflexmozgások idővel elmaradnak. Helyüket átveszik a kontrollált láb és kézmozdulatok melyeket az agyközpont vezérel, azonban a kézfejek és ujjak mozgásának ügyesedéséhez évek szükségesek. A kéz önállósulása időben együtt jár a beszédfejlődéssel. A testi aszimmetria (bal, jobb-oldal) ismeretéig, tudatosulásáig hosszú út vezet [3]. A gyermek testi szükségleteinek, mozgásigényének kielégítésében, a harmonikus összerendezett mozgás fejlődésében nagy szerepet kap az énekes játék, ezen belül a népi játék. A dallal kísért együttmozgás serkenti az agy működését, aktivitásra készítet, valamint fejleszti az állóképességet, a nagymozgásokat. A táncos játékok mozgásai, forgásai az egyensúlyérzékre vannak jó hatással. A finommotorika fejlesztését segítik a kézfogások, utánzó mozgások, egymás érintésével végzett mozdulatok, különböző eszközök használata. A lateritás ismeretének a páros táncoknál van jelentősége. A szem-kéz, szem-láb koordináció az izommozgás tekintetében nagyobb terület irányítását fejleszti (ugrások, labdadobás, görgetés taps test előtt, mögött, stb.) A gyerekek a saját testükről kialakított képet a mozgásos tapasztalat alapján ismerik meg. Tudatosul a testséma, mely belső kép a testrészek elhelyezkedéséről. más testrészekhez való viszonyához. Megismerésére az ölbéli játékok a legalkalmasabbak.

A *nagymozgások* minden mozgás alapja. Idetartoznak a járás, futás, kúszás, mászás, ugrás. A népi játékok ezekre a mozgásformák fejlesztésére remek lehetőségeket adnak. A dalok szerkezete, karaktere szerint változik a hozzá kapcsolódó mozgások iránya, tempója, ritmusa.

A játékok mozgásformáinak változatos alkotóelemei a nagymozgások fejlesztése mellett növelik a fizikai állóképességet (például: járás, futás, tapsolás, guggolás, forgás, ugrás mozdulatai mind fizikai, mind szellemi aktiválódást eredményeznek).

Az *egyensúlyérzék* az ember legfontosabb, legkorábban fejleszthető érzéke, ami a térben való biztonságos mozgást biztosítja. Ez a képesség megfelelő ingergazdag környezetben különösen jól fejlődik. Kialakulása és fejlődése szoros kapcsolatban áll a ritmus érzékeltetésével. A játékok közül az „egyensúly játéka” az ember életében a legelső. A bölcsőben való ringatással a hintázás egyensúlyt váltogató érzése állítható elő. A test egyensúlyának érzete sok-sok gyakorlással

fejleszthető (pl. lábujjhegyen járás, féllábon állás) E célt szolgálják még a hintáztató, altató, hűtőgöngy stb. játékok is miközben a ritmusérzék is fejlődik. A ritmus és egyensúlyérzék kialakulása kb. 6-7 éves kor körül fejeződik be, ezért minden alkalmat meg kell ragadni fejlesztésükre, mert később már csak kismértékben lehet.

A nagymozgások transzfer hatásának köszönhetően jutunk el az apró izomcsoportokat megmozgató *finommozgásig*. A mozgást gátló folyamatok fékezés, hirtelen megállás, koordinálja a mozdulatokat, fejleszti a finommozgást. A különböző hangszerek használata, az eszközök, fejdíszek, ruhák fel-levétele is e célt szolgálja. A finommotorika fejlesztésének jelentősége a későbbiekben az írástanulás folyamatában érvényesül.

A *szem-kéz, szem-láb koordinációhoz* a finommotorosnál nagyobb, a nagymozgásnál kisebb izommozgás szükséges. A szem-kéz koordináció, a kézmozdulatok irányítása során valósulhat meg (dalos játékok vagy mondókák egyenletes lüktetésének érzékeltetése különböző mozgásformákkal: ujjak egymáshoz érintésével, térdütögetéssel, tapsolással, ritmus- és dallamhangszerek segítségével, eszközök, ruhák, díszek érintésével, egymásnak átadásával). Különböző feladatok végrehajtásához szem által továbbított ingerek alapján kell megfelelő erejű és irányú mozgást végezni. A népi játékokban számtalan lehetőség adódik e képesség fejlesztésére. Utánzó mozdulatokkal, csoportos táncos jellegű, esztétikus mozgásokkal segíthetjük fejlesztését.

A saját testünkről kialakított térképet *testsémának* nevezzük. A gyerekekben különböző visszajelzések alapján kialakul egy belső kép a testrészek elhelyezkedéséről, más testrészekhez való viszonyáról. Az anya-gyermek kapcsolatban találkozhatunk különböző játékokkal, melyekben a testrészek nagy hangsúlyt kapnak. Egy-egy testrész megcirógatása, csiklandozása, simogatása öltözködés, fürdés közben.

A szavakkal való játszadozás, énekelgetés során kitisztul a gyermekben a testfogalom. Nem csak a testrészek helye tudatosul, hanem mozgathatóságuk iránya.

Sok énekes játék vagy mondóka játékanak elsajátítása közben megnevezésre kerülnek a megérintett, mozgatott testrészek. A páros játékok vagy táncok az oldaliság (lateritás) fejlődésére vannak jó hatással.

A mozgás közben szerzett tapasztalat hatására egy belső kép alakul ki a gyermekben, aminek segítségével könnyebben igazodnak el a térben, és a *térirányok* ismerete szinte észrevétlenül fejlődik. Kialakításakor nemcsak a gyakorlati fejlesztés lényeges, hanem hogy ismerje és értse a térirányokkal kapcsolatos verbális kifejezéseket (körbejárás, körön kívül, körön belül, kör közepén, kapuval szemben, ellentétes irányban...).

Megállapítható, hogy a dalos, táncos játékok mozgásformái kedvező feltételeket teremtenek a gyermekek mozgásának fejlődéséhez és tökéletesítéséhez, hiszen harmonikusan foglalkoztatja az egész testet, levezeti a túlmozgásosságot, a kevésbé aktív gyermekekre pedig ösztönzőleg hat [8].

Összegzés. A zenei nevelés egy komplex folyamat. Sok lehetőség rejlik benne, amit ki kell aknázni a gyermekek harmonikus fizikai és mentális fejlődése érdekében. Nem mindegy, hogyan hat érzelmi, erkölcsi, esztétikai fejlődésükre, különböző készségek, képességek kialakulására, magatartásukra, ízlésükre. Azt gondolom, hogy többször kellene alkalmazni a zenei nevelés által kínált lehetőségeket minél változatosabb formában, hiszen sok területen fejti ki jótékony hatását. Ezért nem kis feladat hárul a gyermekeket körülvevő felnőttekre (szülőkre, nagyszülőkre, rokonokra, pedagógusokra), mert ha megfelelő időben, a megfelelő eszközökkel megalapozza zenei nevelésüket, az kedvezően befolyásolhatja későbbi életüket.

1. Árvayné Nezvald Anett: A zenei nevelés transzferhatásai óvodáskorban Képzés és Gyakorlat A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Karának és a Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának neveléstudományi folyóirata 10. évfolyam 2012/3-4. szám, 117-124. oldal

2. Csabay Katalin (1999): Az áldislexia mint korunk egyik járványveszélye, In: dr. Sálné Lengyel Mária (szerk.) *Fejlesztőpedagógia – különszám. Diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia, magatartászavar*. Mentor-Szanator Kft. Budapest, 2004. 43. oldal

3. Falvay Károly: Ritmikus mozgás – énekes játék Országos Pedagógiai Intézet, Budapest, 1990.

4. Forrai Katalin: Ének a bölcsődében Editio Musica, Budapest, 1986. 1991 második, javított kiadás

5. Forrai Katalin: Ének az óvodában Editio Musica, Budapest, 1974, 2009, tizenkilencedik kiadás

6. Forrai Katalin (1983): A zenei nevelés és az anyanyelv kapcsolata az óvodában, in: Hovánszki Jánosné-Ludánszki Lajosné (szerk.) Zenei nevelés az óvodában, Kézirat, Hajdúböszörményi Óvóképző Főiskola, 1994. 201-212. oldal

7. Janurik Márta: A zenei képességek szerepe az olvasás elsajátításában

MAGYAR PEDAGÓGIA

108. évf. 4. szám 289-317. (2008)

8. Tamásiné Dr. Dsupin Borbála: A zene és mozgás relációja a 3-7 éves korosztály személyiségfejlődésében (2014)

Parlando, 2014/4.

БАЛАБАҚШАНЫҢ ОҚУ-ТӘРБИЕ ҮДЕРІСІНДЕ ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ПАЙДАЛАНУ

*Асанханова Жанна Мектепке дейінгі тәрбиелеу және оқыту
мамандығының 3 курс студенті*

*Қыяқбаева Ұлбосын Қозыбаевна профессор, п.ғ.к
Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті*

В данной статье рассматриваются проблемы использования элементов народной педагогики в учебно-воспитательном процессе дошкольных учреждений. Организации дошкольного образования является первой ступенью формирования эмпирических знаний детей дошкольного возраста, поэтому актуальным является формирование этнического самопознания детей

Научное исследование рассматривает средства и методы народной педагогики, с помощью которых педагоги организации дошкольного образования и воспитывают у детей дошкольного возраста чувства собственного достоинства, нравственные и эстетические чувства, справедливости, любовь к родине, родным и окружающим богатейшего арсенала народных средств воспитания и обучения формирует у детей мировоззрение, этические и эстетические нормы, способствует общему развитию детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: организации дошкольного образования, педагог-воспитатель, народная педагогика, обычаи и традиции, народные игры, индивидуальность.

In that Article is opened the problems of using the civic pedagogics elements in educational process in pre-school organizations.

The article is about forming children from kindergarten. The epicenter of education is kindergarten. The main purpose of educators is to teaching in children intelligent, insightful, oratorical opportunity. The future of our country through - childrens upbringing of the children, morality, affection, compassion, brotherhood, good manners, beauty education will be considered.

Kindergarten, child, kindergarten teacher, national pedagogics, customs and traditions, national game, proverbs and sayings, figure, tongue twister, fairy tales

Елбасы Н.Назарбаев «Қазақстан – 2030» Жолдауының «Қазақстан мұраты» деп аталатын бөлімінде: «біздің балаларымыз бен немерелеріміз бабаларының игі дәстүрін сақтай отырып қазіргі заманға нарықтық экономика жағдайында жұмыс істеуге даяр болады. Олар бейбіт, азат, жылдам өркендеу үстіндегі күллі әлемге әйгілі әрі сыйлы өз елінің патриоттары болады», – деп үміт артып отыр [1].

Бала тәрбиесі отбасынан бастау алады десек те, ғылымға негізделген әдіс – тәсілмен берілетін жан – жақты тәлім – тәрбие ісі көбінесе балабақшадан басталып, мектепте педагогикалық үрдістің жалғасын табатыны бәрімізге белгілі

Тәуелсіз мемлекетіміздің бүгінгі таңдағы басты міндеттерінің бірі – өз Отанына деген елжандылық сезімін жас ұрпақ бойына сіңіріп, ұлттық тәлім тәрбие беру, халық педагогикасы арқылы баланың дүниетанымын қалыптастыру, әр халыққа тән салт-дәстүр мен әдет-ғұрыпты білуге тәрбиелеу болып отыр.

Халықтың жазбаша жазылмаған, бірақ ұрпақ есінде мәңгілікке сақталып, бір ұрпақтан бір ұрпаққа ауызша жалғасып келген нақыл – өсиет, өнеге қағида болып таралып келген тәлім – тәрбие тағылымының бай мұрасы бар. Ол халықтық педагогика деп аталады.

Халықтық педагогика отбасылық тәрбиеден басталып, ел – жұрт, ауыл – аймақ, тіпті бүкіл халықтық қарым қатынастан берік орын алған тәлім – тәрбиенің түрі. Ендеше, халық педагогикасы қоғам дамуының барлық сатыларынан өтіп, тәжірибеде жүйеленіп, ғылыми педагогикалық дәрежеге жеткенше ұрпақ тәрбиесінің қайнар көзі, алтын дінгегі болып келгені даусыз.

Қоғамның барлық тарихи даму кезеңдерінде халық педагогикасы жайлы ұғымды анықтау, әр түрлі ғылыми - педагогикалық көзқарастарды қалыптастыру проблемаларына ғалымдар, педагогтар ерекше назар аударды, құнды пікірлер айтты, өмірлік мұра қалдырды. Олар: орыс педагогтары К.Д.Ушинский, Н.К.Крупская, А.С.Макаренко, В.А.Сухомлинский, В.И.Водовозов, Г.С.Виноградов, чуваш педагогы Г.Н.Волков, татар педагогы Я.И.Ханбиков, азербайжан педагогы А.Ш.Гашимов, грузин педагогы А.Ф.Хантибидзе, қырғыстан ғалымы, академик А.Э.Измаилов, қазақтың көрнекті педагогы Ыбырай Алтынсарин, қазақтың ұлы

ақыны, педагогы Мағжан Жұмабаев, Абай Құнанбаев, Шоқан Уалиханов, Шәкәрім Құдайбердиев, Ахмет Байтұрсынов, М.Әуезов т.б.

Халық педагогикасы – халықтардың ғасырлар бойы тәрбиелеу тәсілдеріне негізделген бай тәрбиесінің жиынтығы. Этнопедагогика – халық педагогикасының ұрпақ тәрбиелеудегі тағылымдарын ғылыми жүйеге келтіріп зерттейтін ғылыми педагогиканың бір саласы. Этнопедагогиканың мақсаты – халықтық салт-дәстүрді, өнерді дәріптейтін, ана тілі мен дінін қадірлейтін, Отанын, елін, жерін сүйетін, жан-жақты жетілген, саналы жасты тәрбиелеу. Сондай-ақ, халықтық тәрбие түрлерін жас бүлдіршіндердің бойына сіңіртіп ілім, білік дағдыларын дамыту, сөйтіп дене еңбегіне де, ой еңбегіне де қабілетті, жан-жақты жетілген азамат етіп шығару. Ол басқа тәрбиелермен қатар жүргізіліп, балалардың қайрат- жігерін, ақыл-ойын халықтың өнер туындылары негізінде оқытып, тәрбиелеу арқылы іске асырылады. Этнопедагогика бала денсаулығы мен денесінің жетілуі жөніндегі қамқорлық ақыл-ой мен еңбекке дайындық, саналы адамгершілік-эстетикалық тұрғыда бағыттау, мінез-құлықты реттеу, өзін-өзі тәрбиелеу мен қайта тәрбиелеу, яғни тұлға қалыптастырудың бүкіл жетекші бағыттарын қамтиды. Қазақтың тұрмыс-салтымен байланысты туған өлең-жырлары мен жиын-тойлардағы ақындар айтысында, ұлттық ойын түрлерінде, терме, толғаулар мен мақал-мәтел, афоризм сөздерде, билердің шешендік сөз өнерінде көзделетін мақсат, біріншіден – ас пен тойды қызықты ету көрермен көңілін көтеру болса, екіншіден – адамның көңіл-күйіне сөз құдіретімен әсер ету, жүрек тебіренісін туғызу, үшіншіден – жиынға қатынасушы үлкен-кішінің бәріне ақыл-нақыл айту, ой салу, жақсыдан үйренсін, жаманнан жиренсін, тәлім алсын деген ойдан туындаған. Халықтық шығармалар мен ұлттық ойын түрлеріндегі негізгі ой түйіні ұрпақтың еңбек сүйгіш, елгезек, малсақ болып өсуін көздеу, еңбекке, өнерге тәрбиелеу. Осы мақсаты ата-ана, отбасы үлкендері, ауыл-аймақ, ел-жұрт болып ұжымдасып, бірлесіп іске асырған.

Халық педагогикасын дамытуда қазақтың ұлы ақыны, педагогы Мағжан Жұмабаев үлкен үлес қосты. М.Жұмабаев ұрпақ тәрбиесінің мақсатын айта келіп, былай деді: «...тәрбие мақсаты – адам деген атты құр жала қылып жапсырмай, шын мағынасымен адам қылып шығару». Жас өспірімдердің тәрбиесін халық өмірі және іс-әрекеттерімен үйлестіріп жүргізу қажет деді. М.Жұмабаев педагогиканы ұрпақ тәрбиесінде пәрменді құрал деп атады [2].

Кемеңгер жазушы М.О.Әуезов: «Табиғатты баурап алғанша адам қиялмен танып меңгеріп, оған өз ықпалын жүргізуді арман еткен. Ол ертегі, аңыз, әңгімелер түрінде тараған. Ертегілерде қоғамдық тартыс та, күштілердің көпшілікке көрсеткен қиянаты, зорлық-зомбылығы да, халықтың әділет, арман туралы ұғым-нанымы да түгел жинақталған. Біз ауыз әдебиетін зерттей отырып, халық санасындағы отаншылдық сезімді, адамгершілік гуманизмді, халықтың қанатты үміті – оптимизмді, сол халықтың өткендегі өмірін, аңсау арманын, әдет-ғұрпын көреміз...» - деп, жас ұрпақты тәрбиелеудегі ауыз әдебиетінің орнын жоғары бағалаған [3].

Халық дүниеге келген жас нәрестенің болашағын ойлап, бар жақсылықты соның жолына бағыштап, көркем сөзге, өлеңге, әнге, күйге қосып, неше түрлі қызықты ертегілер, жұмбақтар, жаңылтпаштар, әңгімелер шығарып, оларды күнделікті тәрбиеде пайдаланып отырған.

Халық педагогикасының қайнар бұлағы – ауыз әдебиеті үлгілері. Адамдық ұстанымдарға негізделген шығармалар – ертегілер, аңыз-әңгімелер, өлең-жырлар, жаңылтпаштар, жұмбақтар, мақал-мәтелдер, санамақтар, қанатты сөздер - жас ұрпақты адамгершілікке (отаншылдыққа, бауырмалдыққа, жолдастыққа, достыққа, кішіпейілділікке, сыпайылыққа, үлкенді сыйлауға, ата-ананы құрметтеуге) тәрбиелеу, ақыл-ой санасын дамыту, дене тәрбиесі (мәдени-гигиеналық дағдыларын қалыптастыру, денсаулығын нығайту), еңбек тәрбиесі (күнделікті тұрмыс-тіршілік, мал, егін шаруашылығы, аңшылыққа баулу), эстетикалық (қолөнер, жан және тән сұлулығы), т.б. тәрбиесін жүзеге асыруға бағытталған. Ерте заманнан бастап, жас өспірімдердің ой-өрісін, зеректігін дамыту және тапқырлығы мен шешендігін анықтау үшін тәрбие құралы түрінде қолданылып келді.

Енді осы халық педагогикасының асыл мұрасы, құрамды бөліктеріне талдау жасайық. Қазақ халқының өмір кешкен тарихында ұлттық ойындардың көптеген түрлері балалық, жеткіншектік, жас өспірімдік шақтағы балалар тәрбиесінде пайдаланылды. Ал қазіргі кезде ұлттық ойындардың көпшілігі тәлім-тәрбие саласында зор педагогикалық құралға айналды. Бүкіл халқымыздың ұзақ өмірінде өздері қызықтаған алуан ойын өнері болды. Ойын тек қана көңіл көтеру, көңілін шаттандыру ғана емес, ол өзінше ерекше қазақ халқының әлеуметтік өміріне байланысты тәрбиелік мағынасы зор жеке адамның дамып жетілуіне, қалыптасуына әсер етуші факторлардың бірі болған.

Ұлт ойындары өзінің мазмұнына байланысты үш топқа бөлінген: ойын-сауық, тұрмыс-салт ойындар, дене шынықтыру ойындары, спорт ойындары, оймен келетін ойындар.

1. Ойын-сауық, тұрмыс-салт ойындарының қырықтан астам түрлері бар. Олар: мысалы, «Қалтырауық қамыр кемпір», «Белбеу тастау», «Балтам тап», «Алтыбақан» т.б. Ұлт ойындарының бұл тобына халқымыздың өмірінде, тұрмысында қалыптасқан өнер мен білім, еңбектің түрлері, жастар арасындағы ойын-сауықтар, халықтың мақал-мәтелдері, ұрпақтың негізгі жайыттары жан-жақты түсінуіне көмектеседі.

2. Дене шынықтыру, спорт ойындары қазақ халқында үлкен орын алады. Олардың саны жүзден астам. Ол ойындардың халық жиі қолданып келген бірнеше түрлерін атап кетуге болады: «Ақ серек, көк серек», «Айгөлек», «Соқыр теке», «Жаяу жарыс», «Жасырынбақ», «Доп тебу» т.б.

3. Оймен келетін ойындар балалардың қисындылық және математикалық ойдың дамуына көмектеседі. Олардың ішінде өте күрделі ойындарға тоғыз құмалақ, шахмат, дойбы жатады. Бұл ойындардың бәрінде ақыл-ой жетекші десек артық болмайды. Мұндай ойындардың жауабын табу үшін ойынға қатысушылар терең ойға салып, қисындылық, бірізділік принципіне сүйене отырып, шешуге болады. [4]

Мақал-мәтелдер халықтың ауызша ақындық шығармашылығының көп тараған ескерткіштері. Оларда ғасырлар бойы халықтың әлеуметтік тарихи тәжірибесі жинақталған және өмір, тұрмыс, жастар тәрбиесі туралы нақыл сөздер арқылы халықтың ой-пікірі, арманы, көзқарасы баяндалған. Осындай қасиетті сөздерді қазақ халқы қастерлеп, өнеге етіп, дана адамдардың өлең өрнектерімен ойластырылған мақал-мәтелдерін үнемі пайдаланып келген. Балабақшада тіл ұстарту, тіл ширату сабақтарында балдырғандарға мақал-мәтел туралы түсінік беріліп, оларды қолданудың қажеттілігі туралы айтылады. Мысалы, «Әке-тірегің, ана - жүрегің» деген мақалдың мәні, мазмұны ондағы жеке сөздердің мағынасы туралы сұрақ-жауап тәсілін қолданып, тәрбиеші балдырғанның түсінігін байқап, ұғымын байытады. Мақал-мәтелдер халық өмірінің барлық жағын қамтиды. Мысалы. Ел, жер жөнінде:

Басқа елде сұлтан болғанша,
Өз елінде ұлтан бол.

Ата-аналар жайлы: Әкеге қарап ұл өседі,
Шешеге қарап қыз өседі.

Халықтың мақалдары мен мәтелдерін оқу-тәрбие жұмысында қолдану үшін олардың түрлеріне (ақыл-ой, адамгершілік, еңбек және эстетикалық тәрбие, дене тәрбиесі) байланысты жоспардың әр тарауларына енгізуді дұрыс ойластыру керек. Әрбір тақырып бойынша шаралардың тәрбиелік, білімдік жағына мән беріп, жоғары әдістемелік деңгейде өткізілуін қамтамасыз ету қажет. Әрине, мұның бәрі ұйымдастырушы адамның кәсіби қабілетіне, іскерлігіне байланысты.

Нақты бір зат туралы тұспалдап, ұқсатып, бейнелеп айту арқылы баланы ойлату, танымдық, білімдік ұғымдар мен түсініктерді ой-қиял елегінен өткізіп, тұжырым жасап, шешімге келуде тапқырлық және дүниетанымдық дәрежесін байқау үшін, халық ертеден-ақ жұмбақтардың алуан түрлерін шығарған. Халық арасында ежелден айтылып келе жатқан жұмбақтардың саны көптеп саналады. Жұмбақ балалардың қиялын, танымдақ іс-әрекетін, қабілетін дамытады. Оның жауабын табу үшін мазмұнын талдап ой елегінен өткізеді. Содан кейін шешім қабылдайды. Жұмбақтардың тәрбиелік және дидактикалық мәні өте зор. Сондықтан оларды тәрбие сағаттарында, ертеңгіліктерде, ойын-сауықтарда пайдалануға болады.

Халық баланың тілін ширату үшін, оған сөз үйретіп дүниетанымын дамыту мақсатында жаңылтпаш ойлап шығарған. Жаңылтпаштарды жаттап, жаттыға айту арқылы баланың ана тілін ардақтау, сөз қадірін білу сезімі қалыптасып, ой-қиялы дамиды, тәлім алады. Жаңылтпаштарды халық бала психологиясы мен тілінде болатын мүкістерге сәйкес шығарған. Жаңылтпаштың бір ерекшелігі әрі тіл ширату, әрі дүние таныту, әрі білім беру, тәрбиелеу. Балабақшада тіл ширату, көркем сөз оқу, тақпақ айтуға балдырғандарды жаттықтыру үшін арнайы уақыт бөлініп, эстетикалық тәрбие жұмыстары жүргізіледі, мүмкіндігінше жаңылтпаштарды әнге қосып айтқызуға болады. Балабақшада жаңылтпаш айтудың мәні зор.

Ертегі қазақ халқының тұрмыс-салтын, арман үмітін, өткен өмірін танытатын ауыз әдебиеті саласының бірі. Ертегілер өте ерте заманда жазу-сызу болмаған кезде пайда болған. Жаратылыс құбылыстарын, табиғат сырын жетік білмеген олардың неліктен болатынын толық түсінбеген адамдар әр нәрсені қиял еткен. Өздерінің ауыр еңбектерін жеңілдету жағын ойластырған балабақшада ертегі оқу сабақта және сабақтан тыс кезде жүргізіледі. Сәбилер

тобында көлемі шағын ертегілер ауызша әңгімелеп беру тәсілі арқылы таныстырылады. Ал ересектер тобында оқығанда тыңдатумен әңгімелеп беру қатар жүргізіледі.

Халық педагогикасы элементтерін қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде тиімді пайдалануға болады. Қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру ұйымдастырылған оқу іс-әрекетін халық педагогикасымен байланыстыруда қазіргі қолданып жүрген балаларға арналған оқу құралдары да көптеген мүмкіншіліктер береді. Өйткені, оқу құралдарындағы есептерде халық педагогикасының элементтері барынша қолданылған және суреттері ұлттық дәстүр, өнер, мәдениет жайында әр алуан мағлұмат беруге бейімделген. Дегенмен, тәрбиешінің оларды қолданудағы өзіндік шығармашылық жұмысының мәні әрқашанда биік тұрады.

Қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру оқу іс-әрекетінде мақал-мәтелдерді, жаңылтпаштарды, ұлттық ойындарды, санамақтарды пайдаланудың мәні зор. Халқымыздың ұлттық мұрасына балаларды баулу, үлкенді қадірлеу, қазақ халқының мейірімділігі, сыпайылығы, сөзге беріктігі, ән сүйгіштігі туралы әңгімелеу мақсатында оқу іс-әрекетінде «Теңге алу», «Ұшты-ұшты», «Айгөлек» т.с.с. ұлттық ойындарды қолдануға болады.

Математикалық мазмұндағы жұмбақтардың, мақал-мәтелдердің педагогикалық мүмкіндіктері мынадай: балаларға заттың немесе құбылыстың заттық сипаттамасын және мәнін түсіндіруге септігін тигізеді, олардың білім қорын кеңейтеді, ақыл-есін, қиялын дамытады, дүниетанымдық көзқарасы мен эстетикалық талғамын қалыптастырады. Сондай-ақ мақал-мәтелдер де халықтың өмірі, тыныс тіршілігі, ерік, достық пен ынтымақ сияқты іргелі мәселелермен қатар: математика ғылымында кездесетін сан, кеңістік, кем, артық, тең т.б. ұғымдардың да тізбегі әр қырынан көрінеді.

Қаншама заман өтсе де, маңызын жоймаған халықтық педагогиканы тәлім-тәрбиенің туы қазығына айналдыру ата-ананың да, балабақшаның да басты борышы. Халықтық педагогика дәуірдің небір қатал сынынан өтіп, жаңарып, шым болаттай тіршілік тынысы және салт-дәстүрлері мен біте қайнасып, бірге жасалып келе жатқан қазына.

Халықтың айтқан өсиет сөздерінің, ырымдардың, дүниетанымдық болжамдарының, өнерінің, салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарының көріністері - бір тұтас ғылыми педагогикалық психологияның негізінде, этнокомплекттік тәлім-тәрбие негізінде жалғасып, қалыптасып отыр.

Сондықтан сан ғасырлар бойы халықтың өзімен бірге жасап, ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып өмір сынынан өкшеленіп өшкен бүгінгі өмірге жеткен әдет-ғұрып, салт-дәстүрлерді білу әрбір отбасының, тәрбиеші-ұстаздардың абройлы міндеті.

Қорытындылай келе, бұл айтылғандардың барлығы мектепке дейінгі ұйымдардың оқу іс-әрекетінде халықтық педагогика элементтерін пайдалану қажеттілігін көрсетеді. Осындай ғасырдан-ғасырға ұласып, ел екшеуінен өтіп, мол да шексіз қазына болып қалыптасқан асыл мұратымыз халық педагогикасының лайланбас тұнығын, тот баспаған асылын әрбір баланың бойына сіңіру, бүгінгі күннің еңселі міндеті.

1. Назарбаев Н. Ә. "Қазақстан - 2030". Ел президентінің Қазақстан халқына жолдауы. Егемен Қазақстан, 1998
2. Жұмабаев М. Педагогика. - Алматы, 1992
3. Әуезов М. Шығармалары. 20 томдық. - Алматы, 1995
4. Ашайұлы Ә. Ұлттық педагогика негізінде оқу-тәрбие ісін ұйымдастыру. Алматы, 1993

КОМП'ЮТЕРНА ГРА ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Георгіца Марія, студентка 3-го курсу, напрям підготовки "Дошкільна освіта"

Катерина Балаєва, к.п.н., асистент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

У статті вивчено вплив комп'ютера на особистість дитини в умовах комп'ютеризації; охарактеризовано можливості комп'ютерних ігор у роботі з дітьми дошкільного віку. Подано класифікацію та описано функції комп'ютерних ігор та їх характеристика. Проаналізовано структуру аналізу комп'ютерної гри.

Ключові слова: комп'ютер, дитина дошкільного віку, комп'ютерні технології, комп'ютерні ігри, комп'ютерні програми.

COMPUTER GAME AS A SPECIAL AGENT TRAINING AND EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN

In the article the influence of the computer on the child's personality in terms of computerization. Characterized educational opportunities and educational computer games at work with preschool children.

The classification and functions of computer games and their main characteristics. Analyzed the views of scientists on the abovementioned issues.

Key words: computer, child of preschool, computer technology, computer games, computer programs.

Актуальність дослідження та сучасний стан проблеми. Сучасний період розвитку суспільства характеризується широким використанням інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ), що проникають в усі сфери людської діяльності й утворюють глобальний інформаційний простір. Невід'ємною і важливою складовою цих процесів є комп'ютеризація освіти. Комп'ютер – це потужний дидактичний засіб, який стимулює вихованців до активної праці, підвищує їхній інтерес до навчання, сприяє кращому засвоєнню матеріалу і підвищує ефективність навчання. Зазначимо, що комп'ютерні технології навчання впевнено займають свою нішу в освітньо-виховному процесі дошкільного навчального закладу. Оскільки основним видом життєдіяльності дитини в цей період є ігрова діяльність, то доцільно використовувати у навчально-виховний процес ДНЗ комп'ютерні ігри. Комп'ютер вводячи дитину у певну ігрову ситуацію та надаючи дидактичну допомогу у вигляді навчального матеріалу з ілюстраціями та графіками, дозволяє істотно покращити навчально-виховний процес та якісно змінити контроль за діяльністю дітей.

Проблема використання сучасного комп'ютера у педагогічному процесі, висвітлена в роботах учених: Р. Вільямса, Б. Гершунського, В. Глушкова, А. Єршова, К. Маклін, Ю. Машбиця, С. Пейперта, С. Полат та ін..

Проблемою розробки й використання комп'ютера у навчально-виховному процесі займалися Н. Апатова, А. Верлань, М. Головань, А. Гуржій, Ю. Дорошенко, М. Жалдак, Ю. Жук, І. Іваськів, В. Лапінський, В. Мадзігон, Д. Матро, Н. Морзе, С. Раков, Ю. Рамський, І. Роберт, П. Ротаєнко, В. Руденко, М. Семко, О. Християнінов та ін..

Мета даної статті – дослідити можливості комп'ютерних ігор у роботі з дошкільниками.

Виклад основного матеріалу. Комп'ютерна гра – комп'ютерна програма, що служить для організації ігрового процесу, зв'язку з партнерами по грі, або сама виступає в якості партнера [3].

Комп'ютерні ігри – новий різновид ігрової діяльності, що виник у період активного інформаційного перетворення суспільства. Такі ігри, спрямовуючи свідомість дітей та підлітків у віртуальну реальність формують у них певну залежність, що заважає розширенню їхнього соціального досвіду, „живому” спілкуванню та соціальному розвитку, сприяє проявам дезадаптації, погіршанню стану соціального здоров'я підростаючого покоління, у цілому [6, с. 4].

Комп'ютерні ігри та вправи необхідно розглядати як засіб, що стимулює творчу активність дітей. Вони цікаві та доступні, а закладені в них ігрові завдання містять не тільки навчальний матеріал, способи та засоби для його вирішення, а ще мотив та мету, які стимулюють дитину. Дитина, працюючи за комп'ютером, має реальну можливість бачити на екрані результат своєї роботи.

На основі аналізу змісту комп'ютерних ігор, узагальнюємо, що комп'ютерні ігри:

- допомагають дітям краще засвоювати матеріал, виявляють прогалини у знаннях та усувають їх, забезпечують досягнення дітьми певного рівня інтелектуального розвитку;
- під час комп'ютерних ігор у дітей розвиваються позитивні емоційні реакції, що сприяє корекції і розвитку психічних процесів;
- заняття з використанням комп'ютерних програм, розвивальних ігор стимулюють у дітей цікавість і прагнення досягати поставленої мети [5, с. 87-88].

Комп'ютерні ігри дозволяють організувати навчальну діяльність у цікавій формі. Дитину постійно супроводжує гном, кролик, або інший казковий герой, який спонукає її до дій. Дитина потрапляє в різні незвичайні ситуації, сама собі ставить завдання, шукає засоби для їх вирішення, і при кожному успішному вирішенні отримує вагомое емоційне заохочення. При цьому в дитини формується настанова на самостійний пошук, критичне ставлення до оточення і самого себе, бажання дізнатися нове.

Комп'ютерна гра виконує цілу низку функцій, серед яких:

- навчальна (знайомить дитину з початками математичних понять, дидактичних уявлень, з основами систематизації, класифікації, синтезу, аналізу понять, навчає грамоті, читанню);
- виховна (прищеплює морально-етичні правила поведінки, переживання та цінності);
- розвивальна (спрямована на формування загальних розумових здібностей, пам'яті, мислення, уваги);
- комунікативна (забезпечує освоєння діалектики спілкування);
- розважальна [5, с. 89].

Комп'ютерні ігри, що використовуються в роботі з дітьми дошкільного віку умовно можна поділити на такі підгрупи:

- розвивальні комп'ютерні ігри (спрямовані на формування загальних розумових здібностей, а також пам'яті, мислення, уваги);

- навчальні комп'ютерні ігри (які знайомлять дитину з початками математичних понять, дидактичних уявлень, з основами систематизації, класифікації, синтезу, аналізу понять, навчають грамоті, читанню);

- ігри-квести (де правила гри приховані і дитина повинна дійти до усвідомлення цілі і способу дій, тобто знайти ключ для розв'язання завдання);

- ігри-забави (без завдань для розвитку, проте дають можливість дитині порозважатись, здійснити пошукові дії і побачити результат у вигляді мультика);

- комп'ютерні діагностуючі ігри (допомагають виявити рівень знань, розвитку, здібностей або відхилень) [5, с. 89].

На прикладі комп'ютерної гри «Приют для животных» розглянемо можливості досліджуваного феномену у навчально виховному процесі дошкільного навчального закладу.

Назва гри: «Приют для животных» (Рис. 1-2)

Вид: за метою гри – діагностуюча; за інтерфейсом гри – рольова («керуючі ігри»); за жанром гри – логічна; за кількістю гравців – індивідуальна.

Мета: активізувати знання про тварин; навчати краще орієнтуватися у просторі та кольорах, адаптація в новому оточенні; розвиває у дітей пам'ять, увагу, логічне мислення, здатність працювати у ритмі, що заданий особливостями гри, дрібну моторику рук; виховує доброзичливе ставлення до тварин, дисциплінованість.

Місце гри в навчально-виховному процесі ДНЗ: дану гру можна використовувати під час занять образотворчого мистецтва, математики, основи природознавства тощо в основній частині заняття.

Характер взаємин між дітьми: гра не передбачає взаємодію дітей між собою.

Рівень ігрових знань, умінь навичок дітей: знання кольорів та видів тварин; навички роботи з комп'ютером (маніпулювання мишкою, орієнтування на екрані монітору та ін.).

Особливості підготовки до гри:

Підготовка вихователя:

- визначення місця гри в навчально-виховному процесі;
- добір необхідного обладнання (комп'ютер чи ноутбук);
- добір сюрпризного моменту чи ситуацію, щоб зацікавити дітей;
- формування правил гри;
- прогнозування можливих труднощів та добір шляхи їх подолання.

Підготовка дітей:

- знання тварин та кольорів;
- уміння концентрувати увагу, працювати з «мишкою»;
- навички орієнтування у просторі на моніторі екрану.

Хід гри:

Організаційний момент

- створення проблемної ситуації (загадка про зоомагазин, зоопарк тощо);
- коротка розповідь вихователя про різні притулки для тварин;
- повторення правил роботи за комп'ютером (рівно тримати спину, перебувати на відстані витягнутої руки від комп'ютера, правильно тримати і маніпулювати мишкою);
- пояснення та закріплення правил гри.

Власне гра:

- початок гри (пояснення правил гри);
- індивідуальна допомога вихователя, повторний інструктаж (за необхідністю);

Результат гри:

- обговорення з дітьми результат гри;
- визначення дітей, які найшвидше впоралися із завданням, позитивне їх оцінювання;
- повторення та закріплення видів тварин та особливостей взаємодії з ними.

Результат гри: діти краще орієнтуватися у просторі та кольорах; у дітей розвинута пам'ять, увагу, логічне мислення, а також дрібна моторика рук; діти можуть працювати у ритмі, що заданий особливостями гри; діти доброзичливо ставляться до тварин, дисципліновані.

Висновки. Таким чином комп'ютерні ігри виконують навчальну, розвивальну, виховну, комунікативну, розвивальну функції та допомагають дітям краще засвоювати знання; стимулюють оволодіння новими знаннями; виявляють прогалини в певних видах колективної роботи; сприяють підвищенню рівня інтелектуального розвитку.

Актуальним у подальшому вивченні розглядаємо питання щодо теоретичних та практичних аспектів оновлення змісту підготовки дошкільників нової генерації тощо.

1. Дрессер О. Комп'ютер та діти: користь чи шкода [Електронний ресурс] / О. Дрессер. – Режим доступу: <http://zakinpoo.org.ua/bezpeka-zhitt-dijalnosti/1442-komp-juter-ta-diti-korist-chi-shkoda>. – Назва з екрану.
2. Семчук С. І. Комп'ютерні технології навчання і виховання дітей дошкільного віку: реалії та перспективи [Електронний ресурс] / С. І. Семчук. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2938/1/Семчук%20С.І.%20стаття.doc>. – Назва з екрану.
3. Комп'ютерна_ігра [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрану.
4. Що таке комп'ютерна програма (гра)? [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://komphelp.net/Ustanovka_prog/Index1.htm. – Назва з екрану.
5. Чекан О. І. Застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності вихователя дошкільного навчального закладу: навчальний посібник / О. І. Чекан. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2015. – 184 с.
6. «Комп'ютерні ігри для дітей дошкільного віку»: зб. статей / укл. К. С. Балаєва. – Чернівці, 2015. – 42 с.

ВПЛИВ РОДИННОГО ОСЕРЕДКУ НА ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНО ЗДОРОВОЇ ДИТИНИ

Злотницька Юлія, студентка 4 курсу

Борин Г.В., к.п.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Івано-Франківськ, Україна

У статті висвітлено низку дидактичних чинників які впливають на формування навичок здорового способу життя дітей дошкільного віку в умовах сім'ї засобами гри. Проаналізовано роль особистого впливу батьків та педагогів ДНЗ на збереження і зміцнення здоров'я вихованців.

Ключові слова: здоров'язберігаючі технології, діти дошкільного віку, здоровий спосіб життя.

THE INFLUENCE OF FAMILY CENTER ON THE PHYSICAL HEALTHY CHILD UPBRINGING

Some didactic factors which influence on the positive motives of healthy way of life forming in the family conditions with the help of game are researched in the article. The role of parents personal influence on the forming of positive motivation for child's health preservation and fortify is analyzed.

Key words: quick games, health preserved technologies, parents of preschool age children.

Проблеми збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку залишаються пріоритетними в сучасному суспільстві. Успішне розв'язання питань фізичної підготовленості вихованців є ґрунтовною базою для формування оптимального стану здоров'я дитини, досягнення рівня фізичного розвитку задля подальшого ефективного навчання і працездатності у майбутній професійній сфері. В ігровій діяльності, як провідній у вихованні й навчанні дітей дошкільного віку фізичні навантаження творять основу активності дитини.

Про необхідність формування в дітей позитивної мотивації на здоровий спосіб життя зазначено у низці офіційних документів та програм. Так, зокрема в Конвенції про права дитини (1990р.) великого значення надається здоров'ю молодого покоління як вирішальному чинникові виживання людства. У програмі «Я у світі» [2] проблеми охорони та зміцнення здоров'я дитини визначено як найголовніші чинники повноцінного розвитку дошкільнят. Йдеться про те, що дитина має набути елементарних уявлень про залежність стану здоров'я від способу життя.

Подальше вирішення означеної проблеми полягає у розв'язанні низки актуальних завдань фізичного виховання. Безумовно, одним із найдавніших методів передачі певних знань та вмінь дітям є гра й ігрова діяльність. Універсальність гри обумовлена доступністю правил, простотою їх засвоєння, відсутністю вікових, статевих, фізичних, релігійних, етнічних обмежень.

Аналіз наукових робіт і досліджень відомих вчених, вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду педагогів свідчать про те, що останнім часом мають місце негативні тенденції розвитку ігрової діяльності дітей в родині. Сутність їх полягає в наступному: в сімейному вихованні гри як необхідну умову повноцінного розвитку дитини майже не використовують; ігри сучасних дітей стають все менш змістовними, однотипними і не сприяють зміцненню їх фізичного здоров'я.

Метою статті передбачено окреслити низку дидактичних чинників які впливають на формування навичок здорового способу життя дітей дошкільного віку в умовах сім'ї засобами гри; проаналізувати роль особистого впливу батьків та педагогів ДНЗ в сенсі збереження і зміцнення здоров'я вихованців.

Відомо що основи фізичного здоров'я закладаються в дошкільному дитинстві. Свого часу Н. Аксаріна актуалізувала питання позитивного впливу рухової активності малюка та інтенсивний фізичний і розумовий розвиток. Відтак фізичне виховання дітей охоплює наступні завдання: охорону і зміцнення здоров'я дитини, нормальне функціонування всіх органів і систем організму; забезпечення своєчасного та повноцінного фізичного розвитку; розвиток руху; забезпечення активного врівноваженого стану дитини; виховання культурно-гігієнічних навичок [1]. С. Русова зазначила: «Інстинкт руху цілком правильний для кожної здорової дитини; коли дитина не спить, вона небезперемінно рухається... І тут з перших днів треба дати дитині повну самостійність рухів» [6].

Рухливі ігри є одним із важливих засобів фізичного виховання дітей дошкільного віку. Вони сприяють формуванню та вдосконаленню життєво необхідних рухів, всебічному фізичному розвитку та зміцненню здоров'я дитини, вихованню позитивних моральних і вольових якостей. Підкреслюючи універсальність цього засобу виховання, А. Макаренко писав: «Гра має важливе значення в житті дитини, має те саме значення, яке в дорослого має діяльність, робота, служба. Яка дитина в грі, такою з багатьох поглядів вона буде в роботі, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається насамперед у грі» [3].

Провідна роль щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей належить першим вихователям дитини – її батькам, сім'ї. З-поміж соціальних інститутів, які впливають на розвиток особистості, їй відведено особливу роль. Спираючись на дані американських дослідників, М. Сметанський наголошує, що її внесок становить близько 88%. Вплив соціальних інститутів дорівнює лише 3%. У зв'язку з цим кожен, хто береться за вирішення виховних проблем, змушений рахуватися з роллю сім'ї у становленні особистості, шукати шляхи, форми і методи ефективного використання її виховного потенціалу [7]. Доречно буде з метою актуалізації виховного впливу сім'ї пригадати загальновідомі слова А. Макаренка: «Ваша власна поведінка, – стверджував він, – вирішальна річ. Не думайте, що ви виховуєте її тоді, коли ви з нею розмовляєте або повчаєте її, або наказуєте її. Ви виховуєте її в кожному моменті вашого життя ... Батьківська вимога до себе, батьківська пошана до своєї сім'ї, батьківський контроль над своїм кроком – ось перший і найголовніший метод виховання» [3, 265].

Отже, спосіб життя родини, рівень педагогічної культури батьків вихованців, особистий приклад кожного члена сім'ї – є основними чинниками формування здорового способу життя саме з дошкільного віку, адже «... виховати дитину правильно ... набагато легше, ніж перевиховати» [3, 265].

Згідно досліджень вчених, загальновідомими є наступні основні напрями оздоровлення дітей: лікувальний (фітотівальня, масаж), профілактичний (дихальна, коригуюча, профілактична гімнастика), фізкультурний (ритмічна гімнастика, танцювальні вправи, рухливі ігри) [8]. Адже для того, щоб дитина повноцінно розвивалась, батькам необхідно створювати валеологічно обумовлені умови життєдіяльності, підтримувати порядок та гігієну в помешканні, годувати дітей екологічно чистими, багатими на білки, вітаміни, мінеральні речовини відповідним чином приготованими продуктами; одягати дитину так, щоб вона почувала себе в одязі вільно, не переохолоджувалась і не перегрівалась; регулярно купати, загартовувати, робити масаж; більше часу проводити на свіжому повітрі, розминати її м'язи з допомогою простих вправ. Варто більше гратись з дитиною, спілкуватись (при цьому слід враховувати роль позитивних емоцій які впливають на психічний, розумовий та фізіологічний розвиток дитини), творчо підходити до формування основ здорового способу життя. Тому правильна організація фізичного виховання дитини в умовах сім'ї є необхідною умовою повноцінного виховання та розвитку дитини дошкільного віку.

Так, задля зміцнення імунної системи дітей вихователям ДНЗ варто радити батькам застосовувати різні види лікувально-профілактичного масажу (масаж стопи, точковий,

пляшковий, щіточковий, прийоми самомасажу). Наприклад, дитині пропонують пограти гру «Молоточок». Масаж виконується пластиковими пляшками, в яких налито трохи води. Мати (батько) та дитина легенько вдаряють одне одного такими інструментами, промовляючи слова: «Що робили ручки? – Стук, стук, стук». Пізніше обмінюються ролями.

Вправи для розвитку дрібної моторики рук подобаються і молодшим, і старшим дітям. Вони із задоволенням стискають у кулаку пористі губки, гумові кільця для розвитку мускулатури, перемотують, змагаючись на швидкість, клубочки кольорових ниток, зв'язують і розв'язують вузлики на кольорових шнурах тощо.

Варто залучати дітей до спеціальних дихальних вправ. Систематичне їх виконання зміцнює м'язи живота, покращує перистальтику, кровообіг, активізує серцеву діяльність. Ігри «М'яч надувся і луснув», «Вітерець і вітер» ефективно допомагають відновити розумову та фізичну працездатність, позбутися застудних і застійних процесів у легенях.

Правильно підібрані рухливі ігри позитивно впливають на розвиток організму дошкільників, зміцнюють серцево-судинну, дихальну та інші системи організму, збуджують апетит і сприяють міцному сну. За допомогою ігор у дошкільнят закріплюються та вдосконалюються різноманітні вміння і навички з основних рухів (ходьби, бігу, стрибків, рівноваги та ін.). Швидка зміна обставин під час гри привчає дитину користуватися своїми рухами відповідно до тієї або іншої ситуації. Все це позитивно впливає на вдосконалення рухових навичок. Цінність рухливих ігор полягає також у тому, що вони сприяють розвитку у дітей таких важливих фізичних якостей, як швидкість, спритність, витривалість тощо.

Отож, повноцінна життєдіяльність організму, гарне самопочуття які забезпечує гра є запорукою досягнення дитиною подальших успіхів у навчанні та праці. Дорослі – вихователі та батьки – повинні ініціювати виховання у дітей адекватних реакцій на турботу про своє здоров'я.

1. Аскаріна Н. М. Воспитание детей раннего возраста. – 3-е изд. испр. и доп. – М.: Медицина, 1977. – 304с.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / Наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. – 3-те вид., випр. – К.: Світлич, 2009. – 430с.
3. Макаренко А. С. Твори. – К., 1954. – Т.4. – 366 с.
4. Проскура О. В., Шибицька Л. О. Як учить найменших. – К.: Рад. школа, 1982, – 86с.
5. Ровний А. С. Загальні механізми управління рухами людини //Теорія і практика фізичного виховання. – Науково-методичний журнал. – 2004. – № 3. – Донецьк: ДонНУ. – С. 27 – 35.
6. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. – Львів –Краків – Париж: Просвіта, 1993. – 127 с.
7. Сметанський М., А. С. Макаренко та В. О. Сухомлинський про сімейне виховання / Рідна школа, № 5, – 2003. – С. 12.

РОЛЬ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Купчак І.В. магістрант кафедри теорії і методики дошкільної
і спеціальної освіти Педагогічного інституту*

Кузенко П.Я., канд. пед. наук, доцент,

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Статтю присвячено аналізу змісту художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку засобами образотворчого мистецтва. Акцентується увага на важливості ознайомлення дошкільників із художніми творами, формування в них аналітичних умінь та майстерності відображення задуманого у власній творчій діяльності.

Ключові слова: художньо-естетичне виховання, образотворче мистецтво, малювання.

The article is devoted to the analysis of maintenance of aesthetic education of children of preschool age facilities of fine art. Attention is accented on importance of acquaintance of under-fives with artistic works, forming for them of analytical abilities and trade of reflection planned in own creative activity.

Key words: esthetic(al) education, fine art, drawing.

Образотворча діяльність – важлива складова змісту дошкільної освіти, де нині впроваджуються нестандартні, інноваційні підходи, відбуваються індивідуальні пошуки технологій художнього втілення образів. У її організації простежуються два взаємопов'язані напрямки інноваційних пошуків: один – це відкриття нестандартних, доступних для дітей виражальних засобів створення образів у різних видах образотворчої діяльності, а інший – пошуки оригінальної методики роботи над реалізацією творчих задумів дітей.

За свідченнями більшості дослідників, які займалися вивченням проблем дитячої образотворчої діяльності, вже в ранньому віці дитина починає засвоювати окремі засоби

зображувальної мови, яка притаманна професійному мистецтву, хоча й у використанні цих засобів виявляються характерні особливості, специфічні для дитячої діяльності [3, 29].

Під впливом занять, що проводяться в дошкільних закладах, у дітей з'являються прагнення до засвоєння нових знань і вмінь, інтенсивно розвивається увага, сприйняття, спостережливість.

Нині педагоги в дошкільних закладах успішно працюють над втіленням нових технологій проведення занять з образотворчої діяльності. Вони формують розуміння того, що техніка малювання включає широке коло питань: набуття спеціальних навичок, способів і прийомів, за допомогою яких виконується художній твір, що є безпосереднім результатом роботи художника зі спеціальними матеріалами та інструментами, знайомлять зі способами їхнього використання.

У поняття техніки включається не лише розвиток ока і руки, їхня узгоджена діяльність, а й особливого значення надається вмілому, правильному зображенню контура, форми, кольору предметів. Сюди включається також техніка ліній, заштриховування, заливки, накладання більш посилених тонів, певна манера малюнка і письма, спосіб використання тих чи інших матеріалів (паперу, олівця, вугілля, пастелі, олійної фарби, акварелі, гуаші, темпері та інші) у співвідношенні з їхніми якостями і зображувальними властивостями. Діти люблять малювати свічкою, пальцями, долоньками, зубною щіткою, коктейльною соломкою, на папері, лінолеумі, асфальті, снігу, склі.

На противагу усталеним методам, нетрадиційні дають можливість відійти від стереотипів, надати дитині максимальну свободу в її образотворенні. Нетрадиційні техніки досить прості та доступні, діти легко їх засвоюють і отримують задоволення від результатів. Вони також створюють унікальні умови для експериментування, пошуків образів, сміливих втілень на папері незвичайних фантазій, вражень, думок. Нетрадиційні техніки створюють особливі виражальні можливості для зображення певних тем або образів [2, 36].

Нетрадиційні техніки малювання відкривають широкі можливості для розвитку уяви і творчих здібностей дітей, вони описані в мистецькій і методичній літературі, але підготовка до роботи нетрадиційною технікою вимагає значної підготовки з боку вихователя.

Сприймаючи твори мистецтва, дитина розвиває музичний слух або поетичний хист, вона виявляє здатність помічати й емоційно відгукуватися на виражально-зображувальні засоби творів мистецтва, пояснювати їхні особливості, оцінювати музичні, літературні, малярські твори. Тільки в зображувальній діяльності розвивається естетичне сприймання емоцій, які переходять в естетичні почуття, що діють на формування естетичного ставлення до дійсності. Для розвитку естетичного сприймання важливо при ознайомленні з предметом підкреслити його красу, використовуючи обрані літературні порівняння [1, 15].

Таким чином, завдяки систематичним заняттям образотворчою діяльністю в дітей дошкільного віку розвивається художній смак, почуття ритму, досвіду користування простими знаряддями, дошкільники опановують багатьма практичними навичками. Художньо-естетичне виховання засобами образотворчого мистецтва є одним із дієвих методів пробудження в дитини творчих задатків, розвитку творчого мислення, що важливо для вирішення різних проблем, які виникають в процесі дитячої діяльності з предметного, тематичного малювання, ліплення, декоративно-прикладного мистецтва і художньо-оформлювальної діяльності.

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1999.–160с.
2. Ветлугина Н.М. Эстетическое воспитание в детском саду/Н.М.Ветлугина. – М., 1985. –384с.
3. Шульга Л.М. Развитие творческих способностей детей дошкольного возраста на занятиях с рисованием/Л.М.Шульга. – К., 1995.–328с.

РОЛЬ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ У ВСЕБІЧНОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Лукашук К.А IV курс, спеціальність „Дошкільна освіта”

Семенова Н. І., к.п.н., доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Статтю присвячено розкриттю особливостей статевого виховання дошкільнят. Проаналізовано особливості статевого виховання в ДНЗ і в сім'ї. Розкрито сутність поняття статевого виховання.

Ключові слова: статево виховання, система виховання.

SEX EDUCATION IN THE FULL DEVELOPMENT OF PERSONALITY

The article is devoted to the peculiarities of the sexual education of preschool children. The features of sex education in kindergarten and at home. The essence of the concept of sex education.

Keywords: sex education, the system of education.

Постановка проблеми. Теоретичні питання статевого виховання дошкільників є дуже важливою науковою проблемою.

Входження України до Європейського освітнього простору ставить нові вимоги до навчання та виховання підростаючого покоління, яке має ввібрати кращі досягнення національної та світової культури як в інтелектуальній сфері, так і в формуванні моральності, збереженні фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я нації. У державних документах – Концепції національної системи виховання, Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті (2002 р.), Законі України «Про освіту» (2015 р.), Національній програмі виховання дітей та молоді в Україні (2004 р.) приділяється значна увага фізичному вдосконаленню та загартовуванню юнаків і дівчат, формуванню в них навичок здорового способу життя, підготовці молоді до шлюбу, прищепленню морально чистих, гуманних та доброзичливих стосунків між юнаками і дівчатами, побудованих на взаємоповазі та взаємовідповідальності. Для вирішення цих аспектів застосовується знання з статевого виховання дошкільників, а в подальшому школярів. Воно полягає у формуванні духовності, високих моральних якостей в юнаків і дівчат, норм поведінки, відповідальності за свої вчинки, культури дружби, кохання, інтимних почуттів. Питанням статевого виховання велику увагу приділяли такі видатні вчені: В. Бехтерев, П. Блонський, А. Макаренко, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський. Проблему статевого виховання розглянуто у працях Т. Говорун, Д. Ісаєва, В. Кагана, Д. Колесова, І. Кона, В. Кравця, І. Мезері, Ю. Орлова, А. Петровського, А. Хрипкової. Статеве виховання слід гармонійно пов'язувати із загальним психологічним розвитком дитини з раннього віку. [1, с. 64].

Виклад основного матеріалу. Актуальність питання статевого виховання зумовлена прискореним статевим розвитком (акселерація), недостатнім рівнем обізнаності дітей у статевій сфері, яка в подальшому зумовлює статево розпустою певної частини неповнолітніх, проституцією та злочинністю на статевій основі, поширенням порнографії, що руйнує психіку неповнолітніх.

Статеве виховання — процес засвоєння підростаючим поколінням знань про взаємини статей, формування культури поведінки і потреб керуватися у стосунках з особами протилежної статі нормами моралі. **Основна його мета** - формування майбутнього сім'янина, який володіє високими моральними якостями, такими, як висока громадянськість, чесність, працьовитість, стриманість, дружелюбність, серйозність ставлення до любові, вміння знаходити прекрасне в природі і в людях, шанобливе ставлення до жінки.

Батьки першими починають статево виховання своїх дітей, навіть якщо самі про це не знають або не прагнуть цього. Батьки часто не усвідомлюють, що відбувається процес виховання, оскільки більша частина інформації передається не в словесній формі, а на прикладі поведінки самих батьків і через їх установки. Син у поведінці батька знаходить зразок своєї власної статевої ролі, в образі матері - праобраз своєї майбутньої обраниці. Відносини батьків служать для нього моделлю взаємин статей. Те ж саме можна сказати і про дочку: зразком поведінки для неї служить мати, праобразом майбутнього обранця - батько. У такому випадку у дітей формуються початкові ідеали сім'ї та своєї соціальної ролі, моральні уявлення про роль протилежної статі. При відсутності одного з батьків, наприклад батька, важливо, щоб в тій чи іншій мірі його заміщав інший дорослий – родич, друг, вихователь. [2, с. 170]. **Статеве виховання має ряд важливих аспектів** – морально – етичних, моральних і гігієнічних. Моральний вигляд людей, їх людяність у величезній мірі залежать від того, як відбувається виховання в сім'ї.

В умовах дошкільного закладу статево виховання продовжується і виступає як соціально і педагогічно обумовлений процес, під час якого діти опановують статево – рольовий досвід на основі співтовариства з дорослими й однолітками. Тим чином реалізується **головна мета статевого виховання** – розвиток й удосконалення індивідуальності хлопчика і дівчинки, позитивної статево-рольової соціалізації, формування позитивно – стійкої статевої ідентичності та культури взаємин дошкільників із представниками своєї і протилежної статі.

Гарною підмогою в статево вихованні дітей як для батьків так і для вихователя, можуть стати сучасні дитячі енциклопедії та книжки типу «Звідки я взявся?», в яких не тільки інформація, а й ілюстрації доступно й однозначно розповідають як про дітородіння, так і про статево акт батьків. А так як в цьому віці у дітей немає еротичних асоціацій, то нові знання – навіть про секс – особливо не фіксуються в їх мозку, не виділяються із загального потоку нових знань.

Отже, у результаті нашого дослідження ми зазначили що стрижневим питанням статевого виховання є те, як сприймають його важливість батьки та педагоги. Розкрили поняття статевого виховання, його мету та аспекти.

1. Мезеря І.В. Актуальні проблеми статевого виховання на сучасному етапі. – Луганськ: Знання, 2003. – 64 с.
2. Родинно-сімейна енциклопедія. Авт. Кол. В.М.Благінін, Н.І.Белкіна та ін.; За заг. Ред. Ф.С.Аврата та ін. – К.: Богдана, 1996. – 438 с.

ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО КОМПЛЕКСУ «ШКОЛА-ДИТЯЧИЙ САДОК»

*Матюшинець Я.В. 6 курс, спеціальності «Дошкільна освіта», ОКР «магістр»
Іванюк Г.І., д.п.н., професор Київський університет імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна*

Розглянуто особливості технологічного забезпечення розвивального середовища в умовах функціонування навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок», що уможливають забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою учнів. Схарактеризовано використання елементів Smart-технологій у розвивальному середовищі навчально-виховного комплексу. Розкрито компонентну складову Smart-технологій, як засобу технологічного забезпечення розвивального середовища навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок».

Ключові слова: технологічне забезпечення, навчально-виховний комплекс, розвивальне середовище, дошкільна та початкова освіта, Smart-технології.

Considered the features of technological support developing environment in the functioning of the educational complex "School- kindergarten", which allow providing continuity between preschool and primary education pupils. We determined using elements of Smart- technologies in developing environment education complex. Opened component of Smart-technologies, as a means of technological support developing environment of the educational complex.

Keywords: technological support, educational complex, developing environment, pre-school and primary education, Smart-technology.

На сучасному етапі забезпечення умов розвитку особистості в дошкільному та молодшому шкільному віці, актуальною є проблема модернізації розвивального середовища на технологічних засадах. В умовах функціонування навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок» важливо забезпечити цілісність навчально-виховного процесу, наступність змісту і форм, методів навчання і виховання, а також умови для всебічного розвитку особистості в дошкільному та молодшому шкільному віці.

Ми розглядаємо технологічне забезпечення в розвивальному середовищі в умовах функціонування навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок», як засіб підвищення ефективності навчально-виховного (розвивального) середовища.

У сучасній психолого-педагогічній літературі поняття «розвивальне середовище» має ряд трактувань. Так, за визначенням О. Кононко розвивальне середовище – це комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у навчальному закладі. На думку вченої в центрі розвивального середовища має бути особистий простір дитини, «...який поділено на сегменти – предметно-ігрове, природне та соціальне середовище...». [9, с. 236]

Українські психологи Т. Піроженко і С. Ладивір вважають, що розвивальне середовище - це середовище, у якому дитина пізнає довкілля, розуміє цілісність світу й усвідомлює себе в ньому, розвиваючись як свідомо істота. [8, с. 18]

Науковець К. Крутій розглядає розвивальне освітнє середовище дещо інакше: за її визначенням – це спеціально змодельовані умови, що забезпечують різноманітні варіанти вибору шляху розвитку й дорослішання особистості [4, с. 2].

Відомий український учений І. Бех вважає, що головною ланкою розвивального середовища є його соціокультурне спрямування, а тому він вважає суб'єкт-суб'єктна взаємодія педагога і дитини має здійснюватися у просторі розвивального середовища. Тому, як вважає вчений, середовище є головним стратегічним напрямом в організації й методиці виховання, навчання і розвитку дошкільника і молодшого школяра. Зміст середовища, його структура спрямовується на формування досвіду самостійної соціокультурної діяльності особистості [1, с. 255].

Науковець визначає, що основною формою соціокультурного спрямування розвивального (освітнього) середовища навчального закладу (різних ступенів-авт.) для особистісного розвитку є виховний колектив, тобто вихователі і вчителі, діти дошкільного та молодшого шкільного віку, батьки. Також І. Бех звертає увагу, на те, що в розвивальному (освітньому) середовищі навчального закладу (різних ступенів – авт.) має здійснюватися «вироблення суспільно значущих цілей і перспектив спільної діяльності». [1, с. 256].

Отже, *розвивальне середовище* розглядають, як комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у дошкільному закладі та початковій школі.

Попри зазначене мають місце й інші думки. Як зауважують сучасні російські вчені (А. Майер, О. Давидова), – розвивальне предметне середовище – це сукупність умов, які забезпечують всебічний розвиток дитини; це система матеріальних об'єктів їхньої діяльності. Створення в дошкільному закладі повноцінного розвивального предметно – ігрового середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя-вчителя в організації діяльності дітей – провідний засіб реалізації завдань реформування освіти. Адже правильно організоване розвивальне середовище сприяє соціалізації дитини, впливає на всі аспекти її розвитку [6, с.7].

Істотно збагачуючи це визначення, Т. Куликова правомірно підкреслює, що «складовими розвивального середовища є зміст, фактори, умови, зв'язок та взаємодія суб'єктів освіти, що визначають характер освітнього процесу в цілому». [3, с. 48]

У сучасних педагогічних дослідженнях Г. Іванюк у своїх працях ґрунтовно розглядає питання організації навчально-виховного (розвивального) середовища. Як зауважує вчена: «навчально-виховне середовище – це спеціально організована, відповідно до педагогічних цілей система умов організації життєдіяльності дітей, їх особистісного розвитку й становлення» [2, с. 204]. Також Г. Іванюк зазначає, що «середовище – це сукупність умов, що оточують людину та взаємодіють з нею як з природним організмом й особистістю» [2, с. 205].

Опираючись на сучасні дослідження з педагогіки та психології науковців, ми можемо зробити висновок, що розвивальне середовище – це сукупність умов, які забезпечують всебічний розвиток дитини дошкільного і молодшого шкільного віку; це система матеріальних об'єктів їхньої діяльності. Виходячи з цього технологічне забезпечення є засобом творення розвивального середовища навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок».

Під технологічним забезпеченням розвивального середовища в умовах функціонування навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок» ми розглядаємо Smart-технології, як сукупність технічних засобів, змісту алгоритму дій щодо організації та проектування освітнього процесу в умовах функціонування навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок». Застосування Smart-технологій забезпечує перехід на нову якість освіти дітей дошкільного віку та молодшого шкільного віку.

Варто зауважити, що ми розглядаємо Smart-технології, як засіб технологічного забезпечення розвивального середовища *навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок»* за допомогою якого освіта буде результативнішою, оскільки ця технологія зорієнтована на вироблення особистісно зорієнтованого освітнього простору. Особливість Smart-технологій полягає в інтеграції джерел змісту навчання й виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку (аудіо, відео, графіка, мультиплікація, інтернет ресурси тощо.) Це дає змогу поєднувати різні форми й методи розвивальної діяльності дітей, проектувати освітнє середовище, що відповідає потребам та інтересам, когнітивному рівню дошкільників

та молодших школярів.

На основі аналізу джерельної бази нами з'ясовано, що в умовах інформаційного суспільства застосування Smart-технологій здійснюється в різних галузях, зокрема в дошкільній та початковій освіті. Впровадження Smart-технологій визначається багатьма чинниками (соціально-економічними, технологічними, модернізаційними). Важливим є впровадження Smart-технологій у сучасну дошкільну і початкову освіту, що суттєво прискорює передавання знань і накопиченого технологічного та соціального досвіду людства не тільки від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої. Сучасні Smart-технології підвищують якість навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, покращують адаптацію дитини до навколишнього середовища та соціальних змін. Активне й ефективне впровадження Smart-технологій в дошкільну та початкову освіту є важливим чинником створення нового змісту системи освіти, що відповідає сучасним вимогам і процесу модернізації традиційної системи освіти [10, с. 6].

Smart-технології здійснюють активний позитивний вплив на технологічне забезпечення розвивального середовища навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок», оскільки воно оновлює зміст, форми й методи навчання, виховання і розвитку, формування знань, умінь і навичок у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Впровадження Smart-технологій не тільки впливає на реформу освітніх технологій, але й сприяє до пошуку нових шляхів технологічного забезпечення розвивального середовища навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок».

Ми погоджуємося з думкою С. Семчук про те, що факторами ефективного впровадження Smart-технологій як основи **технологічного забезпечення розвивального середовища** навчального закладу, а саме: дидактичні можливості програмового забезпечення Smart-технологій; наявність різноманітних програмних продуктів для використання на заняттях для дітей дошкільного віку; удосконалення форм і методів **технологічного забезпечення розвивального середовища** навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок» засобами Smart-технологій; реалізація завдань, які висвітлені у програмах навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку щодо формування комп'ютерної компетентності дітей [10, с.7].

За результатами теоретичного аналізу, вивчення стану проблеми в практиці визначаємо основні вимоги, які висувуються до використання Smart-технологій в **розвивальному середовищі** навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок а, саме:

- вмотивованість у використанні різних дидактичних матеріалів;
- чітке визначення ролі, місця, призначення та часу використання електронних освітніх ресурсів і комп'ютерних засобів навчання;
- відповідність методики використання засобів Smart-технологій на заняттях та уроках за загальноприйнятими методиками;
- вдосконалення загальноприйнятих методик навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку на нові з урахуванням впровадження Smart-технологій у освітній процес навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок»;
- забезпечення індивідуального підходу до дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;
- забезпечення зворотного зв'язку в навчанні, вихованні і розвитку вихованців навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок»;
- введення у використання таких компонентів Smart-технологій, які гарантують якість і результативність на заняттях і уроках у навчально-виховному комплексі. Ми виокремили компоненти Smart-технологій, які пропонуємо для використання вихователями і вчителями.

Отже, використання вихователем дошкільного навчального закладу, вчителем початкової школи засобів Smart-технологій дозволяє ефективно й доступно подати новий навчальний матеріал, підібрати якісні елементи технологічного забезпечення розвивального **середовища** навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок».

Використання Smart-технологій в **розвивальному середовищі** навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок» надає можливість досягти позитивних результатів щодо: візуалізації дидактичного матеріалу, який вчитель подає на занятті чи уроці, що суттєво може підвищити якість та ефективність його проведення; можливості Smart-технологій залучати дітей дошкільного та молодшого шкільного віку до активної діяльності, активізації психічних процесів; розвитку інтересу та активізації пізнавальної діяльності на заняттях чи заняттях у дітей дошкільного чи молодшого шкільного віку; обміну інформацією та власними думками щодо питань виховання і навчання дітей дошкільного, молодшого

шкільного віку з батьками, вихователями чи вчителями за допомогою електронної пошти, блогів Google+, Blogger, різних сайтів; створенні та накопиченні технологічного портфоліо вчителя (вихователя) різноманітним контентом різних видів для використання його під час підбору елементів *технологічного забезпечення розвивального середовища* навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок».

За допомогою засобів Smart-технологій вихователь, вчитель проводить уроки, заняття із демонструванням наочного матеріалу на інтерактивній дошці, що підсилює зорове сприймання дошкільників чи школярів, створює різноманітні групи за інтересами щодо виховання, навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в соціальних мережах як для батьків так і для педагогів, розміщує інформацію щодо різних питань виховання дітей на педагогічних сайтах або інших електронних ресурсах. Активне впровадження Smart-технологій у навчально-виховний процес навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок» дозволяє створювати презентації фактів, явищ; проектувати розвивальні ігри та вправи; демонструвати тематичні відео (ранкова гімнастика, фізкультхвилинка, відео до занять, мультфільми тощо); віртуальні екскурсії, Web-квести, публікувати власні педагогічні досягнення в Google ресурсах.

Детальніше розглянемо особливості візуалізації навчального матеріалу для молодших школярів та дітей дошкільного віку з використанням Smart-технологій. Основними засобами візуалізації навчального матеріалу на заняттях чи уроках для дітей дошкільного чи молодшого шкільного віку з точки зору Smart-технологій це традиційний графопроектор (проектор), мультимедіа-проектор, інтерактивна дошка Smart Board.

Проектор призначений для роботи зі слайдами й дуже ефективний для використання на заняттях, що не піддаються частим змінам, коли підготовлені слайди можна використовувати безліч разів. За допомогою використання Smart-технологій можна створювати яскраві слайди й ефективно використовувати їх під час навчально-виховного процесу.

Інтерактивні дошки Smart Board можна використовувати як при роботі у великій аудиторії, так і в маленьких групах. Будь-яку інформацію, відображену на інтерактивній дошці, можна роздрукувати, зберегти, відправити по електронній пошті й розмістити на сайт. Інтерактивні дошки Smart Board дуже зручні для проведення бесід з дітьми. Дошка може внести розмаїтість у звичний хід уроку чи заняття за допомогою дидактичних ігор, додаткових матеріалів [10, с. 9].

Нам імпонують погляди С. Новосолової щодо особливостей вибору вибору мультимедійного навчального комплексу, які допоможуть вихователю чи вчителю навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок» якомога якісніше підібрати або створити навчальний матеріал, який буде активно використовуватися на уроках чи заняттях [7, с. 92]. С. Новосолова виокремлює такі критерії як: мета використання мультимедійного навчального комплексу на заняттях чи уроках у навчально-виховному комплексі; можливість використання мультимедійного продукту для презентації розвивально-ігрового матеріалу, виконання вправ, тестування тощо; відповідність змісту мультимедійної програми змісту навчання та виховання дошкільників та молодших школярів; забезпечення мультимедійного навчального комплексу всіма видами інформації, що підлягає засвоєнню в процесі розвитку окремих елементів логічного мислення дитини (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, класифікація, систематизація, тощо); спрямованість інформації й адаптація її до рівня сприйняття дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку; відповідність мультимедійної програми дитячій аудиторії (врахування вихідного стану дитини, вікових та типологічних її характеристик, тощо); можливості програми забезпечити розвиток елементів операційної системи логічного мислення (експертна оцінка); вільний перехід від одного розділу програми до іншого, тип коментарів кожного ігрового завдання; можливість здійснення перевірки засвоєного матеріалу дітьми [7, с. 93].

Дидактичні вимоги до вибору мультимедійного навчального комплексу, що використовуватимуться в процесі формування елементів логічного мислення у дошкільників та молодших школярів: відповідність основним дидактичним принципам – усвідомленню, систематичності, індивідуалізації, а також специфічним принципам навчання дитини - доступності та наочності; відповідність програми віковим та психофізіологічним особливостям дітей; спрямованість програми щодо формування вмінь самостійно здобувати інформацію та працювати з нею; наявність різних видів інформації, що підлягає засвоєнню та розширенню світогляду дитини; наявність систем підказок, допомоги та навчальних елементів при виконанні завдань; спрямованість програми на формування у дитини елементів логічного мислення; організація постійного зворотного зв'язку з дитиною у

процесі виконання ігрових завдань: реагування програми на відповіді дитини (повідомлення про правильність/неправильність відповіді, підказка, тренування та ін.); тип програми за відповідними показниками (ігрова, навчальна, навчально-ігрова, тестова та ін.); наявність системи контролю знань.

Вищезазначені критеріальні характеристики відображають переважно самостійну роботу дошкільника чи молодшого школяра. Проте, ми вважаємо, що використання мультимедійних технологій у підготовці дитини до шкільного навчання передбачає також і оцінку якості програми з позиції педагога.

Отже, в розвивальному середовищі навчально-виховного комплексу «Школа-дитячий садок» технологічне забезпечення формується завдяки Smart-технологіями, що розглядаємо, як засіб навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. За допомогою Smart-технологій вчитель і вихователь проводить уроки й заняття із демонструванням наочного матеріалу на інтерактивній дошці, що підсилює зорове сприймання дітей, створює різноманітні групи за інтересами щодо виховання дітей дошкільного віку в соціальних мережах як для батьків так і для педагогів, розміщує інформацію щодо різних питань виховання дітей на педагогічних сайтах або інших електронних ресурсах. Активне впровадження Smart-технологій у навчально-виховний процес дозволяє створювати презентації фактів, явищ; проектувати розвивальні ігри та вправи; демонструвати тематичні відео (ранкова гімнастика, фізкультхвилинки, відео до занять, мультфільми тощо); віртуальні екскурсії, Web-квести, публікувати власні педагогічні досягнення в Google ресурсах.

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку / І. Д. Бех // Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Т. 2. – Чернівці : Букрек, 2015. – С. 255–480.
2. Іванюк Г. І. Гуманістична модель навчально-виховного середовища сільської школи в теоретико-практичній спадщині О.А. Захаренка / Г.І. Іванюк // Психол.-пед. пробл. сільс. шк. : зб. наук. пр. / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини ; редкол. : Побірченко Н.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Умань, 2007. — Вип. 22. — С. 201–209.
3. Козлова С. А. Дошкольная педагогика : [учеб. Пособие для студ. Сред. Пед. Учеб. Заведений] / С. А. Козлова, Т. А. Куликова. – 2-е изд., перераб. И доп. – М. : Академия, 2000. – 416 с.
4. Крутій К. Л. Проектування освітнього простору дошкільного навчального закладу як умова розвитку здібностей дитини // Режим доступу: <http://www.ukrdeti.com/nauka.php?Ar=1>.
5. Ладивір С.О. Дошкільник напередодні шкільного життя // Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2010. - №7. – С. 4 – 12.
6. Майер А. А., Давыдова О. И. Основная образовательная программа дошкольного образования: метод. Пособ. // А. А. Майер, О. И. Давыдова. – Санкт-Петербург : ООО «Издательство «Детство-Пресс», 2011. – 288 с.
7. Новосёлова С. Л. Приглашаем к сотрудничеству / С. Л. Новосёлова, Г. А. Реуцкая, Ю. М. Горвиц // Информатика и образование. – 1990 – № 2. – С. 92–93.
8. Піроженко Т. Особистість дошкільника: перспективи розвитку / Т. Піроженко. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 136 с
9. Програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі” (нова редакція) / [наук.ред. та упоряд. О. Л. Кононко]. – У 2 ч. – К. : „МЦФЕР-Україна”, 2014.
10. Скалозуб Т. Проблема підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ird.npu.edu.ua/files/skalozub.pdf> (12.11.12). – Назва з екрану.

AZ EMBER ÉS A KUTYA

Orosz Andrea III. éves óvodapedagógus hallgató
Témavezető: Dombi Mária Adrienn Szegedi Tudományegyetem Juhász
Gyula pedagógusképző Kar Magyarország

ЛЮДИНА ТА СОБАКА

Орос Андрея Студентка 3 курсу, спеціальність: Дошкільна педагогіка
Домбі Марія Адріен

Сегедський науковий університет імені Дюлі Югаса
Педагогічний факультет (Угорщина)

У публікації розкрито зв'язок людини з собакою та основи собако-терапії доповнені практичним досвідом. Вихідний пункт наших досліджень базується на дослідженнях тваринної етіології, основи та загальні конвенції якої можуть бути використаними у вихованні діточок.

Проведені дослідження довели, що зв'язок людини з собакою допомагає формувати або корегувати фізичну, духовну, емоційну, розумову та соціальну сферу людського розвитку. Зв'язок з собакою та собако терапія дає можливість допомогти і тим діткам, які мають певні труднощі з навчанням. Допомагає при фізичній або духовній терапії.

Автор оглядає характерні особливості поведінки людини та собаки, насамперед соціальні та взаємовідносинні аспекти. Аналізує можливі взаємозв'язки дитини та собаки, та всі можливості що з'являться за допомогою собакотерапії.

При подальшому розвитку роботи, ми плануємо проаналізувати взаємозв'язок практичної та теоретичної частини нашого дослідження по зв'язкам дітей дошкільного віку з собакою.

A dolgozat az ember és a kutya kapcsolatáról, a kutyaterápia elméleti alapvetéseiről szól, néhány gyakorlati tapasztalattal kiegészítve. A kiindulási alapot az állattológiai kutatások jelentik, amelyeknek általános konzekvenciái a kisgyermek nevelésében hasznosíthatók.

Kutatások kimutatták, hogy egy kutyával való kapcsolat javítja az ember testi-, lelki-, érzelmi-, értelmi-, szociális fejlettségét illetve segítheti ezek helyreállítását. A kutyával való kapcsolat, a kutyaterápia segítséget nyújt többek között a tanulási nehézségekkel küzdő gyermekeknek is. Segít a mentális- és fizikai kezelésben egyaránt.

A szerző áttekinti az ember és a kutya viselkedésének sajátosságait, elsősorban a szocializáció, a kötődés szempontjából. Elemzi a gyermek és a kutya lehetséges kapcsolatait, a kutyaterápia adta lehetőségeket.

A dolgozat anyagának továbbfejlesztésében az óvodáskorú gyermek és a kutya kapcsolatának elemzésére kerül sor az elmélet és gyakorlat összefüggésében.

Bevezetés

Marty Becker (2012) szerint a kutyák testileg, lelkileg és érzelmileg is gazdagítják az életünket. Az ő könyvében különböző történeteket olvashatunk a kutya és ember kapcsolatáról. Azt mondja, hogy a kutyák és az emberek már réges-régen összefonódtak, a mi őseink és az ő ősei is együtt éltek. Ez nem egyféle munkakapcsolat volt, hanem annál sokkal több. A kutya segített az embernek, és barátja is volt egyben. Már a kezdetektől benne akartak lenni az életünkben és mi is azt akartuk, hogy benne legyenek.

Miért is népszerűek a kutyák? Azért, mert társaságot nyújtanak nekünk, lefoglalnak bennünket és megakadályozzák, hogy magányosak legyünk, illetve segítenek nekünk a gyógyulásban. A kutya már kiskölyök korától az emberrel marad, az utolsó leheletéig. Ezt nevezik igazi hűségnek, feltétel nélküli szeretetnek. Minden kutyabarát tudja, hogy a kutyáknak nem számít, hogy van - e pénzünk, vagy szépek vagyunk-e, ők saját magunkért szeretnek minket, azért amik vagyunk. Szokták is mondani, hogy- olyan jó emberek szeretnének lenni, mint amilyenek a kutyánk lát bennünket.

Dolgozatomban a kutyaterápia elméleti alapvetéseiről szólok, néhány gyakorlati tapasztalattal kiegészítve. A kiindulási alapot az állattológiai kutatások jelentették, amelyeknek általános konzekvenciái a kisgyermek nevelésében hasznosíthatók.

Az ember és a kutya viselkedésének hasonlóságai

Az egyik meghatározó hasonlóság a kötődés. A kutyák elsődlegesen a fajtársaikhoz kötődnek, legtöbb esetben ez azért van így, mert egymás közelségét nem merik elhagyni, ugyanis a csoport védelmet nyújt az esetleges veszélyektől. Itt nemcsak a ragadozókra kell gondolni, hanem arra is, hogy folytonos verseny folyik az élelemért és a faj fenntartásáért. Az emberek esetében is megjelenik egy hasonló kötődés egymáshoz, hiszen alapvetően társas lények vagyunk. A kutya kötődik a kölykéhez, akár a "felőtt kölyökkel" is képes játszani, nevelgetni, úgy ahogy az ember is

játszik, neveli gyermekét, tanácsokkal látja el, segíti egy életen át. A kutya-gazda kapcsolat is nagyon különleges, mindig készek védeni gazdájukat, egy apró rezzenésből tudják a gazda lelkiállapotát, és ennek megfelelően viselkednek (ha kell játszanak, ha kell hallgatnak). Tökéletes egységet alkotnak. A kutya vonzódását az emberhez, már régóta kutatják.

Honnan is alakult ki a hűség? A ragaszkodásuk alapvetően két különböző ösztönből ered. Az egyik oka, hogy a fiatal egyének ragaszkodnak szoroson az anyaállathoz, a másik pedig, a kutyanak a falkavezér iránt tanúsított engedelmissége és személyes szeretete. Nagyon sok film készült az ember és kutya hűségéről, barátságáról. Meg kell említeni, a Lassie című filmet, ami egy kisfiú és egy skótjuhász barátságát írja le. Egy másik megemlíthető film a Hacsí - a leghűségesebb barát. Különlegessége, hogy megtörtént esemény alapján készítették. A film tökéletesen mutatja a feltétel nélküli, élethosszig tartó kötődést, hűséget.

A második nagyobb hasonlóság a szocializációban nyilvánul meg. Mint ahogy az embernek is, a kutyanak is kialakulnak a társas kapcsolatai, ha más egyedekkel találkozik. Gácsi Márta (2015) egyik tanulmányában azt bizonyította be, hogy egy fél órás együttlét után elindul a kötődés a menhelyi kutyaéknál. Ilyenkor a kötődés tárgya az ember, mert kölyökként "társának" fogadta.

A gyermek és a kutya

Köztudott, hogy a kutyák az emberekhez hasonló érzelmeket mutatnak, képesek féltékenynek lenni, vagy éppen védelmezni gazdájukat, a gazda családját is. Nemezszer láthatunk példát arra sem, hogy a kutyák a gazda érzelmeit vetítik ki valakivel szemben. Ezt az állítást igazolja Konrad Lorenz is aki szerint „Egyenesen nevetséges attól félni, hogy a kutya bánthatna egy gyermeket (Lorenz K. 2000. 19.)

A kutyák megtaníthatják arra a kisgyermeket, hogy odafigyeljen a másokra, tapintattal legyen mások iránt, mert a kutya is elmegy a közelünkből, ha nem megfelelően bánunk vele. Tehát a szocializáció kialakulásának folyamatát nagymértékben segíti. Problémát okozhat, hogy sok gyermek fél a kutyáktól, jöllehet, ha egy jószág normális körülmények között nevelődik, akkor semmi ok nincs a félelemre. A gyerekeknek szükségük van egy kutyára, "társra" rohanó világunkban, akivel mindent megbeszélhetnek, akivel játszhatnak, akit szeretgethetnek és gondozhatnak, és cserébe feltétel nélküli szeretet kapnak. A fentebb leírtakat a saját példámmal is szeretném alátámasztani.

Kutyaterápia

A terápiás kutyák az 1960-as években jelentek meg először. Alkalmazásuk eleinte kórházakban, idősek otthonában, pszichiátriai intézetekben történt. Olyan emberekkel is folytattak terápiákat, akik már valamilyen nagy traumán átestek pl.: természetvédelmi katasztrófák. A kutyaterápia mint módszer Magyarországon még csak kibontakozóban van, a magyar nyelvű szakirodalom mellett ezért angol forrásokból is tájékozódtam. A kutyaterápia sok területen alkalmazható: idős emberek társa, beteg emberek „gyógyítója”, tanulási nehézséggel küzdő gyermek „barátja” stb. Kutatások kimutatták, hogy egy kutyával való kapcsolat javítja a beteg testi-, lelki-, érzelmi-, értelmi-, szociális fejlettségét illetve segítheti ezek helyreállítását. Segítségét nyújtanak a tanulási nehézségekkel küzdő gyermekeknek is. Segítenek a mentális- és fizikai kezelésben egyaránt.

Az első terápiás kutyát Bill Wynne nevelte fel, aki 1944-ben egy rókaljukban talált egy yorkshire terriert, akit „Smoky”-nak nevezett el. Bill befogadta és trükköket tanított neki. Egy nap Bill kórházba került egy akkori dzsungel betegség miatt, és Smoky-t látni akarta. Bevitték neki a kórházba és úgy mókázott a kutyus, hogy egyből felvidította Billt, de nem csak őt, hanem a többi beteget is. Ezért úgy döntöttek az orvosok, hogy bent maradhat a kórházban a kutyus. Dr. Charles W. Mayo meglátta a kutyusban a gyógyító erőt. A 40-es 50-es évekig felkérésekre jártak a kórházakat, míg eljutott a hír Hollywoodba és készítettek erről egy filmet „Smoky and the Dogs of All Wars Memorial in Cleveland” címmel.

Azért választották a kutyát erre a terápiás célra, mert nagyon jól alkalmazkodik, szoros kutya-ember kapcsolat alakítható ki, könnyen tanulnak, és igényük van arra, hogy foglalkozzanak velük. Szinte olvassák a viselkedést. Alkalmazkodnak a szociális szabályokhoz, mert igénylik azt, hogy tartozzanak valahová.

A kutyás terápiának három területe van. Az egyik az Állat-Asszimilált Aktivitás (AAA), aminek az a lényege, hogy a foglalkozáson javítsák a résztvevő személyek életminőségét és általános célokat tűzzenek ki, de a fejlődést nem követik nyomon. Jelen van a kutya, de konkrét fejlesztés nem történik. A kutya jótékony hatását használják fel a gyógyításra. Simogatás, szeretgetés tartozik ebbe a kategóriába. Általában idős embereknek segítenek a folyamatos szeretetükkel a kutyusok. Beszélgetést is elindíthat, ami már mentálhigiéniai foglalkozás is, nem kell a kutyáról beszélgetni, de rajta keresztül indul el a beszélgetés. Ezáltal megnyílnak az emberek.

A második típusa az Állat-Asszimilált Terápia (AAT), melynek során már kitűzött célokat állítanak a résztvevők elé, és a fejlődést nyomon követik. Itt már konkrét terápiáról, fejlesztésről,

rehabilitációról van szó. Ebben az esetben a kutyát, mint motivációként vetik be a terapeuták a foglalkozásokon. A hangsúly a kutya munkáján van, ez a legnehezebb területe a munkának, de a kemény munka meghozza a gyümölcsét.

A harmadik típus az Állat-Asszimilált Pedagógia (AAE). Itt is a kutyákat túlnyomórészt arra használják, hogy motiválják a résztvevőket. A kutyusokat óvodákba és iskolákba viszik. Egy ilyen foglalkozás során nem csak simogathatják a gyerekek a kutyákat, hanem játékokba is bevonják őket. Ma már egyre több óvodában és iskolában rendszeres program a kutyaterápiás foglalkozás. (Ensinger, J. 2010. 71-98.)

Ezekre a feladatokra nem alkalmas minden kutya. Kell hozzá, hogy az állat kiegyensúlyozott legyen, jó kapcsolata legyen a gazdájával, emberbarátként viselkedjen, ne ijedjen meg a sok embertől/gyerektől, a zajokra ne legyen érzékeny. Megfelelő kiképzés és speciális oltások kellene egy terápiás kutyának. Magyarországon erre vannak törvények, amely szerint vizsgát kell tenniük, mielőtt bemehetnek egy intézménybe. Mégpedig a 27/2009. (XII. 3.) SZMM rendelet, amely „a segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól” szól. Először van egy alapvizsga, ahol az engedelmet vizsgálják, majd egy terápiás vizsga, ahol a terápia közben nézik meg az állatot. Ezeket 2 évente megismétlik.

Ensminger (2010) írt egy gazdag tapasztalati anyagot tartalmazó angol nyelvű könyvet, a kutyás terápiákról. Megtalálhatjuk benne a terápiás leírásokat különböző helyzetekben és különböző alkalmazási területeken (vak emberek, mozgáskorlátozottak, különböző problémával küzdő gyerekek). Vannak vak emberek, akik mellé szükséges egy kutyus, de nagyon sokszor vita van abból, hogy a segítőkutyákat be akarják vinni bizonyos helyekre, például egy étterembe, színházba vagy egyéb nyilvános helyre. A gyerekek a kutyákon keresztül megtanulják, hogy mi is jó viselkedés. A gyereket megtanítja jól játszani. Olyanra gondol az író, hogy ugye ha húzzuk a kutyának a szőrét, akkor egy idő után nem fog velünk játszani, de ha a figyelmére vágunk, akkor meg kell tanulnunk, hogy inkább simogassuk, mint hogy a szőrét húzzuk és utána elválaszthatatlan társak lehetünk.

Összegezés

Az ember és a kutya kapcsolata folyamatosan foglalkoztatja a különböző tudományok képviselőit. Etológusok és kutyakiképzők között folyamatos párbeszéd folyik, hiszen a kutya domináns viselkedésének jellemzői és az „állatjólét” alapú kutyakiképzés sok esetben nincs összhangban. A pedagógia és a pszichológia tudománya sok hasznos szemponttal léphet be az ember és kutya kapcsolatának értelmezésébe.

Dolgozatom anyagának továbbfejlesztésében az óvodáskorú gyermek és a kutya kapcsolatának elemzésére kerül sor az elmélet és gyakorlat összefüggésében.

1. Csányi Vilmos (2012): A kutyák szőrös gyerekek. Libri Kiadó, Budapest.
2. Ensminger, John J. (2010): Service and Therapy Dogs in American Society: Science, Law and the Evolution of Canine Caregivers 71-98 p., Springfield, Ill : Charles C Thomas.
3. [Gácsi M.](#), Polgár Z., [Miklósi A.](#), (2015) Strategies used by pet dogs for solving olfaction-based problems at various distances. *PLoS ONE*, 10(7)
4. Konrad Lorenz (2000): Ember és kutya. Cartafilus Kiadó, Budapest.
5. Marty Becker (2012): For the Love of Dogs : True Stories of Amazing Dogs and the People Who Love Them. Deerfield Beach, Florida, HCI.
6. <http://www.therapydoginfo.net/> 2015.09.11. 12:33
7. <http://www.juharos.hu/juharos/kutyaterapia.html> 2015.09.22. 23:48
8. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0900027.SMM 2015.02.08. 21:44

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ ЖҮЙЕСІНДЕ СПОРТТЫҚ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

Сержанұлы Біржан Дене тәрбиесі және спорт

мамандығының 2 курс магистранты

Ильясова Алма Нагиевна профессор, п.ғ.д

Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті

В развитии физического воспитания детей в детских садах ведущая роль отводится движению и спортивным играм. В решении задач физического развития детей подобные игры являются одними из основных методов и способов ее реализации.

Использование спортивных игр в старших группах дошкольных учреждений играет значительную роль в ознакомлении детей с национальной культурой, традициями и обычаями казахского народа.

Использование национальных спортивных игр во время прогулок, утренников, вечеров способствуют сплоченности коллектива, дисциплинированности, трудолюбию и формируют целенаправленную атмосферу к решению поставленной цели.

Ключевые слова: организации дошкольного образования, педагог-воспитатель, народные игры, индивидуальность, воспитание, метод.

The leading role to be assigned to the movement and sports in development of physical training of children in kindergartens. In the solution problems of physical development children similar games are one of the main methods and ways of her realization.

Using sport games in the senior groups of preschool institutions plays a significant role in acquaintance of children with national culture, traditions and customs of the Kazakh people.

Use of national sport games during walking, morning performances, evenings promote unity of collective, discipline, diligence and form the purposeful atmosphere to the solution of a goal.

Key words: Kindergarten child, kindergarten teacher, national game, proverbs and sayings, education, metod.

Балабақшадағы балалардың дене тәрбиесін дамытуда қимыл-қозғалыс және спорттық ойындарға жетекші роль берілді. Дене тәрбиесінің негізгі құралдары мен әдістерінің бірі ретінде бұл ойындар сауықтыру және тәрбие, білім беру міндеттерін тиімді шешуге мүмкіндік ашады. Қимыл-қозғалыс ойындарының сан қырлы тәрбиелік маңызы, олардың мектеп жасындағы балалар үшін ыңғайлылығы, ойындардың қуанышты, балаларды өзіне тартып әрекет сферасын туғызуы – осылардың бәрі қимыл-қозғалыс ойындарды балалардың күнделікті өмірінің ажырағысыз бағалы серігі ретінде айқындайды.

Ойындардың мектеп жасына дейінгі балалар үшін іріктеп алынған әр түрлі педагогикалық классификациясы бар, олардың негізінде түрлі белгілер жатыр. Ойындар мазмұны бойынша бөлінеді: қимыл-қозғалыс ойындары және спорттық ойындар элементтері қолданылатын ойындар [1].

Дене шынықтыру – адамның күш-жігер қабілетін дамыту және денсаулығын жақсарту. Дене шынықтыруға дене тәрбиесі, арнаулы ғылыми білім, спорттағы табыстар жүйесі енеді. Дене шынықтыру еңбек пен тұрмыс гигиенасын, демалыс пен еңбектің дұрыс режимін, сондай-ақ денсаулықты нығайтып, шынықтыру үшін күн мен ауаны, суда тиімді пайдалау тәсілдерін қамтиды. Дене шынықтырудың мазмұны мен оны қолдану тәсілдері қоғамдық қатынастырдың өзгеруіне тікелей байланысты.

Қимыл-қозғалыс ойындарына сюжетті және сюжетсіз ойындар жатады. Негізгі қимылдардың әрбір түрі бойынша қимыл-қозғалыс ойындарын іріктеген кезде жасына қарай бөлінетін топтар арасындағы сабақтастық сақталады. Бұл тәрбиешіге балалардың бойында белгілі бір қимыл дағдылары қалыптасуына байланысты ойындарды жоспарлауына көмектеседі. Балаларды ойында шығармашылықпен көрінетін ойын бейнелері қызықтырады. Мысалы, "Мысық пен тышқан", "Қарақұлақ", "Алақүшік", "Қасқыр қақпан", "Бүркіт", "Атшылар жарысы", "Қара сиыр", "Тай жарыс", "Дене жарыс", "Құнан жарыс", "Түйе жарыс", "Қара құрт", "Жапалақтар мен қарлығаштар", "Хан", "Тұзақ құру", "Түйе-түйе", "Жануарлар қалай үндейді", "Қой бағу", "Қоян" т.б. сюжетті қимыл-қозғалыс ойындарына жатады. Жарыс нышандары қолданылатын ойындар: "Кімнің тобы тез сапқа тұрады", "Кім өз жолаушысына тез жетеді", "Белбеу тастау", "Айдап сал", "Кім шертті", "Икемді тал" және т.с.с. Балабақшаның орта топ балаларымен қимыл-қозғалыс ойындары мен іс-шараларға (жаздық, қыстық) белсенді қатысып, түрлі жаттығуларды орындауда, спорттық жарыстарда өздерінің ептілігі мен шапшаңдығын, зеректігін танытуына мүмкіндік жасалады. Спорттық ойын түрлеріне

дайындық негізінде балаларды өз еркімен өрмелеу, еңбектеу, доп ойнау сияқты ептілігін арттыратын ойындарға белсенді қатысу іскерліктерін, түрлі спорттық құрал-жабдықтармен жабдықталған, әр түрлі қимыл әрекеттерін дамытады [2].

Спорттық ойындар элементтері қолданылатын ойындар мектепке дейінгі әдебиетте бірыңғай классификациялық атауы жоқ (спорттық ойындар элементтері, спорттық үлгідегі ойындар, спорт элементтері бар ойындар, спорттық ойын элементтері бар ойындар, спорттық сипаттағы ойындар. Алайда атауларын тізіп шығу бұл ойындардың мәнін өзгертпейді, әрбір белгілі топ спорттық ойындарының жекеленген элементтерін ғана қамтиды. Бұл ойындарда ең алдымен мектеп жасына дейінгі балалардың жас ерекшеліктері ескеріледі, сондықтан қимыл, ереже, ойындарды ұйымдастыру техникасының оларға қолайлы қарапайым, бірақ шынайы элементтері іріктеп алынады.

Спорттық ойындар элементтері қолданылатын ойындарға жататындар – волейбол, баскетбол, бадмингтон, городки, столда ойналатын теннис, футбол, хоккей.

Зерттеулердің және практиктердің деректері балабақшаның ересектер тобында спорттық ойын элементтері бар ойындарды жүргізуге болатынын көрсетіп отыр. Ол ойындар балалар қимыл-қозалыс ойындарының бетінше ұйымдастыра білетін кезде жүргізіледі. Спорттық элементтері бар ойындар қимыл-қозғалыс ойындарына қарағанда жинақылықты, ұйымшылдықты, бақылағыштықты, балаларға айқын, қолайлы қимыл техникасын, ұшқыр қимыл сезімін көбірек талап етеді. Аталған ойындарда балалар спорттық ойындар техникасының жалпы талаптарына жауап беретін дұрыс дағдыны игереді, мұның өзі одан әрі қайта үйретуді қажет етпейді және мектепке дайындау үшін маңызды [3].

Ересек және мектепке даярлық тобында спорттық ойын элементтері бар ойын түрлері енгізіледі. Олар: городки, баскетбол, бадмингтон, футбол, хоккей.

Городки ойынында бастапқы қалыпты дұрыс ұстап тұрып, таяқты бір қырындап 2-3 м және 5-6 м аралықтан таяқ лақтырып құлатады.

Баскетбол қимылдарын дамыту үшін кеуде тұсынан қос қолдап допты бір-біріне лақтыру, допты оң және сол қолмен алып жүру, допты кеуде тұсынан екі қолмен лақтыру сияқты қимылдарды топ болып үйренеді.

Бадмингтонда ракетканың воланын белгілі бағытқа қағып лақтырып, тәрбиешімен жұптасып ойнайды.

Футбол элементтерін үйрету үшін берілген бағытқа допты оң және сол аяқпен домалату, доппен затты айналдыра жүру, допты шұңқырға, қақпаға домалату, допты қатарынан бірнеше рет қабырғаға соғу, 3-4 метр қашықтықтан допты екі аяқпен кезек-кезек алып жүріп, бір-біріне беру, допты жерден аяқтың ұшымен көтеріп, қолмен ұстау, шахматтық ретпен қойылған заттар арасымен допты ирелендетіп алып жүріп қақпаға соғу сияқты қимылдар жасап ойнайды..

Хоккейде берілген бағытқа, қақпаға доп таяқпен шайбаны сырғанату, жұптасып тұрып шайбаны бір-біріне сырғанату, екі қолмен ұстап, шайбаны оңды-солды қағып, бір орында тұрып немесе қозғалыста келе жатып, қақпаға соғу элементтерін үйренеді.

Балалардың қалыптасқан қимыл дағдыларын жетілдіру және қимылдарды орындаудың тиімді жолдарын таңдау, жиі өзгермелі ойын жағдайларында қимыл үйлесімділігін дамыту мақсатынан негізгі қимылдарын жетілдіретін, дене қимылдарын қалыптастыратын өз еркімен ойнайтын қимылды ойындар мен спорттық ойындарға және эстафета ойындарына қатыстырады. Атап айтсақ, лақтыру, домалату, қағып алуға арналған ойындар: «Лақтырам, қағып ал», «Допты тордан өткіз», «Лақтырамын, ұстап ал», «Қоян мен аңшылар», «Жалаушаға лақтыр», «Түйреуішті құлат», «Допты тордан өткіз», «Құрсауға дәлде», «Кеглиді құлат», «Ақ сүйек», «Асықтар», «Алысқа лақтыр», «Таяқтастау»; эстафета-ойындары: «Жұптасқан эстафета», «Кеглиге тиіп кетпей, допты әкел», «Допты сақинаға сал», «Кедергі жолдар» [4].

Қазіргі заман талабына сәйкес дене тәрбиесі және спорт саласында ұлттық ойындар мен спорт түрлерін ұтымды қолдана білу жолдарын қарастыру, тарих толқынында жоғалған, шеттетілген, ұмытылған дәстүрлі ұлттық ойындарымызды халқымыздың мәдени, рухани құндылықтары негізінде қайтадан қалпына келтіру өзекті мәселе болып саналады.

Ұлттық спорт пен ойындардың теориялық тұғырдан қарастырылу деңгейін әдебиеттік деректерден қарай отырып, төмендегідей тұжырымдар жасауға болады:

Археологиялық қазбалар нәтижелері тарихи деректер бойынша ойындар тас ғасырларынан бастау алып, алғашқы қауымдық құрылыстан бастап адамдарды тәрбиелеу құралы ретінде көрініс бере бастайды;

Қазақ халқының тұрмыс-тіршілігі, ерекшелігі адамдар денсаулығына және оның мықты, күшті болуына үлкен талап қойғандығын көреміз. Осындай өте үлкен дәрежеде мән беру үшін және оны іске асыру үшін халық арасында арнайы жаттығулар мен ойындар жүйесінің қалыптасуы қажет болды, яғни ұлттық ойындар мен арнайы жаттығулар осы талаптарды іске асырушы жүйе болып саналды. Сондықтан қазақ халқының арасында дене тәрбиесіне бағытталған арнайы жүйе болған деп айтуға толық дәлел бар;

Ұлттық ойындар мен спорттың ғылыми - педагогикалық негізінің қалыптасып, ғылыми айналысқа енуі Қазақстан тәуелсіздік алуы уақытынан бастау алады деп тұжырым жасауға негіз бар;

Қазақ сөзінің түбірі «қаз» - тұру, тік тұру, мықты, берік тұруды білдіреді. Кішкене балалар жүруге ұмтылып аяғын тәй-тәй басып келе жатқанда қазақтар «қаз, қаз», «қаз тұр» деп тікесінен тік тұрғызады. «Қаз» -ға қосып айтылатын «ақ» сөзі – күшейтілген жалғау. Осы деректерге сүйене отырып, біз қазақ халқы оның тұрмыс-тіршілігі, ерекшелігі адам денсаулығына, оның мықты, күшті болуына үлкен мән бергендігін көреміз. Адамның мықты, күшті болуына осындай үлкен дәрежеде мән беру, тіпті бір этностың атын қою үшін және оны іске асыру үшін халық арасында күшті арнайы жаттығулар мен ойындар жүйесінің қалыптасуы қажет болды, яғни ондай жүйені қазақтар пайдаланды деп айтуға толық дәлел бар [5].

Мектепке дейінгі ересек жастағы балаларды қазақ халқының ұлттық мәдениеті, салт-дәстүрі, әдет-ғұрыптарының ерекшеліктерімен таныстыратын спорттық нышандары бар ойындарды балабақша жұмысына қосу маңызды роль атқарады.

Ұлттық қимыл-қозғалыс ойындардың сауықтыру, тәрбиелеу және білім беру маңызы сан-саналы, бірақ іске асыру үшін тәрбиешінің шығармашылық көзқарасы және педагогтық шеберлігі қажет.

Ұлттық ойындар өзінің бастауын халықтық педагогикасының тұңғығынан алады. Қазақтың ұлттық ойындары ерлікті, өжеттікті, батылдықты, шапшаңдықты, ептілікті, тапқырлықты табандылықты т.б. мінез-құлықтық ерекшеліктерімен бірге күш-қуатын молдығын, білек күшін, дененің сомданып шығуын қажет етеді. Сонымен бірге бұл ойындар әділдік пен адамгершіліктің жоғары принциптеріне негізделген.

Спорттық нышандары бар ұлттық ойындар балалар қимыл-қозғалыс ойындарын өз бетінше ұйымдастыра білетін кезде жүргізіледі. Мысалы, “Ақ серек, көк серек”, “Айгөлек”, “Соқыр теке”, “Орамал тастау”, “Жаяу жарыс”, “Әуе таяқ”, “Жанды дөңгелек”, “Тоспа доп”, “Қара бұлақ”, “Доп тебу”, “Ақ сандық”, “Тең көтеру”, “Кім түртті”, “Ұшты ұшты”, “Саққұлақ”, “Қуалап соқ”, “Қан көбелек”, “Арқан тарту” т.б.

Ұлттық қимыл-қозғалыс және спорттық ойындарды серуен кезінде, ертеңгілік, кештерде ұжымда еркін сезіну, саналы тәртіп, еңбексүйгіштік, мақсатқа жетудегі табандылық атмосферасын қалыптастырады. Ұлттық спорттық және қимыл-қозғалыс ойындарын тиімді пайдалану балабақша тәрбиешілері келесі шарттарды орындаған жағдайда нәтиже береді:

тәрбиешілер халық ойындарына жауапты қарап, кез келгенде ғана емес, жоспарлы және күнделікті пайдалану;

балабақшаның жылдық жоспарын басшылыққа алып, тәрбиешілер өздерінің жоспарларына міндетті түрде халық ойындарын енгізу;

балабақша әкімшілігі халық ойындарын үйрену және өткізу мәселелері бойынша тәрбиешілер семинарларын өткізу;

балалардың ойынға қызығуын көтеру үшін оларды ұйымдастырушылар мазмұны мен ретін біліп қана қоймай, оларды өткізуге өздері де қатысу;

халық ойындарын кештер мен ертеңгіліктерде қолдану, балабақшаның бағдар жұмысының мазмұнына енгізу.

Болашақ ұрпақ тәрбиелеуде оның ішінде дене тәрбиесі бағытында өзінің қолайлы тәрбие құралдардың бірі екендігін дәлелдеп келе жатқан ұлттық қимыл-қозғалыс ойындары мен спорттық ойындар қазіргі егемен Қазақстан халқы үшін атқарылып жатқан істердің ішінде өзінің пайдалы жақтарымен көрінуде.

Қорыта келе, ұлттық ойындар мен спорт халықтың тарихи қалыптасқан салт-дәстүрлерін жеткізуші ретінде, ұлттық тілді дамытуда қажеттілігі мен мектепке дейінгі

балалардың денесін шынықтыру істеріндегі пайдалылығы және салауатты өмір сүруді насихаттауы жағынан маңыздылығымен ерекшеленеді.

1. Мектепке дейінгі кіші жастағы (3 жастан 5 жасқа дейін) балаларды тәрбиелеу мен оқытуға арналған «Зерек бала» бағдарламасы.-Астана, 2009.
2. Мектепке дейінгі ересек жастағы (5 жастан бастап 6 жасқа дейінгі) балаларды тәрбиелеу мен оқытуға арналған «Біз мектепке барамыз» бағдарламасы.- Астана, 2010.
3. Кенеман А.В. Кухлаева Д.В. Мектеп жасына дейінгі балалардың дене тәрбиесінің теориясы мен әдістемесі.-Алматы:Мектеп,1985.
4. Балабақшадағы дене тәрбиесінің бағдарламасы және оған арналған әдістемелік нұсқау. - Алматы: Рауан, 1995.
5. Алимханов Е.А.Ұлттық спорт пен ойындардың дамуына ғылыми көзқарас қажет. // Дене тәрбиесінің теориясы мен әдістемесі.-Алматы, 2010.

ЕЙДЕТИКА – КРЕАТИВНА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ РОЗПОВІДАННЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сільчук А. М. IV курс, спеціальність „Дошкільна освіта”

Семенова Н. І., к.п.н., доцент

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

Статтю присвячено дослідженню сутності поняття ейдетика. Розкрито особливості використання ейдетики у навчанні розповіданню дошкільників. Описано основні способи роботи з дошкільниками з навчання розповіданню на основі різних асоціацій.

Ключові слова: ейдетика, методика, розповідання, дошкільники.

EYDETIKA - CREATIVE STORYTELLING METHODS OF TEACHING PRESCHOOL CHILDREN

The article studies the essence of the concept eydetika. The features eydetika use storytelling in teaching preschoolers. The basic ways of working with preschool children with learning storytelling through various associations.

The keywords: eydetika, technique, storytelling, preschool.

Актуальність проблеми. У дошкільних навчальних закладах використовуються різні методи і прийоми у навчанні розповіданню дітей дошкільного віку. Однією з таких методик є ейдетика. Ейдети́зм найкраще розвинений у дітей дошкільного віку, тому у навчанні розповіданню ця методика є особливо корисною і ефективною. Це питання у свій час досліджували: А. Р. Лурій, І. Матюгін, Є. Антошук та О. Пашенко.

Мета статті – розкрити суть поняття ейдетика та особливості використання цієї методики у навчанні розповіданню дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Ейдети́зм – (від грецького «ейдос» – вигляд, образ) – психічне явище, яке полягає у здатності відтворювати яскравий наочний образ тривалий час. Характерною ознакою для ейдетизму є емоційна забарвленість образів. Ейдети́зм у більшості дітей добре розвинений. Вони уявляють собі предмет, чітко «бачать» його перед собою. Система ейдетики навчає дітей запам'ятовувати без зазубрювання. Методики ейдетики різноманітні: на запам'ятовування слів (в тому числі і іноземних), цифр, імен, віршів, текстів, телефонів та інше. Завдяки застосуванню цих методик розвиваються органи відчуття дітей, сприймання, психічні процеси [1, 75].

«Ейдетика» пропонує будувати роботу з дошкільниками з навчання розповіданню на основі: вільних асоціацій, пов'язаних з предметними образами; асоціацій з використанням кольору, асоціацій, пов'язаних з геометричними формами, тактильних, предметних, звукових, смакових, нюхових асоціацій.

Ігри за вільними асоціаціями пов'язані з предметними образами. Із самої назви «вільні асоціації» випливає, що під час занять не можна використовувати жодних предметних зображень. Та в маленьких дітей ще недостатньо сформовані уявлення про навколишній світ, замало життєвого досвіду, щоб будувати асоціативні зв'язки самостійно. Тому на першому етапі роботи малюкові потрібна допомога дорослого. Головне, щоб діти вчилися обґрунтовувати свій асоціативний вибір [2, 16].

Асоціації з використанням кольору. Для цього виду роботи потрібні картки з намальованими плямами різних кольорів та некольорові зображення предметів або явищ. Вихователь показує картинку з плямою певного кольору. Завдання дітей – вибрати серед зображень різних предметів саме те, яке в нього асоціюється з заданим кольором. Дитина

обов'язково має обґрунтувати відповідь. Цей вид ігор, допоможе збагатити мовлення дитини, навчить її порівнювати предмети за кольором і використовувати знання під час розповіді.

Асоціації пов'язані з геометричними фігурами. Для цього виду роботи знадобляться картинки із зображеннями геометричних фігур. Запитання ставляться аналогічно: «У мене є круг. Про які предмети ви подумали?»

Тактильні асоціації. Для цього виду роботи потрібно мати набір тактильних карток, які запропонував Ігор Матюгін. Ідея цих карток полягає в тому, що кожна з них має свою фактуру: хутро, наждачний папір, фланель, мотузка, палички, крапельки воску, велюр... До колекції можна додати картку з гудзиками, гречкою, шматками дроту, з дерматинним покриттям. Принципи роботи залишаються такі самі, як і в попередніх видах роботи.

Предметні асоціації. Цей вид асоціації передбачає встановлення зв'язків предметів або між собою, або за їхніми ознаками. Для використання цього прийому потрібно мати набір різних предметів: ниточку, паличку, трубочку, папірець, шматок тканини, шишку, каштан, камінчик, мушлю, монетку, гудзик. Вихователь бере нитку: говорить: «Довге і гнучке» Про що ви подумали?»

Звукові асоціації. В ейдетичному напрямку застосовуються аудіо-записи різних звуків і шумів. Можна створити цілу колекцію звуків, розподіливши за різними групами: побутові шуми, звуки природи, музичні звуки, звуки вулиці.

Смакові асоціації. Мабуть, не знайдеться жодного вихователя, який би не грав з дітьми у гру «Відгадай на смак». Але ейдетичний напрямок не передбачає вгадувати. Запитання буде таке ж, як раніше: «Про що ви подумали?» Для дітей старшого віку можна використовувати комбінації «солодке і гаряче», «солоне і холодне» [3, 16].

Нюхові асоціації. Нюховий аналізатор – це, мабуть, найменший з усіх названих. Тому, залучивши його до роботи з малюками, потрібно бути особливо обережним, оскільки здатність сприймати різні аромати ще не достатньо вивчена. Можна використовувати нюхові коробочки з різними ароматами: парфумів, м'ятним ароматом, ароматів трав, спецій [3, 16].

Висновки. Отже, використовуючи у роботі прийоми ейдетики, ми підтримуємо інтерес дітей до пізнання навколишнього світу, розвитку вміння спілкуватися. Після таких прийомів діти можуть легко й невимушено висловлювати свої думки, збагачується їхній словниковий запас, діти вільно складають творчі розповіді, використовуючи власний досвід.

1. Матюгін І. Ю. Школа ейдетики. Зорова, тактильна нюхова пам'ять. / І. Ю. Матюгін. // – М.: – 1994. – 448 с.

2. Пашенко О. Ейдетика – що це? / О. Пашенко // Дошкільне виховання. – 2008. – №11. – С. 16–17.

3. Пашенко О. Звукові, смакові, нюхові асоціації / О. Пашенко // Дошкільне виховання. – 2009. – №2. – С. 16–17.

НАРОДНО – ПЕДАГОГІЧНІ ТРАДИЦІЇ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В СУЧАСНІЙ СІМ'Ї

Штим Софія, студентка 4 курсу

Борин Г.В., к.п.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Івано-Франківськ, Україна

Морально-психологічне благополуччя батьківської родини, якому народна педагогіка відводить провідну роль є основним чинником, який визначає стабільність відносин між членами родини і сприяє формуванню основ для подальшого розвитку особистості дитини. У статті проаналізовано традиційні для багатотисячолітньої історії українського народу погляди на виховання й розвиток дітей дошкільного віку з погляду сучасного сімейного виховання.

TRADITIONS OF KNOW LEDGE ABOUT PEOPLE IN MODERN FAMILY UPBRINGING AFTER

Moral psychological family well-being, to which public pedagogic devotes the leading role, is the main factor, that determines the stability of relationships between the members of the family and contributes to the further development of child's personality. Traditional for the History of Ukrainian people views on the upbringing and development of children from the early aide, view on modern family upbringing are analyzed in the article.

На сучасному етапі в Україні спостерігаються тенденції щодо підвищення престижу сім'ї у вихованні та розвитку дитини, яка вирішальним чином впливає на формування її особистості. Загальновідомим є твердження про те, що першими і незмінними вихователями, вчителями й наставниками дітей є їхні батьки. Проте формування батьківських навичок щодо повноцінного виховання та розвитку дітей починається ще задовго до народження малюка - в період власного дитинства, із засвоєнням взаємостосунків, які існують у сім'ї.

Сенситивним періодом формування батьківських навичок є період очікування народження дитини, коли актуалізуються проблеми батьківсько-дитячих взаємин, відбувається усвідомлення нових соціальних ролей матері й батька. Народження дитини безпосередньо «вмикає» необхідність виконання батьками виховних функцій.

Мета статті - переосмислити народно-педагогічні традиції виховання дітей в українській родині з позицій сучасного сімейного виховання.

Результати аналізу науково-педагогічних досліджень з проблеми підготовки молодих батьків до виконання ними батьківських функцій у сучасних умовах свідчить, що саме молоді сім'ї відчують значні труднощі у вихованні й розвитку майбутньої особистості (Т. Алексеєнко, І. Трубавіна, М. Лактіонова та ін.) Значна кількість молодих сімей відчують нестачу психолого-педагогічних знань, відсутність необхідних батьківських вмінь і навичок, вони утруднюються у виборі методів виховання й догляду за дітьми. Проте саме у перші роки життя дитини закладаються передумови для її подальшої освітньої, громадської діяльності й сімейного життя.

З історії розвитку українського суспільства відомо, що наш народ з давніх-давен великої уваги надавав вихованню дітей, вважаючи батьків головними природними вихователями.

Неабиякого значення надавалось гендерній соціалізації дітей. У стосунки між подружжям народом вкладено добрі подружні взаємини. Розумний розподіл сімейних обов'язків слугує надійною опорою міцної сім'ї із позитивним морально-психологічним кліматом, що є взірцем для молоді – майбутніх чоловіків і жінок. Любов і злагода між чоловіком і дружиною увіковічені в народному фольклорі: «Живуть між собою, як голубів пара», «Чоловік та жінка – найкраща спілка», «Муж з жоною, що борошно з водою». В Українській сім'ї жінка завжди відігравала помітну роль у вихованні дітей, створенні сприятливих умов для зміцнення стосунків у родині: «Чоловік за один кут дім тримає, а жінка за три», «Чоловік – голова, дружина – душа». Батько був опорою сім'ї. Народ завжди цінував чоловіків, які відповідально ставились до родинних обов'язків, виховання дітей, були для них справжнім авторитетом. Актуалізувався чинник особистого впливу батьків у формуванні особистості дитини з раннього віку («Яка хата - такий тин, який батько – такий син»). На виховання дітей впливали не лише правила, традиції, а й особистий приклад дорослих – батька, матері, дідуся, бабусі, старших братів та сестер.

Сучасна педагогіка період дошкільного дитинства вважає найбільш сенситивним у вихованні та розвитку майбутньої особистості, у формуванні якої вирішальну роль відведено її батькам, сім'ї. Недаремно матір здавна вважали берегинею роду. Її роль у розвитку та формуванні особистості дитини була неоціненною. У народно-педагогічних традиціях великого значення надавалось материнській любові та догляду за немовлям. Для правильного духовного розвитку вихованцю створювалась відповідна атмосфера. Великого значення надавалось поведінці матері: її ніжність, лагідність, самовідданість, радість і щире, терпеливе відношення не лише до дитини, але й до оточуючих, дбайливість у виробленні позитивних звичок вихованця, оточення дитини естетичними речами, – все це залишало глибокий слід у підсвідомості немовляти.

Один із основних видів діяльності дитини – гра – спрямований на практичне пізнання навколишніх предметів і явищ через відтворення дій та взаємин дорослих. У народі кажуть: «Де гра – там і радість!», «Яка дитина в грі, така буде в роботі». Народна педагогіка прагне створення емоційного комфорту, хорошого настрою, позитивних емоцій шляхом використання забавлянок, пестушок, потішок, жартівливих пісенок. Гра, забава, і, передусім, іграшка належать до головних атрибутів дитинства. Первинні форми гри з'являються вже на 6-7 місяці життя дитини і пов'язані з розвитком орієнтаційного режиму. У ранньому дитинстві ігри набувають предметної форми, а згодом, основним типом ігрової діяльності стає рольова чи творча гра. Розумно організована гра є методом формування важливих рис особистості: дисциплінованості, кмітливості, сміливості, витривалості, винахідливості, спритності, рішучості, наполегливості, організованості, стриманості.

Найближче до колискових пісень за змістом і характером стоять потішки. Частина їх призначена для того, щоб заспокоїти дитину, вплинути на її психічний стан («Ой ти котерябку»). Частина потішок спрямована на те, щоб утихомирити дитину, коли вона плаче («Тихо, тихо, не плач, киця принесе калач»). Окремий цикл потішок становлять ті, якими забавляють дітей під час купання («Купалися ластів'ята»).

Велику групу забавлянок становлять пестушки – коротенькі віршики, що виконуються у поєднанні зі своєрідними рухами чи вправами, якими дорослий пестить дитину, підбадьорює, спонукає до певного виду діяльності, імітуючи її («Сорока-ворона», «Мій

пальчик», «Печу-печу хлібчик», «Кую-кую чобіток»). Дітям дуже подобаються такі забавлянки, вони сміються, пробують наслідувати рухи дорослих. Ряд поетичних текстів супроводжують фізичні вправи дітей («Потягусі-потягусі»). Є тексти, які використовують, навчаючи дітей ходити («Ходить котик по лавочці»). Окрему групу становлять твори, які виконуються дорослими під час підкидання дітей на коліні або на носі («Іде, їде пан, пан») – у ці ігри, в основному, гралися з малятами татусі. Простота побудови таких віршиків, милозвучність, привабливість для слуху немовлят, звучання звуконаслідувальних слів, які супроводжують певні рухи, сприяють мовному та фізичному розвитку дитини, створюючи сприятливий емоційно-психологічний клімат. Такі вправи захоплюють елементами гри, збуджують інтерес, розвивають емоційність, спостережливість, розважають, сприяють первинній соціалізації дитини у родинному колі: малюки знайомляться з навколишнім світом, побутом, отримують нову інформацію про щоденне життя людини. У цьому виявляється практичне значення забавлянок для немовлят.

Таким чином, народно-педагогічні традиції, базуючись на життєвих спостереженнях з практики родинного виховання, характеризується глибоким психологізмом та розумінням природи людських взаємовідносин. В її основі – гуманістичні методи виховання. Родинна українська педагогіка відображає виховні ідеали свого народу, мету та засоби виховання, реалізація яких сприяє формуванню у дітей кращих рис національного характеру.

Загальновідомо, що сім'я може сприяти формуванню всебічно розвиненої особистості чи гальмувати її розвиток. Дидактичні основи етнопедагогіки, перевірені і вдосконалені досвідом багатьох поколінь, здатні задовольнити спрагу батьків у знаннях із виховання дітей, починаючи з раннього віку. Саме морально-психологічне благополуччя батьківської родини, якому народна педагогіка відводить провідну роль є основним чинником який визначає стабільність відносин між членами родини і сприяє формуванню основ для подальшого розвитку особистості дитини. Вплив батька на формування особистості дитини з раннього віку буде темою подальшого нашого дослідження.

1. Вишневецький О. Сучасне українське виховання: Педагогічні нариси. – Львів. – 1996. – 238с.
2. Голець М.І. Етика матері і дитини. Частина І. Про виховання малят (з історії педагогічної думки). – Київ: «Тираж», 1999. – 200с.
3. Козак Н. Які мама й татко, таке й дитятко // Дитячий садок. – 2004. - №12.- С. 2.
4. Народна мудрість вчить, як на світі жить. Навчально-методичний посібник з народознавства /За ред. Грицяя Ю. О., Журецького Я. І. – Миколаїв: МФ НаУКМА, 1998. - 92с.

Особливості організації інклюзивної освіти з учнями молодшого шкільного віку

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Зайченко А. С. 2 курс Інституту психолого-педагогічного інституту та мистецтв
Крамаренко А.М. д.п.н., професор*

Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна

Анотація: розбудова незалежної України прискорила зміни в суспільному житті. На сьогодні світовою тенденцією сучасності є прагнення соціальної адаптації осіб з особливостями психофізичного розвитку. Навчання в інклюзивних освітніх закладах корисне як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для інших дітей, членів родин та суспільства в цілому. Взаємодія зі здоровими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку. Найбільш придатним для роботи з дітьми з особливими потребами є трансдисциплінарний підхід, в якому існує ефективний обмін інформацією серед членів команди, відчувається колективна відповідальність за загальні результати.

Ключові слова: інклюзія, індивідуальний навчальний план, початкова школа, освіта, індивідуальна робота.

PECULIARITIES OF ORGANIZATION INCLUSIVE EDUCATION WITH PUPILS OF PRIMARY SCHOOL AGE

Abstract: The development of independent Ukraine accelerated changes in public life. Today, the global trend is the desire of our social adaptation of persons with special needs. Training in inclusive educational institutions useful for children with special needs and other children, family members and society as a whole. Interaction with healthy children contributes to the cognitive, physical, linguistic, social and emotional development. Most suitable to work with children with

special needs is a transdisciplinary approach in which there is an effective exchange of information among team members, there is collective responsibility for the overall results.

Keywords: inclusion, individual training plan, primary school, education, individual work.

Розбудова незалежної Української держави спонукала до нового бачення розвитку її інтелектуального потенціалу, прискорила зміни в суспільному житті, що цілком природно актуалізувало складні психолого-педагогічні проблеми розвитку всієї національної системи освіти. У нашому суспільстві починає формуватися нова культурна й освітня норма – повага до людей фізично та інтелектуально неповносправних. Згідно зі статутом Організації Об'єднаних Націй, Всесвітньої декларації про права людини діти-інваліди мають рівні права і можливості з іншими людьми. Прийняті Генеральною асамблеєю ООН Конвенція про права дитини та Декларація про права інвалідів визначили пріоритети в правах дітей з особливими освітніми потребами на освітні, медичні послуги та професійну підготовку і трудову діяльність [1, с. 26].

Основні принципи інклюзивного навчання:

- всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними
- школи мають визнавати і враховувати різноманітні потреби учнів, узгоджуючи різні види й темпи навчання;
- забезпечення якісної освіти для всіх завдяки відповідному навчально-методичному забезпеченню, застосуванню організаційних заходів, розробці стратегії викладання, використанню ресурсів і партнерських зв'язків зі своїми громадами.

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – всі діти цінні й активні члени суспільства. Навчання в інклюзивних освітніх закладах корисне як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для інших дітей, членів родин та суспільства в цілому. Взаємодія зі здоровими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку дітей з особливими освітніми потребами [2, с. 13–14].

Для розбудови нової альтернативної системи освіти для осіб з психофізичними відхиленнями важливе значення мають також громадські рухи. Відповідно до основних нормативних документів міжнародного руху «Освіта для всіх» (Education for all (EFA)), ініційованого ЮНЕСКО, першочерговим завданням суспільного розвитку стає забезпечення кожної людини правом задовольняти освітні потреби, отримувати якісну базову освіту [4, с. 19]

Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку (Постанова Кабміну України від 5.07.2004 № 848), однією зі своїх цілей бачить «створення передумов для запровадження інтегрованого навчання дітей». Пункт 9 зазначеного документа зобов'язує всі загальноосвітні навчальні заклади, незалежно від типу, форми власності та підпорядкування, працювати за цим Державним стандартом, якщо в закладі навчаються діти з особливими потребами [1, с. 24].

Найбільш придатним для роботи з дітьми з особливими потребами є трансдисциплінарний підхід, в якому існує ефективний обмін інформацією серед членів команди, відчувається колективна відповідальність за загальні результати. При роботі з дітьми з особливими потребами доцільніше оцінювати досягнення індивідуально визначених цілей, ніж порівнювати їх з типовим. Важливим моментом у роботі з дітьми є процес спостереження їх розвитку. Аналіз результатів допоможе вчителю визначити сильні якості, схильності і потреби дітей-інвалідів. Все це є кроком до розробки відповідних заходів для попередження і вирішення проблем дитини. Спостереження за дитиною ведеться безперервно, результати аналізуються, і на основі результатів аналізу коригуються дії вчителів. Планування індивідуальної роботи з дитиною є своєрідним прогнозом стосовно дитини. Він дозволяє побачити цілісну картину особистості дитини, її можливе майбутнє. Дітям-інвалідам потрібен більш тривалий час для оволодіння функціональними навичками, тому педагогам в першу чергу, необхідно приділяти увагу розвитку вмінь, які дають дитині-інваліду відчуття самостійності та власної значущості. Вчителі інклюзивних класів повинні створити демократичну атмосферу і всіляко сприяти формуванню міцних дитячих колективів [1, с. 28].

Індивідуальний навчальний план – це письмовий документ, який розробляє і впроваджує команда. Він містить план заходів для забезпечення індивідуальних навчальних потреб учня. У цьому плані визначено також, які послуги підтримки надаватимуться учневі, щоб допомогти йому досягти передбачених навчальних цілей. Наступний важливий аспект –

перехід до нових умов навчання та життєдіяльності. У процесі розробки ІНП для того чи того учня необхідно продумати систему заходів для полегшення такого переходу. Тобто, родина й навчальний заклад намагаються заздалегідь передбачити важливі зміни в навчанні та житті дитини, які виникатимуть у зв'язку з її переходом від початкової школи до молодшої [3, с. 53]

Ефективність організації інклюзивного навчання багато в чому залежить від правильно організованої корекційно-розвивальної роботи. Саме тому, необхідне розуміння особливостей її змісту і відмінностей від аналогічної роботи в умовах спеціальної школи-інтернату. Корекційно-розвивальна робота тісно пов'язана з діагностикою порушень. Водночас, на сьогодні діагностика і корекція недостатньо скоординовані. Специфіка корекційно-розвивальної роботи полягає в тому, що потрібне комплексне її обґрунтування, прогнозування на основі медичних і психолого-педагогічних даних. Об'єктивно необхідним стає взаємодія педагогів, психологів, логопедів, сурдо-, тифло-, олігофренопедагогів, соціальних педагогів, медичних працівників. [1, с. 79].

Отже, впровадження інклюзивної освіти є складною та багатоаспектною проблемою. Вона містить цілу низку нерозв'язаних питань. Насамперед, це рівень, обсяг спеціальних освітніх послуг та надання корекційних послуг у загальноосвітньому закладі. Досліджуючи питання розбудови інклюзивної освіти ми дійшли висновку, що насамперед реалізація інклюзивного навчання потребує узгоджених дій від органів освіти, охорони здоров'я та соціального захисту.

1. Колупаєва А. А Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. – К. : АТОПОЛ, 2011. – 274 с.
2. Колупаєва А. А. Основи інклюзивної освіти: навч. посіб. / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К. : А. С. К., 2012. – 308 с.
4. Паливода А. В. Інклюзивна освіта. Посібник для батьків. Досвід Канади: посіб. / А. В. Паливода. – К. : Паливода А. В., 2012. – 120 с.
3. Швед М. С. Основи інклюзивної освіти: підручник / Марія Степанівна Швед. – Львів: Український католицький університет, 2015. – 360 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Чулкова А.С. 2 курс, Інститут психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Крамаренко А.М. д.п.н.*

Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна

У статті зазначається, що розвиток сучасного суспільства детермінує повагу до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повне інтегрування у соціум усіх верст населення, перш за все – осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Наголошується, що інклюзивна модель передбачає, що школи повинні бути готовими прийняти різних учнів з особливостями розвитку, поважати їх, враховувати індивідуальні відмінності в своїх педагогічних підходах, в організації шкільних заходів. Автор відстоює позицію стосовно того, що сьогодні діти з особливими потребами можуть отримати освіту і краще адаптуватися в житті в загальноосвітній школі.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, інвалід, принципи інклюзивного навчання, концепція інклюзивної освіти .

FEATURES OF INCLUSIVE EDUCATION WITH STUDENTS OF PRIMARY SCHOOL AGE

Development of modern society determines respect to the human variety, establishment of principles of solidarity and safety, that will provide defence and complete integration in society of all versts of population, foremost - persons with limit possibilities of health. Inclusion embraces all forms of variety and provides for, that all students as a rule belong to the system of mass education. Inclusive a model provides for, that schools must be ready to accept different students with the features of development, to respect them, take into account individual differences in the pedagogical approaches, in organization of school events. Today to put with the special necessities can get education and it is better to adapt oneself in life at general school.

Keywords: inclusion, inclusive education, invalid, principles of inclusive studies, conception of inclusive education .

Тривалий час система освіти чітко ділила дітей на звичайних й інвалідів, які практично не мали можливості отримати освіту і реалізувати свої можливості, їх не брали до установ, де навчаються нормальні діти. Несправедливість такої ситуації очевидна. Діти з

особливостями розвитку повинні мати рівні можливості з іншими дітьми. Ось і виникла потреба у впровадженні такої форми навчання, яка створить їм оптимальні умови навчання – інклюзивна освіта.

Питання інклюзії вивчали Білозерська І.О., Будяк Л.В., Колупаєва А.А., Ленів З.П., Найда Ю.М., Сак Т.В., Таранченко О.М.

Інклюзія (від inclusion – включення) – процес, при якому що-небудь включається, тобто залучається, охоплюється, або входить до складу, як частини цілого.

Інклюзивний підхід припускає розуміння різних освітніх потреб дітей і надання послуг відповідно до цих потреб через повнішу участь в освітньому процесі, залучення громадськості і усунення дискримінації в освіті. Інклюзивна освіта розуміємо як створення умов для сумісного навчання дітей з обмеженими можливостями і їх здорових однолітків. Сьогодні інклюзивний процес в освіті – спеціально організований освітній процес, що забезпечує включення і прийняття дитини з обмеженими можливостями здоров'я в середу звичайних однолітків в загальноосвітній установі, навчання по адаптованих або індивідуальних освітніх програмах з урахуванням його особливих освітніх потреб. Головне в інклюзивній освіті дитини з обмеженими можливостями здоров'я – отримання освітнього і соціального досвіду разом з однолітками. Основний критерій ефективності інклюзивної освіти – успішність соціалізації, введення в культуру, розвиток соціального досвіду усіх дітей, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами [1, с. 25-26].

Школа, яка вибрала для себе шлях реалізації інклюзивного процесу, передусім, приймає дотримання основних принципів інклюзивної освіти:

- цінність людини не залежить від його здібностей і досягнень;
- кожна людина здатна відчувати і думати;
- кожна людина має право на спілкування і на те, щоб бути почутим;
- усі люди потребують один одного;
- справжня освіта може здійснюватися тільки в контексті реальних взаємовідносин;
- усі люди потребують підтримки і дружби ровесників;
- для тих, що усіх, що навчаються досягнення прогресу швидше може бути в тому, що вони можуть робити, чим в тому, що не можуть;
- різноманітність посилює усі сторони життя людини.

Педагогічна дія – єдиний ефективний засіб, що дозволяє соціально адаптувати і інтегрувати в суспільстві осіб, що мають розумову відсталість. Чим раніше з дитини розпочнуть цілеспрямовано займатися, тим більшого ефекту корекційної роботи можна добитися. Серед засобів педагогічної корекції особливе місце займає фізкультура і спорт. Пояснюється це тим, що зайняття фізичною культурою і спортом є важливим джерелом "м'язової радості", засобом фізичного розвитку, корекції і компенсації рухових порушень дітей з розумовою відсталістю. Фізична культура і спорт являються потужним чинником оздоровлення дітей, підвищення захисних функцій їх імунної системи.

Навчання розумово відсталих дітей в початкових класах являється найбільш складним і специфічним періодом їх навчання. Основне завдання роботи з дітьми молодшого року, в період найбільшої пластичності нервової системи і сприйнятливості до навчання має бути спрямована на їх всемірний розвиток і корекцію наявних недоліків [3, с. 65-66].

Будь-який учитель, що має досвід навчання дітей з різними можливостями в звичайному класі, скаже, що включення таких дітей – це комплексний і складний процес. Щоб добитися успіху, учителі мають бути висококваліфікованими і мотивованими фахівцями. Але це не є аргументом проти інклюзії. Висока кваліфікація і мотивація вчителів потрібна, оскільки інклюзія має за мету ефективне навчання, що, безумовно, дуже важливо для будь-якої школи. Підвищення якості освіти через розвиток інноваційних освітніх практик є основною метою в діяльності кожного вчителя і кожної школи. Велика увага в підготовці вчителів повинна приділятися формуванню їх відношення до дітей, що мають особливі освітні потреби. Позитивне відношення до цих дітей є основою для успішного проведення інклюзивних програм; таке відношення може і повинне підтримуватися через навчання вчителів і придбання ними власного позитивного досвіду взаємодії з особливими дітьми [2, с. 10-11].

Ресурси для успішної шкільної інклюзії:

- увесь шкільний колектив залучається до раціонального осмислення інклюзії і тих переваг, які вона дає для усіх учнів школи;
- робота по включенню розпочинається з одним-двома учнями, уважно відстежуються їх успіхи і невдачі, поступова кількість дітей, що включаються, зростає;

- постійна співпраця усіх учасників процесу і регулярне відстежування швидкості змін допоможе добитися успіху;
- при появі додаткових ресурсів, їх слід обов'язково використати;
- співробітники, що грають ключову роль в просуванні інклюзії в школі, повинні підтримувати рівну співпрацю між усіма учасниками шкільного співтовариства;
- батьки сприймаються в школі як партнери і співучасники процесу, їх знання, досвід дуже цінуються співробітниками школи;
- керівники полегшують взаємодію і співпрацю усього колективу і кожного співробітника по просуванню інклюзії, а також забезпечують координацію дій;
- інклюзія є однією з інтегральних частин відносно інших шкільних ініціатив, ці стосунки чітко позначені.

Підсумовуючи зазначене, можна сказати, що сьогодні робиться дуже багато для введення інклюзії в школу: багато грошей витрачається, і великі зусилля докладаються для того, щоб підготувати педагогічні кадри до реалізації інклюзивної освіти, щоб створити спеціальні умови в освітніх організаціях. Останні статистичні дані говорять про те, що близько 50-60% дітей з обмеженими можливостями знаходяться в умовах масової школи. Відповідно, звичайна школа зобов'язана бути готовою до того, щоб ці діти в цій школі і залишилися, а не були виключені до якихось спеціальних корекційних освітніх установ. Батьки можуть вибрати, куди віддати дитину, це право залишене їм законом. Ті діти, які сьогодні з легкими порушеннями знаходяться в окремих класах, можуть прийти в звичайний клас. Тобто деякі норми розвитку системи освіти міняються, міняються і умови для інклюзивної освіти. Сподіваємося, що вона розвиватиметься і викликатиме довіру в учителів і батьків. Але тут, звичайно, необхідно провести дуже велику роботу з підготовки педагогічних кадрів.

1. Антіпіна А. З досвіду роботи з дітьми, що мають затримку психічного розвитку / А. Антіпіна // Початкова школа. – 1993. – С. 25-26.
2. Борякова Н. Клінічна і психолого-педагогічна характеристика дітей із затримкою психічного розвитку / Н. Борякова // Корекційна педагогіка. – 2003. – С. 10-11.
3. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: А.С.К, 2012. – 308 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Крицун В.О. V курс, Дошкільна освіта. Логопедія

Кирста Н.Р., к.п.н., доцент

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна*

У статті розкрито суть поняття «діти з особливими освітніми потребами». Розглянуто питання класифікації дітей з психофізичними вадами. Звернено увагу на необхідність створення психологічно сприятливих умов для перебування дітей з особливими освітніми потребами в навчальних закладах, в системі інклюзивної освіти. Визначено та охарактеризовано теоретичні аспекти психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Розкрито актуальність упровадження інклюзивного навчання, обґрунтовано необхідність інтеграції дітей із порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта, супровід, психологічний супровід, педагогічний супровід.

PSYCHOLOGICAL AND EDUCATIONAL ASSISTANCE FOR CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS: THEORETICAL ASPECTS

The article reveals the essence of the concept of "children with special educational needs." The question of the classification of children with mental and physical disabilities. Attention is paid to the need to create a psychologically favorable conditions for children with special educational needs in schools, in the system of inclusive education. Defined and described the theoretical aspects of psychological and educational support for children with special educational needs. Reveals the urgency of implementing inclusive education, the necessity of integrating children with impaired mental and physical development in schools.

Key words: children with special educational needs, inclusive education, support, psychological support, pedagogical support.

Постановка проблеми. Визнання українським суспільством пріоритету загальнолюдських цінностей вимагає від освіти нового ставлення до дітей з особливими потребами, вирішення питань їх соціалізації та інтеграції. Зміст та основні завдання участі психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій з питань психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами визначено низкою нормативно-правових документів. У навчальних закладах здійснюється психолого-педагогічний супровід дітей з обмеженими можливостями в межах загального навчання та виховання, створюються умови для гармонійного розвитку. Тому актуальним на сьогодні є розв'язання широкого спектру проблем навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема В.Бондар, Т.Євтухова, І.Іванова, А.Колупаєва В.Ляшенко, О.Савченко, О.Столяренко, А.Шевчук та інші досліджують проблеми психолого-педагогічного супроводу та залучення дітей з особливими освітніми потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, реабілітації та соціалізації до суспільних норм.

Метою статті є визначення та обґрунтування теоретичних аспектів психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами їх соціалізація та інтеграція у загальноосвітній простір.

Виклад основного матеріалу. Поняття «діти з особливими освітніми потребами», широко охоплює всіх дітей, чиї освітні проблеми виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків тощо) [4, с. 33]. Загальноприйнятий термін «діти з особливими освітніми потребами» робить наголос на необхідності забезпечення додаткової підтримки в навчанні дітей, які мають певні особливості розвитку.

Найбільш поширене та прийнятне стандартне визначення «особливих потреб», зокрема в країнах Європейської Спільноти, подано в Міжнародній класифікації стандартів освіти (International Standart Classification of Education): «Особливі освітні потреби мають особи, навчання яких потребує додаткових ресурсів. Додатковими ресурсами можуть бути: персонал (для надання допомоги у процесі навчання); матеріали (різноманітні засоби навчання, в тому числі допоміжні та корекційні); фінансові (бюджетні асигнування для одержання додаткових спеціальних послуг)» [4, с. 33].

У міжнародних правових документах, державних законодавчо-нормативних актах соціального спрямування у багатьох країнах загальноновживаним є термін «діти з особливими потребами» («Children with Special Needs») [3; с. 12]. Це термінологічне означення передбачає зміщення наголосів з недоліків і порушень у дітей, відхилень від норми до фіксації їхніх особливих потреб. І як зауважує А. Гордєєва: «Досліджуючи особливості, ми відштовхуємося від людини взагалі, а не від норми, від людини з певними особливостями, притаманними лише їй. Особливість передбачає відмінність, несхожість, можливо, неповторність, індивідуальність, унікальність». Відповідно, дітьми з особливими потребами сьогодні вважаються діти-інваліди, діти з незначними психофізичними порушеннями, соціальними проблемами [3, с. 12].

Варто підкреслити, що в Україні основною категорією дітей з особливими освітніми потребами загальноприйнято вважати дітей з особливостями психофізичного розвитку. Ці діти мають відхилення від нормального фізичного чи психічного розвитку, зумовлені вродженими чи набутими розладами. Залежно від типу порушення виокремлюють такі категорії дітей: з порушеннями слуху (глухі, оглухлі, зі зниженим слухом); з порушеннями зору (сліпі, осліплі, зі зниженим зором); з порушеннями інтелекту (розумово відсталі, із затримкою психічного розвитку); з мовленнєвими порушеннями; з порушеннями опорно-рухового апарату; зі складною структурою порушень (розумово відсталі сліпі чи глухі; сліпоглухонімі та ін.); з емоційно-вольовими порушеннями та діти з аутизмом [5, с. 19].

Навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку здійснюється з урахуванням особливостей їхнього розвитку, використанням специфічних заходів та організаційних форм навчальної роботи, залежно від характеру розладу. Діти з такими особливостями мають, як і всі інші діти, певні права, серед яких і право на отримання якісної освіти. Так, діти з порушеннями психофізичного розвитку мають юридичне право навчатися в масових загальноосвітніх закладах [4, с. 34].

З урахуванням основних тенденцій щодо змін у системі освіти дітей з особливими освітніми потребами окреслено напрями діяльності, які потребують підвищеної уваги, одним з яких є психолого-педагогічний супровід. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про

реабілітацію інвалідів» «психолого-педагогічний супровід – це системна діяльність практичного психолога та корекційного педагога, спрямована на створення комплексної системи клініко-психологічних, психолого-педагогічних і психотерапевтичних умов, що сприяють засвоєнню знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, особистісному становленню особи, нормалізації сімейних стосунків, її інтеграції в соціум» [2].

Основним завданням психолого-педагогічного супроводу є соціалізація дітей з особливими потребами через залучення всіх учасників навчально-виховного процесу (батьків, педагогів, дітей) до реалізації запланованих дій щодо особливостей розвитку, спілкування, навчання, професійної орієнтації, соціальної адаптації дитини: вивчення особистісного потенціалу, а саме: співвідношення рівня розумового розвитку дитини і вікової норми; рівня розвитку когнітивної сфери; особливостей емоційно-вольової сфери; індивідуально-характерологічних особливостей; рівня сформованості мотивації до навчання; їхнього творчого та інтелектуального розвитку [1, с. 250].

Кожна дитина, а особливо з психофізичними вадами, маючи потенційні можливості повноцінного розвитку як особистість, громадянин, потребує якомога ширших контактів із навколишнім світом. Саме інклюзивна освіта допомагає реалізувати ці завдання.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу. Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – всі діти є цінними й активними членами суспільства [4, с. 7].

Навчання в інклюзивних освітніх закладах є корисним як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для інших дітей, членів родин та суспільства в цілому. Як свідчать дослідження, в інклюзивних класах, групах наголос робиться в першу чергу на розвиток сильних якостей і талантів дітей, а не на їхніх проблемах. Взаємодія з іншими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку дітей з особливими освітніми потребами. При цьому діти з типовим рівнем розвитку демонструють відповідні моделі поведінки дітям з особливими освітніми потребами і мотивують їх до розвитку та цілеспрямованого використання нових знань та умінь. Взаємодія між дітьми з особливими освітніми потребами та іншими дітьми в інклюзивних класах чи групах сприяє налагодженню між ними дружніх стосунків. Завдяки такій взаємодії діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, вони стають більш чуйними, готовими до взаємодопомоги [4, с. 10].

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами займає чи не найважливіше місце серед переліку напрямів організації роботи з такими дітьми в інклюзивному освітньому середовищі. Психологічний супровід дітей із порушенням у розвитку розглядається як діяльність психолога, яка спрямована на створення комплексної системи клініко-психологічних, психолого-педагогічних і психотерапевтичних умов, що сприяють успішній адаптації дітей, їх реабілітації й особистісному становленні в соціумі (школа, сім'я, група однолітків та ін.) [1, с. 253].

Висновки. Отже, забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами є невід'ємною частиною розвитку сучасної освіти. В її основі лежить індивідуальний підхід до кожної дитини з вадами розвитку. Таким чином, питання впровадження інклюзивної освіти є не лише актуальним, а й таким, що може бути реально розв'язане засобами навчально-виховного процесу.

1. Дегтяр Г.В. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивній освіті / Г.В. Дегтяр // Таврійський вісник освіти. – 2015. – № 1(49). – С. 250-255.
2. Закон України «Про реабілітацію інвалідів» // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2-3. – ст. 36.
3. Колупаєва А. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою / А. Колупаєва // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2014. – №2. – С. 7-18.
4. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л. О. Савчук, К.: Видавнична група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.
5. Олійникова Н.Д., Дудченко Л.О., Кудлай С.В. Методичні рекомендації щодо роботи з дітьми із особливими потребами: Посібник для практичних психологів, соціальних педагогів, педагогів, батьків.– Первомайськ, 2011. – 136с.

Діагностичні методики вивчення особистості молодшого школяра

ДІАГНОСТИЧНІ МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Гнед І.В., V курс, Педагогічний інститут

Мартиненко С.М., д.п.н., професор

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

У статті розкрито проблему діагностування шкільної готовності; подано основні складові першого етапу педагогічного діагностування – готовності дитини до навчання в школі (мотиваційну, інтелектуальну, емоційно-вольову, нейрофізіологічну, особистісну та вивчення виховного потенціалу сім'ї); запропоновано діагностичні методики для перевірки шкільної готовності: «Навчальна мотивація» (за М. Гінзбургом), «Бесіда» (за Т. Нежновою), «Намалюй людину» (за Я. Йєрасеком), «Мислення і мовлення», «Графічний диктант» (за Д. Ельконіним,) «Будиночок» (за І. Дубровіною); діагностування фонематичного слуху «Пиши кружечками», самооцінки та мотивації «Який я?».

Ключові слова: педагогічна діагностика, діагностування, діагностичні методики, підготовка до школи, діагностування готовності дитини до навчання в школі.

The article deals with the problem of diagnosing children's preparedness for school education and presents the main components of the first phase of the pedagogical diagnosis - children's preparedness for school education (motivation, intellectual, emotional and volitional, neurophysiological, personal study and educational potential of family). The diagnostic methods for checking children's preparedness for school education ("Learning motivation" (by M. Ginsburg), "Conversation" (T. Nyezhnovoyu), "Draw Man" (by J. Yyerasekom), "Thinking and speech", "Graphic dictation" (on D. Elkonin,) "House" (by I. Dubrovin) method of diagnosing phonemic hearing "Write slices", diagnosing and self motivation "What am I?").

Keywords: pedagogical diagnostics, diagnostics, diagnostic methods, preparation for school, diagnosing children's preparedness for school education.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасних умовах об'єктивно підвищується значення особистісного чинника в шкільному навчанні. Високі вимоги життя до організації освітнього процесу змушують шукати нові, більш ефективні психолого-педагогічні підходи, спрямовані на приведення методів навчання у відповідність до вимог сучасного життя. Зокрема проблема готовності до навчання в школі набуває особливого значення. З її вирішенням пов'язане визначення мети і принципів організації навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах, безпосередньо залежить успішність наступного навчання дітей у початковій школі.

Проведений аналіз засвідчив, що протягом останніх років у вітчизняній педагогіці й психології спостерігається підвищений інтерес до проблеми переходу дитини-дошкільника з дитячого закладу до школи (або просто вступ до школи за умов виховання в сім'ї) і тісно пов'язана із його проблемою готовності до шкільного навчання. Значення ступеня підготовленості (або так званої «шкільної зрілості») важко переоцінити в сучасному суспільстві, коли все більшу актуальність набувають тези про систему безперервної освіти людини, коли саме підготовка дітей, її ефективність визначає успішність подальшого розвитку особистості, підвищення рівня навчання й сприятливе професійне становлення. Оскільки сьогодні більшість дітей починає навчатися з шестирічного віку, виникає безліч проблем і запитань. Відтак, на нашу думку, постає проблема вивчення готовності дитини до навчання в школі, розроблення діагностичних методик, які доцільно застосовувати для її перевірки.

Аналіз наукових досліджень. У вітчизняній психолого-педагогічній науці проблемою підготовки дітей до шкільного навчання займалися А. Венгер, Л. Виготський, Р. Гузман, В. Давидов, О. Кравцова, С. Мартиненко, А. Проскура, О. Савченко, В. Холмівської та інші вчені.

Мета статті – дослідити проблему шкільної готовності та запропонувати діагностичні методики перевірки її ефективності.

Виклад основного матеріалу. Вступ до школи є важливим етапом у житті дитини, тому зрозуміла й заклопотаність, що виявляють і дорослі, і діти під час вступу до школи. Особливість шкільного навчання є те, що воно є обов'язковою, суспільно значимою діяльністю, за яку учень несе відповідальність перед державою, вчителем, школою, родиною.

Життя учня підпорядковане системі обов'язкових для всіх правил, основним змістом якого є засвоєння знань, умінь, які є загальними для всіх дітей.

Пріоритетним завданням сучасної школи є цілісний розвиток особистості на засадах гуманістичної спрямованості та особистісно-орієнтованої моделі навчання, вивчення та встановлення індивідуальних рис і потенційних можливостей кожної дитини, створення оптимальних умов для її самовдосконалення та самореалізації. Професійна діяльність учителя початкової школи полягає не лише в передачі знань, формуванні вмінь і навичок, а ґрунтується на засадах педагогічної діагностики, яка уможливорює шляхом вивчення особистості учня забезпечити оптимальні умови для навчання і виховання, врахування індивідуальних потреб, турботу про психічне і фізичне здоров'я вихованців.

Як зазначає С.М. Мартиненко, першим етапом діагностичної діяльності вчителя є прийом дітей до першого класу [5]. Запропоновані діагностичні методики, варіанти проведення тестування, анкетування, завдання і запитання для проведення бесід як з дітьми, так і їхніми батьками, з метою визначення їхньої готовності до навчання в школі допоможуть учителю початкової школи, практичному психологу під час перевірки ступенів шкільної зрілості – рівнів морфологічного, функціонального та інтелектуального розвитку дитини. Вчена звертає особливу увагу на готовності дитини до навчання в школі, тому в її структурі виділяє такі компоненти, як: «мотиваційний, інтелектуальний, емоційно-вольовий, особистісний, нейрофізіологічний, а також вивчення виховного потенціалу сім'ї» [5, с.37].

Для вивчення *мотиваційної готовності* дитини пропонуємо застосувати методику «Навчальна мотивація» (за М.Гінзбургом) [3, с.30–53]. Ця методика дасть змогу перевірити сформованість мотивації, бажання дитини навчатися. Її використовують найчастіше шкільні психологи під час прийому дитини до першого класу, вчителю ж початкової школи доцільно використовувати методику «Бесіда» (за Т.А. Нежновою) [4, с.63].

Методика «Бесіда»

Мета. Визначити рівень мотиваційної готовності до школи, уявлення про школу та співвідношення уявлень і бажання навчатися.

Інструкція виконання: визначення мотиваційної готовності дитини до навчання у школі відбувається шляхом бесіди. Вчитель ставить нескладні запитання на тему, близьку до життєвих інтересів дитини:

1. Чи відвідуєш ти дитячий садочок?
2. Чи маєш братів і сестер, які вже ходять до школи?
3. Чи розповідали вони тобі щось про школу?
4. Чи хочеш ти ходити до школи?
5. Як ти думаєш, що гарного, цікавого буде в школі?
6. Навіщо у школі дзвоник?

Оцінка результатів.

Високий рівень (5 балів) – відповіді, в яких бажання йти до школи, стати школярем, навчатися подається з адекватним уявленням про школу. Наприклад, діти відповідають: "Усім потрібно навчатися у школі, щоб, коли виростеш, добре працювати", "Хто добре навчається в школі, той зможе стати лікарем, учителем, бізнесменом, юристом".

Достатній рівень (4-3 бали) – відповіді, в яких бажання йти до школи, прагнення стати школярем з поверховим уявленням про школу, з окремими яскравими враженнями, неістотними для вимог школи: "У школі цікаво, там багато дітей", "Мені вже купили форму і портфель".

Низький рівень (2-0 балів) – відповіді свідчать про начебто правильне уявлення дітей про вимоги, які ставить школа, і водночас викривають їхні побоювання, навіть острах: "Я боюся, що не почую, що говорить учителька", "Я, напевне, не зумію зробити те, про що вчителька говорить".

З метою діагностики *інтелектуальної готовності* до школи пропонуємо такі методики, як: «Намалюй людину»; орієнтовний тест шкільної зрілості – вербальне мислення (за Ярославом Йерасеком) [3, с.30–53]. За допомогою запитань досліджується словесно-логічне мислення та розвиток соціальних якостей дітей, пов'язаних із загальною поінформованістю.

Вчителю початкової школи для *діагностування розвитку мислення і мовлення* дитини пропонуємо методику «Мислення і мовлення» [6, с.13].

Методика "Мислення і мовлення"

Мета. Виявити рівень розвитку мислення і мовлення дитини.

Зміст завдання. Дитина будує розповідь за малюнком, описуючи побачене на ньому, розкриваючи зміст малюнка.

Роздатковий матеріал: серія малюнків.

Інструкція. Розглянь малюнок і поясни, що ти бачиш на ньому.

Оцінка результатів. Дитина самостійно розкриває зміст малюнків, будує невеличку розповідь. Вона може бути розгорнутою або стислою, але має відображати розуміння дитиною логіки подій.

10 балів – Дитина самостійно розкриває зміст малюнка, будуючи невеличку розповідь, яка відображає її розуміння змісту ілюстрації.

7 балів – Дитина має певні труднощі у побудові зв'язної розповіді, проте вона успішно відповідає на послідовно поставлені запитання.

4 бали – Дитина перераховує предмети чи явища на малюнку, у мовленні допускає багато помилок, речення незакінчені.

Для визначення особливостей *емоційно-вольової готовності* пропонуємо методику «Графічний диктант», розроблену Д. Ельконіним [3, с.30–53], мета якої полягає у вивченні розвитку довільності регуляції діяльності, вміння уважно слухати і точно виконувати найпростіші вказівки дорослого, самостійно діяти, правильно відтворювати на аркуші паперу напрямом лінії. Методика застосовується для визначення рівня розвитку здатності довільно керувати своїми діями за покроковою інструкцією дорослого.

Для діагностування особливостей *особистісного розвитку* пропонується методика «Будиночок» (за І. Дубровіною) [3, с.30–53]. Завдання дає змогу виявити вміння дитини орієнтуватися у своїй роботі на зразок, точно його скопіювати, виявляє особливості розвитку довільної уваги, просторового сприйняття, сенсомоторної координації та тонкої моторики руки.

Нейрофізіологічну готовність (зріст, вага, зовнішній вигляд, ступінь активності, стан здоров'я) перевіряє шкільний лікар або медсестра, відомості про здоров'я і фізичний розвиток дитини можна знайти в медичній картці, встановити деякі відомості – в бесідах із батьками та під час спостереження за дитиною.

Вивчення *виховного потенціалу сім'ї* учня доцільно здійснювати шляхом бесід з батьками дитини, обстеження житлових умов, проведення анкетування і тестування, але такий аспект діагностичної діяльності вчителя початкової школи не є пріоритетним на цьому етапі. Сутність і зміст діагностичного методу потребує детальнішого розкриття на подальших етапах діагностичної діяльності.

Для *діагностування фонематичного слуху* пропонуємо методику «Пиши кружечками».

Мета. Оцінити рівень фонематичного слуху майбутнього учня.

Інструкція виконання: пропонуємо дитині записати декілька слів, не буквами, а кружечками. Скільки звуків у слові, стільки і кружечків. Наприклад, слово «суп» треба зобразити трьома кружечками: ооо.

Перевірте, чи правильно дитина зрозуміла завдання. Після цього можна приступати до дослідження. Диктуєте дитині слова, а вона записує їх у вигляді кружечків на аркуші паперу.

Набір слів: **АУ, РУКА, СІК, ЗІРКА, ВЕСНА.**

При правильному виконанні завдання запис має бути наступним:

оо

оооо

ооо

ооооооо

ооооо

Оцінка результатів:

10 балів – дитина вірно записала усі слова.

7-9 балів – дитина помилилась у написанні лише одного слова.

4-6 балів – дитина помилилась у написанні лише двох слів.

2-3 бали – дитина помилилась у написанні лише трьох слів.

0-1 бал – дитина помилилась у написанні чотирьох слів або зовсім не справилась із завданням.

Висновки про рівень розвитку:

10 балів – дуже високий.

8-9 балів – високий.

4-7 балів – середній.

2-3 бали – низький.

0-1 бал – дуже низький.

Для діагностування самооцінки і мотивації пропонуємо методика «Який я?».

Мета. Визначення самооцінки і мотивації майбутнього учня.

Хід виконання: обстеження проводиться індивідуально. Вчитель запитує у дитини, як вона сама себе сприймає й оцінює її за десятьма різними позитивними якостями особистості. Оцінки, які дитина ставить собі, виставляються вчителем у відповідних колонках протоколу, а потім переводяться в бали.

Оцінювальні і якості особистості	Оцінки за вербальною шкалою			
	Так	Ні	Інколи	Не знаю
Хороший				
Добрий				
Розумний				
Акуратний				
Слухняний				
Уважний				
Ввічливий				
Вмілий (здібний)				
Працелюбний				
Чесний				

Оцінювання результатів: відповіді типу «Так» оцінюються в 1 бал, «Ні» оцінюються – 0 балів, «Інколи» та «Не знаю» – 0,5 бала. Самооцінка дитини визначається за загальною сумою балів, набраних нею за всіма якостями особистості.

Рівні:

Дуже високий – 10 балів;

Високий – 8 – 9 балів;

Середній – 4 -7 балів;

Низький – 2 -3 бала.

Таким чином, можна зробити висновок, що на першому етапі педагогічного діагностування – прийом дітей до першого класу – вчитель початкової школи встановлює стан готовності шестилітньої – семилітньої дитини до навчання, проводячи бесіди, тестування, педагогічне інтерв'ю, складає спільно зі шкільним психологом, медсестрою (лікарем) діагностичну картку потенційного розвитку дитини, прогнозує подальшу індивідуальну траєкторію розвитку, визначає оптимальний стиль навчання і виховання.

1. Бондар В.І. Дидактика / В.І. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – С.78–96.
2. Венгер А.Л. Психологические обследования младших школьников / А.Л. Венгер, Г.А. Цукерман – М. : ВЛАДОС, 2001. – С. 92–95.
3. Григор'єв А.Й. Психолого-педагогічна діагностика / А.Й. Григор'єв, В.І. Завіна. – Київ: Преса України, 2005. – С. 106–149.
4. Готовність дитини до навчання / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К. : Мікрос; СВС, 2003. – 112 с.
5. Мартиненко С.М. Вивчення особистості молодшого школяра засобами педагогічної діагностики: навч.-метод. посіб. / С.М. Мартиненко, М.Д. Осколова. – К. : Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2014. –144с
6. Мартиненко С.М. Орієнтовні методики педагогічного діагностування рівнів готовності дитини до навчання в школі / С.М. Мартиненко // Почат. шк. – 2008. – №2. – С. 39–41.
7. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: навч.-метод. посіб. / О.Я. Савченко. – К. : СПД «Щудзинович Т.І.», 2007. – 204 с.
8. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підруч./ О.Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.

SYTUACJE EDUKACYJNE WYWOŁUJĄCE STRES I ICH SKUTKI

*Izabela Zajdel – Państwowa wyższa Szkoła Zawodowa im. S. Pigonia w Krośnie
Studentka III roku Pedagogiki Społeczno-Opiekuńczej z Terapią Pedagogiczną
dr Beata Zięba – Uniwersytet Rzeszowski w Rzeszowie
i PWSZ im. S. Pigonia w Krośnie (Polska)*

У статті зазначається, що стрес супроводжує практично всіх на протязі життя. Це відбувається також і в навчальних ситуаціях зі учнями і можете мати його позитивні та негативні аспекти.

Виховні ситуації, що можуть викликати стрес, бувають як короткострокові, так і довгострокові перспективи.

Діти і підлітки, майже половину свого часу протягом тижня проводять в школі і дуже піддаються впливу стресу освітніх ситуацій, які вони відчувають не тільки в школі, але і серед своїх однолітків та в сімейному середовищі.

Вчителі, вихователі та батьки повинні знати, що такі стресові ситуації не тривіальним і вміти допомагати дітям виходити із них.

The study of situations that cause stress and its consequences

The article states that stress accompanies almost all during life. This is also in training situations with students and can have its positive and negative factors. Educational situations that can cause stress, are both short and long term. Children and adolescents, almost half of the time spend in school during the week and are exposed to stress in educational situations that they experience not only in school but also among their peers and in the society. Teachers, family, educators and parents should be aware that such trivial stress are able to help children to go with them.

Stres jest czynnikiem towarzyszącym człowiekowi właściwie cały czas w toku jego życia. Występuje on również w sytuacjach edukacyjnych u uczniów i może mieć on zarówno pozytywny, jak i negatywny wymiar.

Stres nie jest obecnie określany jednym precyzyjnym terminem.¹⁷ Początkowo pojęcie stresu było użyte w odniesieniu do oporności tkanin na odkształcanie i w odniesieniu do ich napięcia.¹⁸

Pojęcie stresu w odniesieniu do ludzi zostało użyte pierwszy raz w 1914 roku przez Waltera Cannona, a rozszerzone przez Hansa Selye.¹⁹

Według Galickiej-Płachty stres może być określany, jako stan napięcia fizycznego oraz psychicznego, który powodowany jest istnieniem niełatwej dla danej osoby sytuacji.²⁰

Stres jest zawsze ludzką reakcją na bodziec płynący ze środowiska i powoduje jakieś (często negatywne) reakcje danej osoby. Jakże są, zatem źródła stresu?

Do źródeł stresu zaliczyć możemy: rozwód, przełomowe wydarzenie w życiu człowieka np. śmierć małżonka lub kogoś z rodziny, karę więzienia, utratę pracy, separacje, zawarcie małżeństwa, czy wszelkie życiowe utrudnienia, które mogą się powtarzać. Źródłem stresu mogą również być kłopoty wiążące się z wychowywaniem dzieci i opieką nad nimi, wyobcowaniem i osamotnieniem matek niepracujących, niedostosowaniem w sferze seksualnej, prowokacjami, nawracaniem przeróżnych myśli, konfliktowymi sytuacjami, pracami wykonywanymi z konieczności, przemęczeniem w pracy, złośliwymi przytykami. Korczyński przytacza za Terelakiem podział źródeł stresu na dwa rodzaje: chroniczne stresory, codzienne kłopoty, które są dokuczliwe oraz ważne życiowe wydarzenia. Źródłem stresu mogą także być różne sytuacje o dodatnim zabarwieniu takie jak urządzenie świąt, ślub, wyjazdy na wakacje, ponieważ wiążą się one z wyzwaniem.²¹

Poważnym źródłem stresu jest także szkolna nauka i środowisko edukacyjne, czyli koledzy, szkoła, rodzina.²² Dla uczniów wiele sytuacji edukacyjnych może stać się źródłem stresu i negatywnych przeżyć. Jednak, czym są sytuacje edukacyjne?

¹⁷ A. D. Hart, *Twoje dziecko i stres*, Oficyna Wydawnicza „Logos”, Warszawa 2009, s. 13

¹⁸ R. Portman, *Dzieci a stres. Istota zagadnienia*, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2007, s. 9

¹⁹ R. Portman, *Dzieci a stres. Istota zagadnienia*, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2007, s. 8

²⁰ I. R. Galicka-Płachta, *Stres w szkole. Jak potwora uczynić przyjacielem*, Studio Astropsychologii, Białystok 2005, s. 11

²¹ S. Korczyński, *Stres w środowisku edukacyjnym młodzieży*, Wydawnictwo „Difin”, Warszawa 2015, s. 28 - 29

²² S. Korczyński, *Stres w środowisku edukacyjnym młodzieży*, Wydawnictwo „Difin”, Warszawa 2015, s. 43

Na wstępie należy zdefiniować ogólne pojęcie sytuacji. Sytuacje w psychologii rozumiane są, jako układy różnych bodźców wpływających bezpośrednio na człowieka i odbieranych przez niego w sposób subiektywny. Ludzkie zachowania to właśnie reakcje na układy bodźców, czyli na sytuacje.²³

W obrębie nauk pedagogicznych można odnaleźć definicje sytuacji wg Mysłakowskiego. Twierdzi on, że sytuacja to splot podmiotów, które zależą od układu zainteresowań, czyli gotowości do przeżycia czegoś w jakiś sposób. Jedno obiektywne zdarzenie może stać się sytuacją całkowicie odmienną dla różnych indywidualności. Dla jednych wojna nie będzie sytuacją, a dla innych tak. W drugim przypadku sytuacja wojny będzie inna dla dostawcy broni, a inna dla matki, której syn walczy na froncie.²⁴

W naukach pedagogicznych ważną rolę odgrywają też sytuacje NNU, a więc sytuacje nauki, nauczania i uczenia się. Wiązą się one z edukacją i są oparte na interakcjach uczestników procesu, czyli uczniów oraz nauczycieli. Charakteryzują się one oczekiwaniami i rolami, które są uzgodnione kulturowo np. uczniowie mają ufać nauczycielowi, a nauczyciel powinien być w stanie nauczać, dlatego role uczestników sytuacji NNU są określone zarówno przez ich intencjonalne reakcje, jak i przez kulturę.²⁵

Sytuacje w pedagogicznym ujęciu mają swoje określone składowe. Pierwszą składową są rzeczy, a więc na przykład środki przekazu, pomoce naukowe, wszystko, co materialne. Drugą składową są ludzie, czyli dzieci rodzice wychowawcy – społeczna strona sytuacji. Trzecia składowa to strona czynnościowa, czyli realizowane zadania, które są jak gdyby scenografią, na której tle odbywa się życie.²⁶

Sytuacje możemy klasyfikować wg Tomaszewskiego ze względu na dwa rodzaje aktywności podstawowej: życie i działanie. W pierwszym przypadku to wszelkie procesy mające na celu utrzymanie przy życiu i które są ważne dla utrzymania życia na określonym poziomie, czyli procesy wiążące się z ubieraniem, mieszkaniem. W drugim przypadku sytuacje związane z działaniem to przeróżne formy działalności człowieka regulujące jego stosunki z otoczeniem, przekształcające otoczenia lub samego człowieka.²⁷

Wyrasta tu podział na sytuacje behawioralne, czyli czynnościowe takie, jak: wychowawcze, edukacyjne, egzaminacyjne, zadaniowe, problemowe itp. Oraz na sytuacje egzystencjalne takie, jak: towarzyskie, zdrowotne, materialne.²⁸

Jak już powyżej wspomniano sytuacje edukacyjne i wychowawcze należą do grupy sytuacji czynnościowych.

Sytuacją wychowawczą stać się może właściwie każda sytuacja życiowa, która niesie ze sobą wychowawczą wartość, czyli wpływa na zachowanie jednostki w sposób zgodny z celami wychowania i pożądany.

Wyróżniamy dwa typy sytuacji wychowawczych. Pierwsze to sytuacje, w których proces wychowania dokonuje się samorzutnie przez doświadczenia nabywane w życiu społeczno-zawodowym. Są to sytuacje naturalne. Drugi typ sytuacji wychowawczych to takie, w których proces wychowania jest zorganizowany i realizuje się go, by osiągnąć określone cele.²⁹

Sytuacje edukacyjne możemy łączyć z wychowawczymi. Dotyczą one głównie wcześniej opisywanych sytuacji NNU, czyli sytuacji nauki, nauczania i uczenia się. Sytuacje edukacyjne

²³ T. Tomaszewski, *Człowiek i otoczenie*, (w:) T. Tomaszewski (red.), *Psychologia*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, ISBN 83-01-00159-3, Warszawa 1982, s. 19

²⁴ Z. Mysłakowski, *Wychowanie człowieka w zmiennej społeczności*, Wydawnictwo „Książka i Wiedza”, Warszawa 1965, s. 140

²⁵ M. Uljens, *Dydaktyka szkolna*, (w:) B. Śliwerski, *Pedagogika wobec edukacji, polityki światowej i badań naukowych*, Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne, ISBN 83-7489-022-3, Gdańsk 2006, s. 123

²⁶ Cz. Wiśniewski, *Wychowanie w aspekcie odniesień sytuacyjnych*, „Edukacja i Dialog”, Listopad 1999, http://www.eid.edu.pl/archiwum/1999,97/listopad,153/wychowanie_w_aspekcie_odniesien_sytuacyjnych,911.html, [wyświetlono 07.04.2016r.]

²⁷ T. Tomaszewski, *Człowiek i otoczenie*, (w:) T. Tomaszewski (red.), *Psychologia*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, ISBN 83-01-00159-3, Warszawa 1982, s. 19

²⁸ T. Tomaszewski, *Człowiek i otoczenie*, (w:) T. Tomaszewski (red.), *Psychologia*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, ISBN 83-01-00159-3, Warszawa 1982, s. 19

²⁹ R. Wroczyński, *Różnorodność sytuacji wychowawczych*, [w:] B. Suchodolski (red.), *Pedagogika - podręcznik dla kandydatów na nauczycieli*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1973, s. 152

łączyć możemy z wychowawczymi, gdyż człowiek w roli nauczyciela cały czas zarówno wychowuje, jak i uczy.³⁰

Sytuacja edukacyjna jest układem ludzi, zadań i rzeczy, które dostarczają wychowankom konkretnych określonych doświadczeń.³¹

Wśród sytuacji edukacyjnych możemy wyróżnić sytuacje nietypowe, które nie były znane dotychczas uczniom, sytuacje typowe, które już są uczniom znane i powtarzają się, sytuacje decyzyjne, w których uczeń rozstrzyga o kwestiach działania i zachowania oraz sytuacje problemowe, podczas których uczeń działając, by je rozwiązać zdobywa nowe umiejętności i wiedzę, gdyż jego dotychczasowa wiedza i umiejętności nie są wystarczające, aby taką sytuację rozwiązać.³²

Jakubowski uważa, że *dobrze zorganizowaną, przemyślaną, stworzoną dla uczącego się „rzeczywistość” nazwać możemy sytuacją edukacyjną.*³³

Sytuacje edukacyjne są to, zatem wszystkie sytuacje, jakich doświadcza się w procesie edukacji. Może być to nauka na sprawdzian, kontakt z rówieśnikami w szkole, uczestniczenie w lekcjach, kontakt z nauczycielami, czy rozmowy z rodzicami na temat edukacji. Sytuacji tych doświadcza młodzież i dzieci w całym procesie edukacji. Takie sytuacje mogą być również źródłem stresu u uczniów.

Stres edukacyjny to emocjonalny stan powstający w wyniku szkolnych i pozaszkolnych sytuacji subiektywnie interpretowanych przez ucznia, które wiążą się z procesem przyswajania i pogłębiania wiedzy oraz zasobami osobistymi uczniów takimi, jak samoocena, poczucie skuteczności, stan zdrowia, zainteresowania, umiejętności wyszukiwania informacji itp. Jest to zawsze wynik subiektywnej oceny sytuacji.³⁴

Wyróżniamy cztery rodzaje uczniowskiego stresu. Pierwszy to stres sytuacyjny, czyli pobudzenie organizmu przez bodziec, które jest natychmiastowe i nieoczekiwane np. podczas wezwania do odpowiedzi. Drugi rodzaj to stres oczekiwania, czyli stan utrzymujący się przez dłuższy czas i jest wynikiem wydarzeń budzących obawy np. podczas oczekiwania na wyniki egzaminów. Trzeci rodzaj to stres przewidywany, czyli powstający na skutek przykrych wydarzeń w relacjach z rodzicami, kolegami, czy nauczycielami, czy ciągłych myśli o nie otrzymaniu promocji do kolejnej klasy. Ostatni rodzaj to stres chroniczny. Jest to stan, gdy uczeń jest długotrwale przeciążony i utrudnia on prawidłowe funkcjonowanie. Mogą go wywołać długotrwale niepowodzenia w szkole, poczucie osamotnienia, napięte stosunki z kolegami/koleżankami, czy nauczycielami.³⁵

Korczyński wyróżnia osiem kategorii sytuacji edukacyjnych, które mogą być stresujące. Pierwsza z nich to sytuacje edukacyjne w relacjach między uczniami. Mogą to być kłótnie, rywalizacja, odrzucanie ucznia w klasie. Druga kategoria to sytuacje w relacjach uczniów z nauczycielami na przykład napięcie wprowadzane przez nauczyciela na lekcji, czy krytyka ze strony nauczyciela na forum klasy. Trzecia kategoria to sytuacje edukacyjne w relacjach uczniów w rodzicami, których przykładem mogą być rozmowy o ocenach, czy uwagi rodziców na temat wyników szkolnych ucznia. Czwarta z nich to sytuacje wywołujące przeciążenie czynnościami uczenia się, czyli na przykład nawarstwianie się obowiązków w szkole, wyczerpanie i zmęczenie czasem spędzonym w szkole. Piąta kategoria to sytuacje powodujące przeciążenie psychiczne, którymi mogą być nerwowa atmosfera w szkole, nie radzenie sobie z obowiązkami w szkole. Kolejna kategoria to sytuacje edukacyjne mogące wywołać brak poczucia bezpieczeństwa u uczniów na przykład zmuszanie ucznia do podporządkowywania się innym, brak akceptacji rówieśników. Siódma kategoria to sytuacje edukacyjne wywołujące u uczniów zazdrość na przykład przechwałki rówieśników na temat wyjazdów, drogich ubrań itp., faworyzowanie niektórych uczniów w klasie. Ostatnia kategoria stresujących sytuacji edukacyjnych to sytuacje

³⁰ J. Jakubowski, *O sytuacji edukacyjnej. O uczeniu się*, Baza Artykułów Instytutu TROP, Warszawa 2014, http://www.grupatrop.pl/index.php/strony-specjalne/kalendarium?id_projektu=undefined, [wyświetlono 07.04.2016]

³¹K. Zelińska, *Dziecko w sytuacji przedszkolnej. Sytuacje edukacyjne*, <http://wsp.przedszkola.org/dokumenty/sytuacje.pdf>, [wyświetlono 07.04.2016]

³²K. Zelińska, *Dziecko w sytuacji przedszkolnej. Sytuacje edukacyjne*, <http://wsp.przedszkola.org/dokumenty/sytuacje.pdf>, [wyświetlono 07.04.2016]

³³ J. Jakubowski, *O sytuacji edukacyjnej. O uczeniu się*, Baza Artykułów Instytutu TROP, Warszawa 2014, http://www.grupatrop.pl/index.php/strony-specjalne/kalendarium?id_projektu=undefined, [wyświetlono 07.04.2015r.]

³⁴S. Korczyński, *Stres w środowisku edukacyjnym młodzieży*, Wydawnictwo „Difin”, Warszawa 2015, s. 102

³⁵S. Korczyński, *Stres w środowisku edukacyjnym młodzieży*, Wydawnictwo „Difin”, Warszawa 2015, s. 52-53

wiążące się z nauką szkolną na przykład trudność ze zrozumieniem przedmiotów, brak czasu na naukę i przygotowanie się do zajęć w szkole itp.³⁶

Powstaje pytanie, jakie są skutki stresu wywołanego sytuacjami edukacyjnymi? Mogą one być zarówno fizyczne, jak i emocjonalne.

Fizycznymi skutkami stresu krótkotrwałego u dzieci w wieku szkolnym wg Hart'a mogą być mocne bicie i kołatanie serca, podwyższone ciśnienie, bóle głowy o charakterze migrenowym, zawroty głowy, omdlenia, bóle brzucha, biegunka (chroniczna i ostra), zaparcia, nudności, niestrawność, zimny pot, wysypki, bóle mięśni i stawów powodowane ich napięciem, czy problemy z oddychaniem.³⁷

Fizycznymi skutkami stresu chronicznego, czyli długotrwałego mogą być zmniejszenie się ilości naturalnych substancji przeciwbólowych w mózgu, co powoduje odczuwanie bólu w całym ciele, zmniejszenie się ilości naturalnych substancji uspokajających w mózgu, co zwiększa niepokój i zdenerwowanie, osłabienie odporności organizmu, co powoduje częstsze występowanie u uczniów chorób.³⁸

Emocjonalnymi skutkami stresu u dzieci i młodzieży w wieku szkolnym mogą być depresja, problemy wiążące się z poczuciem wartości, niepokój powodujący zwiększone napięcie, koszmary senne, niezdolność do zrelaksowania się, lęk, nieśmiałość, bóle głowy, czy zaburzenia żołądkowo-jelitowe bez wyraźnej przyczyny, gniew powodujący wrogość wobec rodziny, czy przyjaciół, utrata równowagi spowodowana nawet przez małe frustracje, odgrywanie roli ofiary przez ucznia.³⁹

Podsumowując w życiu uczniów występuje wiele sytuacji edukacyjnych mogących wywoływać stres zarówno krótkotrwały, jak i długotrwały. Dzieci i młodzież prawie połowę swojego czasu w ciągu tygodnia spędzają w szkole, dlatego tak bardzo narażone są na stres związany z sytuacjami edukacyjnymi, których doświadczają nie tylko w szkole, ale też wśród rówieśników, czy w środowisku rodzinnym.

Ważne jest dla nauczycieli, wychowawców i rodziców, by dostrzegali, że takie sytuacje są dla uczniów stresujące i by ich nie bagatelizowali. Należy dostrzegać symptomy i skutki stresu u dzieci i starać się reagować pomagając im w poszukiwaniu skutecznych i właściwych sposobów radzenia sobie w z takim stresem, a w planowaniu zajęć edukacyjnych uwzględniać należy zawsze prawo ucznia do czasu wolnego i relaksu, który może niwelować lub zapobiegać skutkom stresujących sytuacji edukacyjnych.

1. Artykuły w czasopismach, publikacjach nieperiodycznych, na stronach www:
2. Jakubowski J., *O sytuacji edukacyjnej. O uczeniu się.*, Baza Artykułów Instytutu TROP, Warszawa 2014, http://www.grupatrop.pl/index.php/strony-specjalne/kalendarium?id_projektu=undefined
3. Wiśniewski Cz., *Wychowanie w aspekcie odniesień sytuacyjnych*, „Edukacja i Dialog”, Listopad 1999, http://www.eid.edu.pl/archiwum/1999,97/listopad,153/wychowanie_w_aspekcie_odniesien_sytuacyjnych,911.html
4. Żelichowska K., *Dziecko w sytuacji przedszkolnej. Sytuacje edukacyjne*, <http://wsp.przedszkola.org/dokumenty/sytuacje.pdf>

Monografie i opracowania:

1. Galicka-Płachta I. R., *Stres w szkole. Jak potwora uczynić przyjacielem*, Studio Astropsychologii, Białystok 2005
2. Hart A. D., *Twoje dziecko i stres*, Oficyna wydawnicza „Logos”, Warszawa 2009
3. Korczyński S., *Przygotowanie pracy dyplomowej z pedagogiki. Jak napisać dobrą pracę? Rozwiązania praktyczne. Narzędzia badawcze.*, Wydawnictwo „Difin”, Warszawa 2013
4. Korczyński S., *Stres w środowisku edukacyjnym młodzieży*, Wydawnictwo „Difin”, Warszawa 2015
5. Mysłakowski Z., *Wychowanie człowieka w zmiennej społeczności*, Wydawnictwo „Książka i Wiedza”, Warszawa 1965
6. Portman R., *Dzieci a stres. Istota zagadnienia*, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2007
7. Tomaszewski T., *Człowiek i otoczenie*, (w:) T. Tomaszewski (red.), *Psychologia*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, ISBN 83-01-00159-3, Warszawa 1982
8. Uljens M., *Dydaktyka szkolna*, (w:) B. Śliwerski, *Pedagogika wobec edukacji, polityki światowej i badań naukowych*, Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne, ISBN 83-7489-022-3, Gdańsk 2006
9. Wroczyński R., *Różnorodność sytuacji wychowawczych*, [w:] B. Suchodolski (red.), *Pedagogika - podręcznik dla kandydatów na nauczycieli*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1973

³⁶ S. Korczyński, *Przygotowanie pracy dyplomowej z pedagogiki. Jak napisać dobrą pracę? Rozwiązania praktyczne. Narzędzia badawcze.*, Wydawnictwo „Difin”, Warszawa 2013, s. 60-66

³⁷ A. D. Hart, *Twoje dziecko i stres*, Oficyna wydawnicza „Logos”, Warszawa 2009, s. 53 - 60

³⁸ A. D. Hart, *Twoje dziecko i stres*, Oficyna wydawnicza „Logos”, Warszawa 2009, s. 60 - 62

³⁹ A. D. Hart, *Twoje dziecko i stres*, Oficyna wydawnicza „Logos”, Warszawa 2009, s. 62 - 67

Актуальні проблеми фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи

ОБРАЗ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Бідюк О. В. VI курс, факультет педагогіки та психології

Довга Т. Я., к. п. н., професор

*Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка
м. Кіровоград, Україна*

В статті наведено характеристику ідеального образу вчителя, обґрунтовано важливість зовнішнього вигляду для педагогічної професії. Охарактеризовано вимоги до одягу сучасного вчителя, показано значення позитивного прикладу вчителя в навчальному процесі початкової школи. Його вплив на якість навчання й виховання молодших школярів.

Ключові слова: образ учителя, зовнішній вигляд, одяг учителя, позитивний приклад, навчальний процес, початкова школа.

THE MODERN TEACHER'S IMAGE OF PRIMARY SCHOOL

The article gives the characteristic of an ideal teacher's image, proves the importance of the pedagogical profession's appearance. The work uncovers the demands to the clothes of the modern teacher, shows the meaning of positive teacher's example in the educational process of primary school and its influence on the quality of junior pupils education and upbringing.

Key words: teacher's image, appearance, teachers clothes, positive example, educational process, primary school.

Процес навчання в школі передбачає неперервне спілкування між вчителем і учнями, які виступають у ньому партнерами. В учнів складається певне уявлення про свого вчителя, вони бачать у ньому джерело інформації, зразок поведінки, вихованості, еталон загальнолюдських, моральних цінностей. Вчитель є прикладом охайності, порядку та зібраності. Вчитель початкової школи є особливим у тому плані, що діти на основі його особистості складають свій образ ідеального вчителя, який потім будуть порівнювати, приміряти до інших вчителів у старших класах.

Ідеальний образ учителя розглядається науковцями як чітко сформований образ, який включає в себе характеристики особистості, зовнішні риси, педагогічні якості, вміння та навички, необхідні для успішного навчання та виховання підростаючого покоління [1].

Педагог – не лише професія, покликанням якої є передавати знання, але й висока місія творення особистості. В зв'язку з цим можна виділити сукупність соціально і професійно зумовлених якостей педагога, зокрема: педагогічну спрямованість, педагогічну ерудицію, психологічну саморегуляцію і компетентність, моральність та інтелігентність, педагогічний такт, гармонію раціонального і емоційного, уміння сполучати педагогічну та наукову діяльність [2, с.105].

На нашу думку, до переліку цих якостей слід обов'язково додати соціальну привабливість педагога, яка включає зовнішність вчителя, його манери, звички, вміння спілкуватися, особистісні якості. Ми вважаємо, що важливою характеристикою соціальної привабливості вчителя є його *зовнішня привабливість*. Саме вона може суттєво вплинути на співпрацю з учнями, адже вчитель, який ідеально виглядає, має прекрасні манери, вмє переконливо говорити, може зацікавити дітей інформацією, їм буде приємно з ним спілкуватися, такий учитель стане для своїх вихованців прикладом для наслідування.

Не можна вимагати від учнів охайності, якщо педагог з'являється в погано відпрасованому костюмі, з несвіжою носовою хустинкою, з неохайним волоссям. Головні вимоги до одягу вчителя – скромність, елегантність, вишуканість, простота. Неприродна зачіска, зухвалий фасон сукні, часті зміни кольору волосся відволікають увагу учнів. Необхідне поєднання зовнішньої і внутрішньої краси, прагнення до естетичної виразності свого зовнішнього вигляду [2, с.104].

Створюючи свій образ, вчитель початкової ланки має розуміти, яким його хочуть бачити учні та він сам, яким він може стати та якої мети при цьому хоче досягти. На першому плані, звісно, навчання й виховання учнів, але не слід залишати без уваги й формування в учнів власного смаку, стилю, вміння одягатися, спілкуватися, поводитися в соціальному середовищі.

Через стиль одягу педагога можна побачити рівень його культури та педагогічної техніки. Правильно підібраний одяг дозволить учням бачити й чути педагога, не відволікаючись на сторонні речі.

Як зазначає в своїй статті О. Березкіна, історія школи в усі часи висувала певні вимоги до зовнішності вчителів. Наприклад, на початку ХХ століття вчителі гімназій повинні були одягати мундир і кашкет. Така форма була запроваджена міністерством освіти.

Починаючи з 30-х років ХХ століття, послаблюються вимоги до одягу вчителів. І, хоча єдиних вимог на той час не існує, але для чоловіків рекомендують темні костюми, білі сорочки, для жінок – спідниці довжиною не вище середини гомілки, або сукні скромного фасону та середньої довжини.

Надалі вимоги до зовнішнього вигляду вчителів більше підпорядковуються моді, але, все ж таки, залишається необхідним офіційний стиль, який не буде занадто відкритим, яскравим.

Наприклад, 50-ті роки пропонують вчителям-чоловікам двобортні костюми, широкі штани, жилети. Для жінок доречними є строгі сукні з комірцями, жилети поверх блузи та грубі коричневі панчохи. Пізніше сукні для жінок починають шити з легких тканин (шовку, трикотажу тощо).

Свої корективи до одягу вчителя додали 90-ті роки, коли сіру гаму та одноманітність вчительського гардеробу пожвавили трикотажні светри та джінси у чоловіків, а жінки дозволили собі брючні костюми та міні-спідниці.

На зовнішній вигляд сучасного вчителя впливає мода, зручність та практичність одягу. Не всі керівники навчальних закладів переймаються зовнішнім виглядом учителів. Тому на сучасних педагогах можна побачити джінси, короткі спідниці, велику кількість прикрас та багато чого, що ніяк не відноситься до ділового одягу [1].

На сьогодні найкращим варіантом стилю одягу вчителя є офіційний, який не передбачає яскравого одягу, коротких спідниць, прозорого одягу чи такого, що занадто облягає. Допускається поєднання не більше двох кольорів та одна яскрава деталь, як-от: кулон, намисто, шарф чи закладка. Світлий одяг доречно носити лише в теплу пору року. Не рекомендується взуття на високих підборах, світлих кольорів. Взуття має бути класичним, красивим та елегантним [3].

Яких речей не повинно бути в гардеробі вчителя? Це, насамперед, одяг, який сильно обтягує тіло – занадто вузькі спідниці, брюки, тісні кофтинки. Не прийнятні для образу вчителя речі, насичені яскравими деталями, складними орнаментами, незрозумілими зображеннями, стразами, люрексом. Також з гардеробу вилучаються короткі сукні та спідниці – оптимальна довжина повинна бути до коліна або трохи вище.

Зачіска повинна бути простою, не допускається розпущене довге волосся, чи занадто яскраві, складні зачіски. Макіяж має бути непомітним, легким, лише підкреслювати природну красу та маскувати недоліки. Обличчя повинно виглядати чистим та свіжим.

Найкращим варіантом кольору для ділового одягу вчителя є темно-синій, коричневий, бежевий, темно-коричневий, сірий, помірно-сірий, світло-синій. Колір може вплинути на настрій учнів різним чином, тому на сьогодні існує класифікація кольорів за психологічним впливом[5].

Зовнішній вигляд вчителя також впливає на його статус, сприйняття його іншими людьми. Наприклад, продуманий образ, ретельно підібрана колірна гама, ідеальний силует свідчать про високий статус педагога, його авторитетність [4].

У початковій школі вчитель повинен не лише навчати дітей за вимогами програми, але й розвивати особистість. Навіть за умови, якщо навчальний матеріал подається учням цікаво, науково, методично правильно, на ефективність його засвоєння буде суттєво впливати зовнішній вигляд учителя – красивого, охайного, елегантного, з гарними манерами, діловими якостями, впевненого у собі. Вчителю необхідно пам'ятати, що молодших школярів теж треба вчити доглядати за своєю зовнішністю.

Висновок. Ідеальний образ учителя, стиль його одягу не лише підкреслюють професійний статус, але слугують позитивним прикладом для учнів. Тому вчителю початкової школи необхідно чітко дотримуватись вимог до зовнішнього вигляду, не допускати в гардеробі речей, які б могли відволікати учнів від навчального процесу та негативно впливати на формування в них індивідуального смаку та стилю.

1. Березкіна О. Імідж сучасного вчителя / О. Березкіна // Відкритий урок. - 2011. – С. 84

2. Жигірь В. І. Професійна педагогіка: навчальний посібник / В. І. Жигірь, О. А. Чернега. За ред. М. В. Вачевського. – К.: ТОВ «Кондор», 2012. – 336с.

3. Межерицька О. А. Формування професійно-педагогічного іміджу вчителя / О. А. Межерицька // Початкове навчання. – 2010. - № 36. – С.2 – 5.
4. Попова О. Професійний імідж учителя / О. Попова // Психолог. – 2011. – № 38. – С.3 – 5.
5. Сигида С. В. Формування та розвиток професійно-особистісного іміджу педагогів початкової ланки навчання / С. В. Сигида // Початкове навчання. – 2013. - № 35-36. – С.2 – 5.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Боева І. С. 2курс Інституту психолого-педагогічного інституту та мистецтв
Крамаренко А. М. д.п.н., професор
Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна*

У статті визначено, що до найактуальніших проблем сьогодення, які стосуються кожного жителя планети і від яких залежить майбутнє людства, віднесено екологічні проблеми, викликані нерозумним, необґрунтованим ставленням людини до природи. Акцентовано увагу на професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання учнів. У статті розкрито питання стану підготовки майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання учнів, а також запропоновано можливі шляхи вирішення означеної проблеми.

Ключові слова: професійна підготовка вчителя, вчитель початкової школи, екологічне мислення, екологічне виховання, готовність, підготовка, майбутні викладачі.

TRAINING FUTURE TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL TO ENVIRONMENTAL EDUCATION ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

By today's most pressing problems related to each inhabitant of the planet and on which depends the future of humanity, should include environmental problems caused by unreasonable, arbitrary relationship of man to nature. Nowadays the vital question of training future teachers of elementary school environmental education to students. The article deals with the issue of the training of future elementary teachers to ecological education of pupils and offer possible solutions to the abovementioned problem.

Keywords: training teachers, elementary school teacher, ecological thinking, ecological education, readiness, training, future teachers.

Якість екологічної освіти та виховання школярів, у свою чергу, у значній мірі залежить від готовності вчителя до професійної діяльності з цього напрямку.

Професійну готовність визначено як єдність двох взаємопов'язаних складових – особистісної та педагогічної готовності. Під особистісною готовністю майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів початкових класів ми розуміємо цілісне особистісне утворення, що характеризується певним рівнем оволодіння екологічними знаннями, сформованим мотиваційно-ціннісним ставленням до навколишнього середовища і людей та активно життєвою позицією у питаннях вирішення екологічних проблем сьогодення.

Значний внесок у вирішення проблем екологічної освіти в загальноосвітній школі зробили Г. Волошина, Л. Іщенко, І. Костицька, С. Карпеева, Д. Мельник, В. Назаренко та ін. Краєзнавчий принцип в екологічному вихованні школярів висвітлено в дисертаційних дослідженнях П. Бурдейного, М. Дуденко та ін. Екологічна освіта у вищій школі розкрита у роботах О. Біди, А. Крамаренко, Г. Тарасенко та ін.

Педагогічна енциклопедія розкриває поняття «професійна підготовка» як «сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії; процес повідомлення учням відповідних знань й умінь» [2, с. 573].

Система професійної підготовки вчителя має бути спрямована не тільки на озброєння майбутніх спеціалістів найновішими знаннями з психології, педагогіки, різних методик, а й на підготовку до їх поглиблення, розширення, комплексного використання на практиці та на формування умінь і навичок самоосвіти, що повинно стати важливою рисою педагога. Сучасний екологічний стан планети ставить під загрозу подальше існування та розвиток людства. Однією із передумов вирішення екологічних проблем сучасності є розвиток екологічної культури особистості та суспільства, важливу роль у формуванні яких відіграє школа, зокрема, її початкова ланка.

Визначальним для процесу підготовки майбутнього вчителя початкових класів до екологічного виховання учнів молодших класів є не тільки зміст діяльності самого

майбутнього вчителя, а і його обізнаності, вмінням зрозуміло доносити та пояснювати отримані знання до учнів, а також навчити школярів застосовувати ці знання на практиці.

У теорії і практиці вищої педагогічної освіти накопичено значний досвід, що є основою формування цінностей у майбутніх фахівців початкової освіти загалом та ціннісного ставлення до навколишнього середовища у підростаючого покоління зокрема. Насамперед, це наукові праці, в яких розкрито теоретико-методичні основи екологічної освіти й виховання у вищій школі (О. Біда, Л. Білик, Ю. Бойчук, Н. Демешкант, А. Крамаренко, Н. Лисенко, В. Онопрієнко, О. Плахотнік, Н. Рідей, Т. Саєнко, С. Совгіра, Г. Тарасенко та ін.), посилення ролі екологічної домінанти в навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл (К. Гуз, В. Ільченко, С. Шмалей та ін.).

Для викладачів і студентів було запропоновано (на вибір) тематику дослідних робіт у процесі позааудиторної діяльності та під час еколого-орієнтованої педагогічної й польової практик, форми екопросвітницької роботи, засоби співпраці з еколого-орієнтованими педагогами-дослідниками інших ВНЗ і загальноосвітніх шкіл, форми роботи з еколого-педагогічної діяльності в початковій школі, що знайшло відображення в монографії А. Крамаренко «Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика» [1].

Великого значення надавав екологічному напрямку виховання й великий класик-педагог В. Сухомлинський. Його досвід роботи є взірцем для всіх, бо відкриває перед вихованцями всі джерела любові до Батьківщини; сприяє вивченню природи рідного краю, свого села, підприємства, де працюють батьки. «Кожний тиждень, розповідає педагог, ми присвячували декілька уроків «мандрівкам» до джерел думки й рідного слова – спостереженням. Це було безпосереднє спілкування з природою, без якого криниця розумових сил і нервової енергії пересохла б. Розповіді про природу, про предмети і явища навколишнього світу вже пробудили у дітей допитливість і я змушений був відповідати на багато запитань» [3, с. 117].

Щоб сформуванню «образ природи» в свідомості учня – треба знати та вміло поєднувати процеси розумового, екологічного, морального і національного виховання дитини. Тому, готуючи навчально-методичну базу для майбутнього вчителя треба керуватись не лише шкільною програмою з екології, а й усвідомлювати те, що один чи два вчителя з природознавства не в змозі сформуванню екологічного виховання в усіх учнів.

Треба допомогти майбутнім вчителям у формуванні екологічного виховання учнів, щоб діти могли передбачати наслідки бездумної людської діяльності у природі. Ось головні завдання:

- доступно подати матеріал для професійно-педагогічного читання, а також розширення педагогічного досвіду;
- вправно організувати роботу з розв'язання екологічних завдань і різноманітних ситуацій відповідного змісту;
- розуміти та вправно користуватись етичними та моральними основами, екологічними поняттями, правилами та нормами культурної поведінки у життєвих ситуаціях;
- запропонувати та надати можливість не тільки ознайомитись, а й оволодіти усіма доступними формами екологічного виховання школярів.

Найбільш важливою ми вважаємо спеціальну педагогічну умову – усвідомлення педагогом сутності екологічного світосприймання, яку ми розуміємо як ціленаправлене і послідовне відображення в організації, змісті й методиці професійної підготовки майбутнього педагога екологічних цінностей з метою їх трансформації в особисті якості, що визначають екологічну свідомість (погляди, потреби, ідеали тощо), систему ціннісних відносин, екологічно наповнену діяльність [4, с. 16].

Таким чином, успішність екологічної освіти учнів початкової школи обумовлено професіоналізмом учителя і його особовим впливом на учня, організацією системи різноманітних видів діяльності і стосунків, в які включається вихованець.

Отже, вивчення стану дослідження проблеми у вітчизняній педагогічній теорії і практиці ВНЗ України дозволило зробити висновок, що значна увага приділяється вивченню теорії здійснення екологічного виховання, теоретико-методологічним та методичним аспектам підготовки майбутніх учителів початкової школи. Відчуття краси, розуміння природи не приходить само собою. Його треба виховувати з раннього дитинства, коли інтерес до навколишнього особливо великий. Всі види і форми екологічного виховання дають найбільший ефект тоді, коли їх використовувати комплексно і не зводити до повторення вивченого на уроці підручничового матеріалу. Їх мета – розширювати,

поглибити, систематизувати набуті знання, сформувати в учнів уявлення про природу як джерело добра і краси, матеріального і морального благополуччя.

1. Крамаренко А. М. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика : монографія / А. М. Крамаренко. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – 380 с.
2. Педагогическая энциклопедия / гл. ред. Каирова А. И. – М. : Сов. Энциклопедия, 1988. – Т. 3. – 880 с.
3. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / Василий Александрович Сухомлинский. – К. : Рад. школа, 1988. – 272 с.
4. Тарасенко Г. Художнє пізнання природи як засіб екологічного виховання / Г. Тарасенко // Початкова школа. – 1996. – №5. – С.16–20.

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ВЕБ-САЙТУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Бородавко Марія Олексіївна, студентка VI курсу Педагогічного інституту
Дубовик Світлана Григоріївна, к.п.н., доцент
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна*

*Найбільша розкіш – це розкіш людського спілкування...
Антуан де Сент-Екзюпері*

У статті розкрито проблему формування культури спілкування майбутнього вчителя початкової школи засобом веб-сайту; визначено сутність понять «інформаційно-комунікаційні технології», «веб-сайт технологія»; встановлено особливості методики застосування веб-сайту в процесі формування культури спілкування майбутніх фахівців.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, веб-сайт технологія, формування культури спілкування майбутніх вчителів початкової школи.

В статті раскрыто проблему формирования культуры общения будущего учителя начальной школы средством веб-сайта; определена сущность понятий «информационно-коммуникационные технологии», «веб-сайт технология»; установлены особенности методики применения веб-сайта в процессе формирования культуры общения будущих специалистов.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, веб-сайт технология, формирование культуры общения будущих учителей начальной школы.

METHODOLOGY OF WEBSITE DURING THE FORMATION OF COMMUNICATIONAL CULTURE OF A FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHER

The article deals with the problem of the formation of communicational culture of the future elementary school teachers with the help of usage of a website; the essence of the notions of "ICT", "Web site technology" is studied out; peculiarities of methodology of website during the formation of communicational culture of future specialists are found out.

Key words: ICT, website technology, the formation of communicational culture of the future elementary school teachers.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Зміна освітньої парадигми на сучасному етапі розвитку українського суспільства вимагає суттєвого перегляду системи комунікативної підготовки майбутніх педагогів – учителів початкової школи, оскільки в суспільстві існує потреба в конкурентноздатних, висококультурних і комунікативно компетентних фахівцях нової генерації, які володіють культурою спілкування, здатні ефективно спілкуватися в різних життєвих ситуаціях.

З урахуванням зазначеного необхідно здійснювати пошук оптимальних шляхів формування культури спілкування майбутніх фахівців початкової школи, перегляд її якісних і функціональних характеристик. На нашу думку, вирішення цієї важливої проблеми має бути спрямоване на формування культури спілкування студентів, що передбачає застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, а саме: веб-сайт технології, яка і забезпечить формування комунікативної компетентності майбутнього педагога.

Аналіз наукових досліджень. Питання організації й ефективного забезпечення освітнього процесу у ВНЗ, загальноконцептуальні проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів висвітлено в наукових працях І. Бега, Н. Бібік, В. Бондаря, М. Вашуленка, І. Зязюна, С. Мартиненко, О. Матвієнко, О. Савченко, С. Сисоєвої, М. Фіцули. Об'єктивно зумовлена необхідність формування культури спілкування особистості на

сучасному етапі розвитку вищої освіти знайшла своє відображення в наукових дослідженнях Н. Бабич, Ф. Бацевича, О. Біляєва, Г. Бондаренка, О. Горошкіної, С. Дорошенка, І. Дроздової, С. Дубовик, С. Карамана, О. Попової, Т. Симоненко та інших дослідників. Веб-сайт став об'єктом сучасних досліджень науковців М. Бухаркіна, І.Захарова, М. Кадемія, М. Моїсеєва, А. Петров, Т. Старова.

Мета статті – охарактеризувати зміст та етапи методики застосування веб-сайту в процесі формування культури спілкування майбутнього вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Серед перспективних інформаційно-комунікаційних технологій, що застосовуються в освітньому процесі вищих навчальних закладів, необхідно звернути увагу на веб-сайт як один із ефективних інформаційно-комунікаційних засобів формування культури спілкування майбутнього вчителя початкової школи.

Поняття «культура спілкування» тлумачимо як сукупність знань і вмінь, способів і навичок комунікативної взаємодії, а також пов'язаних із нею загальних для конкретного суспільства і конкретної ситуації етико-психологічних принципів і норм.

Аналізуючи сучасну літературу з досліджуваної проблематики, встановлено, що кожен вчений по-своєму визначає поняття «культура спілкування». Як слушно зазначає М. Вашуленко, культура спілкування особистості – це «її здатність до забезпечення психологічно комфортного і комунікативно ефективного спілкування; якісна характеристика здатності людини до здійснення спілкування, що полягає у реалізації культури спілкування як єдності комунікативних знань, умінь і навичок особистості за допомогою мовленнєвих засобів, адекватних меті спілкування» [3, с. 34]. За словами Т. Ханецької, культура спілкування – «комплексне системне утворення особистості фахівця, що є складником поведінкового компонента культури його спілкування і має місце на фазі реалізації ним мовленнєвих дій в зовнішньому плані за допомогою мовленнєвих засобів, адекватних цілям професійного спілкування» [6, с.12].

Поняття «формування культури спілкування майбутнього вчителя початкової школи» розглядаємо як цілеспрямований процес діяльності викладача, кінцева мета якої полягає в розвитку комунікативних умінь і навичок, що є складовими комунікативної компетентності.

На нашу думку поняття «веб-сайт як засіб формування культури спілкування» розглядаємо як один із важливих інформаційно-комунікаційних засобів навчання, що сприяє формуванню культури спілкування майбутніх педагогів.

І. Государев визначає навчальний веб-сайт як «інформаційний ресурс навчального призначення, виконаний засобами веб-технологій» [1].

Веб-сайт було створено в 1990 році британським винахідником із інформатики Тімом Бернерсом-Лі. Сайт став першим у світі інтернет-каталогом, на якому вчений розмістив гіперпосилання на інші інтернет-ресурси, що розпочали своє існування.

Переконані, що застосування означеного засобу навчання має потужний дидактичний потенціал, оскільки відповідає умовам розвитку суспільства, допомагає організувати пізнавальну діяльність студента за межами навчального закладу, що в нинішніх умовах є досить актуальним і своєчасним.

Нами встановлено, що вчені І.Захарова, М. Кадемія, розрізняють чотири види веб-сайтів: *персональні*, власниками та розробниками яких є приватні особи, мета цих сайтів – розміщення даних про автора та його інтереси, професійні та творчі досягнення; *комерційні*, призначені для реклами та просування певного товару або послуги, що містять детальні дані про них, повідомляють про різноманітні рекламні акції із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій; *некомерційні*, метою створення яких є повідомлення в Інтернеті про існування організації, надання відомостей про її діяльність, створення засобів для забезпечення спілкування, надання безкоштовних послуг щодо інформування населення з певних питань (наприклад, сайти Міністерства освіти і науки України); *інформаційні*, мета яких – розміщення інформації, що буде збагачувати знання студентів (наприклад, сайт навчальних матеріалів – сучасна українська літературна мова; електронні бібліотеки – бібліотека української мови; енциклопедії, словники, каталоги – портал знань) [5; 2].

Традиційне навчання у вищому навчальному закладі в поєднанні із застосуванням веб-сайту підвищить рівень сформованості комунікативних умінь майбутніх учителів початкової школи, сприятиме формуванню в них культури спілкування.

Використання веб-сайту в освітньому процесі ВНЗ може сприяти вирішенню таких завдань:

1. Пошук необхідних матеріалів (текстового, візуального, аудіо- і відеоматеріалу), розміщених на веб-сайті.
2. Доступ до електронних бібліотек і журналів, посилання на які є на сайті.

3. Нові можливості для спілкування з викладачем засобами електронної пошти, через гостьові книги, повідомлення на форумах, додавання коментарів.

Застосування веб-сайту як засобу формування культури спілкування майбутніх фахівців має переваги, оскільки:

- веб-сайт реалізує навчання на рівні аналізу, синтезу та оцінки інформації, що активно впливає на формування комунікативних умінь особистості;
- у користувачів веб-сайту формуються комунікативні вміння і навички;
- користувачі сайту навчаються використовувати інформаційний простір мережі Інтернет для розширення своєї сфери мовленнєвої діяльності;
- у студентів підвищується мотивація до вивчення дисципліни та застосування комп'ютерних технологій у своїй професійній діяльності;
- студент-користувач веб-сайту набуває навичок самоосвіти [4].

Веб-сайт складається із таких компонентів: головна сторінка, на якій подано заголовок, мета сайту та віконце для листування; тематичні розділи сторінок, які створюються для подачі основного змісту сайту; допоміжна сторінка, призначена для контактної інформації та посилання на необхідний матеріал.

Детально розглянемо етапи розроблення веб-сайту з метою формування культури спілкування студентів – майбутніх учителів початкової школи:

1. Передпроектна підготовка – визначення тематики сайту, з'ясування його цілей і завдань. Розроблення структури сайту, створення списку тематичних розділів.
2. Розробка дизайну сторінок – креативна ідея, розроблення основної графічної концепції дизайну сайту на прикладі головної та допоміжних сторінок.
3. Вибір кольорової гами, художнього стилю. Підготовка макету дизайну.
4. Інформаційне наповнення сайту. Підготовка текстових і графічних матеріалів для заповнення сторінок сайту.
5. Розміщення сайту в Інтернеті [7; 8].

Під час експерименту розроблення веб-сайту було здійснено в два етапи: підготовка та вибір програмного забезпечення і платформи розміщення створеного веб-сайту. Обрання програмного забезпечення для створення веб-сайту залежало від інформаційної компетентності студента, вмінь і навичок веб-програмування. У процесі створення власного веб-сайту застосовували сервіс Wix HTML Editor.

Під час створення веб-сайту майбутні вчителі виконували комунікативні завдання (побудова монологічних і діалогічних висловлювань, уживання формул мовленнєвого етикету під час спілкування), що сприяли формуванню культури спілкування.

Вважаємо, що оволодіння вміннями і навичками роботи з Інтернет-ресурсами дає змогу урізноманітнити освітній процес, удосконалити методи та прийоми викладання, підвищити мотивацію до вивчення навчальних предметів. Під час застосування веб-сайту у студентів підвищився інтерес до навчання, рівень сформованості комунікативних умінь і навичок, загальний рівень культури спілкування.

Отже, цілеспрямована робота над формуванням культури спілкування майбутніх учителів початкової школи засобом веб-сайту сприяла розвитку монологічних, діалогічних й етикетних умінь.

Висновки. На основі аналізу наукових джерел з означеної проблеми з'ясовано, що культура спілкування – це сукупність знань і вмінь, способів і навичок комунікативної взаємодії, а також пов'язаних із нею загальних для конкретного суспільства і конкретних ситуацій етико-психологічних принципів і норм. Формування культури спілкування майбутнього вчителя початкової школи є цілеспрямованим процесом діяльності викладача, кінцева мета якої полягає у розвитку комунікативних умінь студентів. Дефініцію «веб-сайт» тлумачимо як інформаційну технологію, що є комунікаційним інтернет-каталогом, який забезпечує користувачам доступ до електронних навчальних матеріалів. На нашу думку, поняття «веб-сайт як засіб формування культури спілкування студентів» розглядаємо як один із важливих інформаційно-комунікаційних засобів навчання, що сприяє формуванню культури спілкування майбутніх педагогів. Доведено, що робота з формування культури спілкування майбутнього вчителя початкової школи є одним із пріоритетних напрямів освітнього процесу в педагогічному ВНЗ.

На основі аналізу наукових джерел розроблено структуру веб-сайта, яка містить: головну сторінку, на якій подано заголовок, мету сайту та віконце для листування; тематичні розділи, на яких розміщено основний теоретичний матеріал; допоміжну сторінку, призначену для контактної інформації та посилання на необхідний матеріал. Нами встановлено, що застосування веб-сайту в освітньому процесі педагогічного ВНЗ дає змогу

вдосконалити навчальний процес, урізноманітнити методи та прийоми викладання, підвищити мотивацію до вивчення навчального предмета, сприяє вирішенню цілої низки практичних завдань, спрямованих на формування культури спілкування майбутніх фахівців.

1. Государев И.Б. Проблемы профильного обучения веб-технологиям в старшей школе// X Санкт-Петербургская Международная конференция «Региональная информатика – 2004»: материалы конференции. – СПб., 2004. – 278 с.
2. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання : словник-госарій / М.Ю. Кадемія, М.М. Козяр, Т.С. Рак.–Львів: «СПОЛОМ», 2011.–327 с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 364 с.
4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.В. Петров; под ред. Е.С. Полат. – М. : Изд. Центр «Академия», 2005. – 272 с.
5. Старова Т.С. Типология образовательных веб-сайтов [Электронный ресурс] / Т.С. Старова, А.В. Могилев // Вопросы Интернет-образования. – 2001. – Вып. №2. – Режим доступа: <http://center.fio.ru/vio/vio02/default.htm#>. – Загл. с экрана
6. Ханецька Т.І. Формування культури мовленнєвого спілкування у професійній діяльності майбутніх психологів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Тетяна Іванівна Ханецька; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2009. – 20 с.
7. How to make a website [Електронний ресурс]–2015. Режим доступу: <http://websitesetup.org/>
8. What Is a Website? [Електронний ресурс]–2015. Режим доступу: <http://www.freewebs.com/>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Власик Н.В., VI курс, Педагогічний інститут
Мартиненко С.М., д.п.н., професор*

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

У статті висвітлено проблему підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інноваційних технологій, зокрема хмарних технологій; визначено сутність і зміст базових понять, а саме: «інноваційність», «інновації освіти», «інновації», «інформаційно–комунікаційна компетентність», «хмарні технології», «хмаро орієнтоване навчальне середовище»; охарактеризовано типи хмарних технологій (хмара спільнот, публічна, приватна, гібридна), які доцільно застосовувати в освітньому процесі; встановлено суперечності та умови їх подолання у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування хмарних технологій в практичній діяльності.

Ключові слова: інноваційність, інновація освіти, інновації, інформаційно–комунікаційна компетентність, хмарні технології, хмаро орієнтоване навчальне середовище, підготовка майбутніх учителів початкової школи.

TRAINING OF TEACHERS TO USE OF CLOUD TECHNOLOGY IN PRIMARY SCHOOL

In the article the problem of training of primary school teachers to use innovative technologies, including cloud; the essence and meaning of basic concepts such as "innovation", "innovation education", "innovation", "Information and communication competence", "cloud", "cloud-oriented learning environment"; described types of cloud (cloud communities, public, private, hybrid), which should be applied in the educational process; disputes and set conditions to overcome them in the training of primary school teachers to use cloud technologies in practice.

Keywords: innovation, innovation education, information and communication competence cloud clouds Intended audiences learning environment, training of primary school teachers.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Інтеграція Української держави в європейський і світовий освітній простір актуалізує проблему підготовки нової генерації педагогів, які досконало володіють інноваційними педагогічними технологіями, забезпечують високу якість навчання і виховання учнів. Сучасний етап інформатизації вітчизняної освітньої системи характеризується стрімким упровадженням нових інформаційно–комунікаційних технологій у всі її ланки. Серед них особливу увагу необхідно звернути на застосування хмарних технологій, які забезпечують інноваційні процеси, радикально змінюють навчальне середовище і роблять освіту більш доступною, мобільною, забезпечують спільний і безперервний доступ учнів до інформаційних освітніх ресурсів, сприяють формуванню віртуальних спільнот, змінюють методи персонального, колективного та інтерактивного навчання в початковій, середній та вищій школі. Зокрема, В. Биков наголошує, що «стратегія подальшої масштабної інформатизації освіти і науки

України має базуватися на концепції застосування саме хмарних технологій як альтернативи» [1, с.118.].

Доцільність і необхідність упровадження засобів інформаційно–комунікаційних технологій (ІКТ) на основі хмарних технологій в Україні задекларовано на державному рівні та відображено у національному проекті «Відкритий світ» (2010–2014), Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2013–2020 роки, що передбачає формування сучасної інформаційної інфраструктури на основі хмарних технологій. У межах реалізації проекту «Відкритий світ» у квітні 2010 року за допомогою хмарної платформи Microsoft Azure було проведено дистанційне моніторингове дослідження рівня сформованості у випускників загальноосвітніх навчальних закладів навичок використання інформаційно–комунікаційних технологій у практичній діяльності. Крім того, в Україні започатковано проект «Хмарні сервіси в освіті» (2014–2017 навч.р.), у межах якого проводиться поетапна експериментальна робота щодо створення хмаро орієнтованих навчальних середовищ у загальноосвітніх навчальних закладах.

У вирішенні поставлених завдань важливу місію має вчитель початкової школи, який досить часто застосовує новітні технології та засоби навчання з метою підвищення ефективності навчально-виховного процесу, зацікавлення учнів, наближення навчального середовища до умов реального життя. Саме тому необхідно підготувати педагогів нової генерації, які б володіли не лише загальними теоретичними знаннями про хмарні технології та їх педагогічні можливості, а й мали розвинені професійні навички застосування хмарних технологій у навчально-виховному процесі для взаємодії з адміністрацією, колегами, батьками з метою підвищення кваліфікації в умовах самоосвіти і, як наслідок, усвідомлення необхідності переорієнтації на нові підходи до організації освітнього середовища.

Аналіз наукових досліджень. Про важливість упровадження хмарних технологій в освіту свідчать численні дослідження як вітчизняних, так і іноземних учених. Зокрема, накопичено певний досвід використання хмарних технологій в управлінській діяльності закладів освіти (Ю. Биков, С. Литвинова, С.Семіриков, О.Спирін, Ю.Триус, М.Шишкіна та інші); у навчальному процесі середньої та вищої школи (Т. Архипова, А. Газейкіна, О.Глазунова, Т. Зайцева, О. Кузьмінська, А. Кувіна, В. Кухаренко, Н. Морзе, В. Олексюк, О. Свириденко); у професійній підготовці фахівців різних спеціальностей (Ю. Дюлічева, М. Помазенкова, З. Сейдаметова та інші); у підготовці майбутніх учителів (Н. Бахмат, Н. Сороко, С. Худовердова, М. Шиненко та інші). Поряд із освоєнням хмарних технологій та шляхів їх педагогічного застосування необхідно сформулювати також інформаційно–комунікаційну компетентність учителя щодо впливу сучасного освітнього середовища на розвиток дитини, щоб допомогти їй зорієнтуватися в сучасному суспільстві і сформулювати навички доцільного і коректного використання хмарних технологій для досягнення навчальних та професійних цілей та уникнення їх негативних наслідків як на здоров'я, так і на навчання. Проблема формування інформаційно–комунікаційної компетентності вчителів початкових класів розкриті у роботах таких вчених як: Г.Лаврентьевої, Р.Моцика, О. Нікулочкіної, Л. Петухової, О. Шиман та інших.

Мета статті – охарактеризувати особливості підготовки майбутніх учителів до застосування хмарних технологій в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз теоретичний джерел та практичного досвіду засвідчив, що серед пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освітнього процесу в контексті євроінтеграції визначено проблему постійного підвищення якості освіти, модернізацію її змісту та форм організації навчально–виховного процесу; впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій.

У сучасних умовах створюється нова педагогіка, характерною ознакою якої є інноваційність. Під поняттям "інноваційність" ми розуміємо нововведення, новизну, зміну, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях. Інновація освіти визначається нами як цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог [2]. Укладачі "Енциклопедії освіти" визначають головну мету інновацій в освіті, яка полягає у «необхідності відповідати викликові глобалізаційних трансформацій, екологічних проблем, полікультурних тенденцій у світі. Характерним для нашого часу є утвердження пріоритету інноваційного розвитку освіти на основі модернізації всіх складових системи змісту, підготовки педагогічних кадрів, управління, фінансування тощо» [4, с. 339].

Носієм конкретних нововведень, їх творцем, модифікатором є вчитель–новатор, який володіє широкими можливостями і має необмежене поле діяльності, оскільки на

практиці переконується в ефективності існуючих технологій і методик навчання, може корегувати їх, проводити дослідницьку роботу, розробляти нові методики та технології.

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за такими показниками, як: усвідомлення ним потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці; поінформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи; зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, на проведення експерименту; здатність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності; володіння практичними навичками застосування педагогічних інновацій та розроблення нових [3].

Від того, як вчитель сформує у молодших школярів навчально-пізнавальні, інформативні, комунікативні компетенції залежить їхня здатність у майбутньому стати успішними в сучасному інформаційному суспільстві. З огляду на це необхідно переосмислити професійну діяльність, забезпечити сприятливі умови для засвоєння нових технологій навчання і виховання молодшого школяра, по-новому підійти до побудови навчальних занять, удосконалення змісту і форм їх проведення.

Сучасний стан розвитку інноваційної освіти важко уявити без застосування комп'ютерної техніки, адже відбувається активна інформатизація освіти, що має на меті впровадження в навчально-виховний процес початкової школи інформаційних знань, методів і технологій, передбачає широке застосування педагогічних програмних засобів на базі сучасних електронних гаджетів [6]. Саме високий рівень інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя початкової школи стає запорукою ефективного застосування інформаційно-комунікаційних технологій, є одним із найважливіших показників успішності діяльності та необхідною передумовою для подальшого підвищення рівня професійної компетентності педагога.

Під інформаційно-комунікаційною компетентністю педагога розуміємо здатність до реалізації системного обсягу знань, умінь і навичок набуття та трансформації інформації у різних галузях людської діяльності для якісного виконання професійних функцій та усвідомленого передбачення наслідків своєї діяльності. Однією з таких технологій, які формують ІКТ-компетентність студентів – майбутніх педагогів, на нашу думку, є хмарні технології навчання та створення на їх основі хмаро орієнтованого навчального середовища (ХОНС), що забезпечує умови доступності, персоніфікованості, самостійної навчальної діяльності, співпраці, розвитку творчих здібностей особистості студентів.

Хмарні технології – це засоби обробки даних, в яких комп'ютерні ресурси надаються інтернет-користувачеві як онлайн-сервіси. [5] Зважаючи на це, перспектива застосування хмарних технологій у ВНЗ дає змогу викладачу об'єднати значну кількість серверних систем у єдине обчислювальне середовище – «хмару», яке педагог ефективно впроваджує не лише на різних етапах лекційних чи практичних заняттях, але під час самостійної та проектної діяльності. Хмаро орієнтоване навчальне середовище (ХОНС) визначаємо як штучно побудовану систему, що за допомогою хмарних сервісів забезпечує навчальну мобільність, групову співпрацю викладачів і студентів для ефективного та безпечного досягнення дидактичної мети.

У свою чергу хмарні сервіси дають можливість застосовувати різноманітні гаджети (ноутбуки, планшети, звичайні комп'ютери) і не залежати від типу операційної системи. Вони працюють в Linux, Window's та Android, Apple. Розгорнуте хмаро орієнтоване навчальне середовище нагадує за своєю суттю віртуальну машину з необмеженими можливостями співпраці, комунікації, кооперації та он-лайнного навчання [5].

Основною особливістю застосування хмарних сервісів є створення так званої «хмари», де зберігаються дані та програми, що з'єднуються з користувачами через Інтернет. Тип хмари залежить від призначення. Розрізняють такі види хмар: спільнот, публічні, приватні та гібридні.

Хмара спільнот (cloud community) – вид інфраструктури, призначений для застосування спільнотою споживачів, які мають спільні мету і завдання. Вона може перебувати у спільній власності, управлінні й експлуатації організацій або співтовариств.

Публічна хмара (public cloud) – інфраструктура, призначена для вільного використання широкою публікою. Вона може перебувати у власності, управлінні та експлуатації комерційних, наукових та урядових організацій (або будь-якої їх комбінації). Публічна хмара може перебувати у власності постачальника послуг.

Приватна хмара (private cloud) – інфраструктура, призначена для використання однією організацією, що охоплює кілька споживачів (наприклад, підрозділів однієї організації). Приватна хмара може перебувати у власності, управлінні й експлуатації як самої організації, так і постачальника послуг.

Гібридна хмара (hybrid cloud) – це комбінація з двох або більше різних хмарних інфраструктур (приватних, публічних), що залишаються унікальними об'єктами, але пов'язаними між собою стандартизованими або приватними технологіями передавання даних і додатків [7]

Вся «хмарна» інформація знаходиться в хмарному сховищі даних – он-лайн сховище, в якому вони зберігаються на численних, розподілених в мережі серверах, що надаються в користування викладачеві та студентам, в основному третьою стороною (провайдером). Дані зберігаються і опрацьовуються, з точки зору педагога, на одному великому віртуальному сервері.

У сучасному інформаційному просторі можна виділити два напрями організації інформаційного хмаро орієнтованого навчального середовища засобами хмарних технологій – це сервіси Google та Microsoft. Ефективним для командної роботи та закріплення здобутих навичок, потрібних майбутньому вчителю початкової школи, є хмарні сервіси Google, які орієнтовані на спільну роботу та спілкування в мережі. За їх допомогою можна організувати різноманітну колективну діяльність студентів і викладачів.

Під час підготовки майбутніх педагогів до застосування хмарних технологій у хмарі підтримуються такі види діяльності, як: зв'язок, співпраця та кооперація.

Зв'язок (комунікація) – це процес обміну даними (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами. *Співпраця* – процес спільної діяльності, наприклад над одним документом, в інтелектуальній сфері, двох і більше осіб або організацій для досягнення спільних цілей, при якому відбувається обмін даними, навчання і досягнення згоди. Вважається, що учасники співпраці можуть отримати більше можливостей досягнення успіху в умовах конкуренції за обмежені ресурси. *Кооперація* – співробітництво, взаємозв'язок людей у процесі діяльності [5].

Аналіз практичного досвіду професійної підготовки майбутніх педагогів дозволив виявити низку суперечностей між:

- значними потенційними можливостями хмарних технологій як інноваційного інструмента в галузі освіти та недостатнім рівнем їх використання в освітньому процесі загальноосвітніх навчальних закладів;

- соціальною потребою освітньої галузі в педагогах, професійно готових до роботи з хмарними технологіями та недостатнім рівнем знань, умінь і навичок щодо їх усвідомленого використання у процесі навчання та виховання учнів;

- зростаючими вимогами до компетенцій педагога–професіонала в умовах постійного розвитку інформаційних технологій і недостатньо теоретично й практично гнучкою системою формування компетенцій щодо використання хмарних технологій у навчально–виховному процесі;

- постійним удосконаленням хмарних сервісів та недостатньою готовністю педагогів до самостійного опанування їх можливостями;

- необхідністю вдосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів до використання хмарних технологій у навчально–виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів та недостатньою розробленістю теоретико–методичних засад такої підготовки.

Подолання цих суперечностей, ми вбачаємо лише за умов: створення і запровадження педагогічної системи формування професійної готовності майбутніх педагогів до застосування хмарних технологій у навчально–виховному процесі; орієнтації навчання майбутніх педагогів на професійно–особистісний саморозвиток та на пізнавальну самостійність, тобто йдеться про підготовку педагога, який вмотивований і спроможний організувати навчально–виховний процес, здатний співпрацювати з учнями та колегами у віртуальному середовищі, із застосуванням можливостей хмарних технологій, здібний самостійно опановувати нові інформаційні технології в умовах постійного їх удосконалення; здійснення професійної підготовки у вищому навчальному закладі протягом усього періоду навчання.

Інтеграція хмарних технологій у процес викладання фахових дисциплін формує цілісні практичні вміння й навички, забезпечуючи єдність знань та їх системність; організації навчання студентів в межах технології контекстного навчання із застосуванням активних методів. Так, на практичних заняттях студенти, моделюючи діяльність педагога та учнів під час конкретного уроку чи виховного заходу із застосуванням хмарних технологій, аналізуючи конкретні методичні ситуації, мають змогу відтворювати під час навчального заняття в аудиторії умови і динаміку реального уроку (виховного заходу), активно набуваючи навички ефективного використання хмарних технологій у навчально–виховному

процесі; використання хмарних технологій як засобів навчання у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів під час виконання ними самостійної, пошукової роботи, групових проектів. На нашу думку, це сприятиме набуттю студентами практичних навичок співпраці, взаємонавчання, вдосконаленню інформаційно–технологічних навичок; застосування спеціально створеного за допомогою хмарних сервісів інформаційного середовища навчальних дисциплін, яке демонструватиме студентам різноманітні способи впровадження хмарних технологій. Для вищої педагогічної освіти одним із найважливіших завдань має бути розроблення та впровадження відповідних змін у зміст фахової підготовки педагога та вироблення нових підходів до формування його професійної готовності.

Висновки. Отже, застосування хмаро орієнтованого навчального середовища та хмарних технологій під час професійної підготовки вчителів сприяє підвищенню їхньої мотивації, активізації пізнавальної діяльності, що забезпечується, як в інтерактивному он–лайн режимі роботи, так і в режимі вільного доступу до навчальних матеріалів. Хмарні технології створюють умови для активної співпраці, забезпечують мобільність суб'єктів і віртуалізацію об'єктів навчання, є доступними за будь–яких умов, забезпечують творчий розвиток, інноваційність, критичне мислення, вміння вирішувати проблеми; розвиток комунікативних, життєвих і соціальних навичок, дають змогу працювати з даними, медіа й розвивати ІКТ–компетентності студентів і викладачів.

1. Биков В.Ю. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті – імператив її модернізації / В.Ю. Биков // Національна доповідь розвитку освіти України, 2011. – С. 118-124.
2. Волкова П. Педагогіка: посібник. / П.Волкова – К.: Вид. Центр “Академія”, 2001. – С. 403.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч.посіб. / І.М.Дичківська – К.: Академвидав, 2004.– 352 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук. України ; головний ред. В.Г.Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – с.339.
5. Литвинова С.Г. Хмарні сервіси Office 365 : навчальний посібник / С. Г. Литвинова, О. М. Спірін, Л. П. Анікіна. – Київ. : Компрінт, 2015. – 170 с.
6. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. [Електронний ресурс] / Н.Є.Мойсеюк. –Режим доступу: <http://referatik.com.ua/manual/ukr/19/107/>
7. Облачные вычисления. Информационный сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://habrahabr.ru/blogs/cloud_computing/111274.

ПРОБЛЕМА ПЛАГІАТУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

*Волян Г.В. студентка магістратури, факультет педагогічної освіти
Мачинська Н.І. д.п.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка
місто Львів, Україна*

Проаналізовано проблему плагіату у науковій роботі студентів. Розглянуті види та форми плагіату, причини плагіату у студентських наукових дослідженнях. Також представлені думки щодо боротьби з плагіатом у наукових працях.

Ключові слова: плагіат, академічний плагіат, вищий навчальний заклад.

PLAGIARISM PROBLEM IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

It raises the problem of plagiarism in the in scientific work of students. The types and forms of plagiarism, reasons for plagiarism in student research. Also expressed thoughts on the reduction of plagiarism in scientific works.

Keywords: plagiarism, academic plagiarism higher education,

Плагіат з появою інтернету перетворився на серйозну проблему. Потрапивши в інтернет, певні знання стають надбанням всіх, дотримуватись вимог авторського права стає дедалі важче, а іноді навіть неможливо. Стрімкий розвиток мережі Інтернет поряд зі збільшенням комп'ютерної освіченості сприяє проникненню плагіату в різні сфери людської діяльності. Плагіат сьогодні є гострою проблемою в освіті, промисловості й науковому співтоваристві [4].

Плагіат» (від лат. plagio – «викрадаю») — і в римському праві означало продаж у рабство вільної людини, відповідно за що передбачалося бичування [5].

Плагіат – недозволене запозичення, відтворення чужого літературного, художнього або наукового твору (чи його частини) під своїм іменем або псевдонімом. Суть плагіату — викрадення результату інтелектуальної праці [6].

У Закон України «Про авторське право і суміжні права» у ст. 50 зазначено, що «плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору».

Романова І.В. у своїй статті «Явище плагіату: історія та сьогодення» зазначає такі види класифікації плагіату [6]:

1) за обсягом недобросовісно запозиченого матеріалу:

- грубий (привласнення чужого твору або його частини, фрагментів);
- негрубий (привласнення незначного обсягу твору).

2) за ступенем прихованості запозичення:

- латентний – плагіат замаскований, коли використовуються цитати без зазначення у квадратних дужках посилання на автора та сторінку джерела; трансформація слів у цитаті, яка все-таки передає основний змістовий стрижень першоджерела; скорочення цитати; поділ великої цитати на окремі речення тощо;

- не латентний.

3) за сферою використання та застосування чужого результату інтелектуальної діяльності:

- освітньо-науковий;
- соціальний;
- професійний;
- нормативний плагіат.

Петренко В.С. пропонує таку класифікацію плагіату за формами [4]:

1) точне копіювання існуючого оприлюдненого об'єкту авторського, патентного права без належного оформлення запозичених з нього частин.

2) повтор ідейної основи твору – фабули, яка складає його цінність (ідея, сюжет, ідейний зміст, принцип і т.д.), тобто переказ своїми словами тексту іншого автора, суть якого полягає в заміні слів та знаків. Дана форма плагіату являється найважчою і найсуперечливішою оскільки у такому випадку надзвичайно складно довести факт копіювання.

3) оприлюднення об'єкту авторської роботи зміст якої утримує частину або весь матеріал іншого(их) авторів у мовній, лексичній, технологічній інтерпретації.

4) плагіат, який передбачає помилки у посиланнях; помилки у визначенні цитат; посилання на неіснуючі джерела; помилки у представлених інформаційних джерелах.

Однією з проблем плагіату в освіті, які стоїть на першому місці, є проблематика студентських творів і пошук плагіату у них. Також існують «списані» дисертації й інші форми наукового запозичення.

У Законі України «Про Вищу освіту» санкції за плагіат жорсткі: науковець позбавляється ступеня, його науковий консультант, опоненти та голова спеціалізованої ради – права брати участь у таких радах на 2 роки, а навчальний заклад – упродовж 2 років створювати такі ради. У ст. 69 цього ж закону зазначено, що академічний плагіат – це оприлюднення наукових результатів іншими особами, як результат власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання [1].

Більша частина студентів копіює чужу інтелектуальну власність і представляє її як свою власну. Основними причинами плагіату у студентських наукових дослідженнях є [2]:

- брак навичків пошуку інформації;
- проблеми оцінювання інтернет-джерел;
- переплутування плагіаторства та перефразування;
- недбале занотовування.

На стадії занотовування перефразований матеріал та цитати дуже легко сплутати, якщо робити це неухважно. До того ж, записавши неповну або неправильну бібліографічну інформацію, студент не зможе потім знайти джерело, з якого взято цитату, щоб переконатися, що він не вдається до плагіату.

Як зазначає Мрихіна О., у боротьбі проти плагіату потрібно проводити [3]:

- бесіди про явище плагіату, доповнювати їх прикладами;
- навчити студентів формулювати думки;
- зосереджувати увагу не лише на кінцевих результатах дослідження, а доцільно розділити роботу на частини і приділити більше уваги процесу дослідження;
- навчити як правильно цитувати першоджерела.

Також у пригоді стане і значна кількість комп'ютерних програм, що дають змогу перевірити текст. Це може бути російська програма EtxtАнтиплагіат www.antiplagiat.ru.

Таким чином, боротьба з плагіатом формує нову генерацію дослідників, які вміють критично і творчо мислити, долати стереотипи, що сприятиме розвитку науки і освіти в Україні.

1. Закон України «Про вищу освіту» : чинне законодавство станом на 04 серпня 2015 року : Офіц. Текст. – К. : Алерта, 2015. – 96 с.
2. Корягін М. В. Основи наукових досліджень : навч. посібник / М. В. Корягін, М. Ю. Чік. – К. : Алерта, 2014. – 622 с.
3. Мрихіна О. Плагіат у науці : причини виникнення та шляхи подолання : Електронний ресурс // Режим доступу: [<http://www.perspektyva.in.ua/plagiat-u-nautsi-prychyny-vunyknennya-ta-shlyahy-podolannya-2/>]
4. Петренко В. С. Поняття та види плагіату : Електронний ресурс // Режим доступу : [[file:///C:/Users/admin/Downloads/Chac_2013_14_27%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/Chac_2013_14_27%20(1).pdf)]
5. Романова І. В. Явище плагіату: історія та сьогодення : Електронний ресурс // Режим доступу : [<http://rda.if.ua/images/news/Files/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D1%96%D0%B0%D1%82.pdf>]
6. Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність економіко-правові аспекти [текст] навч. посіб. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук – К. «Центр учбової літератури», 2014. – 276 с.

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Ірина Гірник, магістрант спеціальності «Дошкільна освіта»
Мацук Людмила, к.п.н., доцент ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»,
Івано-Франківськ, Україна*

У статті окреслено основні етапи готовності майбутніх учителів початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів. Охарактеризовано, що на принципово інших вихідних положеннях, ніж традиційна освіта, ґрунтується особистісно орієнтована освіта, а також визначено, що є результатом особистісно орієнтованого навчання учнів початкових класів. Виокремлено труднощі, що виникають під час формування готовності майбутніх учителів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів на практичному рівні.

Ключові поняття: особистісно орієнтоване навчання, молодші школярі, вчителі початкової школи, особистісно орієнтована освіта, особистісно орієнтоване навчання, формування готовності до особистісно орієнтованого навчання.

THE READINESS OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO PERSONALITY FOCUSED TEACHING OF JUNIOR PUPILS

The article outlines the main stages of future elementary school teachers to personality focused teaching of junior pupils. It is characterized, that on fundamentally different starting positions than traditional education personality focused teaching is based, and also it is determined the result of personality oriented teaching of primary school pupils. The difficulties in the formation of future teachers' readiness to personality focused teaching of junior pupils on the practical level are determined.

Key words: personality focused teaching, junior pupils, teachers of primary school, personality-oriented education, personality-oriented teaching, forming of readiness to personality-oriented education.

На сучасному етапі розвитку національна система початкової освіти зазнає системних змін. Традиційна освітня модель, за якою працювала початкова школа в ХХ ст., поступається місцем особистісно орієнтованій моделі, що потребує нового соціального замовлення на вчителя, здатного до успішної професійної діяльності гуманістичного спрямування. Виникла необхідність переосмислення вітчизняного та світового досвіду, щодо розв'язання завдань підготовки вчителя початкових класів, зорієнтованого на дитину, спроможного забезпечити її розвиток як особистості, що здатна до самоактуалізації.

Сучасна особистісно орієнтована педагогіка має ввібрати такі здобутки своїх попередників у царині освітньої практики, до яких насамперед слід віднести: вальдорфську педагогіку, методіку М. Монтесорі, систему розвивального навчання, педагогічну технологію «створення ситуації успіху», тощо. Зокрема, під особистісно орієнтованим підходом будемо розуміти систему принципів – вихідних положень

педагогічної діяльності, основою яких є погляд на учня і на вчителя як на абсолютні педагогічні цінності [1, с.11].

Результатом особистісно орієнтованої освіти є особистість, здатна до самоактуалізації. У науковій літературі самоактуалізація (від лат. *actualis* – дійсний, справжній) трактується як прагнення людини до найповнішого вияву та розвитку своїх особистісних можливостей [3, с.94].

Зазначимо, що проблема формування готовності майбутнього вчителя до успішної професійної діяльності на засадах особистісно орієнтованої педагогіки стала предметом наукового вивчення українських і зарубіжних учених, починаючи з другої половини ХХ ст.

Зокрема, важливими для нас є результати наукових пошуків О. Пехоти, яка зробила спробу розкрити сутність процесу формування готовності майбутніх учителів до особистісно орієнтованого навчання учнів, виявити його особливості. Дослідниця ґрунтується на розумінні поняття «готовність майбутнього вчителя до реалізації особистісно орієнтованого навчання школярів» як складноструктурованого утворення, що забезпечує внутрішні умови для успішного формування професійної грамотності студента педагогічного університету щодо реалізації особистісно орієнтованого навчання [2, с.26].

Розглядаючи готовність вчителя початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів з позицій функціонально-особистісного підходу, трактуємо її як інтегративну якість особистості, що являє собою органічну єдність особистісних і функціональних компонентів та є умовою успішного особистісно орієнтованого навчання молодших школярів. До особистісних компонентів готовності віднісемо мотиваційну, інформаційну, процесуально-діяльнісну та рефлексивну складові, а як функціональні компоненти розглядаємо здатність вчителя початкових класів до здійснення конструктивної, організаційної, комунікативної та гностичної функцій особистісно орієнтованого навчання молодших школярів.

У працях, присвячених питанням підготовки майбутнього вчителя (А. Ліпенко, С. Селіванов, В. Сластьонін та ін.), зазначено, що при характеристиці цілеспрямованих педагогічних впливів на студентів вищих педагогічних навчальних закладів з метою забезпечення їхньої готовності до професійної діяльності маємо використовувати термін «формування готовності».

У контексті сказаного, окреслимо, що формування готовності майбутніх учителів початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів є цілеспрямований, спеціально організований процес їхнього становлення як суб'єктів професійної діяльності гуманістичного спрямування.

Водночас відзначимо труднощі, що виникають під час формування готовності майбутніх учителів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів на практичному рівні, а саме:

- низька мотивація навчання, що не зорієнтоване на особистісний розвиток;
- падіння інтересу до вивчення психолого-педагогічних дисциплін через змістовне перевантаження, дублювання матеріалу та відірваність його від практичних потреб школи;
- невідповідність технологій навчання існуючим вимогам до рівня професійної готовності майбутніх учителів;
- штучна самотність студента в існуючому професійно-освітньому просторі;
- відірваність форм, методів, прийомів навчання від особистості студента;
- недооцінювання ролі діалогу в процесі професійно-педагогічної підготовки;
- формальність спілкування викладачів і студентів [2, с.27].

Узагальнення вище сказаного дозволило дійти висновку про існування цілого комплексу суперечностей між інноваційними процесами гуманістичного спрямування, які відбуваються сьогодні в початковій школі і недостатнім рівнем теоретико-методологічної та практичної розробки проблеми формування готовності вчителів початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів.

Зокрема, це протиріччя між: новим соціальним замовленням на вчителя початкових класів, спроможного до успішної професійної діяльності в особистісно орієнтованій початковій школі, та невизначеністю педагогічних умов підготовки майбутніх освітян до реалізації ідей гуманістичної педагогіки; необхідністю формування мотиваційної, теоретико-методологічної, процесуально-діяльнісної та рефлексивної готовності майбутніх учителів початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів та нерозробленістю теоретичних і практичних основ зазначеного процесу; доцільністю підготовки майбутніх учителів початкових класів до особистісно орієнтованого навчання

молодших школярів на засадах персоналізованої освітньої парадигми й орієнтованою суб'єкт-об'єктною моделлю професійної освіти, за якою здійснюється навчання студентів у переважній більшості педагогічних ВНЗ.

Таким чином, розв'язання означених суперечностей, на нашу думку, є визначальним чинником успішності модернізації національної системи початкової освіти на гуманістичних засадах.

1. Ліщинська Л. Особистісно орієнтована спрямованість навчання – шлях до педагогічного успіху / Л. Ліщинська // Дивослово. – 2009. – № 12. – С. 11-12.
2. Пехота О. М. Особистісно орієнтована освіта і технології / О. М. Пехота // Наукові праці МФНаУКМА. Т. VII. – Миколаїв. – 2000. – С. 26-28.
3. Подмазін С. Особистісно-зорієнтована освіта. Особливий вид діяльності / С. І. Подмазін / Директор школи. Україна. – 2001. – № 3. – С. 93-95.

КУЛЬТУРА ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ

*Дзюк М. Б. 5 курс, факультет «Педагогічної освіти»
Мачинська Н. І. д.п.н., доцент*

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Головну увагу зосереджено на взаємозв'язку освіти і культури як необхідній передумові розвитку майбутнього покоління. Розкрито і проаналізовано сутність понять «освіта», «культура» та їхній вплив при підготовці майбутніх педагогів.

Ключові слова: освіта, культура, полікультурна освіта, підготовка майбутніх педагогів.

CULTURE AS AN IMPORTANT FACTOR TO ENSURE STABLE DEVELOPMENT OF EDUCATION

The main focus is on the relationship of education and culture as a necessary precondition of future generations. Exposed and analyzed the nature of the concepts of «education», «culture» and their influence in the preparation of future teachers.

Key words: education, culture, multicultural education, training future teachers.

Інтеграція національної системи освіти в загальноєвропейську здійснюється з урахуванням основних принципів державної освітньої політики в Україні: пріоритетність освіти, її демократизація, гуманізація та гуманітаризація, національна спрямованість, неперервність, багатокультурність і варіативність освіти, відкритість системи освіти та нероздільність навчання і виховання.

У педагогіці під освітою зазвичай розуміють процес і результат засвоєння знань, умінь і навичок, формування на цій основі наукового світогляду, моральних та інших якостей особистості, розвиток її творчих сил і здібностей або спеціально організовану систему зовнішніх умов, які створюються в суспільстві для розвитку людини [2].

Михайло Швед, аналізуючи поняття освіта, звертає увагу на працю Р. Пітерса «Етика і освіта», в якій він розглядає зміст поняття освіти з погляду індивідуального досягнення особистості. Він вважає, що освічена людина повинна володіти цілісним обсягом знань, або поняттєвою схемою, а не ізольованими вміннями і навичками; перебувати під впливом цих знань [5].

Як зазначає Ольга Свиридюк, освіта формує світогляд і впливає на систему цінностей підростаючих генерацій, відтворює моральні загальнокультурні пріоритети народу і держави, закладає підвалини розвитку суспільства. Таким чином, розвиток суспільства не можливий без урахування цінностей кожної етнічної групи, з яких воно складається. Сьогодні висуває перед освітою складне завдання підготовки вчителя до праці в умовах багатонаціонального й полікультурного середовища, формування умінь спілкуватися та співпрацювати з представниками різних національностей [4].

Поняття «культура» (лат. cultura – обробіток, плекання) – історично визначений ступінь розвитку суспільства і людини, вживається в усіх сферах людської діяльності: виробничій, політичній, педагогічній, художній, побутовій тощо і виражається в результатах матеріальної та духовної діяльності людей. Деякі вчені намагаються застосувати аксіологічний (ціннісний) підхід до тлумачення цього поняття. Суть його полягає в тому, що культурним вважається лише те, що сприяє прогресу, забезпечує виживання людства у природі, розвиток людини тощо [4].

Завдання освіти – спресувати, стиснути зосереджену в культурі інформацію, відібрати в ній головне, сутнісне, важливе, надати їй вигляду, придатного для швидкої та максимально повної міжлюдської трансляції, узгодити природно обмежені потенції конкретної особи та глобальний масив неперервно зростаючої культури з метою забезпечення, відтворення, підтримки і розвитку соціально-культурної форми життя [5].

Оскільки освіта є частиною культури, то повинна існувати потреба культури в освітній підсистемі. Культура – сукупний продукт творчих сил людства. Її розвиток цілком залежить від людської діяльності, яка, відповідно, формується шляхом інформаційно-культурного програмування. Отже, прогрес культури визначається тим, наскільки відтворюються творчі сили, що її породжують.

В. Вернадський, у листах про вищу освіту, звертає увагу на проблеми глобалізації освіти і три універсальні умови її розвитку: перша – розвиток знання і його наукова організація, друга – демократизація суспільного і державного життя, третя – поширення єдиної культури по всій земній кулі. Умову про поширення єдиної культури науковець уточнює тезою про доступність єдиної культури (насамперед на базі науки) для всіх країн і всіх народів, для усього людства. Він вважає, що саме наукове знання зумовлює єдність людської культури незалежно від історичного чи географічного місця і часу. «Научена культура» й «окультурена наука» повинні стати основою освіти, яка, відповідно, стане одним з інструментів розбудови «високої цивілізації» [5].

Потенціал полікультурної освіти, як зазначає О.Свиридюк, полягає, водночас, з розвитком особистої національної культури, у забезпеченні умов для сприйняття, розуміння й поцінування майбутніми вчителями своєрідності інших культур, виховання їх на засадах миру й поваги до інших індивідів та етносів, подолання ворожості до іноземців і викорінення існуючих культурних стереотипів. Враховуючи глибокі та динамічні зміни, що відбуваються у світі за останні десятиліття, світова педагогічна думка шукає відповідні шляхи розвитку освіти. Саме освіта має сприяти тому, щоб людина усвідомлювала свою освіту та культуру, адже сьогодні це особливо актуально, оскільки Україна є багатонаціональною державою, що розташована на межі європейської й азійської цивілізацій, а її регіони мають унікальні соціально-економічні й етнокультурні особливості [4].

Взаємозв'язок особи з культурою суспільства відбувається з окремими людьми, книгами, фільмами тощо, а не з культурою взагалі – такого єдиного суб'єкта культури просто не існує. У сім'ї, школі, на роботі, на відпочинку людина перебуває в оточенні інших людей, кожна з яких є носієм відповідних звичок і звичаїв, дотримується певних моральних норм, володіє певною інформацією. Контакт з усіма цими елементами культури розширює горизонти освіти особистості [1].

Навчаючи, розвиваючи і виховуючи дитину, вчитель завжди є посередником між суспільством і дитиною, носієм і виразником цінностей, які лежать в основі суспільного життя. Важливо пам'ятати, що кожний окремий вчитель може позитивно впливати на кожного окремого учня. Вчителі, які спроможні встановити взаєморозуміння з учнями, можуть значно покращити сучасне становище. Саме взаємозв'язок між учителем та учнем є одним з найважливіших чинників, що впливають на навчальні досягнення тих, хто навчається.

Основні завдання полікультурної освіти майбутнього вчителя можна окреслити як: оволодіння студентами знаннями про культурне розмаїття світу; формування уявлень про культурні відмінності як джерело суспільного прогресу та самовдосконалення; виховання поважного ставлення вихованця до рідної культури; стимулювання пізнавального інтересу до інших культур; розвиток знань, умінь і навичок міжкультурного спілкування [4].

Отже, результатом взаємозв'язку освіти та культури є виховання покоління, яке володіє загальнопланетарним мисленням, що характеризується здатністю людини розглядати себе не тільки як представника національної культури, який проживає в певній країні, але і як громадянина світу, який сприймає себе суб'єктом діалогу культур і усвідомлює свою роль та відповідальність у глобальних загальнолюдських процесах. Поліпшення якості та практичного спрямування освіти є інструментом, що забезпечує всебічний розвиток кожної особистості, активну участь у професійному, соціальному, культурному житті суспільства, ефективне спілкування з представниками інших культур на основі поваги, усвідомлення цінностей та неповторності розмаїття народів, створює передумови для інтегрування у світове співтовариство. Особливого значення в підготовці майбутнього педагога набуває магістратура. Саме магістратура робить європейську вищу освіту більш привабливою, прозорою і конкурентоспроможною в світі, дає змогу Європі в цілому і кожній країні окремо

розробляти і реалізовувати власні імпортно-експортні стратегії в боротьбі за інтелект, імідж, ресурси.

1. Абрамович С.Д. Культурологія: навч. посібн. С.Д. Абрамович, М.С. Тілло, М.Ю. Чікарькова – К.: Кондор, 2004. – с. 351
2. Галицька М.М. «Культура» та «освіта»: взаємозумовленість понять : Електронний ресурс // Режим доступу : [elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3244/contents]
3. Павицька С. Ю. Освіта в контексті формування віртуальної культури особистості : Електронний ресурс // Режим доступу: [www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_35_21.pdf]
4. Свиридюк О. Полікультурна підготовка майбутнього вчителя до роботи в загальноосвітніх закладах Канади : Електронний ресурс // Режим доступу: [irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe]
5. Швед М.. Освіта і культура, як суспільні явища : Електронний ресурс // Режим доступу: [www.lnu.edu.ua/Pedagogika/periodic/visnyk/18/01_shvedy.pdf]

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ОБДАРОВАНOSTІ УЧНІВ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Дімітрова Олена студентка 6 курсу Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Ярошук Л. Г., к.п.н., доцент

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Досліджено проблему підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи з обдарованими учнями. Проаналізовано стан досліджуваної проблеми в сучасній психолого-педагогічній літературі та практиці підготовки майбутнього фахівця. Виявлено недоліки професійної підготовки вчителя початкової школи до здійснення діяльності щодо розвитку обдарувань учнів. Визначено шляхи підвищення рівня готовності вчителів до роботи з обдарованою особистістю.

Ключові слова: вчитель початкової школи, обдарованість, обдаровані учні.

THE INTELLECTUAL DEVELOPMENT OF GIFTED STUDENTS IN THE TRAINING SYSTEM OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

The problem of future primary school teachers work with gifted students have been investigated. Analysis of the problem in contemporary psychological and educational literature and practical training of future specialists has been made. The flaws training identified in primary school teachers in the implementation of the activities for the development of gifted students. The ways of improving the teacher's level readiness to work with a talented person.

Key words: training, a school teacher, talent, gifted students.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства нагальним є залучення до процесів державотворення громадян, які здатні по-новому підійти до розв'язання важливих суспільних завдань. У зв'язку з цим виникає потреба у розвитку активних, творчих особистостей, що, у свою чергу, актуалізує проблему обдарованості. Раннє виявлення, навчання і виховання обдарованих дітей визначається одним із головних напрямів удосконалення системи освіти. У педагогічній теорії та практиці напрацьовано значну кількість досліджень, пов'язаних з ідентифікацією обдарованості, розроблено програми допомоги дітям щодо реалізації їх здібностей. Зазначена проблематика відображена у таких державних документах, як Закон України «Про позашкільну освіту» (2000 р.), Указ Президента України «Про державну підтримку обдарованої молоді», «Програма роботи з обдарованою молоддю на 2006–2010 рр.», метою яких є створення сприятливих умов для реалізації творчого потенціалу українського народу, пошуку, підтримки та стимулювання інтелектуально і творчо обдарованих дітей та молоді, самореалізації творчої особистості в сучасному освітньому просторі.

Інтелектуальний, художній та духовний потенціал обдарованої особистості, феномен обдарованості, проблеми, викликані наявністю певного обдарування, досліджували впродовж ХХ століття вчені, педагоги, психологи провідних країн світу: Б. Блум, Д. Векслер, Дж. Гілфорд, Дж. Рензулі, Дж. Рамен, С. Ріс, Л. Сміт, Л. Терман, (США); А. Біне, Р. Мейлі (Франція); К. Хеллер, В. Штерн (Німеччина); Ю. Бабаєва, С. Дерябо, В. Лебедева, Н. Лейтес, О. Матюшкін, В. Орлов, В. Панов, Б. Теплов, М. Холодна, В. Шадріков, В. Юркевич, Є. Яковлева, В. Ясвін (Російська Федерація); О. Антонова, В. Моляко, О. Музика, О. Кульчицька (Україна).

У цілому проблема обдарованості набула статусу державно важливої в більшості країн, що призвело до формування соціального запиту її дослідження, зокрема, виникла гостра необхідність у спеціальній підготовці вчителя початкової школи до розвитку обдарованості учнів.

Серед виокремлених дослідниками видів обдарованості особливе місце належить інтелектуальній, яка визначає здатність дитини до оволодіння знаннями у процесі навчання. Для неї характерні стійка пізнавальна потреба, дослідницька активність у виконанні будь-яких завдань, спроможність до аналізу і прогнозу.

Н. М. Завгородня вважає, що інтелектуальні (розумові) здібності – здатність ефективно виконувати інтелектуальну роботу, яка потребує тривалої пізнавальної напруги. Це потребує інтенсивної уваги до об'єктів спостереження, запам'ятовування, аналізу і синтезу, узагальнення тощо. Розвиток здібностей у контексті організації розумової діяльності означає виконання різних видів праці з дотриманням умов, що можуть забезпечити максимальну її продуктивність при найменшій затраті енергії [3, с. 9].

В. І. Доротюк зазначає, що інтелектуальні здібності є тими глобальними психічними утвореннями, якими визначаються адаптаційні можливості людини та інтелектуальний напрям її діяльності. Так, загальні інтелектуальні здібності, на її думку, виявляються у можливості людини швидко засвоювати нові знання і ефективно використовувати їх у своїй практичній діяльності. Досягнення людини визначаються системою одержаних знань, що в кінцевому результаті, засвідчує високий рівень професійної діяльності [2, с. 8].

До характерних особливостей прояву інтелектуальних здібностей у шкільному віці за методикою Хаана і Кафа [5, с. 14] належать: здатність учня швидко і легко й засвоювати нові знання; уміння логічно міркувати; швидко встановлювати зв'язок між подіями, причиною і наслідком; здатність вирішувати складні задачі, що потребують розумових зусиль; швидко запам'ятовувати прочитане або почуте; раціонально витратити час на повторення того, що потрібно запам'ятати; здатність використовувати знання у практичних повсякденних ситуаціях; наявність почуття здорового глузду; висока ерудованість; значний запас слів; здатність вільно висловлюватися; оригінально мислити і пропонувати нестандартні рішення; любов до читання нових книг, особливо тих, якими користуються старші діти та дорослі; випереджальний розвиток у навчанні; схильність до формулювання великої кількості запитань; спостережливість; здатність ефективно сприймати інформацію, швидко реагувати на все нове [5, с. 14].

Основні прояви інтелектуальної обдарованості, на думку більшості зарубіжних і вітчизняних дослідників, можуть бути представлені на трьох рівнях, які характеризують різні аспекти роботи інтелекту:

а) інтелектуальних здібностей (проявляються у показниках інтелектуальної продуктивності, індивідуальної своєрідності інтелектуальної діяльності та креативності);

б) інтелектуального контролю (у вигляді метакогнітивних здібностей, пов'язаних із усвідомленням власних інтелектуальних якостей та із сформованістю регулятивних процесів);

в) інтелектуальних критеріїв (у вигляді інтелектуальних інтенцій суб'єкта) [6].

Отже інтелектуальна обдарованість являє собою високий рівень розвитку інтелектуальних здібностей, що дозволяє учневі швидко оволодівати поняттями, легко запам'ятовувати та зберігати інформацію, встигати у багатьох галузях знань. Свого розвитку інтелектуальні здібності набувають у процесі навчання.

Проблема діагностики та розвитку інтелектуальної обдарованості учнів у сучасній вітчизняній науці розроблена на достатньому рівні. Проте, у реалізації навчання інтелектуально обдарованих дітей, зокрема учнів початкової ланки освіти, все відчутніше проявляються недоліки професійної підготовки вчителя до здійснення відповідної діяльності. Нерідко нестандартна, обдарована дитина викликає у педагога негативне ставлення у контексті усвідомлення потреби у специфічній і складній роботі за умови дефіциту відповідних знань щодо її організації. У процесі розв'язання зазначеної проблеми виникає ряд суперечностей між: соціальною потребою у вчителях, здатних формувати всебічно розвинену особистість учня, та відсутністю цілеспрямованої підготовки до відповідної діяльності; необхідністю виховувати педагогічні кадри, спроможні виявляти і розвивати здібності та обдарування дитини і недостатньою розробленістю комплексу теоретичних і методичних засад забезпечення такої підготовки.

Робота вчителя з обдарованими дітьми, що включає первинну ідентифікацію, вибір форм навчання, розробку навчальних програм, їх оцінку і індивідуалізацію – це складний, динамічний, безперервний процес. Він вимагає від майбутніх педагогів

початкової школи насамперед якісних знань у галузі психології та педагогіки обдарованості.

Отже, основним завданням сучасних загальноосвітніх навчальних закладів є створення умов для розвитку обдарованості.

1. У навчанні обдарованих дітей мають переважати інтерактивні методи.
2. Обдарованим дітям необхідний високий ступінь свободи у виборі видів занять не лише в школі, а й поза нею.
3. Якість педагогічних кадрів, тобто професійна підготовка вчителя, має відповідати потребам обдарованої дитини [4, с. 3]

Учитель, що працює з обдарованими дітьми, має розумітися на особливостях психології обдарованих дітей, відчувати їхні потреби і інтереси, мати високий рівень інтелектуального розвитку, бути ерудованим, прагнути до самовдосконалення. Усе це актуалізує проблему підготовки вчителя до роботи з обдарованими учнями.

1. Антонова О. Є. Обдарованість : досвід історичного та порівняльного аналізу : монографія / О. Є. Антонова. – Житомир : Житомир. держ. ун-т, 2005. – 456 с.
2. Доротюк В. І. Діагностика індивідуальних відмінностей учнів загальноосвітньої школи при комплектуванні профільних класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 „Педагогічна та вікова психологія” / В. І. Доротюк. – Київ, 2001. – 17 с.
3. Завгородня Н. М. Педагогічні умови соціалізації обдарованих учнів у навчально-виховному середовищі загальноосвітнього навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 „Соціальна педагогіка” / Н. М. Завгородня. – Київ, 2006. – 22 с.
4. Зоц В. Обдаровані діти / В. Зоц // Завуч. – 2003. – № 17–18. – С. 3.
5. Стрельников В. Методики оцінювання інтелекту та критерії творчої особистості / В. Стрельников // Психологічна підтримка творчості учня / [упоряд. О. Главник, В. Зоц]. – К. : Редакції загальнопедагогічних газет, 2003. – 128 с.
6. Холодная М. А. Психологические механизмы интеллектуальной одарённости / М. А. Холодная // Вопросы психологии. – 1993. – № 1. – С. 32–39.

REGULATIONS ON DEVELOPMENT OF TEACHING AND METHODOLOGICAL COMPLEX OF A DISCIPLINE (TMCD) FOR THE FUTURE TEACHERS OF ELEMENTARY SCHOOL

Sabina Yermagambetova

*Казахский Национальный педагогический университет им. Абая,
Алматы, Казахстан*

Teaching and methodological complex of a discipline (TMCD) is a structural unit of educational program or educational path of student's teaching, based on appropriate obligatory educational standard and qualifying characteristic of aspecialist.

Key words Teaching, methodological complex, TMCD, elementary school THE CONTENT OF THE TEACHING AND METHODOLOGICAL COMPLEX OF A DISCIPLINE

The complex of teaching and methodological materials of a discipline has the following structure:

- Model teaching program (on obligatory components of the curriculum) or the program on elective disciplines (developed by teachers, approved by academic and methodological council of the institute);
- Working program on discipline;
- Working program on discipline (Syllabus);
- Lecture complex (themes of lectures);
- Plans of seminar, practical classes, laboratory works;
- Methodological development of IWS and IWS;
- Materials for holding the current, intermediate and final control;
- Maps of providing teaching & methodological and technical support of a discipline;
- Set of demonstrative and auxiliary material;
- Methodological instructions for implementation of course papers, control and other types of written works.

METHODOLOGICAL DEVELOPMENT OF LECTURES

The lecture is a leading, determinant element in the learning process. The need to find new methods and ways to transfer knowledge to students is due to the introduction of credit system, providing a reduction in number of hours of the lectures. Therefore, the approach to learning

changes inevitably. A teacher faced with the task of "placement" of theoretical material in a shorter period. At the same time, the quantitative growth of the students' knowledge must be accompanied by a qualitative component. This requires the intensification of educational process by using simultaneously activating means, forms and methods of teaching, in other words a comprehensive approach to lecturing.

Under these conditions, along with traditional forms of lectures (explanatory and illustrative) become particularly relevant issue-oriented lectures on topics where it is possible and necessary. Problematic nature of lectures should *include activation of cognitive mental activity of students* in the classroom. It should be based on interactive teaching methods. You can use the identification of problematic issues of the topic, creating problematic situations, consideration and decision of situational problems, consideration of different points of view on debatable issues, and others. As well as intensifying forms of reading lectures can be used interactive methods of their implementation, such as: *group mosaic, short reports, network, equipment for structures making, structuring lessons, group competition, stimulating mental activity, discussion, error detection, and others.*

The effectiveness of the lecture content will largely depend on the form of its presentation. Lecturing on the text reduces the perception of the audience of its content. Lecture should be aimed at dialogue rather than monologue, contain a form of communication and presenting the material. Thus, the intensification of lectures requires the use of all available tools and techniques to activate and manage mental activity of students - interactive teaching methods, the use of visual aids, films, complex TCO and others.

In TMCD, lecture materials presented in form of terms on covered theme including foregoing regulations on lecture development.

METHODOLOGICAL DEVELOPMENT OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS UNDER THE GUIDANCE OF A TEACHER (IWST)

Independent work of students can be divided into two forms, it is - independent work of students under the guidance of a teacher (IWST Office Hours), in other words it is an independent work of students during classroom training sessions and independent work of students (IWS) in extracurricular time.

Independent work of students under the guidance of the teacher should be carried out in the classroom on a schedule.

In the planning and organization of independent work of students in the first place emphasis on homework, i.e. extracurricular work. Student at home must run some tasks for the upcoming lecture acquainted with the theme lectures or take notes of its main points, or a glossary, etc.

In the syllabus must lead a detailed guide on how to be prepared and behave students in a lecture.

Independent work of students under the guidance of the teacher can also be carried out in seminars, workshops, labs, or the so-called Office Hours. It should serve the purpose of securing the students' knowledge. It is desirable (even if the credit system of education - required) to conduct ongoing monitoring of the learning process. Accordingly, said on Office Hours necessarily complete visiting students. They cannot go to the most gifted students. This does not mean that they are exempt from the job and work in the classroom. On the contrary, they can get from the teacher difficult, complex or voluminous jobs and do them yourself at home or in the library. On the other hand, they may act as assistants (assistants) teacher during the training sessions.

IWST may also provide consulting students by a teacher hesitating in material mastering. *IWST tasks can be very different: oral responses, protection of essays, exercises, problem solving, the games, writing a mission, glossary preparation of the review on the topic, the decision of situational problems, writing individual, group projects, error detection, and others.* In this case, preference should be given not to passive and active forms of organization of IWST. IWST should not turn into additional lecture or seminars.

Technique and form of the IWST should be based on interactive hands-on activities aimed at assimilation and memorability of the material. It is important to identify precisely those tasks, forms and methods of teaching, which develop students' specific skills.

It is also necessary to identify the target orientation of different task types of activities: *lectures, seminars, and students' independent work.*

If the teacher at the lecture reinforces the theoretical position with the various calculations, it allows you to link the issue at the practice, fix it, to generate interest on the part of students, to maintain their attention. Application of problems and exercises in seminars reveals knowledge of most students actively involved in their work. In addition, to monitor the digestibility of the material. In the homework (extracurricular students' independent work), you can include tasks and

exercises that require different calculations, more time for their implementation and deepen or extend the knowledge that had been given to the lectures, seminars. Solving tasks and exercises can be assignments for intermediate control.

In order to facilitate the work on the formation of the section teaching and methodological complex of a discipline "Methodological development of IWS and IWST" perhaps a reference to the relevant material in the Syllabus of the discipline (in this case, the exact coordinates of the material), you can use the newly compiled table. However, this section should not confine to the indication of the material that designed for self-study - a task Syllabus. It must contain a description of abilities, skills acquired by students, target setting or orientation tasks, etc.

FORMS OF CONTROL OF STUDENTS' KNOWLEDGE

Monitoring of students' progress on a particular discipline takes the form of current, intermediate and final control.

Dates of intermediate control and their number are determined for each discipline by working curriculum and coordinates by a teacher.

Each intermediate control should be evaluated by a teacher. The number of points determined by the Rules of the credit program.

Intermediate control should be carried out at the end of the study of the separate themes or of the individual modules. Proportionality must be observed when determining the number of topics within the discipline to be discussed at intermediate control.

A teacher determines the form of carrying out the intermediate control.

The following forms of holding the intermediate control: Oral inquiry; written inquiry; oral colloquium; written colloquium; Test tasks.

The best option for intermediate control is a complex task that allows finding out how well the student operates the terminology, able to express their views on certain key issues of concern, or may make a comparative analysis of the various indicators of situations, solve problems, and others. In this case, the teacher must calculate the actual time for this type of task. If the intermediate control takes the form of oral inquiry, it is advisable to bring a list of questions. Written survey may be conducted in the form of control work on options. Landmark control in the form of a colloquium might suggest a poll and the solution of the problem or work on the case. The test form of the intermediate control involves the development of a teacher of tests. *It is desirable that their number does not exceed 30 tasks per intermediate control.* Terms, numbers, points should be brought to the attention of students in the Syllabus. If a teacher makes a decision - to hold intermediate control in the form of complex tasks, they must be described in TMCD for teachers and Syllabus.

Monitoring of students' knowledge should be carried out in each discipline during the semester at lectures, seminars and independent work of students under the guidance of a teacher. Form of holding, evaluation points established by a teacher who brought to the attention of students in the Syllabus. The form is various: oral interviews, presentations, written work, problem solving, exercises, writing essays and protection, situational dialogues, essay writing, compiling crosswords, analytical reports, homework, quizzes, terminology dictations, glossary and other writing. The maximum score for current and intermediate control should not exceed 60 percent of the rating points for the discipline.

Intermediate control provides the examination. The examination shall be oral, written, test or combined form. In methodological complex for teachers and syllabus is included a list of control questions to prepare for the exam that are more generalized than the exam. Exam tasks should cover all the material studied. Their number should be less than 25, three questions each. The wording of the examination questions is more detailed than the test questions to prepare for the exam. They are not included in the syllabus exam questions.

If the exam is scheduled for a test form, it is necessary to develop a bank of test questions for the examinee discipline. The volume of the bank of test questions in the discipline, depending on the number of credits and specific content, can reach 300-600 questions for 1-3 credit.

There are several ways of test task composition: tasks, related to assimilation of basic notions and terms of a discipline; tasks, related to remembering dates of specific events and names of certain people; tasks, including solving of small exercises; tasks, providing creative work of students, contributing to thinking activity development, and etc.

In the bank, it is appropriate to include all methods of preparation of test questions, maintaining proportionality in quantitative terms.

Concerning the tasks wording and the responses it is necessary to maintain the following requirements: crisp and clear wording of questions; lack of too long questions and answers; questions must be only in closed questions; each question should have five answer choices, one of which is correct or perhaps a combination of several correct answers in one of the answers.

Test tasks must be developed according to all the material of classes.

A MAP OF THE TEACHING AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF A DISCIPLINE

Organization of independent work of students in the learning process is of particular importance, teachers need to monitor the training and methodological support of literature supervised disciplines. For this there is composed a map of teaching methods of discipline, which is available in the library of the university. If there is a need to acquire a certain literature, the university management decides.

Map is prepared for lectures, seminars, and practical or laboratory classes. It contains: the theme of the lecture (seminary, labs), purpose, objectives, guidelines, and as may be supplemented by a list of used demo material (slides, videos, charts, spreadsheets, presentations, handouts, etc.).

Map of teaching and methodological support of disciplines can be issued in the form: type of lesson (lecture, seminar...); number of hours; name of the theme; goal, objectives of the lesson; used demonstrational material; basic and additional literature on theme; methodological instructions, recommendations: a) on IWST on this theme; b) on IWS on this theme;

THE ORDER OF DEVELOPMENT, AGREEMENT AND APPROVAL OF TMCD

TMCD developed by one teacher or by a team of leading teachers on this discipline. Leading teacher is determined and defined according to results of an application contest for being included in the catalog of disciplines.

Working program on discipline included in TMCD, must correspond to SES of specialty.

Syllabus on this discipline must be developed in one copy.

Teaching and methodological materials, included in TMCD structure, depending on type and purpose must go through certain stages of discussion and approval.

RESPONSIBILITY

TMCD kept at the chair, for its safety is in charge of chair's assistant. The chair's teacher issues it. Students use the main components of TMCD – “Working teaching program for students (Syllabus)”, which is at the chair, electronic reading room. Note: in this Regulation are no sections concerning the work program of discipline (Syllabus), instructions for performing course papers, graduation works, and others. They developed in special Regulations

1. Law of the Republic of Kazakhstan "On Education" dated July 27, 2007, № 319-111;
2. SES RK education system of the Republic of Kazakhstan. Educational and professional programs. The main provisions. SES RK 5.03.007-2006
3. Model rules of the current control of progress, intermediate and final assessment of students in higher educational institutions. Approved in 18.03.2008.
4. KOSTANAY STATE PEDAGOGICAL INSTITUTE. K. M. Baymyrzayev. Guidelines for the development of TMCD – Kostanay 2013
5. Pros and cons of testing <http://www.chertezhi.ru/protex/proektirovanie/22-pljusy-i-minusy-tjesto>

МЕТОД ПРОЕКТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

*Задорожня А. 6 курс Інститут психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Щербакова Н. М. к.п.н., доцент
Бердянський державний педагогічний університет
м. Бердянськ, Україна*

У тезах аналізується проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до їх фахової діяльності, обґрунтовується правомірність розуміння підготовки як процесу професійного становлення майбутнього спеціаліста, як мети і результату діяльності вищого навчального закладу. У цьому контексті професійна освіта розглядається як процес, кінцевою метою якого є формування готовності до професійної діяльності. Автор наголошує на важливості активізації процесу навчання студентів шляхом використання інноваційних методів навчання. Особлива увага акцентується на розкритті сутності методу проектів та розкривається етапи його використання.

Ключові слова: майбутній учитель початкової школи, метод проектів, професійна підготовка педагога.

THE PROJECT METHOD IN VOCATIONAL TRAINING FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS

The thesis examines the problem of professional training of future elementary school teachers to their professional activities, substantiates the legitimacy of understanding training as a process of professional formation of a future specialist as the purpose and result of the activities of higher education institutions. In this context, vocational education is regarded as a process whose ultimate

goal is the formation of readiness to professional activity. The author emphasizes the importance of intensifying the teaching students process by using innovative teaching methods. Special attention is focused on the essence of the project method discovery and reveals the stages of its use.

Key words: future teacher of elementary school, project method, vocational training of the teacher.

Проблемі підготовки майбутніх фахівців присвячено фундаментальні дослідження українських учених (Н. Бібік, О. Бондар, І. Зязюна, Л. Коваль, А. Крамаренко, Н. Ничкало, О. Савченко, С. Сисоєвої та інші), у яких акцентується увага на необхідності забезпечення готовності педагогічних кадрів вищого рівня якості, спроможних оптимально адаптуватися до швидкоплинних змін у змісті професійної діяльності, здатних до пошуку, аналізу і синтезу інформації з різних джерел, проведення досліджень на відповідному рівні, здатних учитися упродовж усього життя.

Фундамент професіоналізму вчителя початкової школи закладається саме під час навчання у педагогічному навчальному закладі. Якість підготовки майбутнього педагога залежить від рівня його активності в навчально-пізнавальній діяльності та прагнення до максимально повного розкриття і реалізації власного внутрішнього потенціалу в професії (А. Будас, Л. Ващенко, Т. Демиденко, О. Комар, О. Суховірський, І. Чорней, О. Шапран та інші). Одним з напрямів формування загальних та фахових компетентностей необхідних майбутньому вчителю є використання в педагогічному процесі вищої школи інноваційних методів навчання, зокрема методу проектів.

Використання методу проектів було розроблено у 20-х рр. ХХ ст. американським педагогом В. Кілпатріком як практична реалізація концепції інструменталізму. Філософське обґрунтування цього методу зробив Дж. Дьюї (1859–1952 рр.) – американський філософ-прагматик, психолог і педагог, якого вважають основоположником методу проектів [3].

На думку В. Кілпатріка, метод проектів збагачує людину позитивним досвідом, тому результати роботи забезпечують подальший успіх як у навчальному закладі, так і в житті. Організація та здійснення навчання за методом проектів розглядається також у наукових працях В. Беспалька Р. Гуревича, Є. Коллінгса, Л. Левіна, Є. Павлютенкова, Д. Пітта, Г. Селевка, С. Шацького та інших.

Науковці трактують поняття «проект» по-різному: Г. Ващенко, О. Пометун, Г. Сиротенко, Є. Полат, Н. Виноградова, Н. Лавриненко, Н. Пахомова, І. Єрмаков, Н. Браташ, Н. Голуб розглядають його як *навчальний метод*; О. Когут О. Кучерук, Т. Донченко, О. Дороніна, Л. Василенко, Т. Ковальова - як технологію; Л. Варзацька, Є. Євдокімова, І. Єрмаков - як діяльність: пошукову, цілісну, проектну.

У нашому дослідженні проект розглядається як метод у системі професійної підготовки. При цьому ми виходили з того, що використання проектів передбачає досконале вивчення студентами певної проблеми або самостійно, або в результаті колективної співпраці один з одним та під керівництвом викладача. Метод проектів дозволяє збільшити кількість практичних та навчально-дослідних завдань на лекційних, семінарських та лабораторних заняттях. Це дозволяє гармонізувати співвідношення аудиторного навчання під керівництвом викладача та вдосконалювати самостійну роботу студентів, щоб розвинути в них гнучкість мислення, адаптованість до будь-яких ситуацій, ініціативність, самостійність у прийнятті рішень, уміння працювати в колективі, здійснювати творчий підхід до розв'язання проблем практичної діяльності. Активне, доцільне та правильне використання окресленого методу, забезпечує розвиток творчого потенціалу студентів, сприяє їх самореалізації, самовдосконаленню, творчому пошуку та зростанню.

Підготовка проектів реалізується за чітким алгоритмом і складається з чотирьох етапів: підготовчого, виконавчого, презентаційного й підсумкового. Підготовчий етап проекту включає формулювання теми, систематизацію та виділення головної інформації. На даному етапі студенти обговорюють завдання, виявляють проблеми, висувають пропозиції щодо розв'язання завдання, розподіляють ролі та визначають джерело інформації. Завершення підготовчого етапу передбачає обговорення в малих групах плану проектної роботи, формулювання мети та визначення кінцевого продукту проекту.

На виконавчому етапі студенти готуються до виконання проекту, а саме: обговорюють етапи презентації результатів, обирають оптимальний шлях до реалізації проекту, працюють з інформацією, проводять дослідження, синтезують та аналізують ідеї, оформлюють проект. На цьому етапі майбутні фахівці також навчаються викладати одержану інформацію в графіках, схемах і таблицях. Крім того, виконавчий етап передбачає

поточні усні звіти студентів про план виконання проекту й заповнення ними звітних форм [1].

Презентаційний етап передбачає підготовку студентів до виступу. У процесі підготовки відбувається остаточне оформлення проектів (створення мультимедійних презентацій в програмі Power Point, відео в цифровому варіанті тощо), після чого здійснюється презентація проектів.

На підсумковому етапі є здійснюється аналіз та оцінювання проектів. Студенти обговорюють результати проектної діяльності в малій групі та дають оцінку проекту в цілому, а також оцінюють роботу кожного студента. На даному етапі передбачається написання письмових звітів із проектної роботи. Викладач аналізує одержану інформацію та використовує її для загального оцінювання роботи студентів.

Метод проектів розвиває у студентів пошуково-дослідницькі, технологічні й інформаційні компетенції, креативність, стимулює інтелектуальну активність, розвиває комунікативні вміння, допомагає встановлювати міжпредметні зв'язки, допомагає оволодіти навичками роботи в групі.

Використання проектів надає можливість організувати активну діяльність студентів з елементами наукового пошуку, забезпечує вироблення вміння застосовувати отримані дані в подальшій педагогічній діяльності, сприяє формуванню професіоналізму майбутніх учителів початкових класів. Студенти на основі активної діяльності навчаються моделювати навчальний процес, розвивати власну творчість та педагогічні здібності. Як зазначають науковці метод проектів забезпечує використання творчого потенціалу студентів: виникнення, обґрунтування, осмислення і прийняття ідеї, технологічна розробка та її практичне вирішення. А відтак, залучення майбутнього вчителя до підготовки та реалізації проекту є важливим, тому що така діяльність найбільше інтегрує, структурує, розвиває особистість.

Таким чином, аналіз наукових праць та практична апробація проектів дає можливість дійти висновків, що метод проектів – важлива складова педагогічного процесу вищого навчального закладу, яка сприяє розвитку творчих здібностей студентів, професійних навичок, самостійності в здобутті знань; активізує інтелектуальну та емоційну складову особистості, розвиває цілеспрямованість та наполегливість, дослідницькі вміння; наближає до реальних умов майбутньої професійної діяльності, розширює інформаційний простір та адаптує до соціуму.

1. Арванітопуло Е. Г. Педагогічні основи використання проектної методики у навчанні іноземних мов / Е.Г. Арванітопуло // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. праць. - Вип. 13. - К. : КДПУ, 2000. - С. 21–23.
2. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку сучасної початкової освіти: технологічний підхід : монографія / Людмила Вікторівна Коваль. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. – 330 с.
3. Олькерс Ю. История и польза метода проектов / Ю. Олькерс // Метод проектов. Серия "Современные технологии университетского образования"; вып. 2 / БГУ. – Мн. : РИВШ БГУ, 2003. – С. 16–38.

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ ВИМОГА СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Вікторія Запотічна, Уляна Макарчук, студенти 2-го курсу, напрям підготовки "Дошкільна освіта"

Катерина Балаєва, к.п.н., асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти факультету педагогіки, психології та соціальної роботи

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м.Чернівці, Україна

У статті проаналізовано поняття академічна мобільність; подано її види та форми; сформульовано загальні положення організації роботи з підготовки конкурентоспроможних спеціалістів; представлено досвід академічної мобільності українських студентів.

Ключові слова: академічна мобільність, єдиний освітній простір, мобільність.

UKRAINIAN STUDENTS' ACADEMIC MOBILITY – REQUIREMENTS OF MODERN EDUCATIONAL SPACE

The article analyzes the concept of academic mobility, given its types and forms. The general position of the preparation of competitive specialists. The experience of academic mobility Ukrainian students.

Key words: academic mobility, single educational area, mobility.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Модернізація освіти в Україні в річичі світових тенденцій глобалізації й інтеграції та зміни світоглядної парадигми вимагають висококваліфікованого, конкурентоспроможного педагога, який вміє швидко і ефективно адаптуватися до нових умов професійно-педагогічного середовища, вміє проектувати і реалізовувати на практиці освітні ситуації

нового типу, аналізувати постійно мінливі освітні тенденції і відповідно з ними здійснювати самоосвіту, саморозвиток, самопроєктування. Задоволення означених освітніх завдань пов'язуємо з посиленням академічної мобільності вчених, студентів, викладачів, яка дозволяє не лише підвищити якість надання освітньої послуги, а й впливає на розвиток конкурентних відносин як на рівні окремих викладачів, так і на рівні вищих навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання порушеної проблеми. Вивчення цього своєрідного і до кінця не сформованого соціально-педагогічного явища стало предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних учених. Так, Г. Лаурейс, Х. Ріддер-Сімоенс у своїх наукових працях досліджують проблему періодизації академічної мобільності; С. Маргінсон, Дж. Найт, У. Тайхлер вивчають тенденції та перспективи розвитку академічної мобільності в різних регіонах світу; С. Вінсент-Ланкрін, Ф. Мюхе, аналізують мотивацію суб'єктів організації студентської мобільності та стратегії переміщення іноземних студентів до ВНЗ іншої країни.

Метою нашої статті є спроба дослідити особливості академічної мобільності в Україні, розкрити загальні підходи до підготовки спеціалістів, готових до творчої праці, професійного розвитку та самовдосконалення, освоєння та впровадження нових технологій, швидкого реагування на динамічні зміни в умовах роботи, ефективної організації власної діяльності тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням одержаних наукових результатів. Академічна студентська мобільність є пріоритетним напрямком розвитку вищої освіти. Обґрунтування особливостей формування академічної мобільності студентів ВНЗ потребує уточнення сутності базових понять у контексті наукового пошуку (теоретичний аспект) та визначення загальних підходів до підготовки спеціалістів, які готові до академічної мобільності (практичний аспект).

Термін «мобільність» походить від латинського (*mobilis*), що означає рухливість; здатність до швидкого пересування або дії; зміни стану чи положення [3].

З педагогічної точки зору «мобільність» розглядається, як система заходів, що забезпечують право учасників навчально-виховного процесу до навчання, стажування, проведення досліджень, або будь-які інші наукові заходи у зарубіжних вищих закладах для підвищення кваліфікації або набуття досвіду [6].

Під академічною мобільністю розуміють обмежений у часі період навчання студента в країні, громадянином якої він не є. При цьому, мається на увазі повернення студента в свою країну по завершенні навчання за кордоном. У цьому випадку термін «академічна мобільність» не відображає процесу міграції з однієї країни в іншу [2].

За місцем реалізації права на академічну мобільність вона поділяється на: внутрішню та міжнародну.

Основними видами академічної мобільності є: ступенева та кредитна.

Відповідно до проекту Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність формами академічної мобільності для учасників освітнього процесу, що здобувають освітні ступені молодшого бакалавра, бакалавра, магістра та доктора філософії у вітчизняних вищих навчальних закладах, є: навчання за програмами академічної мобільності; мовне стажування; наукове стажування [5].

Теоретичний аналіз базових понять дозволяє дійти висновку, що в поняття «академічна мобільність» розглядається як комплексна діяльність, що передбачає не лише самовдосконалення шляхом набуття нових знань й умінь у західних університетах, а й трансформацію отриманого досвіду у навчальний процес навчального закладу, аналізуючи його, обираючи найбільш ефективні компоненти та шляхи вдосконалення освіти, адаптуючи їх до реалій українського простору. Означене вказує на те, що перед вищою освітою України стоїть завдання підготовки спеціалістів, готових до академічної мобільності.

В контексті означеного кафедрою педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: *налагоджено* співробітництво з Сучавським університетом імені Штефана чел Маре в межах якого, зокрема, студенти напряму підготовки «Дошкільна освіта» Вікторія Запотічна, Уляна Макарчук півроку навчалися у Поморській Академії (м. Слупськ, Польща) та *введено* у навчальний процес вибірково навчальну дисципліну «Академічна мобільність викладача ВНЗ».

Зокрема, викладачами кафедри введено у навчально-виховний процес навчальну дисципліну «Академічна мобільність викладача ВНЗ», зміст якого включає 12 аудиторних занять. Наведемо орієнтовну тематику занять: «Сутність, види та суб'єкти академічної мобільності», «Академічна мобільність викладача ВНЗ в Україні», «Структура академічної мобільності викладача ВНЗ», «Особистісно- і професійно-мобільні якості особистості. Етика та психологія ділового спілкування професіонала», «Психологічні регулятори особистості: сприйняття, воля, мотиви, темперамент. Властивості людини та їх прояви в поведінці, діяльності та спілкуванні», «Секрети академічно-

мобільного викладача ВНЗ», змістове наповнення яких забезпечує формування й розвиток ключових компетентностей як основи академічної мобільності майбутніх викладачів ВНЗ.

Розвитку мотиваційного компоненту готовності до академічної мобільності забезпечили шляхом ознайомлення із особливостями та специфікою навчально-виховного процесу в Польщі. Означений досвід дозволив студентам виявити, що однією з якісних ознак навчання в Академії є високий рівень професійної компетентності польських педагогів, їх досконала обізнаність у предметі та вміння доступно доносити інформацію до студента. Упродовж перебування в Польщі В. Запотічна, У. Макарчук мали можливість перебувати на заняттях з таких дисциплін: історія виховання (*historia wychowania*), соціальна психологія (*psychologia społeczna*), психологія розвитку (*psychologia rozwojowa*), реабілітаційна педагогіка (*pedagogika resocjalizacyjna*), загальна соціологія (*sociologia ogólna*), ФЕМУ (*edukacja przedszkolna z metodyka*), польська мова (*język polski*). Заняття відзначилися своєю різноманітністю та цікавістю. Слід відзначити, що студентами виокремлено ряд відмінностей у діяльності вищих педагогічних навчальних закладів України та Республіки Польща, серед яких:

- календарна дата початку і закінчення навчального року. В Республіці Польща навчальний рік розпочинається у жовтні та закінчується у червні наступного року;
- необхідна вимога – вивчення студентами двох іноземних мов – обов'язкової (англійська мова) та за вибором (російська, німецька, французька, іспанська, італійська) [1];
- тривалість пар у Республіці Польщі складає 45 хв. Всі аудиторії облаштовані новітньою технікою, зокрема мультимедійною дошкою [4];
- особливості перездачі, а саме в Республіці Польща, якщо студент не склав сесію, він має можливість повторно перездати екзамен на додатковій сесії, яка є платною та дозволяє перездачу лише двох навчальних предметів, якщо ж студент надалі не закінчує успішно повторну сесію, то його залишають для проходження повторного навчального курсу [4];
- студенти та науково-педагогічні працівники вищих педагогічних навчальних закладів Республіки Польща більш активно беруть участь у міжнародних освітніх та науково-дослідних проектах, кожен вищий педагогічний навчальний заклад активно співпрацює з вищими навчальними закладами Англії, Німеччини, Франції, Іспанії, США та інших країн;
- дипломи польських університетів визнаються у всіх країнах Європейського Союзу та багатьох інших країнах світу. Це значно розширює можливості випускників [1].

Окрім навчання, студенти познайомилися з польською культурою. Зокрема, студенти відзначають: «Слупськ – місто велосипедів: там хороші велодоріжки, багато парків.

У Слупську діють греко-католицька і православна парафії. Відносини між католиками і православними добрі.

Оскільки ми були в Польщі під час зимового семестру, то нам випала можливість освятити воду в ріці Слупі, що протікає через Слупськ. Також ми брали участь в освяченні церкви та іконостасу.

Важливим моментом обміну був український вечір. Кілька тижнів ми обговорювали, що будемо готувати, як подавати страви, яку музику грати, які танці вчити, що показувати на презентації.

Пізніше на Свят-вечір запросили своїх друзів поляків. Вони активно та із захопленістю допомагали нам в приготуванні 12 страв».

Таким чином, упродовж навчання в Поморській Академії студенти ознайомилися з організацією виховання дітей дошкільного віку в Польщі, з особливостями навчально-виховного процесу в польських дошкільних навчальних закладах різного типу, набули нових знань умінь і навичок. Крім того, вони мали змогу відвідувати наукові та виховні заходи, які проводились у цей період. Такий досвід міжнародного обміну студентами зміцнює дружні стосунки між вищими навчальними закладами, науковими колективами; сприяє налагодженню тісних контактів між студентами, розширює їхній світогляд, стимулює до професійного самовдосконалення.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок із зазначеного напрямку. Отже, академічна мобільність в Україні є явищем новим та набуває темпів розвитку. Побудова концепції розвитку міжнародної діяльності та участь у спільних освітніх проектах мають стратегічне значення для ВНЗ. У такому випадку новітні освітні стратегії ведуть до якісних зрушень чи вдосконалення робочого процесу або структури університету та узгоджуються з концепцією розвитку, проблематикою наукової діяльності та навчальними планами закладу.

Очевидною є необхідність подальших досліджень міжнародного діалогу України та країн Європейського Союзу, широкого розповсюдження результатів аналізу накопиченого досвіду під час організації та проведення семінарів, тренінгів, конференцій з метою активізації міжнародної діяльності українських університетів.

1. Андрушкевич Ф. Польський «освітній прорив» та його значення для українських освітніх інновацій / Ф. Андрушкевич // Вища освіта в Україні. – 2010. – № 4. – С. 103–108.

2. Болотська О. А. Розвиток академічної мобільності студентів як реалізація принципів Болонського процесу у вищій освіті України / О. А. Болотська. // Науковий вісник Донбасу. – 2013. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_1_4.
3. Куйбашев П. Сучасний словник іншомовних слів / П. Куйбашев. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
4. Міжнародні програми навчання за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ksada.org/html/int3u.html>. – Назва з екрана
5. Про затвердження Порядку реалізації права на академічну мобільність: проект постанови Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://old.mon.gov.ua/ua/prviddil/1312/1421144886/1424702227/> – Назва з екрана
6. Трошкіна І. А. Академічна мобільність: генеза поняття // Наукові праці. Педагогіка. – 2014. – Т. 245. – №. 233.

ПРЕВЕНТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Зикіна К. Г. II курс, факультет педагогіки та психології
Довга Т.Я., к.п.н.*

*Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, Кіровоград, Україна*

У статті розглядаються можливості превентивної педагогічної діяльності в успішному навчанні молодших школярів, попередження шкідливих звичок, які виступають основою їх асоціальної поведінки; виявляються причини навчальних труднощів і негативного ставлення молодших школярів до навчання; конкретизуються можливості превентивної педагогічної діяльності в їх подоланні; розкриваються розвиваючі засоби педагогічної взаємодії, співпраці та співтворчості як провідного принципу успішного навчання.

Ключові слова: превентивна діяльність, успішне навчання, взаємодія, співпраця і співтворчість

PREVENTIVE ACTIVITY OF TEACHER AS FACTOR OF SUCCESS OF EDUCATING OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

The article discusses the possibility of preventive educational activities in the successful training of younger schoolboys, prevention of harmful habits, is the basis of their anti-social behavior; identifies causes of learning difficulties and negative attitudes of younger schoolboys to the doctrine; concretized the possibility of preventive educational activities in overcoming them; expanded educational means of pedagogical interaction, collaboration and co-creation as a leading principle of successful learning.

Keywords: preventive activities, successful learning, interaction, collaboration and co-creation.

Складні процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві, перетворення дійсності на демократичних засадах підвищують вимоги до людського фактору, зумовлюють необхідність підвищення якості освіти. Освіта, на всіх етапах розвитку людини, визначає напрямок розвитку творчого потенціалу особистості та її готовності до професійної діяльності.

Забезпечення умов творчого становлення особистості засобами освітнього процесу – одне з актуальних завдань сучасної системи освіти. Серед цих завдань велике значення має проблема превентивної діяльності вчителя як чинника успішного навчання учнів.

Дослідження превентивної діяльності привертало увагу багатьох авторів (Ш. Амонашвілі, П. Блонський, І. Гришаков, Л. Кондрашова, А. Макаренко та ін.), які трактували превенцію як важливий засіб попередження асоціальної поведінки школярів. Проблеми успішного навчання учнів теж хвилювали вчених і педагогів-практиків з моменту становлення школи й розвитку педагогічної думки. Я. А. Коменський, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, А. Дістервег були прихильниками завбачливого навчання, коли за допомогою обережних дій учитель оберігає душі учнів від спокуси навколишньої дійсності. Я. Корчак, С. Френе розглядали освітній процес як процес захисту прав дитини: її права бути самою собою і права на успішність у житті.

Досвід прогресивних педагогів і сучасна шкільна практика дозволяють прийти до висновку, що допомогти кожному школяреві знайти свій шлях у житті, забезпечити йому комфорт, психологічну захищеність, свободу дій, сформуванню основи його успішного життя може тільки творчий учитель. Проблема полягає в тому, щоб гуманізувати школу, зробити її вплив більш ефективним, щоб кожен учень усвідомив, що він сам творець свого успішного життя.

Освітній процес, що протікає в молодшій школі, закладає основу розвитку моральних і духовних цінностей особистості. Учитель початкової школи покликаний формувати у дітей молодшого шкільного віку морально-етичні норми, ціннісні орієнтири, естетичні ідеали, соціальну поведінку. Успішне вирішення цих завдань багато в чому залежить від того, як учитель володіє теоретичними основами, методикою і технологією превентивної педагогічної діяльності.

Превентивна педагогічна діяльність є важливим фактором становлення зростаючої особистості, попередження негативного досвіду в поведінці, розкриття і збагачення її можливостей та здібностей. В процесі навчання молодших школярів, превентивна діяльність найбільш значима в подоланні негативних звичок і попередженні їх асоціальної поведінки, що закладає фундамент успішного навчання і життєдіяльності. Превентивна діяльність – «це усунення причин і умов, які можуть стимулювати шкідливі звички, подолання їх до того, як вони позначаються на структурі особистості і поведінці» [1, с.121].

П. Блонський бачив сенс превентивної діяльності вчителя в організації соціального середовища, регулюванні та контролі взаємодії з кожним учнем [2, с. 58]. Шкільна практика свідчить, що педагогічний процес виступає як суцільний диктат вчителя, в розпорядженні якого залишаються заборонні і каральні засоби. Діти виступають простими носіями знань, умінь і навичок, а не як активні особистості зі своїми інтересами, потребами, бажаннями й можливостями. Молодша школа привчає дітей підкорятися, мовчати, механічно повторювати те, що говорить вчитель. Така методика виховує покірних виконавців, створює умови для формування шкідливих звичок і негативних якостей особистості.

Превентивна діяльність забезпечує умови для активності, вільних дій дитини, її думок і суджень, що стимулює її самоствердження, самовираження й саморозвиток. Вона ґрунтується на взаємодії, співпраці та співтворчості вчителя й учнів, стимулює активність, креативне мислення, нестандартні дії школярів. Ефективність її організації (за Л. Кондрашовою) визначається активністю та інтенсивністю педагогічного спілкування; психологічним комфортом, що забезпечує саморозкриття особистості; створенням індивідуальної програми спілкування з учнем; педагогічною співпрацею і співтворчістю в системі «вчитель – учень – клас» [1, с.8].

Превентивна діяльність, заснована на педагогічній взаємодії, співпраці та співтворчості, дозволяє встановлювати контакт з учнями, розуміти внутрішню психологічну позицію особистості; будувати і коригувати взаємини в системі «вчитель – учень – клас», управляти їхнім психічним емоційним настроєм і станом.

Під час організації превентивної діяльності вчителю важливо враховувати структуру педагогічної взаємодії, основними компонентами якої є: моделювання взаємин вчителя та учнів у спільній діяльності; безпосередню взаємодію в системі «вчитель – учні»; управління процесом взаємодії в системі «вчитель – учні»; подачу вчителем навчальної інформації; встановлення зворотного зв'язку.

Успішне навчання в початковій школі визначається професійною позицією вчителя, яка стимулює навчальну роботу молодших школярів, позитивні емоції, потребу в знаннях, доступність і легкість їх засвоєння. Позиція вчителя на уроці повинна викликати радість і здивування молодших школярів, гальмувати негативні почуття й переживання, допомагати долати труднощі і виходити переможцями з складних ситуацій. Ще Д. Родарі критикував похмурість педагогічного процесу, коли в школі мало сміються, радіють [3, с. 30]. Превентивність дій вчителя позитивно впливає на дитину, якщо його позиція активізує творчість, створює умови для прояву радості, використання гумору, ігор, рольових ситуацій в навчальному процесі. Учитель повинен уміти дарувати дітям радість пізнання, разом з ними радіти їхнім успіхам на уроці.

Як показує шкільна практика, діти не хочуть вчитися, порушують дисципліну в тих випадках, коли вчитель при визначенні педагогічної стратегії і тактики виходить з сукупності методичних прийомів, технічних засобів і виставлення оцінок, не враховуючи при цьому їхнього впливу на розвитку особистості дитини, її здібностей і моральних цінностей. Великого значення На уроці набуває не так виставлення оцінок, як оцінка вчителем творчої позиції дитини, її установок, прагнень і досягнень. Гуманістична позиція вчителя, який організовує превентивну діяльність на уроці, поєднується з творчою позицією учня, що обумовлює успішність їхніх спільних дій і реалізацію успішного навчання.

Таким чином, раціональна організація вчителем превентивної діяльності в навчальному процесі містить у собі всі умови для розвитку пізнавальних інтересів, духовно-морального становлення дитини й позитивного соціального досвіду.

Організація превентивної діяльності активізує можливості й здатності молодших школярів розмірковувати, спостерігати життєві явища і процеси, контролювати ці сфери; закріплює установку на творче рішення шкільних проблем і відповідальне ставлення до своїх обов'язків, що є основою їх успішного навчання.

1. Кондрашова Л. В. Превентивна педагогіка. Навчальний посібник / Л. В. Кондрашова. – Кривий Ріг, 2004.
2. Педагогічна психологія: короткий курс. – М., 1926.
3. Родарі Д. Граматика фантазії / Д. Родарі – М., 1978.

ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Іванова І.С. V курс, Педагогічний інститут

Цюняк О.П. к.п.н., викладач

Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

У статті проаналізовано роботу вчителя початкових класів з молодшими школярами на основі виховного потенціалу традицій українського народу. Висвітлено теоретичні аспекти цієї проблеми. З'ясовано вплив українських звичаїв на формування та розвиток особистості учнів початкової школи. Розкрито сутність діяльності вчителів, які впроваджують у практику школи досвід етнопедагогіки, наведено приклади збагачення змісту навчально-виховного процесу сучасної школи українськими народними традиціями.

Ключові слова: традиції українського народу, звичаї, обряди, учні початкових класів, професійна діяльність, вчителі початкових класів.

THE USAGE OF TRADITIONS OF THE UKRAINIAN PEOPLE IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF TEACHERS OF INITIAL CLASSES

The article analyzes the work of primary school teachers with younger students based on the educational potential of traditions of the Ukrainian people. The theoretical aspects of this problem. It was found the influence of the Ukrainian customs on the formation and development of personality of elementary school students. The essence of the activities of teachers as leaders in the practice of school experience of ethnopedagogics, and examples to enrich the content of the educational process of the modern school of Ukrainian folk traditions.

Key words: traditions of the Ukrainian people, customs, ceremonies, primary school students, professional activity, teachers of initial classes.

Постановка проблеми. Становлення української державності, інтеграція у європейське і світове співтовариство, передбачають орієнтацію на Людину, пріоритети духовної культури, визначають основні напрями реформування освітнього процесу. Основним завданням сучасної школи є виховування майбутніх громадян України на основі культурно-історичного досвіду народу, його багатотомової мудрості та духовності. Безперечно, що важливого значення набуває впровадження у зміст освіти сучасної школи традицій українського народу, які, ґрунтуючись на провідних принципах філософії, психології, національного менталітету, мають значний виховний потенціал.

Наукові дослідження переконливо доводять, що дитина повинна постійно перебувати під виховним впливом духовної культури свого народу. Адже досвід народу є невичерпною скарбницею виховних засобів. Через народні традиції найбільш доступно передаються від покоління до покоління норми моральної культури. І, звичайно, велика відповідальність за виконання цього завдання покладається на педагогів.

Аналіз актуальних досліджень. Вивченню історичного контексту виховних традицій українського народу присвятили свої праці історики, педагоги, етнографи минулого: Г. Ващенко, Ф. Вовк, О. Воропай, О. Духнович, П. Ігнатенко, І. Огієнко, Ю. Руденко, Р. Скульський, М. Стельмахович, М. Стельмахович, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, П. Чубинський.

Метою статті є – розкрити сутність виховного потенціалу традицій українського народу у сучасній школі, проаналізувати професійну діяльність вчителів початкової класів, які використовують надбання етнопедагогіки, збагачуючи зміст навчально-виховного процесу українськими традиціями і культурою.

Виклад основного матеріалу. У державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») зазначено, що одним із стратегічних завдань реформування освіти є саме створення

умов для «виховання дітей на культурно-історичному досвіді рідного народу, його традиціях, звичаях і обрядах, багатотисячній виховній традиції, духовності» [2]. Особливо це стосується молодших школярів, в яких ще не сформовані стійкі особистісні риси, цінності та життєві орієнтири. Формування особистості досягає свого повного довершення тоді, коли воно здійснюється у нерозривній єдності з педагогічним впливом школи та громадськості, а основою є традиції українського народу.

Виховання молодого покоління відповідає потребам етнокультурного відродження, надання можливостей для пізнання історії, традицій, звичаїв, мови, культури. Передача культурно-історичних традицій батьків, дідів і прадідів завжди гарантувала вічність життя нації.

Сьогодні загальноосвітній навчальний заклад має стати потужним засобом творення традиції, що передбачає поєднання споконвічних поглядів на предмет виховання, що склалися протягом існування людського суспільства, і сучасних поглядів, які диктує соціально-економічний устрій життя, нові суспільні норми і вимоги [1].

Особливу роль і значення українським традиціям надавав відомий педагог, професор, академік АПН України М.Г. Стельмахович. Саме він зазначав, що головна мета виховання – через українознавство формувати в дітей і молоді духовність рідного народу, виховувати високо свідомих патріотів українського народу, нації, носіїв і творців національної та загальнолюдської культури, вільних громадян незалежної України [4, с. 54]. На думку М. Стельмаховича, «педагогічне значення народних традицій полягає в тому, що вони одночасно є результатом виховних зусиль і незмінним виховним засобом. Через систему традицій кожен народ відтворює себе, свою духовну культуру, характер і психологію у своїх дітях» [5, с. 9].

Слід звернути увагу на формування першооснов моральної культури молодших школярів на усній народній творчості. Саме через усну народну творчість діти одержують перші уявлення про культуру і побут свого народу, засвоюють національні традиції, в яких минуле тісно переплітається із сьогоденням. Залучення до народної культури очищає душу дитини, пробиває джерельця доброти і любові до світу, в якому так багато жорстокості, зла, ненависті. «Не вчити своїх дітей звичаїв, – говорив Т. Шевченко, – такий само великий гріх, як і гріх не молитися Богові» [3, с. 35].

Безперечно, початкова школа – це фундамент формування особистості учня. З перших днів перебування дитини в школі вчитель веде її у чарівний світ культурно-історичних надбань народу. У цей час перед нею відчиняється вікно у навколишній світ. Неважко навчити дитину азбуки, рахуванню – а значно складніше навчити культури мовлення, а звідси – любові і пошани до традицій і звичаїв свого народу.

Так, наприклад, вчителі початкових класів Кальнянської ЗОШ І-ІІІ ступенів Долинського району виховують учнів на українських національних традиціях рідного села. Враховуючи вікові особливості дітей, вони спрямовують свою роботу так, щоб успадкування культурних цінностей молодшими школярами відбувалося за принципом – від «близького до далекого». Тобто, щоб учні виховувалися на кращих традиціях сім'ї, свого роду, села, району, області, країни. З цієї метою вчителі проводять різноманітну роботу, яка здійснюється в таких напрямках: на уроках, факультативах, у роботі гуртків, у процесі суспільно корисної праці, під час проведення різноманітних позакласних виховних заходів.

У своїй діяльності педагоги практикують екскурсії до історичного краєзнавчого музею «Бойківщина», де діти знайомляться з історією села, видами ремесел земляків в минулому, а саме виробами зробленими селянами: глиняні горщики, вишиті рушники, дерев'яні ложки й миски, корита, старовинні ножі, лопати, сокири, ткане полотно тощо.

Учні початкових класів села Кальна беруть участь у Всеукраїнській експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна». Основними завданнями експедиції є: виховання в молоді патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, духовних і культурних цінностей усіх націй і народів, які живуть в Україні. Також школярі працюють за напрямом «Із батьківської криниці». У рамках даного напрямку вивчаються традиційні свята, обряди, побутова культура, народні ремесла, народна творчість, проводяться дослідження давніх музичних інструментів. Школярі під керівництвом класного керівника збирають матеріал про криниці рідного села, дізнаються про способи відшукування джерел. Вивчаючи предмет «Я у світі» у 3 класі, тема уроку якого «Що не край, то звичай», учні дізнаються, що кожен народ має свої традиції, які треба знати й шанувати, навіть якщо вони здаються дивними і неважливими. У школі проводиться година спілкування з молодшими школярами на тему «Український рушник». На ній діти знайомляться з українським оберегом – вишитим рушником, розширюють свої знання про давні українські обряди.

Вчителі Кальнянської школи глибоко переконані, що дітей треба навчити не просто споглядати, а й бачити навколишнє, помічати поруч дивне й загадкове, приховане,

використовуючи при цьому народний календар. Беручи активну участь у підготовці та відзначенні свят, звичаїв і обрядів народного календаря, учні проймаються глибокими патріотичними почуттями, життєстверджуючим оптимізмом, почуттям господаря рідної землі. При цьому вони успішно володіють трудовими уміннями і навичками, мораллю, естетикою, побутовою культурою, нормами поведінки.

Висновок. Таким чином, підсумовуючи вище сказане, можемо впевнено сказати, що виховний потенціал народних традицій невичерпний і цілком відповідає меті та завданням сучасного виховання та навчання молоді. Не зважаючи на давність українських традицій, учителі початкових класів і надалі використовують у практиці школи родинні зустрічі, святкування свят за українськими традиціями, спільну молитву, спільні читання книг, дотримування Божих заповідей.

1. Вишневецький О.І. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси / О.І. Вишневецький – Львів : ЛОНМІО Львівське обласне педагогічне товариство ім. Г. Ващенка, 1996. – 238 с.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) [Електорний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/896-93-п.
3. Грушевський М. Дитина в звичаях і віруваннях українського народу / упоряд. Я. Левчук. – К. :Либідь, 2006. – 35 с.
4. Стельмахович М.Г. Використання народної педагогіки, фольклору та етнографії у роботі первинних організацій педагогічного товариства : метод. рекомендації / М.Г.Стельмахович. – Івано-Франківськ, 1990. – С. 9.
5. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка : навч. посібник. – К.: ІСДО, 1996. – 288 с.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Пономаренко Марина, студентка спеціальності «Початкова освіта»
Гарачук Т.В., канд.пед.наук,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна*

У статті розкрито інноваційні технології у підготовці майбутнього вчителя початкової школи; проаналізовано переваги впровадження інноваційних педагогічних технологій у процес підготовки майбутніх вчителів початкової школи; наголошено на переваги впровадження інноваційних педагогічних технологій у процес підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

Ключові слова: інноваційні технології, вчитель початкової школи, підготовка майбутнього вчителя початкової школи.

The article deals with innovative technology to prepare future elementary school teacher; analyzed the benefits of the introduction of innovative educational technologies in the training of future elementary school teachers; stressed the benefits of the introduction of innovative educational technologies in the training of future elementary school teachers.

Keywords: innovative technology, primary school teachers, training future elementary school teacher.

Одним із найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни освітніх методик та впровадження інноваційних технологій навчання. Адже, завдання технології взагалі полягає у визначенні найбільш ефективних шляхів та засобів досягнення будь-яких цілей діяльності. Нашою метою є вивчення підготовки майбутнього вчителя початкової школи за допомогою інноваційних педагогічних технологій.

Термін «технологія» (від гр. *techne* – мистецтво, майстерність; *logos* – наука), тлумачиться як конкретний спосіб здійснення навчання на основі застосування певного засобу, тобто за допомогою чогось [1, с. 113]. Технологія чітко визначає мету, окреслює набір засобів чи характеризує основний засіб здійснення навчання та визначає послідовні етапи. Технологія має бути легко відтворювана, алгоритмізована, проста у застосуванні. У сучасній педагогічній теорії визначають педагогічні, освітні, навчальні, виховні технології тощо [1, с.113]. Технологію як форму навчального процесу у своїх працях розглядали О.Б. Бойцун, М.В. Кларин, Г.К. Селевко, О.О. Харченко, В.Ф. Шаталов, В.Е. Штейнберг, В.В. Юдин та інші.

Останнім часом увійшов у вжиток термін «інноваційна педагогічна технологія». Одні дослідники тлумачать його як цілеспрямоване систематичне та послідовне впровадження у практику прийомів, способів педагогічних дій і засобів, які охоплюють цілісний навчально-

виховний процес від визначення його мети до одержання очікуваних результатів, інші – як комплексний, інтегрований процес, що охоплює суб'єктів, ідеї, способи організації інноваційної діяльності і забезпечує результативність нововведення.

Основними принципами відбору інноваційних технологій є: перспективність, демократичність, гуманістичність, інтегративність, реалістичність, цілісність, керованість, економічність, актуальність тощо [1, с. 116]. За думкою Гайдур М. І. оцінювати інновації доцільно за трьома основними критеріями: актуальність, корисність, реалістичність [1, с. 116].

Актуальність новацій пов'язана з можливістю і необхідністю розв'язати певну проблему саме зараз, що означає невідповідність між реальним станом справ і бажаним, між об'єктивно існуючими проблемами і можливостями їх вирішити, між бажаними результатами і вибором способів їх досягнення. Проблема стає актуальною, коли постає необхідність розв'язати протиріччя для досягнення певної мети діяльності і конкретних результатів.

Г. І. Коберник зазначає, що формування у студентів готовності до інноваційної діяльності передбачає, перш за все, глибоке вивчення теоретичних питань удосконалення навчально-виховного процесу, позитивних сторін педагогічних теорій, ідей та технологій, які вже досліджувалися і впроваджувалися у педагогічну практику. Тільки на основі ґрунтовної роботи щодо вивчення фундаментальних педагогічних теорій і технологій, осмислення механізму їх впровадження є можливість підвищити рівень підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності у сфері навчання й виховання [2, с. 1].

Дослідники визначають такі переваги впровадження інноваційних педагогічних технологій у процес підготовки майбутніх вчителів початкової школи:

1) інноваційні педагогічні технології дають можливість забезпечувати конкурентоспроможність майбутніх вчителів початкової школи, підготовлених у процесі їхнього професійного навчання, сприяти підвищенню професійної мобільності;

2) розкуте, вільне спілкування в навчальному процесі початкової школи дає можливість зняти дискомфорт, синдром безпорадності у суб'єктів цього процесу, надати їм психологічної підтримки;

3) з метою задоволення мінливих потреб суспільства необхідно мати ефективні механізми взаємодії з ринком праці. Тобто важливо налагодити постійну систему моніторингу роботи випускників за місцем працевлаштування, проводити регулярні консультації з роботодавцями і випускниками і за цим результатом здійснювати корекцію навчальних програм;

4) найкращий результат досягається за допомогою застосування таких методів, як взаємне навчання, самоорганізація, емпіричне навчання, навчання в умовах, наближених до реальних, навчання з використанням ресурсів та проблемно-орієнтоване навчання, рефлексія, критичний самоаналіз, а також поєднання цих методів у будь-яких варіантах [3, с. 26].

Таким чином, одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки майбутніх вчителів початкової школи на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання у вашу школу.

1. Гайдур М.І. Підготовка майбутніх вчителів до організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах інформаційного середовища : дис. кандидата пед. наук : 13.00.04 / Михайло Іванович Гайдур. – Я., 2010. – 278 с.

2. Коберник О.М. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності [Електронний ресурс] / О.М. Коберник, Г.І. Коберник. – Режим доступу до ресурсу : <http://studentam.net.ua>.

3. Піддубник В. Інформаційно-технологічний ресурс освіти в Україні / В. Піддубник // Українське суспільство – 2003. Соціологічний моніторинг. – К., 2003. – № 7. – С. 24–34.

ГАРМОНІЗАЦІЯ РОДИННО-ШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ УКРАЇНОЗНАВСТВА В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Селюкова А. О. студентка 6 курсу Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Ярошук Л. Г., к.п.н., доцент

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

У статті розглянуто тему гармонізації родинно-шкільного виховання засобами українознавства в підготовці майбутніх учителів початкової школи. У статті проведено дослідження, яке полягало в обґрунтуванні концептуальних основ підготовки майбутніх учителів початкової школи до гармонізації родинно-шкільного виховання засобами українознавства. Проаналізовано форми національно-патріотичного виховання в загальноосвітніх школах. З'ясовано шляхи оптимізації сучасного патріотичного виховання.

Ключові слова: родинно-шкільне виховання, українознавство, учитель початкової школи, національно-патріотичне виховання, методи виховання.

THE HARMONIZATION OF FAMILY-SCHOOL EDUCATION BY MEANS OF UKRAINIAN STUDIES IN THE PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

This article discusses the topic of harmonization of family-school education by means of Ukrainian studies in the training of future primary school teachers. The article conducted a study which consisted in the justification of the conceptual foundations of preparation of future teachers of elementary school to the harmonization of family-school education by means of Ukrainian studies. Analyzed forms of national-patriotic education in secondary schools. Found ways of optimizing modern patriotic education.

Key words: family-school education, primary school teacher, the Ukrainian national-Patriotic education, methods of education.

В умовах сучасності становлення родинно-шкільного виховання засобами українознавства є чи не найактуальнішим питанням сьогодення. Кожен навчальний заклад намагається створити найкращі умови для формування патріота своєї країни з початкової ланки загальноосвітньої школи. Окрім цього в ВНЗ виникають проблеми в підготовці фахівців з цього питання, так як ще не виявлені концептуальні основи. Усе зазначене й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Джерельна база дослідження. Концепція національної системи освіти (1991, 1995 рр.), розроблена професором П. П. Кононенком, Концептуальні засади українознавства (П. П. Кононенко і Т. Усатенко) (1995 р.), Концепція національних шкіл-родин, авторами якої є Кононенко П. П. та Усатенко Т. П., а також знайомство з працями А. Алексюка, Г. Філіпчука, О. Вишневецького, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, в яких чітко визначена пріоритетність національно-гуманітарної системи цінностей у філософії та методології освіти, спонукало нас розглянути це проблемне питання більш детально.

Адже виховання засобами українознавства передбачає розгляд історичних процесів через призму інтересів української нації, історії, філософії та культури народу.

За допомогою законів і постанов держави, концепції національної освіти та виховання, зокрема концепцію П. Кононенка "Система національної освіти" в Інституті українознавства Київського університету імені Тараса Шевченка (з 2000 р. НДІ українознавства Міністерства освіти і науки України) відділом національної освіти створена концепція "Школа нової генерації – українська національна школа-родина", що зробила перші кроки до розбудови родинно-шкільного типу освіти. Концепція ставила за мету трансформувати середній загальноосвітній навчально-виховний заклад (школу) в єдину українську національну школу на засадах українознавства.

Максимюк С. П. зауважила, що сім'я завжди була і залишається природним середовищем первинної соціалізації дитини. Надбані в сім'ї навички різноманітної діяльності зберігаються на все життя. Теорія сімейного виховання ґрунтується на особистому прикладі батьків, індивідуальному підході до дитини, на взаємодії батьків і педагогів [2, с. 270].

Спроби побудувати сімейну педагогіку як частину соціальної педагогіки робилися ще в XVI–XVIII ст. Книжки й оповідання світових класиків Ф. Рабле ("Гаргантюа і Пантагрюель", 1585), Ж.-Ж. Руссо ("Еміль, або Про виховання", 1762), Й. Песталоцці ("Лінгард і Гертруда", 1795) містили багато спостережень і порад батькам. За радянських часів відомими творами сімейної педагогіки були "Книга для батьків" А. Макаренка (1937) і

"Батьківська педагогіка" В. Сухомлинського (1958). Багато виховних сентенцій висвітлюється в "Народній педагогіці" М. Стельмаховича (1985) та в художніх творах О. Гончара, О. Копиленка. Зміст включає в себе шанобливе ставлення до традицій, звичаїв, обрядів, знання свого роду та історії народу.

Сімейне виховання може бути успішним лише за таких умов: а) сім'я – міцний і дружний колектив; б) інтереси сім'ї збігаються з інтересами суспільства; в) повна сім'я; г) єдність вимог у сім'ї; ґ) наявність у батьків почуття відповідальності за виховання дітей; д) дотримання батьками норм і правил співжиття; е) наявності атмосфери довіри, дружби і доброзичливості.

Основними методами виховання дітей у сім'ї є особистий приклад батьків, стимулювання до навчання на повну силу, розвиток здібностей дитини, створення найкращих умов для навчання, самообслуговування та трудова допомога батькам, запобігання негативним впливам мікросередовища. В свою чергу школа повинна постійно дбати про виховання дітей у сім'ї, у масштабах школи, класу та індивідуально давати батькам педагогічну освіту.

Школа, вчителі-початківці відіграють провідну роль у системі виховання підростаючих поколінь, вони покликані координувати діяльність сім'ї і громадськості з виховання учнів, педагогізувати всіх учасників виховного процесу [2, с. 270–276].

Крім того ми рекомендуємо в виховному процесі звернути увагу на роботу «Концепція національної школи-родини», авторами якої є П. Кононенко та Т. Усатенко.

Формами національно-патріотичного виховання в загальноосвітній школі можуть бути:

- робота з використанням традицій українського козацтва;
- посилення державно-патріотичної спрямованості у викладанні дисциплін загальноосвітньої школи та залучення юнаків і дівчат до вивчення історії та культури України через різноманітні види позакласної роботи;
- пропагування кращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, залучення дітей до самодіяльної художньої творчості, діяльності фольклорних колективів, творчих об'єднань, клубів за інтересами тощо;
- відзначення державних свят як способу піднесення національно-патріотичних почуттів учнів;
- відзначення народних, традиційних, обрядових свят у загальноосвітніх навчальних закладах та залучення учнівської молоді до їхнього проведення органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями;
- створення сценаріїв та проведення заходів, присвячених визначним особистостям, подіям, датам вітчизняної історії;
- проведення зустрічей з діячами сучасної культури, мистецтва, науки, видатними спортсменами.

Шляхами оптимізації сучасного патріотичного виховання можуть бути:

- дотримання системного підходу оптимізації патріотичного виховання;
- впровадження ідей гуманізму в процесі виховання учнів;
- посилення державно-патріотичної спрямованості у викладанні дисциплін загальноосвітньої школи;
- удосконалення технологій формування етичних, патріотичних і цивільних якостей школярів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін [3].

Українознавча методологія виховання (розгляд історичних процесів, подій, криз призму інтересів української нації, історії народу, філософію, культуру), запропонована П. Кононенком, є одним із найефективніших шляхів реформування існуючої освіти в Україні. Як зазначає Б. Ступарик, українознавча методологія виховання дасть можливість досягти мети школи – формування розвитку соціально активної, гуманістично спрямованої особистості з глибоко усвідомленою громадянською позицією, системою наукових знань про природу, людину, суспільство, почуттям національної самосвідомості, готової до професійного самовизначення [3].

Українознавство – шлях до самопізнання й самотворення українства, здійснення ним своєї історичної місії. Воно органічно поєднує (синтезує) процеси пізнання, виховання й навчання, народної і академічної педагогіки, вітчизняного і зарубіжного досвіду, органічно переростає в українолюбство та українотворення [1, с. 15].

Українознавство із самого зародження було, є і має бути формою як пізнання світу та самопізнання, так і виховання та самовиховання (як визначального чинника самотворення) [1, с. 36].

Головна мета, основні напрями, шляхи реформування української системи національного виховання розкриваються в програмі "Освіта", у "Концепції середньої загальноосвітньої школи України", "Концепції школи нової генерації – української національної школи-родини", "Концепції безперервної системи національного виховання", Законах України "Про загальну середню освіту", "Про освіту", Національній доктрині розвитку освіти України. Основними принципами національного виховання є природо-відповідність, народність, культуро-відповідність, етнізація, гуманізм, демократизм, зв'язок із життям, гармонізація індивідуальних і загальнолюдських потреб та інтересів особистості, свободо-відповідність [2, с. 238].

Школа не має стояти на місці, вона повинна крокувати в ногу з життям, шукати нові шляхи оптимізації сучасного патріотичного виховання. Вона має забезпечувати своїм вихованцям можливості розширення особистісних перспектив відповідно до демократичних та плюралістичних тенденцій розвитку суспільства. Проте потенціал школи обмежується матеріальними, організаційними, культурними, технологічними, ідеологічними та іншими суспільними обставинами. Подолати цю обмеженість можна лише через налагодження взаємодії школи з іншими елементами соціалізації – сім'єю і громадою.

1. Кононенко П. П. Українознавство : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Петро Петрович Кононенко – К. : Міленіум, 2006. – 270 с.
2. Максимюк С. П. Педагогіка : навч. посіб. / Світлана Петрівена Максимюк – К. : Кондор, 2005. – 667 с.
3. Ярьсько Л. Українознавство в системі національного виховання [Електронний ресурс] / Л. Ярьсько // Освіта. ua. – 2008. – Режим доступу до ресурсу : <http://ru.osvita.ua/school/method/upbring/363/>.

ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ, КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

*Фурсанова Д.В. Магистратура, 1 курс, Психолого-Педагогический институт
Акпаева А.Б к.п.н., доцент
Казахский Национальный Педагогический Университет имени Абая, Алматы,
Казахстан*

Статья посвящена вопросам организации учебного процесса в педагогическом Вузе и подготовке будущих квалифицированных специалистов в сфере начального образования, посредством применения на занятиях активных методов обучения. Необходимым является применение новых методов и подходов в обучении, которые могли бы научить студентов учиться, т.е. самостоятельно находить и усваивать нужную информацию. Использование преподавателями активных методов в процессе обучения студентов создает условия для формирования и закрепления профессиональных качеств. Таким образом, происходит наделение студентов основными знаниями, необходимыми ему, как специалисту в его дальнейшей работе, формирование профессиональных умений и навыков, соответствующая принципу взаимосвязи теории с практикой.

Ключевые слова: активные методы, профессиональная подготовка, начальные классы, качество образования.

Article is devoted to questions of the organization of educational process in pedagogical Higher education institution and training of future qualified specialists in the sphere of primary education, by means of application on occupations of active methods of training. Application of new methods and approaches in training which could teach students to study, i.e. independently to find and acquire the necessary information is necessary. Use by teachers of active methods in the course of training of students creates conditions for formation and fixing of professional qualities. Thus, there is an investment of students with the main knowledge necessary for him as to the expert in his further work, formation of professional skills, corresponding to the principle of interrelation of the theory with practice.

Keywords: active methods, vocational training, initial classes, quality of education.

В связи с переменными условиями современного социального уклада, глобализации, экономики и информатизации для того, чтобы стать современным, квалифицированным, востребованным и успешным специалистом в своей сфере необходимо обладать не только соответствующими компетенциями в своей области, но и ещё множеством качеств и параметров. Откуда же начинаются прежде всего любые преобразования? Несомненно, с образования, и изменения каждой из его ступень, так как именно образование является

зеркалом уровня развитости социума и так же фактором, влияющим на её изменение. А значит всё большие и большие требования предъявляются к образованию, его преподнесению и становлению. Высшее образование занимает особое место в образовательной системе, так как оно готовит будущих специалистов к их трудовой деятельности, обеспечивая при этом разностороннее интеллектуальное развитие. Современное обучение призвано преобразовать традиционное обучение, уделяющее недостаточное внимание ведущей роли субъектов образования; важности более высокого уровня знаний над умениями их продуктивного использования; недооценке влияния личностного отношения к выполняемой деятельности на ее результаты. Явно прослеживаются противоречия между потребностью общества в творческих, способных эффективно действовать в нестандартных ситуациях специалистах и недостаточной разработанностью научно-педагогических подходов и методов для реализации этой проблемы; между новой «субъект-субъектной» парадигмой образования, включающей в себя интерактив, взаимодействие преподавателя и обучаемых и реальным состоянием практики обучения студентов в стандартной системе; между дидактическими возможностями интерактивных технологий обучения в процессе развития творческих способностей студентов и недостаточным уровнем их реализации в высших учебных заведениях.

В интерактивных и активных методах обучения позиция студента становится преобладающей, нежели в традиционной системе, она становится рефлексивной в первую очередь.

Рефлексивная позиция студента – устойчивая осознанная система отношений личности к собственной деятельности и к себе как субъекту будущей профессиональной деятельности, обеспечивающая формирование и обогащение опыта личности, проявляющаяся в готовности к осознанному выбору наиболее эффективного способа действия в различных ситуациях будущей профессиональной деятельности, структура которой включает в себя когнитивно-операциональный, эмоциональный и оценочный компоненты.

Понятие «*интерактивный*» происходит от английского «interact» («inter» – «взаимный», «act» – «действовать»). Интерактивные методы - это позволяющие студентам активно взаимодействовать между собой.

Учебный процесс, опирающийся на использовании интерактивных методов обучения, организуется с учетом включенности в процесс познания всех студентов группы без исключения. Совместная деятельность означает, что каждый вносит свой особый индивидуальный вклад, в ходе работы идет обмен знаниями, идеями, способами деятельности. Организуются индивидуальная, парная и групповая работа, используется проектная работа, ролевые игры, осуществляется работа с документами и различными источниками информации. Интерактивные методы основаны на принципах взаимодействия, активности обучаемых, опоре на групповой опыт, обязательной обратной связи. Создается среда образовательного общения, которая характеризуется открытостью, взаимодействием участников, равенством их аргументов, накоплением совместного знания, возможностью взаимной оценки и контроля.[1]

активные методы обучения		
неимитационные	имитационные	
	игровые	неигровые
1. проблемная лекция, лекция вдвоём, лекция с заранее запланированными ошибками, лекция пресс-конференция; 2. эвристическая беседа; 3. учебная дискуссия; 4. самостоятельная работа с литературой; 5. семинары; 6. дискуссии	7. деловая игра; 8. педагогические ситуации; 9. педагогические задачи; 10. ситуация инсценирование различной деятельности	11. коллективная мыслительная деятельность; 12. ТРИЗ работа;

Методы активного и интерактивного обучения могут использоваться на различных этапах учебного процесса:

1 этап – первичное овладение знаниями. Это могут быть проблемная лекция, эвристическая беседа, учебная дискуссия и т.д.

2 этап – контроль знаний (закрепление), могут быть использованы такие методы как коллективная мыслительная деятельность, тестирование и т.д.

3 этап – формирование профессиональных умений, навыков на основе знаний и развитие творческих способностей, возможно использование моделированного обучения, игровые и неигровые методы. [2]

Применение тех или иных методов не является самоцелью. Но также следует отметить, что большинство активных методов обучения имеет многофункциональное значение в учебном процессе. Суть активных методов обучения, направленных на формирование умений и навыков, состоит в том, чтобы обеспечить выполнение студентами тех задач в процессе решения, которых они самостоятельно овладевают умениями и навыками.

Применение активных методов обучения порождает любознательность и познавательную активность.

Познавательная активность – это стремление самостоятельно мыслить, находить свой подход к решению задачи (проблемы), желание самостоятельно получить знания, формировать критический подход к суждению других и независимость собственных суждений.

Активные методы обучения предполагают использование такой системы методов, которая направлена главным образом, не на изложение преподавателем готовых знаний и их воспроизведение, а на самостоятельное овладение студентами знаний в процессе активной познавательной деятельности.

Целью активных методов является, чтобы в усвоении знаний, умений, навыков участвовали все психические процессы (речь, память, воображение и т.д.). Преподаватель в своей профессиональной деятельности использует ту классификацию и группу методов, которые наиболее полно помогают осуществлению тех дидактических задач, которые он ставит перед занятием.

Существует огромное количество активных и интерактивных методов и не меньше видов их классификаций.

Опишем некоторые из них, особенно удобные и продуктивные в использовании при обучении студентов-педагогов.

1. *Метод дискуссии*. – коллективное обсуждение конкретной проблемы, вопроса или сопоставление разных позиций, информации, идей, мнений и предложений.

2. *Метод «круглого стола»* – обеспечение свободного, нерегламентированного обсуждения поставленных вопросов на основе постановки всех студентов в равное положение по отношению друг к другу, системное, проблемное обсуждение вопросов с целью видения разных аспектов проблемы. 3. *Метод «мозгового штурма»* – разновидность групповой дискуссии, которая характеризуется отсутствием критики поисковых усилий, сбором всех вариантов решений и предложений, рожденных в процессе осмысления какой-либо проблемы, их последующим анализом с точки зрения перспективы дальнейшего использования или реализации на практике

4. *Техника «Аквариума»* – возможность свободного включения в обсуждение проблемы и выхода из него.

5. *Техника «Снежный ком»* – наработка и согласование мнений всех членов группы.

6. *Деловая учебная игра* – моделирование профессиональной деятельности и ролевое взаимодействие по игровым правилам участвующих в ней специалистов, в определенном условном времени, при столкновении позиций, с разыгрыванием ролей и оцениванием.

6. *Анализ конкретных ситуаций (case-study)* – метод активизации учебно-познавательной деятельности обучаемых, при котором студенты и преподаватели участвуют в непосредственном обсуждении деловых ситуаций или задач

7. *Нетрадиционные виды лекций*: проблемная лекция, лекция с запланированными ошибками (лекция-провокация), лекция вдвоем, лекция «пресс-конференция», лекция-консультация, лекция-диалог.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С развитием научно-технического прогресса, увеличивается объем информации, обязательной для усвоения. Установлено, что информация быстро устаревает и нуждается в обновлении. Отсюда вытекает следующее, что обучение, которое ориентировано главным образом на запоминание и сохранение материала в памяти, уже только отчасти сможет удовлетворять современным требованиям.

Значит, выступает проблема формирования таких качеств мышления, которые позволили бы студенту самостоятельно усваивать постоянно возобновляющуюся информацию, развитие таких способностей, которые, сохранившись и после завершения

образования, обеспечивали человеку возможность не отставать от ускоряющегося научно-технического прогресса.

Из этого можно сказать, что нужны новые методы и подходы в обучении, которые могли научить студентов учиться, т.е. самостоятельно находить и усваивать нужную информацию. Ведь, то, что усвоено самостоятельно, методом проб и ошибок усваивается лучше.

В процессе обучения с применением интерактивных методов обучения происходит:

- a) активизация, повышающая эффективность профессионального обучения;
- b) повышение мотивации к учебному процессу;
- c) овладение навыками анализа ситуаций и нахождение оптимального количества ситуаций;
- d) отработка умений работы с информацией, в том числе умения затребовать дополнительную информацию, необходимую для уточнения ситуации;
- e) принятие правильного решения на основе группового анализа ситуации;
- f) приобретение навыков четкого и точного изложения собственной точки зрения в любой форме, убедительное отстаивание и защита своей точки зрения;

Использование преподавателями интерактивных методов в процессе обучения студентов создает условия для формирования и закрепления профессиональных качеств. Таким образом, происходит наделение студентов основными знаниями, необходимыми ему, как специалисту в его дальнейшей работе, формирование профессиональных умений и навыков, соответствующих принципу взаимосвязи теории с практикой.

1. Тажимуратова А.Е. Инновационные методы обучения и нормы русского языка в Казахстане // Современные наукоемкие технологии.
2. Активные и интерактивные формы проведения занятий при подготовке бакалавров сферы обслуживания: учебно-методическое пособие. – М.: Издатель Степаненко, 2011. – 152 с.
3. Реутова Е.А. Применение активных и интерактивных методов обучения в образовательном процессе вуза— Новосибирск: Изд-во, НГАУ, 2012. – 58 с.
4. Гузеев В. В. Методы и организационные формы обучения. – М.: Народное образование, 2001. – С. 70–79.
5. Зеер Э. Ф. Инновации в профессиональном образовании: учеб.-метод. пособие/Э. Ф. Зеер, Д. П. Заводчиков. Екатеринбург: Изд-во РГПУ, 2007.
6. Инновационные методы обучения: Методические рекомендации для магистрантов, получающих квалификацию «Преподаватель высшей школы». – Нальчик: Каб.-Балк. Ун-т, 2006. – 35 с.
7. Корнеева Е. Н. Активные методы социально-психологического обучения: Учебное пособие. – Ярославль: ЯГПУ, 2009.
8. Кларин М. В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта//Педагогика. – 2000. – № 7. – С. 12–18.
9. Панина Т. С., Вавилова Л. Н. Современные способы активизации обучения/под. ред. Т. С. Паниной. – М.: Академия, 2007. – 176 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Чопей Уляна, студентка 4 курсу Педагогічного інституту

Борин Г.В., к.п.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Івано-Франківськ, Україна

У статті проаналізовано погляди учених щодо психолого-педагогічного супроводу формування професійної культури педагога в сучасних умовах та окреслено оптимальні педагогічні підходи щодо ефективного неперервного науково-методичного забезпечення професійно-фахового й індивідуально-особистісного самовдосконалення педагога у системі післядипломної освіти. Основну увагу зосереджено на питаннях формування та розвитку професійно-особистісних якостей педагога, які коригують педагогічну позицію, поведінку, проєктують індивідуальні професійні досягнення та водночас актуалізують самопізнання, подальше професійне самовдосконалення.

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, андрагогічна підготовка, професійно-особистісний розвиток, професійно-особистісні якості.

THE PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL SUPPORT OF FORMATION OF THE TEACHER'S PROFESSIONAL CULTURE IN MODERN CONDITIONS

The views of scientists on psychological-pedagogical support of formation of the teacher's professional culture in modern conditions are analyzed in the article and the optimal

pedagogical approaches for effective continuous scientific and methodological support of vocational-professional and individual-personal self-improvement of the teacher in the system of postgraduate education are outlined. The main focus is concentrated on the formation and development of professional and personal qualities of the teacher, adjusting the teacher's position, behavior, designing individual professional achievements and at the same time updates self-actualize, further professional improvement.

Keywords: psychological-pedagogical support, andragogical training, professional and personal development, professional-personal qualities

Професійно-особистісний розвиток вихователя дошкільного навчального закладу в системі післядипломної освіти на засадах андрагогічного, компетентнісного й особистісно зорієнтованого підходів означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, здатності педагога творчо розв'язувати життєві й професійні завдання, нестандартно діяти в різних ситуаціях шляхом забезпечення активізації механізмів загального та професійного самотворення, урахування динаміки самовдосконалення.

Учені зосереджують свою увагу на різних аспектах формування професійної культури педагога. Так, у працях І. Зязюна та С. Гончаренка проаналізовано моральні та етичні сторони цієї проблеми. Проблема культури особистості як соціокультурного явища, досліджують такі учені як В. Біблер, М. Гончаренко, М. Каган, В. Семенова та ін. Питання необхідності формування культури педагога актуалізовано в наукових працях М. Боровика, С. Бороніна, Н. Крилової та ін. На проблемах забезпечення самоаналізу особистісно-професійних якостей зацентровано у працях М. Войновича, А. Капської, Л. Карамушки, Н. Коломінського, О. Пехоти, П. Подкасистого, М. Портнова, П. Решетникова, Р. Скульського, В. Сластенина, А. Старевої тощо. Зокрема учені акцентують на тому, що готовність до педагогічної професії передбачає формування таких моральних якостей особистості, які забезпечать педагогу можливість усвідомлено і компетентно здійснювати професійну діяльність. Значну кількість сучасних досліджень присвячено концептуальним засадам функціонування неперервної системи післядипломної педагогічної освіти (Л. Даниленко, С. Калашнікова, В. Олійник, С. Щенніков та ін.). Зокрема Ю. Завалевський розробив модель педагога, здатного до неперервного професійно-особистісного розвитку: професійно-особистісні якості (загальнопедагогічна, фахова, психологічна, дослідно-творча компетентність тощо); специфічні знання та вміння (знання інструктивно-нормативних матеріалів, володіння інформаційними технологіями та ін.); професійно значимі особистісні якості (відданість педагогічній справі та ін.); вольові якості (прагматичність у діях, націленість на успіх, наполегливість, вміння приймати нестандартні рішення). Незважаючи на посилення наукового інтересу до означеної проблеми, недостатньо розробленим є питання психолого-педагогічного супроводу формування професійної культури педагога в сучасних умовах.

В межах дослідження проаналізуємо погляди учених щодо психолого-педагогічного супроводу формування професійної культури педагога в сучасних умовах та окреслимо оптимальні педагогічні підходи щодо ефективного неперервного науково-методичного забезпечення професійно-фахового й індивідуально-особистісного самоудосконалення педагога у системі післядипломної освіти.

Супровід в педагогіці розуміють як діяльність, що забезпечує створення умов для прийняття суб'єктом розвитку оптимального рішення в різних ситуаціях життєвого вибору (Є. Казакова). Успішно організований психолого-педагогічний супровід допомагає людині увійти в ту «зону розвитку», яка поки їй не доступна (А. Тряпціна). Психолого-педагогічний супровід формування професійної культури педагогів в сучасних умовах варто моделювати з урахуванням їх готовності до виконання ними низки основних функцій-ролей: вихователя, експерта з технології навчання дорослих (оскільки виховання та розвиток дітей дошкільного віку необхідно моделювати у тісній взаємодії з батьками вихованців); організатора спільної діяльності всіх учасників навчального процесу; фахівця з питань раннього розвитку, наставника, консультанта.

Отож психолого-педагогічний супровід формування професійної культури педагога в сучасних умовах передбачає вивчення динамічних змін у професійно-особистісному зростанні вихователя дошкільного навчального закладу, внесення корективів в організацію подальшого процесу навчання, уточнення програми професійного самовдосконалення і саморозвитку (плану дій професійного розвитку) тощо. Діагностичний супровід неперервного зростання педагога варто здійснювати за використанням емпіричних методів (тестування, анкетування, бесіди) та самоспостереження. Така робота дасть змогу забезпечити вихователю ДНЗ рефлексивне управління власним розвитком (самоаналіз,

самомоніторинг, самокорекцію, самооцінювання), критичне осмислення здобутків і напрямів для подальшого самовдосконалення впродовж міжтестастійного періоду.

Таким чином, психолого-педагогічний супровід формування професійної культури педагога в сучасних умовах, здійснений на всіх етапах професійно-фахового й індивідуально-особистісного зростання, допоможе вихователю дошкільного навчального закладу сформуванню позицію суб'єкта власного професійного самотворення, самовдосконалення і самореалізації, змодельовати програму освітнього розвитку протягом усього міжтестастійного періоду, визначити та зреалізувати найближчі й подальші професійні перспективи. Надалі дослідження означеної проблеми може здійснюватися у напрямі конкретизації тих компонентів педагогічного процесу, які спроможні сприяти формуванню та розвитку професійної культури вихователів дошкільних навчальних закладів.

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція): – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – 26 с.
2. Змеєв С.И. Андрагогика: основы и теории обучения взрослых / С.И. Змеёв. – М.: ПЕР СЭ, 2003. – 207с.
3. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / упоряд. Л. Галіцина. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с.
4. Томенчук С. Наукові основи педагогічного керівництва професійним самовдосконаленням вчителів /С. Томенчук // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. 2003. Вип. VIII. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 12–15.

АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Шапошнік Ю.С. 4 курс, Інститут психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Малицька О.В к.п.н., доцент
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна*

Анотація: У поданій статті осмислюється значення і місце художньої діяльності в освітньому середовищі ВНЗ. Аналізуються сучасні підходи до визначення культурного освітнього простору. Наводиться огляд досліджень, присвячених проблемам створення культурного середовища у ВНЗ. Зроблено висновок, що перспектива розвитку підростаючого покоління, його соціалізація залежить від культурної компетентності та ідентифікації педагога. У статті також розглядаються різні аспекти процесу формування художньо-педагогічної діяльності студентів педагогічних університетів.

Ключові слова: художня діяльність, процес формування художньо-педагогічної діяльності, культура, ціннісні орієнтації, культурне середовище ВНЗ.

ASPECTS OF TRAINING OF FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS FOR ART AND PEDAGOGICAL ACTIVITY

Summary: The article interpreted the meaning and the place of role of art activity in the educational space of the University. The article considers different approaches to the definition of cultural educational space. Provides an overview of the studies on the creation of cultural environment in the University. It was concluded that the prospect of the development of the younger generation, his socialization depends on the cultural competence of the teacher. The article deals with the process art and pedagogical activity forming of students.

Key words: art activity, process of formation of art and pedagogical activity, culture, value orientations, cultural environment.

Сучасний зміст освіти спрямований не тільки на оволодіння знаннями, придбання навичок, умінь, досвіду творчої діяльності, але й на нагромадження досвіду емоційно-ціннісного ставлення до світу. Тобто, вчитель початкової школи є суб'єктом як педагогічної, так і художньої діяльності. А отже здійснення його професійної діяльності вимагає знання специфіки художньої діяльності, зокрема, художньої діяльності молодших школярів, її осмислення з позицій педагогіки, дидактики й педагогічної психології, а це, в свою чергу, передбачає оволодіння навичками організації художньо-педагогічного процесу.

Аналіз навчально-виховного процесу підготовки вчителів початкової школи виявляє недостатність засобів, що адекватно формують їх готовність до художньо-педагогічної діяльності. Наслідком цього є те, що педагоги початкової школи не завжди володіють способами організації адекватного педагогічного процесу, що сприяє формуванню відповідного новоутворення.

Останнім часом в педагогічній науці отримав визнання та розповсюдження новий напрямок – художня педагогіка, основоположником якого є Б.Неменський. Він запропонував

будувати процес освіти на основі поєднання раціонально-логічного й емоційно-образного пізнання. Підсумком пізнання такого навчального процесу є емоційно-ціннісні орієнтири особистості.

Низку спільних для художньої й педагогічної діяльності процесуальних характеристик, вплив відповідної синкретичної (художньо-педагогічної) діяльності на творчий розвиток особистості педагога виявлено в сучасних дослідженнях (В.Кан-Калік, Р.Гільман, Г.Шевченко).

У художньо-педагогічній діяльності синтезуються особливості художньої творчості й педагогічної діяльності. Предметом художньо-педагогічної діяльності можна вважати організацію такого педагогічного процесу, в якому відбувається проживання, переживання соціально-культурного досвіду, відбитого в художніх творах, осмислення й усвідомлення сприйнятого, а результатом діяльності – безпосередній розвиток емоційно-ціннісного й творчого ставлення до світу.

Суб'єкта художньо-педагогічної діяльності характеризують якості, властиві художнику: здатність до створення задуму й втілення його на практиці, здатність до імпровізації, володіння рефлексивними механізмами, усвідомлення власної індивідуальності, здатність до емоційно-образного діалогу.

Невід'ємними властивостями художньо-педагогічної діяльності є особливий емоційно-образний характер дій педагога в художньо-педагогічному процесі. Якщо цей процес організований таким чином, що викликано емоційний відгук учнів, то це буде сприяти створенню реальних умов для формування особистого способу ставлення до світу, інших людей, самого себе.

Якщо визначати специфіку художньо-педагогічної діяльності з позиції синтезу в ній художньої й педагогічної складових, то це дає можливість трактувати її як організований творчий процес взаємодії суб'єктів, спрямований на їх самореалізацію.

Ситуація співтворчості сприяє опануванню найважливішими соціальними навичками та активізує розвиток рефлексивних моментів діяльності.

Вважається, що формування готовності майбутніх учителів початкової школи до художньо-педагогічної діяльності в процесі професійної підготовки буде більш ефективним, якщо:

– визначити структуру й зміст художньо-педагогічної діяльності, які синтезують властивості художньої й педагогічної діяльності й створюють особливий тип організації й керування навчальною діяльністю;

– забезпечити формування мотиваційного, операційного й рефлексивного компонентів готовності до художньо-педагогічної діяльності.

1. Козлов Ф.М. Культура как фактор гуманизации общества / Ф.М.Козлов – СПб. ИПЦ СП ГУТД, 2006. – 463 с.

2. Неменский Б.М. Эмоционально-образное познание в развитии человека / Б.М.Неменский. – М.: Экос, 1999. – 273 с.

3. Ціннісні орієнтації: аналіз соціально-філософських концепцій заходу 80-90-х рр. / за ред. В. М. Русанівського ; [уклали : Р.М.Русанова, М.М.Шевчук, Д.В.Рогозан, Г. М. Ярун] – К.: Наукова думка, 2005. – 189 с.

ЗАСОБИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Шолька А. І. VI курс, факультет педагогіки та психології

Довга Т.Я., к. п. н., професор

*Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, м. Кіровоград, Україна*

У статті розкрито взаємозв'язок професійного здоров'я вчителя та учнів початкової школи. Проаналізовано негативний вплив професійного вигорання. Охарактеризовано здоровий спосіб життя як засіб збереження професійного здоров'я вчителя початкової школи.

Ключові слова: професійне здоров'я вчителя, початкова школа, професійне вигорання, здоровий спосіб життя.

MEANS OF PRESERVING OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHER'S PROFESSIONAL HEALTH

The article reveals the interrelation of professional health of teacher and pupils from elementary school. There were analyzed the negative impact of professional burnout. It characterized a healthy lifestyle as a means of preserving of professional health of elementary school teacher.

Keywords: professional health of teacher, elementary school, professional burnout, healthy lifestyle.

Актуальність теми. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні перед школою поставлено пріоритетне завдання – "навчання людини відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищих індивідуальних і суспільних цінностей. Це здійснюється через розвиток ефективної валеологічної освіти, повноцінне медичне обслуговування, оптимізацію режиму навчально-виховного процесу, створення екологічно сприятливого життєвого простору, залучення до фізичної культури і спорту всіх учасників навчально-виховного процесу" [3]. Центральною постаттю освітнього процесу початкової школи є вчитель, який покликаний слугувати зразком для учнів та їхніх батьків. Оскільки педагогічна професія потребує значного емоційного і фізичного навантаження, то вчитель насамперед повинен турбуватися про власне здоров'я та його культуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз педагогічних досліджень і практичного досвіду свідчать про підвищений інтерес до питань, пов'язаних із збереженням здоров'я вчителів. Ця проблема дедалі частіше стає предметом наукових досліджень у педагогічній, медичній, соціологічній, валеологічній та психологічній науках. Проблеми здоров'я учасників освітнього процесу висвітлені в роботах В.Бобрицької, М. Гончаренко, В. Горащука, О. Дубогай, Г. Зайцевої, О. Качур, Л. Мітіної, О. Омельченко, В. Оржеховської, О. Рибалки, М. Смірнова, Л. Татарнікової, Є. Чепурних, В. Язловецького та ін. Проте питання професійного здоров'я вчителя початкової школи недостатньо окреслені у змісті професійної підготовки майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу.

На сучасному етапі розвитку системи освіти в Україні суспільство бажає бачити вчителя не тільки як професіонала, який володіє сучасними методами навчання та виховання, а й активну, творчу особистість. Дотримання таких вимог потребує від педагога значного емоційного і фізичного напруження, а також багато сил та здоров'я. Вчителі початкової школи мають переважно середній або низький рівень здоров'я і часто не піклуються про його збереження, а також не усвідомлюють своєї значної ролі у вихованні здорового молодшого школяра. Адже здоров'я є необхідною умовою активної життєдіяльності та професійної успішності.

Професійне здоров'я вчителя – це цілісний багатовимірний динамічний стан організму, що дає вчителю змогу максимально продуктивно реалізувати свій потенціал у педагогічній діяльності, протидіяти негативному впливу професійних чинників, пов'язаних з цією діяльністю (нерівномірність навантаження, високе нервово-емоційне напруження, можливість виникнення конфліктних ситуацій, нерегламентований графік роботи тощо).

Порушення в цій сфері можуть викликати негативні зміни в особистому та професійному житті. Приміром, інтенсивність і напруженість психоемоційного стану часто призводить до професійного вигорання.

Професійне вигорання виражається в стані фізичного стомлення й розчарування, виснаження й зношення, яке з'являється в результаті завищених вимог до власних ресурсів і

сил, притаманних людям, зайнятим у професійній сфері «людина – людина». Існує дві стадії розвитку емоційного вигорання: перша виявляється зниженням якості інтелектуальної роботи; друга характеризується повною втратою інтересу до роботи і життя взагалі, емоційною байдужістю, отупінням, відчуттям хронічної втоми та повної відсутності сил [1, 46].

Для профілактики й корекції незадовільних станів, викликаних учительською професією, зниження рівня захворюваності та підтримки професійного здоров'я необхідно, щоб учитель початкової школи володів ефективними засобами збереження і зміцнення власного здоров'я, серед яких пріоритетне місце надається здоровому способу життя [2; 4].

Здоровий спосіб життя (ЗСЖ) – це комплекс оздоровчих заходів, націлених на гармонійний розвиток та зміцнення здоров'я людини, підвищення працездатності та збільшення тривалості життя. Наявність у людини здорового способу життя передбачає: плідну трудову й громадську діяльність, щасливе сімейне життя, оптимальну рухову активність, повноцінне харчування, здоровий сон, відмову від шкідливих звичок (паління, вживання алкоголю тощо), загартування засобами природи; управління емоціями, раціональну організацію режиму праці й відпочинку, дотримання особистої та громадської гігієни тощо [5].

Дотримання вчителем здорового способу життя впливає не лише на формування, збереження і зміцнення індивідуального здоров'я, а й сприяє інтелектуальному і духовному розвитку особистості, підвищує працездатність, допомагає долати навантаження (психічні, фізичні, емоційні), ефективно вирішувати педагогічні проблеми. До того ж, такий учитель позитивно впливає на стан здоров'я учнів, на формування в них позитивних рис характеру (вольових, моральних тощо), адже він слугує зразком правильного ставлення до власного здоров'я.

До основних засад здорового способу життя, яких має дотримуватись учитель початкової школи, належать: раціональний режим харчування, здоровий сон, режим оптимальної рухової активності.

Однією з головних умов краси та здоров'я є *повноцінне харчування*. Харчування – головна біологічна потреба людини. Їжа дає енергію, поповнює організм корисними речовинами. Правильне харчування забезпечує нормальне функціонування організму, зміцнює здоров'я. Раціональне харчування сприяє збереженню здоров'я, опірності шкідливим факторам навколишнього середовища, високій фізичній й розумовій працездатності, а також активному довголіттю.

Здоровий сон. Сон – це найкращий відпочинок. Під час сну організм оновлюється, набирається життєвих сил, зникає перевтома, нервова система заспокоюється. Неповноцінний сон знижує працездатність, викликає головний біль, похмурий настрій. Не варто за рахунок сну читати, працювати за комп'ютером, займатись господарством тощо. Систематичне недосипання виснажує нервову систему, ослаблює й приводить організм до передчасного старіння.

Оптимальна рухова активність. Рухова активність людини – загальна кількість м'язових рухів, які регулярно виконує організм людини протягом години, доби, тижня. Найбільш ефективно зміцнюють серцево-судинну та дихальну системи такі основні види рухової активності: ходіння, біг, присідання, катання на роликах, стрибки, плавання, їзда на велосипеді, ходіння на лижах. Необхідною умовою гармонійного розвитку людини є достатня рухова активність та її регламентація протягом доби. Регламентована рухова активність – важливий фактор корекції способу життя.

Висновки. Отже, збереження здоров'я учасників навчально-виховного процесу є одним із важливих завдань сучасної школи. Вчитель початкової школи повинен усвідомлювати особисту відповідальність за створення умов, які дають змогу зберегти власне здоров'я та не нашкодити фізичному та психічному благополуччю молодших школярів. Ставлення до свого здоров'я як цінності та дотримання засад здорового способу життя забезпечує високий рівень професійного здоров'я педагога.

1. Довга Т. Я. Здоровий спосіб життя: теорія та практика формування в учнів початкової школи: [методичний посібник] / Т. Я. Довга, В. П. Черній. – К.: ТОВ «СІТПРІНТ», 2014. – 168 с.
2. Качур О. Профілактика професійного вигорання у закладах освіти/ О. Качур // Психолог, 2010. №40 (424), жовтень. – С.3–7
3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. – К.: Шк. світ, 2001. – 21 с.
4. Професійні захворювання та їхня профілактика / упоряд. А. В. Флоройм. – К.: Шк. світ, 2011. – 104 с.

5. Язловецький В. С. Фізіологічні основи фізичного виховання та спорту : [навч. посіб.] / В. С. Язловецький. – Кіровоград : «Ексклюзив-Систем», 2011. – 236 с.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Юрченко Катерина, студентка спеціальності «Початкова освіта»

Грінченко Т.Я. к.п.н., доцент

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

Анотація. У статті розкрито актуальні проблеми підготовки майбутнього вчителя початкової школи до громадянського виховання сільських молодших школярів; проаналізовано низку проблем, з вирішенням яких стикається сучасна сільська школа; наголошено, що початковий етап освіти має найсприятливіші можливості для формування громадянських якостей особистості.

Ключові слова: вчитель початкової школи, громадянське виховання, сільська школа, сільські молодші школярі, готовність майбутнього вчителя.

Abstract. In the article the actual problems of training future teachers of elementary school to civic education of rural primary school children; analyzed a number of problems, the solution of which faces the modern village school; emphasized that the initial stage of education is the most favorable opportunities for civic formation of personality traits.

Keywords: elementary school teacher, civic education, rural schools, rural junior students, the willingness of future teachers.

Перебудова системи вищої освіти передбачає виведення її на світовий рівень, а тому стосується багатьох проблем, серед яких чільне місце належить професійній підготовці висококваліфікованих педагогічних кадрів, зокрема майбутніх учителів початкової школи.

У сучасній теорії і практиці досить багато досліджень присвячено організації педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Різномасштабні особливості такої підготовки досліджували Н. Бібік, О. Біда, В. Бондар, О. Комар, С. Мартиненко, М. Марусинець, О. Матвієнко, І. Пальшкова, С. Паршук, Д. Пащенко, Л. Петриченко, О. Пехота, О. Пометун, Р. Пріма, В. Радул, С. Скворцова, А. Хоменко, Л. Хомич, І. Шапошнікова та ін.

В останні роки у науковій літературі з'явилося чимало досліджень, присвячених проблемі формування професійної готовності майбутнього вчителя до виховання школярів. Однак аналіз наукових досліджень у галузі підготовки майбутніх учителів до громадянського виховання дозволяє зробити висновок про те, що практично відсутня інформація про професійну готовність майбутніх учителів до громадянського виховання окремих вікових груп учнів, зокрема сільських молодших школярів.

Вважається, що професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до громадянського виховання учнів у сільській школі, має свою специфіку і вимагає особливої діяльності, тому в системі знань, необхідних для здійснення громадянського виховання на селі – майбутньому учителю необхідні спеціальні знання, тобто знання особливостей сільського соціуму.

Видатний педагог В. Сухомлинський, який доклав чимало зусиль для того, щоб підняти звичайну сільську школу до рівня кращих навчальних закладів України зазначав, що «Завдання школи і батьків – дати кожній дитині щастя» [3]. Державна національна програма «Освіта» закликає до створення в країні умов для задоволення освітніх і виховних потреб [1]. Це стосується не лише міських, а й сільських шкіл.

Школа у сільській місцевості традиційно вважалася духовним осередком, центром культури села. Сільський учитель у сучасному селі залишається авторитетною особою і для дорослих. Праця вчителя в місті значною мірою відрізняється від праці сільського вчителя. В. Сластьонін об'єднує безліч факторів, що визначають специфіку праці і діяльності вчителя сільської школи у дві групи: *постійні і тимчасові*. Перша група чинників зумовлена сільськогосподарською працею, природним оточенням, а друга – деяким відставанням соціально-економічного розвитку села порівняно з містом [2].

Виховна система сільської школи так само має певні особливості, пов'язані головним чином з її місцезнаходженням, віддаленістю від культурних центрів, специфікою навчально-виховного процесу, чисельністю і складом педагогів, і учнів, наявністю навчально-методичної бази.

На сьогоднішній день сучасна сільська школа стикається з низкою проблем при вирішенні освітніх завдань. Окреслимо деякі з них.

- ✓ низький рівень якості життя на селі;
- ✓ відсутність належного фінансування сільських шкіл;
- ✓ нестача підручників, наочних посібників, спортивного обладнання та сучасних інформаційних засобів навчання;
- ✓ низький рівень інформатизації навчально-виховного процесу сільської школи тощо.

Дослідники стверджують, що нині саме освіта зможе допомогти селу вийти з кризи. Лише освічені люди здатні здійснити модернізацію виробничої і соціальної сфери села. Школа на селі – найчастіше єдиний соціальний інститут, який володіє високим рівнем концентрації інтелекту, який має організований та згуртований колектив інтелектуалів.

Аналіз сучасної ситуації, що склалася у сільському соціумі, дозволяє стверджувати, що практикою затребуваний учитель-професіонал, що володіє професійною підготовкою з формування життєздатної особистості, громадянина, що ґрунтується на традиційних цінностях, тісно пов'язаних з життям села, з сільськогосподарською працею. Виявити тенденції формування сучасного образу громадянського виховання, його реалії та передумови важливо, оскільки тільки тоді можна визначитися, до чого готувати майбутніх учителів. Вся сукупність професійних і освітніх установ, громадських центрів і асоціацій, ініціативних корпоративних спільнот та фондів, які займаються вихованням юних громадян, повинна бути орієнтована на «людське єднання», людей як смислотворювальний морально-духовний фундамент громадянськості особистості. Виховати таку особистість можна, якщо зусилля сім'ї та школи, інших інститутів сільського соціуму будуть спрямовані на становлення особистості селянина як громадянина, господаря землі, людини з ясністю життєвих цілей, відповідального перед землею, природою, який має бажання і потребу служити їм, заповзятливим, активним, справедливим і доброзичливим до ближнього.

Таким чином, формування готовності до громадянського виховання було в усі часи актуальною проблемою. Зміст процесу громадянського виховання змінювався у відповідності з соціальним замовленням суспільства.

Сутністю громадянського виховання молодших школярів є формування у них громадянськості як інтегративної особистісної якості, в основі якої лежить певна система відносин до держави, суспільства, інших людей, до себе як громадянина, щодо прав і обов'язків.

Узагальнюючи дослідження вчених, ми дійшли висновку про те, що у сформованих умовах педагогічна освіта передбачає формування професійної готовності майбутнього вчителя до громадянського виховання школярів на початковому етапі освіти. Цей період надає найсприятливіші можливості для формування громадянських якостей особистості, виходячи із психологічних особливостей молодших школярів. Саме в молодшому шкільному віці діти охоче вступають у систему різноманітних моральних відносин, а в процесі спілкування з однолітками і дорослими здобувають досвід суспільної поведінки, моральні звички. У початкових класах закладається основа громадянської культури особистості, яка є фундаментом для правової і політичної культури. Мета громадянського виховання в початковій школі – створення умов для первинної соціалізації, входження дитини у цивільне правове суспільство через становлення відносин до світу і до себе в ньому.

У зв'язку з цим необхідна науково обґрунтована система формування професійної готовності майбутнього вчителя до формування громадянськості як якості особистості молодшого школяра.

1. Державна національна програма «Освіта» / Україна ХХІ століття /. – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Сластєнин В. А. Професійна підготовка учителя в системі вищого педагогічного образования / В. А. Сластєнин. – М. : МГПІ. – 1995. – 180 с.
3. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1970. – 288 с.

Інноваційні підходи в педагогічному менеджменті: вітчизняна і зарубіжна практика

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

*Мігачова Д. Ю., магістрант спеціальності «Управління навчальним закладом»,
Навчально-науковий інститут післядипломної освіти і дистанційного навчання,
Будник О.Б., д.п.н., професор*

*ДНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті визначено актуальність проблеми формування позитивного іміджу сучасної загальноосвітньої школи, висвітлено його сутність і структуру. Основними носіями власного стилю навчального закладу автор вважає освітні концепції, програми розвитку особистості, буклети, бланки, візитні картки, символіку установи тощо. Обґрунтовано, що позитивний імідж керівника навчального закладу впливає на формування іміджу навчального закладу в цілому. Наголошено, що створення позитивного іміджу закладу освіти – це складний і тривалий процес формування міцної і високої репутації, привабливості, створення ситуації успіху на всіх рівнях діяльності організації.

Ключові слова: педагогічний імідж, загальноосвітній навчальний заклад, управління школою, педагогічний менеджмент.

ESSENCE AND STRUCTURE OF POSITIVE IMAGE GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

In the article the urgency of creating a positive image of the modern secondary school, it highlights the essence and structure. The basic carriers own style of the Institution author considers educational concept, personality development programs, booklets, letterheads, business cards, etc. Proved that a positive image of the head of the Institution influences the image of the institution as a whole. Emphasized that the creation of a positive image of Educational Institution – a complicated and lengthy process of forming a strong and high reputation, attractiveness, creating a situation of success at all levels of the organization.

Key words: pedagogical image, a secondary school, school management, teaching management.

Актуальність теми. Проблема формування позитивного іміджу загальноосвітнього навчального закладу в сучасних соціально-економічних умовах актуалізується для кожної школи, незалежно від форми власності. Це пов'язано з тим, що загальноосвітні навчальні заклади перебувають у складному конкурентному середовищі, яке створюється як демографічною ситуацією, так і престижем навчального закладу та показниками успішності учнів у процесі складання зовнішнього незалежного оцінювання, а також вступом у рейтингові вищі навчальні заклади України та зарубіжжя. Крім того, престиж навчального закладу зумовлений і тим, що батьки значну увагу сьогодні приділяють сприятливому психологічному клімату в школі, комфортним умовам навчання, наявності системи додаткового навчання, різноманітності дозвілля учнів, їх бажанню навчатися саме в цій школі, класі тощо. Тому керівники загальноосвітніх навчальних закладів замислюються над перевагами очолюваного навчального закладу над іншими та механізмами підвищення його рейтингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування позитивного іміджу організації знайшла своє відображення також у дослідженнях Л. Брауна, Г. Почепцова, О. Кудінова та ін. Загальні психологічні основи іміджу навчальних закладів розглядали О. Бандурка, О. Землянська, А. Громова, В. Шпалінський; проблеми взаємозалежності управління та іміджу – З. Старобинська, С. Скібинський, Л. Орбан-Лембрик, Л. Пілецька.

Педагогічні аспекти управління навчальним закладом та різними видами діяльності учнів висвітлені у працях вітчизняних учених: О. Будник, Г. Васянович, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, Р. Скульський. Проте низка питань, зокрема особливості управління формуванням іміджу загальноосвітнього навчального закладу, залишаються поза увагою науковців.

Мета статті – обґрунтувати сутність та структуру педагогічного іміджу загальноосвітньої школи та визначити роль керівника у його формуванні.

Виклад основного матеріалу. Створення іміджу та репутації – передумова виходу закладу освіти на якісно новий рівень культурних, соціальних і політичних відносин з громадськістю, а також суттєвий чинник підвищення ефективної діяльності колективу в

цілому. Не випадково Г. Даулінг зазначав: «Коли співробітники не відчувають поваги до своєї організації, це може отруїти робочу атмосферу та деморалізувати персонал, який надає послуги. У разі, якщо вони поважають свою організацію, то багато хто з них готовий надати їй усіляке сприяння. Ставлення співробітників може безпосередньо впливати на те, як сторонні люди сприймають організацію»[2].

Основними носіями власного стилю закладу освіти можуть виступати концепції, програми розвитку, буклети, тематичні агітаційні оформлення, бланки, візитні картки та ін. Доцільною є розробка своєрідної символіки установи (герба, прапора, гімну, знака чи значка), яку можна розмістити у спеціально відведеному місці, а також використати на офіційних і неофіційних паперах, шкільній формі учнів, що теж має бути оригінальною моделлю. Зазначені вище візуальні та вербальні засоби ототожнюються педколективом, громадськістю, батьками, учнями як символічний образ школи. Але процес формування іміджу закладу освіти може починатися не з ідентифікаційної індивідуальності, а з репутації його або чуток чи інформації ЗМІ.

Деякі вчені (Т. Хомуленко, Ю. Падафет, О. Скориніна) вважають, що послідовність формування елементів іміджу установи може проходити різні етапи, але нижче поданий є найбільш сприятливим (рис. 1).

Особливої ваги набувають професійно важливі якості особистості керівника загальноосвітньої школи, які є необхідними для засвоєння спеціальних знань і навичок та досягнення найбільшої ефективності в управлінській діяльності. «Професійні якості фахівця, за О. Будник, – це стійкі психологічні характеристики особистості, що зумовлюють результативність професійної діяльності. Вони тісно пов'язані з системою знань фундаментальних, гуманітарних і професійно зорієнтованих навчальних дисциплін, спеціальних умінь і навичок виконувати професійні обов'язки, досвід виробничо-трудової діяльності (професійна компетентність); здатністю вирішувати професійні завдання; навичками професійного спілкування; готовністю нести професійну відповідальність за результати своєї праці» [1].

Н. Коломінський наголошує, що для ефективності управлінської діяльності особливу роль відіграють індивідуальні та особистісні властивості керівника освіти. Серед психологічних процесів, якостей особистості, представлених в психограмі керівника освіти, вчений виокремлює такі: критичність мислення; антиципація, педагогічна увага; стратегічне мислення, логічна пам'ять; дидактичні здібності, перцептивні здібності; практично-психологічний розум, емпатія, цілеспрямованість; практичність розуму, рефлексія, реалістичний рівень домагань, академічні здібності; висока працездатність, нервова стійкість; добрий стан здоров'я та ін. [3]. Л. Орбан-Лембрик акцентує увагу на тому, що значна частина керівників недооцінює особистісний чинник в результативності своєї управлінської діяльності та професійного розвитку, не може використовувати такі якості особистості як вміння розумно ризикувати, протистояти стресам, комунікабельність, ввічливість, самостійність, незалежність [4].

Отже, позитивний імідж керівника ЗНЗ позитивно впливає на формування іміджу навчального закладу в цілому. Створення позитивного іміджу освітньої організації підвищує ефективність діяльності закладу освіти, дає можливість більш повно задовольнити потреби «клієнтів», якими, передусім, виступають учні та їхні батьки. Водночас, як засвідчують результати наших спостережень, здебільшого керівники шкіл мають здійснити психологічну та професійну підготовку до вибору оптимальних шляхів формування позитивного іміджу освітньої організації, ефективного презентації себе й очолюваного закладу освіти.

Висновки. Створення позитивного іміджу закладу освіти – це складний і тривалий процес формування міцної і високої репутації, привабливості, створення ситуації успіху на всіх рівнях діяльності організації. Сьогодні поняття «імідж школи», «імідж керівника», «корпоративний імідж», разом з поняттями «інновація», «моніторинг», стали характеристиками освітньої системи і самих управлінців, тому створення іміджу навчального закладу – важлива управлінська проблема. Поняття іміджу навчального закладу включає дві складові: *інформаційну*, яка представляє собою образ організації, який склався в свідомості громадян; *оціночну*, що відображає якісну оцінку населенням діяльності навчального закладу.

1. Будник О. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика : моногр. / О. Б. Будник. – Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2014. – 484 с.
2. Імідж школи на порозі XXI століття / [ред. колегія: Т. С. Антоненко, І. Г. Єрмаков, А. Ф. Головченко, Л. М. Карамушка та ін.]. – Ч. 1. – К., 1998. – 380 с.

3. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект) : монографія / Н. Л. Коломінський. – К. : МАУП, 2000. – 286 с.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Івано-Франківськ : Плай, 2001.–696 с.

ФАНДРЕЙЗИНГОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКА ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

*Якимів О.Р. магістрант кафедри управління та бізнес адміністрування
Михайлишин Г.І. д.ф.н., професор
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті розкривається сутність фандрейзингової компетентності керівника освітнього закладу як кластеру його професійних компетенцій, що являє собою систему фінансово-економічних знань та вмінь, якими він повинен вміти оптимально користуватися у межах парципативного управління з метою ефективного функціонування освітнього закладу. Обґрунтовується економічна складова професійної компетентності керівника освітнього закладу, яка полягає в розумінні фінансових потоків, що спрямовуються на освіту, пошуку потенційних альтернативних джерел фінансування закладу. Зміщуються акценти професійної діяльності керівника освітнього закладу на його готовність стати фаховим фандрейзером, що характеризується постійним зростанням наукоємності цієї економічної компетенції.

Ключові слова: кластер професійних компетентностей, фандрейзингова компетентність, управлінська діяльність, проектна діяльність, економічна складова.

PRINCIPALS' FUNDRAISING COMPETENCE

The article reveals the essence of principals' fundraising competence as his professional competence cluster, which is a system of financial and economic knowledges and skills, which he should be able to use optimally within successful managing to effective functioning of educational institutions. It is substantiated the economic component of professional competence of the head of the educational institution, as understanding of the financial flows allocated to education, finding potential alternative sources of financial supporting of school. Here is shifting the emphasis of the principals' professional skills and its willingness to become a professional fundraiser, characterized by constant growth of knowledge intensity of its economic competence.

Key words: professional competence cluster, fundraising competence, management activities, project activity, economic competence.

Підвищення ефективності управління освітою в Україні сьогодні виступає важливим пріоритетом державної політики, актуальність якого констатується у діючому Законі України "Про освіту" та у проектах ряду нових документів, що знаходяться на розгляді в Парламенті України - Концепції розвитку освіти на 2015-2025 роки та адміністративної реформи. Аналіз зазначених документів у контексті відображення в них стратегічних орієнтирів щодо підвищення ефективності управління освітою окреслив завдання реформування освіти в Українській державі через її виведення на рівень освіти розвинутих країн світу шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних і організаційних засад. Ключовим завданням розвитку освіти України є запровадження нових управлінських механізмів, які розвиватимуть економічну складову професійної компетенції керівника, основним чинником якої є фандрейзинг. Нагадаємо, фандрейзинг це суто англомовний термін, який виникає із сполучення двох змістовних категорій «fund» (ресурс) і «raising» (піднімати, зводити у ступінь), тобто це цілеспрямований систематичний пошук додаткових ресурсів для здійснення соціально-значимих проектів та/ або підтримки закладу/ організації.

Фандрейзингова компетентність вимагає нового виду діяльності керівників закладів освіти, здатних ефективно здійснювати управлінську діяльність на високому рівні професійної майстерності, що актуалізує проблему розробки її теоретико-методологічних засад. Аспекти досліджуваної проблеми є недостатньо науково вивченими і обґрунтованими, оскільки до цього часу більшість типів освітніх закладів не мали самостійної фінансової автономії, а, отже й досвіду з означеного питання. Аналіз актуальних наукових джерел дозволяє стверджувати, що питання формування фандрейзингової компетенції керівника освітнього закладу висвітлюється сучасними науковцями лише побіжно. Здебільшого їх увага зосереджується на розкритті сутності й засад формування окремих професійних компетенцій керівників освітніх закладів: управлінської (Л.Васильченко, Г.Вдовиченко, М.Вієвська, В.Григораш, Л.Красовська, Г.Кравченко, О.Мармаза), правової (В.Олійник), інноваційної (В.Громовий, І.Патлах, І.Підласий) тощо.

Сучасній педагогічній науці бракує досліджень, у яких би фандрейзингова компетентність управлінця розкривалась комплексно як кластер професійних компетенцій. Необхідність таких досліджень обумовлюється специфікою управлінської діяльності керівника освітнього закладу, що актуалізує розгляд економічної складової фандрейзингової компетенції в цьому кластері в якості стрижневої.

Для конструктивної розмови про фандрейзингову компетентність керівника освітнього закладу необхідно проаналізувати нормативну базу економіки освіти, яка перебуває у процесі реформування. Проект Закону України «Про освіту», Проект Концепції розвитку освіти на 2015-2025 роки, Проект адміністративної реформи, нові форми фінансування освіти через цільові освітні субвенції від міністерства до закладу без чиновника-посередника, інші документи, що інтенсивно обговорюються, дають надію керівникам галузі освіти на поступове відмирання успадкованої від СРСР надмірно керованої системи управління, її перехід на якісно нові фінансово-економічні методи. Адже обмеженість державного фінансування освітніх закладів негативно впливає на забезпечення їх потреби у сталому функціонуванні та розвитку. Така ситуація мотивує освітянського керівника до необхідності залучення додаткових позабюджетних коштів через організацію власної фандрейзингової діяльності як нової складової управління.

Метою статті є розкриття нових засад управлінської діяльності керівників освітніх закладів, обґрунтування фандрейзингової компетенції як провідної у кластері економічних компетенцій керівника.

Методологія дослідження проблеми фандрейзингової компетентності керівника освітнього закладу та її складових вимагає її наукового аналізу принаймі на трьох рівнях:

- загальнотеоретичному;
- економічному;
- практичному.

У науковому просторі сучасної педагогічної науки (в її правовому аспекті) та проекти вказаних вище документів зазначається, що основним напрямом розвитку держави є реорганізація системи управління, фінансування та менеджменту освіти шляхом децентралізації, дерегуляції, запровадження інституційної, академічної та фінансової автономії навчальних закладів. Для цього пропонується запровадити принцип субсидіарності – шляхом зміни підходів до фінансування – від принципу утримання (фінансування стін) до принципу формування бюджетів. Також упроваджуватиметься школоцентричний (school-based) менеджмент.

На сьогодні побутують різні точки зору на питання фандрейзингової компетенції керівника - одні пов'язують залучення додаткових ресурсів у навчальний заклад з ефективним функціонуванням піклувальних рад, другі – через створення благодійних фондів розвитку освіти, треті - із співпрацею освітніх закладів з громадськими організаціями, які мають ґрунтовний досвід з означеного питання, займаючись проектною діяльністю. Отже, йдеться про переосмислення загальнотеоретичних основ щодо державного фінансування, які забезпечать економічну і аксіологічну їх контекстуальність, залучення нових об'єктів і предметів дослідження, серед яких: методологія діалогу керівника освітнього закладу із суспільними інституціями з написання проектів, методологія синтезу ідей і стратегій розвитку підрозділів освітнього закладу, філософія стратегічного програмно-проектного управління.

У зазначеному контексті фандрейзингова компетентність розглядається як складова економічної (фінансової) компетенції через комплекс особистих якостей керівника, необхідних для здійснення управлінської діяльності. Економічний концепт досліджуваної нами проблеми визначає систему дефініцій, вихідних параметрів, оцінок, які покладені в основу розуміння сутності й структури фандрейзингової компетенції керівників освітніх закладів:

- *правовий* передбачає знання нормативно-правової бази функціонування освітнього закладу, нормативну взаємодію учасників управлінського процесу;
- *синергетичний* відображає мінливість суспільних умов, у яких функціонує освітній заклад, можливість його самоорганізації як складної соціальної системи;
- *розвивальний* розкриває вплив внутрішніх та зовнішніх чинників на певну послідовність позитивних змін в освітньому закладі в процесі фандрейзингової діяльності команди фандрейзерів, чільне місце в якій належить керівникові.

На сьогодні ж Порядок отримання та використання коштів навчальними закладами регламентований Бюджетним кодексом України від 08.07.2010 року № 2456-УІ [БК], Законом України «Про Державний бюджет України», який приймається щорічно.

Нормативами, вказаними у цих документах визначено, що кошторис установи (основний плановий фінансовий документ на календарний рік) формується за рахунок загального і спеціального фондів, у складі останнього виділяють окрему групу власних надходжень які акумулюються за рахунок пошуку додаткових (позабюджетних) інвестицій.

На фоні змін і перетворень, що відбуваються, виокремлюється нова роль сучасного керівника закладу освіти як менеджера нової формації, який здатен поєднувати державно-громадське управління з адміністративно-фінансовим. І це не просто фінансова грамотність, а фінансова гнучкість, програмно-цільове управління з окремо вибудованою стратегією залучення коштів (фандрейзинг), що дозволяє отримувати додаткове фінансування з різних джерел, яке і спрямовується на поліпшення якості освіти.

Таким чином, кожний з зазначених вище аспектів тією чи іншою мірою передбачає наявність у керівника фандрейзингової компетенції, що являє собою систему фінансово-економічних знань та вмій, якими він повинен вміти оптимально користуватися у межах парасипативного управління з метою ефективного функціонування освітнього закладу.

Найчастіше, коли освітянами вживається слово «проект», маються на увазі навчальні проектні технології, що використовуються в навчальному процесі. Але ми розуміємо під цим терміном інструмент для здійснення змін. Світовий банк дає таке тлумачення: „проект — це комплекс взаємопов'язаних заходів, призначених для досягнення протягом заданого терміну і бюджеті поставлених завдань з чітко визначеними цілями”. Тобто проект має чітко окреслені початок і кінець, конкретну мету та завдання, призводить до отримання реальних результатів, за нього несе відповідальність окрема особа або структура, проект вимагає фінансових затрат, затрат часу, передбачає використання різноманітних ресурсів, знань і вмій. Звідси, економічна складова професійної компетентності керівника освітнього закладу полягає в розумінні фінансових потоків у державі, що спрямовуються на освіту, потенційних джерел фінансування кожного закладу та його майнових прав, вмінні складати кошторисні документи та бюджетні запити, розбиратись у складових річного кошторису, вмінні написання проектів для залучення коштів, згідно вимог грантодавця, і, звичайно ж, у вмінні звітувати про їх виконання та використання коштів за призначенням.

Практична складова нашого дослідження зміщує акценти професійної діяльності керівника освітнього закладу на його готовність стати фаховим фандрейзером та характеризується постійним зростанням наукоємності цієї економічної компетенції. На практиці зазначена наукоємність відображається через наукове осмислення фандрейзингової діяльності керівника, потреби в її теоретичному та практичному обґрунтуванні. Адже ідея залучення альтернативних джерел фінансування є актуальною і має попит серед ініціативних керівників, котрі готові вивчати і адаптувати міжнародний досвід з фандрейзингової діяльності до регіональних умов в Україні. Стратегічне управління, системне мислення, формування стратегії та ефективної комунікації керівником - фандрайзером – це ті критерії, які застосовують грантодавці при розгляді проекту і проведенні оцінки щодо його фінансування.

Висновки. Аналіз реального стану сутності фандрейзингової компетенції керівника освітнього закладу, яка в сучасній науці досліджена недостатньо, показав, що її доцільно здійснювати з позицій кластеру компетенцій для підвищення управлінської діяльності на засадах цільового проектно-програмного управління, що призведе не тільки до значного соціально-економічного ефекту від залучення альтернативних джерел фінансування, а й до формування команди фандрайзерів та становлення освітнього закладу громадсько-активною суспільною інституцією.

1. Проект Концепції розвитку освіти на період 2015-2025 років – [Електронний ресурс] Сайт Міністерства освіти і науки України. Режим доступу <http://decentralization.gov.ua/reforms/item/id/1>
2. Використання позабюджетних коштів у ЗНЗ / упоряд. Н. Мурашко.- К.:Шк. світ, 2008.-120с.
3. Школа і фінанси: як правильно організувати фінансові потоки в школі / упоряд. Л. Галіцина. - К. : Шк. світ, 2008.-128с.
4. Фандрайзинг [текст]: нав. посіб. / Чернявська О.В., Соколов А.М.-К.: «Центр учбової літератури», 2013.-188 с.

ЗМІСТ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Ануарова Ж. Проблемные задачи как средство развития творческих способностей младших школьников в процессе обучения математике	1
Атаманюк (Мандзюк) М. Виховання духовності як основа морального виховання молодших школярів на уроках літературного читання	3
Балабан Л. Взаємодія батьків і вчителів у морально-духовному вихованні молодших школярів	6
Бегметюк М. Проблема розвитку творчих здібностей учнів у навчально-виховному процесі початкової школи	9
Бенза С. Проблеми оновлення форм і методів роботи з дитячою книжкою у початковій школі	12
Варварук Х. Шляхи формування естетичного виховання учнів молодшого шкільного віку	14
Васильченко О. Удосконалення культури мовлення молодших школярів на уроках української мови	17
Войтова О. Пошук доцільних форм позакласної роботи з економічної освіти в початковій школі	18
Воронцова І. Створення ситуації успіху для навчання молодших школярів	21
Гановська І. Дидактична казка як педагогічний феномен у навчально-виховному процесі початкової школи	25
Глушак (Мацелко) С. Види орфографічних вправ та методика їх проведення в початкових класах	27
Голенко А. Компетентісний підхід до проектування уроків трудового навчання в початковій школі	33
Гряділь В. Технічні задачі як засіб розвитку технічного мислення молодших школярів	34
Дроняк Ю. Особливості інтернет-залежності учнів молодшого шкільного віку	36
Szetela Barbara. Samotne rodzicielstwo- specyfika roli kobiecej i męskiej	38
Strycharczuk Justyna. Nadopiekuńczość w rodzinie wobec dzieci	40
Жовнірик О. Використання індивідуального підходу до навчання молодших школярів у процесі вивчення освітньої галузі «Математика»	44
Іванців І. Особливості розвитку економічного мислення молодших школярів	46
Іванчук В. Педагогічні умови розвитку обдарованості молодших школярів у навчальному процесі початкової школи	48
Ільницька Х. Організація обчислювальної діяльності молодших школярів у системі розвивального навчання	50
Кічук М. Естетичне виховання молодшого школяра	53
Клим'юк Н. Педагогічні умови полікультурного виховання молодших школярів	55
Козинець Ю. Аспектний підхід до навчання української (рідної) мови молодших школярів	57
Кондратенко Ю. Формування особистості молодшого школяра в класному колективі	59
Королишин О. Сучасні проблеми навчання, виховання та розвитку учнів початкової школи	61

Кос Л. Робота з дитячою книжкою як засіб виховання моральних цінностей молодших школярів	65
Кушнір О. Використання навчальних комп'ютерних програм на уроках літературного читання в початковій школі	67
Лавренюк А. Соціалізація молодшого школяра засобами мультиплікаційних фільмів	70
Лева Г. Організаційно-педагогічні умови формування в учнів молодшого шкільного віку основ здорового способу життя	75
Левченко А. Педагогічні умови інтелектуального розвитку молодших школярів	77
Леонтєва Ж. Творчі здібності молодших школярів як психолого-педагогічна проблема	79
Лукаш В. Використання засобів невербальної комунікації у навчально-виховному процесі початкової школи	81
Любченко Я. Спільна робота шкільного лісництва та початкової школи з розвитку екологічної діяльності учнів	84
Miszczak A. Kary i nagrody stosowane wobec dzieci w wieku wczesnoszkolnym we współczesnej rodzinie	86
Мончин О. Процес екологічного виховання молодших школярів	90
Нагашбай Макпал Мендібайқызы. Жастардың ұлттық тәрбиесіне әсер етуші факторлар	92
Нікуліна А. Формування дитячого колективу в початковій школі.	96
Панчук Б. Сучасні проблеми початкової освіти в Україні	98
Папиначенко Н. . Зі здоров'язбереження дітей у позакласній роботі початкової школи	100
Петрук І. Особливості оцінювання учнів молодшого шкільного віку	102
Підлущка О. Проблеми розвитку читацької культури молодших школярів	107
Попович Я. Особливості розвитку математичних здібностей молодших школярів	110
Радюк А. Особливості родинних традицій у виховному процесі сучасної початкової школи	112
Репницька Д. Роль гри у розвитку розумових здібностей молодшого школяра	114
Рихель Ю. Педагогічні умови застосування рухової активності молодших школярів у позакласній виховній роботі	116
Рогацька О. Особливості реалізації індивідуального підходу до учнів молодшого шкільного віку	118
Семенів Б. Дитяча література як засіб морального виховання учнів початкових класів	121
Скотаренко А. Засоби виховання етичної культури молодших школярів	123
Слободян М. Засоби стимулювання учіння учнів молодшого шкільного віку (на матеріалах з власного досвіду)	126
Сур А. Виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку	130
Турчин І. Стимулювання і мотивації навчальної діяльності учнів початкових класів	132
Тучапець М. Методичні основи збагачення досвіду творчої діяльності учнів початкової школи	135
Федорків Т. <u>Особливості</u> використання дидактичних ігор на уроках у початковій школі школі	137
Федорчук Х. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках трудового навчання	139

Хрущ-Ріпський Ю. Деякі особливості розвитку особистості молодших школярів в процесі вивчення іноземної мови	142
Чернишова І. Особливості гендерного виховання молодших школярів	144
Шевчук Л. Формування основ інформаційної культури молодших школярів	146
Шәкір Акмарал. Бастауыш Сынып математикасындағы жаттығулар жүйесі	149
Шостак Н. Особливості організації диференційованого підходу до навчання молодших школярів	151
Шуставецька Г. Психологічні особливості розвитку мотивації навчальної діяльності першокласників	154
ІСТОРІЯ ОСВІТИ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ПОГЛЯД НА ІННОВАЦІЇ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Довнюк М. Взаємодія педагогів з батьками вихованців у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського	156
Єрєміна Т. А. Реалізація ідей В. О. Сухомлинського в навчально-виховному процесі початкової школи	158
ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Байдюк Л. Використання інноваційних технологій на уроках англійської мови	160
Берездецька Д. Метод проектів як засіб підвищення ефективності навчання та виховання учнів початкової школи	161
Гасевська Ю. Використання здоров'язбережувальних технологій у початковій школі	164
Журавльова А. Особливості застосування інтерактивних форм роботи вчителя з батьками	166
Кононова Л. Медіаосвіта як частина сучасного педагогічного процесу в початковій школі	167
Костишин Х. Особливості впровадження технологій інтерактивного навчання в освітній процес початкової школи	170
Магас М. Підготовка майбутніх учителів до застосування веб-квест технології в початковій школі	172
Матковська (Рибак) М. Проблемні ситуації на уроках «Основи здоров'я» в початкових класах: технології створення	175
Минай Ю. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи	177
Міськів Д. Педагогічні умови підвищення ефективності професійної орієнтації молодших школярів	180
Осташкова А. Формування умінь діалогічного мовлення у молодших школярів засобами інтерактивних технологій	183
Пеленська С. Впровадження елементів передових педагогічних технологій в навчально-виховний процес сучасної української школи	185
Пеленська С. Актуальні аспекти педагогічної технології С. Френе у сучасному освітньо-виховному процесі	187
Пинчук Т. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів засобами інноваційного навчання	189
Повар М. Застосування інтерактивних технологій в початковій школі	192
Романюк Р. Формування здорового способу життя молодших школярів засобами проектів	196

Стефурак І. Педагогічні вимоги до організації нестандартних уроків у початковій школі	198
Тимків В. Інтегровані уроки у початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів	200
Тритяк А. Застосування елементів театральної педагогіки в початковій школі	203
Тютюнєнко О. Поетапність проектної діяльності майбутніх учителів початкової школи	205
Шатіло Д. Рефлексія та її роль у впровадженні технології організації навчальної взаємодії вчителя та учнів на уроках математики в початковій школі	207
Шкелебей В. Педагогічна культура батьків як один із важливих компонентів формування особистості молодшого школяра	209
Штогрин І. Застосування інтерактивних методів навчання як один із шляхів підвищення ефективності уроків трудового навчання	212
Яременко А., Казкотерапія як інноваційний метод навчання і виховання молодших школярів Яременко	214
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В ГІРСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ	
Будник У. Соціально-педагогічні та етнографічні чинники формування особистості школяра в гірському середовищі	216
Довбенко М. Сучасні комунікації та їх вплив на формування особистості	218
Кирилова Х. Українська етнопедагогіка як засіб соціокультурного виховання молодших школярів	220
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Бабій М. С. Теоретичні засади формування полікультурної компетентності молодших школярів	223
Бандура С. Формування діалогічної культури молодших школярів	225
Басіста О. Формування загальнонавчальних умінь і навичок учнів початкових класів на уроках української мови	227
Бексяк Н. Застосування ІКТ при роботі з обдарованими дітьми	229
Гвоздік Ю. Формування компетентності «уміння вчитися» засобами ІКТ	230
Данків І. Формування математичної компетенції молодших школярів за допомогою різнорівневих завдань	234
Зайчук Ю. Міжпредметний характер формування громадянської компетентності в учнів початкової школи	236
Козуб В. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодшого школяра	238
Лендяк Т. Розвиток творчих здібностей молодших школярів в процесі формування їх математичної компетенції	241
Моцна В. Формування елементів загальнокультурної компетентності у молодших школярів засобами ігрових технологій	243
Мухіна Т. Компетентнісний підхід до навчання молодших школярів основ інформатики	245
Омеляненко Г. Формування лексикографічної компетентності молодших школярів на уроках української мови	247
Перкова А. Компетентнісний підхід до організації навчально-виховного процесу	249

початкової школи	
Потяк В. Педагогічні умови використання диференційованого навчання в початковій школі	251
Синиця М. Геометрична компетенція – необхідна складова математичної компетентності вчителя початкових класів	253
Славецька О. Формування соціальної компетентності особистості в освітньому середовищі початкової школи	255
Танчин М. Виховання гуманістичних цінностей у підростаючого покоління як науково-педагогічна проблема	257
Царенко В. Формування навичок соціальному здоров'ю у молодших школярів як запорука здоров'язбережувальної компетентності	260
Філіппова М. Застосування сучасних засобів навчання в початковій школі	263
ДИТЯЧИЙ САДОК-ШКОЛА: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ОСВІТІ	
Jakó Alíz. A zenei nevelés transzfer hatásai	264
Асанханова Ж. Балабақшаның оқу-тәрбие үдерісінде халық педагогикасы элементтерін пайдалану	268
Георгіца М. Комп'ютерна гра як засіб навчання і виховання дітей дошкільного віку	271
Злотницька Ю. Вплив родинного осередку на формування здорової дитини	274
Купчак І. Роль образотворчої діяльності в художньо-естетичному розвитку дітей старшого дошкільного віку	276
Лукашук К. Роль статевого виховання у всебічному розвитку особистості	278
Матюшинець Я. Технологічне забезпечення розвивального середовища в умовах функціонування навчально-виховного комплексу «школа-дитячий садок»	279
Orosz Andrea. Az ember és a kutya	284
Сержанұлы Біржан. Мектеп жасына дейінгі балалардың дене тәрбиесі жүйесінде спорттық және ұлттық ойындардың маңызы	287
Сільчук А. Ейдетика – креативна методика навчання розповіданню дітей дошкільного віку	290
Штим С. Народно – педагогічні традиції виховання дітей в сучасній сім'ї	291
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Заїченко А. Особливості організації інклюзивної освіти з учнями молодшого шкільного віку	293
Чулкова А. Особливості організації інклюзивної освіти з учнями молодшого шкільного віку	295
Крицун В. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами: теоретичний аспект	297
ДІАГНОСТИЧНІ МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	
Гнед І. Діагностичні методики вивчення готовності дитини до навчання в школі	299
Zajdel Izabela. Sytuacje edukacyjne wywołujące stres i ich skutki	304
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Бідюк О. Образ сучасного вчителя початкової школи	308

Босва І. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до екологічного виховання учнів початкової школи	310
Бородавко М. Методика застосування веб-сайту в процесі формування культури спілкування майбутнього вчителя початкової школи	312
Власик Н. Підготовка майбутніх учителів до застосування хмарних технологій в початковій школі	315
Волян Г. Проблема плагіату у вищому навчальному закладі	319
Гірник І. Готовність майбутніх учителів початкових класів до особистісно орієнтованого навчання	321
Дзюк М. Культура як вагомий чинник забезпечення стабільного розвитку освіти	323
Дімітрова О. Розвиток інтелектуальної обдарованості учнів у системі підготовки майбутнього вчителя початкової школи	324
Sabina Yermagambetova. Regulations on development of teaching and methodological complex of a discipline (tmcd) for the future teachers of elementary school	327
Задорожня А. Метод проєктів у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів.	330
Запотічна В., Макаруч У. Академічна мобільність українських студентів вимога сучасного освітнього простору	332
Зикіна К. Превентивна діяльність вчителя як фактор успішності навчання молодших школярів	335
Іванова І. Використання традицій українського народу у професійній діяльності вчителів початкових класів	337
Пономаренко М. Інноваційні технології у підготовці майбутнього вчителя початкової школи	339
Селюкова А. Гармонізація родинно-шкільного виховання засобами українознавства в підготовці майбутніх учителів початкової школи	341
Фурсанова Д. Применение активных методов обучения, как средство повышения качества профессиональной подготовки учителей начальных классов	343
Чопей У. Психолого-педагогічний супровід формування професійної культури педагога в сучасних умовах	346
Шапошнік Ю. Аспекти підготовки майбутніх учителів початкової школи до художньо-педагогічної діяльності	348
Шолька А. Засоби збереження професійного здоров'я вчителя початкової школи	349
Юрченко К. Підготовка майбутнього вчителя до громадянського виховання молодших школярів у сільській місцевості	352
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ: ВІТЧИЗНЯНА І ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА.	
Мігличова Д. Сутність і структура позитивного іміджу загальноосвітнього навчального закладу	353
Якимів О. Фандрейзингова компетентність керівника освітнього закладу	355